

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

**LIETUVOS VYSKUPAI KANKINIAI
SOVIETINIAME TEISME**

VILNIUS • 2000

ACADEMIA LITUANA CATHOLICA SCIENTIARUM

FONTES
HISTORIAE LITUANIAE

Vol. V

EPISCOPI LITUANIAE MARTYRES
SUB IUDICIO SOVIETICO

Collegit ARŪNAS STREIKUS

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

**LIETUVOS
ISTORIJOS ŠALTINIAI**

V tomas

**LIETUVOS VYSKUPAI KANKINIAI
SOVIETINIAME TEISME**

**Sudarė ir parengė
ARŪNAS STREIKUS**

KATALIKŲ **AKADEMIJA**
A. Jakšto 9

UDK 23/28 (474.5):929
Li 333

Redakcinė kolegija:

Vysk. dr. Jonas Boruta S/
Dr. Antanė Kučinskaitė
Habil. dr. Vacys Milius

Recenzavo:

Dr. Arūnas Bubnys
Dr. Irena Vaišvilaitė

PRATARMĖ

Po ilgos pertraukos Lietuvių katalikų mokslo akademija išleidžia naują, 5-ąjį tomą iš serijos *Fontes Historiae Lituaniae*. Tai pirmas šios serijos tomas, išleidžiamas jau laisvoje Lietuvoje. Jame pateikiamos trijų sovietmečiu nukankintų Lietuvos vyskupų teisminės bylos.

1990 m. Kovo 11-osios aktu atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Atgimimo emocinė banga atkreipė dėmesį į priespaudos metų kankinius, sudėjusius savo kraujo ir gyvybės auką ginant žmogaus teises, tikėjime ir Tėvynės laisvę. Pasirodė nemaža leidinių, kuriuose aptariamos sovietmečio aukų patirtos kančios - tai atsiminimai, biografiniai žinynai. Jie dažnai pažymėti Atgimimo, Nepriklausomybės atkūrimo metų jausminio pakilimo antspaudu. Ypač nelengva tuose rašiniuose atskirti, kokiai kankinių grupei - Tėvynės laisvės kovotojų ar tikėjimo liudytojų - jie turėtų būti priskirti. O tai padaryti ypač svarbu, jei norime, kad bent kai kurie iš tų kankinių būrio Visuotinės Bažnyčios būtų paskelbti šventaisiais. Lengviausia tai galima konstatuoti kankinių Bažnyčios kunigų ir vyskupų atveju. Todėl jau pačioje Atgimimo pradžioje buvo kreiptasi į Šventojo Sosto Šventųjų skelbimo kongregaciją (*Congregatio de Causis Sanctorum*), ir buvo gauti leidimai pradėti beatifikacijos bylą trims Lietuvos vyskupams tikėjimo liudytojams- arkivyskupams Mečislovui Reiniui (1884-1953) ir Teofilui Matulioniui (1873-1962) bei vyskupui Vincentui Borisevičiui (1887-1946). 1994 m. LKMA XVI Suvažiavimo Kaune metu buvo priimta rezoliucija, kad, norint pagreitinti šių kankinių vyskupų beatifikacijos bylas, LKMA parengs ir išleis iš sovietinio saugumo (KGB) archyvo jų teismines bylas. Šiuo leidiniu LKMA vykdo savo įsipareigojimą.

Šis *Fontes Historiae Lituaniae* tomas pasirodo 2000-aisiais Jubiliejiniais Šventaisiais metais. Popiežius Jonas Paulius II 1994 m. lapkričio 10 d. apaštaliniaame laiške *Trečiajam tūkstantmečiui artėjant* kvietė neužmušti XX amžiaus tikėjimo kankinių ir įpareigojo vietines įvairių kraštų Bažnyčias šiais žodžiais: „Mūsų amžiuje vėl atsirado kankinių - tai dažnai neįvardyti, beveik „*nežinomi kariai*“ kovoje už didį Dievo reikšią. Kiek įmanoma, jų liudijimas Bažnyčioje neturi būti prarastas. Kaip pasiūlė Konsisto-

rija, vietinėms Bažnyčioms dera padaryti viską, kad kankiniai nebūtų pamiršti,- būtina surinkti visą įmanomą dokumentaciją. Tai bus iškalbingas ekumeninis liudijimas. Šventųjų, kankinių ekumenizmas labai įtikinamas. *Communio sanctorum* balsas yra garsesnis už susiskaldymų keliamą triukšmą. Pirmųjų šimtmečių *Martyrologium* buvo šventųjų kulto pagrindas. Skelbdama ir gerbdama savo sūnų ir dukterų šventumą, Bažnyčia aukštino Dievo garbę; gerbdama kankinius, ji gerbė Kristų, jų kankinystės ir šventumo šaltinį. Vėliau susiklostė kanonizacijos praktika, iki šiol gyvuojanti Katalikų ir Stačiatikių Bažnyčiose. Tos kanonizacijos liudija gyvumą vietinių Bažnyčių, kurių skaičius nuo pirmųjų krikščionybės amžių labai išaugo. Ant trečiojo tūkstantmečio slenksčio didžiausia pagarba, kurią visos Bažnyčios gali rodyti Kristui,- tai skelbti Visagalio Atpirkėjo buvimą tikėjimo, vilties ir meilės vaisiais, subrandintais vyrų ir moterų, priklausančių skirtingoms rasėms ir tautoms ir sekusių Kristumi įvairiomis krikščioniškojo pašaukimo formomis.

Apaštalų Sostas trečiojo tūkstantmečio perspektyvoje turės atnaujinti *Visuotinės Bažnyčios martirologus*, didžiausią dėmesį skirdamas šventumui tų, kurie mūsų laikais visapusiškai gyveno Kristaus tiesa“* .

Taigi šis *Fontes Historiae Lituaniae* tomo išleidimas yra vienas iš vietinės Lietuvos Bažnyčios atsiliepimo būdų į Popiežiaus Jono Pauliaus II Jubiliejinių 2000-ųjų metų kvietimą.

Reikia atkreipti dėmesį į šio leidinio specifiką. Teisminė byla, tardymo protokolai, kurie čia skelbiami, rašyti ne tikinčių autorių, o tikėjimo neapykanta alsavusių KGB tardytojų ir sovietinio teismo pareigūnų. Tačiau jų neapykanta ir pikta valia nepajėgia nuslopinti tikėjimo liudijimo šviesos, kurią skleidė šie mūsų ganytojai kančios, kalinimo metais. Skaitant šiuos dokumentus, reikia niekuomet neužmiršti, kad juos rašiusius sovietinius pareigūnus skatino noras suniekinti ir pasmerkti tiek pačius kankinius, tiek jų atstovaujama Katalikų Bažnyčią Lietuvoje ir krikščioniškąjį tikėjimą apskritai. Reikia nusiteikti skaityti šiuos dokumentus išvelgiant tai, ką tų tekstų autoriai stengėsi nuslėpti, t.y. mokėti skaityti tarp eilučių. Todėl šis leidinys pirmiausia yra skiriamas mokslininkams teologams ir istorikams. Jų studijos, manau, padės visuomenei suprasti šių dokumentų specifiką ir išvelgti, kas tiesiogine, raidine prasme buvo mėginama nuslėpti ir tendencingai suniekinti.

Pravartu priminti, ką apie pirmųjų amžių kankinių atminimo ir pagerbimo dokumentus yra rašęs prieškario laikų Ankstyvosios Bažnyčios istorikas kun. A.Simaitis:., *Acta Martyrum* - kankinių aktai, vadinami kai kada *Gesta Martyrum*, arba *Passiones* (kankinių žygiai, arba jų kankinimai). Tai

* Trečiajam tūkstantmečiui artėjant. 37 skirsnis. Vilnius, 1996, p. 37-38.

rašyti dokumentai apie pirmųjų amžių kankinius. Tie dokumentai yra kartais išrašyti iš pačių valdinių teismo aktų, t.y. kankinių tardymai, jų pareiškimai, teisėjų grasinimai, įkalbinėjimai, sprendimai bei mirties dekretai. Kartais kankinių aktai rašyti iš pasakojimų mačiusių ir girdėjusių atskirų kankinių teismo procesus. Pirmos rūšies, t.y. *originalių aktų*, turime labai mažai. Tai, pvz., Šv. Kiprijono nubaudimo aktai (III a. jis buvo Kartagenos vyskupu), arba Cilicijos kankinių mirties aktai.

Antros rūšies aktų turime labai daug. Paminėtini Šv. Polikarpo, kankinių iš Lugdūno (Liono), Felicitatės, Perpetuos kankinimų ir mirties aprašymų Kartagenoje. Be to, turime įvairių apie kankinius legendų, kurios vis dėlto taip pat yra svarbios, nes jose kartais teisingai nupasakojama tai, kas archeologijai yra vertinga, pvz., istorinės aplinkybės, to laiko asmenų minėjimai, papročiai, kankinimo ir palaidojimo vieta ir laikas. Tokios legendos pirmųjų krikščionių buvo noriai perrašinėjamos ir skaitomos. Legendinius kankinių aktus skaitydavo ir liturginėse apeigose bažnyčiose net iki V a. Pagaliau popiežius *Gelasijus* skaityti tokius dalykus, kaip nekritiškus ir nepatikrintus, uždraudė"*

Taigi skaitytojas į rankas ima originalius kankinystę liudijančius aktus, rašytus pačių kankintojų. Ir tuo labiau nuostabu, kad tikėjimo liudytojų skleidžiamos šviesos šių dokumentų autorių antikrikščioniškas tendencin-gumas neužgožia.

Nuoširdžiai dėkojame Vilniaus universiteto, Istorijos fakulteto doktorantui Arūnui Streikui, parengusiam šį leidinį, redaktorėms Jadvygai Kardelytei ir Liudai Sidarienei, daug triūso įdėjusioms redaguojant nelengvą dokumentų vertimo tekstą, Giedriui Lelkaičiui, sumaniai ir išradingai leidinį maketavusiam.

Vysk. Jonas Boruta *SJ*
LKMA Centro valdybos pirmininkas

Vilnius, 2000 05 26

* A.Simaitis. Krikščionių senovė. Krikščioniškoji archeologija. Telšiai, 1938, p. 7-8.

ĮVADAS

REPRESIJOS PRIEŠ VYSKUPUS - SUDĖTINĖ SOVIETŲ VALDŽIOS ANTIRELIGINĖS POLITIKOS LIETUVOJE DALIS

Svarbiausios XX amžiaus antrosios pusės bažnyčios istorijos Lietuvoje veiksnys buvo jos susidūrimas su ideologizuotu totalitariniu režimu, kurio viena iš tragiškiausių ir kartu svarbiausių padarinių yra tikėjimo liudytojų kankinystė. Bolševikų ideologijos santykis su religija, apibrėžtas šios ideologijos kūrėjo V.Lenino raštuose, nebuvo vienaprasmiškas ir neprieštaringas. Bolševikų partijai buvo iškeltas uždavinys aktyviai kovoti su religiniais „prietarais“¹⁴ žmonių sąmonėje. Tai buvo vienas iš svarbiausių režimo tikslų siekiant sukurti naujo tipo žmogų. Kita vertus, tas pats V.Leninas pažymėjo, kad antireliginė veikla neturi būti savitiksli dalykas, o turi atsižvelgti į bendresnius socializmo kūrimo tikslus ir nekenkti režimo stabilumui¹. Pagal tokį modelį ir buvo formuojama antireliginė politika per visą bolševikinio režimo gyvavimo laikotarpį.

Sovietų armijai 1944-1945 m. išstūmus vokiečių pajėgas ir reokupavus Lietuvą, sovietams vėl teko spręsti okupacinio režimo įtvirtinimo ir visuomenės sovietizavimo problemą. Šį kartą ji buvo daug sudėtingesnė nei 1940-1941 m. dėl gerokai stipresnio pasipriešinimo, sukeldo skaudžios ankstesnės sovietų okupacijos patirties. Režimo įtvirtinimas neišvengiamai turėjo paliesti ir Katalikų Bažnyčią, turėjusią svarbų vaidmenį Lietuvos visuomenės gyvenime. Buvo sprendžiama dilema: ar Bažnyčios įtaką riboti, ar mėginti ją pakreipti režimo įtvirtinimui palankia linkme? Dėl to sovietų valdžios politika Bažnyčios atžvilgiu buvo prieštaringa. Savotiškas jos lakmuso popierėlis buvo taip pat ir santykiai su episkopatu.

Dar prieš Antrąjį pasaulinį karą sovietų propagandos mašina Vatikaną ir Katalikų Bažnyčią įrašė svarbiausių Sovietų Sąjungos ir komunizmo priešų sąrašo pradžioje. Dėl to 3-4-ajame dešimtmetyje katalikai Sovietų Sąjungoje persekiojami labiausiai. Tokia nuostata išliko ir net sustiprėjo karo metais. Suvok-

¹ В. Ленин. Социализм и религия // О религии и церкви. Минск, 1983, p. 88.

damas, kad „išvaduotose“ Rytų Europos šalyse teks susidurti su stipria Katalikų Bažnyčios įtaka, J. Stalinas ir jo aplinka pamėgino pasinaudoti Rusijos Stačiatikų Bažnyčios korta. Kaip tik tai greičiausiai buvo pagrindinė jo netikėto su šios Bažnyčios hierarchais susitikimo, įvykusio 1943 m. rugsėjo 4 d. Kremliuje, priežastis. Tai patvirtina netrukus po minėto susitikimo įsteigtos Rusijos Stačiatikų Bažnyčios reikalų tarybos (toliau RSBRT)* vadovo, SSRS NKVD 2-osios valdybos 5-ojo skyriaus viršininko G.Karpovo įsitikinimas,

1945 m. pradžioje išreikštas tarnybiniame rašte J. Stalinui: „Rusijos stačiatikių bažnyčia gali ir turi suvaidinti svarbų vaidmenį kovojant prieš katalikų bažnyčią...“² Tai praskaidrina ir aplinkybes, kuriomis atsirado 1945 m. gegužės 8 d. RKRT pirmininko ir SSRS NKVD 2-osios valdybos 5-ojo skyriaus viršininko pavaduotojo I. Polianskio direktyva, siūlanti šios institucijos įgaliotiniui A.Gailevičiui proteguoti Lietuvoje Rusijos Stačiatikų Bažnyčią³.

Kita vertus, tuo pačiu metu buvo planuojama aiškintis, ar nepavyktų pačius Katalikų Bažnyčios Lietuvoje hierarchus įkalbėti bendradarbiauti su režimu. 1944 m. lapkričio mėn. NKVD Valstybės saugumo I rango komisaras D.Radionovas, atsiųstas į Lietuvą prižiūrėti režimo įtvirtinimo eigos, įkalbėjo LSSR NKGB vadovybę kol kas neskubėti suimti arkivysk. M.Reinio ir pamėginti panaudoti didžiulį jo autoritetą „patriotiniam darbui“⁴. A.Gailevičius taip pat suabejojo I.Polianskio 1945 m. gegužės 8 d. direktyvoje pasiūlytos taktikos efektyvumu ir pateikė kontrpasiūlymą: „Stebėti ir analizuoti žymesniųjų ir tarp kunigų autoritetą turinčių vyskupijų veikėjų [t. y. pirmiausia vyskupų. — A.S.] pažiūras ir, reikiamai pasirengus, aptarti su jais galimybę steigti autokefalinę bažnyčią Lietuvoje“⁵. Centrinųjų sovietų valdžios institucijų dokumentai rodo, kad tokie „pragmatiški“, tiesiogiai su stipriu lietuvių pasipriešinimu susiduriančių vietos sovietų valdžios pareigūnų siūlymai paveikė santykių su Bažnyčia taktikos pasirinkimą. 1945 m. pabaigoje I.Polianskis, informuodamas SSRS MT pirmininko pavaduotoją V.Molotovą apie pagrindinius religinių organizacijų veiklos aspektus ir RKRT priemones, jau pažymėjo, kad Lietuvoje „tiriamos galimybės sukurti iš aukštų dvasininkų grupę, kuri galėtų ne tik deklaratyviai reikšti savo palankumą tarybų valdžiai, bet ir nutraukti santykius su

* Kiek vėliau, 1944 m. gegužės mėn. buvo įsteigta ir Religinių kultūrų reikalų taryba (toliau - RKRT), kuri turėjo kontroliuoti kitas religines konfesijas, veikusias SSRS teritorijoje.

² Cit. iš М. Шкаровский. Русская православная церковь и советское государство в 1943-1964 г. Москва, p. 34.

³ B. Puzinavičius. Ketinimai steigti autokefalinę „katalikų“ bažnyčią//Tautos atmintis. 1997. Nr. 2, p. 52-54.

⁴ 1944 m. lapkričio 21 d. D. Radionovo raštas LSSR NKGB komisaro pavaduotojui Rudakovui // Lietuvos ypatingasis archyvas (toliau - LYA). F. K-I. Ap. 45. B. 71,1. 19.

⁵ B. Puzinavičius. Ketinimai..., p.53.

Vatikanu bei sukurti autokefalinę katalikų bažnyčią SSRS teritorijoje“⁶. Kiek vėliau santykių su Katalikų Bažnyčia taktika buvo apibendrinta bendruose RSBRT ir RKRT siūlymuose, adresuotuose VKP(b) CK. Konstatavus, kad mėginimai supriešinti Katalikų Bažnyčią su kitomis religinėmis konfesijomis nebuvo sėkmingi, buvo siūloma remti katalikybę iš vidaus skaldančias jėgas, siekiančias išsivaduoti iš „popiežiaus absoliutizmo“. Nėgama to, buvo pabrėžiama, kad tik „atsisakiusi bruožų, sąlygojančių kišimąsi į politinę kovą ir teokratinę jos pobūdį, išsivadavusi iš centralizmo ir išsiskaidžiusi į autokefalinius junginius, katalikų bažnyčia galėtų būti toleruojama tokiu pat mastu kaip ir kitos religijos“⁷. Nesikišimas į politiką šiuo atveju reiškė sovietų politikos rėmimą. Taigi tik tokį modelį pripažįstantys Bažnyčios hierarchai būtų galėję netrukdomi išlikti, tačiau tai būtų buvę Bažnyčios principų išdavimas.

Lietuvos vyskupų persekiojimas sustiprėjo 1945 m. vasaros pradžioje. Pirmiausia jie buvo verčiami pasmerkti ginkluotą pasipriešinimą. Pavyko palaužti tik Kauno arkivyskupijos valdytoją prel. St. Jokubauskį, kuris sutiko pasirašyti sovietinės valdžios aprobuotą kreipimąsi į savo vyskupijos kunigus ir tikinčiuosius, raginantį nutraukti ginkluotą pasipriešinimą. Prelatui įtikinti, be šantažo, MGB pasinaudojo ir žymiu nepriklausomybės laikų veikėju, Vasario 16-osios akto signataru kun. V.Mironu, kuris 1945 m. vasario mėnesį buvo užverbuotas ir panaudojamas kaip autoritetas, galintis daryti reikiamą įtaką Bažnyčios hierarchijai⁸.

Tuo tarpu kiti vyskupijų valdytojai arba visai tylėjo, arba, neparodydami savo politinės pozicijos, kalbėjo apie artimo meilės priesaką, komentavo Dievo įsakymą „Nežudyk“ ir kėlė kitus religinės moralės reikalavimus (arkivysk. M.Reinio 1945 m. rugpjūčio 9 d. ganytojiškas laiškas).

Drąsiausiai savo ir Bažnyčios poziciją išdėstė vysk. T.Matulionis, kuris po susitikimo su LSSR MT pirmininku M.Gedvilu (įvykusio 1945 m. birželio 16d.) parašė išsamų memorandumą. Jo esmę nusako du teiginiai: 1) Bažnyčia sugyvena su įvairiomis valdymo formomis, jei tik nėra trukdoma atlikti jai pavestąją misiją žmonijoje, tačiau ji niekada nesutiks būti pasaulietinės valdžios įrankiu; 2) valdžia nežabotomis represijomis pati sukėlė ginkluotą pasipriešinimą, o draudimas žudyti įpareigoja visus žmones, ne tik partizanus⁹.

⁶ RKRT pirm. I. Polianskio 1945 m. gruodžio 7 d. pažyma V. Molotovui // Rusijos Federacijos valstybinis archyvas. F.6991. Ap.3. B.10,1.130.

⁷ Cit. iš M. Шкаровский, p.122.

⁸ LSSR MGB 1946 m. rugpjūčio 6 d. pažyma „Apie maršrutinės agentūros darbą dvasininkijos tarpe“ // L Y A. F.K-1. Ap.10. B. 22,1. 178-179.

⁹ P. Gaida-Gaidamavičius. Nemasus mirtingasis arkivyskupas Teofilis Matulionis. Roma, 1981, p.102-109.

Dar kartą priversti vyskupus dirbti režimo naudai mėginta 1945 m. pabaigoje-1946 m. pradžioje, artinantis rinkimams į SSRS AT. Ši kartą sovietų valdžios organai buvo daug geriau pasirengę. Dar 1945 m. balandžio mėnesį NKVD likvidavo LLA Žemaičių legiono štabą ir nevisiškai aiškio-mis aplinkybėmis suėmė jo vadą A. Kubilių, kuris tardomas ne tik išsamiai papasakojo apie pagrindinę veiklą, bet ir apie ryšius su Telšių vyskupu V.Borisevičiumi. Lyginant jo parodymus su vėlesniais tiek paties vysk. V.Borisevičiaus, tiek kitų liudytojų parodymais, aiškiai matyti, kad A. Kubilius prikaltė daug nebūtų dalykų.

Šantažuodamas šiais nusikalstamos veiklos „faktais“, sovietinis saugumas mėgino priversti vysk. V.Borisevičių bendradarbiauti su jais, kai

1945 m. gruodžio 18-23 d. buvo jį suėmę. Pasitaręs su arkivysk. M.Reiniu ir pats apmąstęs savo padėtį, 1946 m. sausio 3 d. vysk. V.Borisevičius parašė raštą LSSR NKGB vadovybei - atsisakė pasiūlyto sandėrio. Jis neigė savo kaltę, tačiau teigė, kad jeigu ir būtų nusikaltęs, už tai turi atsakyti pats, nes, pasak Evangelijos pagal Joną: „Geras ganytojas už avis guldo gyvybę“ (*JN 9,11*)¹⁰. Tokiu žingsniu vyskupas pasirašė sau nuosprendį.

Turbūt norėdami padaryti kitus ordinarus sukalbamesnius, vysk. V.Borisevičių saugumiečiai suėmė tą pačią dieną, kai kiti vyskupai buvo pakviesti į susitikimą su sovietų valdžios atstovais - 1946 m. vasario 5 d. Šio susitikimo metu LSSR NKGB šefas D.Jefimovas vėl labai griežtu tonu pareikalavo iš vyskupų, kad jie paremtų valdžios veiksmus ir paragintų partizanus legalizuotis. Tačiau vyskupijų valdytojų neišgąsdino nei netikėtus vysk. V. Borisevičiaus suėmimas, nei D.Jefimovo grasinimai. 1946 m. vasario 21 d. įvykusioje vyskupų konferencijoje buvo priimtas arkivysk. M.Reinio parengtas bendro Lietuvos ordinarų ganytojiško laiško projektas, parašytas neutraliu tonu, krikščioniška dvasia ir apėmęs daugelį to meto gyvenimo klausimų¹¹. Nenuostabu, kad sovietų valdžios atstovų tai netenkino. Priešingai! Kadangi ganytojiškas laiškas buvo įvertintas kaip „grynai religinis-propagandinis, kviečiantis dvasininkiją ir tikinčiuosius stiprinti religiją“¹², - skelbti jį buvo griežtai uždrausta.

Vyskupų nuostatos paskutinį kartą tirtos 1946 m. pabaigoje, kai į Lietuvą atvyko iš Maskvos komandiruotas MGB „O“ skyriaus 4-ojo poskyrio viršininkas, majoras Ochrimenka. Jis susitiko ir kalbėjosi beveik su visais laisvėje likusiais vyskupais ir pateikė rekomendacijas, ką toliau su kiekvienu iš jų daryti. Arkivysk. M.Reinys ir Panevėžio vyskupas K.Paltarokas

¹⁰ Vysk. V. Borisevičiaus 1946 m. sausio 3 d. laiškas LSSR NKGB komisarui // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 71,1. 147.

¹¹ A. Baltinis. Vyskupo Vincento Borisevičiaus gyvenimas ir darbai. Roma, 1975, p. 144-148.

¹² D. Jefimovo specpranešimas SSRS NKGB 2-osios valdybos viršininkui gen. leit. Fedotovui // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 71,1. 92.

majorui Ochrimenkai paliko sukalbamų žmonių įspūdį, todėl siūlė tęsti su jais „dialogą“¹³. Tuo tarpu Telšių vyskupui P.Ramanauskui ir Kaišiadorių vyskupui T.Matulioniui buvo pasirašytas verdiktas - abu jie 1946 m. gruodžio 16 d. buvo suimti. Jų areštas, panašiai kaip anksčiau vysk. V.Borisevičiaus, turėjo padėti šantažuoti kitus ganytojus. Tai gana aiškiai išsakė pats majoras Ochrimenka savo siūlymuose, kaip toliau spausti arkivysk. M.Reinį.

1946 m. antrojoje pusėje visoje Sovietų Sąjungoje pokarinę ramybės ir sąlyginio „liberalizmo“ laikotarpį pakeitė nauja reakcija vidaus ir užsienio politikoje. Tai buvo susiję su J.Stalino ir A.Ždanovo inicijuotu rengimusi naujam ginkluotam konfliktui su kapitalistiniu pasauliu. Kaip tik tuo metu imtasi ryžtingų veiksmų ir Bažnyčios hierarchų Lietuvoje atžvilgiu. Be jau minėtų suėmimų, apsispręsta priimti galutinį nuosprendį vysk. V.Borisevičiaus byloje. Oficialiai jo tardymas buvo baigtas jau 1946 m. vasario 19 d., paskui bylos tyrimas buvo nutrauktas ir atnaujintas tik birželio pradžioje. Teismas įvyko rugpjūčio 28 d., o nuosprendis įvykdytas lapkričio 18 d.

1946 m. pabaigoje suimtas vysk. T.Matulionis sovietų valdžios dėmesio centre buvo atsidūręs vos tik sovietų armija antrą kartą įžengė į Lietuvos teritoriją. Likimas lėmė vysk. T.Matulioniui, dar prieš sovietams okupuojant Lietuvą, pažinti jų valdymo ir požiūrio į katalikus skonį. Nors apie aplinkybes, dėl kurių vysk. T.Matulionis du kartus buvo represuotas 3-iajame dešimtmetyje, kai jis dirbo ganytojo darbą tuometiniame Leningrado mieste, žinoma nedaug, tačiau visiškai aišku, kad susidorojimo pagrindinė ir greičiausiai vienintelė priežastis buvo jo priklausymas dvasininkų luomui. Abi jo suėmimų datos (1923 ir 1929 m.) kaip tik susijusios su religijų persekiojimo Sovietų Sąjungoje bangomis ir Vatikano-SSRS santykių būkle.

Ikikarinė santykių su sovietine sistema patirtis nepalaužė vyskupo ryžto toliau ginti Bažnyčios teises, Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą. Kita vertus, sovietų valdžiai jis buvo neparankus ir dėl to, kad, turėdamas dar 1929 m. (slapta pašventinant vyskupu) suteiktus įgaliojimus *in partibus infidelium*, jis galėjo veikti katalikų gyvenimą SSRS gilumoje, kur sovietų valdžia tikėjosi išrovusi katalikybę visiems laikams: 1939 m. tuometinėje SSRS teritorijoje tebuvo likę dvi katalikų bažnyčios pasiuntinybių darbuotojams. Todėl jau 1944 m. rugsėjo 7 d. SSRS NKGB 2-osios valdybos 5-ojo skyriaus viršininko pavaduotojas ir busimasis RKRT vadovas I. Polianskis nurodė LSSR saugumo organams ypač atidžiai stebėti „vieno iš Vatikano

¹³ SSSR MGB „0“ sk. 4-ojo posk. virš. Ochrimenkos raportas apie 1946 m. gruodžio 14 d. įvykusį pokalbį su arkivysk. M. Reiniu // Ten pat. B. 71, 1. 246-253; SSSR MGB „0“ sk. 4-ojo posk. virš. Ochrimenkos raportas apie 1946 m. gruodžio 28 d. įvykusį pokalbį su vysk. K. Paltaroku // LYA. F.K-1. Ap. 45. B. 1272,1. 63-69.

agentūros SSRS vadovų“ - vysk. T. Matulionio veiklą¹⁴. Savo susirūpinimą Leningrado katalikų reikalais, kartu ir sovietų valdžios nuogastavimus vysk. T. Matulionis patvirtino jau pirmomis antrosios sovietų okupacijos dienomis. 1944 m. lapkričio 28 d. jis kreipėsi į RKRT įgaliotinį Lietuvoje, prašydamas padėti pasiųsti į Leningradą keletą kunigų iš Lietuvos, kurie galėtų aptarnauti ten gyvenančius katalikus. Nors sovietinio saugumo organai buvo linkę pasinaudoti šia galimybe, kad galėtų pasiųsti savo agentą ir per jį kontroliuoti vysk. T. Matulionio ryšius su šio miesto katalikų bendruomene, nugalėjo RKRT pirmininko I. Polianskio požiūris, kad Leningrade iš viso nesą jokios katalikų bendruomenės¹⁵.

Visi prieš karą SSRS teritorijoje dirbę katalikų dvasininkai sovietų valdžios buvo laikomi Vatikanu ar kitų užsienio valstybių agentais, nes daugumas jų buvo ne rusų tautybės. Šis įsitikinimas buvo toks stiprus, kad ir po karo vysk. T. Matulionio labiausiai įtarinėtus ryšių su Vatikanu palaikymu. Jis buvo vienas pagrindinių Leningrado srities NKGB valdybos agentūrinio sekimo bylos „Vatikan“ objektų, todėl pas jį 1945 m. birželio mėnesį iš Leningrado buvo komandiruotas agentas „Vichr“ su užduotimi nustatyti: 1) Katalikų Bažnyčios planus plečiant savo veiklą Leningrado ir kitose SSRS srityse; 2) duomenis apie dvasininkus, Vatikanu atsiųstus į SSRS žvalgybinei ir misionieriškai veiklai¹⁶.

Nemėgo vysk. T. Matulionio ir vietiniai sovietų valdžios atstovai Lietuvoje. LSSR NKGB šefas A. Guzevičius 1945 m. kovo 4 d. teiravosi Maskvoje, ar vysk. T. Matulionis 1933 m., iškeičiant jį į Lietuvos komunistus, buvo amnestuotas ir ar negalima būtų jį sugrąžinti pabaigti baumės, nes jis esą aktyvina savo veiklą¹⁷.

Kuo gi pasireiškė tas taip sovietų valdžiai nepatikęs vyskupo aktyvumas? Geriausiai tai matyti iš 1945 m. balandžio 26 d. rašyto RKRT įgaliotinio rašto aukščiausiems LSSR valdžios atstovams. Dėmesį visų pirma patraukia konstatavimas: „Iš visų vyskupijų gauta įvairaus pobūdžio laiškų, kurie daugiausia buvo materialinio-ūkinio pobūdžio, tačiau gautieji iš draugo [šią įgaliotinio klaidą pastebėjo laiško gavėjai, pažymėdami pastarąjį kreipinį dideliu klaustuku. - AS.] Matulionio įvairūs pareiškimai iš esmės skiriasi nuo visų kitų. Juose matyti, kad nepripažįstamas Bažnyčios atsky-

¹⁴ Visiškai slapta 1944 m. rugsėjo 7 d. SSRS NKGB 2-osios valdybos 5-ojo skyriaus virš. pav. I. Polianskio direktyva LSSR NKGB vadovui A. Guzevičiui // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 97, 1.104.

¹⁵ 1945 m. vasario 22 d. RKRT pirm. I. Polianskio raštas RKRT įgaliotiniui Lietuvoje A. Gailevičiui//Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau - LCVA). F. R-181. Ap. 3. B. 4.1. 6.

¹⁶ SSRS NKGB 2-osios valdybos 5-ojo skyriaus 1945 m. kovo 24 d. raštas Leningrado sr. NKGB valdybos 2-ajam skyriui // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 97,1. 424.

¹⁷ LSSR NKGB komisaro A. Guzevičiaus 1945 m. kovo 4 d. telegrama SSSR NKGB 2-osios valdybos viršininkui Fedotovui // Ten pat, 1. 425.

rimas nuo valstybės [sovietinė šio principo interpretacija. - taip pat aiškiai rodo antisovietines Matulionio nuotaikas"¹⁸. Iš tolesnio rašto turinio matyti, kad tokį griežtą vysk. T. Matulionio vertinimą lėmė 1945 m. balandžio 7 d. rašytame kreipimesi į LSSR švietimo liaudies komisarą jo išsakytas protestas prieš prievartinį mokinių įrašymą į ateistines pionierių ir komjaunimo organizacijas bei 1945 m. vasario 10 d. rašytame laiške RKRT igaliotiniui išdėstyti šiurkščios prievartos prieš kunigus faktai, siekiant juos paversti sovietų valdžios įrankiais. Šiame rašte paminėti vysk. T. Matulionio kreipimaisi į sovietines valdžios institucijas nebuvo vieninteliai jo kovos dėl Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių faktai. Reikalaudamas iš sovietinių pareigūnų gerbti Bažnyčios teises, vyskupas laisvai operuodavo sovietiniais įstatymais, grindžiančiais jo pozicijos teisingumą net sovietinės sistemos ribose. Tai, aišku, negalėjo patikti sovietų valdžiai.

Vyskupui atsisakius padėti sovietų valdžiai spręsti politinius klausimus, jo likimas buvo nulemtas jau 1946 m. pavasarį. Sovietiniams saugumo organams tereikėjo surinkti reikiamus įkalčius, kad būtų galima sudaryti politinę bylą.

Labai greit po vysk. T. Matulionio suėmimo žlugo ir sovietų valdžios viltys priversti bendradarbiauti arkivysk. M. Reinį, kuris, kaip buvo manoma, turėjo aukštesnį rangą bažnytinėje hierarchijoje ir galėjo daryti įtaką kitų vyskupijų valdytojams. Neatsitiktinai sekamam arkivyskupui emgėbistai buvo davę slapyvardį „Režisior“. 1947 m. sausio 9 d. susitikęs su MGB pareigūnais, arkivyskupas kategoriškai atsisakė pasirašyti jam pasiūlytą išipareigojimų raštą, motyvuodamas tuo, kad taip jis pripažintų valdžios kišimąsi į Bažnyčios reikalus. Be to, jis atvirai pareiškė, kad sovietų valdžia nesilaiko tarptautinių išipareigojimų gerbti sąžinės laisvę ir jeigu minėtas išipareigojimų raštas patektų į SNO, tai labai pakenktų Sovietų Sąjungos prestižui¹⁹.

Arkivyskupo pozicija sovietinio Bažnyčios modelio atžvilgiu taip pat buvo aiški ir vienaprasmiška. Realizavus šį modelį būtų registruojamos bažnyčios bei kunigai ir steigiami parapijų komitetai, per kuriuos turėjo būti įgyvendintas sovietų valdžios kišimasis į bažnyčių vidaus reikalus. Buvo siekiama šias priemones realizuoti pačių Bažnyčios hierarchų rankomis, todėl nuo 1947 m. pradžios dar kartą primygtinai pareikalauta, kad vyskupijų valdytojai duotų nurodymą klebonams registruotis. Tokia registracijos įgyvendinimo taktika buvo numatyta 1947 m. sausio 20 d. RKRT pirmininko pavaduotojo J. Sadovskio direktyvoje respublikos igaliotiniui.

¹⁸ Ten pat, 1. 419.

¹⁹ LSSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo poskyrio viršininko kpt. Čečiurovo 1947 m. sausio 11 d. raportas apie pokalbį su arkivysk. M. Reiniu // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 71,1. 257.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiame dokumente registracijos kampanija traktuojama kaip ypatingos politinės reikšmės klausimas, kurį būtina neatidėliojamai spręsti²⁰. Pagrindinė kliūtis vėlgi tapo arkivysk. M. Reinys: jis per pokalbį su RKRT įgaliotiniu A. Gailevičiumi atsisakė savanoriškai duoti nurodymą kunigams registruotis, kol bus žinoma, ar registracijos padariniai ir parapijų komitetų funkcijos neprieštaruoja Bažnyčios kanonams²¹. Iš RKRT įgaliotinio pranešimų apie pokalbius su kitais vyskupijų valdytojais matyti, kad Kauno arkivyskupijos valdytojas kan. J. Stankevičius ir Telšių vyskupijos valdytojas kan. J. Juodaitis būtų sutikę vykdyti sovietų valdžios reikalavimus, tačiau teisinosi baimė susikompromituoti, kol kiti Bažnyčios autoritetai priešinasi; tuo tarpu vysk. K. Paltarokas apibūdintas kaip visuomet kompromiso siekiantis ordinaras. Taigi tereikėjo pašalinti vienintelį arkivysk. M. Reinį, turėjusį didžiausią autoritetą ir dėl to dariusį „neigiamą“ įtaką nuolaidesniems hierarchams.

Sovietų valdžiai arkivysk. M. Reinys neparankus buvo dar ir todėl, kad visuomet pabrėždavo savo ištikimybę Šventajam Sostui bei stengėsi tiek privačiuose pokalbiuose, tiek kalbėdamas iš sakyklos paneigti sovietinės propagandos skleidžiamą šmeižtą jo atžvilgiu. Vienas iš formalių kaltinimo punktų jo baudžiamosioje byloje buvo ir tai, kad 1947 m. birželio 8 d. Arkikatedroje arkivyskupas pasakė pamokslą, skirtą paneigti straipsniui „Vatikanas - tarptautinės agresijos židinys“, kuris buvo paskelbtas viename iš komunistų partijos oficiozų - laikraštyje „Sovetskaja Litva“. Žinant, kad kaip tik tuo metu sovietų valdžia aktyviai dirbo, siekdama sukurti vadinamąją tautinę, nuo Vatikano nepriklausomą. Bažnyčią, toks didelį tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų autoritetą turėjusio hierarcho viešas pasakymas buvo didelis smūgis jos planams. Šis drąsus teiginys, užstojant Šventąjį Sostą, taigi ir esminį Bažnyčios universalumą, tapo paskutiniu sovietų valdžios kantrybės taurę perpildžiusiu lašu. Po keturių dienų arkivyskupas buvo suimtas.

Apžvelgus tikrąsias vyskupų represavimo priežastis, taip pat svarbu susipažinti su sovietų saugumo organų vykdyta politinių kaltinimų kūrimo metodika, taikyta vyskupams, bei ganytojų laikysena sunkaus išbandymo situacijoje. Tokią galimybę suteikia publikuojamos sovietinio MGB sudarytos arkivysk. M. Reinio bei vyskupų V. Borisevičiaus ir T. Matulionio baudžiamosios bylos, kurios šiuo metu laikomos Lietuvos ypatingajame archyve. Pagal sovietinę logiką tikėjimas taip pat buvo nusikaltimas, nes religija, anot jos, - viena iš išnaudotojiškų klasių dominavimo priemonių. Tokio vyskupų nusikaltimo traktavimo bruožų jų baudžiamosiose bylose

²⁰ LCVA. F. R-181. Ap. 3. B. 10,1. 8-10.

²¹ RKRT įgaliotinio 1947 m. 1-ojo ketvirčio darbo ataskaita // LCVA. F. R-181. Ap.3. B. 12,1. 8.

taip pat yra. Visas represijas prieš dvasininkiją, susidorojimą su vyskupais buvo siekiama pridengti politinių, antivalstybinių nusikaltimų „įrodymais“.

Lengviausiai šiuo atžvilgiu sovietų saugumo organams buvo prikibti prie vysk. V.Borisevičiaus ir su juo susidoroti. Kaip jau minėta, jie turėjo svarbų ir sukalbamą liudytoją, kuriam tai vis dėlto nepadėjo išvengti mirties nuosprendžio, nors nėra aišku, ar jis jam buvo įvykdytas. Tuo tarpu vysk. V.Borisevičiui mirties bausmė buvo per griežta netgi pagal sovietinius standartus, nes nei tardymo, nei teismo metu nebuvo nustatyta sąmoningos ir bent kiek reikšmingesnės vyskupo antisovietinės veiklos faktų. Susitikimuose su pagrindžio dalyviais dėl konkrečios paramos susitarta nebuvo, vyskupas tepažadėjo padėti „kiek tai neprieštaraus jo sąžinei ir teisei“. Be to, vyskupas padėdavo visiems, kam tos pagalbos reikėdavo, nepaisydamas politinių pažiūrų, įsitikinimų ar tautybės: prieš karą padėjo Telšiuose gyvenusiai rusų šeimai leisti vaikus į mokyklą, pamaitino pas jį užėjusius sovietų armijos kareivius, vokiečių okupacijos metu gelbėjo Telšių žydus. Nuosprendžio griežtumą formaliai galėjo pagrįsti tik faktas, kad vysk. V.Borisevičius perdavė A. Kubiliui „vokiečių pasiųstų parašutinininkų radiogramą, skirtą Vokietijos žvalgybos organams“. Tačiau byloje nėra jokių įrodymų, kad vysk. V.Borisevičius žinojo raštelio, kurį jis perdavė, paskirtį ir turinį. Taigi vysk. V.Borisevičiaus, kaip ir kitų pokario metais sovietų valdžios nuteistų dvasininkų, byla tebuvo netobula priemonė Bažnyčios naikinimui pateisinti.

Įrodyti vysk. T.Matulionio ryšius su pasipriešinimo sąjūdžiu sekėsi daug sunkiau. Nepaisant primygtinių ir nevienkartinių MGB vadovybės nurodymų, Kaišiadorių emgėbistams taip ir nepavyko „nustatyti konkrečių faktų, liudijančių, kad vysk. T. Matulionis idėjiškai ir praktiškai vadovauja nacionalistiniam pagrindžiui ar teikia jam materialinę pagalbą“²². Todėl pagrindinė kaltinimo medžiaga buvo vyskupo veikla vokiečių okupacijos metais ir jo nepriklausoma laikysena pirmaisiais pokario metais. Kaip ir visi kiti represuoti vyskupai, vysk. T.Matulionis kaltintas aktyviu dalyvavimu rengiant II tautinį Eucharistinį kongresą ir sveikinimo laišką popiežiui Pijui XII. Šių akcijų tikslas, anot sovietų valdžios, esą buvęs sutelkti lietuvių tautą kovai su bolševizmu, nors iš tikrųjų kongresas turėjo būti grynai religinio pobūdžio renginys. Kitus kaltinimo punktus taip pat vargu ar galėtume laikyti politiniais nusikaltimais: neleidimas kunigams bažnyčiose skelbti sovietų valdžios atsišaukimų, klausimo, kaip pasipriešinti jaunimo prievartinei ateizacijai svarstymas bei leidimas kunigams atvirai išdėstyti

²² 1946 m. liepos 28 d. LSSR MGB 2-ojo skyriaus viršininko papulk. Počkajaus direktyva Kaišiadorių apskr. skyriui dėl vysk. T. Matulionio veiklos tyrimo // LYA. F. K-I. Ap. 45. B. 97, I. 421.

Bažnyčios neigiamą požiūrį į pionierių ir komjaunimo organizacijas, raginimas teikti represuotų kunigų šeimoms materialinę pagalbą. O kiti „nusikaltimai“ nevisiškai pagrįsti. Vienas iš tokių - tai kaltinimas, kad vyskupas palaikė aktyviai partizaninėje veikloje dalyvavusius kunigus: S.Rudžionį, Z.Neciunską ir kt., nors jokie vyskupo operatyvinio sekimo byloje esantys dokumentai to nepatvirtina. Tačiau, šiaip ar taip, visi šie kaltinimai tebuvo vyskupo suėmimo formalus pateisinimas, o pirminė arešto priežastis buvo jo parodytas tvirtas pasiryžimas ginti Bažnyčios teises ir neleisti paversti jos sovietų valdžios politiniu įrankiu.

Taip pat sunkiai sekėsi nustatyti konkrečius arkivysk. M. Reinio nusikaltimus sovietų valdžiai, t. y. patvirtinti jo dalyvavimą pasipriešinimo sąjūdyje. Nors apie jo kalbas ir veiklą reguliariai pranešinėjo apie 10 jo pasitikėjimą turėjusių agentų, jiems taip ir nepavyko pateikti ryšiais su pagrindžiu arkivyskupą kompromituojančių duomenų. Turbūt charakteringiausiai arkivysk. M.Reinio laikyseną atspindi jo žodžiai, perteikti agento „Patriotas“ pranešime: „Arkivyskupas Reinys pareiškė, kad jis netiki politinių ir teritorinių pasikeitimų galimybe. Dvasininkijai ir tikintiesiems reikia tai suprasti ir tam pasiruošti. Reikia stiprinti religiją, kad valdžia negalėtų jos taip lengvai sunaikinti“²³. Arkivysk. M.Reiniui, be absurdiškų kaltinimų, kad nepriklausomos Lietuvos laikais jis kurį laiką buvo Lietuvos krikščionių demokratų partijos CK nariu ir užsienio reikalų ministru (tapęs vyskupu, jis visą savo politinę veiklą nutraukė), sovietų valdžia taip ir negebėjo rasti bent kiek pagrįstesnių jo priešiškos politinės veiklos faktų. Kaip vienas iš tokios veiklos momentų interpretuotas arkivyskupo vadovaujantis vaidmuo *Katalikų akcijos* ir *Ateitininkų* veikloje, nors šių organizuotų judėjimų pagrindinis tikslas buvo stiprinti tikėjimą visuomenėje.

Kita formalių kaltinimų grupė susijusi su arkivyskupo veikla vokiečių okupacijos metais. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad tiek šie, tiek anksčiau minėti kaltinimai negalėjo būti teisėti formaliu teisiniu požiūriu, nes arkivyskupas tuo metu nebuvo sovietų valdžios valdinys, todėl negalėjo jai nusikalsti. Tačiau ir nekreipiant dėmesio į tai, matyti, kad arkivysk. M.Reinys vokiečių okupacijos metais ragino kovoti ne su sovietų valdžia kaip konkrečia politine sistema, bet su bolševikine, ateistine pasaulėžiūra, pagrįsta ir religiją persekiojančia ideologija. Jam, kaip tikinčiajam ir aukšto rango dvasininkui, būtų buvęs didesnis nusikaltimas Bažnyčiai ir sąžinei, jeigu jis nebūtų raginęs to daryti. Kita vertus, arkivysk. M.Reinys vengė įtraukti Bažnyčią į bendradarbiavimą ir su vokiečių okupacine valdžia. 1943 m. balandžio mėn. į arkivyskupą kreipėsi krašto generalinis tarėjas gen. Kubiliūnas, prašydamas įpareigoti kunigus bažnyčiose raginti tikinčiuosius ne-

²³ Agento „Patriot“ 1945 m. gegužės 14 d. pranešimas // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 71,1. 43.

boikotuoti mobilizacijos į vokiečių karinius dalinius. Arkivysk. M.Reinys atmetė šį prašymą, motyvuodamas tuo, kad jis negali įsakyti kunigams kalbėti apie pasaulietinius dalykus, be to, priminė ir vokiečių okupacinės valdžios darytus Bažnyčios varžymus. Tačiau šiame atsisakymo rašte arkivyskupas neapdairiai įrašė ir tokius žodžius: „Aš asmeniškai dedu daug pastangų spaudoje ir pamoksluose prieš piktybę, kurią skleidžia bedieviškas komunizmas“²⁴. Nors iš minėto rašto aiškiai matyti, kad arkivyskupo veiksmų leitmotyvas buvo tikėjimo ir Bažnyčios gynimas, sovietų valdžia ir šiuos nuo konteksto atsietus žodžius laikė jo bendradarbiavimo su vokiečiais įrodymu. Kaip dar vienas tokio bendradarbiavimo įrodymas buvo interpretuotas lietuvių savisaugos bataliono karininko 1943 m. rugsėjį pareikšta padėka arkivyskupui už finansinę pagalbą. Tačiau visiškai aišku, kad arkivyskupas tuos 300 reichsmarkių davė gerai žinodamas, jog pinigai bus išleisti ne kitų naikinimo priemonėms, o knygoms (t. y. dvasios tobulinimui) įsigyti. Arkivysk. M. Reinys, kaip ir visi kiti represijas patyrę vyskupai, kaltintas ir tuo, kad dalyvavo rengiant taip ir neįvykusį II Eucharistinį kongresą bei šio kongreso sveikinimo popiežiui projektą, kur buvo išdėstytos tikinčiųjų nuotaikos bolševizmo ir sovietų valdžios atžvilgiu. Tačiau arkivyskupo vaidmuo kongreso ir minėto sveikinimo rengimo darbe dėl formalių dalykų (Vilniaus arkivyskupija nepriklausė Lietuvos bažnytinei provincijai) buvo minimalus, tuo tarpu vysk. K.Paltarokas, nors ir aktyviau prie to prisidėjęs, nenukentėjo. Tai tik dar viena detalė, patvirtinanti, kad sovietų valdžios veiksmus prieš vyskopus pirmiausia lėmė ne jų tariamos ar tikros politinės nuodėmės, bet jų nuolaidumo valdžios reikalavimams laipsnis. Netiesiogiai tai patvirtina ir vienas iš formalių kaltinimo punktų arkivysk. M.Reinio baudžiamojoje byloje: „1945 m. gruodį savo bute įtikino vysk. V.Borisevičių nebendradarbiauti su sovietų valdžios organais [t. y. su NKGB. -A.S]“²⁵

Į formalių kaltinimų sąrašą įtrauktas ir arkivysk. M.Reinio dalyvavimas 1944 m. rugsėjo 5 d. Ukmergėje įvykusiame vyskupų pasitarime, kur buvo svarstomi tik grynai Bažnyčios vidaus reikalai ir pastoracijos problemos. Tokio pobūdžio kaltinimo įtraukimas rodo, be kita ko, tai, kad religijos laisvė Sovietų Sąjungoje nebuvo toleruojama. Kartu iš to matyti, kaip sunku sovietų valdžiai buvo rasti politinių kaltinimų arkivyskupui.

Sovietinės represinės sistemos veikimo stalinizmo metais ypatybės lėmė skirtingą vyskupų likimą, perėjus tardymo išbandymus. Tragiškiausiai jis susiklostė vysk. V.Borisevičiui, kurio „įrodyta“ kaltė pagal tuometinius

²⁴ Arkivysk. M. Reinio 1943 m. balandžio 24 d. raštas gen. Kubiliūnui // LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 71,1. 113.

²⁵ Kaltinamoji išvada arkivysk. M. Reinio tardymo byloje // LYA. Tardymo b. Nr. P-14999,1. 132.

standartus buvo didžiausia. Nesugebėjus „įrodyti“ konkrečių arkivysk. M. Reinio ir vysk. T. Matulionio dalyvavimo pasipriešinime faktų, buvo pasitenkinta sąlygiškai „švelniomis“ bausmėmis: bausmę atlikti buvo skirta garsiajame Vladimiro kalėjime, kur buvo laikomi režimui pavojingiausi asmenys. Matyt, buvo tikėtasi, kad silpnos sveikatos vyskupai nepakels sunkių kalinimo sąlygų ir nesulauks išėjimo į laisvę. Tokioms viltims nepasitvirtinus ir baigiantis bausmės laikui, sovietų valdžios pareigūnai suskato ieškoti būdų, kaip pailginti vyskupų kančias.

Dar 1950 m., suėmus religinio pobūdžio jaunimo organizacijos *Aušros Vartų Marijos kolegija* narius, LSSR MGB pradėjo kurpti bylą apie tariamai Lietuvoje veikusį platų katalikišką pogrindį. Žinant politinių procesų organizavimo J. Stalino valdymo metais metodiką, galima daryti prielaidą, kad taip buvo rengiamasi smogti stiprų smūgį Bažnyčiai. 1953 m. pradžioje pagal šią bylą atnaujintas ir arkivysk. M. Reinio ankstesnės veiklos tyrimas. 1953 m. vasario 24 d. buvo parengtas agentūrinio operatyvinio tyrimo planas, kuriuo siekta nustatyti arkivyskupo vadovaujamą vaidmenį katalikiškajame pogrindyje²⁶. Tik J. Stalino mirtis sustabdė šios stambios bylos kūrimo procesą ir galimus skaudžius jo padarinius. Vis dėlto sunkios kalinimo sąlygos galutinai palaužė arkivyskupo sveikatą, ir 1953 m. lapkričio 8 d. neiškiomis aplinkybėmis jis mirė kalėjime.

1953 m. pasibaigus kalinimo laikui, vysk. T. Matulionius taip pat nebuvo leista grįžti į Lietuvą. Inicatyvą čia rodė LSSR saugumo organai: 1955 m. gruodžio 10 d. LSSR KGB pirmininkas K. Liaudis rašte A. Sniečkui teigė, kad jų pastangomis 1953 m. vyskupas buvo perkeltas į Zubovo Polianos invalidų namus Mordovijoje. Tame pačiame rašte K. Liaudis vėl prašė A. Sniečkų tarpininkauti, kad vysk. T. Matulionius ir toliau nebūtų leidžiama grįžti į tėvynę, nes jo grįžimas „gali suaktyvinti priešišką reakcingai nusiteikusių kunigų [t. y. sovietų valdžios apribojimams nepaklūstančių. -A.S.] veiklą ir pakeisti padėtį Kaišiadorių vyskupijos valdyme [pagal sovietų valdžios planą mažinant atskirai valdomų vyskupijų skaičių. Nuo 1949 m. pastarąją vyskupiją kartu su Kauno ir Vilkaiviškio vyskupijomis valdė kan. J. Stankevičius. -A.S.]“²⁷.

Nepaisant to, 1956 m. gegužės mėn. vysk. T. Matulionius grįžo į Lietuvą. Tačiau netrukus jo santykiai su valdžia vėl susikomplicavo. Tai lėmė tiek jo siekis atgauti galimybę valdyti Kaišiadorių vyskupiją, tiek raginimai kunigams aktyviau kovoti už Bažnyčios ir tikėjimo teises suliberalėjusiomis režimo sąlygomis. Be to, vysk. T. Matulionius gebėjo nelegaliai susisiekti su Šventuoju Sostu ir gauti jo pritarimą vyskupo, kuris turėjo tapti jo įpėdiniu

²⁶ LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 345,1. 514-515.

²⁷ LYA. F. K-1. Ap. 45. B. 97,1. 460.

Kaišiadorių vyskupijoje, pašventinimui. Vykdydamas Šventojo Sosto valią, kuri, deja, buvo priešinga sovietų valdžios valiai, vysk. T. Matulionis 1957 m. gruodžio 25 d. slapta pašventino vyskupu V. Sladkevičių. Tokie veiksmai vertė sovietų valdžią vėl svarstyti jo ištrėmimo už LSSR ribų klausimą²⁸. Tačiau tai, kad Lietuvos tikinčiųjų vysk. T. Matulionis jau buvo laikomas tikėjimo kankiniu ir jo ketvirtas įkalinimas galėjo smarkiai kompromituoti sovietų valdžią, priverstė atsisakyti tokios minties. Buvo pasirinktas ne toks skausmingas variantas: 1958 m. spalio mėn. vyskupas buvo prievarta iškeldintas į mažą vidurio Lietuvos miestelį Šeduvą, kur, budriai KGB prižiūrimas, praleido paskutinius gyvenimo metus. 1962 m. rugpjūčio 20 d. vyskupas baigė savo žemiškojo gyvenimo dienas, dėl savo nepalaužiamo tvirtumo Bažnyčios gynyboje nemažą jo dalį turėjęs praleisti baisiausiose sovietinės imperijos prievartinio įkalinimo vietose: Butyrkų ir Vladimiro kalėjimuose, Solovkų lageryje.

Pateikiama šaltinio publikacija beprecedentė - ištiesai sovietinio saugumo sudarytos baudžiamosios bylos iki šiol nebuvo publikuotos. Tačiau jų svarba visos okupacinės valdžios politikos ir konkrečiai antibažnytinės politikos analizei, naujausios Bažnyčios istorijos studijoms, mūsų nuomone, pateisina tokio leidinio atsiradimą. Kartu tikimės, kad tai suteiks impulsų naujoms istorikų, tiriančių sovietinį Lietuvos ir Bažnyčios istorijos laikotarpį, išvalgoms. Be to, šių bylų publikavimas yra viena iš pradėto vyskupų beatifikavimo proceso sudedamųjų dalių.

Pabaigoje keletas pastabų dėl techninių teksto rengimo aspektų. Rusiško originalo kalba netaisyta, išskyrus gramatines klaidas. Tai geras tam tikro laikotarpio oficialaus sovietinio žargono pavyzdys, galbūt sulauksiantis ir semiotinės analizės. Kai kur praleistos tą pačią mintį kartojančios frazės. Publikuojami ne visi dokumentai, kurie yra atskiruose vokuose, nusiųti į bylą. Skelbiami tik dokumentai, tiesiogiai susiję su bylos eiga. Taip daroma taupant potencialių skaitytojų kantrybę ir nenorint jų atbaidyti pernelyg didele publikacijos apimtimi.

Arūnas Streikus

²⁸ 1958 m. kovo 26 d. LSSR KGB pirmininko K. Liaudžio raštas A. Sniečkui. Ten pat. B. 98,1. 9.

VYSKUPAS VINCENTAS BORISEVIČIUS
SOVIETINIAME TEISME

“Утверждаю”
Народный комиссар Госбезопасности
Генерал майор ЕФИМОВ

Арест санкционирую
Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Подполковник юстиции ГРИМОВИЧ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(на арест)

гор. Вильнюс, 1946 г. февраля 5 дня

Я, ст. оперуполномоченный 2-го отделения 2-го отдела НКГБ Лит. ССР лейтенант МИХЕЕВ

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности БОРИСЯВИЧУС Винцас с. Августинаса, 1887 года рождения, урож. дер. Бебрининкай, Вилкавишского уезда, литовца, гр-на СССР, с высшим образованием, епископа Тельшайской епархии, проживающего в гор. Тельшай.

НАШЕЛ:

БОРИСЯВИЧУС как в период немецкой оккупации Литвы так и в последующее время проводил среди населения своей епархии антисоветскую агитацию, направленную на свержение Советской власти и установление “независимой” буржуазной Литвы. Поддерживал связь с немецким парашютистом и участниками антисоветского националистического подполья.

В марте месяце 1945 г. БОРИСЯВИЧУС совместно с главарем банды ЛЛА БАЛИС оказал содействие трем немецким парашютистам в передаче по радио секретных сведений руководству немецких разведывательных органов в Германию.

ПОСТАНОВИЛ:

БОРИСЯВИЧУС Винцентаса с. Августинаса подвергнуть аресту и обыску.

Ст. оперупол. 2-го отд-ния 2-го отдела НКГБ ЛССР
лейтенант МИХЕЕВ

Начальник 2-го отд-ния 2-го отдела НКГБ ЛССР
ст. лейтенант ПЕТКЯВИЧИУС

“Согласны”: Начальник 2-го отдела НКГБ ЛССР
подполковник ПОЧКАЙ

Начальник следственного отдела НКГБ ЛССР
подполковник РОЗАУСКАС

„Tvirtinu“
Valstybės saugumo liaudies komisaras
generolas majoras JEFIMOVAS (parašas)

Areštą sankcionuoju
LTSR VRM Karo prokuroras
Justicijos papulkininkis
GRIMOVICHIUS (parašas)

NUTARIMAS

(areštui)

Vilnius, 1946 m. vasario 5 d.

Aš, Liet. TSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis, leitenantas MICHEJEVAS,
Peržiūrėjęs gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą: BORISEVIČIAUS Vinco, Augustino s., gim. 1887 m. LTSR, Bebrininkų k., Vilkaviškio apskr., lietuvio, TSRS piliečio, turinčio aukštąjį išsilavinimą, Telšių vyskupijos vyskupo, gyvenančio Telšiuose.

NUSTACIAU:

BORISEVIČIUS vokiečių okupacijos Lietuvoje metais ir vėliau tarp savo vyskupijos gyventojų skleidė antitarybinę agitaciją, kuria siekė nuversti Tarybų valdžią ir atkurti „nepriklausomą“ buržuazinę Lietuvą. Palikė ryšius su vokiečių parašutinininku ir antitarybinio nacionalistinio pogrindžio dalyviais.

1945 m. kovo mėnesį BORISEVIČIUS kartu su LLA gaujos vadeiva BALIU¹ padėjo trims vokiečių parašutinininkams per radijo ryšį perduoti slaptas žinias vokiečių žvalgybos organų vadovybei Vokietijoje.

NUTARIAU:

BORISEVIČIŲ Vincentą, Augustino s., suimti ir atlikti kratą.

LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis,
leitenantas MICHEJEVAS (parašas)

LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio viršininkas
vyr. leitenantas PETKEVIČIUS (parašas)

Sutinkame: LTSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininkas
papulkininkis POČKAJUS (parašas)

LTSR NKGB tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS (parašas)

¹ Kalbama apie vieną iš Lietuvos Laisvės Armijos vadovų Adolfą Kubilių (1918-1946), sovietų saugumo organų suimtą 1945 m. balandžio mėnesį ir 1946 m. sausio mėnesį nuteistą sušaudyti.

“Утверждаю”
Народный комиссар
Госбезопасности
Генерал майор ЕФИМОВ

Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Подполковник юстиции ГРИМОВИЧ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(об избрании меры пресечения)

гор. Вильнюс, 1946 г. февраля 5 дня

Я, ст. оперуполномоченный 2-го отделения 2-го отдела НКГБ Лит. ССР лейтенант МИХЕЕВ

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности БОРИСЯВИЧУС Винцас с. Августинаса, 1887 года рождения, урож. дер. Бебрининкай, Вилкавишского уезда, литовца, гр-на СССР, с высшим образованием, епископа Тельшяйской епархии, проживающего в гор. Тельшяй.

НАШЕЛ:

БОРИСЯВИЧУС подозревается в преступлениях, предусмотренных 58-1-а, 58-10 ч. 2 ст. УК РСФСР, принимая во внимание, что БОРИСЯВИЧУС находясь на свободе может скрыться от суда и следствия и руководствуясь ст. 145 и 158 УПК РСФСР

ПОСТАНОВИЛ:

Мерой пресечения способов уклонения от следствия и суда БОРИСЯВИЧУС Винцас с. Августинаса избрать содержание под стражей, о чем в порядке ст. 146 УПК РСФСР объявить арестованному и взять расписку в настоящем постановлении.

Ст. оперупол. 2-го отд-ния 2-го отдела НКГБ ЛССР
лейтенант МИХЕЕВ

Начальник 2-го отд-ния 2-го отдела НКГБ ЛССР
ст. лейтенант ПЕТКЯВИЧЮС

“Согласны”: Начальник 2-го отдела НКГБ ЛССР
подполковник ПОЧКАЙ

Начальник следственного отдела НКГБ ЛССР
подполковник РОЗАУСКАС

Настоящее постановление мне объявлено 1946 г. февраля 5 дня

„Tvirtinu“
Valstybės saugumo liaudies komisaras
generolas majoras JEFIMOVAS (parašas)

Liet. TSR VRM Karo prokuroras
Justicijos papulkininkis
GRIMOVICHIUS (parašas)

N U T A R I M A S

(dėl kardomosios priemonės parinkimo)

Vilnius, 1946 m. vasario 5 d.

Aš, Liet. TSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas MICHEJEVAS,
Peržiūrėjęs gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą: BORISEVIČIAUS Vinco Augustino s., gim. 1887 m. LTSR, Bebrininkų k., Vilkaviškio apskr., lietuvio, TSRS piliečio, turinčio aukštąjį išsilavinimą, Telšių vyskupijos vyskupo, gyvenančio Telšiuose.

NUSTAČIAU:

BORISEVIČIUS įtariamas padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-1-a, 58-10 2 d. str., atsižvelgiant į tai, kad BORISEVIČIUS būdamas laisvėje gali pasislėpti nuo tardymo ir teismo ir vadovaudamasis RTFSR BPK 145 ir 158 str.,

NUTARIAU:

Kardomąją priemonę, kad BORISEVIČIUS Vincas, Augustino s., nepasišalintų nuo tardymo ir teismo, parinkti suėmimą, apie šį nutarimą pagal RTFSR BPK 146 str. pranešti suimtajam, paimant iš jo parašą.

LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis
leitenantas MICHEJEVAS (parašas)

LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio viršininkas
vyr. leitenantas PETKEVIČIUS (parašas)

Sutinkame: LTSR NKGB 2-ojo skyriaus viršininkas
papulkininkis POČKAJUS (parašas)

LTSR NKGB Tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS (parašas)

Šis nutarimas man paskelbtas 1946 m. vasario 5 dieną (parašas)

ОРДЕР № 37

1946 г. февраля 5 дня

Выдан Ст. оперупол. 2-го отд-ния 2-го отдела НКГБ ЛССР
лейтенанту МИХЕЕВУ

на производство: *ареста и обыска*

БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса

адрес: *г. Тельшяй*

Народн. комисар Гос. безопасн. ЛССР

ORDERIS Nr. 37

1946 m. vasario 5 d.

Išduota LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyviniam įgaliotiniui leitenantui MICHEJEVUI

Daryti kratą ir suimti

BORISEVIČIŲ Vincentą Augustino s., gyv. Telšių m.

LTSR Valst. saugumo liaudies komisaras
(parašas)

Анкета арестованого

1. Фамилия, имя и отчество	БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса
2. Год и место рождения	1887 года, дер.Бебрининкай, Вилкавишского уезда, Лит.ССР
3. Постоянное место жительства до ареста (подробный адрес).	гор. Тельшай
4. Професия и специаальность.	Служитель религиозного культа
5. Последнее место работы или род занятия до ареста.	епископ Тельшайской епархии
6. Национальность.	литовец
7. Гражданство (при отсутствии паспорта указать, какой документ удостоверяет гражданство или записано со слов).	СССР паспорт № 665744 выдан Тельшайским УО НКВД
8. Партийность.	б/партийный
9. Образование общее и специальное(подчеркнуть и указать, что закончил).	высшее, в 1913 г. окончил Фрибургский университет (богословский факультет)
10. Социальное и политическое прошлое.	из крестьян (отец до революции 1917 г. имел 30 га земли)
11. Судимость (состоял под судом и следствием, где, когда, за что, приговор).	не судим.
12. Участие в отечественной войне(где, когда, в качестве кого).	не участвовал
13. Был ли на оккупированной территории противником (указать: где, когда, что делал).	с 1941 по 1944 год проживал на оккупированной немцами территории в гор. Тельшай

Suimtojo anketa

1. Pavardė, vardas ir tėvo vardas.	<i>BORISEVIČIUS Vincentas, Augustino s.</i>
2. Gimimo metai ir vieta.	<i>1887 m., Bebrininkų k., Vilkaviškio apskritis, Lietuvos TSR</i>
3. Pastovi gyvenamoji vieta iki suėmimo (tikslus adresas).	<i>Telšiai</i>
4. Profesija ir specialybė.	<i>religinio kulto tarnautojas</i>
5. Paskutinė darbo vieta ar užsiėmimas iki suėmimo.	<i>Telšių vyskupijos vyskupas</i>
6. Tautybė.	<i>lietuvis</i>
7. Pilietybė (nesant paso, nurodyti, koks dokumentas patvirtina pilietybę, arba kad įrašyta apklausus).	<i>TSRS, pasas Nr. 665744, išduotas Telšių NKVD skyriuje</i>
8. Partiškumas.	<i>nepartinis</i>
9. Bendrasis ir specialusis išsilavinimas (pabraukti ir nurodyti ką baigęs).	<i>aukštasis, 1913 m. baigė Fribūro universitete (teologijos fakultetą)</i>
10. Socialinė ir politinė praeitis.	<i>Kilęs iš valstiečių (tėvas iki 1917 m. revoliucijos turėjo 30 ha žemės)</i>
11. Teistumas (ar buvo tardytas ir teistas, kur, kada, už ką, nuosprendis).	<i>neteistas</i>
12. Dalyvavimas tėvynės kare (kur, kada, kuo).	<i>nedalyvavo</i>
13. Ar buvo prieš okupuotoje teritorijoje (nurodyti: kur, kada, ką veikė).	<i>Nuo 1941 iki 1944 m. gyveno vokiečių okupuotoje teritorijoje Telšių mieste</i>

14. СОСТАВ СЕМЬИ

Степень родства	Фамилия, имя, отчество, год и место рождения	Место жительства, работы и должность
Отец		<i>умер</i>
Мать		<i>умерла</i>
Жена (муж)	<i>холост</i>	
Дети	<i>не имеет</i>	
Братья, сестры	<i>Борисявичюс Иозас Борисявичюте Магдалена Борисявичюте Элизабета Борисявичюте Агнете Борисявичюте Мария Довидайте Она</i>	<i>д. Бебриникай д. Бебриникай д. Бебриникай гор. Тельшай гор. Тельшай гор. Тельшай</i>

15. СЛОВЕСНЫЙ ПОРТРЕТ

1. **Рост:** высокий (171-180 см), очень высокий (свыше 180 см), низкий (155-164 см), очень низкий (до 155 см), средний (165-170 см)
2. **Фигура:** толстая, полная, средняя, худощавая, тонкая.
3. **Плечи:** приподнятые, опущенные, горизонтальные.
4. **Шея:** короткая, длинная, заметен зоб, выступает кадык.
5. **Цвет волос:** белокурые, светлорусые, темнорусые, черные, с проседью, седые.
6. **Цвет глаз:** голубые, зеленоватые, светлокори, карие, черные.
7. **Лицо:** круглое, овальное, прямоуг., треугольное, пирамид., ромбовидное.
8. **Лоб:** высокий, низкий, прямой, скошенный, выступающий.
9. **Брови:** прямые, дугобразные, извилистые, широкие, узкие, сросшиеся.
10. **Нос:** малый, большой-толстый, тонкий. Спинка носа: вогнутая, прямая, выпуклая с горбинкой. Основание носа: приподнятое, горизонтальное, опущенное.
11. **Рот:** малый, большой. Углы рта: опущенны, приподняты.
12. **Губы:** тонкие, толстые, отвисание нижней губы, приподнятость верхней.
13. **Подбородок:** скошенный, прямой, выступающий, раздвоенный, с ямкой, с поперечной бороздой,
14. **Уши:** малые, большие-овальные, треугольные, квадратные, круглые, Оттопыренность ушей: верхняя, нижняя, общая. Мочка уха: сросшаяся, отдельная наклонная, угловатая, овальная.

Особые приметы: (физические недостатки: увечья, наросты, бородавки, лишние пальцы, шрамы, плешивость, асимметрия лица, разноцветность глаз и другие) - *не имеет*.

Прочие особенности и привычки - *неустановленно*.

Когда арестован:

5 февраля 1946 г., ордер №37

Основание ареста: *санкция Военного прокурора войск МВД Лит. ССР*

Кем зачислен:

МВД Лит. ССР, следственный отдел

14. ŠEIMOS SUDĖTIS

Giminystės laipsnis	Pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai ir vieta	Gyvenamoji ir darbo vieta, pareigos
Tėvas	<i>mirė</i>	
Motina	<i>mirė</i>	
Žmona (vyras)	<i>nevedęs</i>	
Vaikai	<i>neturi</i>	
Broliai, seserys	<i>Borisevičius Juozas Borisevičiūtė Magdalena Borisevičiūtė Elžbieta Borisevičiūtė Agnietė Borisevičiūtė Marija Dovydaite Ona</i>	<i>Bebrininkų k. Bebrininkų k. Bebrininkų k. Telšiai Telšiai Telšiai</i>

15. ŽODINIS PORTRETAS

- Ūgis:** aukštas (171-180 cm), labai aukštas (per 180 cm), žemas (155-164 cm), labai žemas (iki 155 cm), vidutinis (165-170 cm).
- Figūra:** stora, apkūni, vidutinė, liekna, liesa.
- Pečiai:** pakelti, nuleisti, horizontalūs.
- Kaklas:** trumpas, ilgas, matomas gūžys, iškilus Adomo obuolys.
- Plaukų spalva:** šviesūs rusvi, tamsūs, juodi, žilstelėję, žili.
- Akių spalva:** mėlynos, žalsvos, rusvos, rudos, juodos.
- Veidas:** apvalus, ovalus, keturkampis, trikampis, piramidinis, rombo pavidalo,
- Kakta:** aukšta, žema, tiesi, nusklembta, iškili.
- Antakiai:** tiesūs, išlinke, banguoti; platus, siauri, suauge.
- Nosis:** maža, didelė, stora, plona, plati. Nosies viršutinė dalis: įlinkusi, tiesi kumpa. Panosė: pakilusi, horizontali, nustumusi.
- Burna:** maža, didelė. Burnos kampai: pakilę, nusileidę.
- Lūpos:** plonos, storos, apatinė lūpa atvėpusi, viršutinė pakilusi.
- Smakras:** nusklembtas, tiesus, atsikišęs, dvišakas, su duobute, su skersiniu grioveliu,
- Ausys:** mažos, didelės, ovalinės, trikamp., kvadratinės, apskr. Ausų atsikišimas: viršuje, ap, bendr. Ausies spenelis: suaugęs, atskiras, nuožulnus, kampuotas, ovalus,

Ypatingi požymiai (fiziniai trūkumai, sužalojimai, ataugos, karpos, nereikalingi pirštai, randai, nuplikimas, veido asimetrija, skirtingos spalvos akys ir kiti) - *Nėra*

Kitos ypatybės ir įpročiai - *Nenustatyti*

Suimtas: 1946 m. vasario 5 d., orderis nr. 37

Suėmimo pagrindas: *Liet. TSR Karo prokuroro sankcija*

Kieno įskaitoje: *Lietuvos TSR MVD Tardymo skyrius*

ПРОТОКОЛ ЛИЧНОГО ОБЫСКА

гор. Вильнюс

1946 г. 5 февраля

Я, ст. оперуполномоченный 2-го отделения 2-го отдела НКГБ Л ССР лейтенант МИХЕЕВ, в присутствии ст. оперуполномоченного 2-го отделения 2-го отдела НКГБ ЛССР капитана КСЕНОДАШОВА и начальника 2-го отделения 2-го отдела НКГБ Лит. ССР ст. лейтенанта ПЕТКЯВИЧЮС, произвел личный обыск арестованного

БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса, 1887 г.
рождения, до ареста епископ
Тельшайской епархии, проживал там же.

При производстве личного обыска обнаружено и изъято:

1. Паспорт на имя БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса № 665744, выдан 1945 г. 6 марта Тельшайским УО НКВД;
2. Командированное удостоверение на имя БОРИСЯВИЧУС выданое Тельшайской епархией 4 февраля 1946 года.

При производстве личного обыска со стороны арестованного жалоб заявлено не было.

Сов. секретно

СПРАВКА

(на арестованного БОРИСЯВИЧУС В. А.)

Согласно указаний руководства наркомата епископ БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса арестован негласно, в виду чего обыска и описи имущества в квартире последнего не производилось.

Ст. оперуполномоченный 2-го отделения 2-го отдела НКГБ ЛССР
лейтенант МИХЕЕВ

ASMENS KRATOS PROTOKOLAS

Vilnius

1946 m. vasario 5 d.

Aš, LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyvinis įgaliotinis leitenantas MICHEJEVAS, dalyvaujant LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr. operatyviniam įgaliotiniui kapitonui KSENODAŠOVUI ir LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio viršininkui vyr. leitenantui PETKEVIČIUI, atlikau suimtojo

Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., gim. 1887,
iki arešto Telšių vyskupijos vyskupo,
įregistruoto ten pat, asmens kratą.

Jos metu rasta ir paimta:

1. Pasas, išduotas BORISEVIČIAUS Vincento, Augustino s., vardu, Nr. 665744, išduotas 1945 m. kovo 6 d. Telšių NKVD skyriuje;
2. Telšių vyskupijos kurijos 1946 m. vasario 4 d. BORISEVIČIUI išduotas komandiruotės pažymėjimas.

Kratos metu BORISEVIČIUS nusiskundimų nepareiškė.

(Parašai)

Visiškai slaptai

PAŽYMA

(apie suimtąjį V. A. BORISEVIČIŪ)

Pagal komisariato vadovybės nurodymą vyskupas Vincentas BORISEVIČIUS, Augustino s., buvo suimtas neviešai, todėl krata jo bute ir turto surašymas nebuvo atliktas.

LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio vyr.
operatyvinis įgaliotinis leitenantas MICHEJEVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

9 февраля 1946 года

Допрос начат в 22 ч. 50 м.

Допрос окончен в 17 ч.

ВОПРОС: Какие языки Вы знаете?

ОТВЕТ: Я знаю литовский, русский, немецкий, латинский и польский языки.

ВОПРОС: Можете ли Вы давать показания на русском языке и нужен ли Вам переводчик?

ОТВЕТ: Русской разговорной речью я владею, умею читать и писать по русски и вполне смогу обойтись без переводчика при даче показаний.

ВОПРОС: Расскажите подробно вашу автобиографию.

ОТВЕТ: Родился я в 1887 году в деревне Бебрининкай. Вилкавишского уезда в семье крестьянина. Мой отец занимался крестьянством и имел 30 га земли, 4 коровы, 4 лошади, необходимые постройки и др. С 1893 по 1897 г. я учился в начальной школе в селе Шунскай, Мариямпольского уезда, с 1897 по 1903 в гимназии в Петербурге, в 1903-1909 г. в духовной семинарии в г. Сейнай и в 1909-1913 г. в Фрибургском университете в Швейцарии. В Фрибургском университете я прослушал философский факультет и окончил богословский факультет, получив лицензиат богословия.

После окончания Фрибургского университета, с 1913 по 1915 г. я работал викарным в гор. Калвария. В 1915 году, в связи с войной, я эвакуировался в гор. Минск и там с 1915 по 1916 год работал кассиром в комитете литовских беженцев. В 1916 году Могилевский митрополит, архиепископ ЦЕПЛАК, назначил меня на должность военного капеляна 10 армии, где я и служил до 1917 года. Работая военным капеляном я часть времени проживал в гор. Минске и принимал участие в работе комитета литовских беженцев, раздавая пособие потерпевшим от войны.

В 1918 году, когда немцы оккупировали Минск, я перестал работать военным капеляном и некоторое время преподавал в Минской гимназии богословие. Потом переехал в Литву и с 1918 по 1921 г. работал преподавателем богословия в Мариямпольской гимназии. С 1922 по 1926 г. я работал в Сейняйской духовной семинарии в гор. Гижай профессором богословия, с 1926 по 1927 г. канцлером Тельшайской епархиальной курии, с 1927 по 1940 г. ректором духовной семинарии в гор. Тельшай. С

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 9 d.

Tardymas pradėtas 22 val. 50 min.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Kokias kalbas mokate?

ATSAKYMAS: Aš moku lietuvių, rusų, vokiečių, lotynų ir lenkų kalbas.]

KLAUSIMAS: Ar galite duoti parodymus rusų kalba, ar reikalingas vertėjas?

ATSAKYMAS: Šnekamąją rusų kalba moku, galiu rusiškai skaityti ir rašyti, todėl duodamas parodymus visiškai galiu išsiversti be vertėjo.

KLAUSIMAS: Papasakokite išsamiai savo autobiografiją.

ATSAKYMAS: Gimiau 1887 m. Bebrininkų kaime, Vilkaviškio apskrityje, ūkininko šeimoje. Tėvas ūkininkavo, turėjo 30 ha žemės, 4 karves, 4 arklius, reikiamus ūkinius pastatus ir kt. 1893-1897 m. aš mokiausi Šunskų pradinėje mokykloje, Marijampolės apskrityje, 1897-1903 m. gimnazijoje Peterburge, 1903-1909 m. Seinų kunigų seminarijoje, 1909-1913 m. Fribūro universitete Šveicarijoje. Fribūro universitete aš išklausiau filosofijos fakulteto kursą ir pabaigiau teologijos fakultetą, gavau teologijos licenciatų laipsnį.

Baigęs Fribūro universitetą, nuo 1913 iki 1915 m. dirbau vikaru Kalvarijoje. 1915 m., kilus karui, aš evakavausi į Minską, kur nuo 1915 iki 1916 m. dirbau kasininku lietuvių pabėgėlių komitete. 1916 m. Mogiliovo metropolitas arkivyskupas Ceplakas² paskyrė mane 10-osios armijos karo kapelionu, šias pareigas ėjau iki 1917 m. Būdamas karo kapelionu, aš kurį laiką gyvenau Minske ir dirbau lietuvių pabėgėlių komitete, dalijau nukentėjusiems nuo karo pašalpas. 1918 m., kai vokiečiai okupavo Minską, aš nustočiau dirbti karo kapelionu ir kurį laiką dėščiau teologiją Minsko gimnazijoje. Paskui grįžau į Lietuvą ir nuo 1918 iki 1921 m. dėščiau teologiją Marijampolės gimnazijoje. 1922-1926 m. buvau teologijos profesorius Seinų kunigų seminarijoje, veikusioje Gižų miestelyje, nuo 1926 iki 1927 m. buvau Telšių vyskupijos kurijos kancleriu, nuo 1927 iki 1940 m. buvau

² Arkivysk. J. Cieplakas (1857-1926) - Mogiliovo arkivyskupas metropolitas. 1923 m. bolševikų suimtas ir nuteistas sušaudyti, tačiau mirties bausmė vėliau buvo pakeista 20 metų kalėjimu. 1924 m. paleistas ir ištremtas iš Sovietų Sąjungos.

1940 по 1943 г. был помощником епископа Тельшайской епархии и с 1944 г. до настоящего времени епископом Тельшайской епархии.

ВОПРОС: Когда Вы стали заниматься политической деятельностью?

ОТВЕТ: В период работы военным капеляном мне было трудно совмещать эти обязанности с обязанностями кассира комитета литовских беженцев, [...] и я постепенно отошел от работы в комитете. В 1917 году в Минске был организован отдел организации “Ляудис Саюнга”. Первоначально она была организована литовцами проживающими в Петербурге, когда точно, не знаю, но в Минске она была организована уже после февральской революции, при временном правительстве. Эта была литовская националистическая организация, ставившая своей целью объединение литовцев, организацию среди них культурно просветительной работы и оказание им материальной помощи. Я принимал участие в деятельности этой организации, которое заключалось в посещении собраний, в организации сбора средств на общежитие для гимназистов литовцев и в выступлении с лекциями на богословские темы.

Летом 1917 года в Петербурге был созван „Летувио Сеймас” (Съезд литовцев), на который литовцы проживавшие в различных городах России выбирали и посылали своих представителей. Кто или какая партия была инициатором и организатором этого съезда, я не знаю, но участвовали в этом съезде все литовские партии, различные общества и беспартийные. Основной задачей, которую ставили перед этим съездом, была организация самостоятельного литовского государства - отделение Литвы от России.

В Минске во время подготовки этого съезда было создано собрание всех литовцев, проживавших в городе. Организаторами этого собрания были: филолог МИЧУЛИС (умер) и ветеринарный врач ВЕЙТАС, где он находится в настоящее время я не знаю, так как с того времени никакой связи с ним не имел. Оба они как будто бы принадлежали в то время к партии “Сантара”, очень близкой по своему характеру к “Таутининкай”. На этом собрании представителями от Минска на Съезд литовцев были выбраны: МИСЯВИЧУС, АЛКЯВИЧУС (умер) и кто то третий, но кто, точно не помню. Я лично был избран представителем на этот съезд литовцами, проживавшими на станции Кайданово, но выбрали меня заочно.

ВОПРОС: Кто такой МИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: МИСЯВИЧУС, около 65 лет, в Минске и в последующее время я поддерживал с МИСЯВИЧУС очень хорошие отношения. Примерно в 1925-26 г. он работал литовским консулом в Гамбурге. При Сметоновском режиме он работал бургомистром в Юрбарке и Плунге. В

Telšių kunigų seminarijos rektoriumi. 1940-1943 m. buvau Telšių vyskupo padėjėjas, nuo 1944 m. iki dabar Telšių vyskupijos ordinaras.

KLAUSIMAS: Kada Jūs pradėjote politinę veiklą?

ATSAKYMAS: Dirbant karo kapelionu, man buvo sunku derinti šias pareigas su kasininko darbu lietuvių pabėgėlių komitete [...], todėl aš palaipsniui pasitraukiau iš komiteto veiklos. 1917 m. Minske buvo įkurtas Liaudies sąjungos³ skyrius. Liaudies sąjungą įkūrė lietuviai, gyvenę Peterburge, kada tiksliai, nežinau, bet Minske jos skyrius buvo įkurtas jau po vasario revoliucijos, valdant laikinajai vyriausybei. Tai buvo lietuvių nacionalistinė organizacija, užsibrėžusi tikslą telkti lietuvius, organizuoti tarp jų kultūrinį šviečiamąjį darbą ir teikti jiems materialinę pagalbą. Aš dalyvavau šios organizacijos veikloje: lankiau susirinkimus, rinkau lėšas lietuvių gimnazistų bendrabučiui ir skaičiau paskaitas teologinėmis temomis.

1917 m. vasarą Peterburge buvo sušauktas Lietuvių seimas, į kurį savo atstovus išrinko ir pasiuntė lietuviai, gyvenantys įvairiuose Rusijos miestuose. Kas ar kuri partija buvo šio suvažiavimo iniciatoriumi ir organizatoriumi, aš nežinau, tačiau jame dalyvavo visos lietuvių partijos, įvairios draugijos ir nepartiniai. Šio suvažiavimo pagrindinis tikslas buvo savarakiškos lietuvių valstybės sukūrimas - Lietuvos atsiskyrimas nuo Rusijos.

Minske, ruošiantis šiam suvažiavimui, buvo sukviestas visų gyvenančių mieste lietuvių susirinkimas. Jį organizavo filologas MIČIULIS (miręs)⁴ ir veterinaras VEITAS (?), kur jis yra dabar, nežinau, nes nuo to laiko su juo ryšių nepalaikiau. Abu jie tada priklausė Santaros partijai, kuri savo pobūdžiu buvo artima tautininkams. Susirinkime Minsko lietuvių atstovais į Lietuvių seimą buvo išrinkti MISEVIČIUS, ALKEVIČIUS (miręs) ir dar kažkas trečias, tačiau kas, neprisimenu. Aš atstovu į Lietuvių seimą buvau išrinktas lietuvių, gyvenusių Kaidanove, tai buvo padaryta man nedalyvaujant.

KLAUSIMAS: Kas tas MISEVIČIUS?

ATSAKYMAS: MISEVIČIUI apie 65 metus. Minske ir vėlesniais metais mano santykiai su juo buvo labai geri. Apie 1925-1926 m. jis buvo Lietuvos konsulas Hamburge. Smetonos režimo metais dirbo burmistru Jurbarke ir Plungėje. Vokiečių okupacijos pradžioje jis taip pat, atrodo, dirbo Plun-

³ 1917-1918 m. Peterburge veikusi katalikiškos pakraipos lietuvių kultūrinė-švietimo organizacija, kuri vėliau aktyviai rūpinosi lietuvių grįžimu į Lietuvą. Jai vadovavo kun. J. Vailokaitis, buvo leidžiamas savaitraštis „Vadas“.

⁴ Pijus Mičiulis (1882-1923) - visuomenės veikėjas, literatas.

начале немецкой оккупации он тоже как будто бы работал бургомистром з гор. Плунге, а потом ушел с этой работы и стал жить в своем сельском хозяйстве, как будто бы в Тельшайском уезде, но точно не знаю.

В 1917 году в Минске МИСЯВИЧУС участвовал в организации “Ляудес саюнга”. В 1919 году в Каунасе работал в организации католической молодежи “Саюнга Павасарис”, а потом как будто бы являлся членом партии христианских демократов. В конце 1944 или начале 1945 года МИСЯВИЧУС задерживался органами НКГБ в деревне Пакутувенан, Тельшайского уезда, но был освобожден и после этого проживал на нелегальном положении. В январе 1946 года МИСЯВИЧУС арестован вместе с настоятелем ГУСТАИТИС, на квартире у которого он скрывался.

ВОПРОС: Какие вопросы обсуждались на Съезде литовцев в 1917 году?

ОТВЕТ: Основной вопрос, обсуждавшийся на Съезде литовцев, был вопрос об организации самостоятельного литовского государства, по которому и было принято решение, что Литва должна выйти из состава России и стать самостоятельным государством с демократической формой государственного устройства.

ВОПРОС: Кто принимал наиболее активное участие в работе Съезда литовцев?

ОТВЕТ: Активное участие в работе Съезда литовцев принимали: ВОЛДЕМАРАС, являвшийся членом президиума съезда, впоследствии премьер-министр при Сметоновском режиме; ШИЛИНГАС, адвокат, председательствовавший на съезде, впоследствии работавший министром юстиции, в 1940 году вывезен в Советский Союз; КРУПАВИЧУС, священник, вывезен немцами в Германию; СКИПИТИС, адвокат, впоследствии проживавший в Америке и Берлине и являвшийся председателем “Лиетувю драугия” - организации по оказанию помощи литовцам, заключенным немцами в концлагеря.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша политическая деятельность после Съезда литовцев?

ОТВЕТ: В 1918-1921 г. я состоял членом Союза христианских работников и принимал участие в деятельности этой организации выступая с лекциями на богословские темы и организуя сбор средств для оказания помощи нуждающимся. В 1920 году при выборах членов городской управы города Мариямполья Союз христианских работников выставил мою кандидатуру и я был избран в городскую управу, в которой работал в 1920-1921 г., сначала секретарем, а впоследствии

gęs burmistru, tačiau vėliau pasitraukė iš šio posto ir gyveno savo ūkyje, atrodo, Telšių apskrityje, tačiau tiksliai nežinau.

1917 m. Minske MISEVIČIUS dalyvavo Liaudies sąjungos veikloje, 1919 m. Kaune dirbo katalikiškoje jaunimo organizacijoje Pavasario sąjunga, vėliau, atrodo, buvo krikščionių demokratų partijos nariu. 1944 m. pabaigoje ar 1945 m. pradžioje Telšių apskrities Pakutuvėnų kaime MISEVIČIŲ buvo sulaukę NKGB organai, tačiau vėliau paleido ir nuo tada jis gyveno nelegaliai. 1946 m. sausio mėn. MISEVIČIUS buvo suimtas kartu su kunigu GUSTAIČIU, kurio bute jis slapstėsi.

KLAUSIMAS: Kokie klausimai buvo svarstomi Lietuvių seime 1917 m.?

ATSAKYMAS: Pagrindinis Lietuvių seime svarstytas klausimas buvo savarankiškos lietuvių valstybės kūrimas. Šiuo klausimu ir buvo priimtas nutarimas, skelbiantis, kad Lietuva turi išeiti iš Rusijos sudėties ir tapti savarankiška demokratiniiais pagrindais tvarkoma valstybe.

KLAUSIMAS: Kas buvo aktyviausi Lietuvių seimo dalyviai?

ATSAKYMAS: Lietuvių seime aktyviai reikėsi: VOLDEMARAS [...], jis buvo Seimo prezidiumo narys, vėliau Smetonos režimo metais ministras pirmininkas; advokatas ŠILINGAS, Seimo pirmininkas, vėliau dirbo teisingumo ministru, 1940 m. išvežtas į Tarybų Sąjungą; kunigas KRUPAVIČIUS, vėliau vokiečių išvežtas į Vokietiją; advokatas SKIPITIS, vėliau gyveno Amerikoje ir Berlyne ir buvo pirmininkas „Lietuvių draugijos“, kuri rūpinosi lietuviams, vokiečių įkalintais koncentracijos stovyklose.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų politinė veikla po Lietuvių seimo?

ATSAKYMAS: 1918-1921 m. aš priklausiau Krikščionių darbininkų sąjungai, jos veikloje dalyvavau skaitydamas paskaitas teologinėmis temomis ir rinkdamas lėšas teikti pagalbą vargšams. 1920 m. rinkimuose į Marijampolės miesto valdybą Krikščionių darbininkų sąjunga iškelė mano kandidatūrą ir aš buvau išrinktas į miesto valdybą, kur dirbau 1920-1921 m. dirbau iš pradžių sekretorium, o vėliau apie tris mėnesius valdybos pirmi-

около трех месяцев председателем управы. Одновременно с этим с 1919 по 1921 г. я состоял в партии христианских демократов и принимал в ее деятельности активное участие.

После 1922 года я ни в каких политических партиях не состоял, а являлся членом различных культурно-просветительных, религиозных и благотворительных организаций. Так, в 1922-1926 г. я принимал участие в деятельности культурно-просветительной организации молодежи "Павасарис", в католической организации женщин "Каталику мотеру драугия", в 1928-1940 г. в различных организациях помощи бедным и в организации бывших студентов университета "Атейтининкай Сендраугяй".

Допрос производился с перерывом с 6 ч. до 11 ч. 30 м. 9 февраля 1946 года.

[...]

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь (подпись).

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

ninku. Tuo pačiu metu. 1919-1921 m., aš priklausiau Krikščionių demokratų partijai ir aktyviai dalyvavau jos veikloje.

Nuo 1922 m. aš nepriklausiau jokioms politinėms partijoms, buvau įvairių kultūrinių švietimo, religinių ir labdarinių organizacijų nariu: 1922-1926 m. dalyvavau jaunimo organizacijos „Pavasaris“ ir moterų katalikiškos organizacijos „Lietuvos katalikių moterų draugija“ veikloje, 1928—1940 m. įvairiose pagalbos vargšams draugijose, buvusių universiteto studentų ateitininkų sendraugių organizacijoje.

Tardymo metu buvo padaryta pertrauka 1946 m. vasario 9 d. nuo 6 val. iki 11 val. 30 min.

[..]

Atsakymai į klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai, man suprantama rusų k., juos perskaičiau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

10 февраля 1946 года

Допрос начат в 11 ч. 30 м.

ВОПРОС: В чем заключаются Ваши политические убеждения?

ОТВЕТ: По своим политическим убеждениям я являюсь литовским националистом и считаю, что Литва должна быть самостоятельным государством. Я полностью согласен с программой партии христианских демократов, хотя и не принадлежу к ней с 1922 года.

ВОПРОС: Как Вы относились к вхождению Литвы в Советский Союз в 1940 году?

ОТВЕТ: Считая, что Литва должна быть самостоятельным государством, я бы предпочитал, чтобы этого не было, тем более, что правящая в Советском Союзе коммунистическая партия пропагандирует материалистическое мировоззрение и отрицательно относится к религии, а я являюсь идеалистом.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша враждебная против Советской власти деятельность после присоединения Литвы к Советскому Союзу?

ОТВЕТ: Моя враждебная против Советской власти деятельность после присоединения в 1940 Литвы к Советскому Союзу заключалась в том, что я в своих проповедях, произносимых мною во время объездов епархии, высказывал недовольство отношением Советской власти к церкви, в частности запрещением церкви участвовать в обучении детей, введением гражданских браков, лишением церкви возможности свободно издавать и распространять религиозную литературу и т. д.

ВОПРОС: Расскажите подробно, когда и где Вы произносили антисоветские проповеди и их содержание.

ОТВЕТ: Рассказать подробно содержание своих проповедей, произнесенных мною в 1940—41 г., и указать точное время и место их произнесения, сейчас не могу, так как не помню, но все мои проповеди обычно готовились мною заранее и записывались на карточках, которые до настоящего времени хранятся в костеле в Тельшай, в маленькой комнате при входе, вместе с моими книгами.

Suimtojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 10 d.

Tardymas pradėtas 11 val. 30 min.

KLAUSIMAS: Kokios Jūsų politinės pažiūros?

ATSAKYMAS: Pagal savo politines pažiūras aš esu lietuvis nacionalistas ir manau, kad Lietuva turi būti savarankiška valstybė. Aš visiškai pritariu krikščionių demokratų partijos programai, nors šiai partijai nepriklausau nuo 1922 m.

KLAUSIMAS: Koks buvo Jūsų požiūris į Lietuvos įstojimą į Tarybų Sąjungą 1940 m.?

ATSAKYMAS: Manydamas, kad Lietuva turi būti savarankiška valstybė, aš norėčiau, kad to nebūtų atsitikę, juo labiau kad valdanti Tarybų Sąjungoje komunistų partija propaguoja materialistinę pasaulėžiūrą ir neigiamai žiūri į religiją, o aš esu idealistas.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų priešiška Tarybų valdžiai veikla po to, kai Lietuva buvo prijungta prie Tarybų Sąjungos?

ATSAKYMAS: Mano priešiška Tarybų valdžiai veikla, kai Lietuva buvo prijungta prie Tarybų Sąjungos 1940 m., pasireiškė tuo, kad aš savo pamoksluose, sakytuose vizituojant vyskupijos parapijas, išreiškėdavau nepasitenkinimą Tarybų valdžios požiūriu į Bažnyčią, konkrečiai: draudimu Bažnyčiai dalyvauti vaikų auklėjime, civilinės santuokos įvedimu, tuo, kad Bažnyčiai atimta galimybė laisvai leisti ir platinti religinę literatūrą ir t.t.

KLAUSIMAS: Papasakokite konkrečiai, kada ir kur Jūs sakėte antitarybinius pamokslus ir apibūdinkite jų turinį.

ATSAKYMAS: Išsamiai atpasakoti savo pamokslų, sakytų 1940—41 m., turinį, nurodyti tikslią datą ir vietovę dabar aš negaliu, nes neprisimenu, tačiau visus savo pamokslus rengdavau iš anksto ir užsirašydavau ant lapelių, kurie iki dabar saugomi bažnyčioje Telšiuose, mažame kambarėlyje prie įėjimo, kartu su mano knygomis.

ВОПРОС: Какие еще антисоветские документы хранятся у Вас и где они находятся?

ОТВЕТ: У меня имелись и должны находиться в костеле, вместе с моими книгами, антисоветские книжки, изданные в период немецкой оккупации: книжка ПЕТРУИТИС “Каип е мус сушауде” и книжка ДОВИДЕНАС, заглавие которой не помню. Обе эти книжки имели резко антисоветское содержание.

ВОПРОС: Кто такие ПЕТРУИТИС и ДОВИДЕНАС?

ОТВЕТ: ПЕТРУИТИС - бывший полковник литовской армии, умер. ДОВИДЕНАС при Советской власти был членом Верховного Совета Литовской ССР. Лично с ПЕТРУИТИС и ДОВИДЕНАС я знаком не был и сообщить о них что либо более подробно не могу, где ДОВИДЕНАС находится в настоящее время не знаю.

ВОПРОС: С какой целью Вы хранили у себя антисоветские книги?

ОТВЕТ: Я хранил у себя указанные мною книжки антисоветского содержания с целью ознакомиться с их содержанием, но книгу ДОВИДЕНАС я так и не успел прочитать. Помимо этого, материал, содержащийся в книге ПЕТРУИТИСА, я частично использовал в своем обращении к верующим, изданном мною 8 июля 1943 года, которое имело резко антисоветское содержание.

ВОПРОС: В чем еще заключалась Ваша враждебная Советскому Союзу деятельность в 1940-1941 г.?

ОТВЕТ: 25 мая 1941 года в Каунасе была конференция литовских епископов. До этой конференции все епископы собрались на квартире у Каунасского архиепископа СКВИРЕЦКАС (вывезен немцами в Германию) и, обсудив отношение Советской власти к церкви, подписали обращение к Советскому правительству, в котором утверждалось, что Советская власть якобы не выполняет Советской конституции, лишая церковь возможности пользоваться правами, предоставляемыми конституцией (свобода слова и печати), протестовалось против арестов священников.

KLAUSIMAS: Kokių antitarybinių dokumentų Jus dar turite ir kur jie saugomi?

ATSAKYMAS: Bažnyčioje, kartu su savo knygomis, laikiau ir ten turi būti dvi antitarybinės knygelės, išleistos vokiečių okupacijos metais: PETRUIČIO „Kaip jie mus sušaudė“ ir DOVYDĖNO, kurios pavadinimo neprisi-menu. Abi jos buvo aštraus antitarybinio turinio.

KLAUSIMAS: Kas tokie buvo PETRUITIS⁵ ir DOVYDĖNAS⁶?

ATSAKYMAS: PETRUITIS buvo Lietuvos armijos pulkininkas, dabar jau miręs. DOVYDĖNAS prie Tarybų valdžios buvo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas. Asmeniškai nei su PETRUIČIU, nei su DOVYDĖNU aš nebuvau pažįstamas, todėl negaliu apie juos pasakyti ką nors daugiau, taip pat ir to, kur šiuo metu yra DOVYDĖNAS.

KLAUSIMAS: Kokių tikslu Jūs laikėte antitarybines knygas?

ATSAKYMAS: Aš laikiau minėtas antitarybinio turinio knygas norėdamas susipažinti su jų turiniu, tačiau DOVYDĖNO knygos aš taip ir nespėjau perskaityti. Be to, kai ką iš PETRUIČIO knygos aš panaudojau rengdamas savo kreipimąsi į tikinčiuosius [ganytojo laišką], išleistą 1943 m. liepos 8 d., kurio turinys buvo itin antitarybinis.

KLAUSIMAS: Kuo dar pasireiškė Jūsų priešiška Tarybų Sąjungai veikla 1940-1941 m.?

ATSAKYMAS: 1941 m. gegužės 25 d. Kaune vyko Lietuvos vyskupų konferencija. Prieš konferenciją visi vyskupai susirinko Kauno arkivyskupo SKVIRECKO (vokiečių išvežtas į Vokietiją) bute ir, apsvarstę Tarybų valdžios požiūrį į Bažnyčią, pasirašė kreipimąsi [memorandumą] Tarybinei vyriausybei, kuriame buvo tvirtinama, kad Tarybų valdžia esą nevykdo Tarybinės konstitucijos, nes neleidžia Bažnyčiai naudotis teisėmis, numatytomis konstitucijoje (žodžio ir spaudos laisvė), taip pat protestuojama prieš kunigų suėmimus.

⁵ Jonas Petraitis (1891-1943) - Lietuvos armijos pulkininkas, nepriklausomybės kovų dalyvis. 1940 m. pabaigoje sovietų valdžios buvo suimtas ir turėjo būti sušaudytas Červenėje, tačiau jam pavyko pabėgti. Vyskupo minimoje knygoje aprašė kalinimą ir žudynes Červenėje.

⁶ Liudas Dovydėnas - rašytojas ir publicistas. 1940 m. buvo išrinktas į vadinamąjį Liaudies seimą, dirbo LSSR Švietimo liaudies komisariate. Vokiečių okupacijos metais apie šį savo gyvenimo etapą paskelbė atsiminimus, kuriuos turbūt ir mini vyskupas. Po karo pasitraukė į Vakarų.

Я также принимал участие в этом обсуждении отношения Советской власти, подписал этот “меморандум” и по поручению остальных епископов, вместе с епископом КУКТА (умер), вручил его председателю Совета народных комиссаров Литовской ССР и его перевод на русский язык ПОЗДНЯКОВУ. Проект этого “меморандума” был составлен епископом БРИЗГИС (в 1944 году, при наступлении Красной армии выехал в Германию).

ВОПРОС: Кто еще, мимо Вас, СКВИРЕЦКАС, КУКТА и БРИЗГИС принимал участие в обсуждении и подписании этого “меморандума”?

ОТВЕТ: Помимо меня, СКВИРЕЦКАС, КУКТА и БРИЗГИС подписали и принимали участие в обсуждении этого “меморандума” следующие лица: Паневежский епископ ПАЛТАРОКАС, епископ СТАУГАЙТИС (умер), Вилкавишский епископ КАРОСАС, епископ ПАДОЛСКИС (в 1944 году, при наступлении Красной армии выехал в Германию) и Вильнюсский архиепископ РЕИНИС.

ВОПРОС: Что Вам еще известно о враждебной против Советского Союза деятельности лиц, участвовавших в обсуждении и подписании “меморандума”?

ОТВЕТ: Помимо этого, мне о враждебной против Советского Союза деятельности лиц, участвовавших в обсуждении и подписании “меморандума”, известно лишь только то, что Каунасский архиепископ СКВИРЕЦКАС в начале немецкой оккупации Литвы опубликовал в немецкой, издающейся на литовском языке, газете “Атейтис” какое то политическое воззвание к верующим, точного содержания которого я сейчас не помню.

ВОПРОС: Следствие считает, что Ваши показания о том, что Вы якобы, о враждебной Советскому Союзу деятельности этих лиц больше ничего не знаете, не соответствуют действительности. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, я этого не признаю. Я говорю правду.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша враждебная Советскому Союзу деятельность в период оккупации Литвы немецкими войсками?

Aš taip pat dalyvavau svarstant šį Tarybų valdžios požiūrį, pasirašiau memorandumą ir kitų vyskupų pavedimu kartu su vyskupu KUKTA (miręs) įteikėme Lietuvos TSR Liaudies komisarų tarybos pirmininkui, o jo vertimą į rusų kalbą POZDNIAKOVUI⁷. Memorandumo projektą parengė vyskupas BRIZGYS (1944 m. artinantis Raudonajai armijai išvyko į Vokietiją).

KLAUSIMAS: Kas dar, be Jūsų, SKVIRECKO, KUKTOS ir BRIZGIO, dalyvavo svarstant ir pasirašant šį memorandumą?

ATSAKYMAS: Be manęs, SKVIRECKO, KUKTOS ir BRIZGIO, dalyvavo svarstant ir pasirašė šį memorandumą: Panevėžio vyskupas PALTAROKAS, vyskupas STAUGAITIS (miręs), Vilkaviškio vyskupas KAROSAS, vyskupas PADOLSKIS (1944 m. artinantis Raudonajai armijai išvyko į Vokietiją) ir Vilniaus arkivyskupas REINYS.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar žinote apie priešišką Tarybų Sąjungai veiklą asmenų, dalyvavusių svarstant ir pasirašant memorandumą?

ATSAKYMAS: Be to, apie priešišką Tarybų Sąjungai veiklą asmenų, dalyvavusių svarstant ir pasirašant memorandumą, žinau tik tai, kad Kauno arkivyskupas SKVIRECKAS, vokiečių okupacijos pradžioje lietuvių kalba leistame vokiečių laikraštyje „Ateitis“ paskelbė kažkokį politinį atsisaukimą į tikinčiuosius, kurio tikslaus turinio dabar neprisimenu⁸.

KLAUSIMAS: Mūsų nuomone, Jūsų teiginys, kad Jūs esate daugiau nieko nežinote apie šių asmenų priešišką Tarybų Sąjungai veiklą, neatitinka tikrovės. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu. Aš sakau tiesą.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų priešiška Tarybų Sąjungai veikla vokiečių okupacijos metais?

⁷ Nikolajus Pozdniakovas (1900-1948) nuo 1940 m. rugpjūčio 3 d. iki 1941 m. birželio 22 d. buvo SSRS LKT ir VKP(b) CK Įgaliotinis Lietuvos SSR.

⁸ Vysk. V. Borisevičius turbūt kalba apie 1941 m. liepos pradžioje paskelbtą Kauno arkivyskupijos vyresnybės kreipimąsi per radiją *Brangūs tautiečiai*, kuriame vokiečių armijai buvo dėkojama už išlaisvinimą nuo bolševikų.

ОТВЕТ: Моя враждебная Советскому Союзу деятельность в период оккупации Литвы немецкими войсками заключалась в том, что я 8 июля 1943 года обратился к священнослужителям и верующим Тельшайской епархии с резко враждебным Советскому Союзу посланием, в котором клеветнически утверждал, что якобы “при большевистской власти народ попал в настоящее рабство...люди не имели никаких прав... много невинных людей сидело в тюрьмах”. В этом же послании я резко критиковал с враждебных Советскому Союзу позиций действия органов Советской власти после присоединения Литвы к Советскому Союзу. Пытаясь восстановить верующих против большевиков, утверждал, что якобы Советская власть побуждала людей действовать против их совести, распространял клеветнические слухи о массовом уничтожении большевиками литовцев, о якобы имевших место святотатственных действиях органов Советской власти и о репрессировании ксендзов, якобы за чисто религиозные действия.

Клеветнически утверждал, что Советская конституция, якобы существует только на бумаге и не осуществляется практически, порочил основопологателей марксистско-ленинской теории. Скорбел, что “литовская нация имела несчастье перенести большевистское рабство” и высказывал радость, что “уже два года как жалость Бога освободила Литву от красного большевизма”. Называл литовцев, сочувствовавших коммунистическим идеям и сотрудничавших с органами Советской власти, предателями и распространял о них различные клеветнические измышления. Угрожал этим людям “Божьей карой”, призывал этих людей к исправлению, приводя цитату из евангелия: “Кто уговаривает другого не верить меня, тот достоин того, чтобы привязать ему на шею камень и утопить в глубине моря”.

Это послание было отпечатано типографическим способом в количестве 130 экземпляров и разослано по всем приходским костелам Тельшайской епархии.

ВОПРОС: Какие мотивы побудили Вас обратиться 8 июля 1943 года к верующим и священнослужителям Тельшайской епархии с антисоветским посланием?

ОТВЕТ: Я сделал это по прямому распоряжению своего начальника, Тельшайского епископа СТАУГАЙТИС, помощником которого я и работал в то время, скоропостижно умершего от грудной жабы 8 июля 1943 года. Какими мотивами руководствовался СТАУГАЙТИС, когда давал мне указания написать и разослать это послание, я не знаю.

ATSAKYMAS: Mano priešiška Tarybų Sąjungai veikla vokiečių kariuomenės okupacijos metais pasireiškė tuo, kad aš 1943 m. liepos 8 d. Telšių vyskupijos kunigams ir tikintiesiems paskelbiau labai priešišką Tarybų Sąjungai ganytojišką laišką, kuriame šmeižikiškai teigiau, kad esą „atėjus bolševikams tauta pateko į tikrą vergovę... žmonės neturėjo jokių teisių..daug nekaltų žmonių sėdėjo kalėjimuose“. Tame pat laiške aš priešišškai nusiteikęs Tarybų Sąjungos atžvilgiu griežtai kritikavau Tarybų valdžios organų veiksmus Lietuvą prijungus prie Tarybų Sąjungos. Siekdamas nuteikti tikinčiuosius prieš bolševikus, tvirtinau, kad esą Tarybų valdžia vertė žmones elgtis prieš jų įsitikinimus, skieidžiau šmeižtiškus gandus apie masinį lietuvių naikinimą, vykdytą bolševikų, apie Tarybų valdžios organų šventvagiškus veiksmus ir apie kunigų represavimą esą tik dėl grynai religinės veiklos.

Šmeižtiškai tvirtinau, kad Tarybinė konstitucija esą egzistuoja tik popieriuje, o praktiškai nevykdoma, juodinau marksizmo-leninizmo teorijos pradininkus. Liūdėjau, kad „lietuvių tautai teko nelaimė patirti bolševikinę vergovę“ ir džiaugiausi, kad „jau dveji metai, kaip Dievo malonės dėka Lietuva išvaduota nuo raudonojo bolševizmo“. Lietuvius, kurie pritarė komunistinėms idėjoms ir bendradarbiavo su Tarybų valdžios organais, vadinau išdavikais ir skleidžiau apie juos įvairius šmeižtiškus prasimanymus. Gąsdinau šiuos žmones „Dievo bausme“ ir raginau juos pasitaisyti, cituodamas žodžius iš Evangelijos: „tas, kuris ragina kitą netikėti manimi, vertas to, kad jam ant kaklo būtų pririštas akmuo ir paskandintas jūros gilumoje“.

Šis laiškas buvo išspausdintas spaustuveje 130 egzempliorių ir išsiuntinėtas į visas Telšių vyskupijos parapijas.

KLAUSIMAS: Kokie motyvai Jus paskatino 1943 m. liepos 8 d. paskelbti antitarybinį ganytojišką laišką Telšių vyskupijos kunigams ir tikintiesiems?

ATSAKYMAS: Aš tai padariau pagal tiesioginį savo viršininko, Telšių vyskupo STAUGAIČIO, kurio padėjėju tuo metu dirbau, paliepimą. STAUGAITIS staigiai mirė nuo stenokardijos priepuolio 1943 m. liepos 8 d. Kokie buvo STAUGAIČIO motyvai, kai jis liepė man parengti šį ganytojišką laišką, nežinau.

ВОПРОС: Это послание было Вами написано, сдано в печать и разослано по епархии до или после смерти СТАУГАЙТИСА?

ОТВЕТ: Это послание было мною написано и сдано в печать еще до смерти СТАУГАЙТИСА, который лично его прокорректировал и дополнил некоторыми “фактами”. Разослано же оно после его смерти.

ВОПРОС: Почему оно тогда было выпущено от Вашего имени, а не от имени епископа СТАУГАЙТИСА?

ОТВЕТ: Так хотел СТАУГАЙТИС, а почему, я не знаю.

ВОПРОС: Когда Вы стали исполнять обязанности Тельшайского епископа?

ОТВЕТ: Фактически обязанности Тельшайского епископа я стал исполнять сразу же после смерти епископа СТАУГАЙТИСА, с 8 июля 1943 года, а официально был назначен Ватиканом на эту должность в январе 1944 года и официально вступил во владение Тельшайской епархией 4 марта 1944 года, после получения из Ватикана указания о назначении меня на эту должность.

ВОПРОС: Следствие считает, что Ваши показания по вопросу о мотивах, побудивших Вас обратиться 8 июля 1943 года к верующим и священнослужителям Тельшайской епархии с антисоветским посланием, не соответствуют действительности и что фактически это послание было Вашим программным выступлением при вступлении в должность Тельшайского епископа. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, этого я не признаю. Мое программное выступление было опубликовано 19 марта 1944 года уже после вступления в должность Тельшайского епископа. Это программное выступление имело исключительно религиозный характер. Оно имеется в нескольких экземплярах вместе с моими книгами в Тельшайском костеле [...]

ВОПРОС: В чем еще заключалась Ваша и указанных в этих показаниях лиц враждебная Советской власти деятельность в период оккупации Литвы немцами?

ОТВЕТ: Я лично во время оккупации Литвы немцами никакой антисоветской деятельностью, помимо обращения 8 июля 1943 года, не занимался. В отношении указанных мною в этих показаниях лиц я вспомнил еще следующий факт:

KLAUSIMAS: Ar šį ganytojišką laišką Jūs parašėte, atidavėte spausdinti ir išsiuntinėjote į vyskupijos parapijas prieš ar po STAUGAIČIO mirties?

ATSAKYMAS: Šį ganytojišką laišką aš parašiau ir atidaviau spausdinti dar prieš STAUGAIČIO mirtį, kuris pats šį laišką pataisė ir papildė kai kuriais „faktais“. Laiškas išsiuntinėtas jau po jo mirties.

KLAUSIMAS: Kodėl tuomet laišką pasirašėte Jūs, o ne vyskupas STAUGAITIS?

ATSAKYMAS: Taip norėjo STAUGAITIS, o kodėl, nežinau.

KLAUSIMAS: Kada Jūs pradėjote eiti Telšių vyskupo pareigas?

ATSAKYMAS: Telšių vyskupo pareigas aš faktiškai pradėjau eiti iškart po vyskupo STAUGAIČIO mirties, 1943 m. liepos 8 d., o oficialiai į šias pareigas Vatikano buvau paskirtas 1944 m. sausio mėnesį, ingresas įvyko 1944 m. kovo 4 d., kai gavau Vatikano raštą, patvirtinantį paskyrimą į šias pareigas.

KLAUSIMAS: Mūsų nuomone, Jūsų teiginiai dėl motyvų, paskatinusių Jus 1943 m. liepos 8 d. kreiptis į Telšių vyskupijos kunigus ir tikinčiuosius antitarybinio turinio ganytojišku laišku, neatitinka tikrovės. Faktiškai šis ganytojiškas laiškas buvo Jūsų programinė kalba užimant Telšių vyskupo pareigas. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu. Mano programinė kalba buvo publikuota 1944 m. kovo 19 d., jau po to, kai aš oficialiai įžengiau į Telšių vyskupo postą. Ši programinė kalba buvo grynai religinio pobūdžio, keli jos egzemplioriai yra kartu su mano knygomis Telšių bažnyčioje. [...]

KLAUSIMAS: Kuo dar pasireiškė Jūsų ir kitų Jūsų parodymuose minėtų asmenų priešiška Tarybų valdžiai veikla vokiečių okupacijos metais?

ATSAKYMAS: Aš asmeniškai daugiau jokios antitarybinės veiklos, išskyrus minėtą 1943 m. liepos 8 d. ganytojišką laišką, vokiečių okupacijos metais nevykdžiau. Apie mano parodymuose minėtus asmenis aš prisiminiau dar tokį faktą.

Летом 1943 года немецкие оккупанты с целью привлечь к себе симпатии литовцев, решили созвать конференцию литовцев и избрать на ней литовский, псевдо-правительственный орган — “Тарибу” и этим создать видимость наличия в Литве своего правительства. В связи с этим, ст. советник КУБИЛЮНАС написал обращение к литовцам с призывом поддержать это мероприятие и дал подписать это обращение некоторым известным литовцам, разослал приглашение на эту конференцию известным и авторитетным в Литве лицам, в частности всем ксендзам.

Вместе с КУБИЛЮНАС и некоторыми советниками это обращение подписал и епископ БРИЗГИС. Большинство ксендзов, получивших приглашение на эту конференцию, состоящую в Каунасе летом 1943 года, не поехали, но некоторые ксендзы, видя, что обращение Кубилюнаса подписано епископом БРИЗГИС, приняли участие в работе этой конференции. Ксендз СТЕПАНАВИЧУС из гор. Зарасай был избран членом указанной “Тарибы”.

Из Тельшайской епархии в этой конференции участвовали только 2 ксендза: БЕРНОТАС, проживающий в настоящее время в селе Певенай, Мажейкяйского уезда и РАДВИЛАС (умер). А всего в этой конференции принимало участие 18 ксендзов, перечислить которых я не смогу, так как они были из других епархий.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша связь с националистическими организациями в период оккупации Литвы немцами?

ОТВЕТ: Никакой связи с националистическими организациями в период оккупации Литвы немцами я не поддерживал.

Допрос окончен в 3 часа 30 минут.

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь.

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

1943 m. vasarą okupantai vokiečiai, norėdami patraukti lietuvių simpatijas, nutarė surengti lietuvių konferenciją, kurioje turėjo būti išrinktas pseudovyriausybiniis organas - Taryba, tokiu būdu norint sudaryti regimybę, kad Lietuvoje egzistuoja sava vyriausybė. Vyr. tarėjas KUBILIŪNAS ta proga parengė kreipimąsi, kuriame buvo kviečiama palaikyti šį sumanymą, ir siūlė jį pasirašyti kai kuriems žymiesiems lietuviams, taip pat išsiuntinėjo kvietimus į konferenciją žymiesiems ir autoritetingiems asmenims, tarp jų visiems kunigams.

Kartu su KUBILIŪNU ir kitais tarėjais šį kreipimąsi pasirašė ir vyskupas BRIZGYS. Dauguma Telšių vyskupijos kunigų, gavusių kvietimus į šią konferenciją, vykusią 1943 m. vasarą Kaune, nevyko, nors kai kurie kunigai, pamatę, kad KUBILIŪNO kreipimąsi pasirašė vyskupas BRIZGYS, dalyvavo konferencijoje. Kun. STEPONAVIČIUS⁹ iš Zarasų buvo išrinktas minėtos Tarybos nariu.

Iš Telšių vyskupijos šioje konferencijoje dalyvavo tik 2 kunigai: BERNOTAS, šiuo metu gyvenantis Pievėnų k., Mažeikių apskrityje, ir RADVILAS (miręs). O iš viso šioje konferencijoje dalyvavo 18 kunigų, kurių išvardyti aš negaliu, nes jie buvo iš kitų vyskupijų.

KLAUSIMAS: Kokie buvo Jūsų ryšiai su nacionalistinėmis organizacijomis vokiečių okupacijos metais?

ATSAKYMAS: Vokiečių okupacijos metais aš jokių ryšių su nacionalistinėmis organizacijomis nepalaikiau.

Tardymas baigtas 3 val. 30 min.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai, man suprantama rusų kalba; juos perskaičiau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

⁹ Kun. Jonas Steponavičius (1880-1947) - psichologijos daktaras, Zarasų apskrities viršininkas 1943-1944 m. Po karo pasitraukė į Vokietiją. Vokiečių reikalavimu lietuvių savivaldos organizuota konferencija, raginusi jaunuolius stoti į vokiečių karo tarnybą. Rezistentinės lietuvių organizacijos pasmerkė jos nutarimus.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

11 февраля 1946 года

Допрос начат в 10 часов

ВОПРОС: Когда Вы установили связь с антисоветскими бандформированиями?

ОТВЕТ: В июне или июле 1944 года, когда наступавшая Красная Армия стала приближаться к городу Тельшай, я эвакуировался в местечко Жемайчу Калвария и проживал там у настоятеля Калварийского прихода, ксендза ПОЛОНСКИСА, около 3-х недель, пока наступление Красной армии не приостановилось.

Во время моего нахождения в Жемайчу Калвария мне от ксендза ПОЛОНСКИС стало известно, что в Калварии имеется банда "Ванагай", которая терроризирует местное население, в частности людей настроенных по отношению к ним отрицательно и лиц, укрывавших у себя в период немецкой оккупации евреев. Нападают на дома этих людей, задерживают и устраивают различные безчинства.

Тогда же ПОЛОНСКИС мне рассказал, что штаб банды "Ванагай" располагается в гор. Алседжай. Я решил съездить туда, встретиться там с руководителями банд "Ванагай" и просить прекратить безчинства против мирных жителей.

ВОПРОС: Кого Вам назвал ПОЛОНСКИС из участников банд "Ванагай"?

ОТВЕТ: ПОЛОНСКИС никого из участников банд "Ванагай" мне не назвал, а просто сообщил, что имеется такая банда, рассказал ряд фактов безчинств этой банды и назвал несколько фамилий потерпевших от этой банды лиц.

ВОПРОС: В чем заключалась связь ПОЛОНСКИСА с бандами "Ванагай"?

ОТВЕТ: Поддерживал ли ПОЛОНСКИС какую либо связь с бандами "Ванагай", я не знаю.

ВОПРОС: Следствию известно, что в марте 1945 года, при обращении к Вам КУБИЛЮС с просьбой оказать помощь бандам "Ванагай" продуктами, Вы рекомендовали ему обратиться за продуктами к настоятелю Калварийского прихода и что через некоторое время ЕЗДАУСКАС получил от ксендза Калварийского прихода продукты

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 11 d.

Tardymas pradėtas 10 val.

KLAUSIMAS: Kada Jūs užmezgėte ryšius su antitarybinėmis banditų formuotėmis?

ATSAKYMAS: 1944 m. birželio ar liepos mėnesį, kai Raudonoji armija artinosi prie Telšių, aš evakavausi iš Telšių į Žemaičių Kalvariją ir ten apie 3 savaites gyvenau pas Kalvarijos parapijos kleboną kunigą POLONSKĮ¹⁰, kol Raudonosios armijos puolimas kuriam laikui sustojo.

Būdamas Žemaičių Kalvarijoje iš POLONSKIO sužinojau, kad miestyje yra „Vanagų“ gauja, kuri terorizuoja vietos gyventojus, nepalankiai jų atžvilgiu nusistačiusius, taip pat tuos, kurie vokiečių okupacijos metais slėpė žydus. Užpuldinėja jų namus, suiminėja ir kitaip siautėja.

POLONSKIS taip pat man pasakė, kad „Vanagų“ gaujos štabas yra Alsdžiuose. Aš nutariau ten nuvažiuoti, susitikti su „Vanagų“ gaujos vadovais ir paprašyti liautis skriausti taikius gyventojus.

KLAUSIMAS: Ką iš „Vanagų“ gaujos dalyvių POLONSKIS Jums įvardijo?

ATSAKYMAS: POLONSKIS jokių „Vanagų“ gaujos dalyvių pavardžių man neminėjo, tik pranešė, kad yra tokia gauja, papasakojo keletą šios gaujos siautėjimo faktų ir paminėjo kelių nukentėjusių nuo šios gaujos žmonių pavardes.

KLAUSIMAS: Kokio pobūdžio ryšius su „Vanagų“ gaujomis palaikė POLONSKIS?

ATSAKYMAS: Ar POLONSKIS turėjo kokių nors ryšių su „Vanagų“ gaujomis, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Mums žinoma, kad kai 1945 m. kovo mėnesį KUBILIUS kreipėsi į Jus, prašydamas padėti „Vanagų“ gaujoms maisto produktais, Jūs jam rekomendavote kreiptis produktų į Kalvarijos parapijos kleboną, ir po

¹⁰ Kun. Vladislovas Polonskis suimtas 1949 m. ir YP nuteistas 10 metų nelaisvės. Bausmę atliko Verchne Uralsko ypatingajame kalėjime.

для банд “Ванагай”, которые были ему выданы по Вашему распоряжению. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, этого я не признаю. Я с ксендзом ПОЛОНСКИС с июля 1944 года не встречался и никаких указаний ему о снабжении банд “Ванагай” продуктами не давал. Получил ли ЕЗДАУСКАС или кто другой из банд “Ванагай” у ксендзов Калварийского прихода продукты, я не знаю. КУБИЛЮСУ и ЕЗДАУСКАСУ совета обратится за продуктами для их банд к настоятелю Калварийского прихода, я тоже не давал.

ВОПРОС: Вы ездили в Алседжай для встречи с руководителями банд “Ванагай”?

ОТВЕТ: Да, ездил. Приехав в июле 1944 года к настоятелю Алседжайского прихода, ксендзу БУТКУС, я рассказал о цели своего приезда и просил БУТКУСА помочь мне встретиться с руководителями банд “Ванагай”, но БУТКУС не хотел встречаться с ними, чтобы не компрометировать себя в будущем в глазах Советской власти, и пытался уклониться от этого. Но видя мою настойчивость, послал кого то из служителей церкви или местных жителей к руководителям банд “Ванагай” сообщить, что я хочу с ними беседовать. Через некоторое время к БУТКУСУ в дом пришли: руководитель банд “Ванагай”, отрекомендовавшийся бывшим полковником литовской армии, фамилии его я не помню, так как ни до этого, ни после я с ним не встречался, на вид 40 лет, маленького роста, худой, шатен, где работал и жил, не знаю; и КАУПАС, 35-37 лет, небольшого роста, полный, шатен. Работал учителем в гор. Тельшай или его окрестностей, где проживал, не знаю. Какую роль играл КАУПАС в бандах “Ванагай”, я не знаю. О КАУПАС мне еще известно, что его жена в 1941 году была вывезена в Советский Союз. Когда они пришли, я познакомил их с целью своего приезда и просил принять меры к прекращению безчинств. На что полковник мне ответил, что в Калварии имеется самостоятельная организация, и они сделать что либо для того, чтобы прекратить указанные мною безчинства не могут, так как эта организация им не подчинена. КАУПАС в этой беседе активного участия не принимал, а ограничился только отдельными замечаниями. Больше при этой встрече никакие вопросы не обсуждались.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша преступная связь с КАУПАС после этой встречи?

tam tikro laiko JAZDAUSKAS gavo iš Kalvarijos parapijos kunigo produktų „Vanagų“ gaujoms. Šie produktai buvo jam duoti Jūsų nurodymu. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu. Aš nuo 1944 m. liepos mėnesio su kunigu POLONSKIU nebuvo susitikęs ir jam jokių nurodymų dėl maisto produktų tiekimo „Vanagų“ gaujoms nedaviau. Taip pat nieko nežinau, ar JAZDAUSKAS ar kas kitas iš „Vanagų“ gaujų gavo iš Kalvarijos parapijos kunigų maisto produktų. Nei KUBILIUI, nei JAZDAUSKUI aš nerekomendavau dėl maisto produktų jų gaujoms kreiptis į Kalvarijos kleboną.

KLAUSIMAS: Ar Jūs važiavote į Alsėdžius susitikti su „Vanagų“ gaujų vadovybe?

ATSAKYMAS: Taip, važiauvau. 1944 m. liepos mėn., atvykęs pas Alsėdžių parapijos kleboną BUTKŪ, aš jam papasakojau, su koku tikslu atvažiauvau, ir paprašiau, kad jis man padėtų susitikti su „Vanagų“ gaujos vadovybe, tačiau BUTKUS nenorėjo su jais susitikinėti, kad nesusikompromituotų ateityje Tarybų valdžios akyse, ir bandė išsisukti. Matydamas mano atkaklumą, pasiuntė vieną iš bažnyčios tarnų ar vietos gyventojų pas „Vanagų“ gaujų vadus pranešti, kad aš noriu su jais pasikalbėti. Po kiek laiko pas BUTKŪ į namus atėjo „Vanagų“ gaujos vadas, prisistatęs kaip buvęs Lietuvos armijos pulkininkas. Jo pavardės aš neprisimenu, nes nei iki tol, nei vėliau su juo daugiau nebuvo susitikęs. Iš pažiūros apie 40 metų amžiaus, mažo ūgio, šatenas, kur dirbo ir gyveno, nežinau. Su juo atėjo ir KAUPAS (35-37 m., nedidelio ūgio, apkūnus, šatenas), anksčiau dirbęs mokytoju Telšiuose ar jo apylinkėse, kur gyveno nežinau. Kokį vaidmenį „Vanagų“ gaujose atliko, nežinau. Žinau, kad jo žmona 1941 m. buvo ištremta į Tarybų Sąjungą¹¹. Aš jiems išdėčiau tikslą, dėl kurio atvykau, ir paprašiau imtis priemonių, kad vykdomos piktadarybės liautųsi. Pulkininkas man atsakė, kad Kalvarijoje veikia savarankiška organizacija ir jie negali nieko padaryti, kad būtų nutrauktos mano paminėtos piktadarybės, nes ši organizacija jiems esanti nepavaldi. KAUPAS šiame pokalbyje aktyviai nedalyvavo, apsiribodamas keliomis pastabomis. Daugiau šio susitikimo metu jokių klausimų nesvarstėme.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų nusikalstamas ryšys su KAUPU po šio susitikimo?

¹¹ Vysk. V. Borisevičius greičiausiai buvo susitikęs su LLA „Vanagų“ Telšių rinktinės vadais pulk. P. Budraičiu ir S. Kaupu-„Dėde“.

ОТВЕТ: В конце июля или начале августа 1944 года, когда точно не помню, КАУПАС приехал ко мне в курию и просил меня выделить капелана для банд “Ванагай” в Плателяй, который бы исполнял требы для участников этих банд. Я отказался выделить специального ксендза для банд “Ванагай” и предложил КАУНАСУ посылать участников банд для исполнения треб в костел в Плателяй, где имелись три ксендза: настоятель БАЛЧУНАС, викарий ЗНОТИНАС и заштатный ксендз АДОМАУСКАС, которые вполне могли обслужить участников банд, тем более, что немцы не преследовали банд “Ванагай” и члены этих банд могли свободно посещать костел. Помимо этого, при этой встрече мы с КАУПАС ничего не говорили. После этого я с КАУПАС никогда не встречался и ничего о нем не слышал. При этой беседе с КАУПАС присутствовал мой помощник, епископ РАМАНАУСКАС, который принял в ней активное участие.

ВОПРОС: Какие указания Вами были даны после этой встречи с КАУПАС ксендзам БАЛЧУНАС, ЗНОТИНАС и АДОМАУСКАС об обслуживании бандитов „Ванагай”?

ОТВЕТ: Я лично каких либо указаний по этому вопросу ксендзам БАЛЧУНАС, ЗНОТИНАС и АДОМАУСКАС не давал. Давал ли им какие либо указания по этому вопросу епископ РАМАНАУСКАС, я не знаю.

ВОПРОС: В чем заключалась связь ксендзов БАЛЧУНАС, ЗНОТИНАС и АДОМАУСКАС с участниками банд “Ванагай”?

ОТВЕТ: Имели ли эти ксендзы какую нибудь связь с участниками банд “Ванагай” и обращались ли к ним с какими либо просьбами бандиты из этих банд, я не знаю.

ВОПРОС: Кого Вы еще знаете из лиц, занимавшихся в тот период деятельностью враждебной Советскому Союзу?

ОТВЕТ: Мне известно, что в июле-августе 1944 года, когда Красная армия вступила в Литву и начала наступление против немецких войск, бывший капитан литовской армии ЯТУЛИС организовал в гор. Тельшай и прилегавших к нему районах литовский полк для совместной с немецкими войсками борьбы против Красной армии. Штаб этого полка находился в местечке Плинкшяй, Мажейкяйского уезда.

Со слов настоятеля Седского прихода, ксендза ГУДРАИТИС, мне в последствии стало известно, что 9 октября 1944 года, перед наступлением Красной армии на гор. Седа, немцы оставили полк ЯТУЛИСА, а сами отступили, и 10 октября полк ЯТУЛИСА был разбит наступающей Красной армией.

ATSAKYMAS: 1944 m. liepos pabaigoje ar rugpjūčio pradžioje, kada tiksliai neprisimenu, KAUPAS atvyko į kuriją ir prašė mane paskirti „Vanagų“ gaujoms, esančioms Plateliuose, kapelioną, kuris teiktų šių gaujų dalyviams religinius patarnavimus. Aš atsisakiau skirti atskirą kunigą „Vanagų“ gaujoms ir pasiūliau KAUPUI siųsti gaujų dalyvius į Platelių bažnyčią, kur buvo trys kunigai: klebonas BALČIŪNAS, vikaras ZNOTINAS ir reziduojantis kunigas ADOMAUSKAS, kurie visiškai galėjo aptarnauti gaujų dalyvius, juo labiau kad vokiečiai nepersekiojo „Vanagų“ gaujų ir šių gaujų dalyviai galėjo laisvai lankytis bažnyčioje. Be šio reikalo, mes su KAUPU per šį susitikimą daugiau apie nieką nekalbėjome. Vėliau aš su KAUPU niekada nebuvau susitikęs ir nieko apie jį negirdėjau. Pokalbio su KAUPU metu dalyvavo ir mano padėjėjas vyskupas RAMANAUSKAS, kuris aktyviai įsitraukė į pokalbį.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus po šio susitikimo su KAUPU Jūs davėte kunigams BALČIŪNUI, ZNOTINUI ir ADOMAUSKUI dėl „Vanagų“ banditų dvasinio aptarnavimo?

ATSAKYMAS: Aš asmeniškai jokių nurodymų šiuo klausimu kunigams BALČIŪNUI, ZNOTINUI ir ADOMAUSKUI nedaviau. Ar tokius nurodymus davė vyskupas RAMANAUSKAS, nežinau.

KLAUSIMAS: Kokie buvo kunigų BALČIŪNO, ZNOTINO ir ADOMAUSKO ryšiai su „Vanagų“ gaujų dalyviais?

ATSAKYMAS: Ar šie kunigai turėjo kokių ryšių su „Vanagų“ gaujomis ir ar šių gaujų banditai buvo ko nors iš jų prašę, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar pažįstate iš asmenų, kurie tuo metu vykdė priešišką Tarybų Sąjungai veiklą?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad 1944 m. liepos-rugpjūčio mėn., kai Raudonoji armija įžengė į Lietuvą ir pradėjo puolimą prieš vokiečių kariuomenę, buvęs Lietuvos armijos kapitonas JATULIS Telšiuose ir apylinkėse suorganizavo pulką, kuris kartu su vokiečių kariuomene turėjo kovoti prieš Raudonąją armiją. Šio pulko štabas buvo Mažeikių apskrities Plinkšių miestelyje.

Iš Sedos parapijos klebono kunigo GUDRAIČIO pasakojimo vėliau aš sužinojau, kad 1944 m. spalio 9 d., Raudonajai armijai prisiartinus prie Sedos, vokiečiai paliko JATULIO pulką vieną, o patys pasitraukė ir spalio 10 d. JATULIO pulką sunaikino puolanti Raudonoji armija.

ВОПРОС: Кто такой ЯТУЛИС?

ОТВЕТ: ЯТУЛИС, примерно 30 лет, высокого роста, стройный, шатен. В период немецкой оккупации некоторое время работал начальником Мажейкяйского уезда. В 1944 году при отступлении немцев выехал в Германию и где находится в настоящее время, мне не известно. Я ЯТУЛИСА знал лично, но близкой связи с ним никогда не поддерживал.

ВОПРОС: Кого Вы знаете из лиц, служивших в полку ЯТУЛИСА?

ОТВЕТ: Со слов ксендза ГУДРАЙТИС мне известно, что в полку ЯТУЛИСА служил бывший капитан литовской армии ЛИПКУС, 30-35 лет, выше среднего роста, шатен или брюнет точно не помню, до 1940 года проживал в гор. Плунге, где я с ним и познакомился у местного настоятеля. Где он жил и чем занимался в последующее время, какую должность занимал в полку ЯТУЛИСА и где находится в настоящее время, я не знаю. Какой либо личной близкой связи между мною и Липкусом не было.

ВОПРОС: Что Вам еще известно о деятельности бандформирований в тот период?

ОТВЕТ: Мне известно, что между капитаном ЯТУЛИС и руководителями банд "Ванагай" имелись большие разногласия и они враждовали между собой. Руководители банд "Ванагай" обвиняли капитана ЯТУЛИСА в том, что он сотрудничал с немцами и вербовал солдат для немецкой армии, а ЯТУЛИС и его люди обвиняли участников банд "Ванагай" в том, что они не хотят бороться открыто против наступающей Красной армией. ЯТУЛИС тогда издал специальный листок, направленный против руководителей "Ванагай", и кто то, сейчас совершенно не помню кто, приносил и показывал мне этот листок, но я его не читал, а просто посмотрел и вернул назад.

ВОПРОС: Откуда Вам известно о вражде между руководителями банд "Ванагай" и капитаном ЯТУЛИС?

ОТВЕТ: В то время, в связи с наступлением Красной армии в Тельшай съехалось большое количество эвакуированных из районов, взятых Красной армией, которые оказались в тяжелом материальном положении. В связи с этим был организован комитет по оказанию помощи беженцам, в который входили: я, начальник Тельшайского уезда, фамилии его не помню, учитель ВЕДЕЙКИС и еще некоторые лица, которых я совершенно не знаю. На одном из заседаний этого комитета кто то из

KLAUSIMAS: Kas tas JATULIS?

ATSAKYMAS: JATULIS buvo apie 30 metų, aukšto ūgio, šatenas. Vokiečių okupacijos metais kurį laiką buvo Mažeikių apskrities viršininkas. 1944 m. kartu su vokiečiais pasitraukė į Vokietiją, kur yra šiuo metu, nežinau. Aš pažinojau JATULĮ asmeniškai, tačiau artimai su juo niekuomet nebendravau.

KLAUSIMAS: Ką Jūs pažįstate iš žmonių, buvusių JATULIO vadovaujame pulke?

ATSAKYMAS: Iš kunigo GUDRAIČIO pasakojimo žinau, kad JATULIO vadovaujame pulke tarnavo buvęs Lietuvos armijos kapitonas LIPKUS, 30-35 m. amžiaus, didesnio nei vidutinio ūgio, šatenas ar brunetas, tiksliai neprisimenu, iki 1940 m. gyvenęs Plungėje, kur aš su juo ir susipažinau pas vietos kleboną. Kur jis gyveno ir ką veikė vėliau, kokias pareigas ėjo JATULIO pulke ir kur jis yra dabar, aš nežinau. Asmeninių artimų ryšių su LIPKUM neturėjau.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar žinote apie banditų formuočių veiklą tuo metu?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad tarp kapitono JATULIO ir „Vanagų“ gaujos vadovų buvo didelių nesutarimų. „Vanagų“ gaujų vadovai kaltino kapitoną JATULĮ tuo, kad jis bendradarbiauja su vokiečiais ir verbuoja karius vokiečių armijai, o JATULIS ir jo žmonės kaltino „Vanagų“ gaujų dalyvius tuo, kad jie vengia pradėti atvirą kovą prieš Raudonąją armiją. Tada JATULIS išleido specialų atsišaukimą prieš „Vanagų“ vadovus, ir kažkas, dabar visiškai neprisimenu kas, man taip pat buvo atnešęs parodyti šį atsišaukimą, tačiau aš jo neskaičiau, tik pažiūrėjau ir gražinau.

KLAUSIMAS: Kaip Jus sužinojote apie nesutarimus tarp „Vanagų“ gaujų vadovybės ir kapitono JATULIO?

ATSAKYMAS: Tuo metu dėl Raudonosios armijos puolimo Telšiuose susitelkė daug pabėgėlių, evakuotų iš Raudonosios armijos užimtų rajonų; jie atsidūrė sunkioje materialinėje padėtyje. Buvo įsteigtas Pagalbos pabėgėliams komitetas, kurio nariai buvome: aš, Telšių apskrities viršininkas, kurio pavardės neprisimenu, mokytojas VEDEIKIS ir dar keletas žmonių, kurių aš visiškai nepažinojau. Viename iš šio komiteto posėdžių kažkas iš

присутствовавших рассказал об этой вражде и показал листовку ЯТУЛИСА. но кто это был, я сейчас совершенно не помню.

ВОПРОС: Когда Красная армия освободила от немцев Тельшай и прилегавшие к нему районы?

ОТВЕТ: Красная армия заняла Тельшай и прилегавшие к нему районы 8-10 октября 1944 года.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша связь с бандами “Ванагай” после освобождения Красной армией гор. Тельшай и прилегающих к нему районов?

ОТВЕТ: Моя связь с бандами “Ванагай” после освобождения Красной армией гор. Тельшай и прилегающих к нему районов заключалась только в том, что я имел несколько встреч с МИСЯВИЧУС, ЕЗДАУСКАС и КУБИЛЮС.

ВОПРОС: Расскажите подробно, когда и в связи с чем Вы встречались с МИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: В феврале 1945 года, ко мне в курию зашел МИСЯВИЧУС, с которым я до этого очень долго, может быть около года, не встречался. МИСЯВИЧУС рассказал, что он сейчас живет на нелегальном положении, скрывается в бандах, так как некоторое время тому назад, при проверке документов в костеле в деревне Пакутувенан, Тельшайского уезда, он был задержан органами НКГБ. Через некоторое время был освобожден, а потом вновь разыскивался, но не был найден, так как после освобождения сразу скрылся в бандах. Говоря о причинах почему его разыскивают, он высказал предположение, что его хотят арестовать за то, что он при немцах работал бургомистром города Плунге и что его подозревают в участии в расстрелах лиц, подозреваемых немцами в коммунистической деятельности.

Еще ранее со слов настоятеля Плунгенского прихода, ксендза ПУКИСА, мне было известно, что ПУКИС получил от МИСЯВИЧУСА, в период его работы бургомистром гор. Плунге, список лиц, расстрелянных при немцах за коммунистическую деятельность. Этот список был нужен для подтверждения факта смерти того или иного лица при вторичном бракосочетании его жены [...]. Когда он получил этот список, к нему приходил за справкой о своих сыновьях и муже дочери, расстрелянных за коммунистическую деятельность, некий ЛИГАНОВ, проживающий где то в окрестностях Жлибинай или Медингенай, которого он направил за более подробной справкой к МИСЯВИЧУСУ, как бургомистру гор. Плунге.

dalyvių papasakojo apie nesutarimus ir parodė JATULIO išleistą atsišaukimą, tačiau kas tai padarė, dabar visiškai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kada Raudonoji armija išvadavo Telšius ir aplinkinius rajonus?

ATSAKYMAS: Raudonoji armija išvadavo Telšius ir aplinkinius rajonus 1944 m. spalio 8-10 d.

KLAUSIMAS: Kokie buvo Jūsų ryšiai su „Vanagų“ gaujomis po to, kai Raudonoji armija išvadavo Telšius ir aplinkinius rajonus?

ATSAKYMAS: Ryšiai su „Vanagų“ gaujomis po to, kai Raudonoji armija išvadavo Telšius ir aplinkinius rajonus, buvo tik tokie: aš keletą kartų buvau susitikęs su MISEVIČIUM, JAZDAUSKU ir KUBILIUM.

KLAUSIMAS: Išsamiai papasakokite, kada ir dėl ko Jūs buvote susitikęs su MISEVIČIUM?

ATSAKYMAS: 1945 m. vasario mėnesį pas mane į kuriją užėjo MISEVIČIUS, su kuriuo aš jau labai seniai, gal apie metus, nebuvau susitikęs. MISEVIČIUS papasakojo, kad jis gyvena nelegalioje padėtyje, slapstosi gaujose, nes prieš kurį laiką po dokumentų patikrinimo bažnyčioje Pakutuvėnų k. Telšių apskrityje, jį buvo sulaukę NKGB organai. Netrukus buvo paleistas, po to vėl ieškomas, bet nerastas, nes paleistas tuojau pasislėpė pas bandidus. MISEVIČIAUS manymu, jį norėta suimti dėl to, kad vokiečių okupacijos metais jis buvo Plungės burmistru ir įtariamasis dalyvavęs sušaudant asmenis, kuriuos vokiečiai įtarė komunistine veikla.

Dar prieš tai iš Plungės parapijos klebono kunigo PŪKIO pasakojimo aš žinojau, kad PUKYS iš MISEVIČIAUS, kai šis dirbo Plungės burmistru, buvo gavęs sąrašą asmenų, sušaudytų už komunistinę veiklą, kurio jam reikėjo vieno ar kito asmens mirties fakto patvirtinimui, kai žmona tuokdavosi antrą kartą. Kai PUKYS gavo tokį sąrašą, pas jį pažymos apie sušaudytus už komunistinę veiklą sūnus ir dukters vyrą buvo atėjęs kažkoks LIGANOVAS, gyvenantis Žlibinų ar Medingėnų apylinkėse; jį jis nusiuntęs išsamesnės pažymos pas Plungės burmistrą MISEVIČIŲ.

ПУКИС мне рассказал это в связи с тем, что его органы НКГБ вызывали и допрашивали о лицах, расстрелянных за коммунистическую деятельность и поэтому он боялся как бы его самого не сочли причастным к этому. МИСЯВИЧУС, когда рассказывал о причинах почему он скрывается, тоже высказал опасение, что его могут обвинить в участии в расстреле сыновей ЛИГАНОВА, и рассказал, что когда ЛИГАНОВ приходил к нему за справкой о сыновьях, сообщил, что он подозревает в причастности к расстрелу Плулгенского настоятеля ПУКИС. При каких обстоятельствах были расстреляны два сына и муж дочери ЛИГАНОВА и какое отношение к этому имели ПУКИС и МИСЯВИЧУС, мне ничего не известно.

МИСЯВИЧУС рассказал мне, что он сначала скрывался в деревне Пакутувенай, а потом в банде КУБИЛЮСА. Он просил меня помочь ему укрыться. Я обещал ему помочь и рекомендовал обратиться к настоятелю Пашилского прихода, ксендзу ГУСТАЙТИСУ. Я дал ему адрес ГУСТАЙТИСА и обещал сам поговорить по этому вопросу с ГУСТАЙТИСОМ

ВОПРОС: Почему Вы считали, что ГУСТАЙТИС будет укрывать МИСЯВИЧУСА, и что Вам известно о связи ГУСТАЙТИСА с бандформированиями и националистическими организациями?

ОТВЕТ: ГУСТАЙТИСА я знал как не жадного человека, могущего взять на свое иждивение другого, нуждающегося в этом. О связи ГУСТАЙТИСА с бандформированиями и какими либо националистическими организациями мне ничего не известно.

ВОПРОС: Что Вам МИСЯВИЧУС сообщил о своей деятельности в бандах?

ОТВЕТ: МИСЯВИЧУС рассказал мне только, что он скрывается в бандах, но в чем заключается его участие в деятельности банд, не говорил. Во время моей беседы с МИСЯВИЧУСОМ в курию пришел ЕЗДАУСКАС, который приехал в Тельшай вместе с МИСЯВИЧУСОМ за какими то покупками.

ЕЗДАУСКАС принял участие в нашей беседе, и вместе с МИСЯВИЧУСОМ они обратились ко мне с просьбой оказать бандам помощь продуктами, заявив, что если эта помощь им не будет оказана, они будут вынуждены грабить население. Я им ответил, что не хочу компрометировать себя оказывая помощь бандам продуктами, но посоветовал поговорить по этому вопросу с настоятелем Тиркшляйского прихода, ксендзом КЕЛА, приехавшим в тот день в курию, и пригласил МИСЯВИЧУСА и ЕЗДАУСКАСА к себе на обед.

PUKYS visa tai man papasakojo dėl to, kad NKGB organai jį išsikvietę klausinėjo apie asmenis, sušaudytus už komunistinę veiklą, todėl jis baiminosi, kad jo neįtartų prie to prisidėjus. MISEVIČIUS, pasakodamas, dėl ko jis slapstosi, taip pat nuogaštavo, kad jį gali apkaltinti dalyvavus sušaudant LIGANOVO sūnus ir sakė, kad LIGANOVAS, atėjęs pas jį pažymos, teigė, kad įtaria prisidėjus prie jo sūnų ir žento sušaudymo Plungės kleboną PŪKĮ. Kokiomis aplinkybėmis buvo sušaudyti du LIGANOVO sūnus ir žentas ir kaip su tuo buvo susiję PUKYS ir MISEVIČIUS, aš nieko nežinau.

MISEVIČIUS papasakojo man, kad iš pradžių jis slapstėsi Pakutuvėnų kaime, o vėliau Kubiliaus gaujoje. Prašė manęs padėti jam pasislėpti. Aš jam pažadėjau padėti ir pasiūliau kreiptis į Pašilės parapijos kleboną kunigą GUSTAITĮ. Aš daviau jam GUSTAIČIO adresą ir pažadėjau dėl to su GUSTAIČIU pats pakalbėti.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs manėte, kad GUSTAITIS slapstys MISEVIČIŲ ir ką Jūs žinote apie GUSTAIČIO ryšius su banditų formuotėmis ir nacionalistinėmis organizacijomis?

ATSAKYMAS: GUSTAITĮ aš pažinojau kaip nesavanaudį žmogų, galintį padėti patekusiame į bėdą. Apie GUSTAIČIO ryšius su banditų formuotėmis ir nacionalistinėmis organizacijomis aš nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Ką MISEVIČIUS Jums papasakojo apie savo veiklą gaujose?

ATSAKYMAS: MISEVIČIUS man tik sakė, kad jis slapstosi gaujose, tačiau kuo pasireiškia jo veikla gaujose, nieko nepasakojo. Besikalbant su MISEVIČIUM, į kurią atėjo JAZDAUSKAS, kuris, anot MISEVIČIAUS, buvo atvažiavęs su juo į Telšius apsipirkti.

JAZDAUSKAS įsitraukė į mūsų pokalbį, ir jie kartu su MISEVIČIUM kreipėsi į mane, prašydami padėti gaujoms gauti maisto produktų, pareiškė, kad jeigu pagalbos nesulauksią, būsią priversti plėsti gyventojus. Aš jiems atsakiau, kad nenoriu savęs kompromituoti teikdamas pagalbą maistu gaujoms, tačiau patariau šiuo klausimu pasikalbėti su Tirkšlių parapijos klebonu, kunigu KIELA¹², kuris tądien buvo atvykęs į kurią, todėl pakviečiau MISEVIČIŲ ir JAZDAUSKĄ pietų.

¹² Kun. A. Kiela po vysk. V. Borisevičiaus suėmimo pradėjo slapstytis nuo sovietų saugumo organų ir pakeitęs pavardę gyveno pas ūkininką Šakių apskrities Žūklių kaime. 1950 m. buvo suimtas ir YP nuteistas 25 metams lagerio.

МИСЯВИЧУС и ЕЗДАУСКАС тут же уединились с ксендзом КЕЛА. О чем они говорили, я не знаю, но потом, уже за обедом, ЕЗДАУСКАС сказал, что КЕЛА обещал оказать бандам необходимую помощь. О чем мы говорили во время обеда, я сейчас не помню, а после обеда они уехали из Тельшай к себе.

ВОПРОС: Кто такой ЕЗДАУСКАС?

ОТВЕТ: ЕЗДАУСКАС примерно 30 лет, ранее служил офицером литовской армии, но какое имел звание, я не знаю. До этой встречи я с ЕЗДАУСКАС знаком совершенно не был и встретился с ним в первый раз. Какую роль ЕЗДАУСКАС играл в бандах, где работал и проживал, я не знаю. После этой встречи со мной он некоторое время проживал у настоятеля Леплаукского прихода, ксендза НАШЛЕНАС. При встрече со мной в последний раз он заявил, что все его друзья арестованы и ему тоже надо “ликвидироваться”. Где он находится в настоящее время, я не знаю, но предполагаю, что где то скрывается.

ВОПРОС: Кто такой КЕЛА?

ОТВЕТ: Настоятель Тиркшляйского прихода, ксендз КЕЛА Антанас 40 лет, маленького роста, худощавый, шатен, уроженец какого то местечка Паневежской епархии. Когда я рекомендовал МИСЯВИЧУСУ и ЕЗДАУСКАСУ посоветоваться с КЕЛА по вопросу об оказании помощи бандам продуктами, я КЕЛА тут же сказал: “Вот ЕЗДАУСКАС хочет с Вами поговорить”. Но по какому вопросу, я не говорил. При одной из последних встреч КЕЛА мне рассказал, что он оказал помощь бандам продуктами, но когда и какую, не говорил. В чем еще заключается связь КЕЛА с бандами, я не знаю. Осенью 1945 года КЕЛА скрылся из Тиркшляйского прихода. Почему он скрылся и где находится в настоящее время мне не известно.

ВОПРОС: Вы говорили ГУСТАЙТИСУ, чтобы он скрыл у себя МИСЯВИЧУСА?

ОТВЕТ: Да, говорил. Сразу после своего обещания МИСЯВИЧУСУ поговорить с ГУСТАЙТИСОМ я написал ГУСТАЙТИСУ письмо, в котором просил его приехать в курию. Когда он приехал, я обратился к нему с просьбой принять у себя МИСЯВИЧУСА. Он обещал это сделать и после этого МИСЯВИЧУС жил у ГУСТАЙТИСА, сначала в Пашилском приходе, а с апреля 1945 года до их ареста в Калтиненай, куда ГУСТАИТИС был переведен настоятелем.

MISEVIČIUS ir JAZDAUSKAS tuoj pat išėjo į kitą kambarį pasikalbėti su kunigu KIELA. Apie ką jie kalbėjosi, aš nežinau, tačiau po tojų pietų metu, JAZDAUSKAS pasakė, kad KIELA pažadėjo suteikti gaujoms būtiną pagalbą. Apie ką mes kalbėjome pietų metu, neprisimenu, po pietų jie išėjo ir išvyko iš Telšių.

KLAUSIMAS: Kas tas JAZDAUSKAS?

ATSAKYMAS: JAZDAUSKUI apie 30 metų, jis anksčiau buvo Lietuvos armijos karininkas, tačiau kokį turėjo laipsnį, nežinau. Iki minėto susitikimo aš jo visiškai nepažinojau ir sutikau jį pirmą kartą. Kokį vaidmenį JAZDAUSKAS atliko gaujose, kur jis iki tol dirbo ir gyveno, nežinau. Po susitikimo su manim jis kurį laiką gyveno pas Lieplaukės parapijos kleboną kunigą NAŠLĖNĄ. Kai paskutinį kartą JAZDAUSKĄ buvau sutikęs, jis pareiškė, kad visi jo draugai areštuoti ir jam reikia „likviduotis“. Kur jis yra šiuo metu, nežinau, manau, kad kur nors slapstosi.

KLAUSIMAS: Kas tas KIELA?

ATSAKYMAS: Tirkšlių parapijos klebonui kunigui Antanui KIELAI 40 metų, jis yra mažo ūgio, liesas, šatenas, gimęs viename Panevėžio vyskupijos miestelyje. Kai aš pasiūliau JAZDAUSKUI ir MISEVIČIUI dėl pagalbos maisto produktais gaujoms pasišnekėti su KIELA, pastarajam aš tuoj pat pasakiau, kad JAZDAUSKAS su juo nori pasikalbėti, tačiau koku klausimu nesakiau. Vėliau susitikus, KIELA man papasakojo, kad jis davė maisto produktų gaujoms, tačiau kada ir kiek, nesakė. Kuo dar pasireiškė KIELOS ryšys su gaujomis, nežinau. 1945 m. rudenį KIELA pasitraukė iš Tirkšlių parapijos, kodėl ir kur jis dabar yra, nežinau.

KLAUSIMAS: Jūs sakėte GUSTAIČIUI, kad jis paslėptų MISEVIČIŲ?

ATSAKYMAS: Taip, sakiau. Iškart kai pažadėjau MISEVIČIUI pasikalbėti su GUSTAIČIU, aš parašiau pastarajam laišką, kuriame pakviečiau jį atvykti į kuriją. Kai jis atvyko, paprašiau priimti pas save MISEVIČIŲ. GUSTAITIS sutiko ir paskui MISEVIČIUS gyveno pas GUSTAITĮ, iš pradžių Pašilės parapijoje, o nuo 1945 m. balandžio mėnesio iki suėmimo - Kaltinėnuose, į kur klebonauti buvo perkeltas GUSTAITIS.

ВОПРОС: ГУСТАЙТИС знал, что МИСЯВИЧУС является бандитом, скрывающимся от органов Советской власти?

ОТВЕТ: Да, я говорил ГУСТАЙТИСУ, что МИСЯВИЧУС скрывается от органов Советской власти боясь репрессий за свою работу бургомистром и как подозреваемый в участии в расстрелах коммунистов.

Допрос окончен в 3 часа 45 минут, производился с перерывом с 17 до 22 часов.

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь (подпись).

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

KLAUSIMAS: Ar GUSTAITIS žinojo, kad MISEVIČIUS yra banditas, besislapstantis nuo Tarybų valdžios organų?

ATSAKYMAS: Taip, aš sakiau GUSTAIČIUI, kad MISEVIČIUS slapstosi nuo tarybų valdžios organų, nes bijo būti represuotas dėl to, kad seniau dirbo burmistru, be to, buvo įtariamasis dalyvavęs sušaudant komunistus.

Tardymas baigtas 3 val. 45 min., vyko su pertrauka nuo 17 iki 22 val.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai man suprantama rusų kalba; juos perskaičiau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

12 февраля 1946 года

Допрос начат в 11 ч. 40 м.

ВОПРОС: О чем Вы еще беседовали с МИСЯВИЧУСОМ и ЕЗДАУСКАСОМ во время посещения ими Вас в феврале 1945 года?

ОТВЕТ: Как я уже показал, во время посещения меня МИСЯВИЧУСОМ и ЕЗДАУСКАСОМ мы беседовали только по вопросу оказания бандам материальной помощи и оказания МИСЯВИЧУСУ содействия в укрывательстве его от органов Советской власти.

ВОПРОС: Следствию известно, что основной целью посещения Вас МИСЯВИЧУСОМ и ЕЗДАУСКАСОМ было привлечение римско-католической церкви к помощи организации ЛЛА и что во время этой встречи Вы заявили, что вполне разделяете программу ЛЛА, готовы оказать ЛЛА материальную и моральную поддержку, организуйте сбор продуктов для банд и что подчиненные Вам настоятели приходов будут проводить среди населения антисоветскую пропаганду. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, этого я не признаю. Посылал ли кто ко мне МИСЯВИЧУСА и ЕЗДАУСКАСА или они пришли сами по собственной инициативе, и какую цель преследовали этим посещением, я не знаю. Какого либо разговора о целях и задачах банд ЛЛА между нами не было, да и быть не могло, так как эти цели общеизвестны: активная вооруженная борьба против Красной армии и органов Советской власти. Никакого обещания оказывать бандам ЛЛА материальную и моральную поддержку я не давал, также не давал и обещания, что подчиненные мне настоятели будут вести активную пропаганду. Да и не требовали от меня этого МИСЯВИЧУС и ЕЗДАУСКАС. Они только просили оказать помощь бандам продуктами, в ответ на что, я рекомендовал ЕЗДАУСКАСУ переговорить с настоятелем КЕЛА, а МИСЯВИЧУСУ обратиться к настоятелю ГУСТАЙТИСУ.

Должен добавить к своим показаниям от 11 февраля по вопросу о первой встрече между мною и МИСЯВИЧУСОМ и ЕЗДАУСКАСОМ, что во время этой встречи я передал ЕЗДАУСКАСУ для банд ЛЛА 20-25 килограмм копченного мяса, полученного мною еще до прихода Красной армии в Тельшай, от ксендза КЛАБАС, проживающего в настоящее время в Куляй, и от настоятеля Вешвенского прихода УМБРАСАС, проживающего в настоящее время в Алседжай, для литовцев, находящихся в немецких концлагерях.

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 12 d.

Tardymas pradėtas 11 val. 40 min.

KLAUSIMAS: Apie ką Jūs dar kalbėjotės su MISEVIČIUM ir JAZDAUSKU, kai jie 1945 m. vasario mėnesį lankėsi pas Jus?

ATSAKYMAS: Kaip aš jau sakiau, su pas mane apsilankiusiais MISEVIČIUM ir JAZDAUSKU mes kalbėjomės tik apie tai, kaip suteikti materialinę pagalbą gaujoms ir padėti MISEVIČIUI pasislėpti nuo Tarybų valdžios organų.

KLAUSIMAS: Mūsų žiniomis, pagrindinis MISEVIČIAUS ir JAZDAUSKO apsilankymo pas Jus tikslas buvo įtikinti katalikų bažnyčią paremti LLA organizaciją ir kad šio susitikimo metu Jūs pareiškėte, kad visiškai pritariate LLA programai ir padėsite jai materialiai bei palaikysite morališkai, organizuosite maisto produktų gaujoms rinkimą, o Jums pavaldūs parapijų klebonai vykdys antitarybinę propagandą tarp gyventojų. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu. Ar kas nors siuntė MISEVIČIŲ ir JAZDAUSKĄ pas mane, ar jie atėjo savo iniciatyva ir koks buvo jų tikslas, aš nežinau. Mes nekalbėjome apie LLA gaujų tikslus ir negalėjome apie tai kalbėtis, nes šie tikslai visiems žinomi: aktyvi ginkluota kova prieš Raudonąją armiją ir Tarybų valdžios organus. Aš nežadėjau LLA teikti materialinę ir moralinę paramą ir kad man pavaldūs klebonai aktyviai vykdys propagandą. MISEVIČIUS su JAZDAUSKU to ir nereikalavo. Jie tik prašė padėti gaujoms maisto produktais. Atsakydamas į tai, aš rekomendavau JAZDAUSKUI pasikalbėti su KIELA, o MISEVIČIUI kreiptis į kleboną GUSTAITĮ.

Turiu papildyti savo parodymus, duotus vasario 11 d., apie pirmą mano susitikimą su MISEVIČIUM ir JAZDAUSKU. Šio susitikimo metu aš daviau JAZDAUSKUI LLA gaujoms 20-25 kg rūkytos mėsos, kurią buvau gavęs dar prieš Raudonajai armijai užimant Telšius iš Lieplaukės kunigo KLABO*, šiuo metu gyvenančio Kuliuose, ir Viešvėnų parapijos klebono UMBRASO, šiuo metu gyvenančio Alsėdžiuose, lietuvių, buvusių vokiečių koncentracijos stovyklose, reikmėms.

* Turėtų būti Klovas.

ВОПРОС: Когда Вы еще встречались с ЕЗДАУСКАС и какой характер имели эти встречи?

ОТВЕТ: После этого я еще встречался с ЕЗДАУСКАСОМ два раза. Когда точно были эти встречи, я сейчас не помню. Через некоторое время после первого посещения ЕЗДАУСКАС вновь зашел ко мне и сообщил, что он получил у настоятеля Тиркшляйского прихода, ксендза КЕЛА и настоятеля Жемайчу Калварийского прихода, ксендза ПОЛОНСКИС продукты для банд ЛЛА. Больше у меня с ЕЗДАУСКАС во время этой встречи никаких разговоров не было.

ВОПРОС: Кто такой ПОЛОНСКИС?

ОТВЕТ: ПОЛОНСКИС, 60 лет, среднего роста, полный, круглое лицо, шатен, монах, принадлежит к Марианскому ордену. Осенью 1945 года уехал в Марьямполь, но где проживает в настоящее время и чем занимается, точно не знаю. В чем заключалась связь ПОЛОНСКИС с бандами ЛЛА, я не знаю.

ВОПРОС: Почему ПОЛОНСКИС давал продукты для банд ЛЛА?

ОТВЕТ: Я этого не знаю.

ВОПРОС: Вы давали ПОЛОНСКИСу указание о необходимости оказания бандам ЛЛА помощи продуктами?

ОТВЕТ: Нет, такого указания ПОЛОНСКИСу я не давал.

ВОПРОС: Следствию известно, что ПОЛОНСКИС давал продукты бандам ЛЛА по Вашему распоряжению [...]. Предлагаем дать по этому вопросу правдивые показания.

ОТВЕТ: Я говорю правду.

ВОПРОС: Когда Вы еще встречались с ЕЗДАУСКАСОМ?

ОТВЕТ: В третий и в последний раз я с ЕЗДАУСКАСОМ встречался примерно в апреле 1945 года. Он пришел ко мне и сообщил, что все члены банды, участником которой он являлся, арестованы и что ему тоже нужно “ликвидироваться”. Он просил у меня место пономаря и справку о том, что он является пономорем, которую бы он мог предъявить в военкомат для освобождения от призыва в военную службу. Я сказал ЕЗДАУСКАСУ, что я назначаю только ксендзов, а пономорей назначают настоятели приходов, поэтому назначить его пономорем не могу. Зная, что место пономаря у настоятеля Леплаукского прихода, ксендза НАШЛЕНАС, свободно, я предложил ЕЗДАУСКАСУ обратиться к последнему. После этого ЕЗДАУСКАС ушел от меня.

KLAUSIMAS: Kada Jus dar buvote susitikęs su JAZDAUSKU ir kokio pobūdžio buvo šie susitikimai?

ATSAKYMAS: Po to su JAZDAUSKU aš dar buvau susitikęs du kartus. Kada tiksliai tai buvo, dabar neprisimenu. Praėjus kiek laiko po mūsų pirmojo susitikimo, JAZDAUSKAS buvo vėl užėjęs ir pranešė, kad jie gavo maisto LLA gaujoms iš Tirkšlių klebono KIELOS ir Žemaičių Kalvarijos parapijos klebono POLONSKIO. Daugiau apie nieką šio susitikimo metu mes su JAZDAUSKU nekalbėjome.

KLAUSIMAS: Kas tas POLONSKIS?

ATSAKYMAS: POLONSKIUI apie 60 metų, jis yra vidutinio ūgio, stambaus sudėjimo, apvalaus veido, šatenas. Jis yra vienuolis, priklauso Marijonų ordinui. 1945 m. rudenį išvyko į Marijampolę, tačiau kur šiuo metu gyvena ir ką veikia, nežinau. Ar POLONSKIS turėjo ryšių su LLA gaujomis, nežinau.

KLAUSIMAS: Kodėl POLONSKIS davė maisto produktų LLA gaujoms?

ATSAKYMAS: Aš to nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs davėte POLONSKIUI nurodymą teikti LLA gaujoms pagalbą maistu?

ATSAKYMAS: Ne, tokio nurodymo POLONSKIUI aš nedaviau.

KLAUSIMAS: Mūsų žiniomis, POLONSKIS davė maisto produktus pagal Jūsų nurodymą [...]. Siūlome duoti teisingus parodymus šiuo klausimu.

ATSAKYMAS: Aš sakau tiesą.

KLAUSIMAS: Kada Jūs dar buvote susitikęs su JAZDAUSKU?

ATSAKYMAS: Trečią ir paskutinį kartą su JAZDAUSKU aš buvau susitikęs 1945 m. gal balandžio mėnesį. Jis atėjo pas mane ir pranešė, kad visi jo gaujos nariai suimti ir kad jam taip pat reikia „likviduotis“. Jis prašė paskirti jį zakristijonu ir išduoti pažymą, kurią jis galėtų pateikti kariniam komisarui, kad būtų atleistas nuo karo tarnybos. Aš JAZDAUSKUI pasakiau, kad skiriu tik kunigus, o zakristijonus skiria parapijų klebonai, todėl paskirti jo zakristijonu negaliu. Žinodamas, kad Lieplaukės parapijos klebonui kunigui NAŠLĖNUI reikia zakristijono, pasiūliau JAZDAUSKUI kreiptis į NAŠLĖNĄ. Tada JAZDAUSKAS išėjo.

ВОПРОС: ЕЗДАУСКАС говорил Вам кто входил в его банду и кто из этих лиц арестованы?

ОТВЕТ: Точно сказать этого я сейчас не могу. Возможно он и говорил мне, кто именно из участников его банды арестованы, но так как все это были совершенно не знакомые мне лица, указать их я сейчас не могу.

ВОПРОС: Вы обещали ЕЗДАУСКАСУ поговорить с ксендзом НАШЛЕНАС, чтобы он дал ему место пономаря?

ОТВЕТ: Да, обещал. Точно не помню, вызвал ли я после этого разговора ксендза НАШЛЕНАС в курию, или он сам приехал по каким то делам в Тельшай, но я говорил с ксендзом НАШЛЕНАС о Ездаукасе. Я рассказал, что ЕЗДАУСКАС раньше был в бандах, а сейчас его банда уничтожена, он остался один и хочет сделаться пономарем. Я просил НАШЛЕНАС А принять его пономарем, против чего НАШЛЕНАС не возражал.

ВОПРОС: Кто такой НАШЛЕНАС?

ОТВЕТ: НАШЛЕНАСА Ионас, около 35 лет, вышесреднего роста, полный, лысый, лицо круглое, в настоящее время работает настоятелем Жидикайского прихода.

ВОПРОС: В чем заключалась связь НАШЛЕНАСА с бандами ЛЛА?

ОТВЕТ: Помимо того, что ЕЗДАУСКАС некоторое время проживал в Леплауке в качестве пономаря, я о связи НАШЛЕНАС с бандами ЛЛА ничего не слышал.

ВОПРОС: Что еще Вам известно о связи НАШЛЕНАСА с ЕЗДАУСКАСОМ?

ОТВЕТ: Недели две спустя после моего разговора с НАШЛЕНАС о ЕЗДАУСКАСе, НАШЛЕНАС пришел ко мне и сообщил, что ЕЗДАУСКАС находится у него под видом пономаря, и просил меня написать заявление в военкомат о том, что ЕЗДАУСКАС работает пономарем в Леплауке. Обычно такие заявления пишут сами настоятели приходов, но так как НАШЛЕНАС плохо владел русским языком, я написал это заявление, НАШЛЕНАС его только подписал, и взяв с собой ушел от меня.

KLAUSIMAS: Ar JAZDAUSKAS Jums sakė, kokie asmenys buvo gautoje ir kas iš jų suimti?

ATSAKYMAS: Tiksliai to pasakyti dabar negaliu. Galbūt jis ir sakė man, kas iš jo bandos dalyvių buvo suimti, tačiau kadangi visi šie asmenys man buvo visiškai nepažįstami, jų pavardžių aš neįsiminiau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažadėjote JAZDAUSKUI pakalbėti su kunigu NAŠLĖNU, kad jis priimtų jį zakristijonu.

ATSAKYMAS: Taip, pažadėjau. Neprisimenu, ar aš pats po šio pokalbio išsikviečiau NAŠLĖNĄ į kuriją, ar jis buvo atvykęs su reikalais į Telšius, tačiau aš kalbėjausi su kunigu NAŠLĖNU apie JAZDAUSKĄ, papasakojau, kad JAZDAUSKAS anksčiau buvo gautoje, kuri dabar sunaikinta, jis liko vienas ir nori tapti zakristijonu. Aš prašiau, kad NAŠLĖNAS jį priimtų zakristijonu. NAŠLĖNAS tam neprieštaravo.

KLAUSIMAS: Kas tas NAŠLĖNAS?

ATSAKYMAS: Jonui NAŠLĖNUI maždaug 35 metai, jis aukštesnio nei vidutinio ūgio, stambaus kūno sudėjimo, plikas, apvalaus veido, šiuo metu Židikų parapijos klebonas¹³.

KLAUSIMAS: Kokie buvo NAŠLĖNO ryšiai su LLA gaujomis?

ATSAKYMAS: Išskyrus tai, kad Lieplaukėje zakristijonu dirbo JAZDAUSKAS, aš daugiau nieko apie NAŠLĖNO ryšius su LLA gaujomis negirdėjau.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar žinote apie NAŠLĖNO ryšius su JAZDAUSKU?

ATSAKYMAS: Praėjus porai savaitių po mano pokalbio su NAŠLĖNU apie JAZDAUSKĄ, NAŠLĖNAS atėjo pas mane ir pranešė, kad JAZDAUSKAS gyvena pas jį kaip zakristijonas ir prašė parašyti pažymą kariui komisariatui, kad JAZDAUSKAS dirba zakristijonu Lieplaukėje. Paprastai tokias pažymas išrašo patys klebonai, tačiau kadangi NAŠLĖNAS blogai mokėjo rusų kalbą, aš parašiau šią pažymą, NAŠLĖNAS ją tik pasirašė ir pasiėmęs išėjo.

¹³ Kun. J. Našlėnas 1949 m. buvo suimtas ir nuteistas 10 metų lagerio.

ЕЗДАУСКАС проживал у НАШЛЕНАСА под видом понаморя примерно до августа-сентября 1945 года, а потом ушел, по слухам куда-то под Плунге, но куда точно и с какой целью, я не знаю.

ВОПРОС: Значит Вы и по Вашему указанию ксендз НАШЛЕНАС летом 1945 года укрывали под видом понаморя в Леплауке бандита ЕЗДАУСКАСА?

ОТВЕТ: Да, ЕЗДАУСКАС действительно летом 1945 года жил в Леплауке у ксендза НАШЛЕНАС под видом понаморя, при чем НАШЛЕНАС принял к себе ЕЗДАУСКАСА по моему указанию.

ВОПРОС: Кто такой ШАРУНАС?

ОТВЕТ: ШАРУНАС - это имя ЕЗДАУСКАСА, но является ли это его действительным именем или его псевдонимом, я не знаю, но когда я по просьбе ксендза НАШЛЕНАС писал в военкомат заявление о ЕЗДАУСКАС, я указал в этом заявлении его имя ШАРУНАС.

ВОПРОС: С МИСЯВИЧУС Вы еще встречались?

ОТВЕТ: Да, по мимо указанной мною встречи с МИСЯВИЧУСОМ в феврале 1945 года, я еще встречался с ним в марте 1945 года, когда он приезжал ко мне с КУБИЛЮСОМ. Возможно, что МИСЯВИЧУС еще заезжал ко мне по дороге, когда он ехал на жительство к ксендзу ГУСТАИТИС, но заезжал ли и какие обстоятельства сопутствовали этой встрече, не помню.

ВОПРОС: Расскажите подробно о Вашей встрече с МИСЯВИЧУС, когда он приезжал к Вам с КУБИЛЮСОМ?

ОТВЕТ: Через некоторое время после моей встречи с МИСЯВИЧУС и ЕЗДАУСКАС, МИСЯВИЧУС вновь приехал ко мне в курию с незнакомым мне человеком, оказавшимся КУБИЛЮС, и представил его как участника банды, у которого он скрывается. КУБИЛЮС познанившись обратился ко мне с просьбой оказать их банде помощь, говоря, что в лесах находятся люди, которые нуждаются в продуктах, одежде и обуви, и тут же говорил, что такую же помощь нужно было бы организовать и людям, арестованным за антисоветскую деятельность. Так как во время их прихода у меня в курии было много посетителей, каких либо подробных разговоров между мной и КУБИЛЮСОМ на эту тему не было, мы с ним условились, что он зайдет вторично.

ВОПРОС: Кто такой КУБИЛЮС?

JAZDAUSKAS pas NAŠLĒNĄ gyveno kaip zakristijonas iki 1945 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėnesio, o paskui išėjo, anot gandų, kažkur į Plungės apylinkes, tačiau kur tiksliai ir koku tikslu, nežinau.

KLAUSIMAS: Vadinasi, Jūs ir Jūsų nurodymu kunigas NAŠLĒNAS 1945 m. vasarą Lieplaukėje su zakristijono priedanga slėpėte banditą JAZDAUSKĄ?

ATSAKYMAS: Taip, JAZDAUSKAS iš tikrųjų 1945 m. vasarą gyveno ir dirbo zakristijonu Lieplaukėje, o kunigas NAŠLĒNAS priėmė JAZDAUSKĄ mano nurodymu.

KLAUSIMAS: Kas tas ŠARŪNAS?

ATSAKYMAS: ŠARŪNAS - tai JAZDAUSKO vardas, tačiau ar tai jo tikras vardas ar slapyvardis, nežinau. Kai, kunigo NAŠLĒNO prašomas, rašiau pažymą kariniam komisariatui apie JAZDAUSKĄ, jo vardą į pažymą įrašiau ŠARŪNAS.

KLAUSIMAS: Ar dar buvote susitikęs su MISEVIČIUM?

ATSAKYMAS: Taip, be susitikimo su MISEVIČIUM 1945 m. vasario mėnesį, mes dar buvome susitikę tų pačių metų kovo mėnesį, kai jis buvo atvykęs pas mane su KUBILIUM. Galbūt MISEVIČIUS dar buvo užsukęs ir prieš išvykdamas gyventi pas kunigą GUSTAITĮ, tačiau ar taip iš tikrųjų buvo ir kokios kitos aplinkybės buvo, visiškai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Papasakokite detalai apie Jūsų susitikimą su MISEVIČIUM, kai jis buvo atvykęs kartu su KUBILIUM.

ATSAKYMAS: Praėjus kiek laiko po mūsų susitikimo su MISEVIČIUM ir JAZDAUSKU, MISEVIČIUS vėl atėjo pas mane į kurią su nepažįstamu man žmogumi, kurio pavardė, kaip vėliau paaiškėjo, buvo KUBILIUS. MISEVIČIUS jį pristatė kaip gaujos, kurioje jis slapstėsi, dalyvį. KUBILIUS po susipažinimo prašė padėti jų gaujai, pasakojo, kad miškuose yra daug žmonių, kuriems reikia maisto, drabužių ir avalynės, taip pat sakė, jog tokią pagalbą reikėtų organizuoti ir žmonėms, suimtiems už antitarybinę veiklą. Kadangi jų apsilankymo metu kurijoje buvo daug lankytojų, konkrečiau apie tai su KUBILIUMI mes nekalbėjome, susitarę susitikti kitą kart.

KLAUSIMAS: Kas tas KUBILIUS?

ОТВЕТ: КУБИЛЮС примерно 40 лет, небольшого роста, худощавый, шатен. Со слов МИСЯВИЧУСА КУБИЛЮС был учителем. Участник банды, но кем он был в бандах, я не знаю. В настоящее время арестован органами НКГБ.

ВОПРОС: Когда и где состоялась вторичная встреча обусловленная Вами с КУБИЛЮС?

ОТВЕТ: Через некоторое время после того как я познакомился с КУБИЛЮСОМ, он вновь зашел ко мне и мы с ним говорили по этим вопросам уже более подробно. Он вновь повторил свою просьбу об оказании бандам помощи продуктами. В ответ я обещал оказать помощь насколько это не будет расходиться с правом и моей совестью, но каких либо конкретных обязательств о характере моей помощи бандам я КУБИЛЮСУ не давал. Насколько помню, в это посещение КУБИЛЮС был мною приглашен на обед и находясь у меня рассказывал последние новости о военных действиях и высказал предположение, что после окончания войны с Германией начнется новая война между Советским Союзом и Англией и Америкой. На этом наша встреча была закончена и после этого я больше с КУБИЛЮСОМ не встречался.

ВОПРОС: Следствию известно, что во время этой встречи Вы интересовались у КУБИЛЮСА, есть ли аресты среди банд ЛЛЛ. Советовали им пока активно с оружием не выступать, так как это не может принести большой пользы, а обождать. Сообщив ему, что продукты для банд Вами уже подготовлены и находятся у ксендза КЕЛА, обещали переговорить по вопросу оказания помощи бандитам с Кайшедорским и Паневежским епископами. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, этого я не признаю.

ВОПРОС: Следствие считает, что Вы скрываете действительный характер беседы, произошедшей между Вами и КУБИЛЮСОМ, и предлагает дать правдивые показания по этому вопросу.

ОТВЕТ: Я о содержании своей беседы с КУБИЛЮСОМ показал только то, что помню. Помимо показанного мною, я ничего не помню и показать ничего не могу.

ВОПРОС: В чем заключалась преступная связь между Вами, КУБИЛЮС и МИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: После посещения меня КУБИЛЮСОМ вместе с МИСЯВИЧУСОМ, последний сразу же уехал в Пашиле к ксендзу ГУСТАЙТИС, как это было обусловлено между нами ранее. Оттуда

ATSAKYMAS: Jam apie 40 metų, nedidelio ūgio, liesas, šatenas. Anot MISEVIČIAUS, jis buvo mokytojas. Gaujos dalyvis, bet kokios buvo jo pareigos gaujose, nežinau. Šiuo metu jis suimtas NKGB organų.

KLAUSIMAS: Kada ir kur įvyko Jūsų sutartas antras susitikimas su KUBILIUM?

ATSAKYMAS: Po kurio laiko, kai susipažinome, KUBILIUS vėl atėjo pas mane ir mes tuos pačius klausimus aptarėme detaliau. Jis pakartojė savo prašymą padėti gaujoms maisto produktais. Aš pažadėjau padėti, jei tai neprieštaraus teisei ir mano sąžinei, tačiau konkrečių išsipareigojimų, kokią teiksiu pagalbą, aš KUBILIUI nedaviau. Kiek prisimenu, tada aš pakviečiau KUBILIŲ papietauti. Tuo metu KUBILIUS papasakojo paskutines naujienas apie karo veiksmų eigą, išsakydamas prielaidą, kad, pasibaigus karui su Vokietija, prasidės naujas karas tarp Tarybų Sąjungos ir Anglijos bei Amerikos. Taip mūsų susitikimas baigėsi, po to aš daugiau su KUBILIUM nebuvau susitikęs.

KLAUSIMAS: Mes žinome, kad šio susitikimo metu Jūs klausėte KUBILIŲ, ar yra suimtų LLA gaujų dalyvių. Patarėte jam kol kas susilaikyti nuo aktyvios ginkluotos kovos, kuri negali duoti daug naudos. Pranešęs, kad maistas gaujoms jau paruoštas ir yra pas kunigą KIELĄ, žadėjote pasitarti dėl pagalbos banditams su Kaišiadorių ir Panevėžio vyskupais. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu.

KLAUSIMAS: Mūsų nuomone, Jūs slepiate tikrąjį savo pokalbio su KUBILIUMI turinį, siūlome duoti teisingus parodymus šiuo klausimu.

ATSAKYMAS: Apie savo pokalbio su KUBILIUMI turinį papasakojau tai, ką atsimenu. Be to, ką pasakiau, daugiau nieko neatsimenu ir nieko negaliu pridurti.

KLAUSIMAS: Koks buvo nusikalstamas ryšys tarp Jūsų, KUBILIAUS ir MISEVIČIAUS?

ATSAKYMAS: Po to, kai MISEVIČIUS su KUBILIUMI apsilankė pas mane, MISEVIČIUS iškart, kaip buvo sutarta, išvyko į Pašilę pas kunigą GUSTAITĮ. Iš ten per ūkininką, atvežusį bulvių seminarijai, perdavė laišką,

послал мне с каким то крестьянином, привозившим в семинарию картошку, письмо, адресованное КУБИЛЮСУ. Когда КУБИЛЮС пришел ко мне вторично, я передал ему это письмо от МИСЯВИЧУСА и больше между мной, КУБИЛЮСОМ и МИСЯВИЧУСОМ никакой связи не было.

ВОПРОС: Что это было за письмо?

ОТВЕТ: Что это было за письмо, я не знаю, так как я его не читал, а КУБИЛЮС мне о его содержании ничего не говорил.

ВОПРОС: Следствию известно, что это письмо было шифрованной радиogramмой, исходившей от немецких парашутистов и предназначенной для передачи по радио немецким разведывательным органам, что и было сделано КУБИЛЮСОМ. Вам было это известно?

ОТВЕТ: Нет, мне это известно не было.

ВОПРОС: Следствие считает, что Вы по этому вопросу даете не соответствующие действительности показания. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, не признаю.

ВОПРОС: Еще какие письма, исходившие и адресованные участникам банд, Вы передавали?

ОТВЕТ: Больше никогда и никаких писем от участников банд я не получал и не передавал.

Допрос окончен в 2 часа 13 февраля 1946 г. Допрос производился с перерывом от 17 ч. до 22 ч. 25 м. 12 февраля 1946 г.

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь.

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

adresuotą KUBILIUI. Kai pastarasis atėjo pas mane antrą kartą, aš jam atidaviau šį MISEVIČIAUS laišką. Daugiau jokių ryšių tarp manęs, KUBILIAUS ir MISEVIČIAUS nebuvo.

KLAUSIMAS: Koks tai buvo laiškas?

ATSAKYMAS: To aš nežinau, nes jo neskaičiau, o KUBILIUS apie jo turinį man nieko nepasakė.

KLAUSIMAS: Mums žinoma, kad tai buvo šifruota vokiečių parašutinių radiograma, kurią reikėjo perduoti per radijo ryšį vokiečių žvalgybos organams, ką KUBILIUS ir padarė. Ar Jūs tai žinojote?

ATSAKYMAS: Ne, to aš nežinojau.

KLAUSIMAS: Mūsų nuomone, Jūsų parodymai šiuo klausimu neatitinka tikrovės. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, nepripažįstu.

KLAUSIMAS: Kokius dar laiškus, siunčiamus ar adresuotus gaujų dalyviams, Jūs perdavėte?

ATSAKYMAS: Daugiau jokių laiškų iš gaujų dalyvių aš nesu gavęs ir nesu perdavęs.

Tardymas baigtas 1946 m. vasario 13 d. 2 val. Tardymas vyko su pertrauka nuo 1946 m. vasario 12 d. 17 val. iki 22 val. 25 min.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai, man suprantama rusų kalba, juos perskaičiau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

14 февраля 1946 года

Допрос начат в 22 ч. 20 м.

ВОПРОС: В чем еще заключалась Ваша преступная связь с бандитом ЕЗДАУСКАС?

ОТВЕТ: К ранее данным мною показаниям о своей преступной связи с участником банд ЕЗДАУСКАСОМ, я могу добавить следующее.

Во время одной из наших встреч, не помню точно во время которой, между мною и ЕЗДАУСКАСОМ происходил разговор о привлечении к оказанию бандам материальной помощи епископов других епархий. ЕЗДАУСКАС[...] просил меня поговорить об этом с другими епископами, чтобы они тоже оказали бандам помощь продуктами. [...] Мой ответ ЕЗДАУСКАСУ на его просьбу переговорить с другими епископами об оказании бандам помощи не был отрицательным, но и обещания обязательно сделать это я ЕЗДАУСКАСУ не давал.

ВОПРОС: Вы говорили с другими епископами по этому вопросу?

ОТВЕТ: Нет, никаких разговоров по этому вопросу между мной и другими епископами не было и в своих письмах к ним я об этом им тоже ничего не писал.

ВОПРОС: С какими еще просьбами обращался к Вам ЕЗДАУСКАС?

ОТВЕТ: Во время одной из встреч ЕЗДАУСКАС попросил меня достать золотых денег якобы для каких то покупок. Эта его просьба мне показалась просто дикой и я ему на это ничего не ответил, а он сам больше этого вопроса не поднимал.

ВОПРОС: В чем еще заключалась Ваша связь с лицами занимающимися антисоветской деятельностью?

ОТВЕТ: В июле 1945 года я находился в Жемайчу Калварии, в доме настоятеля прихода ксендза ПОЛОНСКИС и разговаривал в коридоре с тремя ксендзами. В это время ко мне подошел какой то незнакомый мне молодой человек и обратился с просьбой поговорить с ним. Я предложил ему пройти в комнату, в которой я принимал посетителей, и по окончании беседы с ксендзами прошел туда и сам. Когда я пришел, этот молодой человек начал говорить о ЛЛА и спросил меня, знаю ли я что такое ЛЛА? Я прервал его и категорически ему заявил, что никаких политических

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 14 d.

Tardymas pradėtas 22 val. 20 min.

KLAUSIMAS: Kuo dar pasireiškė Jūsų nusikalstamas ryšys su banditu JAZDAUSKU?

ATSAKYMAS: Prie anksčiau duotų parodymų apie savo nusikalstamus ryšius su gaujų dalyviu JAZDAUSKU galiu pridurti dar tai.

Per vieną mūsų susitikimą, tiksliai neprisimenu per kurį, mes su JAZDAUSKU kalbėjomės, kad reiktų ir kitus vyskupas įtraukti į materialinės pagalbos teikimą gaujoms. JAZDAUSKAS [...] mane paprašė pakalbti apie tai su kitais vyskupais, kad jie irgi teiktų pagalbą gaujoms maisto produktais. [...] į tai aš neatsakiau JAZDAUSKUI neigiamai, tačiau ir nepažadėjau JAZDAUSKUI, kad būtinai tai padarysiu.

KLAUSIMAS: Ar Jus kalbėjote šiuo klausimu su kitais vyskupais?

ATSAKYMAS: Ne, jokių pokalbių su kitais vyskupais šiuo klausimu nebuvo ir savo laiškuose jiems aš apie tai nieko neužsiminiau.

KLAUSIMAS: Ko dar prašė iš Jūsų JAZDAUSKAS?

ATSAKYMAS: Vieno susitikimo metu [...] JAZDAUSKAS paprašė mane gauti auksinių pinigų esą kažkokiems pirkiniams. Šis jo prašymas man pasirodė paprasčiausiai nepadorus ir aš jam nieko neatsakiau, o jis šio klausimo daugiau nebekėlė.

KLAUSIMAS: Kuo dar pasireiškė Jūsų ryšiai su asmenimis, vykdyžiusiais antitarybinę veiklą?

ATSAKYMAS: 1945 m.* liepos mėnesį, man būnant pas Žemaičių Kalvarijos parapijos kleboną kunigą POLONSKĮ ir kalbantis klebonijos koridoriuje su trimis kunigais, prie manęs priėjo nepažįstamas jaunuolis ir paprašė su juo pasikalbėti. Aš jam pasiūliau užeiti į kambarį, kur aš priiminėjau lankytojus, ir, baigęs pokalbį su kunigais, pats ten nuėjau. Man atėjus, jaunuolis pradėjo pasakoti apie LLA ir paklausė, ar aš žinau, kas yra LLA. Aš

* Turėtų būti 1944 m.

разговоров я с ним вести не буду, так как это не мое дело. Тогда он стал просить меня помочь ему и рассказал, что он является немецким парашутистом, что все его товарищи арестованы и что он хочет, чтобы я разрешил ему поступить в духовную семинарию. Он не говорил прямо, что хочет скрыться в духовной семинарии от преследований советских властей, но это ясно вытекало из всего содержания разговора. Я отказал ему в приеме в духовную семинарию, заявив, что туда мы принимаем только кандидатов в священники, а он не является таковым, и поэтому я принять его в духовную семинарию не могу.

ВОПРОС: Как фамилия этого парашутиста.

ОТВЕТ: Фамлии этого парашутиста я не знаю, так как сам он мне ее не называл, а я у него не спросил. Кто он такой, где он проживал и что делал я тоже не знаю.

ВОПРОС: Укажите приметы этого парашутиста?

ОТВЕТ: Возраст 20-25 лет, вышесредний рост, тонкий, стройный, шатен, лицо продолговатое.

ВОПРОС: Ксендз ПОЛОНСКИС этого парашутиста знает?

ОТВЕТ: После беседы со мной этот парашутист выйдя из комнаты, где я с ним беседовал, встретил ПОЛОНСКИСА и обратился к последнему с теми же самыми вопросами, что и ко мне. Я заметил это и тут же предложил ПОЛОНСКИСУ удалить этого человека из приходского дома. ПОЛОНСКИС предложил ему уйти. ПОЛОНСКИС, по его словам, также как и я этого человека совершенно не знал.

ВОПРОС: С кем еще из лиц занимающихся враждебной деятельностью Вы поддерживали связь?

ОТВЕТ: В июне 1945 года в коридоре епархиального дома ко мне обратился незнакомый человек и заявил, что он хочет говорить с епископом. Я, сказал, что я и есть епископ. Он попросил разрешения пройти в комнату и там поговорить, но я отказал ему в этом, так как в комнате готовились к обеду и принять его там я не мог. Я предложил ему сказать, что он хочет тут же в коридоре. Тогда этот человек сообщил, что он только что освобожден из тюрьмы, и начал просить меня какнибудь сообщить за границу о ужасах, якобы имеющих место в тюрьме. Я прервал его, заявив, что епископ не шпион, и прекратил с ним этот разговор.

ВОПРОС: Кто такой этот человек?

jį pertraukiau ir kategorišku tonu atsakiau, kad jokių politinių pokalbių nebus, nes tai ne mano reikalas. Tuomet jis ėmė prašyti padėti jam ir papasakojo, kad jis yra vokiečių parašiutininkas, kad jo visi draugai suimti, ir jis norėtų, kad aš leisčiau jam įstoti į kunigų seminariją. Jis tiesiai nepasakė, kad kunigų seminarijoje jis nori pasislėpti nuo Tarybų valdžios persekiojimo, tačiau tai buvo aišku iš pokalbio turinio. Aš nesutikau jo priimti į kunigų seminariją, pareikšdamas, kad į ją mes priimame tik kandidatus į dvasininkus, o jis nesąs toks, todėl aš priimti jo į seminariją negaliu..

KLAUSIMAS: Kokia šio parašiutininko pavardė?

ATSAKYMAS: Šio parašiutininko pavardės aš nežinau, nes jis neprisistatė, o aš jo neklausiau. Kas jis toks, kur gyveno ir veikė anksčiau, taip pat nežinau.

KLAUSIMAS: Apibūdinkite šį parašiutininką.

ATSAKYMAS: 20-25 metų amžiaus, didesnio nei vidutinis ūgio, lieknas, grakštus, šatenas, pailgo veido.

KLAUSIMAS: Ar kunigas POLONSKIS pažinojo šį parašiutininką?

ATSAKYMAS: Po pokalbio su manim išėjęs iš kambario, parašiutininkas sutiko POLONSKĮ ir kreipėsi į jį su tais pačiais klausimais. Aš tai pastebėjau ir pasiūliau POLONSKIUI tuoj pat liepti šiam vyriškiui išeiti iš klebonijos. POLONSKIS tai ir padarė. Anot POLONSKIO, jis taip pat, kaip ir aš, nepažinojo šio žmogaus.

KLAUSIMAS: Su kuo dar iš asmenų, vykdyusių priešišką veiklą, Jūs palaikėte ryšį?

ATSAKYMAS: 1945 m. birželio mėnesį į vyskupijos kuriją atėjo nepažįstamas žmogus ir manęs paklausė, ar jis negalys pasikalbėti su vyskupu. Aš atsakiau, kad aš ir esu vyskupas. Tuomet jis paprašė leisti jam įeiti į kambarį ir pasikalbėti. Kadangi kambaryje tuo metu buvo ruošiamasi pietums ir aš negalėjau jo ten priimti, tai pasiūliau pasikalbėti koridoriuje. Nepažįstamasis pranešė, kad jis ką tik paleistas iš kalėjimo, ir ėmė prašyti kaip nors perduoti užsieniui žinias apie kalėjimo baisumus. Aš jį pertraukiau, pareikšdamas, kad vyskupas - ne šnipas. Taip mūsų pokalbis nutrūko.

KLAUSIMAS: Kas buvo šis žmogus?

ОТВЕТ: Кто этот человек я не знаю, ему примерно 27 лет, среднего роста, имеет бородку, одет по деревенски.

ВОПРОС: Еще с подобного рода просьбами к Вам обращались?

ОТВЕТ: В конце августа 1945 года, во время моего приезда в Жемайčiu Науместис, настоятель местного прихода, ксендз БАРАУСКАС, мне рассказал, что какая то женщина обратилась к нему и сказала, что один человек из “леса” хочет поговорить с епископом, на что он ей ответил, что епископ ни с кем из “леса” говорить не будет. Я подтвердил это и кто хотел тогда говорить со мной и о чем, я совершенно не знаю.

ВОПРОС: Следствие считает, что Ваши утверждения, что Вы якобы совершенно не знаете лиц, обращавшихся к Вам в вышеуказанных случаях, не соответствуют действительности. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, этого я не признаю. Я говорю правду.

Допрос окончен в 4 часа 15 февраля 1946 года.

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь.

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

ATSAKYMAS: Kas šis žmogus, aš nežinau. Jam apie 27 metai, vidutinio ūgio, su barzdele, apsirengęs kaimietišškai.

KLAUSIMAS: Ar dar kas su panašiais prašymais į Jus kreipėsi?

ATSAKYMAS: 1945 m. rugpjūčio pabaigoje, man lankantis Žemaičių Naumiestyje, parapijos klebonas BARAUSKAS man papasakojo, kad kartą kažkokia moteris kreipėsi į jį ir pasakė, kad koks žmogus „iš miško“ norįs pasikalbėti su vyskupu. Klebonas jai atsakęs, kad vyskupas su niekuo „iš miško“ nesikalbėsiaš. Aš patvirtinau BARAUSKO žodžius ir nežinau, kas ir apie ką su manim tuo metu norėjo pasikalbėti.

KLAUSIMAS: Mūsų nuomone, Jūsų teiginys, kad Jūs esą visiškai nepažįstate asmenų, kurie kreipėsi į Jus ką tik minėtais atvejais, neatitinka tikrovės. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu ir sakau tiesą.

Tardymas baigtas 1946 m. vasario 15 d. 4 valandą.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai man suprantama rusų kalba; juos perskaičiau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

18 февраля 1946 года

Допрос начат в 22 ч. 30 м.

ВОПРОС: Кто такой МИНЕЙКА?

ОТВЕТ: МИНЕЙКА- это МИСЯВИЧУС. Когда МИСЯВИЧУС пришел ко мне в первый раз, он мне рассказал, что он имеет поддельные документы на имя МИНЕЙКА Евгениус. Скрываясь у ксендза ГУСТАЙТИС, МИСЯВИЧУС проживал под именем МИНЕЙКА.

ВОПРОС: Где МИСЯВИЧУС достал поддельные документы на имя МИНЕЙКА?

ОТВЕТ: Этого я не знаю.

ВОПРОС: Где МИСЯВИЧУС скрывался до прихода к Вам?

ОТВЕТ: До прихода ко мне МИСЯВИЧУС скрывался у ксендза ОЛЬШАУСКАС, в деревне Пакутувенай. Это мне известно также со слов МИСЯВИЧУСА. Сколько времени МИСЯВИЧУС скрывался у ксендза ОЛЬШАУСКАС я не знаю, так как этого МИСЯВИЧУС не говорил.

ВОПРОС: МИСЯВИЧУС скрывался у ксендза ОЛЬШАУСКАС под своей собственной фамилией или под фамилией Минейка?

ОТВЕТ: Этого я не знаю.

ВОПРОС: Кто такой ксендз ОЛЬШАУСКАС?

ОТВЕТ: ОЛЬШАУСКАС Иозас, 35 лет, высокого роста, шатен, лицо продолговатое. В чем заключалась связь ОЛЬШАУСКАС с бандформированиями, я не знаю, но МИСЯВИЧУС в разговоре со мной о ОЛЬШАУСКАСЕ сказал: "Он помогал не только мне, но и другим". Но кому другим я не знаю, так как этого МИСЯВИЧУС мне не говорил. В конце 1945 года ОЛЬШАУСКАС был переведен из деревни Пакутувенай в Клайпеду и там его арестовали органы НКГБ. За что его арестовали, я не знаю, но мой помощник епископ РАМАНАУСКАС мне говорил, что его якобы арестовали за проповеди резко антисоветского содержания.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша преступная связь с ОЛЬШАУСКАС?

ОТВЕТ: У меня с ОЛЬШАУСКАС никакой преступной связи не было.

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 18 d.

Tardymas pradėtas 22 val. 30 min.

KLAUSIMAS: Kas tas MINEIKA?

ATSAKYMAS: MINEIKA - tai MISEVIČIUS. Atėjęs pas mane pirmą kartą MISEVIČIUS papasakojo, kad turi suklastotus dokumentus Eugenjaus MINEIKOS vardu. Vėliau, slapta gyvendamas pas kunigą GUSTAITĮ, MISEVIČIUS gyveno šia pavarde.

KLAUSIMAS: Iš kur MISEVIČIUS gavo dokumentus MINEIKOS pavarde?

ATSAKYMAS: Šito aš nežinau.

KLAUSIMAS: Kur MISEVIČIUS slapstėsi prieš ateidamas pas Jus?

ATSAKYMAS: Prieš ateidamas pas mane MISEVIČIUS slapstėsi pas kunigą OLŠAUSKĄ, Pakutuvėnų kaime. Tai sakė pats MISEVIČIUS. Kiek laiko jis ten slapstėsi, aš nežinau, nes MISEVIČIUS to nesakė.

KLAUSIMAS: Ar MISEVIČIUS pas kunigą OLŠAUSKĄ slapstėsi savo pavarde, ar MINEIKOS pavarde?

ATSAKYMAS: Šito aš nežinau.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie kunigą OLŠAUSKĄ.

ATSAKYMAS: Juozui OLŠAUSKUI 35 metai, aukšto ūgio, šatenas, pailgo veido. Kokie buvo OLŠAUSKO santykiai su banditų formuotėmis, aš nežinau, tačiau MISEVIČIUS man sakė, kad OLŠAUSKAS padėjo ne tik jam, bet ir kitiems. Tačiau kas tie kiti, aš nežinau, nes MISEVIČIUS to nesakė. 1945 m. pabaigoje OLŠAUSKAS buvo perkeltas iš Pakutuvėnų kaimo į Klaipėdą, kur jį suėmė NKGB organai. Dėl kokios priežasties, nežinau, nors mano padėjėjas vyskupas RAMANAUSKAS sakė, kad jį suėmė dėl griežto antitarybinio turinio pamokslų¹⁴.

KLAUSIMAS: Kokie buvo Jūsų nusikalstami ryšiai su OLŠAUSKU?

ATSAKYMAS: Aš neturėjau jokių nusikalstamų ryšių su OLŠAUSKU.

¹⁴ Kun. Juozas Olšauskas buvo suimtas 1948 m. ir YP nuteistas 10 metų lagerio.

ВОПРОС: Следствие вторично предлагает Вам рассказать какое содержание имело письмо переданное Вами КУБИЛЮСУ от МИСЯВИЧУСА.

ОТВЕТ: Я содержания переданного мною от МИСЯВИЧУСА КУБИЛЮСУ письма а не знаю. Хотя оно не было запечатано, я его не читал, а КУБИЛЮС мне о его содержании ничего не говорил.

ВОПРОС: Когда и какие письма Вы передавали от КУБИЛЮС А МИСЯВИЧУСУ?

ОТВЕТ: Передавал ли я какие нибудь письма от КУБИЛЮС А МИСЯВИЧУСУ, не помню.

ВОПРОС: Следствию известно, что КУБИЛЮС, получив от Вас записку МИСЯВИЧУСА с радиограммой немецких парашутистов, тут же написал ответ МИСЯВИЧУСУ и передал его Вам для пересылки МИСЯВИЧУСУ. Вами это письмо КУБИЛЮСА было передано МИСЯВИЧУСУ. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Этого я совершенно не помню.

ВОПРОС: Что Вам известно о враждебных Советской власти настроениях, имеющихся среди служителей культа Вашей епархии?

ОТВЕТ: О враждебных Советской власти настроениях среди служителей культа Тельшайской епархии мне ничего не известно.

ВОПРОС: Сколько было служителей культа в вашей епархии?

ОТВЕТ: 189 человек.

ВОПРОС: Сколько человек из них ушло с немцами при наступлении Красной армии?

ОТВЕТ: 41 человек.

ВОПРОС: Сколько человек служителей культа ушло в банды после восстановления в Литве Советской власти?

ОТВЕТ: Ушел ли кто из служителей культа в банды я не знаю, но 4 человека из их числа в настоящее время скрываются от органов Советской власти.

ВОПРОС: Почему эти служители культа уехали в Германию или скрываются от органов Советской власти?

KLAUSIMAS: Pakartotinai siūlome Jums papasakoti, koks buvo laiško, Jūsų perduoto KUBILIUI nuo MISEVIČIAUS, turinys.

ATSAKYMAS: Aš nežinau, koks buvo laiško, kurį perdaviau KUBILIUI, nuo MISEVIČIAUS turinys. Nors jis nebuvo užklijuotas, aš jo neskaičiau, o KUBILIUS apie jo turinį man nieko nesakė.

KLAUSIMAS: Kada ir kokius laiškus Jūs perdavėte MISEVIČIUI nuo KUBILIAUS?

ATSAKYMAS: Ar aš kada nors MISEVIČIUI perdaviau KUBILIAUS laiškus, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Mes žinome, kad gavęs iš Jūsų MISEVIČIAUS raštelį su vokiečių parašutininkų radiograma, KUBILIUS iškart parašė atsakymą MISEVIČIUI ir paprašė Jūsų perduoti jį MISEVIČIUI. Jūs šį KUBILIAUS laišką perdavėte MISEVIČIUI. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Šito aš visiškai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie savo vyskupijos kulto tarnautojų priešiškas Tarybų valdžiai nuotaikas?

ATSAKYMAS: Aš nieko nežinau apie Telšių vyskupijos kulto tarnautojų priešiškas Tarybų valdžiai nuotaikas.

KLAUSIMAS: Kiek kulto tarnautojų buvo Jūsų vyskupijoje?

ATSAKYMAS: 189.

KLAUSIMAS: Kiek iš jų pasitraukė su vokiečiais artėjant Raudonajai armijai?

ATSAKYMAS: 41.

KLAUSIMAS: Kiek kulto tarnautojų išėjo į gaujas po Tarybų valdžios Lietuvoje atkūrimo?

ATSAKYMAS: Ar kas nors iš kulto tarnautojų išėjo į gaujas, nežinau, tačiau 4 žmonės šiuo metu slapstosi nuo Tarybų valdžios organų.

KLAUSIMAS: Kodėl šie kulto tarnautojai išvyko į Vokietiją arba slapstosi nuo Tarybų valdžios organų?

ОТВЕТ: Точно почему они это сделали, я не знаю, но вероятно потому, что некоторые из них боялись репрессий со стороны органов Советской власти, а некоторые были принуждены немцами уехать в Германию.

ВОПРОС: Кто персонально из служителей культа в настоящее время скрываются от органов Советской власти и почему?

ОТВЕТ: От органов Советской власти в настоящее время скрываются:

- 1) Ксендз КЕЛА, о котором я дал подробные показания 10 февраля 1946 года;
- 2) Ксендз ЯДВИРШИС Константинас, 35 лет, маленького роста, брюнет, широкоплечий, нормального телосложения. Последнее время служил в филиальном костеле в Вайтименай. По слухам он скрылся потому, что в период немецкой оккупации работал комендантом в Медингенай, запугивал население. То, что он якобы работал комендантом, я считаю не соответствующим действительности и почему он скрылся, не знаю. Скрылся он в мае-июне 1945 года, где находится в настоящее время, не знаю. [...] Какой либо преступной связи между мной и ЯДВИРШИС не было.
- 3) Ксендз ШИКШНИС Валентинас, 32 лет, небольшого роста, шатен, был викарным в Лаукува, откуда и скрылся в мае-июне 1945 года. По словам настоятеля прихода в Лаукува, ксендза ГАЙДЕЛИОНИС, ШИКШНИС скрылся потому, что он якобы принадлежал активистам.
- 4) АЛМИНАС Адомас, 40 лет, среднего роста, шатен, продолговатое лицо. Был настоятелем прихода в Ретава, откуда и скрылся в июне-июле 1945 года. АЛМИНАСА я знаю как человека любящего поговорить, но почему он скрылся, не знаю. 15 августа 1945 года, при объезде епархии я встретил АЛМИНАСА в костеле Пашалтуонис на празднике, но какого либо разговора между нами не было. Где он находится в настоящее время, я не знаю.

ВОПРОС: В чем заключалась Ваша преступная связь с этими лицами?

ОТВЕТ: У меня лично никакой преступной связи с этими лицами не было.

Допрос окончен в 2 часа 30 минут 19 февраля 1946 года

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь.

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

ATSAKYMAS: Kodėl jie taip pasielgė, aš tiksliai nežinau, tačiau veikiausiai kai kurie iš jų baiminosi Tarybų valdžios organų represijų, o kitus vokiečiai privertė išvykti į Vokietiją.

KLAUSIMAS: Kurie konkrečiai kulto tarnautojai šiuo metu slapstosi nuo Tarybų valdžios organų ir kodėl?

ATSAKYMAS: Nuo Tarybų valdžios organų šiuo metu slapstosi:

- 1) Kunigas KIELA, apie kurį aš daviau išsamius parodymus 1946 m. vasario 10 d.;
- 2) Kunigas Konstantinas JUODVIRŠIS, 35 metų, mažo ūgio, brunetas, plaučių pečių, normalaus kūno sudėjimo. Paskutiniu metu dirbo Vaitimėnų kaimo filinėje bažnyčioje. Anot gaudų, jis slapstosi dėl to, kad esą vokiečių okupacijos metais buvo komendantas Medingėnuose ir terorizavo gyventojus. Tai, kad jis esą buvo komendantas, man atrodo, neatitinka tikrovės, ir kodėl jis slapstosi, aš nežinau. Slapstyti pradėjo nuo 1945 m. gegužės-birželio mėnesio, kur jis yra šiuo metu, nežinau. [...]. Nusikalstamų ryšių su JUODVIRŠIU aš neturėjau;
- 3) Kunigas Valentinas ŠIKŠNYS, 32 metų, nedidelio ūgio, šatenas, dirbo vikaru Laukuvoje, ten ir pradėjo slapstyti nuo 1945 m. gegužės-birželio mėnesio. Anot Laukuvos parapijos klebono kunigo GAIDELIONIO, ŠIKŠNYS slapstosi dėl to, kad esą priklausė aktyvistams;
- 4) Adomas ALMINAS, 40 metų, vidutinio ūgio, šatenas, pailgo veido. Buvo Rietavo parapijos klebonas, slapstyti pradėjo nuo 1945 m. birželio-liepos mėnesio. ALMINAŲ pažįstu kaip kalbų žmogų, tačiau dėl kojis slapstosi, nežinau. 1945 m. rugpjūčio 15 d., vizituodamas vyskupiją, aš buvau sutikęs ALMINAŲ Pašaltuonio bažnyčioje, atlaiduose, tačiau mes nesikalbėjome. Kur jis yra šiuo metu, nežinau.

KLAUSIMAS: Kokie buvo Jūsų nusikalstami ryšiai su šiais asmenimis?

ATSAKYMAS: Su šiais asmenimis aš jokių nusikalstamų ryšių neturėjau.

Tardymas baigtas 1946 m. vasario 19 d. 2 val. 30 min.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai, man suprantama rusų kalba, juos perskaičiau ir pasirašau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

“Утверждаю”

Зам. нач. след. отдела НКГБ ЛССР

Полковник КОЗЛОВ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(О предъявлении обвинения)

1946 года февраля 19 дня

гор. Вильнюс

Я, сотрудник НКГБ СССР, подполковник ЧЕЛНОКОВ, рассмотрев следственное дело № 6580 на БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сын Августинаса и найдя, что имеющимися в деле материалами БОРИСЯВИЧУС достаточно изобличается в том, что он будучи настроен по отношению Советской власти враждебно, в 1940-1941 году, после присоединения Литвы к Советскому Союзу выступал среди верующих с проповедями, имеющими антисоветское содержание, хранил у себя на квартире и в костеле антисоветскую литературу и 8 июля 1943 года обратился к священнослужителям и верующим Тельшайской епархии с резко враждебным Советскому Союзу посланием.

В феврале-марте 1945 года, вступив в связь с руководителями бандформирований ЛЛА в Тельшайском уезде КУБИЛЮС и ЕЗДАУС-КАС, лично и через подчиненных ему ксендзов оказывал бандам ЛЛА материальную помощь продуктами. Тогда же передал КУБИЛЮСУ полученную им через МИСЯВИЧУСА от немецких парашутистов радиogramму, предназначенную для передачи по радио немецким разведывательным органам.

В 1946 году в течении длительного времени укрывал у подчиненных ему ксендзов ГУСТАЙТИСА и НАШЛЕНАС, скрывающихся от органов советской власти, руководителя банд ЛЛА ЕЗДАУСКАС и участника бандформирований МИСЯВИЧУСА.

Учитывая изложенное и руководствуясь ст. 128 и 129 УПК РСФСР, -

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сын Августинаса к уголовной ответственности в качестве обвиняемого по ст. 17-5 8-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР, о чем объявить ему под расписку в настоящем постановлении.

Сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

„Tvirtinu“
LTSR NKGB Tardymo skyriaus
viršininko pavaduotojas
pulkininkas KOZLOVAS (parašas)

NUTARIMAS
(Dėl kaltinimo pareiškimo)

1946 m. vasario 19 d.

Vilnius

Aš, TSRS NKGB darbuotojas, papulkininkis ČELNOKOVAS, peržiūrėjęs Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., baudžiamąją bylą Nr. 6580, nustačiau, kad bylos duomenys pakankamai įrodo BORISEVIČIAUS kaltę, kad jis, būdamas priešškai nusistatęs Tarybų valdžios atžvilgiu, 1940-1941 m., po Lietuvos prijungimo prie Tarybų Sąjungos sakė tikintiesiems antitarybinio turinio pamokslus, laikė savo bute ir bažnyčioje antitarybinę literatūrą, 1943 m. liepos 8 d. kreipėsi labai priešišku Tarybų Sąjungai ganytojišku laišku į Telšių vyskupijos kunigus ir tikinčiuosius.

1945 m. vasario-kovo mėnesį, užmezgęs ryšius su LLA banditų formuočių vadovais Telšių apskrityje KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, pats ir per jam pavaldžius kunigus teikė LLA gaujoms materialinę paramą maisto produktais. Tuo pačiu metu KUBILIUI perdavė iš MISEVIČIAUS gautą vokiečių parašutinininkų radiogramą, skirtą perduoti radijo ryšiu vokiečių žvalgybos organams.

1946 m. ilgą laiką pas jam pavaldžius kunigus GUSTAITĮ ir NAŠLĖNĄ slėpė besislapstančius nuo Tarybų valdžios organų LLA gaujų vadovą JAZDAUSKĄ ir banditų formuočių dalyvį MISEVIČIŲ.

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, ir remdamasis RTFSR BPK 128 ir 129 str., -

NUTARIAU:

Patraukti Vincentą BORISEVIČIŲ, Augustino s., į baudžiamąją atsakomybę kaip kaltinamąjį pagal RTFSR BK 17-58-1a ir 58-10 d.2 str., pranešant apie šį nutarimą kaltinamajam ir paimant jo parašą.

TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

19 февраля 1946 года

Допрос начат в 22 ч. 40 м.

ВОПРОС: Вам объявлено постановление о предъявлении обвинения. Объявленное постановление Вам понятно?

ОТВЕТ: Да, понятно.

ВОПРОС: В предъявленном Вам обвинении виновным себя признаете?

ОТВЕТ: Да, признаю.

ВОПРОС: Расскажите подробно, в чем конкретно Вы признаете себя виновным.

ОТВЕТ: Я признаю себя виновным в том, что в 1940-1941 году, после присоединения Литвы к Советскому Союзу несколько раз выступал среди верующих с проповедями, в которых высказывал недовольство отдельными мероприятиями Советской власти, хранил две антисоветские книги, изданные в период немецкой оккупации. 8 июля 1943 года, по указанию своего бывшего начальника, умершего епископа СТАУГАЙТИС, обратился к священнослужителям и верующим Тельшайской епархии с резко враждебным Советскому Союзу посланием, которое было отпечатано в 130 экземплярах и разослано по всем приходам Тельшайской епархии с предложением к ксендзам зачитать это послание верующим вместо проповеди.

Я признаю себя виновным в том, что в феврале-марте 1945 года, через МИСЯВИЧУСА познакомившись с руководителями бандформирований ЛЛА в Тельшайском уезде КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС, оказал бандам помощь продуктами, лично передав ЕЗДАУСКАСУ около 20 килограмм мяса и посоветовав ему по этому вопросу обратиться к ксендзу КЕЛА, который также передал ему для банд ЛЛА какое то количество продуктов, какое точно, мне не известно.

Я признаю себя виновным в том, что передал КУБИЛЮСУ полученную мною для него от МИСЯВИЧУСА записку, которая оказалась радиограммой немецких парашутистов, предназначенной для передачи по радио немецким разведывательным органам. Но заявляю, что действительного содержания этой записки и ее назначения я не знал.

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. vasario 19 d.

Tardymas pradėtas 22 val. 40 min.

KLAUSIMAS: Jums buvo paskelbtas nutarimas dėl kaltinimo pateikimo. Ar paskelbtasis nutarimas Jums suprantamas?

ATSAKYMAS: Taip, suprantamas.

KLAUSIMAS: Ar prisipažįstate kaltas pagal pateiktą kaltinimą?

ATSAKYMAS: Taip, prisipažįstu.

KLAUSIMAS: Papasakokite detaliai, dėl ko Jūs prisipažįstate kaltas?

ATSAKYMAS: Prisipažįstu kaltas dėl to, kad 1940-1941 m., po Lietuvos prijungimo prie Tarybų Sąjungos, keletą kartų tikintiesiems sakiau pamokslus, kuriuose reiškiau nepasitenkinimą kai kuriais Tarybų valdžios veiksmais, turėjau dvi antitarybines knygas, išleistas vokiečių okupacijos metais. 1943 m. liepos 8 d. savo buvusio vadovo, mirusio vyskupo Staugaičio nurodymu kreipiausi į Telšių vyskupijos kunigus ir tikinčiuosius priešišku Tarybų Sąjungai ganytojišku laišku, kuris buvo išspausdintas 130 egzempliorių tiražu ir išsiuntinėtas į visas Telšių vyskupijos parapijas siūlant kunigams perskaityti šį laišką tikintiesiems vietoj pamokslo.

Prisipažįstu kaltas dėl to, kad 1945 m. vasario-kovo mėnesį, per MISEVIČIŲ susipažinęs su LLA banditų formuočių vadovais Telšių apskrityje KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, suteikiau gaujoms paramą maisto produktais. Pats asmeniškai daviau JAZDAUSKUI apie 20 kg mėsos ir patariau šiuo klausimu kreiptis į kunigą KIELĄ, kuris taip pat davė LLA gaujoms šiek tiek produktų, kiek tiksliai, nežinau.

Prisipažįstu kaltas dėl to, kad KUBILIUI perdaviau iš MISEVIČIAUS gautą raštelį, kuris, pasirodė, buvęs vokiečių parašiutininkų radiograma, skirta perduoti radiju vokiečių žvalgybos organams. Tačiau pareiškiu, kad tikrojo šio raštelio turinio ir paskirties aš nežinojau.

Я признаю себя виновным в том, что оказывал ЕЗДАУСКАСУ и МИСЯВИЧУСУ содействие в их попытках скрыться от органов советской власти, обратившись к ксендзам ГУСТАЙТИСУ и НАШЛЕНАС с просьбой помочь им в этом, что они и сделали, предоставив ЕЗДАУСКАСУ и МИСЯВИЧУСУ возможность проживать у них [...]

Подробные показания по всем этим вопросам мною даны в предыдущих допросах и добавить к ним что либо я не могу.

Допрос окончен в 1 час.

Ответы на поставленные мне вопросы с моих слов записаны правильно на понятном мне русском языке, мною прочитаны, в чем и расписываюсь.

Допросил: сотрудник НКГБ СССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

Prisipažįstu kaltas dėl to, kad padėjau JAZDAUSKUI ir MISEVIČIUI pasislėpti nuo Tarybų valdžios organų kreipdamasis į kunigus GUSTAITĮ ir NAŠLĖNĄ padėti tai padaryti. Jie tai padarė - leido apsigyventi pas save JAZDAUSKUI ir MISEVIČIUI [...].

Detalius parodymus visais šiais klausimais aš daviau per ankstesnius tardymus ir neturiu ką daugiau pridurti.

Tardymas baigtas 1 val.

Atsakymai į man pateiktus klausimus pagal mano žodžius surašyti teisingai, man suprantama rusų kalba; juos perskaičiau ir pasirašau. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB darbuotojas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

Выписка из протокола допроса КУБИЛЮСА Адольфаса
от 30 апреля 1945 года

ВОПРОС: Какое отношение Вы имели к епископу БОРИСЯВИЧУСУ и почему он выдал Вам явно фиктивную справку?

ОТВЕТ: На первом заседании Жемайтйского уездного штаба ЛЛА 24—25 февраля 1945 года стал вопрос о подборе хорошего лингвиста для записи радиосообщений иностранных радиостанций о военных и политических международных событиях. ПЕТКЯВИЧУС предложил мне кандидатуру своего знакомого МИСЯВИЧУСА, являвшегося в досоветской Литве бургомистром м-ка Плунге, всесторонне развитого и интеллигентного человека, проживающего в своем хуторе (название не помню, примерно на полпути между Жаренай и Плунге).

В конце февраля МИСЯВИЧУС вместе с ПЕТКЯВИЧУС по моему предложению прибыли в наш тайник в дер. Скорпица и проявили готовность оказать организации ЛЛА всемерное содействие. Однако выяснилось, что МИСЯВИЧУСУ около 60 лет и запись радиосообщений, связанная с постоянным пребыванием на нелегальном положении в нашем тайнике для его не подходит.

В ходе беседы выяснилось, что МИСЯВИЧУС является близким другом епископа Жемайтии БОРИСЯВИЧУСА, проживающего в г. Тельшай. ЕЗДАУСКАС предложил использовать это знакомство для привлечения римско-католической церкви на помощь организации ЛЛА.

В этот же день ЕЗДАУСКАС с МИСЯВИЧУСОМ выехали в г. Тельшай, где посетили епископа БОРИСЯВИЧУСА, которым были приняты весьма радушно. БОРИСЯВИЧУС заявил ЕЗДАУСКАСУ, что вполне разделяет программу ЛЛА и готов оказать ей материальную и моральную поддержку. Он сказал, что организует сбор продовольствия якобы для политических заключенных, содержащихся в тюрьмах НКВД, и собранные под этим предлогом продукты передаст нам для нужд ЛЛА, кроме того, обещал, что в подчиненных ему приходах будет вестись осторожная антисоветская агитация настоятелями этих приходов. Адреса, где получить продукты, БОРИСЯВИЧУС обещал сообщить при следующей встрече, а в этот раз лично заповоковал и передал ЕЗДАУСКАСУ 2 окорка свинины. Кроме того, по просьбе ЕЗДАУСКАСА БОРИСЯВИЧУС обещал ему выдать упомянутую справку о том, что он является церковно служителем и на этом основании приобрести для него справку об освобождении от мобилизации в Красную армию.

Išrašas iš Adolfo KUBILIAUS 1945 m. balandžio 30 d.
tardymo protokolo

KLAUSIMAS: Kokie buvo Jūsų santykiai su vyskupu BORISEVIČIUMI ir kodėl jis Jums išdavė fiktyvią pažymą?

ATSAKYMAS: Pirmojo LLA Žemaitijos apskrities štabo posėdžio, įvykusio 1945 m. vasario 24-25 d., metu buvo svarstoma, iš kur gauti gerą lingvistą, kuris galėtų užrašinėti užsienio radijo stočių pranešimus apie tarptautinius karo ir politikos įvykius. PETKEVIČIUS man pasiūlė savo pažįstamo, ikitarybinėje Lietuvoje buvusio Plungės burmistro, visapusiškai išsilavinusio ir inteligentiško žmogaus, MISEVIČIAUS kandidatūrą. Jis gyveno savo sodyboje, tarp Žarėnų ir Plungės.

Vasario pabaigoje mano siūlymu PETKEVIČIUS atvyko su MISEVIČIUMI į mano slėptuvę Skirpsčių k. ir sutiko visokeriopai padėti LLA. Tačiau paaiškėjo, kad MISEVIČIUI apie 60 metų ir radijo pranešimų užrašinėjimas, reikalaujantis nuolat nelegaliai gyventi mūsų slėptuvėje, ne jo jėgoms.

Pokalbio metu paaiškėjo, kad MISEVIČIUS yra artimas Telšiuose gyvenančio Žemaitijos vyskupo BORISEVIČIAUS draugas. JAZDAUSKAS pasiūlė šią pažintį panaudoti įtraukiant katalikų Bažnyčią padėti LLA.

Tą pačią dieną JAZDAUSKAS su MISEVIČIUMI išvyko į Telšius pasimatyti su vyskupu BORISEVIČIUMI, kuris juos priėmė gana džiaugsmingai. BORISEVIČIUS pareiškė JAZDAUSKUI, kad visiškai pritariaš LLA programai ir pasirengęs jai padėti materialiai ir moraliai. Jis sakė organizuojąs maisto produktų rinkimą esą politiniams kaliniams, laikomiems NKVD kalėjimuose, ir šiuo pretekstu surinktus produktus perduosiąs LLA. Be to, jis pažadėjo, jog jam pavaldžiose parapijose klebonai vykdys atsargią antitarybinę agitaciją. Adresus, kur bus galima gauti maisto produktų, BORISEVIČIUS žadėjo pasakyti per kitą susitikimą, o tuokart pats suvyniojo ir davė JAZDAUSKUI du kiaulienos kumpius. Be to, JAZDAUSKO paprašytas, BORISEVIČIUS pažadėjo išrašyti minėtą pažymą, kad jis yra bažnyčios tarnas [zakristijonas] ir šiuo pagrindu gauti pažymą, kad būtų atleistas nuo mobilizacijos į Raudonąją armiją.

5-8 марта с. г. я лично вместе с МИСЯВИЧУСОМ вновь посетил БОРИСЯВИЧУСА. У него было очень много посетителей и нам удалось побеседовать лишь коротко. В этот раз я и получил вышеупомянутые справки для ЕЗДАУСКАСА и адреса настоятелей Тиркшляйского и Калварийского приходов, где мы должны были получить продукты для организации ЛЛИА.

24-25 марта 1945 года ПЕТКЯВИЧУС поехал к настоятелю Тиркшляйского прихода ксендзу КЕЛА, а ЕЗДАУСКАС к настоятелю Калварийского прихода, от которых получили около 20 пудов продуктов.

29 марта я вновь посетил БОРИСЯВИЧУСА и имел с ним продолжительную беседу на политические темы, в процессе которой пришли к заключению, что по видимому по окончании войны с Германией Англия и США потребуют от Советского Союза предоставления независимости Прибалтийским государствам и что это требование будет удовлетворено. В заключении беседы БОРИСЯВИЧУС спросил, получили ли мы продукты из Тиркшляйского и Калварийского приходов, и узнав, что получили, выразил свое удовлетворение и обещал продолжать оказание помощи. БОРИСЯВИЧУС также обещал связаться с Паневежским епископом и договориться об организации помощи для ЛЛИА со стороны него.

Более с БОРИСЯВИЧУСОМ мне встретится в связи с моим арестом не удалось.

Выписка верна: Оперупол. 2 отд-ния 2 отдела НКГБ ЛССР лейтенант госбезопасности БЕРНОТАС

Kovo 5-8 d. aš pats kartu su MISEVIČIUMI vėl nuvykau pas BORISEVIČIŲ. Pas jį buvo labai daug lankytojų ir mes kalbėjomės labai trumpai. Tąkart aš ir gavau minėtą pažymą JAZDAUSKUI ir Tirkšlių bei Žemaičių Kalvarijos parapijų klebonų adresus, kur turėjome gauti maisto produktų LLA organizacijai.

1945 m. kovo 24-25 d. PETKEVIČIUS nuvyko pas Tirkšlių parapijos kleboną kunigą KIELĄ, o JAZDAUSKAS pas Kalvarijos parapijos kleboną, iš kurių gavo apie 20 pūdų maisto produktų.

1945 m. kovo 29 d. aš vėl atvykau pas BORISEVIČIŲ ir mes ilgai kalbėjomės politinėmis temomis. Mes padarėme išvadą, kad greičiausiai, pasibaigus karui su Vokietija, Anglija ir JAV pareikalaus iš Tarybų Sąjungos suteikti Pabaltijo valstybėms nepriklausomybę ir kad šis reikalavimas bus patenkintas. Baigiantis pokalbiui BORISEVIČIUS paklausė, ar mes gavome maisto produktų iš Tirkšlių bei Žemaičių Kalvarijos parapijų, ir, sužinojęs, kad gavome, buvo tuo patenkintas bei žadėjo toliau padėti. BORISEVIČIUS taip pat žadėjo susisiekti su Panevėžio vyskupu ir susitarti, kad ir jis organizuotų pagalbą LLA.

Kadangi aš buvau areštuotas, daugiau su BORISEVIČIUMI nebuvau susitikęs.

Išrašas teisingas: LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio operatyvinis įgaliotinis leitenantas BERNOTAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого КУБИЛЮС Адольфас с. Ионаса

от 23 июня 1945 года

ВОПРОС: Кто Вас познакомил с епископом Тельшайской епархии БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: С епископом БОРИСЯВИЧУС меня познакомил участник нашей нелегальной организации ЛЛА - МИСЯВИЧУС.

ВОПРОС: Расскажите о целях Вашего знакомства с БОРИСЯВИЧУС.

ОТВЕТ: Епископа БОРИСЯВИЧУСА я посетил у него на квартире вместе с вышеназванным МИСЯВИЧУС в середине марта 1945 года. Основная цель посещения заключалась в том, чтобы получить от епископа БОРИСЯВИЧУСА материальную помощь для нашей организации ЛЛА.

ВОПРОС: Расскажите подробно о Вашей беседе с епископом БОРИСЯВИЧУС на эту тему.

ОТВЕТ: Я рассказал епископу, что в лесах находятся люди, которые нуждаются в продуктах питания, одежде и обуви, и просил его помочь нам в этом деле. Епископ, выслушав меня, сказал, что по возможности он постарается оказать материальную помощь, в этих целях будет вести разговор с ксендзами своей епархии. Однако заявил, что все это он будет организовать под видом помощи для политических заключенных [...]. Кроме того, БОРИСЯВИЧУС подчеркнул, что эту работу они должны вести очень осторожно, так как за ним ведется тщательное наблюдение со стороны органов НКГБ и он беспокоится за то, чтобы это в результате не легло пятном на католическое духовенство. На этом первый мой разговор с епископом БОРИСЯВИЧУС окончился.

ВОПРОС: Еще встречи у Вас были с епископом БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: Да, я встречался с ним 28 или 29 марта 1945 г., также у него на квартире, где БОРИСЯВИЧУС мне заявил, что продукты питания им подготовлены и находятся у настоятеля Тиркшляйского прихода, ксендза КЕЛА.

ВОПРОС: Продукты, хранившиеся у ксендза КЕЛА Вы получили?

Kaltinamojo Adolfo KUBILIAUS, Jono s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1945 m. birželio 23 d.

KLAUSIMAS: Kas Jus supažindino su Telšių vyskupijos vyskupu BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: Su vyskupu BORISEVIČIUMI mane supažindino mūsų nelegalios organizacijos LLA narys MISEVIČIUS.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie Jūsų pažinties su BORISEVIČIUMI tikslus.

ATSAKYMAS: Pas vyskupą BORISEVIČIŲ su minėtuoju MISEVIČIUMI aš apsilankiau 1945 m. kovo viduryje. Pagrindinis apsilankymo tikslas - susitarti su vyskupu BORISEVIČIUMI dėl materialinės pagalbos mūsų organizacijai LLA.

KLAUSIMAS: Papasakokite detaliai apie jūsų pokalbį su vyskupu BORISEVIČIUMI šia tema.

ATSAKYMAS: Aš papasakojau vyskupui, kad miškuose yra žmonių, kuriems reikia maisto, drabužių bei avalynės, ir prašiau jo pagalbos. Išklauses mane, vyskupas pasakė, kad pagal galimybes jis stengsis padėti, tuo tikslu pasikalbės su savo vyskupijos kunigais. Tačiau pareiškė, kad tai bus daroma prisidengiant pagalbos politiniams kaliniams organizavimu [...] Be to, BORISEVIČIUS pabrėžė, kad šį darbą reikia dirbti labai atsargiai, nes jį akylai seka NKGB organai ir jis bijo, kad tai nesukompromituotų katalikų dvasininkijos. Taip mūsų pirmas pokalbis su vyskupu BORISEVIČIUMI pasibaigė.

KLAUSIMAS: Ar dar buvote susitikęs su vyskupu BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: Taip, aš buvau su juo susitikęs 1945 m. kovo 28 ar 29 d. taip pat jo bute. BORISEVIČIUS pasakė, kad maisto produktai paruošti ir yra pas Tirkšlių parapijos kleboną kunigą KIELĄ.

KLAUSIMAS: Ar jus pasiėmėte maisto produktus iš kunigo KIELOS?

ОТВЕТ: Да, за продуктами к ксендзу КЕЛА ездил участник ЛЛА ПЕТКЯВИЧУС и получил у него около 70 кг

ВОПРОС: Кто такие ПЕТКЯВИЧУС и МИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: ПЕТКЯВИЧУС - мой связник. В то время проживал на нелегальном положении. Он познакомил меня с МИСЯВИЧУС, который при Сметоновском правительстве являлся бургомистром г. Плунге[...]

ВОПРОС: БОРИСЯВИЧУС указывал Вам других ксендзов, у которых хранились продукты для ЛЛА?

ОТВЕТ: Да, БОРИСЯВИЧУС указал мне еще настоятеля Калварийского прихода, фамилии которого не помню. [...] Об этом мне рассказывал ЕЗДАУСКАС, лично посетивший епископа БОРИСЯВИЧУСА.

ВОПРОС: Кто такой ЕЗДАУСКАС?

ОТВЕТ: ЕЗДАУСКАС - старый член организации ЛЛА. Являлся одним из руководителей организации в Тельшайском уезде. Мне известно, что ЕЗДАУСКАС сам получал продукты у епископа БОРИСЯВИЧУС, например, он принес в наш тайник 15 кг мяса.

ВОПРОС: Не принимал ли БОРИСЯВИЧУС каких либо других мер в части оказания материальной помощи для ЛЛА?

ОТВЕТ: БОРИСЯВИЧУС в беседе со мной обещал, что при встрече с Кайшедорским и Паневежским епископами он переговорит с ними по вопросу оказания материальной помощи для ЛЛА. Было ли что либо сделано по этому вопросу указанными епископами, мне не известно.

ВОПРОС: Во время Ваших встреч с БОРИСЯВИЧУСОМ между Вами были разговоры на политические темы антисоветского характера?

ОТВЕТ: Да, такие разговоры были. БОРИСЯВИЧУС интересовался, есть ли аресты среди участников ЛЛА. Советовал активно пока с оружием не выступать, так как это по его мнению не принесет большой пользы, а лишь вызовет потери кадров. БОРИСЯВИЧУС все надежды возлагал на конференцию в Сан-Франциско. Заявлял, что если мирным путем Англии и Америке не удастся сделать Прибалтийские страны буржуазными, то непременно Англия и Америка будет воевать с СССР.

Я и БОРИСЯВИЧУС считали, что управлять миром будут Англия и Америка, которые нажмут на Советский Союз и потребуют сделать Прибалтику, Украину и Белоруссию независимыми государствами. Мы рассчитывали, что Англия и Америка победят Советский Союз потому,

ATSAKYMAS: Taip, maisto produktų paimti pas kunigą KIELĄ buvo nuvykęs LLA dalyvis PETKEVIČIUS ir gavo iš jo apie 70 kg.

KLAUSIMAS: Kas tas PETKEVIČIUS ir MISEVIČIUS?

ATSAKYMAS: PETKEVIČIUS buvo mano ryšininkas, tuo metu gyveno nelegaliai. Jis mane supažindino su MISEVIČIUMI, kuris Smetonos vyriausybės laikais buvo Plungės burmistras [...].

KLAUSIMAS: Ar BORISEVIČIUS nurodė Jums kitus kunigus, pas kuriuos buvo laikomi maisto produktai, skirti LLA?

ATSAKYMAS: Taip, BORISEVIČIUS dar nurodė man Žemaičių Kalvarijos parapijos kleboną, kurio pavardės neprisimenu [...]. Apie tai man pasakojo JAZDAUSKAS, kuris pats lankėsi pas vyskupą BORISEVIČIŲ.

KLAUSIMAS: Kas tas JAZDAUSKAS?

ATSAKYMAS: JAZDAUSKAS - senas LLA narys, buvo vienas iš šios organizacijos vadovų Telšių apskrityje. Aš žinau, kad JAZDAUSKAS pats asmeniškai buvo gavęs maisto produktų iš vyskupo BORISEVIČIAUS, štai vieną kartą į mūsų slėptuvę jis atsinešė 15 kg mėsos.

KLAUSIMAS: Ar BORISEVIČIUS nebandė dar kitomis priemonėmis materialiai padėti LLA?

ATSAKYMAS: BORISEVIČIUS pokalbio su manim metu žadėjo, susitikęs su Kaišiadorių ir Panevėžio vyskupais, pasikalbėti su jais dėl materialinės pagalbos LLA. Ar minėti vyskupai kaip nors padėjo LLA, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ar per susitikimus su BORISEVIČIUMI kalbėdavotės anti-tarybinio pobūdžio politinėmis temomis?

ATSAKYMAS: Taip, kalbėdavomės. BORISEVIČIUS domėjosi, ar buvo kas iš LLA narių suimtas. Patarė kol kas aktyviai nekovoti su ginklais, nes tai, jo nuomone, neduosią didelės naudos, o tik bus patirta aukų. BORISEVIČIUS visas viltis dėjo į San Francisko konferenciją. Kalbėjo, kad jeigu Anglijai ir Amerikai taikiu būdu nepavyks Pabaltijo valstybių padaryti buržuazinėmis, tai Anglija ir Amerika būtinai kariaus su TSRS.

Mes su BORISEVIČIUMI manėme, kad pasauliui vadovaus Anglija ir Amerika, kurios darys Tarybų Sąjungai spaudimą ir pareikalaus suteikti Pabaltijui, Ukrainai ir Baltarusijai nepriklausomybę. Mes tikėjomės, kad Anglija ir Amerika nugalės Tarybų Sąjungą, nes Raudonoji armija po to,

что Красная армия после всего того, как она увидела, как живет народ в Германии и в других страна, не захочет защищать Советский Союз.

ВОПРОС: Были ли у Вас еще встречи с епископом БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: Нет, встреч с ним у меня больше не было, так как я был арестован.

Протокол с моих слов записан верно и мною прочитан.

Допросили: Нач. отд-ния 5 отдела 2 Управления НКГБ СССР
подполковник ВСЕВОЛОДСКИЙ
Нач. 2 отд-ния 2 отдела НКГБ ЛССР
лейтенант ПЕТКЯВИЧУС

kai pamatė, kaip žmonės gyvena Vokietijoje ir kitose šalyse, nebenorės ginti Tarybų Sąjungos.

KLAUSIMAS: Ar dar kada buvote susitikęs su vyskupu BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: Ne, daugiau su juo nebuvo susitikęs, nes aš buvau sumintas.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, jį perskaičiau. (A. KUBILIAUS parašas)

Tardė: TSRS NKGB 2-osios valdybos 5-ojo poskyrio, viršininkas
papulkininkis VSEVOLODSKIS (parašas)
LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio viršininkas
leitenantas PETKEVIČIUS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ШЕРТВИТИС Альгис с. Антанаса

от 12 июня 1946 года

ВОПРОС: Какое участие в организации и работе штаба ЛЛА принимало духовенство?

ОТВЕТ: Был ли кто из духовенства в организации ЛЛА “Жемайчу легиона” мне не известно, так как у нас в штабе не было ни одного ксендза. Верно, мне известно, что КУБИЛЮС, как руководитель штаба “Жемайчу легиона” поддерживал связь с духовенством и в частности с епископом Жемайтии БОРИСЯВИЧУС и ксендзом местечка Леплауке. фамилию которого я не знаю.

ВОПРОС: В чем выражалась эта связь КУБИЛЮСА с БОРИСЯВИЧУС и ксендзом из Леплауке?

ОТВЕТ: Насколько мне известно от КУБИЛЮСА, то он вместе с немецким парашутистом ЕЗДАУСКАС несколько раз бывали у БОРИСЯВИЧУСА и КУБИЛЮС просил БОРИСЯВИЧУСА, чтобы он помог штабу в материальном положении, в части снабжении продуктами питания, а также на это дело мобилизовал бы подчиненных ему ксендзов.

Кроме этого КУБИЛЮС просил БОРИСЯВИЧУСА помочь ему достать паспорт. На это БОРИСЯВИЧУС якобы ему отказал и предложил перейти на легальное положение. КУБИЛЮС это сделать отказался, тогда БОРИСЯВИЧУС отказал ему и в документах. Оказывал ли еще какую либо практическую помощь БОРИСЯВИЧУС КУБИЛЮСУ и вообще штабу, мне не известно, так как я лично никакой помощи от БОРИСЯВИЧУС не получал.

ВОПРОС: БОРИСЯВИЧУС являлся участником ЛЛА?

ОТВЕТ: Этого мне не известно и КУБИЛЮС мне об этом никогда не рассказывал.

ВОПРОС: А какую помощь оказывал ксендз местечка Леплауке?

ОТВЕТ: В марте 1945 года мы от ксендза м. Леплауке получили около 30 кг мяса, сала и колбасы, кроме этого несколько времени у него проживал и работал ЕЗДАУСКАС. Более никакой помощи он не оказывал, вернее мне не известно.

Kaltinamojo Algio ŠERTVYČIO¹⁵, Antano s.

TARDYMO PROTOKOLAS (kopija)

1946 m. birželio 12 d.

KLAUSIMAS: Koks buvo dvasininkijos vaidmuo LLA štabo veikloje?

ATSAKYMAS: Ar kuris iš dvasininkų priklausė LLA „Žemaičių legionui“, nežinau, nes mūsų štabe nebuvo nė vieno kunigo. Tiesa, žinau, kad „Žemaičių legiono“ vadas KUBILIUS palaikė ryšius su dvasininkais, konkrečiai su Žemaitijos vyskupu BORISEVIČIUMI ir Lieplaukės bažnyčios kunigu, kurio pavardės nežinau.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė šie KUBILIAUS ryšiai su BORISEVIČIUMI ir Lieplaukės kunigu?

ATSAKYMAS: Kiek aš žinau iš KUBILIAUS, jie su vokiečių parašutinininku JAZDAUSKU keletą kartų buvo pas BORISEVIČIŲ ir KUBILIUS prašė BORISEVIČIŲ padėti štabui materialiai, t. y. duoti maisto produktų ir mobilizuoti šiam reikalui jam pavaldžius kunigus.

Be to, KUBILIUS prašė BORISEVIČIŲ padėti jam gauti pasą. BORISEVIČIUS esą atsisakęs tai daryti ir pasiūlęs KUBILIUI grįžti į legalią padėtį. KUBILIUS atsisakė tai padaryti, todėl BORISEVIČIUS atsisakė padėti jam įsigyti dokumentus. Ar BORISEVIČIUS suteikė dar kokią praktinę pagalbą KUBILIUI ir štabui, nežinau, nes aš asmeniškai jokios pagalbos iš BORISEVIČIAUS negavau.

KLAUSIMAS: Ar BORISEVIČIUS buvo LLA dalyvis?

ATSAKYMAS: To aš nežinau ir KUBILIUS apie tai man niekada nekalbėjo.

KLAUSIMAS: O kokią pagalbą suteikė Lieplaukės kunigas?

ATSAKYMAS: 1945 m. kovo mėnesį mes iš Lieplaukės kunigo gavome apie 30 kg mėsos, lašinių ir dešros. Be to, pas jį kurį laiką gyveno ir dirbo JAZDAUSKAS. Daugiau jokios pagalbos jis neteikė, tiksliau tariant, nieko apie tai aš nežinau.

¹⁵ Algirdas Šertvytis (g.1922) - su A. Kubiliaus grupe 1944 m. lapkričio mėnesį nusileido Alsėdžių apylinkėse, dalyvavo kuriant Žemaičių legioną, buvo jo žvalgybos skyriaus vadovas. Suimtas 1946 m. balandžio mėnesį. Grįžęs iš lagerių išvyko gyventi į Vakarų Vokietiją.

ВОПРОС: Выше Вы показали, что КУБИЛЮС просил БОРИСЯВИЧУСА, чтобы он организовал помощь штабу ЛЛА через других ксендзов. Что по этому вопросу проделал БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: Насколько мне известно от КУБИЛЮСА, то БОРИСЯВИЧУС отказал в этом КУБИЛЮСУ и сказал, чтобы КУБИЛЮС сам договорился с местными ксендзами, а он принять участие из за боязни ареста не хотел.

Вот все, что мне известно об участии в организации ЛЛА “Жемайчу Легиона” духовенства.

Протокол с моих слов записан верно и прочитан на русском языке понятно.

Допросил: Ст. следователь след, отдела МТБ ЛССР
лейтенант КУЛАБИН

KLAUSIMAS: Jūs sakėte, kad KUBILIUS prašė BORISEVIČIŲ įtraukti į pagalbos LLA štabui organizavimo darbą ir kitus kunigus. Ką BORISEVIČIUS padarė šiuo klausimu?

ATSAKYMAS: Kiek aš žinau iš KUBILIAUS, BORISEVIČIUS atsisakė tai daryti ir pasiūlė KUBILIUI pačiam tiesiogiai tartis su vietos kunigais, o jis, bijodamas būti suimtas, padėti atsisakė

Tai viskas, ką aš žinau apie dvasininkų dalyvavimą LLA „Žemaičių legiono“ veikloje.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas rusų kalba suprantamai. (A.ŠERTVYČIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus tardytojas
leitenantas KULABINAS (parašas)

“Утверждаю”
Зам министра Госбезопасности ЛССР
гвардии полковник КУРОВ

4 июня 1946 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о продлении срока ведения следствия и содержания
обвиняемого под стражей)

1946 года июня 4 дня

г. Вильнюс

Я, начальник отд-я следственного отдела МТБ ЛССР капитан ЛЕОНОВ, рассмотрев материалы следственного дела № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

БОРИСЯВИЧУС Винцас сын Августинаса, 1887 года рождения, урож. дер. Бебрининикай, Вилкавишского уезда, ЛССР, из крестьян, литовец, гр-н СССР, не судимый, с высшим духовным образованием, до ареста епископ Тельшайской католической епархии, проживал в гор. Тельшай.

БОРИСЯВИЧУС арестован 5 февраля 1946 года и содержится во Внутренней тюрьме МГБ ЛССР.

В феврале 1946 года БОРИСЯВИЧУСУ было предъявлено обвинение по ст. ст. 17-58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР в том, что в 1940-41 годах после присоединения Литвы к СССР выступал среди верующих с проповедями антисоветского содержания, хранил у себя на квартире и в костеле анти-советскую литературу.

В феврале-марте 1945 года вступил в связь с руководителями банд Тельшайского уезда КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС. Передал КУБИЛЮСУ, полученную через МИСЯВИЧУСА и ГУСТАЙТИСА, радиogramму немецких парашутистов для направления немецким разведорганам.

Виновным в предъявленном обвинении БОРИСЯВИЧУС себя признал. Следствием установлено, что по антисоветской работе БОРИСЯВИЧУС был связан с арестованными ГУСТАЙТИС и МИСЯВИЧУС. В частности МИСЯВИЧУС лично приезжал к БОРИСЯВИЧУСУ с руководителями банд КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС для переговоров об оказании помощи

„Tvirtinu“
LTSR Valstybės saugumo ministro pav.
gvardijos pulkininkas KUROVAS
(parašas)
1946 m. birželio 4 d.

NUTARIMAS
(pratęsti kaltinamojo tardymo ir jo suėmimo terminą)

1946 m. birželio 4 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas, kapitonas LEONOVAS, peržiūrėjęs Vincento BORISEVIČIAUS, kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-1 a ir 58-10 2 d. str., tardymo bylos Nr. 6499 dokumentus,

NUSTAČIAU:

BORISEVIČIUS Vincas, Augustino s., gim. 1887 m. Bebrininkų k., Vilkaviškio apskr., LTSR, kilęs iš valstiečių šeimos, lietuvis, TSRS pilietis, neteistas, turintis aukštąjį dvasinį išsilavinimą, iki arešto buvęs Telšių katalikų vyskupijos vyskupu, gyveno Telšiuose.

BORISEVIČIUS suimtas 1946 m. vasario 5 d. ir kalinamas LTSR MGB vidaus kalėjime.

1946 m. vasario mėn. jam buvo pateiktas kaltinimas pagal RTFSR BK 17-58-1a ir 58-10 2 d. str. dėl to, kad 1940-41 m. po Lietuvos prijungimo prie TSRS sakė tikintiesiems antitarybinio turinio pamokslus, laikė savo bute ir bažnyčioje antitarybinę literatūrą.

1945 m. vasario-kovo mėnesį užmezgė ryšius su gaujų vadais Telšių apskrityje KUBILIUMI ir JAZDAUSKU. Perdavė KUBILIUI gautą per MISEVIČIŲ ir GUSTAITIŲ vokiečių parašutinininkų radiogramą, skirtą perduoti vokiečių žvalgybos organams.

Kaltu pagal pateiktus kaltinimus BORISEVIČIUS prisipažino. Tardymo metu nustatyta, kad BORISEVIČIUS dėl antitarybinio darbo buvo susijęs su suimtaisiais GUSTAIČIU ir MISEVIČIUMI. MISEVIČIUS buvo atvykęs pas BORISEVICIŲ su gaujų vadeivomis KUBILIUMI ir JAZDAUSKU tartis dėl pagalbos banditams. BORISEVIČIAUS nurodymu ku-

бандитам. По указанию БОРИСЯВИЧУСА ксендз ГУСТАЙТИС скрывал у себя проживающего на нелегальном положении МИСЯВИЧУС. ГУСТАЙТИС и МИСЯВИЧУС помогали через БОРИСЯВИЧУСА в установлении радиосвязи между скрывавшимися у ГУСТАЙТИС немецкими разведчиками и германскими разведорганами. Совместная антисоветская работа БОРИСЯВИЧУСА, ГУСТАЙТИСА и МИСЯВИЧУСА всеми ими подтверждена Поэтому материалы на них объединены в одно следственное дело.

22 мая 1946 года по делу дополнительно арестована ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия, как доставлявшая ГУСТАЙТИСУ антисоветские листовки и организовавшая ему в своей квартире встречу с лицами, проводящими антисоветскую работу.

Срок ведения следствия в отношении проходящего по этому делу БОРИСЯВИЧУСА истекает 5 июня 1946 года, однако закончить следствие не представляется возможным, так как по делу необходимо допросить ВАЛИЦКАЙТЕ о вражеской работе обвиняемых ГУСТАЙТИС, МИСЯВИЧУС и БОРИСЯВИЧУС и провести с ними очные ставки.

Мера пресечения БОРИСЯВИЧУСУ изменена быть не может из за опасности совершенных им преступлений, а поэтому руководствуясь ст. ст. 116 и 159 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Возбудить ходатайство перед Военным прокурором войск МВД ЛССР о продлении срока ведения следствия и содержания обвиняемого БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сына Августинаса под стражей на один месяц, т. е. до 5-го июля 1946 года.

Начальник отд-я след, отдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

“Согласен”: Начальник след, отдела МГБ ЛССР
подполковник РОЗАУСКАС

nigas GUSTAITIS slėpė savo bute nelegaliai gyvenusį MISEVIČIŲ. GUSTAITIS ir MISEVIČIUS per BORISEVICIŲ padėjo vokiečių žvalgybininkams, besislapsčiusiems pas GUSTAITI, užmegzti ryšius su vokiečių žvalgybos organais. BORISEVIČIUS, GUSTAITIS ir MISEVIČIUS patvirtino, kad jie bendrai dirbo antitarybinį darbą. Dėl to jų veiklos tyrimas sujungtas į vieną bylą.

1946 m. gegužės 22 d. pagal šią bylą taip pat suimta Valerija VALICKAITĖ, atnešdavusi GUSTAIČIUI antitarybinių lapelių ir savo bute suorganizavusi GUSTAIČIO susitikimą su asmenimis, dirbusiais antitarybinį darbą.

BORISEVIČIAUS tardymo terminas baigiasi 1946 m. birželio 5 d., tačiau baigti tardymą iki tol neįmanoma, nes dar reikia apklausti VALICKAITĖ apie kaltinamųjų GUSTAIČIO, MISEVIČIAUS ir BORISEVIČIAUS priešišką veiklą bei surengti akistatas su jais.

Kardomoji priemonė BORISEVIČIUI dėl jo padarytų nusikaltimų pavojingumo negali būti pakeista, todėl pagal RTFSR BPK 116 ir 159 str.,

NUTARIAU:

Prašyti LTSR MVD Karo prokurorą prašyti Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., tardymo ir jo suėmimo terminą vienu mėnesiu, t.y. iki 1946 m. liepos 5 d.

LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas
kapitonas LEONOVAS (parašas)

„Sutinku“: LTSR MGB Tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS (parašas)

“Утверждаю”
Зам нач следотдела МГБ ЛССР
полковник КОЗЛОВ

4 июня 1946 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о принятии дела к производству)

1946 года июня 4 дня

гор. Вильнюс

Я, ст. следователь МГБ ЛССР - капитан СААКЯН, рассмотрев материалы поступившего следственного дела № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса, МИСЯВИЧУС Эдуардас с. Стасиса, ГУСТАЙТИС Пранас с. Симанаса, КАУШИС Пранас с. Ионаса и ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса

НАШЕЛ:

БОРИСЯВИЧУС, МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС, КАУШИС и ВАЛИЦКАЙТЕ арестованы как участники антисоветского националистического формирования.

Учитывая, что по делу необходимо провести дальнейшее расследование, руководствуясь ст. 110 УПК РСФСР,-

ПОСТАНОВИЛ:

Следственное дело № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУС, МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС, КАУШИС и ВАЛИЦКАЙТЕ с 4 июня 1946 года принять к своему производству.

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

Согласен: Начальник следотдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo skyriaus virš. pav.
pulkininkas KOZLOVAS
(parašas)
1946 m. birželio 4 d.

N U T A R I M A S
(dėl bylos tyrimo perėmimo)

1946 m. birželio 4 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB vyr. tardytojas - kapitonas SAAKIANAS, peržiūrėjęs gautos kaltinamųjų Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., Eduardo MISEVIČIAUS, Stasio s., Prano GUSTAIČIO, Simono s., Prano KAUSŠIO, Jono s., ir Valerijos VALICKAITĖS, Stasio d., tardymo bylos Nr. 6499 dokumentus,

NUSTAČIAU:

BORISEVIČIUS, MISEVIČIUS, GUSTAITIS, KAUSŠYS ir VALIČŲ KAITĖ suimti kaip antitarybinės nacionalistinės formuotės dalyviai.

Atsižvelgdamas į tai, kad bylą reikia toliau tirti, pagal RTFSR BPK 110 str.,-

NUTARIAU:

Kaltinamųjų BORISEVIČIAUS, MISEVIČIAUS, GUSTAIČIO, KAUSŠIO ir VALICKAITĖS tardymo bylą Nr. 6499 nuo 1946 m. birželio 4 d. paimti tolesniam tyrimui.

LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Sutinku: LTSR MGB Tardymo skyriaus viršininkas
Kapitonas LEONOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ОЧНОЙ СТАВКИ

между обвин. БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса и МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса

от 6-го июня 1946 года, гор. Вильнюс

Очн. ставка начата в 10 ч. 20 м., окончена в 16 ч. 40 м.

Очная ставка производится на русском языке, которым свободно владеют обвиняемые БОРИСЯВИЧУС и МИСЯВИЧУС.

После взаимного опознания обвиняемые БОРИСЯВИЧУС и МИСЯВИЧУС заявили, что они друг друга знают хорошо более тридцати лет, взаимоотношения между ними нормальны, личных счетов не имеют.

Вопрос обв. МИСЯВИЧУСУ: Что Вам известно о связях сидящего перед Вами обвиняемого БОРИСЯВИЧУС с бандформированиями в Литве?

Ответ обв. МИСЯВИЧУСА: В период немецкой оккупации Литовской ССР, примерно с 7-го июля 1941 года до начала января 1942 года я являлся бургомистром г. Плунге. После освобождения частями Красной армии Тельшайского уезда как немецкий пособник из за боязни органов Советской власти я стал скрываться. С начала ноября 1944 года до конца февраля 1945 года проживал нелегально в дер. Пакутувенай, Картенайской волости, Кретингского уезда у моего знакомого ксендза ОЛЬШАУСКАС Иозас. Находясь у ОЛЬШАУСКАС А мне стало известно о том, что органы Советской власти разыскивают меня.

С целью избежания ареста я решил приобрести себе фиктивные документы и вновь сменить свое место жительства. У ОЛЬШАУСКАСА я познакомился с ПЕТКУС Генрихом, который тоже проживал нелегально и имел фиктивные документы для себя. Узнав об этом, я интересовался, каким образом можно приобрести фиктивные документы. ПЕТКУС рассказал мне о том, что в доме ПОШКУС, жителя дер. Скирпщай, Тельшайского уезда располагается организация "Ванагай", где и можно приобрести фиктивные документы.

По рекомендации ПЕТКУСА примерно в последних числах февраля 1945 года я пошел в дом ПОШКУСА, где действительно в то время располагалась указанная организация "Ванагай". Впоследствии мне стало известно, что это есть штаб бандформирования, командиром которого является КУБИЛЮС-"ЪАЛИС", а его заместителем ЕЗДАУСКАС-"ШАРУНАС". По прибытию в указанный штаб я познакомился с

AKISTATOS PROTOKOLAS

tarp kaltinamųjų Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., ir Eduardo MISEVIČIAUS, Stasio s

1946 m. birželio 6 d., Vilnius

Akistata pradėta 10 val. 20 min., baigta 16 val. 40 min.

Akistata vyksta rusų kalba, kurią kaltinamieji BORISEVIČIUS ir MISEVIČIUS moka gerai.

Po abipusio atpažinimo kaltinamieji BORISEVIČIUS ir MISEVIČIUS pareiškė, kad jie vienas kitą gerai pažįsta daugiau kaip 30 metų, jų tarpusavyo santykiai normalūs, asmeninių sąskaitų neturi.

Klausimas kalt. MISEVIČIUI: Ką Jūs žinote apie prieš Jus sėdinčio kaltinamojo BORISEVIČIAUS ryšius su banditų junginiais Lietuvoje?

Kalt. MISEVIČIAUS atsakymas: Vokiečiams okupavus Lietuvos TSR, maždaug nuo 1941 m. liepos 7 d. iki 1942 m. sausio pradžios aš buvau Plungės miesto burmistru. Po to, kai Raudonosios armijos daliniai išvadavo Telšių apskritį, aš, kaip vokiečių talkininkas, bijodamas Tarybų valdžios organų, ėmiau slapstyti. Nuo 1944 m. lapkričio pradžios iki 1945 m. vasario pabaigos aš nelegaliai gyvenau Pakutuvėnų kaime, Kartenos valsčiuje, Kretingos apskrityje, pas pažįstamą kunigą Juozą OLŠAUSKĄ. Gyvendamas pas OLŠAUSKĄ sužinojau, kad manęs ieško Tarybų valdžios organai.

Siekdamas išvengti suėmimo, aš nusprendžiau įsigyti fiktyvius dokumentus ir dar kartą pakeisti savo gyvenamąją vietą. Pas OLŠAUSKĄ aš susipažinau su Henriku PETKUMI¹⁶, kuris taip pat gyveno nelegaliai ir turėjo fiktyvius dokumentus. Sužinojęs apie tai, aš pasidomėjau, koku būdu galima įsigyti fiktyvius dokumentus. PETKUS man papasakojo, kad pas Skirpsčių kaimo, Telšių apskrities, gyventoją POŠKŪ yra įsikūrusi „Vanagų“ organizacija, kur ir galima įsigyti fiktyvius dokumentus.

Su PETKAUS rekomendacija 1945 m. vasario paskutinėmis dienomis aš nuėjau pas POŠKŪ, kur iš tikrųjų tuo metu buvo įsikūrusi minėta „Vanagų“ organizacija. Vėliau aš sužinojau, kad tai yra banditų formuotės, kuriai vadovauja KUBILIUS-„BALYS“ ir jo pavaduotojas JAZDAUSKAS-„ŠARŪNAS“, štabas. Atvykęs į nurodytą štabą, aš susipažinau su

¹⁶ Henrikas Petkevičius, A. Kubiliaus štabo narys.

"ШАРУНАСОМ", которому подробно рассказал о себе. Через день или два после моего прибытия в штаб приехали КУБИЛЮС с ПЕТКУСОМ. КУБИЛЮСУ я так же рассказал о себе.

В штабе КУБИЛЮСА, примерно 6-го или 7-го марта 1945 года я приобрел себе фиктивное свидетельство о личности. В штабе я видел радиопередатчик, с которым по утрам КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС выходили из штаба, но куда именно, я не знаю, очевидно для передачи интересующих их данных своему руководящему органу - за границе. Находясь в штабе ЕЗДАУСКАС меня просил, чтобы я его познакомил с епископом Тельшайской епархии, т. е. обвиняемым БОРИСЯВИЧУСОМ, с целью получения от него материальной помощи для банды. На это я дал согласие и, кажется, 28 февраля 1945 мы с ЕЗДАУСКАСОМ поехали в город Тельшай к БОРИСЯВИЧУСУ.

По прибытию я один зашел к БОРИСЯВИЧУСУ и рассказал ему о том, что с ним хочет поговорить один из бандруководителей ЕЗДАУСКАС-"ШАРУНАС". БОРИСЯВИЧУС согласился принять ЕЗДАУСКАСА, который впоследствии явился к БОРИСЯВИЧУСУ и после ознакомления при мне изложил свою просьбу об устройстве его на жительство и оказании материальной помощи их банде. БОРИСЯВИЧУС определенного ответа не дал, но обещал поселить ЕЗДАУСКАСА к одному из своих подчиненных настоятелей и организовать материальную помощь для ихней банды. При этой же встрече БОРИСЯВИЧУС обещал договорится с кем либо из своих настоятелей и устроить меня у них на жительство. После окончания переговоров БОРИСЯВИЧУС меня и ЕЗДАУСКАСА угостил завтраком. Кроме того, он лично мне дал кусок свиного окорка весом примерно в три килограмма. Затем мы вернулись обратно в штаб банды.

Аналогичную встречу с БОРИСЯВИЧУСОМ я организовал и КУБИЛЮСУ. Это было 6-го или 7-го марта 1945 года. [...] КУБИЛЮС рассказав БОРИСЯВИЧУСУ о том, что он является командиром бандотряда "Ванагай", сказал, что он приехал просить, чтобы епископ оказал помощь в деле снабжения питанием его банды. Выслушав КУБИЛЮСА, БОРИСЯВИЧУС сочувственно отнесся к нему и обещал организовать сбор продуктов через своих подчиненных ксендзов. БОРИСЯВИЧУС условился с КУБИЛЮСОМ, чтобы он через несколько дней приехал обратно с целью узнать о результатах принятых мер по вопросу сбора продуктов питания для банды. В отношении меня БОРИСЯВИЧУС сказал, чтобы я обратно не вернулся в банду, а остался у него с целью, чтобы поехать к его подчиненному ксендзу ГУСТАЙТИСУ. После этих разговоров КУБИЛЮС обратно поехал в банду, а я остался у БОРИСЯВИЧУСА, к которому вскоре пришел ГУСТАЙТИС. Последний по просьбе БОРИСЯВИЧУСА взял меня к себе в мест. Пашиле.

„ŠARŪNU“, kuriam smulkiai papasakojau apie save. Po dienos ar dviejų į štabą atvyko KUBILIUS ir PETKUS. KUBILIUI aš taip pat papasakojau apie save.

Kubiliaus štabe, maždaug 1945 m. kovo 6 ar 7 d., aš įsigijau fiktyvų asmens liudijimą. Štabe aš mačiau radijo siųstuva, su kuriuo rytais KUBILIUS ir JAZDAUSKAS išeidavo iš štabo, tačiau kur, nežinau, greičiausiai perduoti žinių savo vadovybei užsienyje. Būnant štabe, JAZDAUSKAS manęs paprašė, kad supažindinčiau jį su Telšių vyskupijos vyskupu, t. y. su kaltinamuoju BORISEVIČIUMI, su kuriuo jis norėjo susitarti dėl materialinės paramos gaujai. Aš sutikau ir, atrodo, 1945 m. vasario 28 d. mes su JAZDAUSKU nuvykome į Telšius, pas BORISEVICIŲ.

Iš pradžių pas BORISEVIČIŲ užėjau aš vienas ir pasakiau, kad su juo nori pasikalbėti vienas iš banditų vadų JAZDAUSKAS - „ŠARŪNAS“. BORISEVIČIUS sutiko priimti JAZDAUSKĄ, kuris vėliau atėjo pas BORISEVIČIŲ ir susipažinęs man girdint išdėstė savo prašymą dėl materialinės pagalbos jų gaujai ir dėl galimybės jam kur nors apsigyventi. BORISEVIČIUS konkretaus atsakymo nedavė, tačiau pažadėjo apgyvendinti JAZDAUSKĄ pas vieną iš jam pavaldžių klebonų ir organizuoti jų gaujai materialinę pagalbą. BORISEVIČIUS taip pat pažadėjo susitarti su kuriuo nors iš savo klebonų ir apgyvendinti pas juos mane. Po pokalbio BORISEVIČIUS mane ir JAZDAUSKĄ pavaišino pusryčiais. Be to, man asmeniškai davė gabalą kiaulienos kumpio, svėrusį apie 3 kg. Tada mes grįžome į gaujos štabą.

Analogišką susitikimą su BORISEVIČIUMI aš suorganizavau ir KUBILIUI. Tai buvo 1945 m. kovo 6 ar 7 d. [...]. KUBILIUS papasakojo BORISEVIČIUI, kad jis yra „Vanagų“ gaujos vadas ir atvyko prašyti, kad vyskupas padėtų jo gaujai maisto produktais. Išklauseš KUBILIŲ, BORISEVIČIUS, atjausdamas jį, pažadėjo organizuoti maisto produktų rinkimą per jam pavaldžius kunigus. BORISEVIČIUS su KUBILIUM susitarė, kad šis po kelių dienų vėl atvyktų sužinoti, kaip sekėsi organizuoti maisto produktų rinkimą gaujai. Man BORISEVIČIUS sakė nebegrįžti į gaują, o pasilikti pas jį, iš kur aš turėjau vykti gyventi pas jam pavaldų kunigą GUSTAITĮ. Po šių pokalbių KUBILIUS vėl išvyko į gaują, o aš pasilikau pas BORISEVICIŲ. Netrukus atėjo GUSTAITIS, kuris, prašomas BORISEVIČIAUS, sutiko mane priimti ir mes išvykome pas jį į Pašilės miestelį, Raseinių apskrityje. Ten aš slapsčiausi apie mėnesį. Vėliau GUSTAITIS buvo perkeltas į Kaltinėnus, Tauragės apskrityje. Ten aš pas jį slapsčiausi iki 1945 m. rugsėjo pabaigos, o po to iki 1946 m. sausio 17 d. aš gyvenau pas GUSTAITĮ nelegaliai Viešvėnuose, Telšių apskrityje.

Расейняйского уезда, где я и скрывался примерно один месяц, а затем ГУСТАЙТИС был переведен в мест. Калтиненай, Таурагского уезда, где я у него скрывался до конца сентября 1945 года, после чего до 17 января 1946 года я проживал у ГУСТАЙТИСА на нелегальном положении в мест. Вешвенай, Тельшайского уезда.

Вопрос обвин. МИСЯВИЧУСУ: При каких обстоятельствах и через кого установили связь немецкие парашутисты с немецкими разведорганами?

Ответ обвин. МИСЯВИЧУСА: В день моего приезда в дер. Пашиле или же на следующий день в дом ГУСТАЙТИСА пришли трое немецких парашутистов, которые мне и ГУСТАЙТИСУ рассказали о том, что где то они надкнулись на засаду военнослужащих Красной армии и в результате вооруженного столкновения они оставили свой радиопередатчик, поэтому не имеют возможности сообщить на сторону немцев о случившемся. Выслушав этих парашутистов и зная о том, что в штабе КУБИЛЮСА имеется радиопередатчик, я сказал парашутистам, что возможность связаться с нужным им немецким руководством имеется. Я обещал помочь им по этому вопросу. Вскоре они ушли, куда именно, не помню.

Приблизительно через неделю в дом ГУСТАЙТИСА зашла одна девушка (лет 16-17, фамилии ее не знаю), которая передала мне записку для передачи ГУСТАЙТИСУ, которого в то время в доме не было. Записку прислали вышеуказанные парашутисты, это была радиограмма, которую нужно было передать их руководящему органу. Радиограмма была написана коротко на литовском языке, в ней сообщалось о том, что какой то КАРПИНСКИС оказался предателем и предупреждалось о необходимости прекращения связи по шифру "ВИТАВТАС". Одновременно в ней были какие то условные шифровые записи. Эту радиограмму я читал вместе с ГУСТАЙТИСОМ после его прибытия домой.

Я знал, что КУБИЛЮС вскоре должен был посетить БОРИСЯВИЧУСА, поэтому направил последнему радиограмму вместе со своей запиской, в которой просил БОРИСЯВИЧУСА, чтобы он эту радиограмму передал КУБИЛЮСУ. Радиограмму с моей запиской ГУСТАЙТИС направил с общей почтой со своим человеком. Примерно в первой половине апреля 1945 года ГУСТАЙТИС выезжал в гор. Тельшай, откуда от БОРИСЯВИЧУСА привез две записки, эти записки писал "БАЛИС". Одна из них была адресована мне, в ней сообщалось, что радиограмма передана по назначению. Во второй записке "БАЛИС" писал парашутистам тоже самое, что и мне, одновременно в ней были

Klausimas kalt. MISEVIČIUI: Kokiomis aplinkybėmis ir per ką vokiečių parašutinininkai užmezgė ryšį su vokiečių žvalgybos organais?

Kalt. MISEVIČIAUS atsakymas: Tą pačią ar kitą dieną po to, kai aš atvykau į Pašilę, pas GUSTAITĮ atėjo trys vokiečių parašutinininkai, kurie man ir GUSTAIČIUI papasakojo, kad jie pateko į Raudonosios armijos karių pasalą ir ginkluoto susirėmimo metu paliko savo radijo siųstuvą, todėl negali pranešti vokiečiams apie tai, kas įvyko. Išklauses šiuos parašutinininkus ir žinodamas, kad KUBILIAUS štabe yra radijo siųstuvai, aš pasakiau parašutinininkams, jog galimybė susiekti su jais reikiama vokiečių vadovybe yra, ir pažadėjau padėti. Netrukus jie išėjo, tačiau kur, neprisimenu.

Maždaug po savaitės pas GUSTAITĮ užėjo mergina (16-17 metų, pavardės nežinau). Ji man perdavė raštelį, adresuotą GUSTAIČIUI, kurio tuo metu namie nebuvo. Raštelį atsiuntė minėti parašutinininkai. Tai buvo radiograma, kurią reikėjo perduoti jų vadovybei. Radiograma buvo trumpa, parašyta lietuvių kalba. Joje pranešama, kad kažkoks KARPINSKIS, pasirodė, esąs išdavikas ir perspėjama, kad reikia nutraukti ryšį pagal šifrą „VYTAUTAS“. Be to, čia buvo kažkokių sutartinių ženklų. Radiogramą skaitėme kartu su GUSTAIČIU, šiam grįžus namo.

Aš žinojau, kad KUBILIUS turi greit atvykti pas BORISEVIČIŲ, todėl pasiunčiau jam radiogramą kartu su savo rašteliu, kur prašiau BORISEVIČIŲ perduoti radiogramą KUBILIUI. Radiogramą ir raštelį su kitu paštu nuvežė kažkoks GUSTAIČIO pažįstamas. 1945 m. balandžio pradžioje GUSTAITIS buvo nuvažiavęs į Telšius, kur BORISEVIČIUS jam perdavė du raštelius nuo „BALIO“. Vienas iš jų buvo adresuotas man, jame buvo pranešama, kad radiograma perduota pagal paskirtį, o antrajame „BALYS“ rašė parašutinininkams tą patį, ką ir man, be to, ten buvo kažkokie šifruoti užrašai ir parašas „VAIŠVILA“. Manau, kad tai buvo antras „BALIO“ slapyvardis.

еще какие то шифровые записи. Под текстом записок имелась подпись “ВАЙШВИЛА”, предполагаю, что эта была вторая кличка “БАЛИСА”.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУСУ: Вы слышали показания обвиняемого МИСЯВИЧУСА о Ваших связях с бандглаварями ЕЗДАУСКАС-”ШАРУНАС” и КУБИЛЮС-”БАЛИС”?

Ответ обвин. БОРИСЯВИЧУСА: Показания обвиняемого МИСЯВИЧУСА в основном я подтверждаю. Моя связь с бандформированиями после освобождения Красной армией города Тельшай и прилегающих к нему районов заключалась в том, что я имел несколько встреч с руководителями бандформирования ЕЗДАУСКАС-”ШАРУНАС” и КУБИЛЮС-”БАЛИС”. В феврале 1945 года в Тельшайскую курию ко мне зашел сидящий передо мной обвиняемый МИСЯВИЧУС и рассказал мне, как он был задержан НКВД откуда после проверки документов он был освобожден, а затем якобы его вновь органы Советской власти стали разыскивать, в связи с чем он и стал скрываться, сперва в дер. Пакутувенан Тельшайского уезда, а затем в банде КУБИЛЮСА. При этом МИСЯВИЧУС просил меня помочь ему укрыться. Я обещал ему помочь и порекомендовал обратиться к настоятелю Пашиляйского прихода, ксендзу ГУСТАИТИСУ, давая ему адрес ГУСТАИТИСА и обещал переговорить по этому вопросу с ГУСТАИТИСОМ, что мною и было сделано. Во время посещения ко мне МИСЯВИЧУСА и ЕЗДАУСКАСА я с ними беседовал только по вопросам оказания их банде материальной помощи и оказания МИСЯВИЧУСУ содействия в укрывательстве от органов Советской власти. Кажется, при первой встрече с МИСЯВИЧУСОМ и ЕЗДАУСКАСОМ я передал последнему для нужд банды около 20-25 кг капченного мяса, полученного мною еще до прихода Красной армии от настоятеля Леплаукяйского прихода КЛОВАСА и от настоятеля УМБРАСАСА. После переговоров я угостил ЕЗДАУСКАСА и МИСЯВИЧУСА завтраком, а потом они ушли от меня. [...]

Через несколько дней после первого посещения ЕЗДАУСКАСА вновь зашел ко мне и сообщил, что он получил от настоятеля Тиркшляйского прихода ксендза КЕЛА продукты для банды, сколько именно не говорил. Больше у меня с ЕЗДАУСКАСОМ во время этой встречи никаких разговоров не было ввиду того, что у меня было много посетителей. В третий и последний раз я с ЕЗДАУСКАСОМ встречался примерно в апреле 1945 года, когда он пришел ко мне и сообщил о том, что якобы все участники его банды арестованы и он остался один, поэтому он просил меня, чтобы я дал ему место понаморя и справку о том, что он является понаморем, которую он мог бы представить в военкомат для

Klausimas kaltin. BORISEVIČIUI: Jus girdėjote kaltinamojo MISEVIČIAUS parodymus apie Jūsų ryšius su banditų vadeivomis JAZDAUSKU-, „ŠARŪNU“ ir KUBILIUMI-, „BALIU“?

Kaltin. BORISEVIČIAUS atsakymas: MISEVIČIAUS parodymus iš esmės galiu patvirtinti. Mano ryšiai su banditų formuotėmis po to, kai Raudonoji armija išvadavo Telšius ir apylinkes, pasireiškė tuo, kad aš keletą kartų buvau susitikęs su banditų formuočių vadais JAZDAUSKU-, „ŠARŪNU“ ir KUBILIUMI-, „BALIU“. 1945 m. vasario mėnesį į Telšių kuriją užėjo prieš mane sėdintis kaltinamasis MISEVIČIUS ir papasakojo man, kaip jį sulaikė NKVD. Patikrinus dokumentus, jis buvo paleistas, tačiau po to esą jo vėl ėmė ieškoti Tarybų valdžios organai. Todėl jis pradėjęs slapstytis, iš pradžių Pakutuvėnų kaime, Telšių apskrityje, vėliau KUBILIJAUS gaujoje. Be to, MISEVIČIUS paprašė, kad padėčiau jam toliau slapstytis. Aš pažadėjau jam padėti ir pasiūliau kreiptis į Pašilės parapijos kleboną GUSTAITĮ, daviau jam GUSTAIČIO adresą ir pažadėjau pats pasikalbėti šiuo klausimu su GUSTAIČIU, ką vėliau ir padariau. MISEVIČIAUS ir JAZDAUSKO apsilankymo pas mane metu mes kalbėjomės tik apie materialinę pagalbą jų gaujai ir kaip padėti MISEVIČIUI toliau slapstytis nuo Tarybų valdžios organų. Atrodo, per pirmą susitikimą aš JAZDAUSKUI daviau 20-25 kg rūkytos mėsos, kurią buvau gavęs dar prieš Raudonosios armijos atėjimą iš Lieplaukės parapijos klebono KLOVO ir klebono UMBRASO. Po pokalbių pavaišinau JAZDAUSKĄ ir MISEVIČIŲ pusryčiais ir jie išėjo.[...]

Po kelių dienų po pirmo apsilankymo JAZDAUSKAS vėl užėjo pas mane ir pranešė, kad iš Tirkšlių parapijos klebono kunigo KIELOS jis gavo produktų gaujai, tačiau kiek, nesakė. Daugiau šio susitikimo metu mes su JAZDAUSKU apie nieką nesikalbėjome, nes pas mane buvo daug lankytojų. Trečią ir paskutinį kartą su JAZDAUSKU buvau susitikęs maždaug

1945 m. balandžio mėnesį. Jis atėjo pas mane ir pranešė, kad visi jo gaujos dalyviai suimti, jis likęs vienas. Prašė įdarbinti jį zakristijonu ir išrašyti pažymą apie tai, kurią jis galėtų pristatyti į karinį komisariatą, kad būtų atleistas nuo šaukimo į armiją. Į tai JAZDAUSKUI atsakiau, kad aš skiriu tik

освобождения от призыва в армию. Я сказал ЕЗДАУСКАСУ, что я назначаю только ксендзов, а понаморей назначают настоятели приходов, поэтому назначить его понаморем не могу. Зная, что место понаморя у настоятеля Леплаукского прихода, ксендза НАШЛЕНАС свободно, я предложил ЕЗДАУСКАСУ обратиться к НАШЛЕНАС. Впоследствии я вызвал НАШЛЕНАСА к себе в курию и поговорил с ним о ЕЗДАУСКАС, которого он обещал принять к себе понамарем.

Через несколько дней после первой моей встречи с ЕЗДАУСКАСОМ и МИСЯВИЧУСОМ, последний вновь приехал ко мне в курию с незнакомым мне человеком, оказавшемся КУБИЛЮСОМ, и представил его как руководителя банды, в которой он скрывался. КУБИЛЮС обратился ко мне с просьбой оказать их банде помощь продуктами. Ввиду того, что в то время у меня в курии было много посетителей, каких либо подробных разговоров между мною и КУБИЛЮСОМ по этому вопросу не было, мы условились, чтобы он ко мне зашел вторично. Через несколько дней после этого КУБИЛЮС зашел ко мне и вновь просил в части оказания материальной помощи его банде. Одновременно рассказал о международных событиях. Как мне помнится, КУБИЛЮС говорил, что после окончания войны начнется новая война между Сов. Союзом, Англией и Америкой. В части помощи продуктами я сказал КУБИЛЮСУ, что постараюсь подумать, однако впоследствии по этому вопросу практически ничего не сделал.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУСА: Чем объяснить, что Вы неоднократно встречаясь с бандруководителями ЕЗДАУСКАСОМ и КУБИЛЮСОМ, давали им обещания оказать банде материальную помощь, однако, как Вы показываете, якобы практически никакой помощи им не оказывали?

Ответ обвин. БОРИСЯВИЧУСА: Действительно я неоднократно встречался с ЕЗДАУСКАСОМ и КУБИЛЮСОМ, однако особой практической помощи не оказывал. Во первых, за неимением времени занимаюсь этим вопросом, а одновременно опасался за себя, чтобы не компрометироваться перед Советскими органами. Поэтому при одной из встреч я порекомендовал ЕЗДАУСКАСУ, чтобы он по вопросу сбора продуктов для банды обратился прямо к моим подчиненным ксендзам.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУСА: А что Вы скажете по вопросу Вашей связи с немецкими парашутистами?

kunigus, o zakristijonus skiria parapijų klebonai, todėl paskirti jo zakristijonu negaliu. Žinodamas, kad Lieplaukės parapijos klebonas kunigas NAŠLĖNAS neturi zakristijono, aš pasiūliau JAZDAUSKUI kreiptis į jį. Vėliau aš pasikviečiau NAŠLĖNĄ į kurią ir pasitariau dėl JAZDAUSKO, kurį NAŠLĖNAS pažadėjo priimti pas save zakristijonu.

Praėjus kelioms dienoms po pirmojo JAZDAUSKO ir MISEVIČIAUS apsilankymo pas mane, MISEVIČIUS vėl atvažiavo pas mane į kurią su man nepažįstamu žmogumi KUBILIUMI, kurį pristatė kaip gaujos, kurioje jis slapstosi, vadą. KUBILIUS prašė padėti jų gaujoms maisto produktais. Kadangi tuo metu kurijoje buvo daug lankytojų, išsamiau apie tai mes su KUBILIUMI nepasikalbėjome, o susitarėme, kad jis ateis kitą kartą. Po kelių dienų KUBILIUS užėjo pas mane ir vėl prašė materialinės pagalbos savo gaujai. Taip pat jis papasakojo apie tarptautinius įvykius. Kiek prisimenu, KUBILIUS teigė, kad, pasibaigus karui su Vokietija, kils naujas karas tarp Sovietų Sąjungos, Anglijos ir Amerikos. Aš pasakiau KUBILIUI, kad dėl pagalbos maisto produktais aš pagalvosiu, tačiau praktiškai šiuo klausimu vėliau nieko nepadariau.

Klausimas kalt. BORISEVIČIUI: Kaip paaiškinti tai, kad Jūs ne vieną kartą buvote susitikęs su banditų vadais JAZDAUSKU ir KUBILIUMI, žadėjote gaujai materialinę pagalbą, tačiau, kaip Jūs teigiate, praktiškai tokios pagalbos jiems neteikėte?

Kalt. BORISEVIČIAUS atsakymas: Iš tikrųjų aš ne kartą buvau susitikęs su JAZDAUSKU ir KUBILIUMI, tačiau jokios ypatingos praktinės pagalbos nesuteikiau. Pirma, dėl to, kad tam neturėjau laiko, o be to, bijojau susikompromituoti prieš Tarybų valdžios organus. Dėl to vieno susitikimo metu aš rekomendavau JAZDAUSKUI dėl maisto produktų gaujai kreiptis tiesiai į man pavaldžius kunigus.

Klausimas kalt. BORISEVIČIUI: O ką Jūs galite pasakyti apie savo ryšius su vokiečių parašutininkais?

Ответ обвин. БОРИСЯВИЧУСА: Через несколько дней после прихода КУБИЛЮСА и МИСЯВИЧУСА, от последнего я получил записку, в которой он писал, чтобы я письмо, которое он прислал вместе с запиской, передал КУБИЛЮСУ. Содержание письма на имя КУБИЛЮСА я не знал, так как его не читал, и не знал, что это была радиограмма немецких парашутистов, как это мне стало известно в ходе следствия. Когда КУБИЛЮС вторично пришел ко мне, я передал ему указанное письмо и от него в тот же день получил две ответные записки, которых он просил отправить МИСЯВИЧУСУ. Впоследствии эти записки я отправил с ГУСТАЙТИСОМ, который приехал ко мне по служебным делам. Хочу отметить, что содержания этих записок КУБИЛЮСА я так же не знал, так как их не читал.

Протокол очной ставки записан с наших слов верно, нам прочитан в слух на понятном для нас русском языке, в чем и расписываемся.

Очную ставку провел ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

Kalt. BORISEVIČIAUS atsakymas: Praėjus kelioms dienoms po KUBILIAUS ir MISEVIČIAUS apsilankymo, iš pastarojo aš gavau raštelį, kuriame jis rašė, kad laišką, kurį jis atsiuntė kartu su rašteliu, perduočiau KUBILIUI. Laiško, adresuoto KUBILIUI, turinio aš nežinojau, nes jo neskaičiau, taip pat nežinojau, kad tai vokiečių parašutininkų radiograma. Tai sužinojau tardymo metu. Kai KUBILIUS atėjo pas mane antrą kartą, aš jam perdaviau minėtą laišką ir tą pačią dieną iš jo gavau du atsakomuosius raštelius, kuriuos jis prašė pasiųsti MISEVIČIUI. Vėliau aš šiuos raštelius pasiunčiau per GUSTAITĮ, kuris buvo atvykęs į kuriją tarnybiniais reikalais. Noriu pažymėti, kad šių KUBILIAUS raštelių turinio taip pat nežinau, nes jų neskaičiau.

Akistatos protokolas surašytas pagal mūsų žodžius teisingai, perskaitytas mums garsiai, suprantama rusų kalba, dėl to ir pasirašome. (Vysk. V.BORISEVIČIAUS ir E.MISEVIČIAUS parašai)

Akistatą vedė LTR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ОЧНОЙ СТАВКИ

между обвин. БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса и
ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса

от 7-го июня 1946 года, гор. Вильнюс

Очн. ставка начата в 10 ч. 40 м., окончена в 15 ч. 20 м.

Ввиду незнания русского языка обвиняемым ГУСТАЙТИСОМ очная ставка производится через переводчика ВЕНСКАЙТИСА, который об ответственности за неправильность перевода предупрежден по ст. 95 УК РСФСР.

После взаимного опознания обвиняемые БОРИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС заявили, что они друг друга знают хорошо с 1929 года, взаимоотношения между ними нормальны, личных счетов не имеют.

Вопрос обв. ГУСТАЙТИСУ: На предидущих допросах Вы давали показания о Вашей связи с немецкими парашутистами. Расскажите об обстоятельствах, при которых эти парашутисты установили связь с немецкими разведорганами.

Ответ обвин. ГУСТАЙТИСА: Примерно в конце февраля 1945 года по просьбе жительницы дер. Каркленай, Кражйской волости, ШИЛАУСКЕНЕ, я поехал к ним на исповедь к больному. После исповеди ШИЛАУСКЕНЕ меня попросила в отдельную комнату. Когда я зашел туда увидел одного незнакомого молодого человека лет 20-25, который обратился ко мне, при этом назвав себя РАМБЕРГАС, и стал рассказывать о том, что он является немецким парашутистом, переброшенным из Германии на парашутах в числе других разведчиков с заданием организовать отряды ЛЛА для ведения борьбы против Советской власти.

Этот РАМБЕРГАС рассказал о том, что у него имеется еще два товарища кроме того, он сказал, что в момент высадки на парашутах наткнулись на засаду военнослужащих Красной армии и в результате вооруженного столкновения потеряли радиопередатчик, который имели с собой. Как говорил РАМБЕРГАС, за неимением радиопередатчика они не имеют возможности связаться с немецким разведорганом, которым они были переброшены. По окончании разговоров РАМБЕРГАС просил меня, чтобы я им порекомендовал надежное место для укрытия от органов Советской власти. Я согласился принять их к себе домой и создать условия для укрытия. На следующий день с наступлением темноты РАМБЕРГАС

AKISTATOS PROTOKOLAS

Tarp kalt. Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., ir Prano GUSTAIČIO, Simono s.

1946 m. birželio 7 d., Vilnius

Akistata pradėta 10 val. 40 min., baigta 15 val. 20 min.

Kadangi kaltinamasis GUSTAITIS nemoka rusų kalbos, akistata vykdoma per vertėją VENSKAITĮ, kuris perspėtas dėl atsakomybės už neteisingą vertimą pagal RTFSR BK 95 str.

Po abipusio atpažinimo kaltinamieji BORISEVIČIUS ir GUSTAITIS pareiškė, kad jie vienas kitą gerai pažįsta nuo 1929 m., jų tarpusavio santykiai normalūs, asmeninių sąskaitų neturi.

Klausimas kalt. GUSTAIČIUI: Ankstesnių tardymų metu Jūs pasakojoje apie savo ryšius su vokiečių parašutininkais. Papasakokite, kokiomis aplinkybėmis šie parašutininkai užmezgė ryšį su vokiečių žvalgybos organais.

Kalt. GUSTAIČIO atsakymas: Maždaug 1945 m. vasario pabaigoje, Kražių valsčiaus Karklėnų kaimo gyventojos ŠIL AUSKIENĖS paprašytas, aš nuvykau išklaudyti ligonio išpažinties. Po išpažinties ŠIL AUSKIENĖ mane pakvietė į atskirą kambarį. Įėjęs pamačiau nepažįstamą 20-25 metų jaunuolį. Jis prisistatė RAMBERGO¹⁷ pavarde ir papasakojo, kad jis yra vokiečių parašutininkas, nuleistas parašutu iš Vokietijos kartu su kitais žvalgybininkais organizuoti čia LLA būrius kovai prieš Tarybų valdžią.

RAMBERGAS papasakojo, kad su juo yra dar du draugai ir kad nusileidžiant parašutais jie pateko į Raudonosios armijos karių pasalą ir ginkluoto susirėmimo metu pametė radijo siųstuva, kurį turėjo. Neturėdami siųstuvo, sakė RAMBERGAS, jie negali susisiekti su vokiečių žvalgybos organu, kuris juos čia nuleido. Pasibaigus pokalbiui, RAMBERGAS paprašė, kad aš rekomenduočiau patikimą vietą, kur jie galėtų pasislėpti nuo Tarybų valdžios

¹⁷ Zenonas Rombergas-„Zero“ - LLA narys. 1944 m. rugpjūtį-1945 m. sausį mokėsi vokiečių žvalgybos mokykloje Rytų Prūsijoje. 1945 m. sausio 20 d. kartu su dar trimis bendražygiais nusileido Tauragės apylinkėse. 1945 m. vasario 9 d., eidami pas Tryškių vlsč. Mistiškių kaimo gyventoją V.Karpinskį, jie pateko į NKVD pasalą ir susirėmimo metu neteko dokumentų bei radijo siųstuvo. MGB jį suėmė 1946 m. gegužės 14 d. Originale rašoma Rambergas.

со своими товарищами зашли ко мне домой, ночевали у меня, а на следующий день я договорился со своим знакомым жителем дер. Даргишкяй, Расейнского уезда, ВАЙГАУСКАСОМ Петрасом, чтобы он принял этих парашутистов и создал условия для их укрытия. ВАЙГАУСКАС согласился принять их, таким образом они перешли к нему, где и жили около двух месяцев.

Примерно 8-го или 10-го марта 1945 года находясь в городе Тельшай, куда я ездил к епископу - сидящему передо мной обвиняемому БОРИСЯВИЧУСУ, я увидел своего знакомого МИСЯВИЧУСА, который сказал, что он скрывается от органов Советской власти, как немецкий пособник - бывший бургомистр. МИСЯВИЧУС говорил, что он до этого был в банде КУБИЛЮСА, где он приобрел себе фиктивный документ. После этих разговоров я по просьбе БОРИСЯВИЧУСА и самого МИСЯВИЧУСА согласился взять последнего к себе домой. Таким образом МИСЯВИЧУС проживал у меня на нелегальном положении до момента моего ареста, т. е. до 17 января 1946 года (МИСЯВИЧУС тоже был арестован вместе со мной).

Необходимо отметить, что когда МИСЯВИЧУС проживал у меня, я ему рассказывал об этих парашутистах. 12-13 марта 1945 года я поехал в мест. Кражай, а когда через 6-7 дней вернулся. МИСЯВИЧУС рассказал мне о том, что приходили вышеуказанные парашутисты, которые интересовались, каким образом можно установить связь с границей, т. е. с ихним руководящим разведорганом. Как говорил МИСЯВИЧУС, он обещал парашутистам оказать помощь в деле установления связи с немецким разведорганом через бандглаваря КУБИЛЮС-"БАЛИС", который имел радиопередатчик (об этом мне говорил сам МИСЯВИЧУС). Примерно 18-20 марта 1945 года, дочь ВАЙГАУСКАСА А Валерия принесла ко мне домой радиограмму этих парашутистов, которые просили меня и МИСЯВИЧУСА, чтобы мы эту радиограмму передали по назначению. Радиограмма была написана коротко на литовском языке, в ней сообщалось о том, что какой то КАРПИНСКИС оказался агентом НКВД и предупреждалось о необходимости прекращения связи с ним. Одновременно в ней были какие то условные шифровые записи. Эту радиограмму вместе со своей запиской МИСЯВИЧУС через несколько дней после получения направил в гор. Тельшай, к обвин. БОРИСЯВИЧУСУ, для передачи КУБИЛЮСУ. Об этом рассказал мне сам МИСЯВИЧУС, когда я вернулся домой из мест. Калтиненай, куда вскоре я должен был переехать на постоянное жительство.

МИСЯВИЧУС сказал, что радиограмму он направил с крестьянином Дервинскасасом, который возил картошку в гор. Тельшай для нужд духовной семинарии. 9-10 апреля 1945 года я по служебным делам должен был ехать

organų. Aš sutikau juos priimti pas save ir sudaryti sąlygas slapstytis. Kitą dieną temstant RAMBERGAS su dviem savo draugais atėjo pas mane ir čia pernaktavo, o kitą rytą aš susitariau su savo pažįstamu Petru VAIGAUSKU iš Dargiškių kaimo, Raseinių apskrityje, kad jis priimtų šiuos parašiotininkus pas save ir sudarytų sąlygas jiems slapstytis. Taip jie susipažino ir persikėlė pas jį, kur gyveno apie du mėnesius.

1945 m. maždaug kovo 8 ar 10 d. atvykęs į Telšius pas vyskupą- sėdintį prieš mane kaltinamąjį BORISEVIČIŲ, aš sutikau savo pažįstamą MISEVIČIŲ, kuris sakė, kad slapstosi nuo Tarybų valdžios organų, kaip vokiečių bendrininkas - burmistras. MISEVIČIUS papasakojo, kad iki tol jis buvo KUBILIAUS gaujoje, kur įsigijo fiktyvų dokumentą. BORISEVIČIAUS ir paties MISEVIČIAUS prašomas, aš sutikau priimti pas save MISEVIČIŲ. Taip MISEVIČIUS nelegaliai gyveno pas mane iki 1946 m. sausio 17 d., kai mes abu kartu buvome suimti.

Būtina pažymėti tai, kad MISEVIČIUI gyvenant pas mane aš jam papasakojau apie tuos parašiotininkus. 1945 m. kovo 12 aš buvau išvykęs į Kražius. Man po 6 ar 7 dienų grįžus, MISEVIČIUS papasakojo, kad buvo atėję minėtieji parašiotininkai ir domėjosi, kaip būtų galima užmegzti ryšį su užsieniu, t. y. su jiems vadovujančiu žvalgybos organu. Pasak MISEVIČIAUS, jis jiems pažadėjo padėti susisiekti su vokiečių žvalgybos organu per gaujos vadeivą KUBILIŲ-„BALI“, kuris turėjo radijo siųstuvą (tai man sakė pats MISEVIČIUS). Apie kovo 18-20 d. VAIGAUSKO dukte Valerija VAIGAUSKAITĖ atnešė man šių parašiotininkų radiogramą, kurią jie prašė mane ir MISEVIČIŲ perduoti pagal paskirtį. Radiograma buvo trumpa, parašyta lietuvių kalba, joje pranešama, kad kažkoks KARPINSKIS, pasirodė, esąs NKVD agentas, todėl būtina su juo nutraukti ryšius. Taip pat joje buvo sąlyginiai šifruoti įrašai. Šią radiogramą su savo rašteliu MISEVIČIUS po kelių dienų pasiuntė į Telšius kaltinamajam BORISEVIČIUI, kad perduotų KUBILIUI. Tai man papasakojo pats MISEVIČIUS, kai aš grįžau iš Kaltinėnų, kur greitai turėjau persikelti nuolat gyventi.

MISEVIČIUS sakė, kad radiogramą jis pasiuntė per ūkininką DERVINSKĄ, kuris vežė bulves Telšių kunigų seminarijai. 1945 m. balandžio 9-10 d. turėjau nuvažiuoti tarnybiniais reikalais į Telšius. Prieš man išvyks-

в гор. Тельшай. Перед выездом МИСЯВИЧУС просил меня, чтобы я у БОРИСЯВИЧУСА поинтересовался в части указанной радиограммы. Когда я навестил БОРИСЯВИЧУСА, последний мне рассказал, что записку МИСЯВИЧУСА вместе с радиограммой парашутистов получил и передал КУБИЛЮСУ, который был у него и оставил две ответные записки. БОРИСЯВИЧУС передал мне эти оставленные КУБИЛЮСОМ записки (они были открыты - без конверта). Одна из них была адресована МИСЯВИЧУСУ, в ней сообщалось о том, что радиограмма будет передана по назначению. Вторая была адресована парашутистам. в ней сообщалось то же самое, кроме того, в ней были еще какие то шифровые записи. Под текстом записок имелась подпись "ВАЙШВИЛА". По прибытию домой я одну записку передал МИСЯВИЧУСУ, а другую сам лично отнес домой ВАЙТАУСКАСУ и у него передал парашутисту РАМБЕРГУ.

Вопрос обвин. ГУСТАЙТИСУ: Какое указание Вы получили от БОРИСЯВИЧУСА в части сбора продуктов питания для нужд банд?

ОТВЕТ: По данному вопросу я от БОРИСЯВИЧУСА никакого конкретного указания не получал. Однако при получении от БОРИСЯВИЧУСА выше указанных записок он сказал мне, что "партизанам" плохо живется. На это относясь сочувственно, я спросил, чем же им можно помочь. БОРИСЯВИЧУС на это ответил, что по возможности им можно помочь продуктами питания из своих личных средств, так как будет очень опасно, если организовать специальный сбор. Других разговоров по этому вопросу между нами не было. Я лично бандитам продуктов питания никогда не давал.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУС: Вы слышали показания обв. ГУСТАЙТИСА о Ваших связях с бандглаварем КУБИЛЮС и немецкими парашутистами. Вы подтверждаете эти показания?

ОТВЕТ: Показания обв. ГУСТАЙТИСА о моих связях с бандглаварем КУБИЛЮС и немецкими парашутистами я слышал хорошо и в основном их подтверждаю.

Обв. ГУСТАЙТИС правильно показывает о том, что примерно в 20 числах 1945 года я от МИСЯВИЧУСА получил две записки, которые привез один крестьянин (фамилии его не знаю, он для нашей духовной семинарии привозил картошку). Эти записки были в открытом виде, т. е. без конверта и заклейки. Одна записка МИСЯВИЧУСОМ была адресована мне, в ней он просил, чтобы я передал вторую записку ("посылочку", как он ее назвал) КУБИЛЮСУ. Хочу отметить, что содержания второй

tant MISEVIČIUS paprašė paklausti BORISEVIČIŲ, koks tos radiogramos likimas. BORISEVIČIUS man papasakojo, kad MISEVIČIAUS raštelį ir parašutininkų radiogramą jis gavo ir perdavė KUBILIUI, kuris paliko du atsakomuosius raštelius. Šiuos KUBILIAUS paliktus raštelius BORISEVIČIUS perdavė man (jie nebuvo įdėti į voką). Vienas iš jų buvo adresuotas MISEVIČIUI, jame buvo pranešama, kad radiograma bus perduota pagal paskirtį; o antras - parašutininkams, jame taip pat informuojama apie radiogramos išsiuntimą, be to, ten buvo šifruotų įrašų. Abu raštelius pasirašė „VAIŠVILA“. Parvykęs namo vieną raštelį atidaviau MISEVIČIUI, o kitą pats nunešiau VAIGAUSKUI namo ir ten perdaviau parašutininkui RAMBERGUI.

Klausimas kalt. GUSTAIČIUI: Kokie buvo BORISEVIČIAUS nurodymai Jums dėl maisto produktų rinkimo?

ATSAKYMAS: Jokio konkretaus nurodymo šiuo klausimu iš BORISEVIČIAUS aš negavau. Tačiau kai BORISEVIČIUS man perdavė minėtus raštelius, jis sakė, kad „partizanams“ labai sunku. Apgailestaudamas dėl to, aš paklausiau, kuo jiems būtų galima padėti. BORISEVIČIUS atsakė, kad būtų galima duoti maisto produktų už savo asmenines lėšas, nes daryti specialią rinkliavą labai pavojinga. Daugiau šiuo klausimu mes nekalbėjome. Aš pats banditams maisto produktų niekada nedaviau.

Klausimas kalt. BORISEVIČIUI: Jūs girdėjote kaltinamojo GUSTAIČIO parodymus apie Jūsų ryšius su banditų vadeiva KUBILIUMI ir vokiečių parašutininkais. Ar Jūs patvirtinate šiuos parodymus?

ATSAKYMAS: Kalt. GUSTAIČIO parodymus apie mano ryšius su banditų vadeiva KUBILIUMI ir vokiečių parašutininkais gerai girdėjau ir iš esmės juos galiu patvirtinti.

Kalt. GUSTAITIS teisingai teigia, kad 1945 m. maždaug kovo pabaigoje per vieną ūkininką (jo pavardės nežinau, jis atvežė bulves mūsų kunigų seminarijai) aš iš MISEVIČIAUS gavau du raštelius. Jie nebuvo užklijuoti ir įdėti į voką. Vienas MISEVIČIAUS raštelis buvo adresuotas man, jame jis prašė, kad antrą raštelį „siuntinėli“, kaip jie jį įvardijo, aš perduočiau KUBILIUI. Noriu pažymėti, kad antro raštelio, adresuoto KUBILIUI, turinio aš nežinau, nes jo neskaičiau. Kartoju, nors jis nebuvo

записки, которая была адресована КУБИЛЮСУ, я не знаю, так как я ее не читал. Повторяю, несмотря на то, что она была открыта, в ней я читал только адрес, т. е. кличку КУБИЛЮС А. После получения этих записок, примерно в начале апреля 1945 года ко мне пришел КУБИЛЮС, которому я и передал упомянутую записку и от него получил две ответные записки: одна на имя МИСЯВИЧУСА, а какой был адрес на другой, я сейчас не помню. При передаче этих записок КУБИЛЮС устно просил, чтобы эти записки я направил МИСЯВИЧУСУ.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУС: О чем говорилось в записках, которые Вы получили от КУБИЛЮСА для передачи МИСЯВИЧУСУ?

ОТВЕТ: Я должен сказать, что их содержания я тоже не знаю, так как я их не читал, несмотря на то, что они были в открытом виде и примерно три-четыре дня лежали в ящике моего личного стола и я их видел ежедневно.

Вопрос обвин. БОРИСЯВИЧУС: Записки, которые Вы получили от КУБИЛЮСА, отправили по адресу?

ОТВЕТ: Правильно говорит обв. ГУСТАЙТИС, что полученные мною от КУБИЛЮСА записки я отправил МИСЯВИЧУСУ через него. Правильно говорит ГУСТАЙТИС и о том, что я о бандитах (“лесники”, как мы их называли) ему рассказал с сочувствием, указывая о том, что из своих личных средств необходимо выделить определенную долю для нужд последних. При этом я также подчеркнул, чтобы он эти средства не собирал из местных жителей. Об этом я предупредил ГУСТАЙТИСА потому, чтобы он не допустил неосторожность и не скомпрометировал бы себя перед органами Советской власти.

Считаю необходимым отметить, что МИСЯВИЧУС приютился у ГУСТАЙТИСА по моей просьбе, об этом я имел с ГУСТАЙТИСОМ специальный разговор. Я просил, чтобы он приютил у себя МИСЯВИЧУСА, зная о том, что последний скрывается от органов Советской власти.

įdėtas į voką, aš perskaičiau tik adresą, t. y. KUBILIAUS slapyvardį. Maždaug 1945 m. balandžio pradžioje atėjus KUBILIUI aš perdaviau šį raštelį, o iš jo gavau du atsakomuosius raštelius: vieną MISEVIČIUI, o kito adresato dabar neprisimenu. Perduodamas KUBILIUS prašė šiuos raštelius pasiųsti MISEVIČIUI.

Klausimas kalt. BORISEVIČIUI: Kas buvo rašoma rašteliuose, kuriuos Jūs gavote iš KUBILIAUS ir turėjote perduoti MISEVIČIUI?

ATSAKYMAS: Šių raštelių turinio aš taip pat nežinau, nes jų neskaičiau, nepaisant to, kad jie nebuvo įdėti į voką ir gulėjo 3-4 dienas mano stalo stalčiuje ir aš juos kasdien matydavau.

Klausimas kalt. BORISEVIČIUI: Ar iš KUBILIAUS gautus raštelius Jūs perdavėte adresatui?

ATSAKYMAS: Kalt. GUSTAITIS teisingai pasakė, kad iš KUBILIAUS gautus raštelius aš atidaviau jam, kad pasiųstų MISEVIČIUI. GUSTAITIS taip pat teisingai teigia, kad apie banditus („miškinius“, kaip mes juos vadinavome) aš jam pasakojau su užuojauta ir nurodžiau, kad dalį savo asmeninių lėšų reikia skirti jiems. Aš pabrėžiau, kad negalima pinigų tam rinkti iš gyventojų. Dėl to GUSTAITĮ aš išpėjau, kad jis būtų atsargus ir nesusikompromituotų prieš Tarybų valdžios organus.

Manau, būtina pažymėti, kad GUSTAITIS priglaudė MISEVIČIŲ mano prašomas. Apie tai aš su GUSTAIČIU specialiai kalbėjau ir prašiau priglauti MISEVIČIŲ, žinodamas, kad pastarasis slapstosi nuo Tarybų valdžios organų.

Протокол очной ставки записан с наших слов правильно, мне прочитан в слух, с переводом на понятный для меня родной - литовский язык, в чем и расписываюсь. Подпись обв. ГУСТАЙТИСА.

Протокол очной ставки записан с наших слов правильно, мне прочитан в слух, на понятном для меня русском языке, в чем и расписываюсь. Подпись обв. БОРИСЯВИЧУСА.

Очную ставку провел ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

Переводчик - мл. лейтенант ВЕНСКАЙТИС

Akistatos protokolas surašytas pagal mūsų žodžius teisingai, perskaitytas man išverčiant į man suprantamą gimtąją lietuvių kalbą, dėl to ir pasirašau. (P.GUSTAIČIO parašas)

Akistatos protokolas surašytas pagal mūsų žodžius teisingai, perskaitytas man suprantama rusų kalba, dėl to ir pasirašau. (Vysk. BORISEVIČIAUS parašas)

Akistatą vedė LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas -
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Vertėjas - jaun. leitenantas VENSKAITIS (parašas)

“Утверждаю”

Начальник след, отдела МГБ ЛССР
Подполковник РОЗАУСКАС

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о дополнительном предъявлении обвинения)

1946 года июня 10 дня

гор. Вильнюс

Я, ст. следователь следотдела МГБ ЛССР, капитан СААКЯН, рассмотрев следственное дело № 6580 по обвинению БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сын Августинаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. 17-58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР,-

НАШЕЛ:

19 февраля 1946 года БОРИСЯВИЧУСУ предъявлено обвинение по ст. 17-58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР в том, что он будучи враждебно настроен по отношению Советской власти, в 1940-1941 году, после присоединения Литвы к Советскому Союзу выступал среди верующих с проповедями антисоветского содержания, хранил у себя на квартире и в костеле антисоветскую литературу.

В феврале-марте 1945 года, вступив в связь с руководителями бандформирований ЛЛА в Тельшайском уезде КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС, лично и через подчиненных ему ксендзов оказывал бандам ЛЛА материальную помощь продуктами. В ходе следствия также установлено, что по антисоветской работе БОРИСЯВИЧУС был связан с участниками подпольной антисоветской группы МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС, вместе с которыми помогал немецким парашутистам в установлении радио связи с германскими разведывательными органами.

В 1946 году в течении длительного времени укрывал у подчиненных ему ксендзов ГУСТАЙТИСА и НАШЛЕНАС, скрывающихся от органов советской власти, руководителя банд ЛЛА ЕЗДАУСКАС и немецкого пособника - участника нацподполья МИСЯВИЧУСА.

Руководствуясь ст. 128 и 129 УПК РСФСР, -

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS
(parašas)

NUTARIMAS
(dėl papildomo kaltinimo pareiškimo)

1946 m. birželio 10 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas SAAKIANAS, peržiūrėjęs Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s. kaltinamo padarius nusikaltimą, numatytą pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. str., tardymo bylą Nr. 6580,

NUSTAČIAU:

1946 m. vasario 19 d. BORISEVIČIUI pareikštas kaltinimas pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. str. dėl to, kad jis, būdamas priešiška nusistatęs Tarybų valdžios atžvilgiu, 1940-1941 m., po Lietuvos prisijungimo prie Tarybų Sąjungos, sakė tikintiesiems antitarybinio turinio pamokslus, laikė savo bute ir bažnyčioje antitarybinę literatūrą.

1945 m. vasario-kovo mėnesį, užmezgęs ryšius su LLA banditų formuočių vadovais Telšių apskrityje KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, pats ir per pavaldžius kunigus teikė LLA gaujoms materialinę pagalbą maisto produktais. Tardymo metu taip pat nustatyta, kad BORISEVIČIUS antitarybinį darbą dirbo glaudžiai bendradarbiaudamas su pagrindinės antitarybinės grupės nariais MISEVIČIUMI ir GUSTAIČIU, kartu su jais vokiečių parašiutininkams padėjo užmegzti radijo ryšį su vokiečių žvalgybos organais.

1946 m. ilgą laiką pas jam pavaldžius kunigus GUSTAITĮ ir NAŠLĖ-NAŲ slėpė besislapstančius nuo Tarybų valdžios organų LLA gaujų vadovą JAZDAUSKĄ ir vokiečių pagalbininką - nacionalinio pagrindo dalyvį MISEVIČIŲ.

Vadovaudamasis RTFSR BPK 128 ir 129 str.,-

ПОСТАНОВИЛ:

В дополнение к ранее предъявленному обвинению привлечь БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сын Августинаса в качестве обвиняемого по ст. 58-11 УК РСФСР.

Копию настоящего постановления направить Военному прокурору войск МВД Литовской ССР.

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

“Согласен”: нач. от-я следотдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

NUTARIAU:

Papildant anksčiau pateiktą kaltinimą patraukti Vincentą BORISEVIČIŪ, Augustino s., kaip kaltinamąjį pagal RTFSR BK 58-11 str.

Šio nutarimo kopiją pasiųsti Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo prokurorui.

LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Sutinku: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas
kapitonas LEONOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Аугустинаса

от 11 июня 1946 года

Допрос начат в 17 ч. 10 м.

Допрос окончен в 24 ч.

ВОПРОС: Вы читали постановление о предъявлении Вам дополнительного обвинения по ст. 58-11 УК РСФСР, т. е. о том, что Вы по своей антисоветской работе были связаны с руководителями бандформирования КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС, а так же с участниками националистического подполья МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС, вместе с которыми были в преступных связях с немецкими парашутистами.

Вам понятно сущность предъявленного обвинения и признаете ли Вы себя виновным в этом?

ОТВЕТ: Обвинение понятно, виновным себя в предъявленном мне обвинении по ст. 58-11 УК РСФСР признаю полностью. Одновременно хочу рассказать следующее. Кроме той антисоветской деятельности, которую я проводил до момента моего ареста, о чем я показал подробно на предидущих допросах, в данный момент не отрицаю, что я был связан с бандглаварями КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС, которые неоднократно встречались со мной с целью, чтобы я оказал их банде материальную помощь в деле снабжения продуктами питания.

Кроме того я поддерживал преступную связь с МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС. [...] Примерно в конце февраля 1945 года в Тельшайскую курию ко мне зашел мой старый хороший знакомый МИСЯВИЧУС вместе с главарем банды ЕЗДАУСКАС. В беседе со мной МИСЯВИЧУС говорил, что он как бывший бургомистр и немецкий пособник скрывается от органов Советской власти. Как говорил МИСЯВИЧУС, до момента прибытия ко мне, он был в банде вышеуказанного ЕЗДАУСКАС, где себе приобрел фиктивный документ. При этом МИСЯВИЧУС просил меня помочь ему укрыться от органов Советской власти. Я обещал ему помочь в этом деле и порекомендовал обратиться к настоятелю Пашильского прихода ГУСТАЙТИСУ, давая ему адрес последнего и обещав поговорить по этому вопросу с ГУСТАЙТИСОМ, что мною и было сделано. Во время этой встречи через МИСЯВИЧУСА я познакомился с ЕЗДАУСКАС, который просил меня, чтобы я оказал их банде помощь продуктами питания. Относясь с глубоким сочувствием для нужд банд, я передал ЕЗДАУСКАСУ 20-25 кг капченного мяса. После этих переговоров я угостил МИСЯВИЧУСА и ЕЗДАУСКАС завтраком и они ушли к себе в банду.

Kaltinamojo Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. birželio 11 d.

Tardymas pradėtas 17 val. 10 min.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Jūs perskaitėte nutarimą dėl pareiškimo papildomo kaltinimo Jums pagal RTFSR BK 58-11 str., t. y. dėl to, kad Jūs dirbdamas antitarybinį darbą bendradarbiavote su banditų formuotės vadovais KUBILIUMI ir JAZDAUSKU bei nacionalistinio pogrindžio dalyviais MISEVIČIUMI ir GUSTAIČIU, visi kartu Jūs palaikėte nusikalstamus ryšius su vokiečių parašutininkais.

Ar Jūs supratote pareikšto kaltinimo esmę ir ar prisipažįstate kaltas dėl to?

ATSAKYMAS: Kaltinimą supratau, kaltas dėl pareikšto kaltinimo pagal RTFSR BK 58-11 str. visiškai prisipažįstu. Kartu noriu papasakoti, kad, be tos antitarybinės veiklos, kurią aš vykdžiau iki suėmimo ir apie kurią aš išsamiai pasakojau ankstesnių tardymų metu, šiuo metu neneigiu, kad palaikiau ryšius su gaujų vadeivomis KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, kurie ne kartą buvo susitikę su manimi tartis dėl materialinės pagalbos jų gaujai apsirūpinti maisto produktais.

Be to, palaikiau nusikalstamus ryšius su MISEVIČIUMI ir GUSTAIČIU. [...] Maždaug 1945 m. vasario pabaigoje pas mane į Telšių kuriją užėjo mano senas geras pažįstamas MISEVIČIUS kartu su gaujos vadeiva JAZDAUSKU. Pokalbio metu MISEVIČIUS papasakojo, kad jis, kaip buvęs burmistras ir vokiečių bendrininkas, slapstosi nuo Tarybų valdžios organų. Pasak MISEVIČIAUS, iki tol jis buvo minėto JAZDAUSKO gaujoje, kur įsigijo fiktyvų dokumentą. Jis prašė mane padėti jam slapstytis nuo Tarybų valdžios organų. Aš pažadėjau jam padėti ir pasiūliau šiuo klausimu pakalbėti su Pašilės parapijos klebonu GUSTAIČIU, daviau pastarojo adresą ir pažadėjau pats pasikalbėti su GUSTAIČIU. Tatai vėliau ir padariau. Šio susitikimo metu MISEVIČIUS mane supažindino su JAZDAUSKU, kuris mane paprašė padėti jų gaujai maisto produktais. Gerai suprąsdamas gaujų reikmes, aš JAZDAUSKUI daviau 20-25 kg rūkytos mėsos. Po to pavaišinau MISEVIČIŲ ir JAZDAUSKĄ pusryčiais ir jie išėjo į savo gaują.

Через несколько дней ЕЗДАУСКАС вновь зашел ко мне и сообщил о том, что он получил от настоятеля Тиркшляйского прихода, ксендза КЕЛА продукты для банд, но сколько именно, не говорил. Одновременно ЕЗДАУСКАС просил меня, чтобы я дал указание своим подчиненным ксендзам для сбора продуктов. С целью, чтобы не выдать себя и не скомпрометироваться перед органами Советской власти, я посоветовал ЕЗДАУСКАСУ, чтобы он сам лично обратился по данному вопросу к моим подчиненным ксендзам.

В третий и последний раз я с ЕЗДАУСКАС встречался примерно в апреле 1945 года, когда он пришел ко мне и сообщил о том, что якобы все участники его банды арестованы и он остался один, поэтому он просил меня, чтобы я дал ему место понаморя и справку о том, что он является понаморем, которую он мог бы представить в военкомат для освобождения от призыва в армию. Зная, что место понаморя у настоятеля Леплаукского прихода ксендза НАШЛЕНАС свободно, я предложил ЕЗДАУСКАСУ обратиться к НАШЛЕНАС. Впоследствии я вызвал НАШЛЕНАСа к себе в курию и поговорил с ним о ЕЗДАУСКАС, которого он принял к себе понамарем. Когда переговорил с НАШЛЕНАСОМ о ЕЗДАУСКАС, на имя последнего на русском языке я написал справку в военкомат. Эту справку писал потому, что сам НАШЛЕНАС не знал русского языка. Указанную справку НАШЛЕНАС заверил своей подписью и печатью. Таким образом по моей инициативе ЕЗДАУСКАС, как главарь банды, длительное время скрывался у НАШЛЕНАСа.

С главарем банды КУБИЛЮС я познакомился примерно в первых числах марта 1945 года, когда он приходил ко мне вместе с МИСЯВИЧУСОМ. Познакомившись, КУБИЛЮС обратился ко мне с просьбой оказать их банде помощь продуктами. Ввиду того, что в то время у меня в курии было много посетителей, с целью соблюдения конспирации, я не стал на эту тему разговаривать с КУБИЛЮС, но договорились, чтобы он вторично пришел ко мне. После чего КУБИЛЮС ушел, а МИСЯВИЧУС остался. Согласно предварительной договоренности с ГУСТАЙТИСОМ, последний в день прибытия ко мне КУБИЛЮСА, пришел в курию и взял к себе домой МИСЯВИЧУСА. Таким образом по моему содействию МИСЯВИЧУС стал скрываться от органов Советской власти у ГУСТАЙТИСА до момента их ареста.

Через несколько дней после посещения КУБИЛЮС и МИСЯВИЧУС, от последнего я получил две записки, это было примерно 20 марта 1945 года. Как я показал на предыдущих допросах, эти записки были в открытом виде, т. е. без конверта и заклейки. В первой, адресованной мне, записке МИСЯВИЧУС просил, чтобы вторую записку (“посылочку”, как он ее называл) я передал КУБИЛЮСУ. Содержание этой посылки я не знаю, так

Po kelių dienų JAZDAUSKAS vėl užėjo pas mane ir pranešė, kad iš Tirkšlių parapijos klebono kunigo KIELOS jis gavo produktų gaujai, tačiau kiek, nesakė. JAZDAUSKAS taip pat prašė, kad aš duočiau nurodymą savo kunigams dėl maisto produktų rinkimo. Nenorėdamas išsiduoti ir susikompromituoti prieš Tarybų valdžios organus, aš patariau JAZDAUSKUI pačiam kreiptis į man pavaldžius kunigus šiuo klausimu.

Trečią ir paskutinį kartą su JAZDAUSKU buvau susitikęs maždaug

1945 m. balandžio mėnesį. Jis atėjo pas mane ir pranešė, kad visi jo gaujos dalyviai suimti, jis likęs vienas. Prašė įdarbinti jį zakristijonu ir išrašyti apie tai pažymą, kurią jis galėtų pristatyti į karinį komisariatą, kad būtų atleistas nuo šaukimo į armiją. Žinodamas, kad Lieplaukės klebonas kunigas NAŠLĖNAS neturi zakristijono, aš pasiūliau JAZDAUSKUI kreiptis į jį. Vėliau aš pasikviečiau NAŠLĖNĄ į kurią ir pasitariau dėl JAZDAUSKO, kurį NAŠLĖNAS priėmė zakristijonu. Kai su NAŠLĖNU susitariau dėl JAZDAUSKO, parašiau JAZDAUSKUI rusų kalba pažymą pristatyti į karinį komisariatą. Pažymą rašiau aš, nes NAŠLĖNAS nemokėjo rusų kalbos, jis patvirtino pažymą savo parašu ir antspaudu. Taip gaujos vadeiva JAZDAUSKAS mano iniciatyva ilgą laiką slapstėsi pas NAŠLĖNĄ.

Su gaujos vadeiva KUBILIUMI aš susipažinau maždaug 1945 m. kovo pradžioje, kai jis buvo atėjęs pas mane kartu su MISEVIČIUMI. KUBILIUS taip pat prašė padėti jį gaujai maisto produktais. Kadangi tuo metu kurijoje buvo daug lankytojų, laikydamasis konspiracijos, aš apie tai nieko nekalbėjau su KUBILIUMI, o susitariau, kad jis ateis kitą kartą. Po to KUBILIUS išėjo, o MISEVIČIUS liko. Pagal išankstinį susitarimą tą pačią dieną atvyko GUSTAITIS ir pasiėmė MISEVIČIŲ. Tokiu būdu mano tarpininkavimu MISEVIČIUS ėmė slapstytis nuo Tarybų valdžios organų pas GUSTAITĮ iki jų suėmimo.

Praėjus kelioms dienoms po KUBILIAUS ir MISEVIČIAUS apsilankymo, apie kovo 20 d., iš MISEVIČIAUS aš gavau du raštelius. Kaip minėjau ankstesnėse apklausose, šie rašteliai nebuvo įdėti į voką ir užklijuoti. Vienas raštelis buvo adresuotas man. Jame MISEVIČIUS prašė, kad antrą raštelį („siuntinėli“, kaip jis įvardijo) aš perduočiau KUBILIUI. Šio raštelio

как ее не читал. Я ее передал КУБИЛЮСУ, когда он зашел ко мне в второй раз, это было примерно в начале апреля 1945 года. После вручения этих записок КУБИЛЮСУ, я от последнего получил две ответные записки, одна была на имя МИСЯВИЧУСА, а какой адрес был на другой, не помню. КУБИЛЮС просил, чтобы обе эти записки я направил МИСЯВИЧУСУ. Содержание этих ответных записок я тоже не знаю, так как их не читал. Поэтому я и не знал, что "посылочка", которую мне прислал МИСЯВИЧУС это была радиограмма немецких парашутистов, которую я передал КУБИЛЮСУ (Об этой радиограмме мне стало известно в ходе следствия из показаний обвиняемых МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС).

ВОПРОС: Вы даете не искренние показания. Как же Вы могли не знать содержания указанной "посылочки" и тех двух записок КУБИЛЮСА, если они открыто длительное время находились у Вас?

ОТВЕТ: По данному вопросу другого ответа я не имею, кроме выше изложенного. Действительно я имел возможность и мог бы узнать содержание этой "посылочки" и ответных записок КУБИЛЮСА, так как они открыто продолжительное время лежали в ящике моего личного стола. Но никакого любопытства я не проявил для того, чтобы читать эту "посылочку" и записки КУБИЛЮСА.

ВОПРОС: А когда Вам стало известно, что МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС являются участниками националистического подполья?

ОТВЕТ: Я вообще не знал, что МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС являются участниками националистического подполья, как Вы их называете. МИСЯВИЧУСА я знал как немецкого пособника, бывшего бургомистра, который скрывался от органов Советской власти и впоследствии примкнул к банде КУБИЛЮСА. ГУСТАЙТИСА я знаю как укрывателя МИСЯВИЧУСА, а КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС я знал как главарей банды, с которыми я установил связь через МИСЯВИЧУСА. Я не отрицаю, что между КУБИЛЮС, ЕЗДАУСКАС, МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС и мною была организованная антисоветская связь, о чем я подробно показал выше.

Протокол допроса записан с моих слов верно, мне прочитан в слух на понятном для меня русском языке, в чем и расписываюсь (подпись БОРИСЯВИЧУСА).

Допросил: Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

turinio aš nežinau, nes, jo neperskaitęs, atidaviau KUBILIUI, kai pastarasis užėjo pas mane antrą kartą, tai buvo maždaug 1945 m. balandžio pradžioje. Įteikęs raštelį KUBILIUI, aš gavau iš jo du atsakomuosius raštelius: vieną adresuotą MISEVIČIUI, o kam buvo adresuotas antras, neprisimenu. KUBILIUS prašė abu raštelius pasiųsti MISEVIČIUI. Šių atsakomųjų raštelių turinio aš taip pat nežinau, nes jų neskaičiau. Todėl aš ir nežinojau, kad „siuntinėlis“⁴¹, kurį man atsiuntė MISEVIČIUS, buvo vokiečių parašutininčių radiograma, kurią aš perdaviau KUBILIUI. (Apie šią radiogramą aš sužinojau tardymo metu, iš kaltinamųjų MISEVIČIAUS ir GUSTAIČIO parodymų.)

KLAUSIMAS: Jūsų parodymai nėra teisingi. Kaipgi Jūs galėjote nežinoti „siuntinėlio“ ir tų dviejų KUBILIAUS raštelių turinio, jeigu jie nebuvo įdėti į voką ir ilgą laiką buvo pas Jus?

ATSAKYMAS: Aš neturiu ką atsakyti į šį klausimą be to, ką jau sakiau. Iš tikrųjų aš turėjau galimybę ir galėjau sužinoti šio „siuntinėlio“ ir KUBILIAUS atsakomųjų raštelių turinį, nes jie ilgą laiką buvo mano asmeninio stalo stalčiuje. Tačiau nebuvau toks smalsus ir neskaičiau to „siuntinėlio“ ir KUBILIAUS raštelių.

KLAUSIMAS: Kada Jūs sužinojote, kad MISEVIČIUS ir GUSTAITIS yra nacionalistinio pagrindžio dalyviai?

ATSAKYMAS: Aš apskritai nežinojau, kad MISEVIČIUS ir GUSTAITIS yra nacionalistinio pagrindžio dalyviai, kaip Jūs juos vadinatė. Žinojau, kad MISEVIČIUS buvo vokiečių bendrininkas, buvęs burmistras, kuris slapstėsi nuo Tarybų valdžios organų ir vėliau prisidėjo prie KUBILIAUS gaujos. Žinojau, kad GUSTAITIS slepia MISEVIČIŲ, o KUBILIUS ir JAZDAUSKAS yra gaujos vadeivos, su kuriais aš susipažinau per MISEVIČIŲ. Aš neneigiu, kad tarp KUBILIAUS, JAZDAUSKO, MISEVIČIAUS, GUSTAIČIO ir manęs buvo organizuoti antitarybinio pobūdžio ryšiai, apie ką aš išsamiai esu pasakojęs anksčiau.

Tardymo protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, perskaitytas man suprantama rusų kalba; jį ir pasirašau. (Vysk. A.BORISEVIČIAUS parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

“Утверждаю”
Зам нач следотдела МГБ ЛССР
полковник Козлов
17 июня 1946 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о приобщении вещественных доказательств)

1946 года июня 17 дня

г. Вильнюс

Я, ст. следователь следотдела МГБ ЛССР капитан СААКЯН, рассмотрев материалы следственного дела № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сына Августинаса, МИСЯВИЧУСА Эдуардаса сына Стасиса и др.,

НАШЕЛ:

8 июля 1943 года обвин. БОРИСЯВИЧУС написал и выпустил в массовом тираже обращение к верующим и духовенству, содержащее клевету на советский строй в духе фашистской пропаганды. Это обращение в количестве 130 экземпляров разослал подчиненным ксендзам Тельшайской епархии, предложив прочесть верующим вместо проповеди.

Один экземпляр этого обращения на литовском языке имеется в следственном деле по обвин. БОРИСЯВИЧУСА.

При аресте у обвин. МИСЯВИЧУСА изято фиктивное удостоверение личности № 377 на имя МИНЕЙКА Евгениус сын Стасиса, по которому он скрывался.

Вышеупомянутые документы уличают БОРИСЯВИЧУСА и МИСЯВИЧУСА в проводимой ими антисоветской работе, поэтому руководствуясь ст. 66 и 67 УПК РСФСР,-

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo skyriaus virš. pav.
pulkininkas KOZLOVAS (parašas)
1946 m. birželio 17 d.

N U T A R I M A S
(dėl daiktinių įrodymų prijungimo prie bylos)

1946 m. birželio 17 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas SAAKIANAS, peržiūrėjęs Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., Eduardo MISEVIČIAUS, Stasio s., ir kt. tardymo bylos Nr. 6499 kaltinamąją medžiagą,

NUSTAČIAU:

1943 m. liepos 8 d. kalt. BORISEVIČIUS parašė ir išleido masiniu tiražu ganytojišką laišką kunigams ir tikintiesiems, kuriame fašistinės propagandos dvasia šmeižiama tarybinė santvarka. Šį laišką padauginęs 130 egz. tiražu išsiuntinėjo jam pavaldiems Telšių vyskupijos kunigams, kad jie jį perskaitytų tikintiesiems vietoj pamokslų.

Vienas šio laiško egzempliorius lietuvių kalba yra tarp kalt. BORISEVIČIAUS tardymo bylos dokumentų¹⁸.

Suimant MISEVIČIŲ, iš jo buvo konfiskuotas fiktyvus asmens liudijimas Nr. 377 - Eugenijaus MINEIKOS, Stasio s., vardu, su kuriuo jis slapstėsi.

Minėti dokumentai yra BORISEVIČIAUS ir MISEVIČIAUS antitarybinės veiklos įrodymas, todėl pagal RTFSR BPK 66 ir 67 str.,

¹⁸ Byloje šio laiško nerasta. Žr. šio leidinio 2 priedą, p. 763-769.

ПОСТАНОВИЛ:

Переводы вышеперечисленных документов с литовского на русский язык приобщить к следственному делу № 6499 в качестве вещественных доказательств.

Справка: подлинник обращения выпущенный БОРИСЯВИЧУСОМ на литовском языке хранится во 2-ом отделе МГБ Лит. ССР

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР капитан СААКЯН

“Согласен”: Начальник отд-я след, отдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

NUTARIAU:

Minėtų dokumentų vertimus iš lietuvių į rusų kalbą prijungti prie tardymo bylos Nr.6499 kaip daiktinius įrodymus.

Pastaba: BORISEVIČIAUS ganytojiško laiško originalas lietuvių kalba yra LTSR MGB 2-ajame skyriuje.

LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Sutinku: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas
kapitonas LEONOVAS (parašas)

“Утверждаю”
Начальник следотдела МГБ ЛССР
подполковник РОЗАУСКАС
17 июня 1946 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о выделении материалов в отдельное производство)

1946 года июня 17 дня

г. Вильнюс

Я, ст. следователь следотдела МГБ ЛССР капитан СААКЯН, рассмотрев материалы следственного дела № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сына Августинаса [...] в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 58-1-а и 58-11 УК РСФСР, -

НАШЕЛ:

По показаниям обвиняемых БОРИСЯВИЧУС, МИСЯВИЧУС и других, как участники антисоветского националистического подполья проходят:

1. ОЛБШАУСКАС Иозас
2. ПОШКУС или ПОЧУС
3. ПЕТКУС Генрих
4. ЕЗДАУСКАС - „ШАРУНАС”
5. ЛОКИС Степонас
6. КАДЖАЛИС Антанас (фамилия не точно)
7. ВИРКЕТИС Алоизас
8. ШАРКАУСКАС Валерионас
9. ВАЙГАУСКАС Пятрас
10. ВАЙГАУСКАЙТЕ Валерия.

Учитывая, что следствие по делу БОРИСЯВИЧУС [...] окончено, а местонахождение выше перечисленных участников нац. подполья неизвестно,

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS (parašas)
1946 m. birželio 17 d.

N U T A R I M A S
(dėl dokumentų išskyrimo į atskirą bylą)

1946 m. birželio 17 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas SAAKIANAS, peržiūrėjęs Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., ir kt., kaltinamų padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-la ir 58-11 str., tardymo bylą Nr. 6499,

NUSTAČIAU:

Pagal kaltinamųjų BORISEVIČIAUS, MISEVIČIAUS ir kitų parodymus, antitarybiniam nacionalistiniam pogrindžiui priklauso:

1. Juozas OLŠAUSKAS;
2. POŠKUS arba POCIUS;
3. Henrikas PETKUS;
4. JAZDAUSKAS-„ŠARUNAS“;
5. Steponas LOKYS;
6. Antanas KADŽALIS [pavardė netiksli];
7. Aloyzas VIRKIETIS;
8. Valerijonas ŠARKAUSKAS;
9. Petras VAIGAUSKAS;
10. Valerija VAIGAUSKAITĖ.

Atsižvelgdamas į tai, kad BORISEVIČIAUS [...] bylos tyrimas baigtas, o išvardytų nac. pogrindžio dalyvių buvimo vieta nežinoma,

ПОСТАНОВИЛ:

Следственные материалы в отношении ОЛЬШАУСКАС, ПОШКУС или ПОЧУС, ПЕТКУС, ЕЗДАУСКАС-„ШАРУНАС”, ЛОКИС, КАДЖАЛИС, ВИРКЕТИС, ШАРКАУСКАС, ВАЙГАУСКАС, ВАЙГАУСКАЙТЕ из след, дела № 6499 выделить в отдельное производство для их розыска и привлечения к уголовной ответственности.

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

“Согласен”: Начальник отд-я след, отдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

NUTARIAU:

Tyrimo duomenis apie OLŠAUSKO, POŠKAUS arba POCIAUS, PETKAUS, JAZDAUSKO-, ŠARŪNO“, LOKIO, KADŽALIO, VIRKIEČIO, ŠARKAUSKO, VAIGAUSKO, VAIGAUSKAITĖS veiklą iš tardymo bylos Nr. 6499 išskirti į atskirą bylą, siekiant minėtus asmenis surasti ir patraukti baudžiamojon atsakomybèn.

LTSR MGB tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Sutinku: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio viršininkas
kapitonas LEONOVAS (parašas)

ПРОТОКОЛ
об окончании следствия

1946 г. июня 18 дня. Я, ст. следователь Следотдела МГБ ЛССР капитан СААКЯН, рассмотрев материалы следственного дела № 6499 по обвинению БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса сына Августинаса в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР, найдя, что дело следствием окончено, а добытые данные достаточны для предания суду, руководствуясь ст. 206 УПК РСФСР, объявил об этом обвиняемому, предъявил для ознакомления все производство по делу и спросил, желает ли обвиняемый чем либо дополнить следствие.

Обвиняемый БОРИСЯВИЧУС, ознакомившись с материалами следственного дела, заявил, что дополнить следствие ничем не имеет. Ходатайств по делу не предъявляет.

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

В предъявлении материалов следствия принимал участие
пом. Военного Прокурора БВО -
подполковник юстиции ТУГОВ

СПРАВКА

Дана сан. частью в\т МГБ ЛССР на БОРИСЯВИЧУС Винцентас в том, что он прошел мед. осмотр.

При осмотре оказалось: хроническое заболевание сердца. К физическому труду годен.

Фелдшер мл. лейтенант Шестель

20 мая 1946 г.

Tardymo pabaigos PROTOKOLAS

1946 m. birželio 18 d. Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas kapitonas SAAKIANAS, peržiūrėjau Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., kaltinamo padarius nusikaltimus, numatytus pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. ir 58-11 str., tardymo bylą Nr. 6499.

Nutareš, kad parengtinis tardymas baigtas, o gautųjų duomenų pakanka, kad byla būtų galima pateikti teismui, pagal RTFSR BPK 206 str. pranešiau apie tai kaltinamajam BORISEVIČIUI, pateikiau susipažinimui visą bylos medžiagą ir paklausiau, ar kaltinamasis nori ką nors pridėti.

Kaltinamasis BORISEVIČIUS, susipažinęs su tardymo bylos dokumentais, pareiškė, kad neturi ką pridėti. Skundų dėl bylos tyrimo neturi.

(Vysk. V. BORISEVIČIAUS parašas)

LTSR MGB tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

Supažindinant su bylos tyrimo medžiaga dalyvavo
Pabaltijo karinės apygardos karo prokuroro padėjėjas
justicijos papulkininkis TUGOVAS (parašas)

PAŽYMA

Išduota LTSR MGB vidaus kalėjimo sanitarinės dalies Vincentui BORISEVIČIUI, Augustino s., kad jam atliktas medicininis patikrinimas.

Patikrinimo metu buvo nustatyta lėtinė širdies liga. Gali dirbti fizinį darbą.

Felč. jaun. leit. ŠESTEL (parašas)

1946 m. gegužės 20 d.

“Утверждаю”

Зам. министра госбезопасности ЛССР
полковник ЛЕОНОВ
8 июля 1946 года

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ
(По следственному делу № 6499)

По обвинению:

1. БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.
2. МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса
3. ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса
4. ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса в совершении преступлений, предусмотренных ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР.
5. КАУШИС Пранас с. Ионаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.

В январе-мае 1946 года МГБ ЛССР за антисоветскую работу арестованы и привлечены к уголовной ответственности по настоящему делу: БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса, МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса, ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса, ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса и КАУШИС Пранас с. Ионаса.

Произведенным по делу расследованием установлено, что в 1944-1946 г. в Тельшайском и прилегающих к нему уездах Литовской ССР имели место многочисленные проявления вооруженных бандформирований литовско-немецких буржуазных националистов. Активную помощь бандам в борьбе против Советской власти в этих уездах оказывало католическое духовенство Тельшайской епархии во главе с привлеченным по настоящему делу епископом БОРИСЯВИЧУС.

За участие в подпольных антисоветских организациях и за преступную связь с вооруженными бандами в 1945-1946 г. арестовано и предано суду более 10 подчиненных БОРИСЯВИЧУСУ ксендзов. Кроме того, до 20 ксендзов его епархии, принимавших участие в антисоветской работе националистического подполья, перешли на нелегальное положение и скрываются от органов Советской власти.

БОРИСЯВИЧУС со времени восстановления Советской власти в Литве в 1940 году до ареста в своих письменных обращениях, публичных

„Tvirtinu“
LTSR Valstybės saugumo
ministro pavaduotojas
pulkininkas LEONOVAS (parašas)
1946 m. liepos 8 d.

KALTINAMOJI IŠVADA
(Pagal tardymo bylą nr. 6499)

Kaltinamiesiems:

1. Vincentui BORISEVIČIUI, Augustino s., padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str.;
2. Eduardui MISEVIČIUI, Stasio s.
3. Pranui GUSTAIČIUI, Simono s.
4. Valerijai VALICKAITEI, Stasio d., padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-la ir 58-11 str.;
5. Pranui KAUŠIUI, Jono s., padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.

1946 m. sausio-gegužės mėnesiais LTSR MGB už antitarybinę veiklą suėmė ir kaltinamaisiais pagal šią bylą pripažino Vincentą BORISEVIČIŪ, Augustino s., Eduardą MISEVIČIŪ, Stasio s., Praną GUSTAITĮ, Simono s., Valeriją VALICKAITE, Stasio d., ir Praną KAUŠĮ, Jono s.

Bylos tyrimo metu nustatyta, kad 1944-1946 m. Lietuvos TSR Telšių ir gretimose apskrityse aktyviai reiškėsi lietuvių-vokiečių buržuazinių nacionalistų ginkluoti banditų junginiai. Gaujoms, kovojančioms prieš Tarybų valdžią, aktyvią paramą šiose apskrityse teikė Telšių vyskupijos katalikų dvasininkija, kuriai vadovavo šioje byloje kaltinamas vyskupas BORISEVIČIUS.

Dėl dalyvavimo pagrindinėse antitarybinėse organizacijose ir nusikaltimų ryšių su ginkluotomis gaujomis palaikymą 1945-1946 m. buvo suimti ir teisiami daugiau nei 10 BORISEVIČIUI pavaldžių kunigų. Be to, apie 20 jo vyskupijos kunigų, dalyvavusių nacionalistinio pagrindžio antitarybinėje veikloje, gyvena nelegaliai ir slapstosi nuo Tarybų valdžios organų.

BORISEVIČIUS nuo Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvoje 1940 m. iki suėmimo dienos savo rašytiniuose kreipimuose, viešose kalbose ir pokal-

выступлениях и беседах призывал ксендзов и население своей епархии к активной борьбе с Советским строем. В 1945 году поддерживал личную связь с руководителями бандформирования “Жемайчу легионас” КУБИЛЮС (осужден) и ЕЗДАУСКАС (скрывается), организовал материальную помощь их бандам (л. д. 15-88, 90-97, 112-151, 153 -166, 181-196, 198-213,264-289,319-320).

Привлеченные по настоящему делу МИСЯВИЧУС и ГУСТАЙТИС были связаны с БОРИСЯВИЧУС по антисоветской работе и вместе с ним помогали вражеским разведчикам в устновлении радиосвязи с немецкими разведорганами. В марте 1945 года МИСЯВИЧУС связал БОРИСЯВИЧУСА с бандруководителями КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС (л. д. 43-77, 85-88, 90-97, 125-151, 153-166, 181-213, 264-289).

Обвиняемые ВАЛИЦКАИТЕ и КАУШИС доставляли ГУСТАЙТИСУ и МИСЯВИЧУСУ выпускаемые в бандах антисоветские листовки. Кроме того, ВАЛИЦКАИТЕ в своей квартире организовала встречу ГУСТАЙТИСУ с участником нацподполья Шаркаускас (л. д. 190-196, 198-213,226-237,239-242,253-258, 260-263,287-289).

В отношении преступной деятельности каждого из обвиняемых установлено:

1. БОРИСЯВИЧУС Винцентас, будучи епископом Тельшайской епархии, в которую входят Тельшайский, Шауляйский, Таурагский и Кретингский уезды, в 1940-41 г., объезжая епархию, выступал с проповедями антисоветского содержания. Хранил в своей квартире и в костеле антисоветскую литературу (л. д. 26-42, 319).

В 1943 году БОРИСЯВИЧУС издал написанное им в духе фашистской пропаганды обращение к верующим и духовенству, содержащее клевету на советский строй и угрозы по адресу населения, сочувствующего Советской власти. Это обращение, отпечатанное типографическим способом в количестве 130 экземпляров, БОРИСЯВИЧУС направил во все приходы своей епархии, предложив ксендзам прочитать верующим вместо проповеди (л. д. 26-42).

В феврале 1945 года БОРИСЯВИЧУС через своего знакомого МИСЯВИЧУС установил антисоветскую связь с бандформированиями и в своем доме неоднократно встречался с руководителями “Жемайчу легиона” КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС по вопросу оказания их бандам материальной помощи и приобретения фиктивных документов. Передавал ЕЗДАУСКАСУ продукты питания для банд и рекомендовал обратиться за материальной помощью к подчиненным ксендзам КЕЛА (находится на нелегальном положении) и НАШЛЕНАС, которые в дальнейшем поставляли а банды продукты питания (л. д. 43-77, 87-88,90-97,129-151, 153-166.264—283).

biuose ragino savo vyskupijos kunigus ir gyventojus aktyviai kovoti prieš Tarybų valdžią. 1945 m. užmezgė asmeninius ryšius su banditų formuotės „Žemaičių legionas“ vadais KUBILIUMI (nuteistas) ir JAZDAUSKU (slapstosi), organizavo materialinę pagalbą jų gaujoms (b. I. 15-88, 90-97, 112-151, 153-166, 181-196, 198-213, 264-289, 319-320).

Šioje byloje kaltinami MISEVIČIUS ir GUSTAITIS kartu su BORISEVIČIUMI dirbo antitarybinį darbą ir padėjo prieš žvalgams užmegzti radijo ryšį su vokiečių žvalgybos organais. 1945 m. kovo mėnesį MISEVIČIUS supažindino BORISEVIČIŲ su banditų vadais KUBILIUMI ir JAZDAUSKU (b. I. 43-77, 85-88, 90-97, 125-151, 153-166, 181-213, 264-289).

Kaltinamieji VALICKAITĖ ir KAUSYS atnešdavo GUSTAIČIUI ir MISEVIČIUI banditų leidžiamų antitarybinių lapelių. Be to, VALICKAITĖ savo bute suorganizavo GUSTAIČIO susitikimą su nac. pogrindžio dalyviu ŠARKAUSKU (b. I. 190-196, 198-213, 226-237, 239-242, 253-258, 260-263, 287-289).

Nustatyti tokie kiekvieno kaltinamojo nusikalstamos veiklos faktai:

1. Vincentas BORISEVIČIUS, būdamas Telšių vyskupijos, į kurią įeina Telšių, Šiaulių, Tauragės ir Kretingos apskritys, vyskupu, 1940-1941 m., važinėdamas po vyskupiją, sakė antitarybinio turinio pamokslus. Laikė savo bute ir bažnyčioje antitarybinę literatūrą.

1943 m. BORISEVIČIUS parašė Telšių vyskupijos kunigams ir tikintiesiems kreipimąsi [ganytojišką laišką], kuriame fašistinės propagandos dvasia šmeižė tarybinę santvarką ir gąsdino gyventojus, palankius Tarybų valdžiai. Šį kreipimąsi padauginęs 130 egz. tiražu, BORISEVIČIUS išsiuntinėjo savo vyskupijos parapijoms, pasiūlęs kunigams perskaityti jį tikintiesiems vietoj pamokslų (b. I. 26-42).

1945 m. vasario mėnesį BORISEVIČIUS per savo pažįstamą MISEVIČIŲ užmezgė antitarybinio pobūdžio ryšius su banditų formuotėmis ir savo namuose Telšiuose ne kartą buvo susitikęs su „Žemaičių legiono“ vadais KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, su kuriais aptarė materialinės pagalbos jų gaujoms ir fiktyvių dokumentų įsigijimo klausimus. Davė JAZDAUSKUI maisto gaujoms ir rekomendavo dėl materialinės paramos kreiptis į jam pavaldžius kunigus KIELĄ (slapstosi) ir NAŠLĖNĄ, kurie vėliau tiekė gaujoms maisto produktus (b. I. 43-77, 87-88, 90-97, 129-151, 153-166, 264-283).

Весной 1945 года БОРИСЯВИЧУС направил для нелегального проживания к ксендзу ГУСТАЙТИС, скрывающегося от органов Советской власти МИСЯВИЧУСА. В апреле того же года снабдил фиктивными документами бандглаваря ЕЗДАУСКАС и устроил его понаморем к подчиненному ксендзу НАШЛЕНАС (л. д. 43-77, 87-88, 90-97, 128-135, 138-151, 198-213, 264-283).

В марте 1945 года через МИСЯВИЧУСА и ГУСТАЙТИС БОРИСЯВИЧУС получил радиogramму немецких парашутистов, скрывающихся у ГУСТАЙТИСА и передал ее главарю банды КУБИЛЮС для сообщения немецким разведорганам (л. д. 62-63, 69-70, 90-97, 153-154, 158-166, 184—189, 198-200, 264-283). [...]

БОРИСЯВИЧУС виновным себя признал (л. д. 85-88), изобличается показаниями обвиняемых: МИСЯВИЧУС (л. д. 114-151, 153-166), ГУСТАЙТИС (л. д. 271-280, КУБИЛЮС (л. д. 93-95) и Шертвитис (л. д. 96-97); очными ставками с обвиняемыми: МИСЯВИЧУС (л. д. 264-270), ГУСТАЙТИС (л. д. 271-280) и вещественными доказательствами (л. д. 319). [...]

На основании изложенного БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса обвиняется в том, что:

был участником антисоветской литовской националистической группы, поддерживал связь с руководителями бандформирований, оказывал материальную помощь бандам. Выступал среди верующих с проповедями антисоветского содержания. Выпустил обращение к верующим и духовенству, содержащее клевету на Советский строй. Хранил в своей квартире и в костеле антисоветскую литературу,

т. е. в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР. [...]

Предлагаю:

Руководствуясь ст. 207 и 208 УПК РСФСР, следственное дело №6499 по обв. БОРИСЯВИЧУСА и др. направить Военному прокурору войск МВД ЛССР для передачи по подсудности.

Ст. следователь следотдела МГБ ЛССР
капитан СААКЯН

Начальник отд-я след, отдела МГБ ЛССР
капитан ЛЕОНОВ

“Согласен”: Начальник следотдела МГБ ЛССР
подполковник РОЗАУСКАС

1945 m. pavasarį BORISEVIČIUS įtaisė pas kunigą GUSTAITĮ nelegaliai gyventi besislapstantį nuo Tarybų valdžios organų MISEVIČIŲ. Tų pačių metų balandžio mėnesį išdavė fiktyvų dokumentą banditų vadeivai JAZDAUSKUI ir įtaisė jį zakristijonu pas jam pavaldų kunigą NAŠLĖNĄ (b. 1. 43-77, 87-88, 90-97, 128-135, 138-151, 198-213, 264-283).

1945 m. kovo mėnesį per MISEVIČIŲ ir GUSTAITĮ BORISEVIČIUS gavo vokiečių parašutinininkų, besislapsčiusių pas GUSTAITĮ, radiogramą ir perdavė ją gaujos vadeivai KUBILIUI, kuris per siųstuvą ją perdavė vokiečių žvalgybos organams (b. 1. 62-63, 69-70, 90-97, 153-154, 158-166, 184-189, 198-200, 264-283). [...]

BORISEVIČIUS kaltas prisipažino (b. 1. 85-88), be to, jo kaltė įrodyta remiantis kaltinamųjų MISEVIČIAUS (b. 1. 14-151, 153-166), GUSTAIČIO (b. 1. 271-280), KUBILIAUS (b. 1. 93-95) ir ŠERTVYČIO (b. 1. 96-97) parodymais; akistatomis su kaltinamaisiais MISEVIČIUMI (b. 1. 264—270), GUSTAIČIU (b. 1. 271-280) bei daiktiniais įrodymais (b. 1. 339). [...]

Remiantis tuo, kas išdėstyta, Vincentas BORISEVIČIUS, Augustino s., kaltinamas tuo, kad:

buvo lietuvių antitarybinės nacionalistinės grupės dalyvis, palaikė ryšius su banditų formuočių vadovais, teikė materialinę paramą gaujoms. Sakė tikintiesiems antitarybinio turinio pamokslus, parašė kreipimąsi kuniigams ir tikintiesiems, kur šmeižė tarybinę santvarką. Savo bute ir bažnyčioje laikė antitarybinę literatūrą,

t. y. padare nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. [...]

Siūlyčiau:

pagal RTFSR BPK 207 ir 208 str. kaltinamųjų BORISEVIČIAUS ir kt. tardymo bylą nr. 6499 perduoti LTSR MVD Karo prokurorui, kad būtų perduota teismui.

LTSR MGB tardymo skyriaus vyr. tardytojas
kapitonas SAAKIANAS (parašas)

LTSR MGB tardymo skyriaus poskyrio viršininkas
kapitonas LEONOVAS (parašas)

“Sutinku”: LTSR MGB tardymo skyriaus viršininkas
papulkininkis ROZAUSKAS (parašas)

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

1946 года августа 6 дня, г. Вильнюс.

Военный Трибунал войск МВД ЛССР в составе председательствующего: майора юстиции АФОНИНА
членов: капитанов юстиции ЮРИКОВА и ФЕДОРОВА,
при секретаре сержанте ВАРКИНЕ,
с участием пом. прокурора войск МВД ЛССР подполковника юстиции
ТУГОВА, рассмотрев в подготовительном заседании дело по обвинению,—

1. БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,
2. МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса,
3. ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса,
4. ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР,
5. КАУШИС Пранас с. Ионаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.

ОПРЕДЕЛИЛ:

1. Дело принять к своему производству и обвинительное заключение утвердить.
2. БОРИСЯВИЧУС предать суду по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР; МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС и ВАЛИЦКАЙТЕ по ст. : ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР; КАУШИС по ст. ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.
3. Дело слушать в закрытом судебном заседании без участия обвинения и защиты и без вызова в суд свидетелей.
4. Меру пресечения - содержание под стражей, в отношении обвиняемых оставить без изменения.

NUTARTIS

1946 m. rugpjūčio 6 d., Vilnius.

Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo tribunolas, kurį sudaro pirmininkas - justicijos majoras AFONINAS, nariai - justicijos kapitonai JURIKOVAS ir FIODOROVAS, sekretorius - seržantas VARKINAS; dalyvaujant Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo prokuroro padėjėjui, justicijos papulkininkiui TUGOVUI, parengiamajame posėdyje išnagrinėjo bylą, kurioje kaltinami, -

1. Vincentas BORISEVIČILTS, Augustino s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. ir 58-11 str.;
2. Eduardas MISEVIČIUS, Stasio s.,
3. Pranas GUSTAITIS, Simono s.,
4. Valerija VALICKAITĖ, Stasio d., padarę nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-la ir 58-11 str.;
5. Pranas KAUSYS, Jono s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.

NUTARĖ:

1. Priimti bylą nagrinėti ir patvirtinti kaltinamajai išvadai.
2. BORISEVICIŲ teisti pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str.; MISEVIČIŲ, GUSTAITIŲ ir VALICKAITĖŲ pagal RTFSR BK 58-la ir 58-11 str.; KAUSĮ pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.
3. Bylą nagrinėti uždaramame teismo posėdyje, nedalyvaujant kaltintojams ir gynybai, be liudytojų.
4. Kardomąją priemonę - suėmimą kaltinamiesiems palikti nepakeistą.

(Parašai)

ПРОТОКОЛ СУДЕБНОГО ЗАСЕДАНИЯ

1946 года августа 28 дня, г. Вильнюс.

Военный Трибунал войск МВД ЛССР

в закрытом судебном заседании, в помещении Военного Трибунала, в составе: председательствующего - подполковника юстиции ХАЛЯВИНА; членов - капитана РУГЕНИС, старшины КРИНКО; при секретаре - ПОНАМАРЕВОЙ;

с участием сторон: адвокатов КОЛЕВЗОН и ЗАЛЕЦКАС, при переводчике БУРОКАС, который предупрежден за неправильный перевод по ст. 95 УК РСФСР.

Рассматривал дело по обвинению,-

БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1 а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР; МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса, ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса, ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР; КАУШИС Пранас с. Ионаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.

Председательствующий в 13 час. 15 мин. открыв судебное заседание, объявил, какое дело подлежит рассмотрению Трибунала.

Секретарь доложил, что вызваны в суд обвиняемые доставлены под конвоем и находятся в зале на скамье подсудимых. Свидетели по делу не вызывались.

Председательствующий разъяснил ст. 272, 277, 278 УПК РСФСР и спросил обвиняемых, какие они имеют ходатайства, заявляют ли отвод составу суда и понятны ли им их права в суде.

На вопрос пред-щего подсудимый БОРИСЯВИЧУС ответил:

- Права в суде мне ясны, отвод составу суда не заявляю, но ходатайствую о допуске по моему делу защиты - адвоката.

На вопрос пред-щего подсудимые МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС, ВАЛИЦКАЙТЕ и КАУШИС каждый в отдельности ответили:

- Права в суде нам ясны, отвод составу суда не заявляем, но ходатайствуем о допуске по нашему делу защиты - адвоката.

ВТ совещаясь на месте определил ходатайства подсудимых удовлетворить, допустить по их делу адвокатов: для защиты БОРИСЯВИЧУСА адвоката ЗАЛЕЦКАС, а для защиты МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС, ВАЛИЦКАЙТЕ и КАУШИС адвоката КОЛЕВЗОН.

Пред-щий спрашивает адвокатов, какие они имеют ходатайства.

TEISMO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

1946 m. rugpjūčio 28 d., Vilnius.

Lietuvos TSR MVD Karo Tribunolas,

kurį sudaro:

pirmininkaujantysis - justicijos papulkininkis CHALIAVINAS,

nariai - kapitonas RUGIENIS, viršila KRINKO,

sekretorė PONAMARIOVA,

uždarame teismo posėdyje. Karo Tribunolo patalpose, dalyvaujant advokatams KOLEVZONUI ir ZALECKUI bei vertėjui BUROKUI, kuris išpėtas dėl atsakomybės už neteisingą vertimą pagal RTFSR BK 95 str., nagrinėjo bylą, kurioje kaltinami:

Vincentas BORISEVIČIUS. Augustino s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. ir 58-11 str.; Eduardas MISEVIČIUS, Stasio s. Pranas GUSTAITIS, Simono s., Valerija VALICKAITĖ, Stasio d., padarę nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-la ir 58-11 str.; Pranas KAUSYS. Jono s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.

13 ..val 1 5 min pirmininkaujantysis pradėjo teismo posėdį, pristatydamas bylą, kurią turi išnagrinėti Tribunolas.

Sekretorius pranešė, kad kaltinamieji pristatyti į teismo salę su sargyba ir sėdi kaltinamųjų suole. Liudytojai nedalyvauja.

Pirmininkaujantysis paaiškino kaltinamiesiems RTFSR BPK 272, 277, 278 str. ir paklausė, kokių jie turi prašymų, ar nereikalauja pakeisti teisėjų ir ar aiškios jiems jų teisės teisme.

Į pirmininkaujančiojo klausimą kaltinamasis BORISEVIČIUS atsakė:

- Teisės teismo metu man aiškios, teisėjų nušalinti nereikalauju, tačiau prašau leisti dalyvauti-gynėjui - advokatui.

Į tą patį pirmininko klausimą kaltinamieji MISEVIČIUS, GUSTAITIS, VALICKAITĖ ir KAUSYS kiekvienas atskirai atsakė:

- Teisės teismo metu mums aiškios, teisėjų nušalinti nereikalaujame, prašome leisti dalyvauti gynėjui - advokatui.

Karo Tribunolas, pasitaręs vietoje, nusprendė patenkinti teisiųjų prašymus ir leisti BORISEVIČIŲ ginti advokatui ZALECKUI, o MISEVIČIŲ, GUSTAITIŲ, VALICKAITIŲ ir KAUSIŲ - advokatui KOLEVZONUI.

Pirmininkaujantysis paklausė, kokių prašymų turi advokatai.

Адвокат ЗАЛЕЦКАС: ходатайствую о допуске по делу БОРИСЯВИЧУСА свидетельницы, которая показывает, что БОРИСЯВИЧУС в период немецкой оккупации скрывал русских военнопленных. Кроме того, ходатайствую о приобщении к делу справки от врачей г. Тельшай, что подсудимый БОРИСЯВИЧУС в период немецкой оккупации оказывал соответствующую помощь советским гражданам еврейской национальности.

Адвокат КОЛЕВЗОН ходатайств не имеет.

ВТ совещаясь на месте определил ходатайства адвоката ЗАЛЕЦКАС удовлетворить, допустить свидетельницу Медецкене и приобщить данную справку к делу.

Судебное следствие:

Пред-щий огласил обвинительное заключение, разъяснил подсудимым сущность предъявленного им обвинения и спросил, понятно ли им обвинительное заключение, признают ли они себя виновными и желают ли дать показания в суде.

Подсудимый БОРИСЯВИЧУС:

Обвинение мне понятно, виновным себя признаю в том, что написал послание верующим антисоветского содержания, имел две книги антисоветского содержания, кроме того имел несколько встреч с бандитами. В остальном предъявленном мне обвинении виновным себя не признаю. [...]

Показания подсудимого БОРИСЯВИЧУС

...До 1943 года я работал помощником епископа Тельшайской католической епархии СТАУГАЙТИСа. После его смерти до дня ареста работал епископом Тельшайской католической епархии.

Мое программное выступление было опубликовано 19 марта 1944 года, оно имело исключительно религиозный характер. Моя враждебная к Советскому Союзу деятельность в период немецкой оккупации Литвы заключалась в том, что я 8 июля 1943 года обратился к священнослужителям и верующим Тельшайской епархии с резко враждебным Советскому Союзу посланием, в котором резко критиковал с враждебных Советскому Союзу позиций действия органов Советской власти после присоединения Литвы к Советскому Союзу. Пытаясь восстановить верующих против коммунистов и Советской власти, я утверждал, что Советская конституция якобы существует только на бумаге и не осуществляется практически, порочил основоположников марксистско-ленинской теории. Я также высказывал

Advokatas ZALECKAS: prašau leisti dalyvauti teismo posėdyje liudytojai E. MEDECKIENEI, kuri duoda parodymus, jog BORISEVIČIUS vokiečių okupacijos metais slėpė rusų karo belaisvius. Be to, prašau pridėti prie bylos Telšių gydytojų pažymą, rodančią, kad teisiamasis BORISEVIČIUS vokiečių okupacijos metais teikė atitinkamą pagalbą žydų tautybės tarybiniams piliečiams.

Advokatas KOLEVZONAS. prašymų neturi.

Karo Tribunolas, pasitaręs vietoje, nusprendė patenkinti advokato ZALECKO prašymą: išklaudyti liudytoją E. Medeckienę ir pridėti prie bylos minėtą pažymą.

Teisminis bylos nagrinėjimas:

Pirmininkaujantysis perskaitė kaltinamąją išvadą, paaiškino teisiams pateikto jiems kaltinimo esmę ir paklausė, ar jie suprato kaltinimą, ar prisipažįsta kalti ir ar nori duoti parodymus teismui.

Teisiamasis BORISEVIČIUS:

Kaltinimą supratau, prisipažįstu kaltas dėl to, kad parašiau tikintiesiems antitarybinio turinio ganytojiška laišką, turėjau dvi antitarybinio turinio knygas, be to, buvau susitikęs su banditais. Dėl kitų man pateiktų kaltinimų kaltas neprisipažįstu. [...]

Kaltinamojo BORISEVIČIAUS parodymai

Iki 1943 m. aš buvau Telšių vyskupijos vyskupo STAUGAIČIO pagalbininku. O po jo mirties iki suėmimo - šios vyskupijos ordinaru.

Mano programinė kalba buvo publikuota 1944 m. kovo 19 d., ji buvo grynai religinio pobūdžio. Mano priešiška Tarybų Sąjungai veikla pasireiškė tuo, kad aš 1943 m. liepos 8 d. parašiau Telšių vyskupijos kunigams ir tikintiesiems griežtai antitarybinį ganytojiška laišką, kur griežtai kritikavau Tarybų Sąjungą. Jame aš aštriai kritikavau Tarybų valdžios organų veiklą, prijungus Lietuvą prie Tarybų Sąjungos. Siekdamas tikinčiuosius nuteikti prieš Tarybų valdžią ir komunistus, aš tvirtinau, kad tarybinė konstitucija egzistuojanti tik popieriuje, o praktiškai nevykdoma, juodinau marksizmo-leninizmo teoretikus. Sakiau, kad lietuviai tautai teko nelaimė iškęsti bolševikinę „vergovę“, ir džiaugiausi, kad Dievo malone Lietuva išsivadavo nuo

мысль, что литовская нация имела несчастье пережить большевистское "рабство", и высказывал радость, что "жалость бога освободила Литву от красного большевизма". Это послание было отпечатано типографическим способом в 130 экземплярах и разослано по всем приходам Тельшайской епархии.

На вопрос пред-щего БОРИСЯВИЧУС ответил:

Считая, что Литва должна быть самостоятельным государством, я бы предпочитал, чтобы этого не было, тем более, что правящая в Советском Союзе коммунистическая партия пропагандирует материалистическое мировоззрение и отрицательно относится к религии, а я являюсь идеалистом.

В своей библиотеке вместе со всеми книгами я хранил две книги антисоветского содержания, так как для философов нужны книги разного содержания.

Моя связь с бандитами после освобождения Красной армией города Тельшай и прилегающих к нему районов заключалась только в том, что я имел несколько встреч с МИСЯВИЧУС, ЕЗДАУСКАС и КУБИЛЮС. Даты не помню, в феврале 1945 года в Тельшайскую курию ко мне зашел МИСЯВИЧУС, с которым я до этого очень долго, может около года не встречался. Он рассказал мне, что живет на нелегальном положении, скрываясь в бандах и просил меня помочь ему укрыться. Я обещал ему помочь и порекомендовал обратиться к настоятелю Пашиляйского прихода, ксендзу ГУСТАЙТИС.У, давая ему адрес ГУСТАЙТИСА и обещал переговорить по этому вопросу с ГУСТАЙТИСОМ. Последнего я знал как хорошего человека, могущего взять на свое иждивение другого нуждающегося в этом.

Во время моей беседы с МИСЯВИЧУСОМ в курию пришел ЕЗДАУСКАС, который [...] стал просить оказать бандитам помощь продуктами питания, и сказал, что если им помощь не будет оказана, то они будут вынуждены грабить население. Я, не хотя себя компрометировать оказывая помощь бандитам продуктами питания, ответил, что снабжение будет проходить не через меня, * а непосредственно через моих подчиненных ксендзов. После этого я их пригласил к себе на обед. Когда они ушли, я написал ГУСТАЙТИСУ письмо, чтобы он приехал ко мне в курию. Когда он приехал, я обратился к нему с просьбой приютить у себя МИСЯВИЧУСА, что он обещал сделать, и после этого МИСЯВИЧУС жил у ГУСТАЙТИСА до дня ареста.

raudonojo bolševizmo. Šis laiškas buvo išspausdintas 130 egzempliorių ir išsiuntinėtas visoms Telšių vyskupijos parapijoms.

Atsakydamas į pirmininkaujančiojo klausimą BORISEVIČIUS sakė:

Mano nuomone. Lietuva turėtų būti nepriklausoma valstybė, todėl aš būčiau buvęs patenkintas, jei to nebūtų atsitikę, juo labiau kad valdanti Tarybų Sąjungoje komunistų partija propaguoja materialistinę pasaulėžiūrą ir nepakenčia religijos, o aš esu idealistas.

Savo bibliotekoje drauge su kitomis knygomis aš turėjau ir dvi antitarybinio turinio knygas, nes filosofavimui reikia įvairaus turinio knygų.

Mano ryšiai su banditais po to, kai Raudonoji armija išvadavo Telšius ir miesto apylinkes, pasireiškė tik tuo, kad aš keletą kartų buvau susitikęs su MISEVIČIUMI, JAZDAUSKU ir KUBILIUMI. 1945 m. gal vasario pabaigoje pas mane į Telšių kuriją užėjo MISEVIČIUS, kurio buvau nematęs labai seniai, turbūt apie metus. Pokalbio metu MISEVIČIUS papasakojo, kad jis gyvena nelegaliai gaujose ir prašė mane padėti jam toliau slapstyti. Aš pažadėjau jam padėti ir pasiūliau šiuo klausimu pakalbėti su Pašilės parapijos klebonu GUSTAIČIU, daviau pastarojo adresą ir pažadėjau pats pasikalbėti su GUSTAIČIU. GUSTAITI aš pažinojau kaip gerą žmogų, galintį padėti bėdos ištiktiems.

Besikalbant su MISEVIČIUMI, į kurią užėjo JAZDAUSKAS, kuris paprašė padėti banditams maisto produktais ir pridūrė, kad jeigu tokios pagalbos nebus sulaukta, jie bus priversti plėšti gyventojus. Nenorėdamas susikompromituoti teikdamas banditams maisto produktų, aš atsakiau, kad padėsime apsirūpinti maisto produktais, tik ne per mane, o tiesiogiai per man pavaldžius kunigus. Paskui aš juos pakviečiau pietų. Kai šie išėjo, aš parašiau laišką GUSTAIČIUI, kuriame kviečiau atvykti į kuriją. Pastarajam atvykus, paprašiau jį priimti pas save MISEVIČIŲ, ką jis pažadėjo padaryti. MISEVIČIUS gyveno pas GUSTAITĮ, kol buvo suimtas.

На вопрос пред-щего БОРИСЯВИЧУС ответил:

МИСЯВИЧУС рассказал мне, что он скрывается в бандах, но в чем заключается его участие в деятельности банд он не говорил.

Через несколько дней после первого посещения ЕЗДАУСКАС вновь зашел ко мне и сообщил, что он получил от настоятеля Тиркшляйского прихода ксендза КЕЛА и настоятеля Жемайчу' Калварийского прихода продукты для банды.

В третий раз я с ЕЗДАУСКАС встречался примерно в апреле 1945 года, когда он пришел ко мне и сообщил о том, что якобы все участники его банды арестованы и ему нужна справка для освобождения от воинской службы, которую требует военкомат. Он просил меня место понаморя и справку о том, что он является понаморем. Я сказал ЕЗДАУСКАСУ, что я назначаю только ксендзов, а понаморей назначают настоятели приходов, и предложил ему обратиться к настоятелю Леплауке кого прихода, ксендзу НАШЛЕНАС.

Через несколько дней после первой моей встречи с ЕЗДАУСКАСОМ и МИСЯВИЧУСОМ, последний вновь приехал ко мне в курию с незнакомым мне человеком, окзавшемся КУБИЛЮС. В процессе разговора КУБИЛЮС обратился ко мне с просьбой помочь бандитам организовать помощь продуктами питания. Я обещал ему помочь, так как как духовное лицо отказать ему не мог. тем более, что МИСЯВИЧУС является моим близким другом. После этого они ушли и никаких конкретных разговоров о практической деятельности банды у нас не было.

После посещения меня МИСЯВИЧУСОМ и КУБИЛЮСОМ я получил от МИСЯВИЧУСА письмо, которое он прислал с одним крестьянином и просил передать его КУБИЛЮСУ. Когда КУБИЛЮС зашел ко мне вторично, я передал ему это письмо, и больше между мной и КУБИЛЮСОМ никакой связи не было. Содержание этого письма мне не известно, так как я его не читал, а КУБИЛЮС мне о нем ничего не рассказывал. Содержание этого письма я узнал позднее, будучи на следствии. МИСЯВИЧУСА я знаю как хорошего человека, бандита я в нем не видел.

На вопрос адвоката БОРИСЯВИЧУС ответил:

В период немецкой оккупации я выступал в своих проповедях против убийств граждан еврейской национальности, этим самым нарушал законы немецкой власти.

О МИСЯВИЧУСе я знал, что он находится в банде, но о его практической деятельности мне стало известно позднее.[...]

Atsakydamas į pirmininkaujančiojo klausimą BORISEVIČIUS sakė:

MISEVIČIUS pasakojo, kad jis slapstosi gaujose, tačiau kokia jo veikla gaujose, nesakė.

Po kelių dienų po pirmojo apsilankymo JAZDAUSKAS vėl užėjo pas mane ir pranešė, kad jis gavo produktų gaujoms iš Tirkšlių parapijos kunigo KIELOS ir Žemaičių Kal varijos parapijos klebono.

Trečią kartą su JAZDAUSKU buvau susitikęs gal 1945 m. balandžio mėnesį. Jis atėjo pas mane ir pranešė, kad visi jo būrio dalyviai esą suimti ir jam reikia į karinį komisariatą pristatyti pažymą, kad būtų atleistas nuo karinės tarnybos. Jis prašė įdarbinti jį zakristijonu ir išrašyti pažymą, kad jis yra zakristijonas. Atsakiau JAZDAUSKUI, kad aš skiriu tik kunigus, o zakristijonus pasirenka patys klebonai ir pasiūliau jam kreiptis į Lieplaukės parapijos kleboną NAŠLĖNĄ.

Praėjus kelioms dienoms po mano pirmojo susitikimo su MISEVIČIUMI ir JAZDAUSKU, MISEVIČIUS vėl atėjo pas mane su nepažįstamu man žmogumi, kuris, kaip vėliau paaiškėjo, buvo KUBILIUS. Pastarasis taip pat prašė padėti banditams maisto produktais ir aš jam pažadėjau pagalbą, nes būdamas dvasininku jam atsakyti negalėjau, be to, MISEVIČIUS buvo mano artimas draugas. Tada jie išėjo ir jokios kalbos apie gaujų praktinę veiklą nebuvo.

Po šio KUBILIAUS ir MISEVIČIAUS apsilankymo, iš MISEVIČIAUS per vieną ūkininką aš gavau laišką, kurį jis prašė perduoti KUBILIUI. Kai šis vėl užėjo pas mane, aš jam atidaviau šį laišką ir daugiau jokių ryšių tarp mūsų nebuvo. Šio laiško turinio aš nežinau, nes jo neskaičiau, o KUBILIUS man apie tai nepasakojo. Šio laiško turinį aš sužinojau vėliau, per tardymą. MISEVIČIŲ aš pažįstu kaip gerą žmogų, mano nuomone, jis ne banditas.

į advokato klausimą BORISEVIČIUS atsakė:

Vokiečiu okupacijos metais savo pamoksluose aš pasisakiau prieš žydų tautybės piliečių žudymą taip pažeisdamas vokiečių valdžios įstatymus

Kad MISEVIČIUS priklauso gaujoms, aš žinojau, tačiau apie jo praktinę veiklą sužinojau vėliau. [...]

[Toliau pateikiami kitų teisiamųjų parodymai apie savo veiklą. - *Sud. past.*]

Вызывается свидетельница МЕДЕЦКЕНЕ Евгения.

Из подсудимых знаю БОРИСЯВИЧУСА с 1935 года, взаимоотношения нормальные. В период сметано-фашистской власти меня вместе с моей семьей, как русских, притесняли литовцы, детей в школы не принимали учиться. Но епископ БОРИСЯВИЧУС устроил моих детей в школу, кроме того, материально помогал мне в воспитании моих детей, которых у меня было четверо.

В период немецкой оккупации ко мне в дом однажды зашли бойцы Красной армии, попавшие в окружение, и рассказывали, что заходили к епископу БОРИСЯВИЧУСУ, который хорошо их принял и снабдил продуктами питания.

Пред-щий спрашивает подсудимых, чем они желают дополнить судебное следствие.

Подсудимый БОРИСЯВИЧУС в дополнение сказал: я хочу подчеркнуть то, что мое возвание к верующим не выражало классовой борьбы, а носило духовно-религиозный характер. [...]

Судебное следствие объявлено законченным. Пред-щий предоставляет слово адвокатам. [...]

Адвокат ЗАЛЕЦКАС сказал:

Состав преступлений, по которым обвиняется подсудимый БОРИСЯВИЧУС, судебным следствием считаю доказанным, но прошу учесть, что мой подзащитный нашел откровенное признание в суде. Кроме того, он оказывал всяческую помощь свидетельнице МЕДЕЦКЕНЕ, а так же гражданам еврейской национальности в период немецкой оккупации. Поэтому прошу ВТ учесть это и выносить не столь суровый приговор.

Пред-щий предоставляет подсудимым последнее слово.

Подсудимый БОРИСЯВИЧУС в последнее слово ничего не сказал. [...]

В 15 часов 55 минут пред-щий объявил судебное заседание закрытым.

Kviečiama liudytoja Eugenija MEDECKIENĖ.

Iš teisiųjų nuo 1935 m. pažįstu BORISEVIČIŲ, mūsų tarpusavio santykiai normalūs. Smetonos fašistinio režimo metais mane ir mano šeimą kaip rusus, persekiojo, mūsų nekontentė lietuviai, vaiku nepriėmė mokyti į mokyklas. Tačiau vyskupas BORISEVIČIUS pasirūpino, kad mano vaikai būtų priimti į mokyklą, be to, materialiai padėjo, kad aš galėčiau leisti į mokslus savo vaikus, kurių turėjau keturis.

Vokiečių okupacijos metais pas mane kartą užėjo Raudonosios armijos kariai, patekę į apsuptį, ir pasakojo, kad jie buvo pas vyskupą BORISEVIČIŲ, kuris juos gerai priėmęs ir pamaitinęs.

Pirmininkaujantysis klausia, kuo teisiameji norėtų papildyti teisminį nagrinėjimą.

BORISEVIČIUS atsakė: noriu pabrėžti, kad mano ganytojiškame laiške tikintiesiems nebuvo reiškama klasinė kova. Tai buvo dvasinio-religinio turinio laiškas. [...]

Teisminis nagrinėjimas skelbiamas baigtas. Pirmininkaujantysis suteikia žodį advokatams. [...]

Advokatas ZALECKAS:

Manau, kad mano ginamo teisiamejo BORISEVIČIAUS kaltė teismo metu buvo įrodyta, tačiau prašau atsižvelgti į tai, kad mano ginamasis BORISEVIČIUS teismui atvirai prisipažino. Be to, vokiečių okupacijos metais visokeriopai padėjo liudytojai MEDECKIENEI ir žydu tautybės piliečiams. Todėl prašau Karo Tribunolą priimti ne itin griežta nuosprendi.

Pirmininkaujantysis suteikia teisiamesiems paskutinį žodį.

Paskutinio žodžio teisiamejis BORISEVIČIUS atsakė. [...]

1-5 val 55 min. pirmininkaujantysis paskelbė teismo posėdžio pabaigą.

[Письменное свидетельство]

Мы, нижеподписавшиеся врачи: Блатас Мауша-Аронас, Блатене Мириям и Капланас Довидас, проживающие в гор. Тельшай, подтверждаем нижеследующее:

1. После уничтожения еврейского “гетто” в г. Тельшай епископ БОРИСЯВИЧУС приютил и скрывал успевших бежать еврейских женщин.

2. Епископ БОРИСЯВИЧУС оказывал поддержку евреям, которые скрывались в деревнях и у священников приходов Тельшайского уезда.

3. Епископ БОРИСЯВИЧУС способствовал в июле 1944 г. освобождению из Тельшайской тюрьмы нашей четырехлетней дочери и тем спас ее от смерти.

9 августа 1946 г.

[Raštiškas liudijimas]

Mes, žemiau pasirašę gydytojai: Blatas Mauša Aronas, Blatienė Miriam ir Kaplanas Dovydas, gyvenantys Telšiuose, liudijame:

1. Po to, kai Telšiuose buvo sunaikintas žydu getas, Telšių vyskupas Borisevičius priglaudė ir slėpė pabėgusias žydų moteris.
2. Telšių vyskupas Borisevičius rėmė žydus, kurie slapstėsi Telšių apskrityje kaimuose ir pas kai kuriuos parapijų kunigus.
3. Telšių vyskupas Borisevičius 1944 m. liepos mėn. padėjo išlaisvinti iš Telšių kalėjimo mūsų 4 metų dukterį ir taip ją išgelbėjo nuo mirties..

(Parašai)

1946 m. rugpjūčio 9 d.

ПРИГОВОР

ИМЕНЕМ СОЮЗА СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

1946 года августа 28 дня, г. Вильнюс.

Военный Трибунал войск МВД ЛССР в закрытом судебном заседании, в помещении Военного Трибунала, в составе: председательствующего - подполковника юстиции ХАЛЯВИНА; членов - капитана РУГЕНИС, старшины КРИНКО; при секретаре - ПОНАМАРЕВОЙ; с участием адвокатов КОЛЕВЗОН и ЗАЛЕЦКАС. при переводчике БУРОКАС,

рассматривал дело по обвинению:

БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР; МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса, ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса, ВАЛИЦКАЙТЕ Валерия д. Стасиса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР; КАУШИС Пранас с. Ионаса в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.

Данными предварительного и судебного следствия установлено:

В 1944-1946 годах в Тельшайском и прилегающих к нему уездах ЛССР были организованы вооруженные бандитские формирования литовско-немецких буржуазных националистов, которые возглавлялись католическим духовенством Тельшайской епархии во главе с епископом БОРИСЯВИЧУС. Руководители бандформирования в своей работе имели тесную связь с немецкими парашутистами, которые в свою очередь путем радиосвязи получали указания по бандформированию от немецких разведывательных органов с немецкой территории.

БОРИСЯВИЧУС Винцентас, будучи епископом Тельшайской епархии, в которую входят Тельшайский, Шауляйский, Таурагский и Кретингский уезды, в 1940—41 г. выступал с проповедями антисоветского содержания. Хранил в своей квартире и в костеле антисоветскую литературу.

В 1943 году БОРИСЯВИЧУС написал обращение к верующим и духовенству, в котором путем использования религиозных предрасудков возводил клевету на советский строй и угрозы по адресу населения, сочувствующего Советской власти. Это обращение им

NUOSPRENDIS

TARYBŲ SOCIALISTINIŲ RESPUBLIKŲ SĄJUNGOS VARDU

1946 m. rugpjūčio 28 d., Vilnius.

Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo Tribunolas, kurį sudaro pirmininkaujantysis - justicijos papulkininkis CHALIAVINAS, nariai - kapitonas RUGIENIS ir viršila KRINKO, sekretorė - PONAM ARIOVA, uždarame teismo posėdyje, dalyvaujant advokatams KOLEVZONUI ir ZALECKUI bei vertėjui BUROKUI,

nagrinėjo bylą, kurioje kaltinami:

Vincentas BORISEVIČIUS, Augustino s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 2 d. ir 58-11 str.; Eduardas MISEVIČIUS, Stasio s., Pranas GUSTAITIS, Simono s., Valerija VALICKAITĖ, Stasio d., padarę nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-la ir 58-11 str.; Pranas KAUSYS, Jono s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.

Parengtinio tardymo ir teismo bylos nagrinėjimo metu nustatyta:

1944-1946 m. Telšių ir gretimose apskrityse buvo sukurti lietuvių-vokiečių buržuazinių nacionalistų ginkluotos banditų formuotės, kurioms vadovavo Telšių vyskupijos katalikų dvasininkija su vyskupu BORISEVIČIUMI priešakyje. Banditų formuočių vadovai buvo glaudžiai susiję su vokiečių parašiutininkais, kurie savo ruožtu per radijo ryšį gaudavo nurodymus banditų formuotėms iš vokiečių žvalgybos organų, buvusių Vokietijos teritorijoje.

Vincentas BORISEVIČIUS, būdamas Telšių vyskupijos, į kurią įeina Telšių, Šiaulių, Tauragės ir Kretingos apskritys, vyskupu, 1940-1941 m. sakė antitarybinio turinio pamokslus, laikė savo bute ir bažnyčioje antitarybinę literatūrą.

1943 m. BORISEVIČIUS parašė kreipimąsi kunigams ir tikintiesiems, kur, propaguodamas religinius prietarus, šmeižė tarybinę santvarką ir gąsdino gyventojus, palankius Tarybų valdžiai. Šį laišką padauginęs 130 egz.

было отпечатанно в 130 экземплярах и разослано во все приходы епархии, предложив ксендзам прочитать верующим вместо проповеди.

В 1945 году БОРИСЯВИЧУС неоднократно встречался с руководителями “Жемайчу легиона” КУБИЛЮС и ЕЗДАУСКАС, при этом проводил с ними совещания по вопросам бандформирования: оказания бандам материальной помощи, приобретения фиктивных документов и проведения антисоветской агитации среди верующих. БОРИСЯВИЧУС через главаря банды ЕЗДАУСКАСА оказывал бандитам материальную помощь продуктами питания и дал установку, чтобы бандиты за материальной помощью обращались непосредственно к его подчиненным ксендзам КЕЛА и НАШЛЕНАС.

Весной 1945 года БОРИСЯВИЧУС устроил двух бандитов - МИСЯВИЧУСА и ЕЗДАУСКАСА, для нелегального проживания: МИСЯВИЧУСА к ксендзу ГУСТАЙТИС, ЕЗДАУСКАСА к ксендзу НАШЛЕНАС, при этом ЕЗДАУСКАСА снабдил фиктивным документом.

В марте 1945 года БОРИСЯВИЧУС получил радиogramму немецких парашутистов, скрывавшихся у ГУСТАЙТИСА и передал ее главарю банды КУБИЛЮС для сообщения немецким разведорганам. [...]

На основании изложенного ВТ признал виновным БОРИСЯВИЧУСА по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР [...]

ВТ войск МВД ЛССР, руководствуясь ст. 319 и 320 УПК РСФСР,-

Приговорил:

БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса,
по совокупности им совершенных преступлений по ст. 5 8-1а УК РСФСР подвергнуть к высшей мере наказания - расстрелять. Конфисковать все лично ему принадлежащее имущество.

Приговор может быть обжалован в Военную коллегия Верховного суда СССР через 72 часа с момента вручения копии приговора осужденным. [...]

tiražu, išsiuntinėjo Telšių vyskupijos parapijų kunigams, kad jie jį perskai-tytų tikintiesiems vietoj pamokslų.

1945 m. BORISEVIČIUS ne kartą buvo susitikęs su „Žemaičių legio-no“ vadovais KUBILIUMI ir JAZDAUSKU, su kuriais aptarė svarbius banditų formuočių klausimus: teikimo materialinės pagalbos banditams, fiktyvių dokumentų išigijimo ir antitarybinės agitacijos. BORISEVIČIUS pats per gaujos vadeivą JAZDAUSKĄ davė banditams maisto ir rekomen-davo dėl materialinės paramos kreiptis betarpiškai į jam pavaldžius kunigus KIELĄ ir NAŠLĖNĄ.

1945 m. pavasarį BORISEVIČIUS padėjo pasislėpti nuo Tarybų val-džios organų dviem banditams: MISEVIČIŲ įtaisė pas kunigą GUSTAITĮ, o JAZDAUSKĄ pas kunigą NAŠLĖNĄ, be to, pastarajam išdavė fiktyvų dokumentą.

1945 m. kovo mėnesį BORISEVIČIUS gavo vokiečių parašutinių, kurie slapstėsi pas GUSTAITĮ, radiogramą ir perdavė ją gaujos vadeivai KUBILIUI, kad šis praneštų vokiečių žvalgybos organams. [...]

Atsižvelgdamas į išdėstytus faktus. Karo Tribunolas pripažino, kad BORISEVIČIUS kaltas pagal RTFSR BK 17-58-1a ir 58-10 2 d. ir 58-11 str.: [...]

Lietuvos TSR MVD Karo Tribunolas, vadovaudamasis RTFSR BPK 319 ir 320 str. bei BK 49 str.,

Nusprendė:

Vincentą BORISEVIČIŲ, Augustino s., sujungiant visus įj padarytus nusikaltimus, pagal RTFSR BK 58-1 a str. nubausti aukščiausia bausme - sušaudyti. Konfiskuoti visą jo asme-ninį turtą.

Nuosprendis gali būti apskūstas TSRS Aukščiausiojo teismo Karinei kolegijai per 72 valandas po to. kai nuteistajam bus įteikta nuosprendžio kopija. [...]

Военная Коллегия
Верховного суда СССР

Срочно

Совершенно секретно

Начальнику отдела "А" МГБ СССР

25 октября 1946 г.
№3/5-6631

Копии: Главному Военному
прокурору вооруженных сил СССР
Председателю Военного трибунала
войск МВД Литовской ССР

Приговор Военного трибунала войск МВД Литовской ССР от 28 августа 1946 года в отношении осужденных к ВМН:

1. БОРИСЯВИЧУС Винцентас с. Августинаса по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч. 2 и 58-11 УК РСФСР;
2. МИСЯВИЧУС Едуардас с. Стасиса и
3. ГУСТАЙТИС Пранас с. Симонаса по ст. ст. 58-1а и 58-11 УК РСФСР;

утвержден всеми инстанциями. Прошу Вашего распоряжения об установлении местонахождения совершеннолетних членов семьи изменника Родины и их репрессировании.

Для сведения сообщаю, что сегодня мною дано указание Председателю Военного трибунала войск МВД Литовской ССР о немедленном исполнении указанного приговора.

Председатель Военной коллегии Верховного суда СССР
генерал-полковник юстиции В. УЛЬРИХ

TSRS Aukščiausiojo teismo Skubiai
Karinė Kolegija

Visiškai slaptai

TSRS MGB „A“ skyriaus viršininkui

1946 m. spalio 25 d.
Nr. 3/5-6631

Kopijos: TSRS Ginkluotųjų pajėgų
Vyriausiajam karo prokurorui
LTSR MVD kariuomenės Karo tri-
bunolo pirmininkui

Visos instancijos patvirtino Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo tri-
bunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį nuteisti aukščiausiaja bausme:

1. Vincentą BORISEVIČIŲ, Augustino s., padariusį nusikalti-
mus pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str.;
2. Eduardą MISEVIČIŲ, Stasio s., ir
3. Praną GUSTAITĮ, Simono s., padariusius nusikaltimus pa-
gal RTFSR BK 58-1 a ir 58-11 str.

Prašau duoti potvarkį, kad būtų nustatyta suaugusių Tėvynės išdavikų
šeimų narių buvimo vieta ir kad jie būtų represuoti.

Taip pat pranešu, kad šiandien daviau nurodymą LTSR MVD kariuo-
menės Karo tribunolo pirmininkui, kad nuosprendis nedelsiant būtų
įvykdytas.

TSRS Aukščiausiojo teismo Karinės kolegijos pirmininkas
justicijos generolas pulkininkas V. ULRICHAS (parašas)

LTSR Prokurorui BARAUSKUI

Nuorašas: LTSR Valstybės saugumo komiteto viršininkui EISMUNTUI

Kybartų parapijos tikintieji

PAREIŠKIMAS

Mes, žemiau pasirašiusieji, prašome peržiūrėti buvusio Telšių vyskupo
Vincento BORISEVIČIAUS bylą. Vyskupas buvo suimtas 1946 m. ir su-
šaudytas 1947 m. Reikalaujame jį reabilituoti, viešai paskelbiant susidoro-
jimo aplinkybes.

1989 m. balandžio mėn. Iš viso pasirašiusiųjų- 335

[Ant šio pareiškimo yra rezoliucija:
Atsižvelgti tiriant bylą! -*Sud. past.*]

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

о возбуждении производства по вновь
открывшимся обстоятельствам по
архивному уголовному делу
в отношении БОРИСЯВИЧУСА В. А. и других

15 мая 1989 г.

Прокурор отдела по надзору за следствием в органах госбезопасности
прокуратуры Литовской ССР, государственный советник юстиции 3-го
класса А. КИРИЕНКО, рассмотрев материалы архивного уголовного дела
№ 39419/3 в отношении БОРИСЯВИЧУСА В. А. и других,

у с т а н о в и л :

Военным трибуналом войск НКВД Литовской ССР 28 августа 1946
г. по ст. 17-58-1а, 58-10 ч. 2 и 58-11 УК РСФСР (в редакции 1926 г.)
были осуждены БОРИСЯВИЧУС В. А., МИСЯВИЧУС Э. С. и др.

Как видно из материалов дела, суд вынес приговор не располагая
важными для разрешения дела обстоятельствами (данные, характе-
ризующие бандформирования, их деятельность, кто такие парашутисты),
которые имели существенное значение для дела.

С учетом изложенного, а также принимая во внимание коллективное
обращение группы граждан на неправодность приговора и руко-
водствуясь ст. 433 и 435 УПК Литовской ССР;

п о с т а н о в и л :

По архивному уголовному делу № 39419/3 возбудить производство
по вновь открывшимся обстоятельствам. Расследование поручить
следственному отделу КГБ Литовской ССР.

Прокурор отдела по надзору за следствием
в органах госбезопасности
государственный советник юстиции
3-го класса А. КИРИЕНКО

NUTARIMAS

dėl naujai atsiradusių aplinkybių
pagal V. A. BORISEVIČIAUS ir kitų
archyvinę baudžiamąją bylą ištyrimo

1989 m. gegužės 15 d.

Aš, Lietuvos TSR prokuratūros Valstybės saugumo organų tiriamų bylų priežiūros skyriaus prokuroras, 3-ios klasės justicijos patarėjas A. KIRIJENKA, peržiūrėjęs V. A. BORISEVIČIAUS ir kitų archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3,

n u s t a č i a u :

Lietuvos TSR NKVD kariuomenės Karo tribunolas 1946 m. rugpjūčio 28 d. pagal RTFSR BK (1926 m. redakcija) 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. nuteisė V. BORISEVIČIŲ, E. MISEVIČIŲ ir kt.

Iš bylos dokumentų matyti, kad teismas priėmė nuosprendį, neišsiaiškinęs esminę reikšmę bylai turėjusių aplinkybių (duomenų, apibūdinančių banditų formuotes, jų veiklą, kas tokie buvo parašiutininkai).

Atsižvelgdamas į tai bei kolektyvinį grupės piliečių kreipimąsi dėl nuosprendžio neteisėtumo, vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 433,435 str.

n u t a r i a u :

Inicijuoti naujai atsiradusių aplinkybių pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 ištyrimą. Tyrimą pavesti Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriui.

Valstybės saugumo organų tiriamų bylų
priežiūros skyriaus prokuroras
3-ios klasės justicijos patarėjas A. KIRIJENKA (parašas)

ПРОКУРАТУРА ЛИТОВСКОЙ ССР

15 мая 1989 г.

№ 13/3996-89

Председателю Комитета госбезопасности
Литовской ССР генерал-майору
Э. Эйсмунтасу

Направляется архивное уголовное дело № 39419/3 на БОРИСЯВИЧУСА В. А. и других и постановление о возбуждении производства по вновь открывшимся обстоятельствам.

Как видно из материалов дела, обвинение основано на признании осужденных, других каких либо доказательств, объективно подтверждающих вину, в деле нет.

По делу необходимо:

- выяснить личность и судьбу упоминаемого в показаниях осужденного БОРИСЯВИЧУСА ЕЗДАУСКАСА и при возможности допросить, либо составить справку о его деятельности и связях с осужденным;

- выяснить личности ПОЛОНСКИСа, НАШЛЕНАСа, КУБИЛЮСА, КЕЛА и допросить их об обстоятельствах связи с осужденными БОРИСЯВИЧУС, МИСЯВИЧУС, ГУСТАЙТИС, по этим же вопросам допросить (после установления) Генриха ПЕТКУСА, ПОШКУСА и ОЛЬШАУСКАСА;

- приобрести к делу подробную справку о банде “Ванагай”;

- по уголовным делам и архивным материалам органов госбезопасности тех лет на участников банд из отряда “Ванагай” и штаба ЛЛА проверить нет ли данных о связях с ними лиц, осужденных по настоящему делу.

По окончании расследования дело прошу вернуть в прокуратуру.

Прокурор Литовской ССР
государственный советник юстиции
3-го класса В. БАРАУСКАС

LIETUVOS TSR PROKURATŪRA

1989 m. gegužės 15 d.

Nr. 13/3996-89

Lietuvos TSR KGB pirmininkui
generolui majorui E. EISMUNTUI

Siunčiame V. BORISEVIČIAUS ir kitų archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 ir nutarimą dėl naujai atsiradusių aplinkybių ištyrimo.

Kaip matyti iš bylos dokumentų, kaltinimai nuteistiesiems pagrįsti tik jų pačių prisipažinimu, jokių kitų įrodymų, kurie objektyviai pagrįstų jų kaltę, byloje nėra.

Todėl reikia:

- nustatyti V. BORISEVIČIAUS parodymuose minimo JAZDAUSKO asmenybę bei likimą, ir esant galimybei jį apklausti arba parašyti pažymą apie jo veiklą ir ryšius su nuteistuoju V. BORISEVIČIUMI;

- nustatyti POLONSKIO, NAŠLĖNO, KUBILIAUS, KIELOS asmenybes ir apklausti juos apie jų ryšius su nuteistaisiais BORISEVIČIUMI, MISEVIČIUMI ir GUSTAIČIU, dėl tų pačių klausimų apklausti Henriką PETKŲ, POŠKŲ ir OLŠAUSKĄ;

- pridėti prie bylos išsamią pažymą apie „Vanagų“ gaują;

- patikrinti baudžiamąsias bylas ir kitus archyvinius to meto Valstybės saugumo organų dokumentus apie „Vanagų“ būrio ir LLA štabo dalyvius ir išsiaiškinti, ar nėra duomenų apie nuteistųjų pagal šią bylą ryšius su jais.

Baigus tyrimą, bylą prašom grąžinti prokuratūrai.

Lietuvos TSR prokuroras
3-ios klasės justicijos patarėjas
V.BARAUSKAS (parašas)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о принятии уголовного дела к производству

г. Вильнюс

24 мая 1989 года

Старший следователь следственного отдела КГБ Литовской ССР, капитан юстиции ПАШКАУСКАС, рассмотрев материалы архивного уголовного дела № 39419/3,

у с т а н о в и л :

28 августа 1946 года приговором Военного трибунала войск НКВД Литовской ССР. по ст. 17-58-1а, 58-10 ч. 2 и 58-11 УК РСФСР были осуждены БОРИСЯВИЧУС В. А., МИСЯВИЧУС Э. С. и другие.

15 мая 1989 года прокурором отдела по надзору за следствием в органах госбезопасности Литовской ССР возбуждено производство по вновь открывшимся обстоятельствам. Производство расследования этих обстоятельств поручено мне. Руководствуясь требованиями ст. 147 УПК Литовской ССР,

п о с т а н о в и л :

Принять архивно уголовное дело № 39419/3 к своему производству и начать расследование вновь открывшихся обстоятельств.

Старший следователь Следственного
отдела КГБ Литовской ССР
капитан юстиции А. ПАШКАУСКАС

NUTARIMAS
(dėl baudžiamosios bylos tyrimo paėmimo savo žinion)

Vilnius,

1989 m. gegužės 24 d.

Aš, Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas justicijos kapitonas PAŠKAUSKAS, peržiūrėjęs archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3,

n u s t a č i a u :

Lietuvos TSR NKVD kariuomenės Karo tribunolas 1946 m. rugpjūčio 28 d. pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. nuteisė V. BORISEVIČIŲ, E. MISEVIČIŲ ir kitus.

1989 m. gegužės 15 d. Lietuvos TSR Valstybės saugumo organų tiriamų bylų priežiūros skyriaus prokuroras inicijavo naujai atsiradusių aplinkybių tyrimą. Šių aplinkybių tyrimas pavestas man. Vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 147 str. reikalavimais,

n u t a r i a u :

Paimti archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 savo žinion ir pradėti naujai atsiradusių aplinkybių tyrimą.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
justicijos kapitonas A.PAŠKAUSKAS (parašas)

Протокол осмотра

г. Вильнюс

26 июля 1989 года

Старший следователь следственного отдела КГБ Литовской ССР капитан юстиции ПАШКАУСКАС, в служебном кабинете № 179, в порядке ст. 199 и 200 УПК Литовской ССР, в присутствии понятых:

1. ОБРАЗЦОВОЙ Тамары, проживающей в гор. Вильнюс, ул. Гелвону 17-22;

2. ШАЛКОВСКОЙ Ирины, проживающей в гор. Вильнюс, ул. Жирмуну 23-65;

в связи с производством по вновь открывшимся обстоятельствам по архивному уголовному делу № 39419/3 в отношении БОРИСЯВИЧУСА В. А. и других, произвел осмотр архивного уголовного дела № 2831/3 на ГРАУСЛИСА И. П. и АРЛАУСКАСА А. О. [...]

Осмотром установлено:

Архивное уголовное дело № 2831/3 на ГРАУСЛИСА И. П. и АРЛАУСКАСА А. О. состоит из одного тома на 116 листах. Дело начато 31.10.1945 года, окончено 27.11.1945 года.

31 октября 1945 года Тельшайским УО НКГБ Литовской ССР был арестован ГРАУСЛИС Изидорюс с. Пятраса, 1922 года рождения, уроженец дер. Палушю, Тельшайского уезда, литовец, безпартийный, гражданин СССР, холост, со средним образованием, до ареста работавший учителем начальной школы дер. Стирбайчай, Кретингского уезда, проживавший там же.

12 ноября 1945 года по этому же делу был арестован АРЛАУСКАС Альфонсас с. Оны, 1921 года рождения, уроженец местечка Картена, Кретингского уезда, литовец, безпартийный, гражданин СССР, холост, до ареста работавший учителем начальной школы дер. Гаудучай, Кретингского уезда, проживавший там же.

27 ноября 1945 года ГРАУСЛИСУ И. П. и АРЛАУСКАСУ А. О. было предъявлено обвинение по ст. 58-1 а и 58-11 УК РСФСР в том, что они в начале мая 1945 года добровольно вступили в члены вооруженной националистической подпольной организации ЛЛИА и 15 мая 1945 года перешли на нелегальное положение и укрывались в районе Плателейских лесов. Приняв присягу они изучали военное дело. Затем они получили оружие и принимали участие в террористических актах против представителей советской власти в составе вооруженного отряда ЛЛИА, при которых был убит председатель сельского совета и один боец

Apžiūros protokolas

Vilnius

1989 m. liepos 26 d.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas justicijos kapitonas PAŠKAUSKAS tarnybiniame kabinete Nr. 179 Lietuvos TSR BPK 199 ir 200 str. numatyta tvarka, dalyvaujant kviestiniams:

1. Tamarai OBRAZCOVAI, gyv. Vilniuje, Gelvonų g. 17-22;
2. Irinai ŠALKOVSKAJAI, gyv. Vilniuje, Žirmūnų g. 23-65;

vykdydamas tyrimą dėl naujai atsiradusių aplinkybių pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3, apžiūrėjo archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 2831/3, pagal kurią buvo nuteisti I. P. GRAUSLYS ir A. O. ARLAUSKAS. [...]

Apžiūros metu nustatyta:

Archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 2831/3, pagal kurią buvo nuteisti I. P. GRAUSLYS ir A. O. ARLAUSKAS, sudaro 116 lapų vienas tomas. Byla pradėta 1945 10 31, baigta 1945 11 27.

1945 m. spalio 31 d. Lietuvos TSR NKGB Telšių apskrities skyrius suėmė Izidorijų GRAUSLĮ, Petro s., gim. 1922 m. Palūščių k., Telšių apskrityje, lietuvi, nepartinį, TSRS pilietį, nevedusį, turėjusį vidurinę išsilavinimą prieš suimant dirbusį pradinės mokyklos mokytoju Stirbaičių k., Kretingos apskr., gyvenusį ten pat.

1945 m. lapkričio 12 d. pagal tą pačią bylą buvo suimtas Alfonsas ARLAUSKAS, Onos s., gim. 1921 m. Kartenos mstl., Kretingos apskr., lietuvis, nepartinis, TSRS pilietis, nevedęs, prieš suimant dirbęs pradinės mokyklos mokytoju Gaudučių k. Kretingos apskr., gyvenęs ten pat.

1945 m. lapkričio 27 d. I.GRAUSLIUI ir A. ARLAUSKUI buvo pateikti kaltinimai pagal RTFSR BK 58-la ir 58-11 str. dėl to, kad jie 1945 m. gegužės pradžioje savanoriškai įstojo į ginkluotą pagrindinę nacionalistinę organizaciją LLA ir tų pačių metų gegužės 15 d. perėjo į nelegalią padėtį, slapstėsi Platelių miškuose. Davę priesaiką, jie mokėsi karo dalykų. Po to jie gavo ginklus ir kaip ginkluoto LLA būrio nariai dalyvavo teroro aktuose prieš tarybų valdžios atstovus; jų metu buvo nužudytas kaimo tarybos

народной защиты, а другой был ранен. Кроме того, ГРАУСЛИС и АРЛАУСКАС систематически ходили грабить местное население в Тельшайском уезде, у которых отбирали продукты питания.

Постановлением от 26 ноября 1945 года из дела были выделены материалы для розыска других участников вооруженной националистической организации ЛЛА, действовавшей на территории Тельшайского уезда, на которых не было достаточных установочных данных или не было известно их место нахождения.

В архивном уголовном деле № 2831/3 каких либо данных о причастности БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса с. Августинаса, бывшего епископа Тельшайской епархии, к участникам вооруженной националистической организации ЛЛА, действовавшей на территории Тельшайского уезда, не имеется.

Осмотр производился при дневном освещении с 9 до 18 часов с перерывом на обед с 13 до 14 часов. Протокол прочитан. Замечаний и заявлений по поводу производства осмотра и составления протокола не имеется.

Старший следователь Следственного
отдела КГБ Литовской ССР
капитан юстиции А. ПАШКАУСКАС

pirmininkas ir liaudies gynėjas, dar vienas liaudies gynėjas sužeistas. Be to, GRAUSLYS ir ARLAUSKAS sistemingai plėšikavo pas Telšių apskrities gyventojus, atiminėjo iš jų maisto produktus.

1945 m. lapkričio 26 d. priimtu nutarimu iš bylos buvo išskirti dokumentai paieškai kitų ginkluotos pagrindinės nacionalistinės organizacijos LLA dalyvių, veikusių Telšių apskrities teritorijoje, kurių tapatybei ar tiksliai buvimo vietai nustatyti neužteko duomenų.

Archyvinėje baudžiamojoje byloje Nr. 2831/3 jokių duomenų apie Vincento BORISEVIČIAUS, Augustino s., buvusio Telšių vyskupijos vyskupo, ryšius su ginkluotos pagrindinės nacionalistinės organizacijos LLA dalyviais, veikusiais Telšių apskrities teritorijoje, nėra.

Apžiūra vyko dienos šviesoje, nuo 9 iki 18 val. su pertrauka nuo 13 iki 14 val. Apžiūros protokolai perskaityti, pastabų dėl apžiūros eigos ir protokolo sudarymo nepateikta.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
justicijos kapitonas A.PAŠKAUSKAS (parašas)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о продлении срока производства по вновь
открывшимся обстоятельствам

гор. Вильнюс

14 июля 1989 года

Старший следователь следственного отдела КГБ Литовской ССР
капитан юстиции ПАШКАУСКАС, рассмотрев уголовное дело №
39419/3 и материалы производства вновь открывшихся обстоятельств,-

у с т а н о в и л :

Военным трибуналом войск НКВД Литовской ССР 28 августа 1946 года приговором по ст. 17-58-1а, 58-10 ч. 2 и 58-11 УК РСФСР за участие в антисоветской литовской националистической группе, поддержание связи с руководителями бандформирований, оказывание им материальной помощи и за выступления среди верующих с проповедями антисоветского содержания, были осуждены БОРИСЯВИЧУС В. А., МИСЯВИЧУС Э. С. и другие.

15 мая 1989 года постановлением прокуратуры Литовской ССР по данному делу возбуждено производство по вновь открывшимся обстоятельствам, расследование которых поручено следственному отделу Комитета госбезопасности Литовской ССР.

В процессе расследования вновь открывшихся обстоятельств были осмотрены архивные материалы КГБ Литовской ССР и архивные уголовные дела на участников вооруженного националистического отряда "Ванагай", действовавших в 1945-1946 годах. Установить лиц, могущих дать конкретные показания по вновь открывшимся обстоятельствам до настоящего времени не представилось возможным. Имеющийся собранный материал по вновь открывшимся обстоятельствам не позволяет принять достаточно объективного решения в вопросе о виновности осужденного БОРИСЯВИЧУСА В. А.

В настоящее время необходимо продолжить осмотр архивных материалов КГБ Литовской ССР, архивных уголовных дел на участников вооруженного националистического отряда "Ванагай", могущих дать свидетельские показания по вновь открывшимся обстоятельствам.

Срок производства вновь открывшихся обстоятельств истекает 15 июля 1989 года. Руководствуясь требованиями ст. 150 УПК Литовской ССР,-

NUTARIMAS
(dėl naujų aplinkybių tyrimo termino pratęsimo)

Vilnius

1989 m. liepos 14 d.

Aš, Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas justicijos kapitonas PAŠKAUSKAS, peržiūrėjęs baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 ir naujai atsiradusių aplinkybių tyrimo dokumentus,

nustačiau:

LTSR NKVD kariuomenės Karo tribunolas 1946 m. rugpjūčio 28 d. pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. už dalyvavimą lietuvių nacionalistinėje antitarybinėje grupėje, ryšių su banditų formuočių vadovais palaikymą materialinę pagalbą jiems ir antitarybinius pamokslus tikintiesiems nuteisė V. BORISEVICIŲ, E. MISEVIČIŲ ir kitus.

1989 m. gegužės 15 d. Lietuvos TSR prokuratūros nutarimu inicijuotas naujai atsiradusių aplinkybių pagal šią bylą tyrimas, kurį įpareigotas atlikti Lietuvos TSR Valstybės saugumo tardymo skyrius.

Tiriant naujai atsiradusias aplinkybes buvo peržiūrėti Lietuvos TSR KGB archyviniai dokumentai ir ginkluoto nacionalistinio būrio „Vanagai“ dalyvių, veikusių 1945-1946 m., archyvinės baudžiamosios bylos. Iki šiol nepavyko nustatyti asmenų, kurie galėtų duoti konkrečius parodymus dėl naujai atsiradusių aplinkybių. Surinkti duomenys apie naujai atsiradusias aplinkybes neleidžia priimti pakankamai objektyvaus sprendimo dėl nuteisintojo V. BORISEVIČIAUS kaltumo.

Šiuo metu reikia toliau tęsti Lietuvos TSR KGB archyvinių dokumentų, ginkluoto nacionalistinio būrio „Vanagai“ dalyvių archyvinių baudžiamųjų bylų tyrimą siekiant nustatyti asmenis, kurie galėtų duoti parodymus dėl naujai atsiradusių aplinkybių.

Naujai atsiradusių aplinkybių tyrimo laikas baigiasi 1989 m. liepos 15 d. Vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 150 str. nustatyta tvarka,

п о с т а н о в и л :

Ходагайствовать перед Прокурором Литовской ССР о продолжении срока производства по вновь открывшимся обстоятельствам в архивном уголовном деле № 39419/3 на два месяца, то есть до 15 сентября 1989 года.

Ст. следователь Следственного отдела КГБ
Литовской ССР капитан юстиции ПАШКАУСКАС

nutariau:

Prašyti Lietuvos TSR prokurorą pratęsti naujai atsiradusių aplinkybių pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 tyrimo terminą dviem mėnesiais, t. y. iki 1989 m. rugsėjo 15 d.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
justicijos kapitonas PAŠKAUSKAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ОСМОТРА

г. Вильнюс

25 августа 1989 года

Старший следователь следственного отдела КГБ Литовской ССР капитан юстиции ПАШКАУСКАС, в служебном кабинете № 179, в порядке ст. 199 и 200 УПК Литовской ССР, в присутствии понятых:

1. ОБРАЗЦОВОЙ Тамары, проживающей в гор. Вильнюс, ул. Гелвону 17-22;
2. ШАЛКОВСКОЙ Ирины, проживающей в гор. Вильнюс, ул. Жирмуну 23-65;

в связи с производством по вновь открывшимся обстоятельствам по архивному уголовному делу № 39419/3 в отношении БОРИСЯ-ВИЧУСА В. А. и других, произвел осмотр архивного уголовного дела №36141/3 на ЯЗДАУСКАСА Шарунаса с. Стасиса. [...]

Осмотром установлено:

Архивное уголовное дело № 36141/3 на ЯЗДАУСКАСА Шарунаса с. Стасиса состоит из одного тома на 201 листе. Дело начато 24.11.1947 года, окончено 23.02.1948 года.

24 ноября 1947 года МГБ Литовской ССР был арестован: ЯЗДАУСКАС Шарунас с. Стасиса, 1922 года рождения, уроженец г. Каунас, гражданин СССР, беспартийный, окончивший 6 классов гимназии, холост, ранее не судим. До ареста проживал нелегально по фиктивным документам на имя ЯКУБАУСКАСА Степонаса с. Леоно, 1917 года рождения.

9 декабря 1947 года ЯЗДАУСКАСУ было предъявлено обвинение по ст. 58-1а, 58-8 и 58-11 УК РСФСР в том, что он в декабре 1942 года вступил в существовавшую в гор. Вильнюс литовскую националистическую антисоветскую организацию ЛЛА и до 1944 года участвовал в работе нелегальной типографии этой организации.

Летом 1944 года вместе с другими главарями ЛЛА участвовал в организации в Кретингском уезде вооруженных банд отрядов, готовившихся к активной борьбе в тылу Советской Армии. Тогда же установил связь с агентами немецких разведывательных органов и был ими завербован в немецкую разведывательную школу, в которой обучался до октября 1944 года. В октябре 1944 года, будучи переброшен в Литовскую ССР вместе с

APŽIŪROS PROTOKOLAS

Vilnius

1989 m. rugpjūčio 25 d.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas justicijos kapitonas PAŠKAUSKAS, tarnybiniame kabinete Nr. 179 Lietuvos TSR BPK numatyta tvarka, dalyvaujant kviestiniams:

1. Tamarai OBRAZCOVAI, gyv. Vilniuje, Gelvonų g. 17-22;
2. Irinai ŠALKOVSKAJAI, gyv. Vilniuje, Žirmūnų g. 23-65;

vykdydamas tyrimą dėl naujai atsiradusių aplinkybių pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3, apžiūrėjo archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 36141/3, pagal kurią buvo nuteistas Šarūnas JAZDAUSKAS, Stasio s.

Apžiūros metu nustatyta:

Archyvinę baudžiamąją bylą nr. 36141/3, pagal kurią buvo nuteistas Š. JAZDAUSKAS, sudaro 201 lapas viename tome. Byla pradėta 1947 11 24, baigta 1948 02 23.

1947 m. lapkričio 24 d. Lietuvos TSR MGB suėmė: Šarūną JAZDAUSKĄ, Stasio s., gim. 1922 m. Kaune, TSRS pilietį, lietuvių, nepartinį, baigusį 6 gimnazijos klases, nevedusį, anksčiau neteistą. Prieš suimamas jis turėjo fiktyvius dokumentus Stepono JAKUBAUSKO, Leono s., gim. 1917 m., vardu.

1947 m. gruodžio 9 d. Š. JAZDAUSKUI buvo pateiktas kaltinimas pagal RTFSR BK 58-la, 58-8 ir 58-11 str. dėl to, kad jis 1942 m. gruodžio mėnesį įstojo į Vilniuje veikusią lietuvių nacionalistinę antitarybinę organizaciją LLA ir iki 1944 m. dirbo šios organizacijos nelegalioje spaustuvėje.

1944 m. vasarą drauge su kitais LLA vadeivomis dalyvavo kuriant Kretingos apskrityje ginkluotus banditų būrius aktyviai kovai Tarybinės armijos užnugaryje. Tuomet užmezgė ryšius su vokiečių žvalgybos organų agentais, kurie jį užverbavo į vokiečių žvalgybos mokyklą kur jis mokėsi iki 1944 m. spalio mėnesio. 1944 m. spalio mėnesį su grupe kitų vokiečių žvalgybos agentų nuleistas į Lietuvos TSR teritoriją. Tarybinės armijos už-

группой других агентов немецкой разведки, проводил в тылу Советской армии разведывательную работу и участвовал в передаче собранных сведений в немецкие разведывательные органы по радио.

Одновременно установил связь с бандформированиями ЛЛА и проводил работу по объединению разрозненных банд в бандповстанческую организацию. Летом 1945 года возглавлял банд группу, действовавшую в Плателяйских лесах, Тельшайского уезда. Осенью 1945 года участвовал в создании бандповстанческой организации “Жемайтский легион” и был членом штаба этой организации.

В сентябре 1946 года был назначен командиром бандбригады “Шатрия” и исполнял эти обязанности до апреля 1947 года, после чего был вновь введен в состав штаба “Жемайтского округа”, в котором исполнял обязанности, в начале начальника хозяйственного отдела и отдела пропаганды, а в последствии заместителя главаря “Жемайтского округа”. Будучи участником бандформирований и членом штаба “Жемайтского округа”, организовал ряд террористических актов против местных жителей, лояльно настроенных к Советской власти. [...]

Постановлением Особого Совещания МГБ СССР от 8 апреля 1948 года ЯЗДАУСКАС Шарунас с. Стасиса за участие в контрреволюционной националистической банде и террористическую деятельность был заключен в исправительно-трудовой лагерь сроком на 25 лет.

В архивном уголовном деле №36141/3 на ЯЗДАУСКАСА Ш. имеются обширные сведения о деятельности вооруженной организации ЛЛА и ее участниках, действовавших в жемайтском регионе Литовской ССР. Однако сведений, указывающих на принадлежность, непосредственное участие в вооруженной националистической организации ЛЛА или участие в совершении каких либо актов насилия осужденных по архивному уголовному делу № 39419/3 БОРИСЯВИЧУСА Винцентаса с. Августинаса, и других в материалах архивного уголовного дела не имеется.

Осмотр производился при дневном освещении с 9 до 18 часов с перерывом на обед с 13 до 14 часов. Протокол прочитан, замечаний и заявлений по поводу производства осмотра и составления протокола не имеется.

Ст. следователь Следственного отдела КГБ
Литовской ССР капитан юстиции ПАШКАУСКАС

nugaryje dirbo žvalgybos darbu, o surinktas žinias siųsdavo vokiečių žvalgybos organams per radiją.

Tuo pat metu užmezgė ryšius su LLA banditų formuotėmis ir bandė suvienyti išsisklaidžiusias gaujas į vieningą sukilėlių gaujų organizaciją.

1945 m. vasarą vadovavo banditų grupei, veikusiai Telšių apskrities Platelių miškuose. 1945 m. rudenį dalyvavo kuriant sukilėlių gaujų „Žemaičių legioną“ ir tapo šios organizacijos štabo nariu.

1946 m. rugsėjo mėnesį buvo paskirtas „Šatrijos“ banditų brigados vadu ir šias pareigas ėjo iki 1947 m. balandžio mėnesio, kai vėl buvo perkeltas dirbti į „Žemaičių apygardos“¹¹ štabą kur iš pradžių ėjo ūkio ir propagandos skyrių viršininko pareigas, o vėliau tapo „Žemaičių apygardos“ vado pavaduotoju. Būdamas banditų formuotės dalyviu ir „Žemaičių apygardos“ štabo nariu, suorganizavo keletą teroristinių aktų prieš vietos gyventojus, lojalius nusiteikusius Tarybų valdžios atžvilgiu.[...]

1948 m. balandžio 8 d. TSRS MGB Ypatingojo pasitarimo nutarimu Š. JAZDAUSKAS už dalyvavimą kontrrevoliucinėje nacionalistinėje gaujoje ir teroristinę veiklą 25 metams buvo įkalintas Pataisos darbų lageryje.

Š. JAZDAUSKO archyvinėje baudžiamojoje byloje Nr. 36141/3 yra daug duomenų apie ginkluotos organizacijos LLA veiklą ir jos dalyvius, veikusius Lietuvos TSR Žemaitijoje. Tačiau duomenų apie pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 nuteistą V. BORISEVIČIAUS ir kitų tiesioginį priklausymą ginkluotai nacionalistinei organizacijai LLA ar dalyvavimą teroro aktuose šioje byloje nėra.

Apžiūra vyko dienos šviesoje, nuo 9 iki 18 val. su pertrauka nuo 13 iki 14 val. Apžiūros protokolas perskaitytas, pastabų dėl apžiūros eigos ir protokolo surašymo nepateikta.

Lietuvos TSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
justicijos kapitonas A.PAŠKAUSKAS (parašas)

ОБЗОРНАЯ СПРАВКА

(по организации “Летувос лайсвес армия (ЛЛА) Ванагай”)

Подпольная националистическая вооруженная организация “ЛЛА Ванагай” была создана в конце 1943 года и действовала на всей территории Литвы.

Вся подпольная организация именовалась Летувос Лайсвес армия, а ее вооруженные силы, т. е. действующий сектор этой организации (взвода, роты, батальоны) именовались Ванагай. “ЛЛА Ванагай” имела следующее организационное построение:

- а) центральный штаб ЛЛА, который возглавлял подпольную работу на всей территории Литвы, размещался в г. Каунасе;
- б) окружной штаб, который объединял несколько уездов;
- в) уездной штаб;
- г) в волостях каждого уезда формировались отделения, взвода, роты, батальоны, число которых было неограничено, в зависимости от числа членов организации “ЛЛА Ванагай”.

Каждый штаб состоял из следующих отделов:

- а) связи;
- б) пропаганды (выпускалась газета “И лайсве”);
- в) разведки;
- г) хозяйственный;
- д) диверсионно-террористическая группа.

Подразделения Ванагай строились по территориальному признаку, по месту жительства участников “ЛЛА Ванагай”. Командный состав “Ванагай” с целью конспирации имели клички, позже клички присваивались всем участникам “Ванагай”. Структурные подразделения “Ванагай” имели зашифрованные наименования.

Тельшайский уездной штаб именовался “Вовяре” и подчинялся окружному штабу “Сакалас”. Окружной штаб “Сакалас” дислоцировался в гор. Шяуляй и в него входили Тельшайский, Шяуляйский, Мажейкяский и Кретингский уезды.

“ЛЛА Ванагай” ставила перед собой цель восстановления независимой буржуазно-демократической Литвы для чего направляли свою деятельность по уничтожению лиц литовской национальности, которые поступали на службу в НКВД, органы советской власти, вели активную агитацию на срыв проводимой мобилизации в Красную Армию и хозяйственных и политических мероприятий. Терроризировали и убивали местных жителей, которых считали неблагонадежными по отношению к организации ЛЛА. На вооружении имели винтовки разных систем, автоматы, ручные и станковые пулеметы, фанаты и т. д.

APŽVALGINĖ PAŽYMA

(apie organizaciją „Lietuvos laisvės armija Vanagai“)

Ginkluota pagrindinio nacionalistinė organizacija „LLA Vanagai“ įkurta 1943 metų pabaigoje ir veikė visoje Lietuvos teritorijoje.

Visa pagrindinio organizacija vadinosi Lietuvos Laisvės Armija, o jos ginkluotos pajėgos, t. y. veikiantis organizacijos sektorius (būriai, kuopos, batalionai) buvo vadinamos „Vanagais“.

„LLA Vanagų“ organizacinė struktūra buvo tokia:

- a) LLA centrinis štabas, kuris vadovavo pagrindinio veiklai visoje Lietuvos teritorijoje, buvo įsikūręs Kaune;
- b) apygardos štabas, jungęs keletą apskričių;
- c) apskrities štabas;
- d) kiekvienos apskrities valsčiuose buvo formuojami skyriai, būriai, kuopos ir batalionai, kurių skaičius nebuvo ribotas, priklausomai nuo to, kiek buvo „LLA Vanagų“ narių.

„LLA Vanagų“ štabuose buvo tokie skyriai:

- a) ryšių;
- b) propagandos (leido laikraštį „Į laisvę“);
- c) žvalgybos;
- d) ūkio;
- e) diversinė-teroristinė grupė.

„Vanagų“ padaliniai buvo organizuojami teritoriniu principu, pagal „LLA Vanagų“ dalyvių gyvenamąją vietą. „Vanagų“ vadovybė konspiracijos tikslu turėjo slapyvardžius, vėliau slapyvardžius gavo visi „Vanagų“ dalyviai. Struktūriniai „Vanagų“ padaliniai taip pat turėjo šifruotus pavadinimus.

Telšių apskrities štabas „Voverė“ buvo pavaldus apygardos štabui „Sakalas“, kuris buvo dislokuotas Šiauliuose. Šiai apygardai priklausė Telšių, Šiaulių, Mažeikių ir Kretingos apskritys.

„LLA Vanagų“ tikslas buvo nepriklausomos buržuazinės-demokratinės Lietuvos atkūrimas. Dėl to veikla buvo sukoncentruota į žudymą lietuvių, kurie tarnavo NKVD ir tarybų valdžios organuose, taip pat agituoti prieš mobilizaciją į Raudonąją armiją ir ūkines bei politines priemones. Jie terorizavo ir žudė nepatikimus LLA, jų požiūriu, vietos gyventojus. „Vanagai“ buvo ginkluoti įvairių sistemų šautuvais, automatais, rankiniais ir sunkiaisiais kulkosvaidžiais, granatomis ir kt.

Каких либо обобщенных исчерпывающих списков участников организации “ЛЛА Вангай”, действовавших в 1944-1945 годах на территории Тельшайского уезда, в осмотренных архивных оперативных материалах Тельшайского УО НКВД Литовской ССР за 1944-1945 г. не имеется.

В осмотренных архивных оперативных делах Тельшайского УО НКВД Литовской ССР за 1944-1945 г. сведений о том, что осужденные по архивному уголовному делу №39419/3 БОРИСЯВИЧУС В. А. и другие имели какую либо преступную связь или были бы участниками подпольной вооруженной организации “ЛЛА Вангай” не имеется.

Архивные дела осмотрел и справку составил:

Ст. следователь следственного отдела КГБ Литовской ССР
капитан юстиции ПАШКАУСКАС

Вильнюс, 30 августа 1989 года

Išsamių apibendrinančių „LLA Vanagų“ organizacijos dalyvių, 1944-1945 m. veikusių Telšių apskrityje, sąrašų peržiūrėtose Lietuvos TSR NKVD Telšių apskrities skyriaus 1944-1945 m. archyvinėse operatyvinės veiklos bylose nėra.

Peržiūrėtose Lietuvos TSR NKVD Telšių apskrities skyriaus 1944-1945 m. archyvinėse operatyvinės veiklos bylose duomenų apie tai, kad nuteistieji pagal archyvinę baudžiamąją bylą Nr. 39419/3 Vincentas BORISEVIČIUS, Augustino s., ir kiti palaikė kokius nors nusikalstamus ryšius ar buvo ginkluotos pagrindžio organizacijos „LLA Vanagai“ dalyviai, nėra.

Archyvines bylas peržiūrėjo ir pažymą surašė:
LTSR KGB Tardymo skyriaus vyr. tardytojas
justicijos kapitonas A. PAŠKAUSKAS (parašas)

Vilnius, 1989 m. rugpjūčio 30 d.

DOKUMENTAI BYLOJE LIETUVIŲ KALBA**LIUDYTOJO APKLAUSOS PROTOKOLAS***

Vilnius

1989 m. rugsėjo 6 d.

Apklausa pradėta 12 val. 10 min., baigta 14 val. 20 min.

Aš, Lietuvos TSR valstybės saugumo komiteto tardymo skyriaus vyr. tardytojas justicijos kapitonas A.PAŠKAUSKAS, liudytojo bute apklausiau liudytoją:

Šarūną JAZDAUSKĄ, Stasio s., gim. 1922 m. Kaune, TSRS pilietį, lietuvi, nepartinį, turintį vidurinį išsilavinimą vedusį, 1948 m. balandžio 8 d. TSRS VSM Ypatingojo pasitarimo nuteistą 25 metų laisvės atėmimo bausme pagal RTFSR BK 58 str. 1 a dalį, pensininką gyvenantį Vilniuje, Architektų g. 178-61, apklausiamą byloje dėl V. BORISEVIČIAUS ir kitų naujai atsiradusių aplinkybių.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažinojote buvusį Telšių vyskupą Vincentą BORISEVIČIŲ ir ką galite papasakoti apie jo politinę ar pogrindinę veiklą 1943—1945 metais?

ATSAKYMAS: Taip, aš pažinojau buvusį Telšių vyskupą Vincentą BORISEVIČIŲ. Draugai mes nebuvo, esu su juo susitikęs ir kalbėjęs 2-3 kartus 1945 m. pavasarį. Žinau, kad V. BORISEVICIŲ 1945 m. pabaigoje suėmė tarybiniai teisėtvarkos organai, tačiau konkrečiai už ką suėmė, paaiškinti negaliu.

Aš pats 1948 m. buvau nuteistas pagal RTFSR BK 58 str. 1 a dalį, t. y. už pogrindinę veiklą „Lietuvos laisvės armijos“ organizacijoje, kurioje aš buvau organizacinio skyriaus viršininko pavaduotoju. [...]

1944 m. pabaigoje, atitraukiant vokiečių armijai iš Lietuvos, buvo lietuvių, kurie nenorėjo tarnauti Raudonojoje armijoje ir slapstėsi miškuose. Į mišką taip pat ėjo tie lietuviai, kurie dėl savo veiklos vokiečių okupuotoje Lietuvoje bijojo tarybinių teisėtvarkos organų. Iš šių žmonių 1944-1945 m.

* Šio ir toliau pateikiamų bylos dokumentų originalai parengti lietuvių kalba. Publikuojant jų kalba netaisyta.

ir buvo kuriama "Lietuvos laisvės armija", kurios veikloje aš ir dalyvavau. Aš atlikau organizacines funkcijas, tačiau jokioje teroristinėje veikloje asmeniškai nedalyvavau. Tam, kad LLA funkcionuotų, reikėjo maisto. Kad LLA nariai ieškodami maisto neužsiimtų plėšikavimu, aš, kaip organizacinio skyriaus viršininko pavaduotojas, ėmiausi spręsti šį klausimą. 1945 m. pavasarį kažkas iš LLA narių pasiūlė dėl maisto kreiptis ne tik į pasiturinčius žmones, bet ir į kunigus. Tokiu klausimu LLA kreipėsi į daugelį Lietuvos kunigų. Su vienais susitardavo draugiškai, kai ką prigąsdindavo ir taip iš jų gaudavo šiek tiek maisto. Maisto klausimu teko kreiptis ir į buvusį Telšių vyskupą V. BORISEVIČIŲ. Kaip jau minėjau, aš su juo buvau susitikęs du ar tris kartus 1945 m. pavasarį. Pirmą kartą, kai mes su juo susitikome, aš gana kategorišku tonu paprašiau sušelpiti maistu. Neslėpiau nuo BORISEVIČIAUS, kad tas maistas reikalingas LLA nariams. Pirmą kartą, kiek prisimenu, jis man nieko nedavė, o antrą kartą perdavė keletą kilogramų lašinių. Iš trumpo pokalbio su vyskupu BORISEVIČIUM aš supratau, kad jis gana lojalus tarybų valdžiai, gal todėl su juo nenorėjau daugiau susitikti. Be to, jis man atvirai pasakė, kad šiais apsilankymais aš jį kompromituoju. Aš supratau, kad jis nenori užsiimti politika, nori būti neutralus. Jei gu BORISEVIČIUS būtų buvęs LLA nariu, tai aš būčiau būtinai žinojęs pagal savo užimamas pareigas šioje organizacijoje. Jokioje pagrindinėje veikloje buvęs Telšių vyskupas V. BORISEVIČIUS nedalyvavo. Apie tai, kad aš 1944 m. mokiausi vokiečių žvalgybos mokykloje ir tų pačių metų rudenį buvau išmestas su parašytu į Lietuvą, BORISEVIČIUS nežinojo. Aš jam apie tai nieko nepasakojau, nebent jis atsitiktinai iš ko nors apie tai girdėjo.

KLAUSIMAS: Kartu su V. BORISEVIČIUM, kaip pagrindinės organizacijos LLA nariai, buvo nuteisti MISEVIČIUS, GUSTAITIS, VALICKAITĖ ir KAUSYS. Ką Jūs galite paaiškinti apie minėtus žmones?

ATSAKYMAS: Aš galiu tik pakartoti, kad vyskupas V. BORISEVIČIUS LLA nepriklausė, maistas šiai organizacijai iš jo buvo išreikalautas. Minėtų žmonių: MISEVIČIAUS, GUSTAIČIO, VALICKAITĖS ir KAUSIO aš nepažinojau, už ką jie buvo nuteisti, nežinau, tačiau LLA nariais jie taip pat nebuvo.

Protokolą skaičiau, surašytas teisingai, papildymų neturiu.
(Š.JAZDAUSKO parašas)

Apklausė: vyr. tardytojas A. PAŠKAUSKAS (parašas)

Lietuvos TSR Prokuratūra Lietuvos TSR Aukščiausiojo Teismo
1989 10 10 teisminei baudžiamųjų bylų kolegijai

PRIEŽIŪRINIS PROTESTAS

dėl archyvinės baudžiamosios
bylos Nr. 6499, pagal kurią V. BORISEVIČIUS
ir kiti nuteisti pagal RTFSR BK 58-la str.

Lietuvos TSR VRLK Karo tribunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžiu V. BORISEVIČIUS, E. MISEVIČIUS ir P. GUSTAITIS buvo nuteisti pagal RTFSR BK 58-la str. mirties bausme, P. KAUSYS - 3 metams laisvės atėmimo, V. VALICKAITĖ pagal 58-10 ir 58-12 str. nuteista 6 metams laisvės atėmimo.

Šis Karo tribunolo nuosprendis yra nepagrįstas, todėl neteisėtas ir turi būti panaikintas, o baudžiamoji byla nutraukta dėl šių motyvų.

Telšių vyskupijos vyskupas V. BORISEVIČIUS nuteistas už tai, kad 1944-1946 m. Telšių vyskupijai priklausiusiose parapijose pats skleidė ir platino per bažnyčias antitarybinio pobūdžio žinias, palaikė ryšius su pasipriešinimo dalyviais, šelpė juos maisto produktais. [...]

Bylos duomenimis nustatyta, kad Telšių vyskupas V. BORISEVIČIUS per pamokslus, taip pat laiškuose parapijos kunigams aiškino, kad prie tarybų valdžios žmonės negali pasinaudoti savo teisėmis, daug žmonių pasodinta į kalėjimus, tačiau nei jis pats neragina, nei kitų nekurstė nuversti, pakirsti ar susilpninti esamą santvarką ar padaryti atskirus nusikaltimus.

Su ginkluotų formuočių vadovybe susitiko dėl to, kad iš parapijos žmonių girdėjo, kad jie yra užpuldinėjami. Susitikimo metu, kas patvirtinama ir bylos medžiaga, V. BORISEVIČIUS liepė ginkluotų formuočių kovotojams to nedaryti ir sutiko šelpti juos maistu. Įrodymų apie V. BORISEVIČIAUS dalyvavimą planuojant kokias nors ginkluotas operacijas ar vadovavimą joms nesurinkta. [...]

Remdamasis išdėstytu ir vadovaudamasis Lietuvos TSR BPK 422 str., prašau:

1. Lietuvos TSR VRLK Karo tribunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį, kuriuo Vincentas BORISEVIČIUS, Eduardas MISEVIČIUS ir Pranas GUSTAITIS nuteisti pagal RTFSR BK 58-1 a str., P. KAUSYS - pagal 58-10 str., o V. VALICKAITĖ pagal 58-10 ir 58-12 str., panaikinti ir baudžiamąją bylą jų atžvilgiu nutraukti, nesant jų veikloje nusikaltimo sudėties.

2. Protesto nagrinėjimo rezultatus prašau pranešti vyskupo V. BORISEVIČIAUS reabilitavimo visuomeniniam komitetui per Gintarą ŠIDLAUSKĄ, gyv. Telšiuose, Vilniaus g. 38-39.

Lietuvos TSR prokuroras
3-ios klasės valstybinis
justicijos patarėjas V. BARAUSKAS (parašas)

NUTARTIS

Vilnius

1989 m. lapkričio 10 d.

Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, susidedanti iš pirmininkaujančiojo J. BURNEIKIO, narių A. JANKAUSKO ir A. SIRVYDŽIO, dalyvaujant prokurorui A. KIRIJENKAI, viešame teisiamejame posėdyje priežiūros tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Lietuvos TSR prokuroro priežiūrinių protestą dėl Lietuvos TSR VRLK karinio tribunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio, kuriuo

Vincentas B O R I S E V I Č I U S , Augustino, gim. 1887 m.,
 Eduardas M I S E V I Č I U S , Stasio, gim. 1883 m.
 Pranas G U S T A I T I S , Simono, gim. 1910 m.,
 pagal galiojusio Lietuvos TSR teritorijoje RTFSR BK 58-1 a str.
 nuteisti aukščiausiaja bausme - sušaudymu,
 Valerija V A L I C K A I T Ė , Stasio, gim. 1894,
 pagal to paties BK 58-10 ir 58-12 str. nuteista 6 metams laisvės
 atėmimo,
 Pranas K A U Š Y S , Jono, gim. 1910 m.,
 pagal minėto BK 58-10 str. - 3 metams laisvės atėmimo.

V. BORISEVIČIUS nuteistas už tai, kad, būdamas Telšių vyskupijos vyskupu, 1940-1941 m. sakė tikintiesiems antitarybinius pamokslus. Namuose ir bažnyčioje saugojo antitarybinio turinio literatūrą. 1943 m. išleido kreipimąsi į dvasininkiją ir tikinčiuosius, kuriame šmeižė tarybinę santvarką, išsakė grasinimus asmenims, pritariantiems tarybinei santvarkai. 1944-1946 m. vadovavo ginkluotai opozicijai „Žemaičių legionas“. Rėmė ją materialiai ir įsakė tai daryti Telšių vyskupijos kunigams. Ginkluotos opozicijos dalyvius aprūpindavo fiktyviais dokumentais. Šios opozicijos dalyvius E. MISEVIČIŲ ir JAZDAUSKĄ nelegaliai apgyvendino pas kunigą P. GUSTAITI. 1945 m. kovo mėnesį padėjo vokiečių parašiotistams perduoti radiogramą į Vokietiją. [...]

Lietuvos TSR prokuroras priežiūriniu protestu prašo panaikinti Lietuvos TSR VRLK kariuomenės Karo tribunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį, o baudžiamąją bylą jų atžvilgiu nutraukti, nesant jų veikloje nusikaltimo sudėties.

Teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, išklausiusi teismo nario pranešimą ir prokurorą, prašiusį patenkinti protestą, n u s t a t ė :

Karo tribunolo nuosprendis neteisėtas ir nepagrįstas. Pagal Lietuvos TSR teritorijoje galiojusio RTFSR 1926 m. baudžiamojo kodekso 58-la str. tėvynės išdavimas - tai TSRS piliečių veiksmai, kuriais kenkiama TSRS

karinei galiai, jos valstybinei nepriklausomybei ar jos teritorijos neliečiamybei, kaip antai: šnipinėjimas, karinės ar valstybinės paslapties išdavimas, perėjimas į priešą pusę.

Karo tribunolo išvados, kad V. BORISEVIČIUS vadovavo ginkluotai opozicijai, rėmė ją materialiai ir vertė tai daryti Telšių vyskupijos kunigus, slėpė ginkluotos opozicijos dalyvius, aprūpino juos fiktyviais dokumentais, padėjo fašistinės Vokietijos parašiotininkams užmegzti ryšį su jos armija, neatitinka faktinių bylos aplinkybių, nes jų nepatvirtina byloje esantys įrodymai.

Kita V. BORISEVIČIAUS veika, kaip antai: antitarybinių pamokslų sakymas, tokio pat turinio kreipimosi į dvasininkiją ir tikinčiuosius išleidimas bei antitarybinės literatūros laikymas, negali būti pripažinta nusikalstama, ir štai dėl ko.

V. BORISEVIČIAUS pamokslų, kreipimosi į dvasininkiją ir tikinčiuosius tekstų bei kitos literatūros, karinio tribunolo pripažintos antitarybine, byloje nėra. Todėl negalima teigti, kad juose buvo išsakyti tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką žeminantys šmeižikiški prasimanymai.

Pagal V. BORISEVIČIAUS parodymus matyti, kad jo pamoksluose, kreipimesi į dvasininkiją ir tikinčiuosius bei PETRUIČIO ir DOVYDĖNO atsiminimų knygos buvo kalbama apie TSRS Konstitucijos deklaratyvų pobūdį, tikinčiųjų teisių ir laisvių suvaržymą, dvasininkijos persekiojimą masinius suėmimus, trėmimus, nekaltų žmonių žudynes bei kitas piktadarības, įvykdytas Lietuvoje 1940-1941 metais. Tokiu būdu juose buvo išsakytas dabar visuotinai pripažintas faktas - tautos genocido vykdymas. Tiesos sakymas negali būti pripažintas nusikalstamu. [...]

Kadangi bylos įrodymais nenustatyta, kad V. BORISEVIČIUS, E. MISEVIČIUS ir P. GUSTAITIS kenkė TSRS karinei galiai, jos valstybinei nepriklausomybei ar teritorijos neliečiamybei, o V. VALICKAITĖ ir P. KAUSYS varė antitarybinę propagandą ir agitaciją veikose, dėl kurių jie pripažinti kaltais, nėra nusikaltimų, numatytų Lietuvos TSR galiojusio RTFSR BK 58-1a, 58-10 ir 58-12 str., sudėties, todėl priežiūrinis protestas tenkintinas, o baudžiamoji byla nutrauktina.

Teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos TSR BPK 5 str. 2 p. ir 425 str. 2 p., n u t a r ė:

Lietuvos TSR prokuroro priežiūrinį protestą patenkinti, Lietuvos TSR VRLK kariuomenės karinio tribunolo 1946 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį panaikinti, baudžiamąją bylą prieš Vincentą BORISEVICIŲ, Eduardą MISEVIČIŲ, Praną GUSTAITĮ, Valeriją VALICKAITĘ ir Praną KAUSĮ nutraukti, nesant jų veikoje nusikaltimo sudėties.

(Kolegijos narių parašai)

Lietuvos TSR VSK
1989 12 29 Nr. V-1402

Telšių Vyskupui ir Klaipėdos prelatūros
apaštaliniam administratoriui
J. E. Vyskupui A. VAIČIUI

Gerbiamas Vyskupe,

Atsakydami į Jūsų š. m. lapkričio 24 d. raštą Nr. 1072, pranešame, kad vyskupo Vincento BORISEVIČIAUS baudžiamojoje byloje, saugomoje LTSR VSK archyve, jo mirties data niekur neminima.

LTSR VRM Informacinio centro duomenimis, mirties bausmė V. BORISEVIČIUI buvo įvykdyta 1946 m. lapkričio 18 dieną.

Apie jo palaidojimo vietą žinių nėra.

Komiteto pirmininkas E. EISMUNTAS (parašas)

Lietuvos TSR VSK
1989 03 20

Vilniaus Arkikatedros Bazilikos
vikarui kun. J. BORUTAI

Atsakydami į Jūsų š. m. vasario 12 d. pareiškimą, pranešame, kad vyskupas V. BORISEVIČIUS nuo suėmimo dienos (1946 m. vasario 5 d.) buvo laikomas LTSR VSM vidaus kalėjime, iš kur sekančią dieną po nuosprendžio paskelbimo, t. y. 1946 m. rugpjūčio 29 d., buvo perkeltas į LTSR VRM kalėjimą Nr.1 Vilniuje.

Kalinio asmens bylos, kurioje galėjo būti papildomų žinių apie vyskupo V. BORISEVIČIAUS kalinimą iki 1946 m. lapkričio 18 d., kuomet buvo įvykdyta mirties bausmė, nei Saugumo komitete, nei Vidaus reikalų ministerijoje nerasta.

Deja, nepavyko surasti ir dokumentų, liudijančių apie mirties nuosprendžio V. BORISEVIČIUI įvykdymo ir palaidojimo vietą.

Komiteto pirmininkas R. MARCINKUS (parašas)

VYSKUPAS TEOFILIUS MATULIONIS
SOVIETINIAME TEISME

“Утверждаю”
Зам. министра госбезопасности
Подполковник ЛЕОНОВ
1946 г. декабря 12

Арест санкционирую
Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Подполковник юстиции
ГРИМОВИЧ
1946 г. декабря 11

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(на арест)

гор. Вильнюс, 1946 г. декабря 11 дня

Я, начальник 1 отделения отдела “О” МГБ Лит. ССР
капитан ЧЕЧУРОВ

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 года рождения, уроженец хутор Кударишки, Укмергского уезда, ЛССР, литовец, гр-н СССР, б/парт., имеет среднее духовное образование, служит епископом Кайшедорской епархии, проживает гор. Кайшедорис Лит. ССР.

НАШЕЛ:

МАТУЛИОНИС враждебно настроен к существующему в Литве советскому строю. В прошлом на протяжении ряда лет находясь в Ленинграде по заданию Ватикана вел разведывательную работу, был связан с литовским послом в СССР БАЛТРУШАЙТИСОМ, одновременно поддерживал связь с антибольшевистской лигой в Варшаве.

Как один из активных агентов Ватикана был тайно посвящен в епископы апостольским нунцием, нелегально проживавшим в Советском Союзе. 1929 году МАТУЛИОНИС за антисоветскую деятельность был арестован и осужден.

Находясь в заключении МАТУЛИОНИС из числа заключенных создал антисоветскую группу и продолжал руководить из лагерей нелегальными антисоветскими труппами существовавшими на территории СССР.

В 1933 году МАТУЛИОНИС будучи обмененным на политзаключенных возвратившись в Литву развернул антисоветскую клеветническую компанию против Советского Союза. Организовал реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима.

„Tvirtinu”
Valstybės saugumo ministro pav.
Papulkininkis LEONOVAS (parašas)
1946 m. gruodžio 12 d.

Areštą sankcionuoju
LTSR MVD Karo prokuroras
Justicijos papulkininkis
GRIMOVICIUS (parašas)
1946 m. gruodžio 11 d.

NUTARIMAS

(areštui)

Vilnius, 1946 m. gruodžio 11 d.

Aš, LTSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo poskyrio¹ viršininkas
kapitonas ČEČIUROVAS

Peržiūrėjęs gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą: MATULIONIO Teofiliaus, Jurijaus² s., g. 1873 m. Kudariškių k., Ukmergės aps.³, LTSR, lietuvių, TSRS piliečio, nepartinio, turinčio vidurinę dvasinę išsilavinimą, Kaišiadorių vyskupijos vyskupo, gyvenančio Kaišiadoryse, LTSR.

NUSTAČIAU:

MATULIONIS yra priešiška nusiteikęs Lietuvoje egzistuojančios Tarybų valdžios atžvilgiu. Praeityje, keletą metų gyvendamas Leningrade, Vatikano pavedimu dirbo žvalgybinį darbą, palaikė ryšį su Lietuvos pasiuntiniu TSRS BALTRUŠAIČIU⁴, kartu palaikė ryšį su antibolševikine lyga Varšuvoje.

Kaip vienas iš aktyvių Vatikano agentų apaštalinio nuncijaus, nelegaliai gyvenusio Tarybų Sąjungoje, buvo slapta iššventintas į vyskupus. 1929 metais MATULIONIS už antitarybinę veiklą buvo suimtas ir nuteistas.

Būdamas nelaisvėje, MATULIONIS iš kalinių sudarė antitarybinę grupę ir iš lagerių toliau vadovavo antitarybinėms grupėms, veikusioms TSRS teritorijoje.

1933 m., pasikeitus politiniais kaliniais, MATULIONIS, grįžęs į Lietuvą, pradėjo antitarybinę šmeižikišką kampaniją. Telkė reakcingas jėgas palaikyti fašistiniam Smetonos režimui Lietuvoje.

¹ Šis MGB padalinys 1946-1949 m. kontroliavo Katalikų Bažnyčios veiklą.

² Tikrasis vysk. T.Matulionio tėvo vardas - Jurgis, o MGB dokumentuose tėvavardis rašomas - Jurjevič.

³ Klaida, turėtų būti Utenos aps.

⁴ Jurgis Baltrušaitis (1873-1944) - poetas, Lietuvos pasiuntinys Sovietų Sąjungoje 1920-1939 metais.

В период немецкой оккупации являясь руководителем Кайшедорской епархии давал подчиненному ему духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавал с этой целью специальные циркуляры и послания. Активно пособничал немецким оккупантам.

После освобождения Литовской ССР от немецких захватчиков МАТУЛИОНИС активизировал свою антисоветскую деятельность, вдохновляя духовенство и верующих на борьбу с Советской властью.

Используя свой духовный сан МАТУЛИОНИС распространял антисоветские слухи “о скором падении Советской власти в Литве”. Поддерживает связь с бандформированиями представляет убежище бандитам в своей резиденции.

Антисоветская деятельность МАТУЛИОНИС подтверждается имеющимися в МГБ ЛССР материалами.

ПОСТАНОВИЛ:

МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича проживающего гор. Кайшедорис Лит. ССР. подвергнуть аресту и обыску.

Начальник 1 отд. отдела “О” МГБ Лит. ССР
капитан ЧЕЧУРОВ

“Согласны” Начальник отдела “О” МГБ Лит. ССР
подполковник ШЛЯПНИКОВ

Начальник след. отдела МГБ Лит. ССР
подполковник СОЛОЙД

Vokiečių okupacijos metais, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davė jam pavaldžiai dvasininkijai nurodymus aktyviai dirbti antitarybinį darbą, tuo tikslu leido specialius cirkuliarus ir ganytojiškus laiškus. Aktyviai talkininkavo vokiečiams okupantams.

Lietuvą išvadavus iš vokiškųjų grobikų, MATULIONIS suaktyvino savo antitarybinę veiklą, įkvėpdamas dvasininkiją ir tikinčiuosius kovai prieš Tarybų valdžią.

Išnaudodamas savo kaip dvasininko statusą MATULIONIS skleidė antitarybinius provokacinius gandus „apie greitą Tarybų valdžios žlugimą Lietuvoje“. Palaiko ryšius su banditų formuotėmis, savo rezidencijoje teikia prieglobstį banditams.

Antitarybinę MATULIONIO veiklą patvirtina esantys LTSR MGB dokumentai.

NUTARIAU:

MATULIONĮ Teofilijų, Juriiaus s., gyvenantį Kaišiadoryse, Lietuvos TSR, suimti ir padaryti pas jį kratą.

LTSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo posk. viršininkas
kapitonas ČEČIUROVAS (parašas)

„Sutinkame“ LTSR MGB „O“ skyriaus viršininkas
papulkininkis ŠLIAPNIKOVAS (parašas)

LTSR MGB tard. skyriaus viršininkas
papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

“Утверждаю”
Зам. министра госбезопасности
Подполковник ЛЕОНОВ
1946 г. декабря 12

Арест санкционирую
Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Подполковник юстиции ГРИМОВИЧ
1946 г. декабря 11

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(об избрании меры пресечения)

гор. Вильнюс, 1946 г. декабря 11 дня

Я, начальник 1 отделения отдела “О” МГБ Лит. ССР капитан ЧЕЧУРОВ

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности:

МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 года рождения, уроженец хутор Кударинки, Укмергского уезда, ЛССР, литовец, гр-н СССР, б/парт., имеет среднее духовное образование, холост, служит епископом Кайшедорской епархии, проживает гор. Кайшедорис Лит. ССР.

НАШЕЛ:

МАТУЛИОНИС Т.Ю. подозревается в преступлениях, предусмотренных 5 8-й ст. УК РСФСР, принимая во внимание, что МАТУЛИОНИС находясь на свободе может **скрыться от суда и следствия** и руководствуясь ст. 145 и 158 УПК РСФСР

ПОСТАНОВИЛ:

Мерой пресечения способов уклонения от следствия и суда МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича избрать содержание под стражей, о чем в порядке ст. 146 УПК РСФСР объявить арестованному и взять расписку в настоящем постановлении.

В соответствии ст. 160 УПК РСФСР, копию постановления направить Прокурору и начальнику тюрьмы для приобщения к личному тюремному делу.

Нач. 1 отд. отдела “О” МГБ Лит. ССР
капитан ЧЕЧУРОВ

“Согласны” Начальник отдела “О” МГБ Лит. ССР
подполковник ШЛЯПНИКОВ

Начальник след. отдела МГБ Лит. ССР
подполковник СОЛОЙД

Настоящее постановление мне объявлено 1946 г. декабря 18 дня

„Tvirtinu“
Valstybės saugumo ministro pav.
papulkininkis LEONOVAS (parašas)
1946 m. gruodžio 12 d.

LTSR MVD Karo prokuroras
Justicijos papulkininkis GRIMOVIČIUS
(parašas)
1946 m. gruodžio 11 d.

NUTARIMAS

(dėl kardomosios priemonės parinkimo)

Vilnius 1946 m. gruodžio 11 d.

Aš, LTSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo poskyrio viršininkas kapitonas ČEČIUROVAS

Peržiūrėjęs medžiagą apie nusikalstamą veiklą:

Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., g. 1873 m. Kudariškių k., Ukmergės aps., LTSR, lietuvių, TSRS piliečio, nepartinio, turinčio vidurinę dvasinę išsilavinimą, nevedusio, Kaišiadorių vyskupijos vyskupo, gyvenančio Kaišiadoryse, LTSR.

NUSTAČIAU:

MATULIONIS T. J. įtariamasis nusikaltimais, numatytais RTFSR BK 58-1-a str., atsižvelgiant į tai, kad MATULIONIS būdamas laisvėje gali pasislėpti nuo tardymo ir teismo, ir vadovaudamasis RTFSR BPK 145 ir 158 str.

NUTARIAU:

Kardomąją priemonę, kad Teofilius MATULIONIS, Jurijaus S., nepasišalintų nuo tardymo ir teismo, parinkti suėmimą, apie ką pagal RTFSR BPK 146 str. pranešti suimtajam ir paimti iš jo parašą.

Pagal RTFSR BPK 160 str. nutarimo nuorašą pasiųsti Prokurorui ir kalėjimo viršininkui prie kalinio asmens bylos.

LTSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo posk. virš.
kapitonas ČEČIUROVAS (parašas)

„Sutinkame“ LTSR MGB „0“ skyriaus viršininkas
papulkininkis ŠLIAPNIKOVAS (parašas)

LTSR MGB tard. skyriaus viršininkas
papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

Su šiuo nutarimu esu supažindintas 1946 m. gruodžio 18 dieną (vysk. T. MATULIONIO parašas)

ОРДЕР № 489

1946 г. декабря 16 дня

Выдан сотр. отд. "О" капитану Государств. Безопасности
ЧЕЧУРОВУ

на производство: *ареста и обыска*

МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

адрес: Г. *Кайшиадорис*

Зам. начальника Гос. Безопасн. ЛССР

Ордер на арест мне объявлен 1946. 12. 18

ORDERIS Nr. 489

1946 m. gruodžio 16 d.

Išduota Valstybės Saugumo „0“ sk. bendr.
kapitonui ČEČIUROVUI
Daryti kratą ir suimti:

Teofilij MATULIONĮ, Jurijaus s.,

adresas: ***Kaišiadorys***

LTSR valstybės saugumo ministro pav.
(parašas)

Su orderiu suimti susipažinau 1946. XII. 18
(Vysk. T. MATULIONIO parašas)

Анкета арестованого

1. Фамилия, имя и отчество.	<i>МАТУЛИОНИС Теофиий Юрьевич</i>
2. Год и место рождения.	<i>1873 года, хутор Кудариишки, Утенского уезда, Лит. ССР</i>
3. Постоянное место жительства до ареста (подробный адрес).	<i>гор. Кайшедорис, Лит. ССР</i>
4. Профессия и специальность.	<i>Католический епископ</i>
5. Последнее место работы или род занятия до ареста.	<i>епископ Кайшедорской епархии</i>
6. Национальность.	<i>Литовец</i>
7. Гражданство (при отсутствии паспорта указать, какой документ удостоверяет гражданство или записано со слов).	<i>СССР, паспорт дан на обмен</i>
8. Партийность.	<i>б/партийный</i>
9. Образование общее и специальное(подчеркнуть и указать, что закончил).	<i>среднее духовное в 1900 г. окончил духовную семинарию в Петербурге</i>
10. Социальное и политическое прошлое.	<i>из крестьян (родители брали землю в аренду от 20 до 25 га</i>
11. Судимость (состоял под судом и следствием, где, когда, за что, приговор).	<i>В 1930 году по ст. 58-6, 58-10 ч.2, 58-12, 121 и 122 УК РСФСР коллегией ОГПУ осужден на 10 лет ИГЛ</i>
12. Участие в отечественной войне(где, когда, в качестве кого).	<i>не участвовал</i>
13. Был ли на оккупированной территории противником (указать: где, когда, что делал).	<i>гор. Кайшедорис и гор. Каунас Литовской ССР - ксендз, епископ Кайшедорской епархии</i>

Suimtojo anketa

<u>1. Pavardė, vardas, tėvo vardas. MA TULIONIS Teofilus, Jurijaus s.</u>	
2. Gimimo metai, vieta.	<i>1873 m., Kudariškių km., Utenos apskritis, Lietuvos TSR</i>
3. Pastovi gyvenamoji vieta iki suėmimo (tikslus adresas).	<i>Kaišiadorys, Lietuvos TSR</i>
4. Profesija ir specialybė.	<i>Katalikų vyskupas</i>
5. Paskutinė darbo vieta ar užsiėmimo pobūdis iki suėmimo.	<i>Kaišiadorių vyskupijos vyskupas</i>
6. Tautybė.	<i>lietuvis</i>
7. Pilietybė (nesant paso, nurodyti, koks dokumentas patvirtina pilietybę)..	<i>TSRS, pasas atiduotas pakeisti</i>
8. Partiskumas.	<i>nepartinis</i>
9. Išsilavinimas bendras ir specialusis.	<i>vidurinis dvasinis, 1910 m. baigė kunigų seminariją Peterburge</i>
10. Socialinė ir politinė praeitis.	<i>kilęs iš valstiečių (tėvai nuomojo 20-25 ha žemės)</i>
11. Teistumas (ar buvo tardytas ir teistas, kur, kada, dėl ko, nuosprendis).	<i>1930 metais pagal RTFSR BK 58-b, 58-10 2 d., 58-12, 121 ir 122 strp. OGPU kolegijos nuteistas 10 metų PDS⁵</i>
12. Dalyvavimas Tėvynės kare (kur, kada, kuo).	<i>nedalyvavo</i>
13. Ar buvo prieš okupuotoje teritorijoje (nurodyti: kur, kada, ką veikė).	<i>Kaišiadorys ir Kaunas, Lietuvos TSR - kunigas, Kaišiadorių vyskupijos vyskupas</i>

⁵ Pataisos darbų stovykla.

14. СОСТАВ СЕМЬИ

Степень родства	Фамилия, имя, отчество, год и место рождения	Место жительства, работы и должность
Отец	<i>МАТУЛИОНИС Юрий Мартынович</i>	<i>умер в 1910 году</i>
Мать	<i>Матулионене Она Гавриловна</i>	<i>умерла в 1878 году</i>
Жена(муж)	<i>холост</i>	
Дети	<i>не имеет</i>	
Братья, сестры	<i>Матулионис Иозас 1875 г. Матулионис Юргис 52 г. Матулионис Антанас 50 г. Матулионис Еронимас Матулионис Пранас Шейдукене Грасильда Баронене Альжбета</i>	<i>г. Каунас г. Каунас г. Каунас г. Каунас в Америке не известно г. Каунас</i>

15. СЛОВЕСНЫЙ ПОРТРЕТ

1. **Рост:** высокий (171 -180 см), очень высокий (свыше 180 см), низкий (155-164 см), очень низкий (до 155 см), средний (165-170 см)

2. **Фигура:** толстая, полная, средняя, худощавая, тонкая.

3. **Плечи:** приподнятые, опущенные, горизонтальные.

4. **Шея:** короткая, длинная, заметен зоб, выступает кадык.

5. **Цвет волос:** белокурые, светлорусые, темнорусые, черные, рыжие, с проседью, седые.

6. **Цвет глаз:** голубые, серые, зеленоватые, светлокارية, карие, черные.

7. Лицо: круглое, овальное, прямоугольное, треугольное, пирамидальное, ромбовидное.

8. Лоб: высокий, низкий, прямой, общая скошенный, выступающий.

9. **Брови:** прямые, дугообразные, извилистые, широкие, узкие, сросшиеся.

10. **Нос:** малый, большой-толстый, тонкий, широкий. Спинка носа: вогнутая, прямая, выпуклая с горбинкой. Основание носа: приподнятое, горизонтальное, опущенное.

11. **Рот:** малый, большой. Углы рта: опущенны, приподняты.

12. **Губы:** тонкие, толстые, отвисание

13. **Подбородок:** скошенный, прямой, выступающий, раздвоенный, с ямкой, с поперечной бороздой,

14. **Уши:** малые, большие-овальные,

треугольные, квадратные, круглые, Оттопыренность ушей: верхняя, нижняя, Мочка уха: сросшаяся, отдельная наклонная, угловатая, овальная.

Особые приметы: (физические недостатки: увечья, наросты, бородавки, лишние пальцы, шрамы, плешивость, ассиметрия лица, разноцветность глаз и другие) - *не имеет*.

Прочие особенности и привычки: *не установлено*

Когда арестован : *18 декабря 1946 г. ордер № 489*

Основание ареста: *санкция Военного прокурора войск МВД Лит. ССР от 14/12 1948 г.*

Кем зачислен : *Следственный отдел МГБ Лит. ССР*

Анкета заполнена: *в здании МГБ Лит. ССР, город Вильнюс*

Кем: *Зам. нач. 3 Отделения След, отдела МГБ ЛССР старший лейтенант ГОЛИЦЫН*

14. ŠEIMOS SUDĖTIS

Giminystės laipsnis	Pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai ir vieta	Gyvenamoji ir darbo vieta, pareigos
Tėvas	<i>MATULIONIS Jurijus, Martyno s.</i>	<i>mirė 1910 metais</i>
Motina	<i>Matulionienė Ona, Gavriilo d.</i>	<i>mirė 1878 metais</i>
Žmona (vyras)	<i>nevedęs</i>	
Vaikai	<i>neturi</i>	
Broliai, seserys	<i>Matulionis Juozas 1875 m. Matulionis Jurgis 52 m. Matulionis Antanas 50 m. Matulionis Jeronimas Matulionis Pranas Šeidukienė Grasilda Baronienė Alžbieta</i>	<i>Kaunas Kaunas Kaunas Kaunas Amerikoje nežinoma Kaunas</i>

15. ŽODINIS PORTRETAS

1. **Ūgis:** aukštas (171-180 cm), labai aukštas (per 180 cm), žemas (155-164 cm), labai žemas (iki 155 cm), vidutinis (165-170 cm).

2. **Figūra:** storas, pilnas, vidutinė, liekna, liesas. pakilęs, horizontalus, nuleistas.

3. **Pečiai:** pakelti, nuleisti, horizontalūs.

4. **Kaklas:** trumpas, ilgas, matomas gūžys, iškilus Adomo obuolys.

5. **Plaukų spalva:** blondinas, šviesūs, tamsūs, juodi, rausvi, pražilę, žili.

6. **Akių spalva:** mėlynos, pilkos, žalsvos, šviesiai rudos, rudos, juodos.

7. **Veidas:** apvalus, ovalinis, keturkampis, trikampis, piramidinis, rombo pavidalo.

8. **Kakta:** aukšta, žema, tiesi, nusklembta, iškilai.

9. **Antakiai:** tiesūs, išlinkę, banguoti; platūs, siauri, suaugę.

10. **Nosis:** maža, didelė, stora, plona, plati. Nosies viršutinė dalis: įlinkus;, tiesi, iškilusi su ranteliu. Nosies pagrindas:

11. **Burna:** maža, didelė. Burnos kampai: pakilę, nusileidę.

12. **Lūpos:** plonos, storos, apatinė lūpa atvėpusi, viršutinė pakilus.

13. **Pasmakrė:** nusklembta, tiesi, išsikišusi, dviguba, su duobute, su skersiniu grioveliu.

14. **Ausys:** mažos, didelės, ovalinės, trikampės, kvadratinės, apskritos. Ausų atsikišimas: viršuje, apačioje, bendras. Ausies spenelis: suaugęs, atskiras, nuožulnus, kamuotas, ovalus,

Ypatingi požymiai: (fiziniai trūkumai, sužalojimai, ataugos, karpos, nereikalingi pirštai, randai, nuplikimas, veido asimetrija, skirtingos spalvos akys, tatuiruotės ir kiti) - neturi

Kitos ypatybės ir įpročiai: **nenustatyti**

Kada suimtas: **1946 m. gruodžio 18 d., orderis Nr. 489**

Suėmimo pagrindas: **1948 XII 14 MVD Karo prokuroro sankcija**

Kieno įskaitoje: **Lietuvos TSR MGB Tardymo skyrius**

Anketa užpildyta: **Lietuvos TSR MGB pastate Vilniuje**

Kas [užpildė]: **LTSR MGB Tardymo sk. 3-iojo poskyrio virš. pav. vyresnysis leitenantas GOLICYNAS (parašas)**

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА

Заседания Коллегии ОГПУ /судебное/ от 13 сентября 1930 г.

С Л У Ш А Л И :

14. Дело № 102235 по обв. гр.
ПРЖЕРЕМБЕЛЬ Станислава
Болеславовича по ст. 58/6, 58/10 и
122 ст. УК, МАТУЛИОНИС
Теофиля Юрьевича по ст. 58/6,
58/10 ч.2, 58/12, 121 и 122 ст. УК,
ЮРЕВИЧ Болеслава
Казимировича, ЧЕВАН Михаила
Казимировича, РОДОВИЧ
Михаила Станиславовича по ст.
17-58/6 и 58/14 УК.
/Дело рассм. в пор. пост. През.
ЦИК СССР от 9/6-27 г./

П О С Т А Н О В И Л И :

1. РОДОВИЧ Михаила
Станиславовича - Расстрелять
2. ПРЖЕРЕМБЕЛЬ Станислава
Болеславовича
3. МАТУЛИОНИС Теофиль Юрьевича
4. ЮРЕВИЧ Болеслава Казими-
ровича
5. ЧЕКАН Михаила Казими-
ровича - заключить в конц лагерь сро-
ком на десять лет, считая срок:
МАТУЛИОНИС с 24/11 29 г.,
остальным с 9/10 29г.
Имущество у всех конфисковать
Дело сдать в архив.

Секретарь коллегии ОГПУ
(подпись неразборчива)

(Печать)

*Копия верна: Зам. нач. 3-го отделения
следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН*

Справка

*Подлинник настоящего протокола находится в архивном
следственном деле №590614 по обвинению МАТУЛИОНИС и других.
Ст. лейтенант ГОЛИЦЫН*

IŠRAŠAS IŠ PROTOKOLO

OGPU⁶ Kolegijos 1930 m. rugsėjo 13 d. (teismo) posėdžio

SVARSTYTA:

14. Byla Nr. 102235 pil. PRŽEREMBELIO Stanislavo, Boleslovo s., pagal BK 58/6, 58/10 ir 122 str., MATULIONIO Teofiliaus, Jurijaus s., pagal BK 58/6, 58/10 2 d., 58/12, 121 ir 122 str. JUREVIČIAUS Boleslovo, Kazimiero s. ČEKANO Michailo, Kazimiero s. RODOVIČIAUS Michailo, Stanislavo s. pagal BK 17-58/6 ir 58/14 str. (Byla perž. pagal TSRS CVK Prez. 1927. 6. 9. nut.)

NUTARTA:

1. RODOVIČIŲ Michailą, Stanislavos. - Sušaudyti
 2. PRŽEREMBELI Stanislavą, Boleslovo s.
 3. MATULIONI Teofilij, Jurijaus s.
 4. JUREVIČIŲ Boleslovą, Kazimiero s.
 5. ČEKANĄ Michailą Kazimiero s. - uždaryti į koncentracijos stovyklą 10 m., bausmės pradžia skaičiuojant: MATULIONIUI nuo 29. XI.24, kitiems nuo 29. X. 9. Visu turta konfiskuoti. Bylą perduoti į archyvą.

OGPU kolegijos sekretorius
(parašas neįskaitomas)

(Spaudas)

Kopija tikra: LSTR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Pažyma

Šio protokolo originalas yra archyvinėje MATULIONIO ir kt. tardymo byloje Nr. 590614.

Vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

⁶ Об'единенное государственное политическое управление (rus.) - Jungtinė valstybinė politinė valdyba

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА

Заседания Коллегии ОГПУ (судебное) от 27 мая 1933 г.

С Л У Ш А Л И :

104. Пересмотр дела № 2733 гр.
ДЕЙНИС Викентия Викентьевича,
МАТУЛИОНИС Теофиль Юрьевича,
МЕЛЬНИКОВА Антона Томашевича
ПАНКЕВИЧ Станиславы Станисла-
вовны, ХОМИЧ Павла Семеновича
ТЫСОВСКОГО Казимира Андре-
евича- по ст. 58/10,11 УК ДЕЙНИС
Викентий Викентьевич приг. пост.
Ком. ОГПУ от 13.8.28 г. к заключе-
нию в конц. лагерь сроком на семь
лет; МАТУЛИОНИС Теофилия
Юрьевича приг. пост. Ком. ОГПУ от
13.9.30 г. к заключению в конц.
лагерь сроком на десять лет; ПАН-
КЕВИЧ Станислава Станиславовна
приг. пост. Ком. ОГПУ от 3.1.29 г. к
заключению в конц. лагерь сроком на
десять лет; ХОМИЧ Павел Семено-
вич приг. пост. Тр. ПП ЛВО от
22.6.27 г. к заключению в конц.
лагерь сроком на десять лет.

П О С Т А Н О В И Л И :

ДЕЙНИС Викентия Викентьевича,
МАТУЛИОНИС Теофиля Юрьевича,
ПАНКЕВИЧ Станиславу
Станиславовны ХОМИЧ Павла
Семеновича перевести в
штрафизолятор сроком на один год.
МЕЛЬНИКОВА Антона
Томашевича, ТЫСОВСКОГО
Казимира Андреевича заключить в
исправлагерь сроком на три года,
считая с 21.11.32 года.

СЕКРЕТАРЬ КОЛЛЕГИИ ОГПУ
(подпись неразборчива).

*Копия верна: Зам. нач. 3-го отделения
следчасти МГБ ЛССР
Ст. лейтенант ГОЛИЦЫН*

Справка

*Подлинник настоящего протокола находится в архивном
следственном деле №590614 по обвинению МАТУЛИОНИС и других.
Ст. лейтенант ГОЛИЦЫН*

IŠRAŠAS IŠ PROTOKOLO

OGPU Kolegijos 1933 m. gegužės 13 d. (teismo) posėdžio

SVARSTYTA:

104. Peržiūrėta byla Nr. 2733 pil. DEINIO Vikentijaus, Vikentijaus s.⁷, MATULIONIO Teofiliaus, Jurijaus s., MELNIKOVO Antono, Tomašo s., PANKEVIČ Stanislavos, Stanislavo d., CHOMIČIAUS Pavelo, Semiono s., TYSOVSKIO Kazimiro, Andriejaus s., kaltinamų pagal BK 58/10,11. DEINYS Vikentijus, Vikentijaus s., OGPU Kom. 1928.8.13 nut. nuteistas įkalinti koncentracijos stovykloje septyneriems metams; MATULIONIS Teofilius, Jurijaus s., OGPU Kom. 1930.9.30 nut. nuteistas įkalinti koncentracijos stovykloje dešimčiai metų; PANKEVIČ Stanislava, Stanislavo d., OGPU Kom. 1929.1.3 nut. nuteista įkalinti koncentracijos stovykloje dešimčiai metų; CHOMIČIUS Pavelas, Semiono s., LVO PP Tribuno⁸ 1927. 6.22 nut. įkalinti koncentracijos stovykloje dešimčiai metų.

NUTARTA:

DEINIŲ Vikentijų, Vikentijaus s., MATULIONIŲ Teofilijų, Jurijaus s., PANKEVIČ Stanislavą, Stanislavo d., CHOMIČIŲ Pavėlą, Semiono s., perkelti į bausmės izoliatorių vieneriems metams. MELNIKOVAŲ Antoną, Tomašo s., TYSOVSKIŲ Kazimirą, Andriejaus s., įkalinti pataisos darbų stovykloje trejiems metams, skaičiuojant nuo 1932. 11.21.

OGPU KOLEGIJOS SEKRETORIUS

(parašas neįskaitomas)

Kopija tikra: LTSR MGB Tardymo dalies
1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Pažyma

Šio protokolo originalas yra archyvinėje MATULIONIO ir kt. tardymo byloje Nr. 590614.

Vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

⁷ Turi būti - Vincentas Dainys, kunigavo Leningrade, 1928 m. bolševikų nuteistas 7 m. kalėjimo, 1933 m. kartu su vysk. T. Matulioniu buvo iškeistas į politinius kalinius ir grįžo į Lietuvą.

⁸ Pogranpolk Leningradского Воjнного округа (рус.) - Leningrado karinės apygardos pasienio pulkas.

Протокол обыска

Кайшедорис

1946 года декабря 18 дня

Мы, зам. нач. Кайшедорского УО МГБ ЛССР майор ЛЕОНЧЕНКО, нач. след. от-я Кайшедорского УО МГБ ЛССР майор КИСЕЛЕВ, в присутствии хозяйки курии НОРВИЛАЙТЕ Пранцишки и зам. пред. Кайшедорского У исполкома КУКУШКИНА, сего числа произвели обыск в квартире арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича, проживавшего по адресу: г. Кайшедорис, дом курии.

При обыске было обнаружено и отобрано:

1. Денег совзнаками в сумме 12 117 руб.;
2. Облигации военного займа серии № 066424-26, 673177 на сумму 1 800 руб.;
3. Карманные часы белого металла “Хронометр”, исправные;
4. Ключ желтого металла в футляре;
5. Медаль ПИЮСа 11-го желтого металла;
- 6 Карманные часы белого металла;
7. Рюмок белого металла (4);
8. Пакетов вскрытых в тонкой позолоченной бумаге (2);
9. Коробка желтого металла с крестом;
10. Медаль желтого металла;
11. Факсимилие МАТУЛИОНИСА;
12. Типогафский оттиск религиозной печати;
13. Бинобль в коженной чехле;
14. Пишущая машинка в футляре;
15. Автоматических пишущих ручек с перьями желтого металла (2);
16. Старых монет белого металла в количестве 160 штук;
17. Диплом МАТУЛИОНИСА на литовском языке;
18. Ложка желтого металла;
19. Коробок белого металла (3);
20. Подставка (стакан) белого металла;
21. Альбомов с фотокарточками (7);
22. Сверток разной переписки, открытых писем, записных книжек (без счета).

Жалоб со стороны хозяйки курии НОРВИЛАЙТЕ на неправильность обыска и исчезновения предметов не занесенных в протокол не поступало.

Копию описи получила (НОРВИЛАЙТЕ)

Kratos protokolas

Kaišiadorys

1946 m. gruodžio 18 d.

Mes, LTSR MGB Kaišiadorių skyriaus virš. pav. majoras LEONČENKA, LTSR MGB Kaišiadorių tardymo dalies viršininkas majoras KISELIOVAS, dalyvaujant kurijos šeimininkei Pranciškai NORVILAITEI ir Kaišiadorių vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui KUKUŠKINUI, atlikome kratą areštuoto Teofiliaus MATULIONIO, gyvenusio kurijos patalpose, bute.

Kratos metu rasta ir paimta:

1. Pinigų tarybiniais banknotais 12 117 rublių;
2. Karo paskolos obligacijų, serijos Nr. 066424, 066425, 066426, 673177 1800 rublių sumai;
3. Balto metalo kišeninis laikrodis „Chronometr“, veikiantis;
4. Geltono metalo raktas futliare;
5. Geltono metalo Pijaus XI medalis;
6. Balto metalo kišeninis laikrodis;
7. Balto metalo taurelės (4);
8. Atplėšti plono paaukuoto popieriaus vokai (2);
9. Geltono metalo dėžutė su kryžiumi;
10. Geltono metalo medalis;
11. MATULIONIO faksimilė;
12. Religinio antspaudo tipografinis atspaudas;
13. Binoklis odiniame futliare;
14. Spausdinimo mašinėlė futliare;
15. Automatiniai rašikliai su geltono metalo plunksnomis (2);
16. 160 vienetų senų balto metalo monetų;
17. Matulionio diplomai lietuvių kalba;
18. Geltono metalo šaukštas;
19. Geltono metalo dėžutės (3);
20. Balto metalo stiklinės padėklas;
21. Albumai su fotografijomis (7);
22. Ryšulys įvairių susirašinėjimo dokumentų, užrašų knygelė.

Kurijos šeimininkė NORVILAITĖ nepareiškė jokių nusiskundimų dėl kratos tvarkos ir dingusių, neirašytų į protokolą daiktų.

Kratą vykdžiusių ir kviestinių parašai

Protokolo kopiją gavau (P. NORVILAITĖS parašas)

АКТ

1946 года декабря 19 дня

Мы, нижеподписавшиеся сотрудники Кайшедорского УО МГБ майор КИСЕЛЕВ, капитаны СУХАРЕВ и КАТАЕВ, сего числа в присутствии хозяйки курии МАСЮНАЙТЕ Агота произвели изъятие сейфа канцелярии арестованного МАТУЛИОНИСА Т. Ю.

Денги немецкой бумажной валюты - 1 103 марки.

Из комнаты канцелярии изъяли:

1. Телефонный настольный аппарат- 1 (один);
2. Чековых книжек на литовском языке - 2 (две шт.);
3. Разная переписка и фотографии;
4. Старые литовские денги в литах - (40 лит 10 центов).

Все вышеуказанное изъято и доставлено в Кайшедорский УО МГБ.

Aktas

1946 m. gruodžio 19 d.

Mes, žemiau pasirašiusieji MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus darbuotojai, majoras KISELIOVAS, kapitonai SUCHAREVAS ir KATAJEVAS, dalyvaujant Kaišiadorių kurijos šeimininkei Agotai MISIŪNAITEI, apžiūrėjome areštuoto T.MATULIONIO kanceliarijos seifą. [Paėmėme] pinigų vokiška valiuta - 1103 markes.

Iš kambario-kanceliarijos paimta:

1. Telefono aparatas - 1 (vienas).;
2. Čekių knygelės lietuvių kalba - 2 (du vnt.);
3. Įvairūs susirašinėjimo dokumentai ir fotografijos;
4. Seni lietuviški pinigai litais-40 litų 10 centų.

Visi išvardyti daiktai buvo atvežti į MGB Kaišiadorių aps. skyrių.

(parašai)

АКТ

1946 года декабря 20 дня

Мы, сотрудники Кайшедорского УО МГБ ЛССР майор КИСЕЛЕВ и мл. лейтенант ВЛАСОВ, в присутствии понятой хозяйки курии МИСЮНАЙТЕ Аготы сего числа вскрыли опечатанные комнаты архива и кладовой с целью изъятия документов и предметов.

Изъято следующее:

1. Кино лент три катушки, из них две узких;
2. Ротатор металлический;
3. Коммутатор;
4. Телефонных аппаратов (7);
5. Крышек от бабины киноапарата;
6. Аккумулятор;
7. Ротатор деревянный;
8. Мешок с разной перепиской и фотокарточками (без счета);
9. Мешок с фотокарточками, альбомами и вскрытыми письмами на литовском и немецком языках (без счета);
10. Книг на русском языке (сочинение Ленина и других писателей, политическая литература) - 30 книг;
11. Пишущих машинок (2);
12. Красок для ротатора - 4 тюбика (половина израсходована);
13. Вашков к ротатору (1).

Указанные предметы согласно указания подполковника ШЛЯПНИКОВА взяты для доставления в МГБ ЛССР.

О чем и составлен настоящий акт.

Aktas

1946 m. gruodžio 20 d.

Mes, LTSR MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus darbuotojai majoras KISELIOVAS ir jaunesn. leitenantas VLASOVAS, dalyvaujant kurijos šeimininkei Agotai MISIŪNAITEI, atidarėme užantspauduotas archyvo ir sandėlio patalpas, kad paimtume dokumentus ir daiktus:

Paimta:

1. Kino juostos - trys ritės, dvi iš jų siauros;
2. Metalinis rotatorius;
3. Komutatorius;
4. Telefono aparatai - (7);
5. Dangtelis nuo kino aparato ritės;
6. Akumulatorius;
7. Medinis rotatorius;
8. Maišas su įvairiais dokumentais ir fotografijomis;
9. Maišas su fotografijomis, albumais ir laiškais lietuvių ir vokiečių kalbomis;
10. Knygos rusų kalba (Lenino raštai, kita politinė literatūra) - 30 knygų;
11. Spausdinimo mašinėlės - (2).-
12. Dažai rotatoriui - 4 tūtelės (pusė išnaudota);
13. Vaškuotė rotatoriui.

Išvardyti daiktai paimti LTSR MGB papulkininkio ŠLIAPNIKOVO nurodymu perduoti LTSR MGB.

Apie tai ir surašytas šis aktas.

(parašai)

Акт

1946 года декабря 28 дня

Мы, нижеподписавшиеся сотрудники МГБ ЛССР майоры ЛЕОНЧЕНКО и КИСЕЛЕВ, лейтенанты МИХЕЕВ и МАШИНИС-ТОВ, согласно распоряжения МГБ ЛССР в присутствии секретаря Кайшедорской курии ксендза БАЛБНИС Миколас, закрестиона САБАЛЯУСКАС Ионас и монахини МИСЮНАЙТЕ вскрыли опечатанную в подвале курии комнату, где хранилось зерно с целью передачи его в фонд государства.

Изъято и передано на ссыпной пункт:

Пшеницы в количестве 290 кг;

Ржи в количестве 551 кг;

Ячменя в количестве 200 кг.

Зерно сдано по квитанциям № 924982-83, 584161. Получено денег за сданное зерно в сумме 469 руб.

В чем и составлен настоящий акт.

Aktas

1946 m. gruodžio 28 d.

Mes, žemiau pasirašiusieji LTSR MGB darbuotojai majorai LEONČENKA ir KISELIOVAS, leitenantai MICHEJEVAS ir MAŠINISTOVAS, vykdydami LSSR MGB nurodymą, dalyvaujant Kaišiadorių kurijos atstovams: kurijos sekretoriui kunigui Mykolui BALNIUI ir vienuolei Agotai MISIŪNAITEI, zakristijonui Jonui SABALIAUSKUI, atidarėme užantspauduotą patalpą kurijos rūsyje, kur buvo laikomi grūdai, kad perduotume juos į valstybės fondą.

Paimta ir perduota į grūdų priėmimo punktą:

Kviečių - 290 kg;

Rugių - 551 kg;

Miežių - 200 kg.

Grūdų pristatymo kvitų numeriai: 924982-83, 584161. Už pristatytus grūdus gauta 469 rubliai.

Apie tai ir surašytas šis aktas.

(parašai)

АКТ

1946 года декабря 30 дня

Мы, сотрудники МГБ ЛССР подполковник КРАСИНЕЦ, майор КИСЕЛЕВ, лейтенанты МИХЕЕВ и МАШИНИСТОВ, в присутствии представителей Кайшедорской курии: секретаря курии ксендза БАЛЬНИС Миколас, закрестиона САБАЛЯУСКАС Ионас сего числа произвели вскрытие опечатанных комнат арестованного МАТУЛИОНИС Теофилий с целью изъять личнопринадлежащей МАТУЛИОНИС переписки и разной антисоветской литературы, в результате чего обнаружено и изъято:

Разной переписки в пяти конвертах

Записных книжек - 12;

Антисоветской литературы семь брошюр:

- 1) Погромщики России
- 2) В защиту веры
- 3) Карманное богословие
- 4) Религиозная полемика с коммунизмом
- 5) Об основных заблуждениях штундизма
- 6) Православие и католичество
- 7)?

В чем и составлен настоящий акт.

Aktas

1946 m. gruodžio 30 d.

Mes, LTSR MGB darbuotojai papulkininkis KRASINECAS, majoras KISELIOVAS, leitenantai MICHEJEVAS ir MAŠINISTOVAS, dalyvaujant Kaišiadorių kurijos atstovams: kurijos sekretoriui kunigui Mykolui BALNIUI ir zakristijonui Jonui SABALIAUSKUI, atidarėme užantspauduotus areštuoto Teofiliaus MATULIONIO kambarius, norėdami paimti MATULIONIO asmeninio susirašinėjimo dokumentus ir antitarybinę literatūrą. Rasta ir paimta:

Įvairių susirašinėjimo dokumentų penkiose vokuose;

Užrašų knygelė - 12;

Antitarybinės literatūros - septynios brošiūros:

- 1) Rusijos pogromininkai
- 2) Tikėjimo gynimas
- 3) Kišeninė teologija
- 4) Religijos ir komunizmo polemika
- 5) Apie pagrindinius štundizmo paklydimus
- 6) Stačiatikybė ir katalikybė
- 7)?

Apie tai ir surašytas šis aktas.

(parašai)

Акт

1946 года декабря 30 дня

Мы, сотрудники МГБ ЛССР подполковник КРАСИНЕЦ, майор КИСЕЛЕВ, лейтенанты МИХЕЕВ и МАШИНИСТОВ, в присутствии представителей Кайшедорской курии: секретаря курии ксендза БАЛЬНИС Миколас, закрестиона САБАЛЯУСКАС Ионас вскрыли ранее опечатанную канцелярию курии с целью изъять переписки епархии и антисоветской литературы, в результате чего обнаружено и изъято:

Разной переписки по приходам епархии в количестве 131 папка;
Библия Русской православной церкви - три книги;
Разной антисоветской литературы 50 брошюр.

В чем и составлен настоящий акт.

Aktas

1946 m. gruodžio 30 d.

Mes, MGB darbuotojai: papulkininkis KRASINECAS, majoras KISELIOVAS, leitenantai MICHEJEVAS ir MAŠINISTOVAS, dalyvaujant Kaišiadorių kurijos atstovams: kurijos sekretoriui kunigui Mykolui BALNIUI ir zakristijonui Jonui SABALIAUSKUI, atidarėme užantspauduotą kurijos kanceliariją, norėdami paimti vyskupijos susirašinėjimo dokumentus ir antitarybinę literatūrą. Rasta ir paimta:

Įvairių susirašinėjimo su vyskupijos parapijomis dokumentų- 131 aplankas.

Biblija rusų kalba - 3 knygos;

Įvairi antitarybinė literatūra - 50 brošiūrų.

Apie tai ir surašytas šis aktas.

(parašai)

Акт

1946 года декабря 30 дня

г. Кайшедорис

Мы, нижеподписавшиеся начальник УО Кайшедорского МГБ ЛССР подполковник КРАСИНЕЦ, нач. след, отделения Кайшедорского У О МГБ ЛССР майор КИСЕЛЕВ, сотрудники Министерства Госбезопасности ЛССР лейтенанты МИХЕЕВ и МАШИНИСТОВ, в присутствии секретаря курии ксендза БАЛЬНИС Миколас, закрестиона САБА-ЛЯУСКАС Ионас произвели опись имущества лично принадлежащего арестованному епископу МАТУЛИОНИС и внесли следующее:

1. Полотенцев разных - 36 шт.
2. Простыней разных - 17 шт.
3. Скатертей разных - 11 шт.
4. Кольсон разных - 10 шт.
5. Нательных мужских рубашек - 13 шт.
6. Пуховое одеяло
7. Ночных мужских халатов бупотребления - 2 шт.
8. Сутанов малинового цвета - 2 шт.
9. Пальто летнее черное
10. Брюки мужские черные
11. Сутанов черных - 5 шт.
12. Пальто черное демисезонное
13. Сутан брезентовый черного цвета
14. Накидок малинового цвета к сутану - 4 шт.
15. Холст отрезами - 22 метра
16. Шляп разных - 3 шт.
17. Наволочек разных - 16 шт.
18. Воротнички разные - 44 шт.
19. Жилет черный
20. Чулки малиновые - 1 пара
21. Манжеты мужские разные - 15 шт.
22. Накидки на подушки - 10 шт.
23. Каракулевая шапка черная
24. Холст в кусках - 25 метров
25. Зонт черный
26. Чихол на одеяло
27. Подушка
28. Покрывало на постель - 2 шт.
29. Дорожки на стол разные - 4 шт.

Aktas

1946 m. gruodžio 30 d.

Kaišiadorys

Mes, žemiau pasirašiusieji, LTSR MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus viršininkas papulkininkis KRASINECAS, LTSR MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus tardymo dalies viršininkas majoras KISELIOVAS, LTSR MGB centrinio aparato darbuotojai leitenantai MICHEJEVAS ir MAŠNISTOVAS, dalyvaujant Kaišiadorių kurijos sekretoriui kunigui Mykolui BALNIUI, zakristijonui Jonui SABALIAUSKUI, sudarėme areštuotam vyskupui Teofilui MATULIONIUI asmeniškai priklausiusio turto sąrašą, į kurį įtraukėme:

1. Įvairūs rankšluosčiai - 36 vnt.
2. Paklodės - 17 vnt.
3. Staltiesės - 11 vnt.
4. Apatinės kelnės - 10 vnt.
5. Vyriški marškiniai - 13 vnt.
6. Vilnonis pledas - 1 vnt.
7. Vyriški naktiniai chalatai (nenaudoti) - 2 vnt.
8. Avietinės spalvos sutanos - 2 vnt.
9. Juodas vasarinis paltas - 1 vnt.
10. Juodos vyriškos kelnės - 1 vnt.
11. Juodos sutanos - 5 vnt.
12. Juodas demisezoninis paltas - 1 vnt.
13. Juoda brezentinė sutana - 1 vnt.
14. Avietinės spalvos pelerinos sutanai - 4 vnt.
15. Drobė atraizomis - 22 metrai
16. Įvairios kepurės - 3 vnt.
17. Įvairūs užvalkalai - 16 vnt.
18. Įvairios apykaklės - 44 vnt.
19. Juoda liemenė - 1 vnt.
20. Avietinės spalvos kojinės - 1 pora
21. Įvairūs vyriški rankogaliai - 15 vnt.
22. Pagalvių užvalkalai - 10 vnt.
23. Juoda karakulinė kepurė - 1 vnt.
24. Drobė gabalais - 25 metrai
25. Juodas skėtis - 1 vnt.
26. Antklodės užvalkalai - 1 vnt.
27. Pagalvė - 1 vnt.
28. Lovatiesės - 2 vnt.
29. Takeliai stalui - 4 vnt.

30. Салфетки разные — 18 шт.
31. Носовых платков - 8 шт.
32. Носков разных - 5 пар
33. Маленькие салфетки на стол - 10 шт.
34. Красная шапка
35. Вязанная дорожка на стол
36. Гетры малинового цвета
37. Чулки малинового цвета
38. Майка белая вязанная
39. Носки мужские коричневого цвета
40. Жилет вязанный черный
41. Поясов к сутану малинового цвета - 2 шт.
42. Салфетка белая
43. Сапоги хромовые мужские б\употребления
44. Галоши мужские б\употребления
45. Полуботинки черные б\употребления
46. Шавровые ботинки мужские б\употребления
47. Ночные туфли коричневые б\употребления
48. Ночные туфли шерстяные б\употребления
49. Стол канцелярский со стеклом
50. Чемоданы - 2 шт.
51. Библиотека (журналы, газеты, книги) - без счета
52. Очки в оправе из желтого метала в футляре
53. Очки темного цвета в оправе белого метала в футляре
54. Очки прозрачного стекла в оправе белого метала
55. Очки прозрачного стекла в оправе зеленого цвета
56. Чаша с крышкой желтого метала именная на имя Матулиониса в футляре.

Выше описанные вещи находятся в отдельной комнате опечатанной сургучной печатью Кайшедорского УО МГБ ЛССР и сданы в закрытой опечатанной комнате четвертого этажа Кайшедорской курии секретарю последней священнику Бальнис под сохранную расписку. В чем и составлен настоящий акт.

30. Įvairios servetėlės - 18 vnt.
31. Nosinės - 8 vnt.
32. Puskojinės - 5 poros
33. Stalo servetėlės - 10 vnt.
34. Raudona kepurė - 1 vnt.
35. Megzta takelis ant stalo - 1 vnt.
36. Avietinės spalvos getrai - 1 vnt.
37. Kojinės - 1 pora
38. Megzti balti marškiniai - 1 vnt.
39. Rudos spalvos vyriškos puskojinės - 1 pora
40. Juoda megzta liemenė - 1 vnt.
41. Avietinės spalvos juostos sutanai - 2 vnt.
42. Balta servetėlė - 1 vnt.
43. Vyriški chrominiai batai (nenešioti) - 1 pora
44. Vyriški kaliošai (nenešioti) - 1 pora
45. Juodi pusbačiai - 1 pora
46. Vyriški batai (nenešioti) - 1 pora
47. Rudos šlepetės (nenešiotos) - 1 pora
48. Vilnonės šlepetės (nenešiotos) - 1 pora
49. Kanceliarinis stalas su sienele - 1 vnt.
50. Lagaminas - 1 vnt.
51. Biblioteka (žurnalai, laikraščiai, knygos)
52. Akiniai su geltono metalo rėmeliais futliare - 1 vnt.
53. Tamsaus stiklo akiniai su baltais rėmeliais futliare - 1 vnt.
54. Skaidraus stiklo akiniai su baltais rėmeliais - 1 vnt.
55. Skaidraus stiklo akiniai su žaliais rėmeliais - 1 vnt.
56. Vardinė taurė su geltono metalo dangčiu - 1 vnt.

Visi išvardyti daiktai yra atskirame kambaryje, užantspauduotame LTSR MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus antspaudu, ir palikti saugoti Kaišiadorių kurijos uždarame užantspauduotame ketvirto aukšto kambaryje kurijos sekretoriui dvasininkui BALNIUI. Apie tai ir surašytas šis aktas.

(parašai)

Сохранная расписка

г. Кайшедорис

1946 года декабря 30 дня

Мы, нижеподписавшиеся секретарь курии ксендз БАЛЬНИС Миколас и закрестийон САБАЛЯУСКАС Ионас, даем настоящую расписку в том, что мы принимаем на себя обязательство хранить описанное имущество, которое принадлежит арестованным МАТУЛИОНИСУ Теофилису и ЛАБУКАСУ Иозасу, закрытое в опечатанной комнате Кайшедорской курии сургучной печатью Кайшедорского УО МГБ ЛССР. Обязуемся хранить и никому не давать без разрешения органов МГБ ЛССР, в чем и расписываемся.

Расписка

Я, МАТУЛИОНИС Теофилюс даю настоящую расписку в том, что мною получены мне принадлежащие следующее вещи от гражданина КАУБАСА:

1. Одеяло шерстяное цветное;
2. Маленькая подушка с 2 наволочками;
3. Носки белые трикотажные;
4. Мыльница с куском мыла;
5. Полотенце;
6. Носовых платков - три;
7. Рубах домашнего полотна - три;
8. Кольсон - две пары;
9. Рубаха нательная вместе с кольсонами (комбинзон).

1946 г. декабря 23 дня

Įsipareigojimas saugoti turta

Kaišiadorys

1946 m. gruodžio 30 d.

Mes, žemiau pasirašiusieji, kurijos sekretorius kunigas Mykolas BAL-NYS ir zakristijonas Jonas SABALIAUSKAS, šiuo įsipareigojame saugoti aprašytą turta, priklausantį areštuotiems Teofilui MATULIONIUI ir Juozui LABUKUI⁹, esantį užantspauduotame LTSR MGB Kaišiadorių apskrities skyriaus antspaudu kurijos kambaryje. Įsipareigojame saugoti ir niekam neatiduoti be LTSR MGB organų leidimo. Dėl to ir pasirašome.

(parašai)

Gavimo raštėlis

Aš, Teofilus MATULIONIS, šiuo patvirtinu, kad iš piliečio KAUBO gavau šiuos man priklausančius daiktus:

1. Vilnonę spalvotą antklodę;
2. Mažą pagalvėlę su 2 užvalkalais;
3. Trikotažines baltas puskojines;
4. Muilinę su gabaliuku muilo;
5. Rankšluostį;
6. Nosines-tris;
7. Naminio audinio marškinius - trejus;
8. Apatines kelnes - dvi poras;
9. Apatinius marškinius drauge su apatinėmis kelnėmis (kombinezoną).

1946 m. gruodžio 23 d.

T. MATULIONIS (parašas)

⁹ J. Matulaitis-Labukas (1894-1979)- tuo metu Kaišiadorių vyskupijos generalvikaras. 1946-1955 m. kalėjo lageryje. Nuo 1965 m. - vyskupas, Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos valdytojas.

АКТ

1947 года мая 22 дня

гор. Вильнюс

Я, заместитель начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР, старший лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев следственное дело №8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,

Нашел:

При аресте у МАТУЛИОНИС изъята всевозможная переписка, церковные документы, антисоветская литература, блокноты с записями и другие бумаги. В связи с окончанием следствия по делу,

Постановил:

Всю изъятую у МАТУЛИОНИС переписку, церковные документы, антисоветскую литературу, блокноты с записями и другие бумаги передать для дальнейшей проверки и хранения в отдел "О" МГБ ЛССР.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Aktas

1947 m. gegužės 22 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko pavaduotojas vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO, kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. tardymo bylą nr. 8709,

Nustačiau:

Areštuojant MATULIONĮ buvo konfiskuota daug susirašinėjimo dokumentų, antitarybinės literatūros, bloknotų su užrašais ir kitokių dokumentų. Pasibaigus bylos tyrimui,

Nutariau:

Visus iš MATULIONIO konfiskuotus susirašinėjimo dokumentus, antitarybinę literatūrą, bloknotus su užrašais ir kitus dokumentus perduoti į Lietuvos TSR MGB „0“ skyrių tolesniam tyrimui ir saugojimui.

LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko pavaduotojas vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1946 года, декабря 19 дня.

г. Вилвнюс.

Я, заместитель начальника. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР, старший лейтенант ГОЛИЦЫН, допросил арестованного:

МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича, 1873 рождения, уроженца хутора Кудоришкис, Алунтской волости, Утенского уезда, Литовской ССР, из крестьян/отец брал землю в аренду/ литовца, гр-на СССР, б/п., образование среднее духовное, окончил в 1900 году духовную семинарию в гор. Петербурге, судимого в 1930 году за антисоветскую и шпионскую деятельность к 10-ти годам ИТЛ, до ареста епископ Кайшедорской епархии в Лит. ССР, проживал в гор. Кайшедорис.

ВОПРОС: Владеете ли вы русским языком и можете ли давать на нем ваши показания?

ОТВЕТ: Русским языком владею хорошо и могу на нем давать свои показания.

ВОПРОС: Сообщите ваши биографические данные.

ОТВЕТ: Я родился в 1873 году в хуторе Кудоришкис, Алунтской волости, Утенского уезда, Литовской ССР, в семье крестьянина, бравшего землю в аренду/от 20 до 30 гектар/.

В 1891 году окончил пять классов реального училища в гор. Двинске и в 1892 году поступил в Петербургскую духовную семинарию, которую окончил в 1900 году и был посвящен в ксендзы. В 1901 году служил викарием в костеле мест. Варкляны, Рижского уезда /Латвия/, а с 1902 по 1910 год настоятелем костела в мест. Быково того же уезда. В 1910 году окружным судом в гор. Режиц был осужден к одному году заключения в монастырь за окрещение ребенка смешанного брака матери католички и отца православного. Наказание отбывал в гор. Петрограде (Ленинграде) в монастыре при костеле "Святой Екатерины". Приговор суда мною был обжалован, в результате наказание мне было снижено до 6-ти месяцев, после отбытия срока наказания был назначен викарием костела "Святой Екатерины", где прослужил до 1919 года. Затем до 1923 года служил настоятелем костела "Сердца Спасителя" в гор. Ленинграде.

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. gruodžio 19 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko pavaduotojas vyresnysis leitenantas GOLICYNAS, apklausiau suimtąjį:

MATULIONĮ Teofilijų, Jurijaus s., g. 1873 m. Kudariškių k., Aluntos valsčiuje, Utenos aps., Lietuvos TSR, valstiečių šeimoje (tėvas nuomojo žemę), lietuvi, TSRS pilietis, nepartinis, išsilavinimas - vidurinis dvasinis, 1900 m. baigęs dvasinę seminariją Peterburge, 1930 m. teistas už antitarybinę veiklą ir špionazą 10 m. kalėti PDS, iki suėmimo- Kaišiadorių vyskupijos vyskupas, gyveno Kaišiadoryse.

KLAUSIMAS: Ar mokate rusų kalbą ir galite ja duoti savo parodymus?

ATSAKYMAS: Rusų kalbą moku gerai ir galiu ja duoti savo parodymus.

KLAUSIMAS: Pateikite savo biografinius duomenis.

ATSAKYMAS: Aš gimiau 1873 metais Lietuvos TSR, Utenos apskrities, Aluntos valsčiaus Kudariškių kaime, valstiečio šeimoje (jis nuomojo žemę 20-30 ha).

1891 m. baigiau penkias realinės mokyklos klases Dvinske ir 1892 m. įstojau į Peterburgo dvasinę seminariją, kurią baigiau 1900 m. ir buvau pašventintas kunigu. 1901 m. buvau vikaras Varklianų mstl., Rygos apskrityje (Latvija), o nuo 1902 iki 1910 metų - klebonas Bykove, toje pačioje apskrityje. 1910 m. Režicų (Rezeknės. - A. S.) miesto apylinkės teismas nuteisė mane vieneriems metams uždaryti į vienuolyną už vaiko iš mišrios santuokos tarp motinos katalikės ir tėvo stačiatikio pakrikštijimą. Bausmę atlikau Petrograde (Leningrade), vienuolyne prie Šv. Kotrynos bažnyčios. Teismo nuosprendį aš apskundžiau, dėl ko bausmė man buvo sumažinta iki šešių mėnesių. Po bausmės atlikimo buvau paskirtas Šv. Kotrynos bažnyčios vikaru ir ėjau šias pareigas iki 1919 m. Po to iki 1923 m. buvau Išganytojo Širdies bažnyčios Leningrade klebonu.

В 1923 году был арестован органами ОГПУ за сопротивление при изъятии ценностей из костела “Сердца Спасителя” и за неподписание договора по аренде костела и был осужден к трем годам тюремного заключения, наказание отбывал в Сокольнической тюрьме гор. Москвы. Из под стражи был освобожден досрочно.

С 1925 по 1929 год обратно служил настоятелем костела “Сердца Спасителя”. В начале февраля 1923 года епископом Ленинградского апостольского викариата МАЛЕЦКИМ Анатолием с ведома Папы Римского /ПИЙ XI/ был тайно посвящен в епископы, открыто сан епископа в Ленинграде не носил.

В ноябре 1929 года я был арестован органами ОГПУ за антисоветскую и шпионскую деятельность и осужден к 10-ти годам ИТЛ, для отбытия наказания был направлен в Соловецкие лагеря. Что конкретно было установлено следствием по моему делу, не помню, но помню, что меня обвиняли в шпионаже в пользу Франции, Польши и Литвы. Виновным я себя в предъявленном мне обвинении не признал, поскольку антисоветской и шпионской деятельности не проводил. Находясь в Соловках, в 1933 году был снова судим и присужден к одному году штрафного лагеря. За что меня осудили не знаю. В октябре 1933 года в составе группы заключенных из 16-ти человек я был изменен на политических заключенных, находящихся в Литве, и в этом же году прибыл в Литву. До весны 1934 года я отдыхал, проживая в городе Каунас, а затем выехал в Рим, где пробыл около месяца. Во время нахождения в Риме был на аудиенции у Папы Римского /ПИИ XI/, которая длилась не более 15-20 минут. Папа Римский меня благословил и подарил на память медальон с его портретом.

Вернувшись из Рима в г. Каунас, осенью 1934 года по приглашению литовцев, проживающих в Америке, я выехал в Северную Америку, где проживал до весны 1936 года в разных городах: Чикаго, Нью-Йорке и других, служил в католических костелах в качестве епископа - гостя. Возвращаясь из Америки в Литву, проездом заезжал в гор. Гелиояне /Египет/ и в Палестину - “Святая Земля”, а также посетил город Рим, где имел вторую аудиенцию у Папы Римского, продолжавшуюся не более 15 минут.

1923 metais OGPU mane suėmė dėl pasipriešinimo vertybių nusavini-
mui¹⁰ iš Jėzaus Širdies bažnyčios ir dėl to, kad nepasirašiau sutarties dėl
bažnyčios nuomos, ir nuteisė mane trejiems metams kalėjimo. Bausmę atli-
kau Sokolnikų kalėjime Maskvoje. Iš kalėjimo buvau paleistas anksčiau
laiko.

Nuo 1925 iki 1929 metu vėl buvau Jėzaus Širdies bažnyčios klebonu.
1923 metų vasario pradžioje¹¹ Leningrado apaštalinio vikariato vyskupas
Anatolijus MALECKIS¹², su popiežiaus (PIJAUS XI) pritarimu, slapta pa-
šventino mane vyskupu, atvirai vyskupo titulo Leningrade aš nenaudojau.

1929 m. lapkričio mėnesį OGPU organų aš buvau suimtas už antitary-
binę veiklą ir špionažą ir nuteistas 10 m. PDS, bausmę atlikti buvau pasiū-
stas į Solovkų salų stovyklas. Kas konkrečiai mano byloje buvo nustatyta, aš
nepamenu, tik pamenu, kad mane kaltino špionažu Prancūzijai, Lenkijai ir
Lietuvai. Kaltas pagal man pateiktą kaltinimą aš neprisipažinau, nes antita-
rybine veikla ir špionažu neužsiėmiau. Būnant Solovkuose, 1933 m. mane
vėl teisė ir paskyrė vienerius metus bausmės stovykloje. Už ką mane nutei-
sė, nežinau. 1933 m. spalio mėnesį, kartu su kitais 16 kalinių aš buvau iš-
keistas į politinius kalinius, buvusius Lietuvoje, ir tais pačiais metais grįžau
į Lietuvą. Iki 1934 m. pavasario aš ilsėjausi gyvendamas Kaune, o po to
išvykau į Romą, kur išbuvau apie mėnesį. Būdamas Romoje buvau audien-
cijoje pas popiežių (PIJŲ XI), kuri truko ne ilgiau, kaip 15-20 minučių.
Popiežius mane palaimino ir atminimui padovanojo medalioną su savo por-
tretu.

Grįžęs iš Romos į Kauną, 1934 m. rudenį lietuvių gyvenančių Ameri-
koje, kvietimu aš išvykau į Šiaurės Ameriką, kur gyvenau iki 1936 m. pa-
vasario įvairiuose miestuose: Čikagoje, Niujorke ir kituose, atlikau apeigas
katalikų bažnyčiose kaip vyskupas svečias. Grįždamas iš Amerikos į Lietu-
vą, užvažiavau į Helijono miestą (Egiptas) ir į Palestiną- Šventąją Žemę,
taip pat aplankiau Romą, kur buvau antroje audiencijoje pas popiežių, tru-
kusioje ne ilgiau, kaip 15 minučių.

¹⁰ Vykdytas pagal sovietų valdžios 1922 m. vasario 26 d. dekretą, įsakiusį rekvizuoti vertin-
gus daiktus (taip pat ir šventus) iš visų religinių konfesijų maldos namų. Tai buvo gelbėji-
mosi nuo 1921 m. šalį ištikusio bado priemonė. Pasipriešinimas bažnytinių vertybių nusavi-
nimui panaudotas ir kaip pretekstas represijoms prieš dvasininkiją. T. Matulionis buvo tei-
siamas kartu su Mogiliovo arkivyskupu J. Cieplaku ir dar 13 kitų katalikų kunigų.

¹¹ Iš tikrųjų T. Matulionis vyskupu buvo pašventintas 1929 m.

¹² Vysk. A. Maleckis (1861-1935) - lenkas, slapta pašventintas vyskupu popiežiaus pasiun-
tinio vysk. D'Herbigny, kuris 1925-1926 m. lankėsi Sovietų Sąjungoje. 1930 m. sovietų
valdžios represuotas, o 1934 m. deportuotas į Lenkiją.

Весной 1936 года вернулся в Литву, гор. Каунас и был назначен ректором костела “Святого Николая”. С мая 1940 года и до установления Советской власти в Литве, по назначению митрополита СКВИРЕЦКИС исполнял обязанности главного капелана Литовской армии, а затем обратно был ректором костела “Святого Николая”. В апреле 1943 года Папой Римским был назначен епископом католической Кайшедорской епархии; после смерти епископа КУКТА и на этом посту служил до дня моего ареста.

ВОПРОС: С какого времени вы стали открыто носить сан епископа?

ОТВЕТ: С конца 1933 года, т. е. с момента моего возвращения в Литву.

ВОПРОС: За какие заслуги вы были посвящены в епископы?

ОТВЕТ: До посвящения в епископы я был рядовым ксендзом и никаких заслуг не имел. Я полагаю, что мое посвящение в епископы было связано с весьма ограниченным выбором ксендзов католиков, находящихся в Ленинграде, способных носить сан епископа.

ВОПРОС: А разве не за особые заслуги перед Ватиканом вы были посвящены в епископы?

ОТВЕТ: Еще раз повторяю, особых заслуг перед Ватиканом я не имел.

ВОПРОС: В каких политических партиях и организациях вы состояли?

ОТВЕТ: В политических партиях и организациях я никогда не состоял.

ВОПРОС: У нас имеется данные, что вы, вернувшись в 1933 году в Литву развернули антисоветскую клеветническую кампанию против Советского Союза.

ОТВЕТ: Я это отрицаю. Мне вспоминается, что в 1933 году, зимой, или начале 1934 года один из корреспондентов Рижской антисоветской газеты поместил статью о моем пребывании в Советском Союзе, явно клеветнического характера, но я этого корреспондента совершенно не знаю и интервью ему никакого не давал. Название газеты, в которой была помещена эта статья, я сейчас не помню. Лично сам я эту статью не читал, об этом мне стало известно со слов моих знакомых.

ВОПРОС: А, разве на всевозможных собраниях вы не выступали с клеветническими речами против Советского Союза?

1936 m. pavasarį grįžau į Lietuvą, į Kauną, ir buvau paskirtas Šv. Mikalojaus bažnyčios rektoriumi. Nuo 1940 m. gegužės iki Tarybų valdžios įvedimo Lietuvoje arkivyskupo metropolito SKVIRECKO skyrimu ėjau vyriausiojo Lietuvos kariuomenės kapeliono pareigas, o po to vėl buvau Šv. Mikalojaus bažnyčios rektoriumi. 1943 m. balandžio mėn., po vyskupo KUKTOS mirties, popiežiaus buvau paskirtas Kaišiadorių vyskupijos vyskupu ir šiame poste buvau iki suėmimo.

KLAUSIMAS: Nuo kada jūs atvirai pradėjote naudotis vyskupo titulu?

ATSAKYMAS: Nuo 1933 m. pabaigos, t. y. nuo tada, kai grįžau į Lietuvą.

KLAUSIMAS: Už kokius nuopelnus jūs buvote pašventintas vyskupu?

ATSAKYMAS: Iki pašventinimo vyskupu aš buvau eiliniu kunigu ir jokių nuopelnų neturėjau. Aš manau, kad mano pašventinimas buvo susijęs su labai ribotu buvusių Leningrade katalikų kunigų, kurie galėtų turėti vyskupo titulą, pasirinkimu.

KLAUSIMAS: O argi jūs buvote pašventintas vyskupu ne už ypatingus nuopelnus Vatikanui?

ATSAKYMAS: Dar kartą kartoju, jokių nuopelnų Vatikanui neturėjau.

KLAUSIMAS: Kokioms politinėms partijoms ar organizacijoms jūs priklausėte?

ATSAKYMAS: Politinėms partijoms ir organizacijoms aš niekada nepriklausiau.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad grįžęs į Lietuvą jūs pradėjote antitarybinę šmeižikišką kampaniją prieš Tarybų Sąjungą.

ATSAKYMAS: Aš tai neigiu. Aš pamenu, kad 1933 m. žiemą ar 1934 m. pradžioje vienas korespondentas iš Rygos antitarybiniame laikraštyje paskelbė straipsnį apie mano gyvenimą Tarybų Sąjungoje, aiškiai šmeižikiško pobūdžio, tačiau to korespondento aš nepažįstu ir jokio interviu jam nedaviau. Laikraščio pavadinimo, kuriame buvo skelbtas šis straipsnis, aš dabar nepamenu. Aš šio straipsnio pats neskaičiau, apie tai man pasakojo pažįstami.

KLAUSIMAS: O argi įvairiuose susirinkimuose jūs nesakėte Tarybų Sąjungą šmeižiančių kalbų?

ОТВЕТ: Возможно, что я, когда либо и выступал с воспоминаниями о пребывании в Советском Союзе, но насколько помню, я клевету в адрес Советского Союза при этом не высказывал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Gali būti, kad aš kada nors dalijausi prisiminimais apie buvimą Tarybų Sąjungoje, bet kiek pamenu, Tarybų Sąjungos nešmeižiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

гор. Вильнюс

от 27 декабря 1946 года.

Допрос начат в 11 часов.

Допрос окончен в 17 часов.

ВОПРОС: Нам известно, что вы до дня ареста в течении нескольких лет активно вели антисоветскую работу, поддерживали связь с антисоветским националистическим подпольем в Литве и помогали этому подполью.

ОТВЕТ: Я никогда антисоветской работы не вел, с подпольем связи не имел и ему не помогал.

ВОПРОС: Это не верно: мы имеем документы, подтверждающие Вашу антисоветскую деятельность.

ОТВЕТ: Наоборот, я был заинтересован в искоренении националистического подполья в Литве и его вооруженных банд.

ВОПРОС: Что же Вы делали для этого?

ОТВЕТ: Ничего, кроме изложения христианских истин веры и морали.

ВОПРОС: В вашем распоряжении разве не было других средств?

ОТВЕТ: Не было.

ВОПРОС: Некоторые епископы написали воззвания, осуждающие бандитизм, а некоторые ксендзы объявляли в костелах, чтобы родственники воздействовали на бандитов и вернули их к мирной жизни. Почему Вы не сделали этого?

ОТВЕТ: Конечно, против бандитизма можно было сделать чтонибудь еще, но я этого не делал. Главным мотивом к этому послужило то, что я не был уверен в том, что легализовавшиеся бандиты будут оставлены безнаказанно органами Советской власти за совершенные ими преступления, а поэтому я не хотел брать на себя моральную ответственность перед участниками бандформирований, их семьями и близкими родственниками.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1946 m. gruodžio 27 d.

Tardymas pradėtas 11 valandą.

Tardymas baigtas 17 valandą.

KLAUSIMAS: Mums yra žinoma, kad jūs iki suėmimo dienos keletą metų aktyviai dirbote antitarybinį darbą palaikėte ryšius su antitarybiniu nacionalistiniu pogrindžiu Lietuvoje ir padėjote šiam pogrindžiui.

ATSAKYMAS: Aš niekada antitarybinio darbo nedirbau, ryšių su pogrindžiu nepalaikiau ir jam nepadėjau.

KLAUSIMAS: Netiesa, mes turime dokumentų, patvirtinančių jūsų antitarybinę veiklą.

ATSAKYMAS: Atvirkščiai, aš buvau suinteresuotas nacionalistinio pogrindžio Lietuvoje ir jo ginkluotų gaujų likvidavimu.

KLAUSIMAS: Ką gi Jūs dėl to padarėte?

ATSAKYMAS: Nieko, išskyrus krikščionišką tikėjimo ir moralės tiesų išdėstymą.

KLAUSIMAS: Ar Jūs neturėjote kitokių priemonių?

ATSAKYMAS: Ne.

KLAUSIMAS: Kai kurie vyskupai parašė atsišaukimus, smerkiančius banditizmą o kai kurie kunigai bažnyčiose ragino, kad giminaičiai paveiktų banditus ir grąžintų juos į taikų gyvenimą. Kodėl Jūs to nedarėte?

ATSAKYMAS: Žinoma, prieš banditizmą buvo galima padaryti dar ką nors, bet aš to nedariau. Pagrindinis motyvas buvo tas, kad aš nebuvo tikras, jog legalizavęsi banditai Tarybų valdžios nebus nubausti už jų padarytus nusikaltimus, ir dėl to aš nenorėjau imtis moralinės atsakomybės banditų formuočių nariams, jų šeimoms ir artimiems giminaičiams.

Кроме того, я считал, что возвания осуждающие бандитизм и объявления в костеле о воздействии родственников на бандитов не являются действенным и радикальным средством в искоренении бандитизма, поскольку от проведения этих средств у участников бандформирований складывается мнение, что духовенство это делает не по своей инициативе, а по принуждению и нажиму со стороны органов Советской власти.

ВОПРОС: С ваших слов выходит, что вы сами ничего не сделали для искоренения бандитизма в Литве и, очевидно, дали установки ксендзам вашей епархии о том, чтобы они не использовали имеющихся в их распоряжении средства в борьбе против бандитизма.

ОТВЕТ: Я давал ксендзам Кайшедорской епархии в письменной и устной форме указания, о том, чтобы они не вмешивались в разрешение политических вопросов и не использовали костел в качестве трибуны в проведении тех или иных мероприятий Советской властью.

Специальных указаний о том, чтобы ксендзы устранились от проведения работы по искоренению бандитизма в Литве, я не давал, но и не давал установки, чтобы ксендзы занимались этим вопросом.

Я считаю более радикальным средством в борьбе с бандитизмом, со стороны духовенства, есть изложение христианских истин и морали.

ВОПРОС: Нам известно, что значительная часть ксендзов, управляемой Вами Кайшедорской епархии, не использует имеющиеся у них средства против бандитизма, только потому, что Вы им запрещали делать это.

ОТВЕТ: Я только предупреждал подчиненных мне ксендзов о не вмешательстве в политические вопросы и, чтобы они не использовали костел в качестве трибуны в проведении мероприятий Советской власти.

Если ксендзы Кайшедорской епархии не использовали всех имеющихся у них средств против бандитизма, то я полагаю, что они также как и я не хотели брать моральной ответственности перед бандитами, их семьями и родственниками, а также из-за боязни мести со стороны антисоветского подполья.

ВОПРОС: Вы не заинтересованны в искоренении бандитизма в Литве, потому, что являетесь ярым ненавистником Советской власти.

ОТВЕТ: Я это отрицаю.

Be to, aš maniau, kad atsišaukimai, smerkiantys banditizmą, ir raginimai bažnyčiose dėl to, kad giminaičiai paveiktų banditus, nėra veiksminga ir radikali priemonė likviduojant banditizmą, nes banditų formuočių dalyvių nuomone, dvasininkija tai daro ne savo iniciatyva, o dėl Tarybų valdžios organų spaudimo.

KLAUSIMAS: Jūsų žodžiai rodo, kad Jūs pats nieko nepadarėte dėl banditizmo išnaikinimo Lietuvoje, ir, matyt, davėte Jūsų vyskupijos kunigams nurodymus, kad jie nenaudotų turimų priemonių prieš banditizmą.

ATSAKYMAS: Kaišiadorių vyskupijos kunigams aš daviau nurodymus raštu ir žodžiu, kad jie nesikištų į politinių klausimų sprendimą ir nenaudotų bažnyčios kaip vienu ar kitu Tarybų valdžios priemonių tribūnos.

Specialių nurodymų, kad kunigai vengtų dėti pastangų likviduojant banditizmą Lietuvoje, aš nedaviau, bet nedaviau ir nurodymo užsiimti tokia veikla.

Mano nuomone, žymiai radikalesnė priemonė, kovojant su banditizmu, kurią gali panaudoti kunigai, yra krikščioniškų tiesų ir moralės dėstymas.

KLAUSIMAS: Mums žinoma, kad didelė dalis Jūsų valdomos Kaišiadorių vyskupijos kunigų nepanaudoja turimų priemonių prieš banditizmą tik todėl, kad Jūs tai daryti jiems uždraudėte.

ATSAKYMAS: Aš tik perspėjau man pavaldžius kunigus nesikišti į politinių klausimų sprendimą ir kad jie nenaudotų bažnyčios kaip Tarybų valdžios priemonių tribūnos.

Jei Kaišiadorių vyskupijos kunigai neišnaudojo visų turimų priemonių prieš banditizmą tai aš manau, kad jie, kaip ir aš, nenorėjo imtis moralinės atsakomybės prieš banditus, jų šeimas ir gimines, taip pat bijodami antitarybinio pagrindžio keršto.

KLAUSIMAS: Jūs nesuinteresuotas banditizmo likvidavimu Lietuvoje dėl to, kad esate aršus Tarybų valdžios priešas.

ATSAKYMAS: Aš tai neigiu.

ВОПРОС: Вы не только сами проводили антисоветскую работу, но и давали указания своему подчиненному духовенству о проведении антисоветской работы.

ОТВЕТ: Антисоветской работы мною не проводилось и, следовательно я не мог давать указаний подчиненному мне духовенству о проведении антисоветской работы.

ВОПРОС: Вам зачитывается выдержка из написанного Вами 12-го июля 1943 года циркуляра ксендзам:

“Наша родина, наша нация также затронута трудностями жестокой войны и пережили жестокие годы большевистской оккупации, с тюрьмами НКВДистов, мучениями, убийствами, кроме того несколько десятков тысяч наших сынов и дочерей выселены в далекую Сибирь, только за то, что они были хорошими католиками, или сердечно любили свой край, свою родину. Большевики нас уничтожали не только физически, но и морально. Большевики будучи безбожниками, пытались и нашу нацию сделать безбожной, уничтожить в Литве костел... В это трудное время в первую очередь Вам, дорогие ксендзы, костел поручил оглашать науку христа, чтобы не повторился снова 1940 год с тюрьмами, мучениями, убийствами и выселениями...”

В приведенной выдержке ясно выражен Ваше враждебное отношение к советской власти. Вы согласны с этим?

ОТВЕТ: Я признаю, что в 1943 году мною написанном циркуляре ксендзам, изложил свои враждебные взгляды по отношению к Советской власти, но это я написал под свежим впечатлением событий 1940-1941 годов, когда органы Советской власти вывезли из Литвы значительную часть литовцев.

ВОПРОС: Из Литвы были вывезены не просто литовцы, а лица проводящие антисоветскую работу.

ОТВЕТ: У меня сложилось впечатление, что органы Советской власти вывезли из Литвы большое количество литовцев не относящихся к числу антисоветских элементов.

ВОПРОС: Вы признаете, что этим написанным Вами циркуляром, вы давали установку ксендзам о проведении антисоветской работы?

ОТВЕТ: Названный циркуляр я написал в 1943 году, когда Советской власти уже не существовало, а е, восстановление было неясным.

KLAUSIMAS: Jus ne tik pats dirbote antitarybinį darbą, bet ir davėte Jums pavaldiems dvasininkams nurodymus dėl antitarybinio darbo vykdymo.

ATSAKYMAS: Antitarybinio darbo aš nedirbau, todėl negalėjau duoti nurodymų dirbti tokį darbą man pavaldiems dvasininkams.

KLAUSIMAS: Jums skaitoma ištrauka iš Jūsų 1943 m. liepos 12 d. cirkuliario kunigams:

„Mūsų tėvynę, mūsų tautą taip pat palietė žiauraus karo sunkumai, mes išgyvenome žiaurius bolševikų okupacijos laikus su enkavedistų kalėjimais, kankinimais, žudymais, be to, keletas tūkstančių mūsų sūnų ir dukrų ištremta į tolimą Sibirą tik dėl to, kad jie buvo geri katalikai arba mylėjo savo kraštą ir tėvynę. Bolševikai mus naikino ne tik fiziškai, bet ir morališkai. Bolševikai, būdami bedieviai, mėgino ir mūsų tautą padaryti bedieve, sunaikinti Lietuvoje bažnyčia... Šiuo sunkiu metu būtent Jums, kunigai, bažnyčia pavedė skelbti Kristaus mokslą kad vėl nepasikartotų 1940 metai su kalėjimais, kankinimais, žudynėmis ir trėmimais...“

Šioje ištraukoje aiškiai matyti Jūsų priešiškas nusistatymas Tarybų valdžios atžvilgiu. Ar Jūs su tuo sutinkate?

ATSAKYMAS: Aš pripažįstu, kad 1943 m. parašytame cirkuliare kunigams išdėsciau priešiškas Tarybų valdžiai mintis, bet aš tai parašiau veikiamas 1940-1941 metų įvykių įspūdžių, kai Tarybų valdžios organai išvežė iš Lietuvos didelę dalį lietuvių.

KLAUSIMAS: Iš Lietuvos buvo išvežti ne apskritai lietuviai, bet asmenys, dirbę antitarybinį darbą.

ATSAKYMAS: Aš susidariau nuomonę, kad Tarybų valdžios organai iš Lietuvos išvežė didelę dalį lietuvių, nepriklausiusių antitarybiniais elementams.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pripažįstate, kad šiame cirkuliare Jūs davėte nurodymą kunigams dėl antitarybinio darbo?

ATSAKYMAS: Minėtą cirkuliarą aš parašiau 1943 metais, kai Tarybų valdžios jau nebebuvo, jos atkūrimo galimybės buvo neaiškios.

По существу этот циркуляр действительно был установкой на проведение ксендзами антисоветской работы, но я этой цели при написании циркуляра не преследовал. После изгнания немцев из Литвы ксендзы этим циркуляром не пользовались.

ВОПРОС: Какую же цель Вы преследовали написанием антисоветского циркуляра для ксендзов?

ОТВЕТ: Я затрудняюсь ответить на этот вопрос, но должен заметить, что цели борьбы с Советской властью при написании циркуляра мною не преследовались.

ВОПРОС: В 1943-1944 годах Вы написали ряд антисоветских посланий к верующим епархии, в которых Вы призывали их на борьбу с Советской властью, а оккупационный фашистский режим в Литве считали свободой. Какая цель была выпуска этих воззваний? Против кого они были направлены?

ОТВЕТ: Послания были направлены против советских чиновников из литовцев, чтобы они жили по христиански.

ВОПРОС: Известно, что никаких “советских чиновников” в 1943 году в Литве не было, так как она была оккупирована немцами. Ваши послания направлены против Советской власти или как Вы писали, против большевизма, коммунизма.

ОТВЕТ: Признаю, что мои послания к верующим были направлены против большевизма, против Советской власти, против литовцев, сочувствующих Советской власти, коммунистов. Причиной, побудившей меня написать эти послания, было мое несогласие с политикой Советской власти в религиозном вопросе, я считал, что Советская власть допускала гонения на религию, а поэтому я и предостерегал верующих к тому, чтобы они молились за то, чтобы снова не повторился 1940 год, когда Литва вошла в состав Советского Союза.

ВОПРОС: Ваши антисоветские послания ксендзы, управляемой Вами Кайседорской епархии, должны были в обязательном порядке зачитываться перед верующими в костеле?

ОТВЕТ: Все мои послания были обязательны для ксендзов епархии, и они их зачитывали верующим в костеле.

ВОПРОС: Вы признаете, что ксендзы выполняя Ваши указания проводили антисоветскую работу и использовали для этой цели амвон костела?

Iš esmės šis cirkuliaras iš tikrųjų buvo akstinas kunigams dirbti antitarybinį darbą, tačiau aš tokio tikslo rašydamas cirkuliarą neturėjau. Po vokiečių išvarymo iš Lietuvos kunigai šiuo cirkuliaru nesinaudojo.

KLAUSIMAS: Kokį gi tikslą Jūs turėjote rašydamas antitarybinį cirkuliarą kunigams?

ATSAKYMAS: Man sunku atsakyti į šį klausimą tačiau turiu pažymėti, kad, rašydamas šį cirkuliarą kovos su Tarybų valdžia tikslą aš neturėjau.

KLAUSIMAS: 1943-1944 m. Jūs parašėte ne vieną [ganytojišką] laišką vyskupijos tikintiesiems, kuriuose kvietėte juos į kovą prieš Tarybų valdžią o okupacinį fašistinį režimą Lietuvoje laikėte laisve. Koks buvo šių kreipimųsi tikslas? Prieš ką jie buvo nukreipti?

ATSAKYMAS: Laiškai buvo skirti tarybiniam valdininkams iš lietuvių tarpo, kad jie gyventų krikščioniškai.

KLAUSIMAS: Žinoma, kad 1943 metais Lietuvoje nebuvo jokių „tarybinių valdininkų“, nes ji buvo okupuota vokiečių. Jūsų raštai buvo nukreipti prieš Tarybų valdžią arba, kaip Jūs rašėte, prieš bolševizmą komunizmą.

ATSAKYMAS: Pripažįstu, kad mano laiškai tikintiesiems buvo prieš bolševizmą prieš Tarybų valdžią prieš lietuvius, prijaučiančius Tarybų valdžiai, komunistus. Priežastis, paskatinusi mane parašyti šiuos kreipimusis, buvo mano nepritarimas Tarybų valdžios politikai religiniu klausimu, mano nuomone, Tarybų valdžia persekiojo religiją todėl aš ir raginau tikinčiuosius melstis už tai, kad nebesikartotų 1940 metai, kai Lietuva įėjo į Tarybų Sąjungos sudėtį.

KLAUSIMAS: Ar Jūsų antitarybinius laiškus Jūsų valdomos Kaišiadorių vyskupijos kunigai turėjo būtinai perskaityti tikintiesiems bažnyčiose?

ATSAKYMAS: Visi mano laiškai buvo privalomi vyskupijos kunigams, ir jie juos perskaitydavo tikintiesiems bažnyčiose.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pripažįstate, kad kunigai, vykdydami Jūsų nurodymus, dirbo antitarybinį darbą ir tuo tikslu naudojo sakyklas?

ОТВЕТ: Безусловно, признаю, что ксендзы, управляемой мною епархии, доводя до верующих написанные мною эти послания, проводили тем самым антисоветскую работу, с использованием костела, но это было во время немецкой оккупации Литвы, когда Советской власти в Литве не существовало и я не был уверен, что Советская власть снова будет установлена в Литве, а если Советская власть все же в Литву возвратится, то я хотел, чтобы верующие литовцы строго соблюдали и держались религии, чтобы не поддавались антирелигиозной пропаганде, проводимой большевиками и организациями созданными ими.

ВОПРОС: В начале допроса Вы показали о том, что после изгнания немцев из Литвы, Вы запретили подчиненным Вам ксендзам вмешиваться в разрешение политических вопросов и не использовать костел при проведении мероприятий Советской власти, чтобы они в костеле не делали никаких объявлений, способствующих проведению мероприятий Советской власти, в частности в вопросе искоренения бандитизма в Литве.

Почему же во время немецкой оккупации Литвы Вы разрешали ксендзам выступать с антисоветскими политическими проповедями в костеле и давали указания об этом?

ОТВЕТ: Это мною делалось чисто из религиозных побуждений, чтобы религию в Литве не постигла такая же участь, как в Советской России, чтобы не допустить безбожия в Литве.

ВОПРОС: Вы являетесь сторонником поражения Советской власти, а потому и проводили антисоветскую работу сами и привлекали к этому подчиненных Вам ксендзов.

ОТВЕТ: Я не являюсь сторонником поражения Советской власти а только противником политики Советской власти в разрешении религиозного вопроса.

Кроме того, что мною во время немецкой оккупации Литвы написано ряд антисоветских посланий к верующим, я ничего против Советской власти не сделал и ксендзов мне подчиненных к проведению антисоветской работы не привлекал, за исключением того факта, что они зачитывали верующим в костеле мои послания по содержанию антисоветские. После изгнания немцев из Литвы я в политику вообще не вмешивался.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Žinoma, aš pripažįstu, kad mano valdomos vyskupijos kunigai, supažindindami tikinčiuosius su šiais laiškais, drauge dirbo antitarybinį darbą panaudodami bažnyčią tačiau tai buvo vokiečių okupacijos metais, kai Tarybų valdžia Lietuvoje neegzistavo ir aš nebuvo tikras, kad ji vėl bus atkurta, o jeigu Tarybų valdžia vis dėlto būtų grįžusi į Lietuvą aš norėjau, kad tikintys lietuviai griežtai laikytųsi religijos, nepasiduotų bolševikų ir jų sukurtų organizacijų vykdomai antireliginei propagandai.

KLAUSIMAS: Tardymo pradžioje Jūs teigėte, kad po vokiečių išvijimo iš Lietuvos uždraudėte Jums pavaldiems kunigams kištis į politinių klausimų sprendimą ir nenaudoti bažnyčios vienų ar kitų Tarybų valdžios priemonių vykdymui, kad jie bažnyčiose neskaitytų jokių skelbimų, padedančių įgyvendinti Tarybų valdžios politiką, konkrečiai banditizmo likvidavimo klausimu.

Kodėl tuomet vokiečių okupacijos metu Lietuvos TSR Jūs leidote kunigams sakyti antitarybinius politinius pamokslus ir davėte nurodymus tai daryti?

ATSAKYMAS: Tai aš dariau grynai religiniais sumetimais, kad Lietuvoje religijos neištiktų toks pat likimas kaip Tarybų Rusijoje, kad Lietuvoje neišgalėtų bedievybė.

KLAUSIMAS: Jūs esate Tarybų valdžios pralaimėjimo šalininkas, todėl ir dirbote antitarybinį darbą pats ir raginate tai daryti Jums pavaldžius kunigus.

ATSAKYMAS: Aš nesu Tarybų valdžios pralaimėjimo šalininkas, o tik nepritariu jos politikai religiniu klausimu.

Be to, kad aš vokiečių okupacijos metais parašiau kelis antitarybinius laiškus tikintiesiems, aš nieko daugiau prieš Tarybų valdžią nedariau ir man pavaldžių kunigų neraginau to daryti, išskyrus tai, kad jie skaitė tikintiesiems mano antitarybinio turinio laiškus. Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos aš į politiką iš viso nebesikišau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

гор. Вильнюс

от 27 декабря 1946 года.

Допрос начат в 11 часов.

Допрос окончен в 17 часов.

ВОПРОС: Нам известно, что вы в течении нескольких лет активно вели антисоветскую работу, поддерживали связь с антисоветским националистическим подпольем в Литве и помогали этому подполью.

ОТВЕТ: Я антисоветской работы не вел, с подпольем связи не имел и ему не помогал.

ВОПРОС: Это не верно: мы имеем документы, подтверждающие Вашу антисоветскую деятельность.

ОТВЕТ: Наоборот, я был сторонником искоренения вооруженных банд, действующих на территории Литвы.

ВОПРОС: Что же Вы сделали для этого?

ОТВЕТ: Ничего, кроме изложения христианских истин веры и морали.

ВОПРОС: В вашем распоряжении разве не было других средств?

ОТВЕТ: Я считаю, что не было.

ВОПРОС: Некоторые епископы написали воззвания, осуждающие бандитизм, а некоторые ксендзы объявляли в костелах, чтобы родственники воздействовали на бандитов и вернули их к мирной жизни. Почему Вы не сделали этого?

ОТВЕТ: Главным мотивом к этому послужило то, что я не был уверен в том, что легализовавшиеся бандиты будут оставлены безнаказанно органами Советской власти за совершенные ими преступления, а поэтому я не хотел брать на себя моральную ответственность перед участниками бандформирований, их семьями и близкими родственниками.

Кроме того, я считал, что воззвания осуждающие бандитизм и объявления в костеле о воздействии родственников на бандитов не являются действенным и радикальным средством в искоренении бандитизма, поскольку от проведения этих средств у участников бандформирований складывается мнение, что духовенство это делает не по своей инициативе, а по принуждению со стороны органов Советской власти.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS¹³

Vilnius

1946 m. gruodžio 27 d.

Tardymas pradėtas 11 valandą.

Tardymas baigtas 17 valandą.

KLAUSIMAS: Mums yra žinoma, kad jūs keletą metų aktyviai dirbote antitarybinį darbą palaikėte ryšius su antitarybinio nacionalistiniu pogrindžiu Lietuvoje ir padėjote šiam pogrindžiui.

ATSAKYMAS: Aš antitarybinio darbo nedirbau, ryšių su pogrindžiu nepalaikiau ir jam nepadėjau.

KLAUSIMAS: Tai netiesa, mes turime dokumentų, patvirtinančių Jūsų antitarybinę veiklą.

ATSAKYMAS: Atvirkščiai, aš buvau ginkluotų gaujų, veikiančių Lietuvos teritorijoje, likvidavimo šalininkas.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dėl to padarėte?

ATSAKYMAS: Nieko, išskyrus krikščioniškų tikėjimo ir moralės tiesų išdėstymą.

KLAUSIMAS: Ar jūs neturėjote kitokių priemonių?

ATSAKYMAS: Ne.

KLAUSIMAS: Kai kurie vyskupai parašė atsišaukimus, smerkiančius banditizmą o kai kurie kunigai bažnyčiose ragino, kad giminaičiai paveiktų banditus ir grąžintų juos į taikų gyvenimą. Kodėl Jūs to nedarėte?

ATSAKYMAS: Pagrindinis motyvas buvo tas, kad aš nebuvo tikras, jog legalizavęsi banditai Tarybų valdžios nebus nubausti už jų padarytus nusikaltimus, ir dėl to nenorėjau imtis moralinės atsakomybės banditų formuočių nariams, jų šeimoms ir artimiems giminaičiams.

Be to, aš maniau, kad atsišaukimai, smerkiantys banditizmą ir raginimai bažnyčiose dėl to, kad giminaičiai paveiktų banditus, nėra veiksminga ir radikali priemonė likviduojant banditizmą nes banditų formuočių dalyvių nuomone, dvasininkija tai daro ne savo iniciatyva, o dėl Tarybų valdžios organų spaudimo.

¹³ Šio tardymo metu buvo surašyti du protokolai, tarp jų yra kai kurių skirtumų.

ВОПРОС: Следовательно Вы сами ничего не сделали для искоренения бандитизма в Литве и, очевидно, дали установки ксендзам вашей епархии о том, чтобы они не использовали имеющихся в их распоряжении средства в борьбе против бандитизма.

ОТВЕТ: Я давал ксендзам Кайшедорской епархии в письменной и устной форме, о том, чтобы они не вмешивались в разрешение политических вопросов и не использовали костел в качестве трибуны в проведении тех или иных политических и хозяйственных мероприятий Советской властью.

Специальных указаний о том, чтобы ксендзы устранились от проведения работы по искоренению бандитизма в Литве, я не давал, но и не давал установки, чтобы они занимались этим вопросом.

ВОПРОС: Нам известно, что значительная часть ксендзов, управляемой Вами Кайшедорской епархии, не использует имеющиеся у них средства против бандитизма, только потому, что Вы им запрещали делать это.

ОТВЕТ: Я только предупреждал подчиненных мне ксендзов о не вмешательстве в политические вопросы и, чтобы они не использовали костел в качестве трибуны в проведении мероприятий Советской власти.

ВОПРОС: Почему же Вы запрещали подчиненным вам ксендзам зачитывать в костелах послания, направленные к искоренению бандитизма.

ОТВЕТ: Насколько помню, ко мне обращались один или два ксендзы за разрешением прочесть в костелах верующим послания архиепископа РЕЙНИС и прелата ЯКУБАУСКАС, призывающие участников бандформирований вернуться к мирной жизни, но я им не разрешил этого делать. Если ко мне обращалось и большее количество ксендзов за разрешением по этому вопросу, то я также бы запретил им делать это, потому, что пасторские послания с амвона в костелах читаются только своего, свой епархии епископа, или послания подписанные епископами всей Литвы.

ВОПРОС: Какими другими мотивами Вы руководствовались при этом?

ОТВЕТ: Кроме того, как я уже показал выше, что отрицательно относился ко всякого рода возваниям осуждающим бандитизм со стороны духовенства, другими мотивами я при этом не руководствовался.

KLAUSIMAS: Vadinasi, Jūs pats nieko nepadarėte dėl banditizmo išnaikinimo Lietuvoje ir, matyt, davėte Jūsų vyskupijos kunigams nurodymus, kad jie nenaudotų turimų priemonių prieš banditizmą.

ATSAKYMAS: Kaišiadorių vyskupijos kunigams aš daviau nurodymus raštu ir žodžiu, kad jie nesikištų į politinių klausimų sprendimą ir nenaudotų bažnyčios kaip vienu ar kitų Tarybų valdžios priemonių tribūnos.

Specialių nurodymų, kad kunigai vengtų dėti pastangų likviduojant banditizmą Lietuvoje, aš nedaviau, bet nedaviau ir nurodymo, kad jie užsiimtų tuo klausimu.

KLAUSIMAS: Mums žinoma, kad didelė dalis Jūsų valdomos Kaišiadorių vyskupijos kunigų nepanaudoja turimų priemonių prieš banditizmą tik todėl, kad Jūs tai daryti jiems uždraudėte.

ATSAKYMAS: Aš tik perspėjau man pavaldžius kunigus dėl nesikišimo į politinių klausimų sprendimą ir kad jie nenaudotų bažnyčios kaip Tarybų valdžios priemonių tribūnos.

KLAUSIMAS: Kodėl gi Jūs draudėte kunigams skaityti bažnyčiose laiškus, kurie būtų padėję likviduoti banditizmą?

ATSAKYMAS: Kiek atsimenu, į mane kreipėsi vienas ar du kunigai, prašydami leidimo perskaityti bažnyčioje tikintiesiems arkivyskupo REINIO ir prelato JOKUBAUSKO laiškus, kvietusius banditinių formuočių dalyvius grįžti įtaikų gyvenimą tačiau aš to neleidau daryti.

Jeigu į mane būtų kreipėsi ir daugiau kunigų dėl leidimo šiuo klausimu, aš taip pat būčiau neleidęs to daryti, nes bažnyčiose skaitomi tik savo vyskupijos vyskupo arba visų Lietuvos vyskupų pasirašyti pastoraciniai laišukai.

KLAUSIMAS: Kokių motyvų tai darydamas Jūs dar turėjote?

ATSAKYMAS: Išskyrus tai, kad, kaip jau parodžiau anksčiau, aš neigiamai vertinu visokius dvasininkų atsišaukimus, smerkiančius banditizmą kitokių motyvų aš neturėjau.

ВОПРОС: Вы не заинтересованы в искоренении бандитизма в Литве, потому, что являетесь ярким ненавистником Советской власти.

ОТВЕТ: Я это отрицаю.

ВОПРОС: Вы не только сами проводили антисоветскую работу, но и давали указания своему подчиненному духовенству о проведении антисоветской работы.

ОТВЕТ: Антисоветской работы мною не проводилось и, следовательно я не мог давать указаний подчиненному мне духовенству о проведении антисоветской работы.

ВОПРОС: Вам зачитывается выдержка из написанного Вами 12-го июля 1943 года циркуляра ксендзам:

“Большевики нас уничтожали не только физически, но и морально... и т. д.”

В приведенной выдержке ясно выражен Ваше враждебное отношение к советской власти. Вы согласны с этим?

ОТВЕТ: Я признаю, что в 1943 году мною написанном циркуляре ксендзам, изложил свои враждебные взгляды по отношению к Советской власти, но это я написал под свежим впечатлением событий 1940-1941 годов, когда органы Советской власти вывезли из Литвы значительную часть литовцев.

ВОПРОС: Из Литвы были вывезены лица проводящие антисоветскую работу.

ОТВЕТ: У меня сложилось впечатление, что органы Советской власти вывезли из Литвы и лиц не относящихся к числу антисоветских элементов.

ВОПРОС: В 1943-1944 годах Вы написали ряд антисоветских посланий к верущим, в которых призывали их на борьбу с Советской властью. Какая цель была выпуска этих посланий? Против кого они были направлены?

ОТВЕТ: Я затрудняюсь ответить на этот вопрос, но должен сказать, что цели борьбы с Советской властью при написании этих посланий мною не преследовалось.

Я признаю, что частично содержание моих посланий к верующим было направлено против большевизма, против Советской власти и против литовцев активно проводивших политику Советской власти в Литве в 1940-1941 годах.

KLAUSIMAS: Jus nesuinteresuotas banditizmo likvidavimu Lietuvoje dėl to, kad esate aršus Tarybų valdžios priešas.

ATSAKYMAS: Aš tai neigiu.

KLAUSIMAS: Jūs ne tik pats dirbote antitarybinį darbą, bet ir davėte Jums pavaldiems kunigams nurodymus dirbti antitarybinį darbą.

ATSAKYMAS: Antitarybinio darbo aš nedirbau, todėl negalėjau duoti nurodymų dirbti tokį darbą man pavaldiems kunigams.

KLAUSIMAS: Jums skaitoma ištrauka iš Jūsų 1943 m. liepos 12 d. cirkuliario kunigams:

„Bolševikai mus naikino ne tik fiziškai, bet ir morališkai ir t. t.

Šioje ištraukoje aiškiai matyti Jūsų priešiškas nusistatymas Tarybų valdžios atžvilgiu. Ar Jūs su tuo sutinkate?

ATSAKYMAS: Aš pripažįstu, kad 1943 m. parašytame cirkuliare kunigams išdėčiau priešiškas Tarybų valdžiai mintis, bet aš tai parašiau veikiamas 1940-1941 metų įvykių išpūdžių, kai Tarybų valdžios organai išvežė iš Lietuvos didelę dalį lietuvių.

KLAUSIMAS: Iš Lietuvos buvo išvežti asmenys, dirbę antitarybinį darbą.

ATSAKYMAS: Aš susidariau nuomonę, kad Tarybų valdžios organai išvežė iš Lietuvos ir asmenis, nepriklausiusius antitarybiniais elementams.

KLAUSIMAS: 1943-1944 m. Jūs parašėte ne vieną laišką vyskupijos tikintiesiems, kuriuose kvietėte juos į kovą prieš Tarybų valdžią.

Koks buvo šių laiškų tikslas? Prieš ką jie buvo nukreipti?

ATSAKYMAS: Man sunku atsakyti į šį klausimą tačiau turiu pasakyti, kad, rašydamas šį cirkuliarą kovos su Tarybų valdžia tikslą aš neturėjau.

Aš pripažįstu, kad mano laiškai tikintiesiems iš dalies buvo prieš bolševizmą prieš Tarybų valdžią ir prieš lietuvius, 1940-1941 metais aktyviai vykdžiusius Tarybų valdžios politiką Lietuvoje.

ВОПРОС: Из каких побуждений вы писали пасторские послания с антисоветским содержанием?

ОТВЕТ: Основной причиной, побудившей меня написать эти послания, было мое несогласие с политикой Советской власти в разрешении религиозного вопроса, я считал, что Советская власть допускала гонения на религию, а поэтому я и предостерегал верующих к тому, чтобы они молились за то, чтобы снова не повторился 1940 год, когда Литва вошла в состав Советского Союза.

К этому же побудило оказанное на меня влияние тех разговоров, которые велись среди отдельной части верующих католиков по вопросу карательной политики органов Советской власти в 1940-1941 годах.

ВОПРОС: Ваши антисоветские послания соответствовали Вашим политическим настроениям и взглядам?

ОТВЕТ: В то время, когда я их писал, соответствовали, но это было во время оккупации Литовской ССР немцами, когда Советской власти в Литве не существовало и я не был уверен, что она снова будет восстановлена, а если Советская власть в Литву все же возвратится, то я хотел, чтобы верующие литовцы строго держались религии, чтобы не поддавались антирелигиозной пропаганде, проводимой большевиками и организациями ими созданными.

ВОПРОС: Ваши послания должны были в обязательном порядке зачитываться ксендзами верующим?

ОТВЕТ: Да, все мои послания были обязательны для ксендзов епархии, и они их зачитывали верующим в костеле.

ВОПРОС: Следовательно Вы давали установку подчиненному Вам духовенству на проведение антисоветской пропаганды. Вы это признаете?

ОТВЕТ: По существу это так, но написанием посланий с частичным антисоветским содержанием я не преследовал цели проведения среди верующих антисоветской пропаганды, а поэтому я и не хочу признать, что мною давались установки подчиненному духовенству на проведение антисоветской пропаганды.

ВОПРОС: Что же Вы считаете антисоветской пропагандой?

ОТВЕТ: Когда лицо или группа лиц с определенной целью распространяет среди населения клеветнические измышления по адресу Советской власти, призывающие к свержению советской власти.

KLAUSIMAS: Kas paskatino Jus parašyti antitarybinio turinio laiškus?

ATSAKYMAS: Pagrindinė priežastis, paskatinusi mane parašyti šiuos laiškus, buvo mano nepritrimas Tarybų valdžios politikai religiniu klausimu, mano nuomone, Tarybų valdžia persekiojo religiją, todėl aš ir raginau tikinčiuosius melstis už tai, kad nebepasikartotų 1940 metai, kai Lietuva įėjo į Tarybų Sąjungos sudėtį.

Be to, tam mane paskatino atskirų katalikų pokalbių apie Tarybų valdžios organų baudžiamąją politiką 1940-1941 metais įtaka.

KLAUSIMAS: Ar Jūsų antitarybiniai laišškai atitiko Jūsų politinius įsitikinimus ir nuotaikas?

ATSAKYMAS: Tuo metu, kai juos rašiau, atitiko, tačiau tai buvo vokiečių okupacijos metais, kai Tarybų valdžia Lietuvoje neegzistavo ir aš nebuvo tikras, kad ji vėl bus atkurta, o jeigu Tarybų valdžia vis dėlto būtų grįžusi į Lietuvą aš norėjau, kad tikintys lietuviai griežtai laikytųsi religijos, nepasiduotų bolševikų ir jų sukurtų organizacijų vykdomai antireliginei propagandai.

KLAUSIMAS: Ar Jūsų laiškus kunigai turėjo būtinai perskaityti tikintiesiems?

ATSAKYMAS: Taip, visi mano laišškai buvo privalomi vyskupijos kunigams, ir jie juos perskaitydavo tikintiesiems bažnyčiose.

KLAUSIMAS: Vadinasi, Jūs davėte nurodymus Jums pavaldžiai dvasininkijai skleisti antitarybinę propagandą.

Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Iš dalies pripažįstu, tačiau rašydamas šiek tiek antitarybinio turinio laiškus aš neturėjau tikslo skleisti antitarybinę propagandą tarp tikinčiųjų, todėl ir nenoriu pripažinti, kad aš daviau nurodymus pavaldžiai dvasininkijai vesti antitarybinę propagandą.

KLAUSIMAS: Ką gi Jūs laikote antitarybine propaganda?

ATSAKYMAS: Kai asmuo arba grupė asmenų, turėdami apibrėžtą tikslą skleidžia tarp gyventojų šmeižikiškus prasimanymus prieš Tarybų valdžią raginančius ją nuversti.

ВОПРОС: Ваши послания как раз подходят под это определение.

ОТВЕТ: Со своей стороны я не признаю, что через свои послания проводил антисоветскую пропаганду, поскольку этой цели не имел. Написал я свои послания с антисоветским содержанием по причинам указанным мною выше.

ВОПРОС: В начале допроса Вы показали о том, что после изгнания немцев из Литвы, Вы запретили подчинённым Вам ксендзам вмешиваться в разрешение политических вопросов, чтобы оно не объявляло в костеле о мероприятиях, проводимых Советской властью.

Почему же во время немецкой оккупации Литвы Вы побуждали ксендзов выступать с антисоветскими политическими посланиями в в костелах?

ОТВЕТ: На этот вопрос я уже ответил в своем ответе на предыдущие вопросы. Кроме того я не хотел допустить распространения безбожия в Литве.

ВОПРОС: Во время оккупации Литовской ССР немцами вы призывали верующих молиться за тех, кто вел борьбу с советской властью и издавали циркуляры для ксендзов о сборе средств пользу семей вывезенных в отдаленные районы Советского Союза и семей участников бандотрядов. Из каких побуждений Вы делали это?

ОТВЕТ: Это мною делалось из христианских и благотворительных побуждений.

ВОПРОС: Вы являетесь сторонником поражения Советской власти, а потому и проводили антисоветскую работу сами и привлекали к этому подчиненных Вам ксендзов.

ОТВЕТ: Сторонником поражения Советской власти я себя не считаю, а только противником политики Советской власти в религиозном вопросе и карательной политики.

Кроме того, что во время немецкой оккупации Литвы мною было написано ряд посланий с частичным антисоветским содержанием, я ничего против Советской власти не сделал и подчиненное мне духовенство к антисоветской работе не привлекал, за исключением того факта, что оно зачитывало верующим мои послания антисоветского содержания.

ВОПРОС: Мы располагаем данными, что вы и после изгнания немцев из Литовской ССР активно проводили антисоветскую работу. Признаете это?

KLAUSIMAS: Jūsų laiškai kaip tik ir atitinka šį apibrėžimą.

ATSAKYMAS: Aš nepripažįstu, kad savo laiškais skleidžiau antitarybinę propagandą, nes tokio tikslo neturėjau. Antitarybinio turinio laiškus parašiau dėl anksčiau minėtų priežasčių.

KLAUSIMAS: Tardymo pradžioje Jūs teigėte, kad po vokiečių išvijimo iš Lietuvos uždraudėte Jums pavaldiems kunigams kištis į politinių klausimų sprendimą ir nenaudoti bažnyčios vienų ar kitų Tarybų valdžios priemonių vykdymui.

Kodėl tuomet vokiečių okupacijos metu Lietuvos TSR Jūs leidote kunigams skaityti antitarybinius politinius laiškus?

ATSAKYMAS: Į šį klausimą aš jau atsakiau atsakinėdamas į ankstesnius klausimus. Be to, aš nenorėjau leisti Lietuvoje paplisti bedievybei.

KLAUSIMAS: Vokiečių okupacijos metais Jūs kvietėte tikinčiuosius melstis už tuos, kurie kovojo prieš Tarybų valdžią, ir leidote cirkularus kunigams dėl lėšų rinkimo išvežtųjų į tolimuosius Tarybų Sąjungos rajonus ir banditų būrių dalyvių šeimoms. Kas paskatino Jus tai daryti?

ATSAKYMAS: Tam mane skatino krikščioniški ir labdaringi tikslai.

KLAUSIMAS: Jūs esate Tarybų valdžios pralaimėjimo šalininkas, todėl ir dirbote antitarybinį darbą pats ir raginate tai daryti Jums pavaldžius kunigus.

ATSAKYMAS: Aš savęs nelaikau Tarybų valdžios pralaimėjimo šalininku, o tik nepritariu jos politikai religiniu klausimu ir represyvinei politikai.

Be to, kad aš vokiečių okupacijos metais parašiau kelis iš dalies antitarybinio turinio laiškus tikintiesiems, aš nieko daugiau prieš Tarybų valdžią nedariau ir man pavaldžių dvasininkų dirbti antitarybinio darbo neraginau, išskyrus tai, kad jie skaitė tikintiesiems mano antitarybinio turinio laiškus.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad ir po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR Jūs aktyviai dirbote antitarybinį darbą. Ar pripažįstate tai?

ОТВЕТ: Никакой антисоветской работы после изгнания немцев из Литовской ССР мною не проводилось. Все не ясные вопросы и свое несогласие с теми или иными мероприятиями проводимыми органами Советской власти я старался разрешить официальным путем и обращался по этим вопросам в руководящие органы Советской власти.

Подпольной работой я не занимался и связи с антисоветским подпольем не имел.

Протокол с моих слов записан верно, мною лично прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Jokio antitarybinio darbo po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR aš nedirbau. Visus neaiškius klausimus ir savo nesutikimą su vienomis ar kitomis Tarybų valdžios priemonėmis aš stengiausi išspręsti oficialiu būdu, kreipdamasis šiais klausimais į vadovaujančius Tarybų valdžios organus.

Pagrindinio darbo aš nedirbau ir ryšių su pogrindžiu nepalaikiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

гор. Вильнюс

от 28 декабря 1946 года.

Допрос начат в 20 часов.

Допрос окончен в 24 часа.

ВОПРОС: У нас имеются данные, что вы поддерживаете преступную связь с антисоветским подпольем и оказываете этому подполью помощь.

ОТВЕТ: Я это отрицаю.

ВОПРОС: Были ли случаи, когда к вам обращались представители подполья?

ОТВЕТ: Летом 1946 года ко мне обратился неизвестный для меня мужчина, в возрасте примерно около 40 лет, чтобы я оказал ему материальную помощь. Неизвестный заявил мне, что два года скрывается от органов Советской власти и что связи с этим его семья переживает тяжелое материальное положение. В подтверждение своих слов он достал из кармана пиджака справку, заверенную печатью какого-то учреждения и подписью руководителя о том, что его семья не получает продовольственных карточек и предъявил эту справку мне. Я заподозрил в визите этого человека и в его поведении провокацию по отношению меня и никакой помощи ему не оказал. Что это за человек, откуда он, как его фамилия и где проживает его семья, я не знаю. Немного позднее ко мне в дом пришел молодой гражданин в форме бойца Советской армии, фамилию которого я не помню и попросил меня оказать ему денежную помощь, мотивируя свою просьбу тем, что к нему приехала сестра и они хотят купить корову. Этот боец по национальности литовец.

Проверив у просителя документы и найдя их в полном порядке, я выдал ему 200 рублей и взял от него расписку в получении денег, на которой указал номер его красноармейской книжки. Эта расписка до дня ареста находилась в моей квартире и очевидно изята при производстве обыска. Через некоторое время мне стало известно, что военный, которому я дал 200 рублей с такой же просьбой обращался и к другим ксендзам, но кто действительно этот человек, я не знаю.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

T ARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1946 m. gruodžio 28 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą.

Tardymas baigtas 24 valandą.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad jūs palaikote nusikalstamus ryšius su antitarybiniu pagrindžiu ir teikiate jam pagalbą.

ATSAKYMAS: Aš tai neigiu.

KLAUSIMAS: Ar buvo tokių atvejų, kai į jus kreipdavosi pagrindžio atstovai?

ATSAKYMAS: 1946 metų vasarą į mane kreipėsi man nepažįstamas vyras apie 40 metų amžiaus su prašymu padėti jam materialiai. Nepažįstamasis man sakė, kad jis dvejus metus slapstosi nuo Tarybų valdžios organų persekiojimo ir dėl tojo šeima atsidūrė sunkioje materialinėje padėtyje. Savo žodžiams patvirtinti jis išsitraukė iš švarko kišenės pažymą, patvirtintą kažkokios įstaigos antspaudu ir jos vadovo parašu, kad jo šeima negauna maisto kortelių, ir padavė šią pažymą man. Man kilo įtarimas, kad tai provokacija, ir aš jam jokios pagalbos nesuteikiau. Kas tai per žmogus, iš kur, kokia jo pavardė ir kur gyvena jo šeima, aš nežinau. Kiek vėliau pas mane atėjo jaunas pilietis Tarybinės armijos kario uniforma, jo pavardės aš neprisimeinu, ir paprašė manęs pinigų, motyvuodamas tuo, kad pas jį atvažiavo sesuo ir jie nori pirkti karvę. Karys buvo lietuvių tautybės.

Patikrinęs prašančiojo dokumentus ir įsitikinęs, kad jie tvarkingi, daviau jam 200 rublių ir paėmiau iš jo raštelį apie pinigų gavimą, kuriame užrašiau jo karinio bilieto numerį. Šis raštelis iki suėmimo buvo mano bute ir turbūt buvo paimtas kratos metu. Po kiek laiko aš sužinojau, kad kariškis, kuriam aš daviau 200 rublių, su tokiu pat prašymu buvo kreipęsis ir į kitus kunigus, bet kas iš tikrųjų buvo tas žmogus, aš nežinau.

Осенью 1946 года за материальной помощью ко мне обращался гражданин лет 25, фамилию его я не знаю, но встречал его примерно в 1939 году в городе Каунас, когда он в качестве чернорабочего принимал участие в ремонте костела “Святого Николая”. Этот гражданин рассказал о себе, что он без суда в 1945 году был органами Советской власти вывезен из Литвы в Воркутлаг, а теперь из лагерей освобожден и нуждается в связи с этим в материальной помощи. В подтверждение он показал мне справку об освобождении из заключения. Названному человеку я дал продуктов питания и денег, количество не помню. Больше об этом человеке я сообщить не могу и где он находится сейчас, я не знаю.

Примерно за неделю до моего ареста ко мне в дом пришла неизвестная женщина и передала мне письмо от какого то незнакомого мне человека, проживающего в г. Каунас. В своем письме он сообщил, что во время войны находился в составе одного из литовских батальонов, восставшего против Советской власти в районе г. Минска и что после изгнания немцев из Литвы он был арестован органами Советской власти и вывезен из Литвы, а в настоящее время освобожден и просит у меня материальной помощи. Этот случай мною был истолкован, как какая то провокация в отношении меня, а поэтому я через свою служанку велел присланное письмо возвратить его подательнице и сказать ей, что этого человека, который мне пишет письмо, я совершенно не знаю и помощи оказать ему не могу. Фамилию женщины, вручившей мне письмо от неизвестного лица, я не знаю и разговоров с ней никаких не вел. Письмо она передала через служанку. Были ли перечисленные мною лица участниками подполья не знаю. Случаев обращения ко мне участников антисоветского подполья о которых я бы знал, что они действительно являются таковыми, я не знаю.

ВОПРОС: Вы говорите неправду и пытаетесь скрыть вашу связь с антисоветским подпольем.

ОТВЕТ: Я показал правду. Связи с антисоветским подпольем у меня не было.

ВОПРОС: Вы не только имели связь с антисоветским подпольем, а даже укрывали в своем доме его участников. Признаете это?

ОТВЕТ: Я это отрицаю. В своем доме участников подполья я не укрывал. Правда, в начале декабря 1946 года органами МГБ была арестована служанка курии КАЖЕМИТЕ Казимира, которая проживала в одном доме со мной. За что она была арестована, мне не известно и была ли она участницей антисоветского подполья, я не знаю, поскольку никаких отношений с ней не имел.

1946 metų rudenį materialinės pagalbos iš manęs prašė ir dar vienas 25 metų pilietis, jo pavardės aš nežinau, bet buvau jį sutikęs apie 1939 metus Kaune, kai jis dirbo remontuojant Šv. Mikalojaus bažnyčią. Šis pilietis papasakojo, kad 1945 m. be teismo buvo Tarybų valdžios organų išvežtas iš Lietuvos į Vorkutos stovyklas, o dabar iš ten paleistas ir dėl to jam reikia materialinės pagalbos. Patvirtinimui jis man parodė pažymą apie paleidimą iš įkalinimo vietos. Minėtam žmogui aš daviau maisto produktų ir pinigų kiek, nepamenu. Daugiau apie šį žmogų pranešti negaliu ir kur jis dabar yra, nežinau.

Maždaug prieš savaitę iki suėmimo pas mane buvo atėjusi nepažįstama moteris ir perdavė laišką nuo nepažįstamo žmogaus, gyvenančio Kaune. Savo laiške jis rašė, kad karo metu tarnavo viename iš lietuvių batalionų, kuris kovojo prieš Tarybų valdžią Minsko apylinkėse, ir kad po vokiečių išvijimo iš Lietuvos buvo Tarybų valdžios organų suimtas ir išvežtas iš Lietuvos, šiuo metu paleistas ir prašo mane materialinės pagalbos. Šį atvejį aš supratau kaip provokaciją, todėl liečiau savo šeimininkei gražinti laišką jį perdavusiai moteriai ir pasakyti jai, kad aš to žmogaus visiškai nepažįstu ir padėti jam negaliu. Moters, perdavusios man laišką iš nepažįstamo asmens, pavardės aš nežinau ir su ja nekalbėjau. Laišką ji perdavė per šeimininę. Ar buvo mano minėti asmenys pagrindžio dalyviai, aš nežinau. Atvejų, kai į mane būtų kreipęsi antitarybinio pagrindžio dalyviai, apie kuriuos aš būčiau žinojęs, kad jie iš tikrųjų tokie yra, nebuvo.

KLAUSIMAS: Jūs sakote netiesą ir bandote nuslėpti savo ryšius su antitarybiniu pagrindžiu.

ATSAKYMAS: Aš sakiau tiesą. Ryšių su antitarybiniu pagrindžiu aš neturėjau.

KLAUSIMAS: Jūs ne tik turėjote ryšių su antitarybiniu pagrindžiu, bet ir savo namuose slėpėte jo dalyvius. Ar tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Aš tai neigiu. Savo namuose pagrindžio dalyvių neslėpiau. Tiesa, 1946 m. gruodžio pradžioje MGB organų buvo suimta kurijos tarnaitė Kazimiera KAZEMYTĖ*, kuri gyveno viename name su manimi. Dėl ko ji buvo suimta ir ar ji buvo antitarybinio pagrindžio dalyvė, aš nežinau, nes su ja jokių ryšių nepalaikiau.

* Turėtų būti Kemežytė.

ВОПРОС: В вашем доме проводились сборища разных лиц, во время которых высказывались измышления антисоветского характера и читалась антисоветская литература. Признаете это?

ОТВЕТ: Никаких сборищ в моем доме не проводилось. Иногда ко мне приходили мои знакомые, но антисоветских разговоров при встрече мы не вели и подпольной литературы не читали.

ВОПРОС: А разве Вы лично не читали газет, выпускаемых антисоветским подпольем?

ОТВЕТ: Не помню точно когда это было в 1945 или в 1946 году. Мне два раза приходилось читать газеты или листовки, выпускаемые подпольем.

ВОПРОС: Что это за газеты или листовки, которые вы читали?

ОТВЕТ: Не помню.

ВОПРОС: Не помните или не хотите об этом сказать?

ОТВЕТ: Я этой литературой не интересовался и совершенно не помню ее названия и от имени кого она подписывалась.

ВОПРОС: От кого вы получали печать, издаваемую подпольем?

ОТВЕТ: Не помню. По всей вероятности мне ее давал кто либо из моих близких знакомых, от других лиц я не принял бы.

ВОПРОС: Вы прекрасно помните от кого получали подпольную печать, так почему же вы не хотите назвать этих лиц?

ОТВЕТ: Я этому факту не придавал никакого значения, а поэтому искренне заявляю, что совершенно не помню, от каких лиц мною получалась подпольная печать.

ВОПРОС: Куда вы девали полученные вами антисоветские листовки и нелегальные газеты после их прочтения?

ОТВЕТ: По всей вероятности я их сжег, а точно и этого не помню. Другим лицам читать их не давал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Jūsų namuose vykdavo įvairių asmenų susirinkimai, kurių metu buvo išsakomi antitarybinio pobūdžio prasimanymai ir skaitoma antitarybinė literatūra. Ar tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Jokie susirinkimai mano namuose nevykdavo. Kai kada pas mane ateidavo pažįstami, tačiau antitarybinių pokalbių tarp mūsų nebūdavo ir antitarybinės literatūros mes neskaitėme.

KLAUSIMAS: O argi Jūs asmeniškai neskaitėte laikraščių, leidžiamų antitarybinio pagrindo.

ATSAKYMAS: Tiksliai nepamenu, kada tai buvo - 1945 ar 1946 metais. Man porą kartų teko skaityti laikraščius ar atsišaukimus, leidžiamus pagrindo.

KLAUSIMAS: Kas tai buvo per laikraščiai ar atsišaukimai, kuriuos jūs skaitėte?

ATSAKYMAS: Neatsimenu.

KLAUSIMAS: Nepamenate ar nenorite apie tai papasakoti?

ATSAKYMAS: Aš šia literatūra nesidomėjau ir visiškai nepamenu jos pavadinimo ir kieno vardu ji buvo leidžiama.

KLAUSIMAS: Iš ko jūs gaudavote spaudą, leidžiamą pagrindo?

ATSAKYMAS: Nepamenu. Turbūt ją man duodavo kas nors iš mano artimų pažįstamų, iš kitų aš nebūčiau ėmęs.

KLAUSIMAS: Jūs puikiai pamenate, iš ko gaudavote pagrindinę spaudą, tai kodėl gi nenorite įvardyti šių asmenų?

ATSAKYMAS: Aš šiam faktui neteikiau jokios reikšmės, todėl nuoširdžiai pareiškiu, kad nepamenu, iš ko gaudavau pagrindinę spaudą.

KLAUSIMAS: Kur jūs dėdavote gautus antitarybinius atsišaukimus ir nelegalius laikraščius, kai juos perskaitydavote?

ATSAKYMAS: Turbūt ją sudegindavau, o tiksliai ir šito nepamenu. Kitiems jos skaityti neduodavau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 3 января 1947 года.

Допрос начат в 14 часов.

Допрос окончен в 17 часов.

ВОПРОС: У нас имеются данные о том что вы были участником нелегального совещания епископов. Расскажите об этом.

ОТВЕТ: О проведении нелегальных совещаний епископов мне ничего неизвестно.

ВОПРОС: После изгнания немецких оккупантов из Литвы проводились совещания епископов Литовской ССР?

ОТВЕТ: Да, проводились. Первое совещание епископов было проведено примерно в сентябре 1944 года в гор. Укмерге и второе в гор. Каунас в марте 1946 года.

ВОПРОС: Расскажите о совещании епископов проведенном в гор. Укмерге.

ОТВЕТ: В сентябре 1944 года я получил из Каунасской курии приглашение прибыть на совещание епископов в гор. Укмерге. Было ли это приглашение устным или письменным сейчас не помню, а так же не помню от чьего имени было оно.

Получив такое приглашение я на лошади приехал в гор. Укмерге. Совещание епископов проводилось в доме настоятеля приходского костела.

ВОПРОС: Кто присутствовал на этом совещании и кому принадлежала инициатива его созыва?

ОТВЕТ: На совещании присутствовали: я. МАТУЛИОНИС, ПАЛТАРОКАС, епископ Паневежской епархии, архиепископ РЕИНИС, управляющий Вильнюсской епархии, ректор духовной семинарии, фамилию его не помню.

Кто был инициатором созыва этого совещания, не знаю.

ВОПРОС: Не знаете или не хотите об этом сказать?

ОТВЕТ: Не знаю.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Juriiaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1947 m. sausio 3 d.

Tardymas pradėtas 14 valandą.

Tardymas baigtas 17 valandą.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad jūs dalyvavote nelegaliuose vyskupų pasitarimuose. Papasakokite apie tai.

ATSAKYMAS: Apie nelegalius vyskupų pasitarimus nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Ar po vokiečių okupantų išvijimo iš Lietuvos vyko Lietuvos TSR vyskupų pasitarimai?

ATSAKYMAS: Taip, vyko. Pirmasis pasitarimas vyko 1944 metų rugsėjo mėnesį Ukmergėje, o antrasis - Kaune 1946 m. kovo mėnesį.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie vyskupų pasitarimą, vykusį Ukmergėje.

ATSAKYMAS: 1944 m. rugsėjo mėnesį aš gavau iš Kauno kurijos kvietimą atvykti į vyskupų pasitarimą Ukmergėje. Ar šis kvietimas buvo perduotas žodžiu ar raštu, šiuo metu nepamenu, taip pat nepamenu, ir kieno vardu jis buvo duotas.

Gavęs tokį kvietimą aš arkliau atvykau į Ukmergę. Vyskupų pasitarimas vyko parapijos bažnyčios klebono name.

KLAUSIMAS: Kas dalyvavo šiame pasitarime ir kas buvo jo iniciatorius?

ATSAKYMAS: Pasitarime dalyvavo: aš, MATULIONIS, Panevėžio vyskupijos vyskupas PALTAROKAS, Vilniaus arkivyskupijos valdytojas arkivyskupas REINYS ir Kauno kunigų seminarijos rektorius, jo pavardės nepamenu¹⁴.

Kas buvo šio pasitarimo iniciatorius, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Nežinote, ar nenorite pasakyti?

ATSAKYMAS: Nežinau.

¹⁴ Tai buvo J. Gruodis *S.J.*

ВОПРОС: Почему на Укмергское совещание были приглашены не все епископы и чем объяснить то обстоятельство, что совещание было собрано в гор. Укмерге, не являющимся каким либо религиозным центром?

ОТВЕТ: Поскольку на совещании обсуждался вопрос о Каунасской духовной семинарии, подведомственной Каунасской, Паневежской и Кайшедорской епархии, на совещание съехались епископы заинтересованные в этом вопросе.

Представитель Вильнюсской епархии РЕИНИС был так же заинтересован работой Каунасской духовной семинарии, так как в это время Вильнюсская духовная семинария прекратила свое существование в виду отсутствия помещения и профессорско-преподавательского состава. Почему совещание было проведено в гор. Укмерге ответить затрудняюсь.

ВОПРОС: Какие вопросы обсуждались на совещании епископов?

ОТВЕТ: Я должен сказать, что к началу совещания мне приехать не удалось. Насколько мне помнится на совещании обсуждались следующие вопросы:

- 1- Подбор профессоров и преподавателей для Каунасской духовной семинарии;
- 2-0 введении капеланов в литовских национальных частях Советской армии;
- 3-0 преподавании религии в школах;
- 4 - Об увеличении земельного надела для костелов.

ВОПРОС: В каком направлении обсуждались эти вопросы и какие решения были по ним приняты?

ОТВЕТ: По первому вопросу было достигнуто соглашение по кандидатурам профессоров и преподавателей для Каунасской духовной семинарии. По остальным трем вопросам пришли к мнению, чтобы обратиться к правительству Литовской ССР с ходатайством о введении капеланов в литовских частях Советской армии, о разрешении преподавания религии в школах и увеличении земельного надела для костелов. Протокол совещания не писался. Все вопросы, подлежащие обсуждению на совещании, до конца не были разобраны, так как местные органы Советской власти не дали нам закончить совещания.

ВОПРОС: Вы говорите, что это совещание было легальным, так почему же вам не разрешили его закончить?

KLAUSIMAS: Kodėl į pasitarimą Ukmergėje buvo pakviesti ne visi vyskupai ir kuo paaiškinti tą aplinkybę, kad pasitarimas vyko Ukmergėje, kuri nėra joks religinis centras?

ATSAKYMAS: Kadangi pasitarime buvo svarstomas Kauno kunigų seminarijos, pavaldžios Kauno, Panevėžio ir Kaišiadorių vyskupijoms, klausimas, todėl į pasitarimą atvyko tuo suinteresuoti vyskupai.

Vilniaus vyskupijos atstovas REINYS taip pat buvo suinteresuotas Kauno kunigų seminarijos darbu, nes tuo metu Vilniaus kunigų seminarija neveikė dėl patalpų ir dėstytojų trūkumo¹⁵. Kodėl pasitarimas vyko Ukmergėje, negaliu pasakyti.

KLAUSIMAS: Kokie klausimai buvo svarstomi vyskupų pasitarime?

ATSAKYMAS: Aš turiu pasakyti, kad į pasitarimo pradžią atvykti man nepavyko. Kiek pamenu, pasitarime buvo svarstomi šie klausimai:

- 1 - Profesorių ir dėstytojų parinkimas Kauno kunigų seminarijai;
- 2 - Dėl kapelionų institucijos tautiniuose Tarybinės armijos daliniuose įvedimo;
- 3 - Dėl tikybos dėstyimo mokyklose;
- 4 - Dėl žemės sklypų bažnyčioms padidinimo.

KLAUSIMAS: Kaip buvo svarstomi šie klausimai ir kokie sprendimai buvo priimti?

ATSAKYMAS: Pirmu klausimu buvo susitarta dėl kandidatų į Kauno seminarijos dėstytojus. Dėl kitų trijų klausimų buvo nuspręsta kreiptis į Lietuvos TSR vyriausybę prašant įsteigti kapelionų instituciją lietuviškuose Tarybinės armijos daliniuose, leisti dėstyti tikybą mokyklose ir padidinti žemės sklypus bažnyčioms. Pasitarimo protokolas nebuvo rašomas. Ne visi klausimai, turėję būti apsvarstyti pasitarime, buvo iki galo išspręsti, nes vietiniai Tarybų valdžios organai neleido mums pabaigti pasitarimo.

KLAUSIMAS: Jūs sakote, kad tas pasitarimas buvo legalus, tai kodėl tuomet nebuvo leista jo pabaigti?

¹⁵ Iš tikrųjų Vilniaus kunigų seminarija savo darbą nutraukė 1945 m. kovo mėnesį, negavusi iš sovietų valdžios leidimo tęsti darbą.

ОТВЕТ: Я полагаю, что указанное совещание епископов было прервано только лишь потому, мы не поставили в известность местные органы Советской власти о его созыве, поскольку считали это излишним и не думали о том, что для проведения совещания нужно было официальное разрешение.

ВОПРОС: Что Вами практически было проделано по решениям совещания?

ОТВЕТ: Каунасская духовная семинария была укомплектована профессорско-преподавательским составом. В конце 1944 года было подано ходатайство за подписью, насколько мне помнится, всех епископов в правительство Литовской ССР о разрешении введения капеланов в литовских частях Советской армии. На это ходатайство мы ответа не получили.

Вопрос о преподавании религии среди учащихся официально ставился в Совете министров Литовской ССР в феврале 1946 года. Епископам было разрешено преподавать религию при костелах в свободное от занятий время.

ВОПРОС: Вы не все говорите о совещании епископов в гор. Укмерге и скрываете ряд вопросов, обсужденных на нем.

ОТВЕТ: Насколько мне помнится я рассказал все, что мне было известно об Укмергском совещании епископов и характер вопросов на нем обсуждаемых. Кроме указанных мною вопросов на совещании других вопросов не обсуждалось.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš manau, kad minėtas vyskupų pasitarimas buvo nutrauktas tik dėl to, kad mes nepranešėme vietiniams Tarybų valdžios organams apie jo sukvietimą, nes nemanėme, jog tam reikalingas oficialus leidimas.

KLAUSIMAS: Ką praktiškai Jūs nuveikėte pagal priimtus sprendimus?

ATSAKYMAS: Kauno kunigų seminarijos dėstytojų sudėtis buvo visiškai sukomplektuota. 1944 m. pabaigoje buvo įteiktas prašymas, pasirašytas, kiek pamenu, visų vyskupų, Lietuvos TSR vyriausybei dėl kapelionų institucijos įsteigimo lietuviškuose Tarybinės armijos daliniuose. Atsakymo į šį prašymą negavome.

Klausimas dėl tikybos dėstymo mokiniams oficialiai buvo keliamas Lietuvos TSR Ministrų Taryboje 1946 metų vasario mėnesį. Vyskupams buvo leista dėstyti religiją mokiniams bažnyčiose po pamokų.

KLAUSIMAS: Jūs ne viską sakote apie vyskupų pasitarimą Ukmergėje ir slepiate kai kuriuos klausimus, svarstytus jame.

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, aš papasakojau viską, kas man buvo žinoma apie vyskupų pasitarimą Ukmergėje ir jame svarstyto klausimų pobūdį. Be mano nurodyto, jokie kiti klausimai pasitarime nebuvo svarstyti.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

“Утверждаю”

Зам нач след отдела МГБ Лит ССР
Подполковник ЧЕЛНОКОВ

3 января 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(О предъявлении обвинения)

3 января 1947 года

гор. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения следотдела МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев следственный материал по делу № 7809 и приняв во внимание, что МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич достаточно изобличается в том, что он с 1933 года проводил активную враждебную работу против Советского Союза, организовал реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима в Литве.

Во время немецкой оккупации Литовской ССР, являясь руководителем Кайшедорской епархии, давал подчиненному ему духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавал с этой целью специальные циркуляры и послания, активно пособничал немецким оккупантам.

После изгнания немцев из Литвы вел активную пропаганду среди духовенства и верующих, призывая их к борьбе с Советской властью. Используя свой духовный сан епископа распространял антисоветские провокационные слухи, поддерживал связь с бандформированиями, представлял убежище бандитам в своей резиденции.

ПОСТАНОВИЛ:

Руководствуясь ст. ст. 128 и 129 УПК РСФСР, привлечь МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в качестве обвиняемого по ст. ст. 58-1а и 58-10 ч.2 УК, о чем об”явить обвиняемому под расписку в настоящем постановлении.

КоПИЮ постановления в порядке ст. 146 УПК РСФСР направить прокурору.

Зам. нач. 3-го отделения следотдела МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Настоящее постановление мне объявлено 3 января 1947 г.
подпись обвин.

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo sk. virš. pav.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

1947m. sausio 3 d.

NUTARIMAS
(dėl kaltinimo pateikimo)

1947 m. sausio 3 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLYGINAS, peržiūrėjęs bylos Nr.7809 tardymo medžiagą ir nustatęs, kad yra pakankami įrodymų, jog Teofilijus MATULIONIS, Jurijaus s. nuo 1933 m. aktyviai dirbo priešišką Tarybų Sąjungai darbą, organizavo reakcingas jėgas palaikyti fašistiniam Smetonos režimui.

Vokiečių okupacijos metais, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davė nurodymus kunigams dėl antitarybinio darbo, tuo tikslu leido specialius cirkuliarus ir kreipimusis, aktyviai talkininkavo vokiečių okupantams.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos vedė aktyvią propagandą dvasininkijos ir tikinčiųjų tarpe, kviesdamas juos į kovą prieš Tarybų valdžią. Išnaudodamas savo vyskupo statusą skleidė antitarybinius provokacinius gandus, palaikė ryšius su banditų formuotėmis, slėpė banditus savo rezidencijoje.

NUTARIAU:

Pagal RTFSR BPK 128 ir 129 strp. pareikšti Teofilijui MATULIONIUI, Jurijaus s., kaltinimus pagal BK 58-la ir 58-10 2 d. strp., tai paskelbti kaltinamajam, paimant iš jo parašą, kad su šiuo nutarimu susipažino.

Pagal RTFSR BPK 146 strp. nutarimo kopiją pasiųsti prokurorui.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS
(parašas)

Su šiuo nutarimu susipažinau 1947 m. sausio 3 d.
(Vysk. T. MATULIONIO parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 3 января 1947 года.

Допрос начат в
Допрос окончен в

ВОПРОС: Вам предъявлено обвинение в том, что Вы с 1933 года проводили активную враждебную работу против Советского Союза, организовали реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима в Литве.

Во время немецкой оккупации Литовской ССР, являясь руководителем Кайшедорской епархии, давали подчиненному духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавали с этой целью специальные циркуляры и послания, активно пособничали немецким оккупантам.

После изгнания немцев из Литвы вели активную пропаганду среди духовенства и верующих, призывая их к борьбе с Советской властью. Используя свой духовный сан епископа распространяли антисоветские провокационные слухи, поддерживали связь с бандформированиями, представляли убежище бандитам в своей резиденции, т. е. в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР.

Признаете ли Вы себя виновным в пред'явленном Вам обвинении?

ОТВЕТ: В пред'явленном мне обвинении по ст. ст. 58-1 а и 58-10 ч.2 УК РСФСР виновным себя признаю в том, что являясь руководителем Кайшедорской епархии во второй половине 1943 года и начале 1944 года написал один циркуляр дяксендзов епархии и два или три пасторских послания к верующим, в которых изложил свои враждебные взгляды по отношению к Советской власти. В написанном мною циркуляре и пасторских посланиях я призывал ксендзов и верующих молиться за то, чтобы снова не повторился 1940 год, когда Литва вошла в состав Советского Союза. Установление Советской власти в Литве я считал как оккупацию ее большевиками.

Подробные показания о написании мною этого циркуляра и пасторских посланий я дал на допросе от 27 декабря 1946 года и эти показания подтверждаю.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. sausio 3 d.

Tardymas pradėtas

Tardymas baigtas

KLAUSIMAS: Jums pateiktas kaltinimas, kad Jūs nuo 1933 m. aktyviai dirbote priešišką Tarybų Sąjungai darbą, organizavote reakcingas jėgas palaikyti fašistiniam Smetonos režimui.

Vokiečių okupacijos metais Lietuvos TSR, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davėte nurodymus kunigams dėl antitarybinio darbo, tuo tikslu leidote specialius cirkuliarus ir kreipimuisis, aktyviai talkininkavote okupantams.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos, vedėte aktyvią propagandą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų, kviesdamas juos į kovą prieš Tarybų valdžią. Išnaudodamas savo vyskupo statusą skleidėte antitarybinius provokacinius gaudus, palaikėte ryšius su banditų formuotėmis, slėpėte banditus savo rezidencijoje, t. y. dėl nusikaltimų pagal RTFSR BK 58-1 „a“ ir 58-10 2 d. strp.

Ar pripažįstate save kaltą pagal Jums pateiktus kaltinimus?

ATSAKYMAS: Dėl man pateiktų kaltinimų pagal RTFSR BK 58-1 „a“ ir 58-10 2 d. strp. pripažįstu save kaltą tik dėl to, kad, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, 1943 metų antroje pusėje ir 1944 metų pradžioje parašiau vieną cirkuliarą kunigams ir du ar tris ganytojiškus laiškus tikintiesiems, kuriuose išdėsciau savo priešiškas Tarybų valdžiai pažiūras. Cirkuliare ir ganytojiškuose laiškuose aš kviečiau kunigus ir tikinčiuosius melstis už tai, kad nepasikartotų 1940 metai, kai Lietuva įėjo į Tarybų Sąjungos sudėtį. Tarybų valdžios įvedimą Lietuvoje aš vertinau kaip bolševikų okupaciją.

Detalinius parodymus apie cirkuliario ir ganytojiškų laiškų parašymą aš daviau tardymo 1946 metų gruodžio 27 dieną metu ir šiuos parodymus patvirtinu.

Подчиненное мне духовенство доводя до верующих через костел мои пасторские послания антисоветского содержания по существу проводили антисоветскую работу по моему заданию, но я при написании циркуляра и посланий цели борьбы с Советской властью не ставил, поскольку Советской власти в то время в Литве не существовало и я не был уверен, что она снова будет восстановлена, а если Советская власть в Литве все же будет восстановлена, то я хотел, чтобы верующие соблюдали и держались религии и не поддавались антирелигиозной пропаганде, проводимой большевиками и организациями ими созданными.

После изгнания немцев из Литвы я давал подчиненному мне духовенству установку, чтобы они не вмешивались в проведение тех или иных мероприятий Советской власти как политических так и хозяйственных. В частности я был против того, чтобы через костел об'являлись всевозможного рода воззвания осуждающие бандитизм в Литве, так как считаю это не радикальным средством в искоренении бандитизма, я считаю более радикальным средством в искоренении бандитизма, со стороны духовенства есть изложение христианских истин и морали.

Я признаю, что два раза читал антисоветскую нелегальную печать, издаваемую националистическим подпольем в Литве, это было в 1945 или же в 1946 году, но от кого эту литературу получал не помню. После прочтения я ее уничтожил и другим лицам читать не давал.

Связи с антисоветским националистическим подпольем я не имел, содействия этому подполью никакого не оказывал и участников подполья в своей резиденции не укрывал. Если органами Советской власти и были арестованы кто либо из участников подполья, проживавших в здании Кайшедорской курии, то я с этими лиуами никакой антисоветской связи не имел. Антисоветских сборищ в моей квартире не проводилось, антисоветских и провакационных слухов я не распространял.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Man pavaldūs dvasininkai, bažnyčiose supažindindami tikinčiuosius su mano antitarybinio turinio ganytojiškais laiškais iš esmės dirbo antitarybinį darbą pagal mano nurodymus, tačiau, rašydamas cirkuliarą ir ganytojiškus laiškus, aš neturėjau tikslo kovoti prieš Tarybų valdžią nes Tarybų valdžia Lietuvoje tuo metu neegzistavo ir aš nebuvo tikras, kad ji vėl bus atkurta, o jeigu Tarybų valdžia vis dėlto Lietuvoje būtų atkurta, aš norėjau, kad tikintys lietuviai laikytųsi religijos, nepasiduotų bolševikų ir jų sukurtų organizacijų vykdomai antireliginei propagandai.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos aš daviau nurodymą kunigams, kad jie nesiveltų į politiką ir neleistų naudoti bažnyčios Tarybų valdžios politinių ar ekonominių priemonių įgyvendinimo tikslams. Iš dalies aš nepritariau, kad bažnyčiose būtų skelbiami visokie atsišaukimai, smerkiantys banditizmą Lietuvoje, nes, mano nuomone, tai nebuvo radikali priemonė banditizmui likviduoti, radikalesnė priemonė galėjo būti dvasininkų skelbiamos krikščioniškos tiesos ir moralė.

Aš pripažįstu, kad du kartus skaičiau antitarybinę nelegalią spaudą leidžiamą nacionalistinio pogrindžio Lietuvoje, tai buvo 1945 ar 1946 metais, tačiau kas man davė šią literatūrą nepamenu. Perskaitęs aš ją sunaikinau ir kitiems skaityti nedaviau.

Ryšių su antitarybinio nacionalistiniu pogrindžiu aš neturėjau, jo niekaip nerėmiau ir pogrindžio dalyvių neslėpiau savo rezidencijoje. Jeigu Tarybų valdžios organai ir suėmė ką nors iš pogrindžio dalyvių, gyvenusių Kaišiadorių kurijos patalpose, aš su šiais asmenimis jokių ryšių neturėjau. Antitarybiniai susirinkimai mano bute nevyko, antitarybinių provokacinių gandų aš neskleidžiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 27 января 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Вы давали подчиненному Вам духовенству указания о сборе средств в пользу лиц репрессированных органами Советской власти?

ОТВЕТ: Насколько мне помнится в 1944 году я издал циркуляр для ксендзов Кайшедорской епархии о том, чтобы они провели сбор средств в костелах для оказания помощи семьям политических заключенных и вывезенных в СССР.

ВОПРОС: Вам пред'является циркуляр № 541 от 24 мая 1944 года, подписанный Вами и канцлером КИШКИС. Вы этот циркуляр издавали?

ОТВЕТ: Да, издавал. Пред'явленный циркуляр № 541 написан мною 24 мая 1944 года и был разослан для исполнения ксендзам подчиненной мне Кайшедорской епархии.

ВОПРОС: Из каких побуждений Вы издали этот циркуляр?

ОТВЕТ: Из побуждений религиозных христианских - помочь пострадавших от Советской власти.

ВОПРОС: Как практически происходило исполнение этого циркуляра?

ОТВЕТ: На этот вопрос я ответить затрудняюсь, поскольку личного контроля за исполнением данного циркуляра мною не осуществлялось. Ксендзы епархии все собранные...на территории своих приходов.

ВОПРОС: Вами велся учет лиц пострадавших от Советской власти за проведение антисоветской работы?

ОТВЕТ: Такого учета мною не велось. Указаний подчиненному мне духовенству по вопросу учета лиц пострадавших от Советской власти за проведение антисоветской работы я не давал.

ВОПРОС: Какое участие Вы принимали в деятельности Общества взаимной помощи?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. sausio 27 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs davėte nurodymus dvasininkams dėl lėšų rinkimo asmenims, represuotiems Tarybų valdžios?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, 1944 metais išleidau cirkuliarą Kaišiadorių vyskupijos kunigams, kad bažnyčiose rinktų lėšas politinių kalinių ir išvežtųjų į TSRS šeimoms.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas 1944 metų gegužės 24 dienos cirkuliaras Nr. 541 su Jūsų ir kanclerio KIŠKIO¹⁶ parašu. Ar Jūs šį cirkuliarą išleidote?

ATSAKYMAS: Taip, išleidau. Pateiktą cirkuliarą Nr. 541 aš parašiau 1944 metų gegužės 24 dieną ir išsiunčiau man pavaldžios Kaišiadorių vyskupijos kunigams.

KLAUSIMAS: Kas paskatino Jus išleisti tokį cirkuliarą?

ATSAKYMAS: Religiniai krikščioniški įsitikinimai - padėti nukentėjusiųjų nuo Tarybų valdžios šeimoms.

KLAUSIMAS: Kaip šis cirkuliaras buvo įgyvendinamas praktiškai?

ATSAKYMAS: Į šį klausimą man atsakyti sunku, nes asmeniškai nekontroliavau jo vykdymo. Vyskupijos kunigai visas surinktas ... savo parapijos teritorijoje.

KLAUSIMAS: Ar Jūs sudarinėjote nuo Tarybų valdžios organų dėl antitarybinės veiklos nukentėjusių asmenų sąrašus?

ATSAKYMAS: Tokių sąrašų aš nesudarinėjau. Nurodymų man pavaldiems dvasininkams sudarinėti nuo Tarybų valdžios organų dėl antitarybinės veiklos nukentėjusių asmenų sąrašus nedaviau.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų veikla Tarpusavio pagalbos draugijoje?

¹⁶ Prel. S. Kiškis - Kaišiadorių vyskupijos kancleris 1939-1945 m. Sovietų valdžios suimtas ir nuteistas 1945 ir 1957 m.

ОТВЕТ: В деятельности Общества взаимной помощи я непосредственного участия не принимал. Характер деятельности этого общества мне полностью не известен. Я допускаю, что циркуляр № 541 о сборе средств в пользу семей политзаключенных и вывезенных в СССР, мною был издан в результате обращения этого общества, но утверждать этого не могу.

ВОПРОС: Кроме циркулярного указания о сборе средств Вы другие указания по этому вопросу давали подчиненному Вам духовенству?

ОТВЕТ: Насколько мне помнится я больше никаких указаний о сборе средств подчиненному мне духовенству не давал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Tarpusavio pagalbos draugijos veikloje tiesiogiai aš nedalyvavau. Šios draugijos veiklos pobūdis man nėra visiškai žinomas. Gali būti, kad cirkuliarą Nr. 541 dėl lėšų politinių kalinių ir išvežtųjų į TSRS šeimoms rinkimo aš išleidau po šios draugijos kreipimosi, tačiau tiksliai to patvirtinti negaliu.

KLAUSIMAS: Ar be jau minėto cirkuliario dėl lėšų rinkimo Jūs davėte kokius nors nurodymus Jums pavaldžiai dvasininkijai šiuo klausimu?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, daugiau jokių nurodymų dėl lėšų rinkimo man pavaldžiai dvasininkijai nedaviau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

г. Вильнюс

от 28 января 1947 года.

Допрос начат в 10 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Вы давали указания подчиненному Вам духовенству об усилении воспитания молодежи в католическом духе?

ОТВЕТ: Я давал указания подчиненному мне духовенству в письменной и устной форме об усилении воспитания детей и молодежи в католическом духе путем преподавания законов религии в костеле, не допускать разрушения религии молодежи, вступающей в комсомольские и пионерские организации.

ВОПРОС: Совещания работников Кайшедорской курии по этому вопросу Вы проводили?

ОТВЕТ: Официальных совещаний по вопросу усиления воспитания молодежи в католическом духе мною не проводилось, но обмен мнениями по этому вопросу между работниками Кайшедорской курии был.

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что вы в апреле 1945 года проводили совещание с работниками Кайшедорской курии по вопросу воспитания молодежи в католическом духе. Расскажите об этом совещании.

ОТВЕТ: Насколько мне помнится, в указанное время было проведено не совещание, а простой обмен мнениями по этому вопросу между работниками Кайшедорской курии: генерал викарием ЛАБУКАС, канцлером КИШКИС, викарным ксендзом Кайшедорского кафедрального костела ПЕТКЯВИЧЮС и мною.

ВОПРОС: К какому же выводу вы приходили при обсуждении этого вопроса?

ОТВЕТ: В результате обмена мнениями по вопросу воспитания молодежи и детей в католическом духе мы приходили к выводу, что католическая церковь строго запрещает детям и молодежи принадлежать к любой антирелигиозной организации, так как такие организации создают опасность для верования и нравственности вырастающего поколения.[...] Поэтому католическая церковь не может согласиться с тем, что верующие,

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1947 m. sausio 28 d.

Tardymas pradėtas 10 valandą.

Tardymas baigtas 17 valandą.

KLAUSIMAS: Ar Jūs davėte nurodymus Jums pavaldiems dvasininkams dėl jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia sustiprinimo?

ATSAKYMAS: Aš daviau man pavaldiems dvasininkams nurodymus raštu ir žodžiu dėl vaikų ir jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia sustiprinimo, dėstant tikybą bažnyčiose, stengiantis, kad jaunuoliai, stojantys į komjau-nimo ir pionierių organizacijas, neprarastų tikėjimo.

KLAUSIMAS: Ar dėl to vyko Kaišiadorių kurijos darbuotojų pasitarimai?

ATSAKYMAS: Oficialių pasitarimų dėl jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia sustiprinimo nebuvo, tačiau nuomonėmis tarp Kaišiadorių kurijos darbuotojų tuo klausimu pasikeista buvo.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad 1945 metų balandžio mėnesį buvo Kaišiadorių kurijos darbuotojų pasitarimas dėl jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia. Papasakokite apie šį pasitarimą.

ATSAKYMAS: Kiek aš pamenu, nurodytu laiku įvyko ne pasitarimas, o paprastas pasikeitimas nuomonėmis šuo klausimu tarp Kaišiadorių kurijos darbuotojų: generalinio vikaro LABUKO, kanclerio KIŠKIO, Kaišiadorių katedros vikaro PETKEVIČIAUS ir manęs.

KLAUSIMAS: Kokią išvadą padarėte apsvarstę šį klausimą?

ATSAKYMAS: Pasikeitę nuomonėmis dėl vaikų ir jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia, mes padarėme išvadą kad katalikų bažnyčia griežtai draudžia vaikams ir jaunuoliams priklausyti bet kokiai antireliginei organizacijai, nes tokios organizacijos kelia grėsmę augančios kartos tikėjimui ir dorai [...] Todėl katalikų bažnyčia negali sutikti su tuo, kad tikintieji, taip pat tikinčių tėvų vaikai priklausytų tokioms organizacijoms, kurių nariams, be

также дети верующих родителей принадлежали бы к таким организациям, членам которых помимо других обязанностей, поручается вести борьбу с религиозными предрассудками. Исходя из учения католической церкви вина падает на каждого, кто сознательно и свободно записывается в антирелигиозные организации, кто разрешает записываться в антирелигиозные организации находящимся под его попечением лицам и каким либо образом влияет на это.

ВОПРОС: Были ли разногласия между вами при обсуждении этого вопроса?

ОТВЕТ: В процессе обмена мнениями ксендзы КИШКИС и ПЕТКЯВИЧЮС высказались за то, чтобы объявить в костелах о запрещении католической церкви вступать детям верующих в антирелигиозные организации - комсомол и пионеры, и предупредить родителей, что они несут ответственность за своих детей, вступающих в комсомол и пионеры.

Я и ЛАБУКАС высказались против такого предложения. Лично я пытался этот вопрос разрешить официальным путем и свои взгляды по этому вопросу изложил в письме на имя Министра просвещения Литовской ССР, которое было мною написано в апреле 1945 года.

В другом объеме и направлении вопрос о воспитании молодежи в католическом духе мною с подчиненным мне духовенством не обсуждался.

ВОПРОС: Известно, что некоторые подчиненные вам ксендзы открыто выступали в костелах и объявляли, что католическая церковь запрещает детям верующих вступать в комсомольские и пионерские организации, что родители комсомолцев и пионеров несут ответственность перед католической церковью за это и т. д. Вы давали им установку на это.

ОТВЕТ: Мне известно, что с подобными объявлениями выступали в апреле 1945 года в Кайшедорском кафедральном костеле ксендзы КИШКИС и ПЕТКЯВИЧЮС, но я им своего согласия и разрешения на это не давал, они действовали самостоятельно. КИШКИС и ПЕТКЯВИЧЮС за это их выступление я не осуждал, поскольку они это делали из чисто религиозных побуждений.

ВОПРОС: Откуда Вам это известно?

ОТВЕТ: Я так полагаю, поскольку ксендзы КИШКИС и ПЕТКЯВИЧЮС мне известны как идеальные священники, ревностно исполняющие свои религиозные обязанности, но они оба с повышенным темпераментом и не всегда обдумывали все стороны своих действий.

kitų pareigų, privaloma kovoti su religiniais prietarais. Pagal katalikų bažnyčios mokymą nusikalsta kiekvienas, kuris sąmoningai ir laisva valia iširašo į antireliginę organizaciją kas leidžia įstoti į antireligines organizacijas savo globotiniams arba koku nors būdu daro įtaką šia linkme.

KLAUSIMAS: Ar buvo nesutarimų svarstant šį klausimą?

ATSAKYMAS: Diskutuojant, kunigai KIŠKIS ir PETKEVIČIUS pasisakė už tai, kad bažnyčiose būtų paskelbta apie katalikų bažnyčios draudimą tikinčiųjų vaikams stoti į antireligines organizacijas - komjaunimą ir pionierius, o tėvus įspėti, kad jie atsakingi už savo vaikus, stojančius į komjaunimą ir pionierius.

Aš ir LABUKAS pasisakėme prieš tokį pasiūlymą. Asmeniškai aš bandžiau šį klausimą spręsti oficialiu būdu ir savo požiūrį šiuo klausimu išdėčiau laiške Lietuvos TSR Švietimo ministrui, kurį parašiau 1945 metų balandžio mėnesį.

Kitoku būdu jaunimo auklėjimo katalikiška dvasia klausimo su man pavaldžiais dvasininkais nesvarsčiau.

KLAUSIMAS: Žinoma kad kai kurie jums pavaldūs kunigai bažnyčiose atvirai skelbė, kad katalikų bažnyčia draudžia tikinčiųjų vaikams stoti į antireligines - komjaunimo ir pionierių organizacijas, kad komjaunuolių ir pionierių tėvai už tai atsakingi bažnyčiai ir t.t. Ar Jūs jiems davėte dėl to nurodymus?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad 1945 metų balandžio mėnesį Kaišiadorių katedroje taip kalbėjo KIŠKIS ir PETKEVIČIUS, tačiau tam aš nedaviau jiems leidimo, jie veikė savarankiškai. KIŠKIUI ir PETKEVIČIUI už tokias kalbas aš nedariau priekaištų, nes jie tai darė vedini tik religinių paskatų.

KLAUSIMAS: Iš kur Jūs tai žinote?

ATSAKYMAS: Aš taip manau, nes pažįstu kunigus KIŠKĮ ir PETKEVIČIŲ kaip idealius dvasininkus, pavyzdžingai vykdančius savo religines pareigas, tačiau jie abu karšto temperamento ir dėl to ne visada visapusiškai apsvarstydavo savo veiksmus.

ВОПРОС: В своем письме на имя Министра просвещения Литовской ССР Вы писали, что в некоторых местах отдельные заведующие школ, учителя и комсорги путем ложных обещаний, обманом и даже угрозами записывают детей верующих в комсомол и пионеры. Вы можете привести такие факты?

ОТВЕТ: Лично мне такие факты не известны, о них меня в устной и письменной форме информировали некоторые настоятели приходов, фамилии которых сейчас не помню.

ВОПРОС: Вы проверяли правдоподобность фактов якобы насильственного вовлечения детей в комсомольские и пионерские организации?

ОТВЕТ: Нет, не проверял.

ВОПРОС: Почему же Вы основываясь на неизвестных лично вам и непроверенных фактах писали в своем письме о насильственном вовлечения детей в комсомол и пионеры?

ОТВЕТ: Я полагал, что ксендзы информировали меня как епископа только о проверенных и имевших место фактах. Будучи уверенным в этом, я и написал об этом в своем письме на имя Министра просвещения Литовской ССР.

ВОПРОС: Следовательно, Вы были уверены в существовании тех фактов, о которых вам докладывали подчиненные ксендзы.

ОТВЕТ: Я был уверен. Иначе я бы не писал об этом в своем официальном письме.

ВОПРОС: Почему же Вы в своем письме не привели ни одного конкретного факта якобы насильственного вовлечения детей в комсомол и пионеры?

ОТВЕТ: Я не хотел ставить в неудобное положение тех лиц, которые искривляли положение и устав комсомольских и пионерских организаций в вопросе вовлечения новых членов в указанные организации, а также и тех священников, которые мне сообщали о этих фактах.

ВОПРОС: А не потому ли вы не привели конкретных фактов, что у вас их и не было?

ОТВЕТ: Такие факты при написании письма у меня были.

KLAUSIMAS: Savo laiške Lietuvos TSR Švietimo ministrui Jūs rašėte, kad kai kur mokyklų vadovai, mokytojai ir komsorgai, duodami melagingus pažadus, apgaule ir netgi grasinimais užrašo tikinčiųjų vaikus į pionierių ir komjaunimo organizacijas. Ar Jūs galite nurodyti tokius faktus?

ATSAKYMAS: Aš asmeniškai tokių faktų nežinau, apie juos mane žodžiu ir raštu informuodavo kai kurie klebonai, kurių pavardžių šiuo metu neprišimenu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs tikrinote faktus apie tariamai prievartinį tikinčiųjų vaikų įtraukimą į pionierių ir komjaunimo organizacijas ?

ATSAKYMAS: Ne, netikrinau.

KLAUSIMAS: Kodėl gi Jūs pagal Jums asmeniškai nežinomus ir nepatikrintus faktus rašėte savo laiške apie prievartinį tikinčiųjų vaikų įtraukimą į pionierių ir komjaunimo organizaciją?

ATSAKYMAS: Aš maniau, kad kunigai man kaip vyskupui pranešdavo tik apie patikrintus ir iš tikrųjų buvusius atvejus. Būdamas tuo tikras, aš ir parašiau apie tai laiške Lietuvos TSR Švietimo ministrui.

KLAUSIMAS: Vadinasi, Jūs buvote tikras, kad faktų, apie kuriuos jums pranešdavo pavaldūs kunigai, buvo?

ATSAKYMAS: Buvau tikras. Priešingu atveju nebūčiau apie tai rašęs oficialiame laiške.

KLAUSIMAS: Kodėl gi Jūs savo laiške nenurodėte nė vieno konkretaus fakto apie tariamai prievartinį vaikų įtraukimą į pionierius ir komjaunimą?

ATSAKYMAS: Aš nenorėjau statyti į keblį padėtį tų asmenų, kurie iškreiptai traktavo komjaunimo ir pionierių organizacijų nuostatus dėl naujų narių įtraukimo, taip pat tų dvasininkų, kurie man pranešdavo apie tuos faktus.

KLAUSIMAS: O gal todėl jūs nepateikėte konkrečių faktų, kad jų ir neturėjote?

ATSAKYMAS: Tokių faktų rašydamas laišką aš turėjau.

ВОПРОС: Где находится в данное время ксендз ПЕТКЯВИЧЮС?

ОТВЕТ: Ксендз ПЕТКЯВИЧЮС Марионас через некоторое время после того как выступил в костеле с объявлением о запрещении католической церкви детям верующих вступать в комсомольские и пионерские организации и об ответственности за это родителей перед католической церковью, попросил у меня безсрочный отпуск, мотивировав это плохим состоянием своего здоровья. Я ПЕТКЯВИЧЮС отпуск разрешил, это было примерно в конце апреля 1945 года. С тех пор с ПЕТКЯВИЧЮС больше не встречался и где он в данное время находится не знаю.

ВОПРОС: А разве ПЕТКЯВИЧЮС не по мотивам того, чтобы скрыться от возможного ареста его органами Советской власти, просил у вас отпуск, а вы ему поэтому и представили таковой?

ОТВЕТ: Возможно ПЕТКЯВИЧЮС и боялся ареста его органами Советской власти, а я желал помочь ему избежать ареста ввиду недостатчи ксендзов в управляемой мною епархии, и это могло послужить причиной, что я ПЕТКЯВИЧЮС предоставил отпуск. Но подробного разговора с ПЕТКЯВИЧЮС на эту тему сейчас не помню.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu yra kunigas PETKEVIČIUS¹⁷?

ATSAKYMAS: Kunigas Marijonas PETKEVIČIUS po to, kai bažnyčioje paskelbė apie katalikų bažnyčios draudimą tikinčiųjų vaikams stoti į antireligines komjaunimo ir pionierių organizacijas ir apie tėvų atsakomybę už tai prieš bažnyčią, paprašė manęs neterminuotų atostogų, motyvuodamas tai bloga sveikata. Aš daviau PETKEVIČIUI atostogas, tai buvo 1945 metų balandžio pabaigoje. Nuo tada aš su PETKEVIČIUMI nebuvau susitikęs ir kur šiuo metu jis yra, nežinau.

KLAUSIMAS: Argi PETKEVIČIUS ne dėl to, kad galėtų išvengti galimo suėmimo, prašė jūsų atostogų, o jūs dėl to ir davėte jam tokias?

ATSAKYMAS: Galbūt PETKEVIČIUS ir bijojo Tarybų valdžios organų arešto, o aš norėjau padėti jam išvengti suėmimo dėl kunigų trūkumo man pavaldžioje vyskupijoje, ir tai galėjo būti priežastis, kad aš PETKEVIČIŲ išleidau atostogų. Tačiau detaliai pokalbio su PETKEVIČIUMI neprisiminu.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

¹⁷ Kun. M. Petkevičiui pavyko išsislapstyti iki 1948 m., kai jis buvo suimtas ir nuteistas 25 m. kalėti.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 29 января 1947 года.

Допрос начат в 12 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что Вы запрещали подчиненному Вам духовенству подписывать письмо тов. Сталину в связи с пятилетием установления Советской власти в Литве и давали установку ему, чтобы призывали верующих отказываться от подписи этого письма. Вы подтверждаете это?

ОТВЕТ: В июле 1945 года парторг Кайшедорской волости и вместе с ним еще три-четыре человека, фамилии которых я не знаю, провели собрание работников Кайшедорской курии по вопросу посылки письма тов. Сталину. На этом собрании присутствовало 6-7 человек работников курии, при чем из священников был только я, МАТУЛИОНИС.

После зачитки письма к тов. Сталину, всем присутствовавшим было предложено подписать его. Лично я подписать письмо отказался мотивировав свой отказ тем, что духовенство в политические дела не вмешивается. Другие работники курии по национальности литовцы так же не подписали письма, а подписали письмо только два работника курии по национальности русские.

Подчиненному мне духовенству я запретов подписывать письмо тов. Сталину не делал и установки склонять к этому верующих им не давал. Возможно некоторые ксендзы, основываясь на том, что мною им давалась общая установка не вмешиваться в разрешение политических вопросов и не проводить через костел каких либо мероприятий Советской власти, истолковали это как запрет и подписывать письмо тов. Сталину. Но я повторяю, что мною никаких установок ксендзам о том, как они должны поступать во время проведения тех или иных политических кампаний, отдельно не давалось, а давалась только общая установка не вмешиваться в политику и костел использовать только для проповедывания учения Христа.

ВОПРОС: Некоторые подчиненные Вам ксендзы сами не подписали письма к тов. Сталину и призывали к этому верующих при этом ссылаясь на то, что Вы как епископ запретили им это.

ОТВЕТ: Это не верно. Насколько мне помнится я даже ни с кем из ксендзов не говорил о том, как они должны себя вести при сборе подписей под письмом к тов. Сталину.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. sausio 29 d.

Tardymas pradėtas 12 valandą

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų apie tai, kad Jūs draudėte Jums pavaldiems dvasininkams pasirašyti laišką drg. Stalinui ryšium su Tarybų valdžios penkmečiu Lietuvoje ir davėte nurodymą, kad jie ragintų tikinčiuosius nepasirašyti šio laiško. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: 1945 metų liepos mėnesį Kaišiadorių valsčiaus partorgas su dar trim keturiais žmonėmis, kurių pavardžių aš nežinau, surengė Kaišiadorių kurijos darbuotojų susirinkimą dėl laiško drg. Stalinui siuntimo. Šiame susirinkime dalyvavo 6-7 žmonės, kurijos darbuotojai, iš dvasininkų buvau tik aš, MATULIONIS.

Po to, kai laiškas drg. Stalinui buvo perskaitytas, visiems dalyvavusiems buvo pasiūlytąjį pasirašyti. Aš atsisakiau pasirašyti, motyvuodamas savo atsisakymą tuo, kad dvasininkija nesikiša į politinius reikalus. Kiti lietuvių tautybės kurijos darbuotojai laiško taip pat nepasirašė, pasirašė tik du rusų tautybės kurijos darbuotojai.

Man pavaldiems dvasininkams pasirašyti laišką drg. Stalinui aš nedraudžiau ir nurodymo raginti tikinčiuosius nepasirašyti nedaviau. Galbūt kai kurie kunigai, remdamiesi tuo, kad aš buvau davęs bendrą nurodymą nesikišti į politinių klausimų sprendimą ir per bažnyčią nevykdyti jokių Tarybų valdžios priemonių, interpretavo tai kaip draudimą pasirašyti ir laišką drg. Stalinui. Bet aš kartoju, kad jokių nurodymų kunigams, kaip jie turi elgtis vienokiu ar kitokiu politinių kampanijų vykdymo metu, atskirai nedaviau, daviau tik bendrą nurodymą nesikišti į politiką ir bažnyčią naudoti tik Kristaus mokymui propaguoti.

KLAUSIMAS: Kai kurie Jums pavaldūs kunigai patys nepasirašė laiško drg. Stalinui ir ragino to nedaryti tikinčiuosius, remdamiesi tuo, kad Jūs kaip vyskupas jiems tai uždraudėte.

ATSAKYMAS: Tai netiesa. Kiek pamenu, aš su niekuo iš kunigų netgi nekalbėjau, kaip jie turi elgtis renkant parašus drg. Stalino laiškui.

ВОПРОС: Во время проведения выборов депутатов в Верховный Совет СССР Вы запрещали подчиненному Вам духовенству принимать участие в голосовании и не делать по этому вопросу ни каких объявлений по просьбе органов Советской власти. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Если ксендзы обращались ко мне по вопросу их участия в выборах, то я им говорил, что это их личное дело.

В каноническом праве католической церкви есть указание, что католикам не разрешается голосовать за кандидатов, которые проводят антирелигиозную работу. Если подчиненные мне ксендзы отказывались от всевозможных объявлений в костелах с призывом к верующим принять участие в голосовании при выборе депутатов в Верховный Совет СССР, то очевидно они руководствовались моей общей установкой не использовать костел при проведении тех или иных мероприятий Советской власти. Прямого указания ксендзам, чтобы они отказывались от объявлений по просьбе органов Советской власти по вопросу выборов, я не давал.

ВОПРОС: Были ли случаи, когда ксендзы обращались к Вам за разрешением обратиться к верующим в костеле с призывом принятия ими участия в выборах депутатов в Верховный Совет СССР и разрешили ли Вы им это делать?

ОТВЕТ: Таких случаев я не помню.

ВОПРОС: Были ли случаи, когда ксендзы без вашего на то разрешения выступали в костелах с призывами к верующим политического характера?

ОТВЕТ: Были примерно три или четыре случая, когда некоторые ксендзы вопреки моего указания делали объявления с амвона в костеле по вопросу выполнения хлебозаготовок государству. В каких приходах это было сейчас не помню.

ВОПРОС: Какие меры Вы приняли против этих ксендзов?

ОТВЕТ: Я этих ксендзов, нарушивших мою установку, не встречал, а если бы мне пришлось встречаться, то я бы им безусловно сделал соответствующее внушение за не выполнение моих распоряжений.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Rinkimų į TSRS Aukščiausiąją Tarybą metu Jūs uždraudėte pavaldiems dvasininkams dalyvauti balsuojant ir skaityti šiuo klausimu skelbimus bažnyčiose, paprašius to Tarybų valdžios organams. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Jeigu kunigai kreipdavosi į mane dėl dalyvavimo rinkimuose, aš jiems sakydavau, kad tai jų asmeninis reikalas.

Katalikų bažnyčios kanoninė teisė neleidžia katalikams rinkimuose balsuoti už kandidatus, kurie dirba antireliginį darbą. Jeigu man pavaldūs kunigai atsisakydavo raginti bažnyčiose tikinčiuosius dalyvauti rinkimuose į TSRS Aukščiausiąją Tarybą turbūt vadovavosi mano bendru nurodymu nenaudoti bažnyčios Tarybų valdžios vienokių ar kitokių priemonių vykdymui. Tiesioginio nurodymo kunigams, kad jie, prašomi Tarybų valdžios organų, atsisakytų skelbti rinkimų klausimu, aš nedaviau.

KLAUSIMAS: Ar buvo atvejų, kai kunigai kreipėsi į jus, prašydami leidimo kreiptis į tikinčiuosius bažnyčiose ir raginti juos dalyvauti deputatų į TSRS Aukščiausiąją Tarybą rinkimuose, ir ar Jūs leisdavote tai daryti?

ATSAKYMAS: Tokių atvejų aš nepamenu.

KLAUSIMAS: Ar buvo atvejų, kai kunigai be Jūsų leidimo tikintiesiems skaitydavo bažnyčiose politinio pobūdžio atsišaukimus?

ATSAKYMAS: Buvo kokie trys ar keturi atvejai, kai kunigai, priešingai mano nurodymams, iš sakyklos kalbėdavo prievolių valstybei vykdymo klausimu. Kokiose parapijose tai buvo, dabar nepamenu.

KLAUSIMAS: Kokių priemonių prieš tuos kunigus Jūs ėmėtės?

ATSAKYMAS: Aš tų kunigų, pažeidusių mano nurodymus, nebuvau sutikęs, tačiau, jeigu man būtų tekę juos sutikti, aš, be abejonės, būčiau juos išpėjęs dėl mano nurodymų nevykdymo.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T. MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 31 января 1947 года.

Допрос начат в 22 часа

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Какие задания Вы получали от Ватикана во время оккупации Литовской ССР немцами?

ОТВЕТ: Заданий от Ватикана я вообще никогда не получал.

Примерно в начале 1944 года или осенью 1943 года, точно не помню, я написал прошение Ватикану на имя ПИЯ XII о том, чтобы он разрешил послать священников в Ленинградскую область для обслуживания духовных треб верующих католиков. Это прошение я передал в гор. Каунас в канцелярию архиепископа СКВИРЕЦКАС для направления Ватикану. Насколько мне известно связь с Ватиканом осуществлялось через его представителя в Берлине, фамилию которого не помню.

ВОПРОС: Какой ответ Вы получили от ПИЯ XII?

ОТВЕТ: ПИИ XII разрешил мне послать священников на территорию Советского Союза окулированную немцами.

ВОПРОС: Какие специальные указания Вам дал при этом ПИИ XII?

ОТВЕТ: ПИИ XII дал только разрешение на посылку священников, а каких либо специальных указаний он при этом не давал.

ВОПРОС: Что практически Вы проделали получив разрешение от ПИЯ XII?

ОТВЕТ: Получив разрешение на посылку священников в оккупированные немцами местности Советского Союза, я обратился к немецким оккупационным властям в гор. Рига и Минске с просьбой разрешить въезд священникам в Ленинградскую и Минскую области. Моя просьба была отклонена по мотивам несвоевременности этой просьбы.

ВОПРОС: Вами были подобраны ксендзы для посылки в оккупированные немцами области Советского Союза?

ОТВЕТ: Нет, не было. Я только вел подготовительную работу.

ВОПРОС: В чем она выражалась?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. sausio 31 d.

Tardymas pradėtas 22 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Kokias užduotis iš Vatikano Jūs gavote vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais?

ATSAKYMAS: Aš apskritai niekada nesu gavęs užduočių iš Vatikano.

1944 metų pradžioje ar 1943 metų rudenį, tiksliai nepamenu, aš parašiau prašymą PIJUI XII, kad jis leistų pasiųsti dvasininkus į Leningrado sritį tikinčiųjų katalikų dvasiniam aptarnavimui. Šį prašymą aš atidaviau Kauno arkivyskupo SKVIRECKO kanceliarijai, kad jis būtų perduotas į Vatikaną. Kiek aš žinau, ryšys su Vatikanu buvo palaikomas per Vatikano atstovą Berlyne, kurio pavardės neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kokį atsakymą Jūs gavote iš PIJAUS XII?

ATSAKYMAS: PIJUS XII leido man pasiųsti dvasininkus į vokiečių okupuotą Tarybų Sąjungos teritoriją.

KLAUSIMAS: Kokius dar specialius nurodymus gavote iš PIJAUS XII?

ATSAKYMAS: PIJUS XII tik davė leidimą pasiųsti dvasininkus, o kokių nors specialių nurodymų nebuvo.

KLAUSIMAS: Kaip Jūs praktiškai įgyvendinote PIJAUS XII leidimą?

ATSAKYMAS: Gavęs leidimą pasiųsti dvasininkus į vokiečių okupuotą Tarybų Sąjungos teritoriją, aš kreipiausi į vokiečių okupacinę valdžią Rygoje ir Minske, prašydamas leidimo kunigams įvažiuoti į Leningrado ir Minsko sritis. Mano prašymas buvo atmestas, motyvuojant tuo, kad jis buvo pateiktas netinkamu laiku.

KLAUSIMAS: Ar Jūs buvote atrinkęs kunigus, kuriuos būtumėte siuntęs į vokiečių okupuotas Tarybų Sąjungos sritis?

ATSAKYMAS: Ne, nebuvau, atlikau tik parengiamąjį darbą.

KLAUSIMAS: Kas tai buvo per darbas?

ОТВЕТ: Я заказал пошивку облачения примерно на 11 ксендзов и на облачение церковное.

ВОПРОС: Куда пошло это облачение?

ОТВЕТ: В связи с отказом во въезде священникам в оккупированные немцами области Советского Союза, я облачение раздал в более нуждающимся в этом приходам.

ВОПРОС: Правильно ли Вы показали о том, что не послали ни одного священника в Ленинградскую и Минскую области?

ОТВЕТ: Правильно.

ВОПРОС: Кроме указанного случая связи с Ватиканом Вы другую связь с ним имели?

ОТВЕТ: Примерно в мае-июне 1944 года я послал в Ватикан отчет о количественном составе клириков и профессорско преподавательского состава в Каунасской духовной семинарии от Кайшедорской курии.

ВОПРОС: Еще что Вы писали в своем отчете?

ОТВЕТ: Мне кажется, что я больше ничего в своем отчете не писал.

ВОПРОС: А так ли это было в действительности?

ОТВЕТ: Насколько мне помнится, я больше никаких сведений в Ватикан не передавал.

ВОПРОС: Другие епископы обращались в Ватикан за разрешением посылки священников в оккупированные немцами области Советского Союза?

ОТВЕТ: Насколько мне известно, не обращались.

ВОПРОС: Почему только Вы обращались в Ватикан с такой просьбой?

ОТВЕТ: Потому, что я был заинтересован этим, поскольку до 1943 года, до принятия мною Кайшедорской епархии, я формально числился епископом Ленинградского апостольского викариата. Я хорошо знал духовные нужды католиков, проживающих в Ленинградской области, а поэтому, желая удовлетворить духовные требы католиков, я и обратился в Ватикан с такой просьбой.

ВОПРОС: Какие другие цели Вы преследовали посылкой священников в оккупированные немцами области Советского Союза?

ATSAKYMAS: Aš užsakiau pasiūti bažnytinius rūbus maždaug vienuolikai kunigų.

KLAUSIMAS: Kur padėjote tuos rūbus?

ATSAKYMAS: Kadangi nebuvo leista įvažiuoti į vokiečių okupuotas Tarybų Sąjungos sritis, rūbus aš išdalinau parapijoms, kurioms labiausiai jų reikėjo.

KLAUSIMAS: Ar Jūs teisingai nurodėte tai, kad nepasiuntėte nė vieno kunigo į Leningrado ir Minsko sritis?

ATSAKYMAS: Teisingai.

KLAUSIMAS: Ar be nurodyto susisiekiimo su Vatikanu atveju Jūs turėjote kokių nors kitų santykių?

ATSAKYMAS: Apie 1944 metų gegužės-birželio mėnesį aš išsiunčiau ataskaitą Vatikanui apie Kauno kunigų seminarijos klierikus ir dėstytojus iš Kaišiadorių vyskupijos.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar rašėte savo ataskaitoje?

ATSAKYMAS: Atrodo, kad daugiau nieko savo ataskaitoje nerašiau.

KLAUSIMAS: O ar taip buvo iš tikrųjų?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, aš daugiau jokių žinių Vatikanui neperdaviau.

KLAUSIMAS: Ar kiti vyskupai kreipėsi į Vatikaną su prašymu leisti pasiųsti dvasininkų į vokiečių okupuotas Tarybų Sąjungos sritis?

ATSAKYMAS: Kiek aš žinau, ne.

KLAUSIMAS: Kodėl tik Jūs kreipėtės į Vatikaną su tokiu prašymu?

ATSAKYMAS: Todėl, kad tuo buvau suinteresuotas, nes iki 1943 metų, kai perėmiau Kaišiadorių vyskupiją aš formaliai buvau Leningrado Apaštalinio vikariato vyskupu. Aš gerai žinojau katalikų gyvenančių Leningrado srityje, dvasinius poreikius, todėl, norėdamas patenkinti katalikų dvasinius poreikius, aš ir kreipiausi į Vatikaną su tokiu prašymu.

KLAUSIMAS: Kokių kitų tikslų Jūs siekėte, siųsdamas dvasininkus į vokiečių okupuotas Tarybų Sąjungos sritis?

ОТВЕТ: Других целей мною при этом не преследовалось.

ВОПРОС: Вы вели разговоры с ксендзами намеченными вами для этой миссии?

ОТВЕТ: Кандидатуры для этой миссии мною еще подобраны не были, но разговор по этому вопросу возможно у меня и был с кем либо из священников, поскольку это мною делалось совершенно гласно.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Jokių kitų tikslų aš neturėjau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kalbėjotės su kunigais, kuriuos buvote numatę šiai misijai?

ATSAKYMAS: Kandidatų šiai misijai aš dar nebuvo parinkęs, bet galbūt su kuo nors iš kunigų apie tai ir kalbėjausi, nes tai buvo daroma visiškai atvirai.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 1 февраля 1947 года.

Допрос начат в 14 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Вы давали указания подчиненному Вам духовенству собирать материалы о действиях органов Советской власти за 1940—1941 годы, направленные на дискредитацию Советской власти и ее руководителей?

ОТВЕТ: Таких указаний мною не давалось.

ВОПРОС: А кто давал такие указания по Кайшедорской епархии?

ОТВЕТ: Я определенного ответа дать на этот вопрос не могу, поскольку к управлению епархии я приступил только в мае 1943 года, а эти материалы уже были собраны.

ВОПРОС: Кто же их собирал?

ОТВЕТ: Материалы очевидно были собраны через ксендзов Кайшедорской епархии, но кто давал на это указание или епископ КУКТА или генерал викарий ЛАБУКАС, точно не знаю, но ктонибудь из них. Лично я этого документа не читал.

ВОПРОС: Но Вы очевидно читали эти материалы?

ОТВЕТ: Даты точно не помню, но это было в начале 1944 года, я лично читал материалы о действиях органов Советской власти за 1940-1941 годы на территории приходов, входивших в Кайшедорскую епархию. Эти материалы были обобщены в отдельной рукописи, отпечатанной на машинке.

ВОПРОС: Какое название имела эта рукопись?

ОТВЕТ: Не помню.

ВОПРОС: О чем писалось в рукописи?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 1 d.

Tardymas pradėtas 14 valandą
Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs davėte nurodymus Jums pavaldiems dvasininkams rinkti duomenis apie Tarybų valdžios organų veiklą 1940-1941 m., siekiant diskredituoti Tarybų valdžią ir jos vadovus?

ATSAKYMAS: Tokių nurodymų aš nedaviau.

KLAUSIMAS: O kas Kaišiadorių vyskupijoje davė tokius nurodymus?

ATSAKYMAS: Aš negaliu tiksliai atsakyti į šį klausimą, nes vyskupiją valdyti pradėjau tik 1943 metų gegužės mėnesį, kai šie duomenys jau buvo surinkti.

KLAUSIMAS: Kas juos rinko?

ATSAKYMAS: Turbūt juos rinko Kaišiadorių vyskupijos kunigai, tačiau kas davė tam nurodymą- ar vyskupas KUKTA¹⁸, ar generalinis vikaras LABUKAS, tiksliai nežinau, tačiau kuris nors iš jų. Aš šio dokumento neskaičiau.

KLAUSIMAS: Bet Jūs turbūt skaitėte šiuos duomenis?

ATSAKYMAS: Datos tiksliai neprisimenu, bet tai buvo 1944 metų pradžioje, aš susipažinau su duomenimis apie Tarybų valdžios organų veiklą 1940-1941 m. Kaišiadorių vyskupijos parapijų teritorijoje. Šie duomenys buvo apibendrinti atskiru rankraščiu, išspausdintu mašinėle.

KLAUSIMAS: Kaip vadinosi šis rankraštis?

ATSAKYMAS: Neprisimenu.

KLAUSIMAS: Apie ką buvo rašoma rankraštyje?

¹⁸ Vysk. J. Kukta (1873-1942). Kaišiadorių vyskupijos ordinaras nuo 1926 m.

ОТВЕТ: Содержания рукописи я хорошо не помню, но в ней описывались действия большевиков на территории Кайшедорской епархии, в частности об разрушении костелов, об убитых ксендзах, о проводимой большевиками антирелигиозной пропаганде, затрагивались и другие вопросы. Рукопись была написана в антисоветском но довольно сдержанном тоне, т. е. без резких клеветнических выпадов по адресу Советской власти.

ВОПРОС: А с подлинными материалами на основании которых писалась эта антисоветская рукопись Вы знакомились?

ОТВЕТ: Не знакомился и авторов ее не знаю.

ВОПРОС: Кто Вас знакомил с антисоветской рукописью?

ОТВЕТ: Точно не помню, но ктонибудь из двух: или генерал викарий ЛАБУКАС или канцлер курии КИШКИС.

ВОПРОС: Кто является автором этой рукописи и кто напечатал ее на машинке?

ОТВЕТ: Точно не знаю, но ее написали и отпечатали ЛАБУКАС или КИШКИС.

ВОПРОС: Какое мнение Вы высказали о рукописи после ее прочтения?

ОТВЕТ: Указанная антисоветская рукопись находилась у меня несколько дней, а затем я ее вернул насколько помнится в канцелярию курии, при этом особых мнений о рукописи не высказывал поскольку изложенные в ней факты для меня были не известны и я их проверять попыток не делал и считал излишним, поскольку материалы для антисоветской рукописи собирались не по моему заданию и писалась она без моего какого либо участия.

ВОПРОС: У Вас был разговор с ЛАБУКАС или КИШКИС по вопросу издания книги с этой рукописи?

ОТВЕТ: Может быть и был, сейчас этого не помню.

ВОПРОС: Где хранится эта рукопись?

ОТВЕТ: Не знаю. После того как я здал рукопись в канцелярию курии, я ее больше не видел.

ВОПРОС: Какую цель преследовали авторы при написании антисоветской брошюры?

ATSAKYMAS: Rankraščio turinio aš gerai neprisimenu, tačiau ten buvo rašoma apie bolševikų veiklą Kaišiadorių vyskupijos teritorijoje, būtent: bažnyčių naikinimą, nužudytus kunigus, bolševikų antireliginę propagandą ir kitus klausimus. Rankraštis buvo parašytas antitarybiniu, tačiau gana santūriai tonu, t. y. be aštrių šmeižikiškų išpuolių prieš Tarybų valdžią.

KLAUSIMAS: Ar Jums teko susipažinti su tikrais duomenimis, pagal kuriuos buvo parašytas šis rankraštis?

ATSAKYMAS: Neteko ir jų autorių aš nežinau.

KLAUSIMAS: Kas Jums davė šį antitarybinį rankraštį?

ATSAKYMAS: Tiksliai neprisimenu: arba generalinis vikaras LABUKAS arba kancleris KIŠKIS.

KLAUSIMAS: Kas buvo šio rankraščio autorius ir kas jį išspausdino mašinėle?

ATSAKYMAS: Tiksliai nežinau, bet jį parašė ir išspausdino KIŠKIS arba LABUKAS.

KLAUSIMAS: Kokią nuomonę Jūs pareiškėte, perskaitęs rankraštį?

ATSAKYMAS: Minėtą antitarybinį rankraštį aš turėjau keletą dienų, o po to, kiek pamenu, jį grąžinau į kurijos kanceliariją - Kiškiui, jokios ypatingos nuomonės nepareiškiau, nes jame išdėstyti faktai man buvo nežinomi ir aš nebandžiau jų tikrinti, nes jie buvo renkami ne mano pavedimu ir rašomi man nedalyvaujant.

KLAUSIMAS: Ar Jūs su LABUKU ir KIŠKIU kalbėjotės dėl knygos pagal šį rankraštį išleidimo?

ATSAKYMAS: Gal ir kalbėjomės, dabar neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kur šis rankraštis saugomas?

ATSAKYMAS: Nežinau. Po to, kai aš jį grąžinau į kurijos kanceliariją, daugiau jo nebemačiau.

KLAUSIMAS: Koks buvo autorių, parašiusių šią antitarybinę brošiūrą, tikslas?

ОТВЕТ: Мне кажется, что основной целью написания антисоветской рукописи ее авторы преследовали запечатлить исторические факты и укрепить католическую веру среди верующего литовского населения. Истинные цели авторов этой рукописи мне не известны.

ВОПРОС: После изгнания немцев из Литовской ССР Вам КИШКИС и ЛАБУКАС говорили что либо об этой рукописи?

ОТВЕТ: Насколько помню об этой рукописи у меня разговоров с КИШКИС и ЛАБУКАС не было.

ВОПРОС: Вами какие либо документы, хранящиеся в курии, подвергались уничтожению после изгнания немцев из Литовской ССР и давали ли Вы на этот счет указания подчиненному Вам духовенству?

ОТВЕТ: Лично мною никакие документы не уничтожались и указаний по этому вопросу подчиненному мне духовенству я не давал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Man atrodo, kad pagrindinis šio antitarybinio rankraščio tikslas buvo istorinių faktų įamžinimas ir tikėjimo sustiprinimas tarp tikinčiųjų lietuvių. Tikrųjų šio rankraščio autorių tikslų aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ar po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR KIŠKIS ir LABUKAS ką nors sakė Jums apie šį rankraštį?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, apie šį rankraštį mes su KIŠKIU ir LABUKU nesikalbėjome.

KLAUSIMAS: Ar po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR Jūs sunaikinote kokius nors dokumentus, saugotus kurijoje, ir ar davėte dėl to nurodymus Jums pavaldiems dvasininkams?

ATSAKYMAS: Aš asmeniškai jokių dokumentų nenaikinau ir nurodymų man pavaldiems dvasininkams šiuo klausimu nedaviau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 2 февраля 1947 года.

Допрос начат в 10 часов.

Допрос окончен в 17 часов.

ВОПРОС: Кому персонально из ксендзов Вы давали безсрочные отпуска по мотивам, что они опасались ареста органами Советской власти и кого из ксендзов по этим же мотивам перебрасывали с одного места службы на другое?

ОТВЕТ: Насколько мне помнится, что было два случая, когда я по указанным мотивам дал отпуска ксендзам ПЕТКЯВИЧЮС, о нем я дал показания на допросе от 28 января 1947 года, и ШАТАС Адольфасу или Альфонсасу.

ВОПРОС: Расскажите в связи с чем вы дали отпуск ксендзу ШАТАС?

ОТВЕТ: В 1945 году, даты точно не помню, но это было летом, ксендз ШАТАС, в каком приходе он в от время служил сейчас не помню, приехал в курию и сообщил мне, что к нему в квартиру пришли двое вооруженных лиц, потребовали с него документы, а затем предложили ему следовать с ними. В пути следования ШАТАС от этих лиц сбежал, при том в него было произведено несколько выстрелов и даже прострелили ему сапог.

Я предложил ШАТАС написать об этом случае на мое имя рапорт, что он и сделал. В рапорте ШАТАС просил дать ему отпуск и освободить его от обязанностей настоятеля костела, а назначить викарным ксендзом в какой либо из костелов. После того ШАТАС служил викарным ксендзом в ряде приходов. Последнее его место работы было в костеле дер. Жилинай, Тракайского уезда, в качестве настоятеля данного костела. Он занял это место после ареста органами Советской власти в октябре 1946 года ксендза ЛИНАРТАС Донатаса. В это время ШАТАС имел от меня продолжительный отпуск, но я его просил временно занять должность настоятеля Жилинского костела, на что он согласился. В указанном костеле ШАТАС прослужил более месяца, а затем выехал в неизвестном для меня направлении. Где находится в данное время ШАТАС я не знаю.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 2 d.

Tardymas pradėtas 10 valandą.

Tardymas baigtas 17 valandą.

KLAUSIMAS: Kam iš kunigų asmeniškai suteikėte neribotas atostogas dėl to, kad jie bijojo Tarybų valdžios organų suėmimo, ir kuriuos kunigus dėl tų pačių motyvų perkėlėte iš vienos tarnybos vietos į kitą?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, buvo du atvejai, kai aš dėl minėtų motyvų suteikiau atostogas kunigams PETKEVIČIUI, apie kurį pasakojau ankstesnio tardymo 1947 m. sausio 28 d. metu, ir ŠATUI Adolfui ar Alfonsui.

KLAUSIMAS: Papasakokite, dėl ko jūs davėte atostogas kunigui ŠATUI?

ATSAKYMAS: 1945 metais, datos tiksliai nepamenu, tačiau tai buvo vasarą, kunigas ŠATAS - kokioje parapijoje jis tuo metu dirbo, nepamenu, - atvažiavo į kuriją ir pranešė man, kad pas jį į butą buvo atėję du ginkluoti asmenys, pareikalavo parodyti dokumentus, o paskui pasiūlė eiti kartu su jais. Vedamas ŠATAS nuo šių asmenų pabėgo, bėgant į jį buvo paleisti keli šūviai, jam net buvo peršautas batas.

Aš pasiūliau ŠATUI apie šį įvykį parašyti man raportą, ką jis ir padarė. Raporte ŠATAS prašė duoti jam atostogas ir atleisti iš klebono pareigų, paskirti vikarų į kokią nors parapiją. Po to ŠATAS dirbo keliose parapijose vikaru. Paskutine jo darbo vieta buvo Trakų apskrities Žilinių k., kur jis buvo bažnyčios klebonu. Šią vietą jis užėmė po to, kai 1946 m. spalio mėnesį Tarybų valdžios organai suėmė kunigą Donatą LINARTĄ. Tuo metu ŠATUI buvau davęs ilgalaikes atostogas, tačiau paprašiau laikinai eiti Žilinių bažnyčios klebono pareigas, su kuo jis sutiko. Minėtoje bažnyčioje ŠATAS dirbo kiek daugiau nei mėnesį, o paskui išvyko nežinoma man kryptimi. Kur šiuo metu yra ŠATAS, aš nežinau.

ВОПРОС: Ксендз ШАТАС вам рассказывал в силу каких причин он опасался ареста?

ОТВЕТ: Кроме того, что я уже показал, ШАТАС мне о себе ничего не рассказывал, что за опасность ему грозила я не знаю.

ВОПРОС: Разве только ксендзам ПЕТКЯВИЧЮС и ШАТАС вы давали отпуска по указанным мотивам?

ОТВЕТ: Насколько я помню, то только им. Переброски ксендзов с одного места работы на другое были довольно часты, но не по мотивам, чтобы помочь им избежать ареста органами Советской власти.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar ŠATAS jums pasakojo, dėl kokių priežasčių jis baiminosi arešto?

ATSAKYMAS: Be to, ką aš jau papasakojau, ŠATAS man daugiau nieko nesakė, koks pavojus jam grėsė, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ar tik kunigams PETKEVIČIUI ir ŠATUI jūs davėte atostogas dėl šių motyvų?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, tik jiems. Kunigai iš vienos darbo vietos į kitą buvo perkelti gana dažnai, tačiau ne dėl to, kad būtų padėta jiems išvengti Tarybų valdžios organų suėmimo.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 4 февраля 1947 года.

Допрос начат в 21 час

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Были ли случаи посещения Вас лицами не духовного звания, проживавшими в гор. Вильнюсе и Каунасе?

ОТВЕТ: Насколько я помню, в 1945 году, даты точно не помню, мою квартиру в гор. Кайседорис посетили две женщины по фамилиям ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ, проживавшие в гор. Вильнюс и раза три меня посещала гр-нка ЗАШТАУТАЙТЕ из гор. Каунас.

ВОПРОС: Кто такие ЛАДИГЕНЕ, ИОУДЕШЕНЕ и ЗАШТАУТАЙТЕ, где Вы с ними познакомились и с какой целью они Вас посещали?

ОТВЕТ: ЛАДИГЕНЕ, имя и отчество ее не знаю, лет 50, познакомился с ней примерно в 1944 году в гор. Вильнюс, во время чествования епископа РЕЙНИС, в связи с шестидесятилетием со дня его рождения. Родственник ее мужа ксендз ЛАДИГА до 1933 года проживал в Советском Союзе, служил ксендзом в католической Житомирской епархии. Арестовывался органами Советской власти, за что не знаю, а в 1933 году вместе со мною был обменен на политзаключенных содержащихся в заключении в Литве. В 1937-1938 году ЛАДИГА умер. Где работала и чем занималась ЛАДИГЕНЕ раньше и теперь, я не знаю, близкого знакомства сней не имел.

ИОУДЕШЕНЕ, имя и отчество ее не знаю, лет 45-50, познакомился с ней примерно в 1944 году в гор. Вильнюс, во время чествования епископа РЕЙНИС, в связи с шестидесятилетием со дня его рождения. Профессия ИОУДЕШЕНЕ мне не известно, где она работала и работает я тоже не знаю, но знаю, что она проживает в гор. Вильнюс, адрес ее мне не известен.

ЗАШТАУТАЙТЕ, имя и отчество ее не знаю, лет около 50, познакомился с ней примерно в 1937 году в гор. Каунас, в то время она была заведующей ремесленной женской школы, ссзданой при обществе "Младенца Иисуса". В последнее время ЗАШТАУТАЙТЕ кажется работала преподавателем в Педагогическом институте гор. Вильнюс или Каунас.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 4 d.

Tardymas pradėtas 21 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Ar buvo tokių atvejų, kad Jus aplankytų pasauliečiai iš Vilniaus ar Kauno?

ATSAKYMAS: Kiek pamenu, 1945 metais, datos tiksliai neprisimenu, pas mane Kaišiadoryse buvo dvi moterys - LADYGIENĖ ir JUODIŠIENĖ, gyvenusios Vilniuje, ir kokius trejetą kartų pas mane buvo ŽOSTAUTAITĖ iš Kauno.

KLAUSIMAS: Kas tokios yra LADYGIENĖ, JUODIŠIENĖ ir ZOŠTAUTAITE, kur su jomis susipažinote ir kokių tikslu jos lankė Jus?

ATSAKYMAS: Su LADYGIENE, vardo ir tėvo vardo nežinau, apie 50 metų, susipažinau Vilniuje apie 1944 metus, kai dalyvavau vyskupo REINIO šešiasdešimtmečio minėjime. Jos vyro giminaitis kunigas LADYGA iki 1933 metų gyveno Tarybų Sąjungoje, dirbo kunigu Žitomiro vyskupijoje. Buvo Tarybų valdžios organų areštuotas, dėl ko, nežinau, o 1933 metais kartu su manimi buvo iškeistas į politinius kalinius iš Lietuvos. 1937 ar 1938 metais LADYGA mirė. Kur LADYGIENĖ dirbo ir ką veikė anksčiau ir dabar, nežinau, artimai su ja pažįstamas nebuvau.

Su JUODIŠIENE, vardo ir tėvo vardo nežinau, apie 45-50 metų, susipažinau apie 1944 metus, kai dalyvavau vyskupo REINIO šešiasdešimtmečio minėjime. JUODIŠIENĖS profesija man nežinoma, kaji dirbo ir dirba, aš taip pat nežinau, tik žinau, kad ji gyvena Vilniuje, adresu nežinau.

Su ZOŠTAUTAITE, vardo ir tėvo vardo nežinau, apie 50 metų, susipažinau apie 1937 metus Kaune, tuo metu ji buvo moterų amatų mokyklos, įsteigtos prie „Kūdikėlio Jėzaus“ draugijos, vedėja. Paskutiniu metu ZOŠTAUTAITE, atrodo, dirbo dėstytoja Pedagoginiame institute Vilniuje ar Kaune.

Близкого знакомства с перечисленными женщинами у меня не было. Специальных каких либо встреч у меня с ними не было, а были чисто случайные встречи. Насколько помню ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ посетили меня в Кайшедорис в 1945 году проездом и были в моей квартире несколько часов в ожидании поезда. У ЗАШТАУТАЙТЕ в Кайшедорис проживает ее родственница или знакомая, точно не знаю, и иногда приезжая к ней, она посещала и меня.

ВОПРОС: Названные три женщины совместно посещали вашу квартиру?

ОТВЕТ: Как я уже выше показал ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ были в моей квартире всего один раз в 1945 году, в полне возможно, что в этот же раз с ними была и ЗАШТАУТАЙТЕ.

ВОПРОС: Вы знаете мужей ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ?

ОТВЕТ: Лично их мужей я не знаю, но со слов ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ мне известно, что их мужья были военнослужащие бывшей Литовской армии, как будто в звании генералов или полковников, в 1940 году они были вывезены в отдаленные районы Советского Союза. Насколько помню ЛАДИГЕНЕ и ИОУДЕШЕНЕ мне говорили, что о месте нахождения своих мужей в данное время сведений не имеют.

ВОПРОС: Расскажите о Вашей встрече с названными женщинами в вашей квартире.

ОТВЕТ: Содержания разговоров при встрече с ЛАДИГЕНЕ, ИОУДЕШЕНЕ и ЗАШТАУТАЙТЕ я не помню, но хорошо помню, что эта встреча не носила делового характера.

ВОПРОС: Кто еще присутствовал во время этой встречи?

ОТВЕТ: Возможно во время чаяпития присутствовал генерал викарий ЛАБУКАС.

ВОПРОС: А разве разговоров на политические темы во время этой встречи не вели?

ОТВЕТ: Хорошо не помню, но мне кажется, что не только с этими женщинами, но и с другими лицами я разговоров на политические темы избегал.

ВОПРОС: Анекдоты антисоветского характера Вы рассказывали?

Su išvardytomis moterimis aš nebuvo artimai pažįstamas. Kokių nors specialių susitikimų su jomis aš neturėjau, susitikimai buvo grynai atsitiktiniai. Kiek prisimenu, LADYGIENĖ ir JUODIŠIENĖ 1945 metais aplankė mane važiuodamos pro šalį ir mano bute keletą valandų laukė traukinio. Kaišiadoryse gyvena ŽOSTAUTAITĖS giminaitė ar pažįstama, tiksliai nežinau, kartais pas ją atvažiuodavo, kartu aplankydavo ir mane.

KLAUSIMAS: Ar minėtos trys moterys buvo kartu Jūsų bute?

ATSAKYMAS: Kaip aš jau anksčiau minėjau, LADYGIENĖ ir JUODIŠIENĖ buvo mano bute iš viso vieną kartą 1945 metais, visiškai gali būti, kad tuo metu su jomis buvo ir ŽOSTAUTAITĖ.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate LADYGIENĖS ir JUODIŠIENĖS vyrus?

ATSAKYMAS: Asmeniškai aš jų nepažįstu, tačiau iš LADYGIENĖS ir JUODIŠIENĖS žodžių man žinoma, kad jų vyrai buvo Lietuvos armijos kariškiai, generolai ar pulkininkai¹⁹, 1940 metais jie buvo išvežti į tolimuosius Tarybų Sąjungos rajonus. LADYGIENĖ ir JUODIŠIENĖ man sakė, kad apie jų buvimo vietą duomenų nėra.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie susitikimą su šiomis moterimis jūsų bute.

ATSAKYMAS: Susitikimo su LADYGIENE, JUODIŠIENE ir ŽOSTAUTAITE metu pokalbių turinio neprisimenu, bet gerai pamenu, kad jie nebuvo dalykinio pobūdžio.

KLAUSIMAS: Kas dar dalyvavo tame susitikime?

ATSAKYMAS: Galbūt geriant arbatą buvo ir generalinis vikaras LABUKAS.

KLAUSIMAS: O argi pokalbių politinėmis temomis šio susitikimo metu nebuvo?

ATSAKYMAS: Gerai neprisimenu, bet man rodos, ne tik su šiomis moterimis, bet ir su kitais asmenimis pokalbių politinėmis temomis aš vengdavau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pasakojote antitarybinio turinio anekdotus?

¹⁹ J. Juodišius - Lietuvos armijos generolas, sovietų valdžios suimtas 1941 m., mirė 1950 m. ypatingajame Abezės lageryje. K. Ladyga- Lietuvos armijos generolas, sovietų valdžios sušaudytas 1941 m.

ОТВЕТ: В присутствии упомянутых женщин я антисоветских анекдотов не рассказывал.

Летом 1945 года меня посетил корреспондент ТАСС по вопросу того, что будто бы в литовских газетах, издаваемых в Америке, появилось сообщение о том, что епископ МАТУЛИОНИС арестован органами Советской власти и с ним жестоко обращаются. Корреспондент мне заявил, что он имеет задание от Москвы написать опровержение по этому клеветническому заявлению и просил меня написать таковое. Я предложил корреспонденту, фамилию которого не знаю, но он прибыл из Вильнюса, написать опровержение лично самому.

Во время встречи корреспондент ТАСС рассказал мне анекдот, содержание которого сводилось к тому, как евреи относятся к Советской власти. Этот анекдот я пересказал в начале 1946 года в здании приемной Кайседорской курии генерал-викарию ЛАБУКАС и приехавшему ко мне по делам службы представителю по делам религиозных култов при Совете Министров ЛССР. Других случаев рассказа мною анекдотов я не помню.

ВОПРОС: Были ли случаи, когда в Вашей квартире в присутствии нескольких лиц читались газеты, издаваемые антисоветским подпольем?

ОТВЕТ: Таких случаев никогда не было.

ВОПРОС: Читали ли Вы антисоветскую литературу совместно с ЛАБУКАС и КИШКИС?

ОТВЕТ: Не помню, но кажется, что не читал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Minėtoms moterims aš politinių antitarybinių anekdotų nepasakojau.

1945 metų vasarą mane aplankė TASS-o korespondentas, jis sakė, kad lietuvių laikraščiuose, leidžiamuose Amerikoje, esą pasirodė pranešimai, jog vyskupas MATULIONIS Tarybų valdžios organų areštuotas ir su juo šiurkščiai elgiamasi. Korespondentas man pareiškė, kad jis turi užduotį iš Maskvos parašyti paneigimą šiam šmeižikiškam pranešimui ir prašė mane jį parašyti. Aš pasiūliau korespondentui, kurio pavardės nežinau, bet jis buvo atvykęs iš Vilniaus, pačiam parašyti paneigimą.

Susitikimo metu TASS-o korespondentas man papasakojo anekdotą apie tai, kaip žydai žiūri į Tarybų valdžią. Šį anekdotą generaliniam vikarui LABUKUI ir pas mane su reikalais atvykusiam religinių kultūrų reikalų tarnybos prie TSRS Ministrų Tarybos atstovui aš perpasakojau 1946 metų pradžioje Kaišiadorių kurijos priimamajame. Kitų atvejų, kad aš būčiau pasakojęs anekdotus, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar buvo atvejų, kai Jūsų bute, dalyvaujant keletui asmenų, būtų skaitomi laikraščiai, leidžiami antitarybinio pagrindo?

ATSAKYMAS: Tokių atvejų niekuomet nebuvo.

KLAUSIMAS: Ar Jūs skaitėte antitarybinę literatūrą kartu su LABUKU ir KIŠKIU?

ATSAKYMAS: Neprisimenu, bet, atrodo, kad neskaičiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 7 февраля 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Почему Вы запрещали ксендзам управляемой Вами епархии объявлять в костелах послания архиепископа РЕЙНИС и прелата ЯКУБАУСКАС по вопросу легализации участников бандформирований?

ОТВЕТ: Пасторские послания с амвона в костелах читаются только своей епархии епископа или послания подписанные всеми епископами Литвы. Ввиду этого послания РЕЙНИС и ЯКУБАУСКАС о том, чтобы участники бандформирований вернулись к мирной жизни, в костелах Кайшедорской епархии не читались, ибо всем ксендзам известна практика о чтении посланий.

ВОПРОС: К Вам обращались ксендзы за разрешением прочесть эти послания, но Вы им запрещали делать это. Следовательно Вы сами не были заинтересованы в искоренении бандитизма в Литве и запрещали проводить работу, направленную на искоренение бандитизма подчиненному Вам духовенству.

ОТВЕТ: Насколько я помню за разрешением прочесть послания ко мне обращались один или два ксендза и я им не разрешал это делать, а если ко мне и обращались большая часть ксендзов по этому вопросу, то всеравно я бы им не разрешал читать верующим в костелах писем архиепископа РЕЙНИС и прелата ЯКУБАУСКАС по мотивам выше изложенным.

ВОПРОС: А какими другими мотивами Вы руководствовались запрещая читать послания направленные на искоренение бандитизма?

ОТВЕТ: Другими мотивами я при этом не руководствовался.

ВОПРОС: Почему Вы сами отказались составить обращение, призывающее участников банд вернуться к мирной жизни?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 7 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs draudėte savo vyskupijos kunigams paskelbti bažnyčiose arkivyskupo REINIO ir prelado JAKUBAUSKO laiškus²⁰ dėl banditų formuočių dalyvių legalizacijos?

ATSAKYMAS: Paprastai iš sakyklos skaitomi tik tos vyskupijos vyskupo arba visų Lietuvos vyskupų pasirašyti ganytojiški laišakai. Dėl to REINIO ir JAKUBAUSKO laišakai, kad banditų formuočių dalyviai grįžtų į taikų gyvenimą, Kaišiadorių vyskupijos bažnyčiose nebuvo skaitomi, nes visi kunigai žino laiškų skaitymo praktiką.

KLAUSIMAS: Į Jus kreipėsi kunigai, prašydami leidimo skaityti šiuos laiškus, bet Jūs draudėte tai daryti. Vadinasi, Jūs pats buvote nesuinteresuotas banditizmo likvidavimu Lietuvoje ir draudėte dirbti banditizmo likvidavimo darbą Jums pavaldiems kunigams.

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, į mane dėl leidimo perskaityti laiškus kreipėsi vienas ar du kunigai ir aš jiems neleidau to daryti, o jeigu dėl to būtų kreipėsi ir daugiau kunigų, aš vis tiek jiems būčiau neleidęs bažnyčiose tikintiesiems skaityti arkivyskupo REINIO ir prelado JAKUBAUSKO laiškus dėl anksčiau nurodytų motyvų.

KLAUSIMAS: O kokius kitus motyvus Jūs turėjote, drausdamas skaityti laiškus, skirtus banditizmui likviduoti?

ATSAKYMAS: Kitokių motyvų aš neturėjau.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs atsisakėte pats parašyti laišką, kviečiantį gaujų dalyvius grįžti į taikų gyvenimą?

²⁰ Kauno arkivyskupijos valdytojo prel. St. Jokubauskio (originale rašoma klaidingai - Jakubauskas) kreipimasis buvo paskelbtas 1945 m. birželio mėn., o arkivysk. M. Reinio rugpjūčio mėn. Arkivysk. M. Reinio laiškas buvo kiek atsargesnis.

ОТВЕТ: На этот вопрос я уже дал ответ на одном из предыдущих допросов. Он сводится к тому, что я всякие объявления в костелах, осуждающие бандитизм, считал не радикальным средством в борьбе против бандитизма. Эти объявления со стороны духовенства создают у участников подполья мнение, что духовенство действует под нажимом органов Советской власти, а не добровольно. Кроме того я не хотел брать на себя моральной ответственности перед участниками бандформирований и их родственниками, так как не был уверен в том, что Советская власть оставит без наказания всех легализовавшихся за совершенные ими преступления.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Į šį klausimą aš jau atsakiau per vieną ankstesnę tardymą. Bet kokius skelbimus bažnyčiose, smerkiančius banditizmą, aš vertinau kaip neradikalią priemonę kovojant su banditizmu. Dėl šių skelbimų pagrindžio dalyviai buvo tos nuomonės, kad dvasininkija tai daro spaudžiama Tarybų valdžios, o ne savanoriškai. Be to, aš nenorėjau prisiimti moralinės atsakomybės banditų formuočių dalyviams ir jų giminėms, nes nebuvau tikras dėl to, kad Tarybų valdžia už padarytus nusikaltimus paliks nenubaudusi tų, kurie legalizavosi.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 8 февраля 1947 года.

Допрос начат в 21 час

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: На допросе от 28 декабря 1946 года Вы показали о том, что в 1945 или 1946 году дважды читали газеты или листовки издаваемые антисоветским националистическим подпольем, но от кого Вы получили их не указали. Намерены Вы и дальше скрывать это?

ОТВЕТ: Я еще раз повторяю, что совершенно не помню, кто мне вручил газеты или листовки выпускаемые участниками антисоветского подполья. Их названия и содержания я также не помню.

ВОПРОС: Вы прекрасно помните, от кого Вы получали антисоветскую нелегальную литературу и умышлено скрываете это от следствия.

ОТВЕТ: Никакого умысла скрыть лиц от которых я получал названую печать у меня нет. Я полагаю, что газеты или листовки мне переданы были кем либо из моих знакомых, иначе от других лиц я бы ее не принял.

ВОПРОС: Какого формата были Вами полученные антисоветские газеты или листовки и каким способом они выполнены?

ОТВЕТ: Насколько помню они были выполнены при помощи шапирографа, на литовском языке на полулисте бумаги.

ВОПРОС: Кем были подписаны эти газеты или листовки?

ОТВЕТ: Организация выпускающая эти газеты или листовки мне не известна, но насколько помню, они были подписаны только начальными буквами, обозначающими название организации.

ВОПРОС: Кому Вы в свою очередь давали читать эти газеты или листовки?

ОТВЕТ: Я помню, что после прочтения эти газеты или листовки сжег и другим лицам их не передавал.

ВОПРОС: Почему Вы, получив газеты или листовки выпускаемые антисоветским националистическим подпольем, не сообщили органам Советской власти о лицах распространявших их?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 8 d.

Tardymas pradėtas 21 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: 1946 m. gruodžio 28 d. tardymo metu Jūs sakėte, kad 1945 ar 1946 metais du kartus skaitėte laikraščius ar atsišaukimus, išleistus antitarybinio nacionalistinio pagrindžio, tačiau kas juos Jums davė, nenurodėte. Ar ir toliau ketinate tai daryti?

ATSAKYMAS: Aš dar kartą kartoju, kad visiškai neprisimenu, kas man davė laikraščius ar atsišaukimus, išleistus antitarybinio pagrindžio dalyvių. Jų pavadinimų ir turinio taip pat neprisimenu.

KLAUSIMAS: Jūs puikiai prisimenate, kas Jums davė antitarybinę nelegalią spaudą ir tyčia tai slepiate nuo tardymo.

ATSAKYMAS: Jokių kėslų slėpti asmenis, iš kurių aš gavau minėtą spaudą neturiu. Aš manau, kad laikraščius ar atsišaukimus man davė kas nors iš mano pažįstamų, nes iš kitų aš būčiau neėmęs.

KLAUSIMAS: Kokio formato buvo Jūsų gauti antitarybiniai laikraščiai ar atsišaukimai ir kaip jie buvo išspausdinti?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, jie buvo išspausdinti šapirografu, lietuvių kalba, ant pusės lapo popieriaus.

KLAUSIMAS: Kas buvo pasirašęs šiuos laikraščius ar atsišaukimus?

ATSAKYMAS: Organizacija, leidžianti šiuos laikraščius ar atsišaukimus man nežinoma, tačiau, kiek prisimenu, jie buvo pasirašyti pirmosiomis raidėmis, reiškiančiomis organizacijos pavadinimą.

KLAUSIMAS: Kam Jūs dar davėte skaityti šiuos laikraščius ar atsišaukimus?

ATSAKYMAS: Pamenu, kad, perskaitęs šiuos laikraščius ar atsišaukimus, sudeginau ir kitiems žmonėms nedaviau.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs, gavęs laikraščius ar atsišaukimus, leidžiamus antitarybinio nacionalistinio pagrindžio, nepranešėte Tarybų valdžios organams apie juos platinančius asmenis?

ОТВЕТ: Мне это не пришло в голову, но если бы и пришло, то я всеравно не сообщил бы о лицах распространявших печать, выпускаемую антисоветским националистическим подпольем, так как этим я бы как епископ подорвал свой авторитет среди духовенства и верующих и кроме того это угрожало бы моей личной безопасности. Затем я не знал, что в обязанность всех граждан СССР законом вменяется доносить о преступлениях совершенных или готовящихся, которые им становятся известными.

ВОПРОС: Только ли по этим мотивам?

ОТВЕТ: Только по этим.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Man tai neatėjo į galvą, bet jeigu ir būtų atėję, aš vis tiek nebūčiau pranešęs apie asmenis, platinančius antitarybinio pagrindo leidžiamą spaudą, nes tai būtų sugriovę mano autoritetą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų, ir, be to, tai grėsė mano asmeniniam saugumui. Aš taip pat nežinojau, kad įstatymas įpareigoja kiekvieną TSRS pilietį pranešti apie daromus ar rengiamus nusikaltimus, apie kuriuos jis sužino.

KLAUSIMAS: Ar tik dėl šių motyvų?

ATSAKYMAS: Tik dėl to.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai,
asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 10 февраля 1947 года.

Допрос начат в 12 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Вы давали указания ксендзам, которые были назначены настоятелями костелов вместо ксендзов арестованных органами Советской власти, чтобы они 2/3 собранных средств от прихожан отдавали родственникам арестованных?

ОТВЕТ: В конце 1945 года органами Советской власти были арестованы ксендзы Кайшедорской епархии БАУЖИС, ВАЛАТКА и ПУЗОНАС. Я дал распоряжение ксендзам заменившим их, чтобы они 2/3 сбора от службы в костеле, передавали в распоряжение родственников арестованных. В обязанность родственников вменялось из переданных им средств содержать на полном иждивении тех ксендзов из приходов которых выделялись эти средства.

ВОПРОС: На какой период времени Вы давали указание отчислять родственникам арестованных ксендзов 2/3 сбора средств?

ОТВЕТ: До тех пор пока не будет известен приговор суда по делам арестованных ксендзов. В частности указанный трем ксендзам или вернее их семьям отчисление производилось до конца 1946 года.

ВОПРОС: Откуда Вы получили такую установку?

ОТВЕТ: Это моя личная инициатива, исходящая из чувства любви к ближнему.

ВОПРОС: В других епархиях тоже существовал такой порядок выплаты средств родственникам арестованных ксендзов?

ОТВЕТ: Как обстояло и обстоит вопрос с выплатой средств родственникам арестованных ксендзов в других епархиях, я не знаю.

ВОПРОС: Передача средств родственникам арестованных производилась через канцелярию Кайшедорской курии?

ОТВЕТ: Нет, эти средства передавались лично ксендзами, которые замещали арестованных.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 10 d.

Tardymas pradėtas 12 valandą

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs davėte nurodymą kunigams, kurie buvo paskirti klebonais į Tarybų valdžios organų areštuotų kunigų vietą kad jie 2/3 iš parapijos surinktų lėšų atiduotų suimtųjų giminėms?

ATSAKYMAS: 1945 metų pabaigoje Tarybų valdžios organai suėmė kunigus BAUŽĮ, VALATKĄ ir PUZONĄ. Aš daviau nurodymą juos pavaduojantiems kunigams, kad jie 2/3 už religinius patarnavimus surinktų lėšų atiduotų suimtųjų giminėms. Jie turėjo visiškai išlaikyti kunigus, iš kurių parapijų buvo skiriamos šios lėšos.

KLAUSIMAS: Kuriam laikui buvo duotas nurodymas skirti 2/3 surinktų lėšų suimtųjų giminėms?

ATSAKYMAS: Iki tol, kol bus paskelbtas teismo nuosprendis suimtiems kunigams. Konkrečiu atveju, minėtų trijų kunigų šeimoms lėšos buvo atskaitomos iki 1946 metų pabaigos.

KLAUSIMAS: Kas Jums davė tokį nurodymą?

ATSAKYMAS: Tai buvo mano asmeninė iniciatyva, kurią paskatino meilės artimui jausmas.

KLAUSIMAS: Ar ir kitose vyskupijose egzistavo tokia lėšų pervedimo suimtų kunigų giminėms tvarka?

ATSAKYMAS: Kaip sprendžiamas lėšų pervedimo suimtų kunigų giminėms klausimas, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ar lėšos suimtųjų giminėms buvo perduodamos per Kaišiadorių kurijos kanceliariją?

ATSAKYMAS: Ne, šias lėšas perduodavo kunigai, pavaduojantys suimtuosius.

ВОПРОС: Вам высказывали ксендзы недовольство таким вашим распоряжением?

ОТВЕТ: Лично мне такие претензии не предъявлялись, но были случаи когда родственники арестованных и ксендзы, которые выплачивали им средства, между собой имели некоторые недорозумения, о которых я знал и старался между ними эти неприязненные отношения исправить.

ВОПРОС: А какую помощь Вы оказывали родственникам арестованных участников банд и антисоветских организаций?

ОТВЕТ: Никакой. Указаний подчиненному мне духовенству по этому вопросу я ни каких не давал. Что делали ксендзы по оказанию помощи семьям участников антисоветского подполья по своей личной инициативе мне не известно.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar kunigai reiškė nepasitenkinimą dėl tokio Jūsų potvarkio?

ATSAKYMAS: Man asmeniškai niekas tokių pretenzijų nereiškė, tačiau buvo atvejų, kai suimtųjų giminės ir kunigai, turėję perduoti lėšas, nesutar-davo. Apie tai sužinojęs, aš stengiausi jų nedraugiškus santykius pataisyti.

KLAUSIMAS: O kokią pagalbą Jūs teikėte suimtų gaujų ir antitarybinių organizacijų dalyvių giminėms?

ATSAKYMAS: Jokios. Šiuo klausimu aš nedaviau jokių nurodymų man pavaldiems kunigams. Kaip kunigai padėdavo antitarybinio pagrindžio da-lyvių šeimoms savo iniciatyva, nežinau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 12 февраля 1947 года.

Допрос начат в 12 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: После изгнания немцев из Литовской ССР Вы давали распоряжение служащим Кайшедорской курии о том, чтобы они спрятали в надежное место ряд циркуляров, переписку и другие документы?

ОТВЕТ: Я допускаю, что с моей стороны с служащими Кайшедорской курии был разговор о необходимости сохранения некоторых документов, имеющих важное значение для курии, но конкретно о каких документах шла речь точно сказать не могу.

ВОПРОС: Где имелось в виду сохранить эти важные для курии документы?

ОТВЕТ: В Кайшедорском кафедральном костеле во второй закрестии, где хранятся книги и разные церковные вещи.

ВОПРОС: Какие документы были перенесены из курии в кафедральный костел?

ОТВЕТ: Мне известно, что часть документов была перенесена в кафедральный костел, но какие именно документы сказать затрудняюсь, поскольку этой операцией лично я не руководил. Об этом должно быть известно канцлеру курии КИШКИС. КИШКИС отбирал документы по своему усмотрению.

ВОПРОС: А разве КИШКИС Вас не информировал, какие документы были перенесены в кафедральный костел?

ОТВЕТ: Возможно и говорил, но я этого не помню.

ВОПРОС: Вам известно, каким образом были размещены документы в кафедральном костеле и давали ли вы на этот счет личные указания?

ОТВЕТ: В 1945 году, даты точно не помню, от КИШКИС или ЛАБУКАС мне стало известно, что документы перенесены из курии в кафедральный костел, размещены во второй закрестии между книгами.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 12 d.

Tardymas pradėtas 12 valandą

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Ar po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR Jūs davėte nurodymą Kaišiadorių kurijos tarnautojams paslėpti patikimoje vietoje cirkulirus, susirašinėjimo ir kitus dokumentus?

ATSAKYMAS: Gali būti, kad aš kalbėjausi su Kaišiadorių kurijos tarnautojais dėl būtinumo išsaugoti kai kuriuos dokumentus, turinčius svarbią reikšmę kurijai, tačiau apie kokius konkrečiai dokumentus buvo kalbama, pasakyti negaliu.

KLAUSIMAS: Kur buvo planuojama išsaugoti šiuos svarbius kurijai dokumentus?

ATSAKYMAS: Kaišiadorių katedros antrojoje zakristijoje, kur laikomos knygos ir kiti bažnytiniai reikmenys.

KLAUSIMAS: Kokie dokumentai buvo pernešti iš kurijos į katedrą?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad dalis dokumentų buvo pernešta į katedrą, bet kokie dokumentai, negaliu pasakyti, nes šiai operacijai aš nevadovavau. Tai turėtų žinoti kurijos kancleris KIŠKIS. KIŠKIS atrinko dokumentus savo nuožiūra.

KLAUSIMAS: O argi KIŠKIS Jūsų neinformavo, kokie dokumentai buvo pernešti į katedrą?

ATSAKYMAS: Gal ir sakė, bet to neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs žinote, kaip buvo sudėti dokumentai katedros zakristijoje ir ar davėte dėl to nurodymus?

ATSAKYMAS: 1945 metais, datos tiksliai neprisimenu, KIŠKIS ar LABUKAS man pasakė, kad dokumentai pernešti iš kurijos į katedrą ir padėti antrojoje zakristijoje, tarp knygų.

ВОПРОС: Вам же хорошо известно какие документы были перенесены в кафедральный костел, так почему же Вы не хотите об этом рассказывать?

ОТВЕТ: Название документов хранящихся в кафедральном костеле мне не известно и скрыть это от следствия у меня намерений нет.

Мне кажется, что среди документов хранящихся в кафедральном костеле, документов компрометирующих меня или кого либо из работников курии не имеется.

ВОПРОС: Вы лично сами знаете где и как размещены документы?

ОТВЕТ: После того, как документы были перенесены во вторую закрестию кафедрального костела, я в указанную комнату не заходил, а поэтому лично сам и не видел порядок размещения этих документов.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Jus gi gerai žinote, kokie dokumentai buvo pernešti į katedrą, kodėl nenorite apie tai papasakoti?

ATSAKYMAS: Katedroje esančių dokumentų pavadinimų aš nežinau ir neturiu kėslų nusišnepti tai nuo tardymo.

Man atrodo, kad tarp katedroje esančių dokumentų mane ar ką nors iš kurios darbuotojų kompromituojančių dokumentų nėra.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pats žinote, kur ir kaip sudėti dokumentai?

ATSAKYMAS: Po to, kai dokumentai buvo pernešti į katedros antrąją zakristiją, aš į minėtą kambarį nebuvo užėjęs, todėl pats ir nemačiau, kaip sudėti dokumentai.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 13 февраля 1947 года.

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: У Вас есть знакомые по фамилии КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Я знаю по фамилии КВЕТКАУСКАС только одного учителя Кайшедорской гимназии.

ВОПРОС: Когда, где и при каких обстоятельствах Вы познакомились с КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: С КВЕТКАУСКАС у меня какого либо близкого личного знакомства не было. Узнал я КВЕТКАУСКАС через некоторое время после принятия мною Кайшедорской епархии, примерно в первой половине 1944 года, при следующих обстоятельствах:

Генерал викарий ЛАБУКАС несколько раз приглашал учителя КВЕТКАУСКАС в помещение Кайшедорской курии с целью произвести ремонт радиоприемников, исправить повреждения в электропроводке и звонной сигнализации, поскольку КВЕТКАУСКАС был специалист в этом деле. В частности КВЕТКАУСКАС ремонтировал личный мой радиоприемник и часы. Во время этих посещений я и познакомился с КВЕТКАУСКАС.

ВОПРОС: Что Вам известно о КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: КВЕТКАУСКАС, имя и отчество его не помню, около 30 лет, выше среднего роста, фигура худощавая, блондин, волосы зачесывал в правую сторону, человек флегматичный, мягкого характера, культурный и образованный, особых примет не имеет, не болтлив, серьезный, увлекается техникой.

До второй половины 1945 года КВЕТКАУСКАС работал в качестве преподавателя в Кайшедорской гимназии, насколько помню, он преподавал физику, а затем был арестован органами Советской власти. Дату ареста КВЕТКАУСКАС я не помню, но его арест последовал через не большой промежуток времени после ареста канцлера КИШКИС, который был арестован 24 июня 1945 года.

ВОПРОС: За что был арестован КВЕТКАУСКАС?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

T ARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 13 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs turite pažįstamų, pavarde KVETKAUSKAS?

ATSAKYMAS: Pavarde KVETKAUSKAS aš pažįstu tik vieną Kaišiadorių gimnazijos mokytoją.

KLAUSIMAS: Kada, kur ir kokiomis aplinkybėmis Jūs susipažinote su KVETKAUSKU?

ATSAKYMAS: Aš nebuvo asmeniškai labai artimai pažįstamas su KVETKAUSKU. Apie KVETKAUSKĄ sužinojau po to, kai tapau Kaišiadorių vyskupu, maždaug 1944 metų pirmojoje pusėje, tokiomis aplinkybėmis:

Generalinis vikaras LABUKAS keletą kartų buvo pakvietęs mokytoją KVETKAUSKĄ į Kaišiadorių kuriją sutaisyti radijo imtuvų, sutvarkyti elektros instaliaciją ir skambutinę signalizaciją, nes KVETKAUSKAS buvo šių dalykų specialistas. KVETKAUSKAS taip pat taisė mano radijo imtuvą ir laikrodį. Šių apsilankymų metu aš ir susipažinau su KVETKAUSKU.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie KVETKAUSKĄ?

ATSAKYMAS: KVETKAUSKAS, jo vardo ir tėvo vardo neprisimenu, apie 30 metų, aukštesnis nei vidutinio ūgio, liesokas, blondinas, plaukus šukavo į dešinę pusę, žmogus flegmatiškas, švelnaus charakterio, kultūringas ir išsilavinęs, ypatingų požymių neturi, nešnekus, rimtas, domisi technika.

Iki 1945 metų antros pusės KVETKAUSKAS dirbo mokytoju Kaišiadorių gimnazijoje, kiek prisimenu, dėstė fiziką, po to buvo suimtas Tarybų valdžios organų. KVETKAUSKO suėmimo datos neprisimenu, bet jis buvo suimtas greitai po kanclerio KIŠKIO suėmimo, kuris buvo suimtas 1945 metų birželio 24 dieną.

KLAUSIMAS: Dėl ko buvo suimtas KVETKAUSKAS?

ОТВЕТ: Мне это не известно.

ВОПРОС: Сколько времени содержался под стражей КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Точно ответить затрудняюсь, но КВЕТКАУСКАС содержался под стражей несколько месяцев.

ВОПРОС: В связи с чем КВЕТКАУСКАС был освобожден из под стражи?

ОТВЕТ: Очевидно состав преступления, за которое он был арестован, следствием установлен не был.

ВОПРОС: Вы встречались с КВЕТКАУСКАС после его освобождения из под стражи?

ОТВЕТ: Да, встречался несколько раз в здании Кайшедорской курии, когда он заходил к ЛАБУКАС. Встречался больше с ним в помещении столовой курии.

ВОПРОС: КВЕТКАУСКАС вам рассказывал об обстоятельствах своего ареста и освобождения из под стражи?

ОТВЕТ: О содержании дела, по которому КВЕТКАУСКАС был арестован, он мне лично не рассказывал, а говорил только о своем пребывании в тюрьме г. Вильнюс, при этом, насколько помню, он отрицательные настроения не высказывал. Подробностями его дела я не интересовался, а сам он об этом не рассказывал.

ВОПРОС: С какой целью КВЕТКАУСКАС посещал ЛАБУКАС и Вас после его освобождения из под стражи?

ОТВЕТ: КВЕТКАУСКАС как и раньше заходил в курию с целью произвести какой либо ремонт радиоприемников, электроосвещения и прочих вещей. Лично сам я КВЕТКАУСКАС никогда не приглашал, он приходил по приглашению ЛАБУКАС.

ВОПРОС: Только ли с этой целью посещал Вас и ЛАБУКАС КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Мне известно, что только с этой целью.

ВОПРОС: А разве разговоров на политические темы Вы и ЛАБУКАС с КВЕТКАУСКАС не вели?

ОТВЕТ: Насколько помню в моем присутствии разговоров с КВЕТКАУСКАС на политические темы не велось.

ATSAKYMAS: Aš to nežinau.

KLAUSIMAS: Kiek laiko KVETKAUSKAS buvo suimtas?

ATSAKYMAS: Tiksliai pasakyti negaliu, tačiau jis buvo suimtas keletą mėnesių.

KLAUSIMAS: Kodėl KVETKAUSKAS buvo paleistas?

ATSAKYMAS: Turbūt tie nusikaltimai, už kuriuos jis buvo suimtas, tardymo metu nebuvo nustatyti.

KLAUSIMAS: Ar Jūs buvote susitikęs su KVETKAUSKU po to, kai jis buvo paleistas?

ATSAKYMAS: Taip, keletą kartų buvau susitikęs Kaišiadorių kurijos patalpose, kai jis užeidavo pas LABUKĄ. Dažniausiai susitikdavome kurijos valgomajame.

KLAUSIMAS: Ar KVETKAUSKAS Jums pasakojo apie suėmimo ir paleidimo aplinkybes?

ATSAKYMAS: Dėl ko buvo suimtas, KVETKAUSKAS man nepasakojo, kalbėjo tik apie buvimą kalėjime Vilniuje, kiek prisimenu, negatyvių nuotaikų neišsakė. Jo bylos detalėmis aš nesidomėjau, o jis pats man apie tai nepasakojo.

KLAUSIMAS: Kokių tikslų po paleidimo į laisvę KVETKAUSKAS lankydavosi pas LABUKĄ ir Jus?

ATSAKYMAS: KVETKAUSKAS, kaip ir anksčiau, ateidavo į kuriją pataisyti radijo imtuvų, elektros apšvietimo ir pan. Aš asmeniškai jo niekada nekviečiau, jis ateidavo LABUKO kvietimu.

KLAUSIMAS: Ar tik dėl to KVETKAUSKAS lankydavosi pas LABUKĄ ir Jus?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad tik dėl to.

KLAUSIMAS: O argi Jūs ir LABUKAS su KVETKAUSKU nekalbėjote politinėmis temomis?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, man dalyvaujant pokalbių politinėmis temomis su KVETKAUSKU nebuvo.

ВОПРОС: Обсуждались ли вопросы, связанные с деятельностью антисоветского подполья?

ОТВЕТ: Возможно, что когда либо между мной КВЕТКАУСКАС и ЛАБУКАС рассказывались отдельные эпизоды из деятельности подполья, но сейчас этого не помню.

ВОПРОС: Кто еще присутствовал при ваших разговорах с КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Не исключена возможность, когда разговор происходил за чашкой чая, в это время присутствовали ксендзы БАЛЬНИС и ЖИЖАУСКАС, служащие в курии в качестве нотариусов.

ВОПРОС: Где в данное время находится КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Примерно в начале 1946 года КВЕТКАУСКАС переехал на жительство в гор. Вильнюс. С его слов мне известно, что он работал в качестве лаборанта в лаборатории Вильнюсского университета.

ВОПРОС: Проживая и работая в Вильнюсе КВЕТКАУСКАС приезжал в гор. Кайшедорис? Если да, то встречались ли Вы с ним?

ОТВЕТ: КВЕТКАУСКАС приезжал из Вильнюса несколько раз в гор. Кайшедорис и во время этих приездов он заходил в курию, где я с ним и встречался.

ВОПРОС: Зачем КВЕТКАУСКАС приезжал в гор. Кайшедорис?

ОТВЕТ: Точно не знаю, но полагаю, что он приезжал за продуктами к своим родителям, проживающим в Кайшедорском уезде, но где именно проживают его родители я не знаю. С родственниками КВЕТКАУСКАС я вообще не знаком. Насколько мне известно КВЕТКАУСКАС не женат.

ВОПРОС: Был ли знаком КВЕТКАУСКАС с канцлером курии КИШКИС?

ОТВЕТ: Я полагаю, что был знаком и даже в этом уверен.

ВОПРОС: Вы видели когда либо КВЕТКАУСКАС и КИШКИС вместе?

ОТВЕТ: Мне их видеть вместе не приходилось.

ВОПРОС: Интересовался ли КВЕТКАУСКАС у Вас делом КИШКИС?

ОТВЕТ: Разговор возможно был только о месте нахождения КИШКИС.

ВОПРОС: Вам КВЕТКАУСКАС рассказывал о своей связи с КИШКИС?

KLAUSIMAS: Ar buvo svarstomi klausimai, susiję su antitarybinio pagrindžio veikla?

ATSAKYMAS: Galbūt, kada nors aš, LABUKAS ir KVETKAUSKAS aptardavome atskirus pagrindžio veiklos epizodus, bet dabar neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kas dar dalyvaudavo jūsų pokalbiuose su KVETKAUSKU?

ATSAKYMAS: Gali būti, kad kai pokalbiai vykdavo prie arbatos puodelio, juose dalyvaudavo kunigai BALNYS ir ŽIŽAUSKAS, kurijos notarai.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu yra KVETKAUSKAS?

ATSAKYMAS: Apie 1946 metų pradžią KVETKAUSKAS persikėlė gyventi į Vilnių. Jis sakė, kad dirba laborantu Vilniaus universiteto laboratorijoje.

KLAUSIMAS: Ar gyvendamas ir dirbdamas Vilniuje KVETKAUSKAS atvažiuodavo į Kaišiadoris? Jei taip, tai ar susitikdavote su juo?

ATSAKYMAS: KVETKAUSKAS buvo atvažiuojęs į Kaišiadoris keletą kartų ir užeidavo į kuriją kur su juo ir susitikdavau.

KLAUSIMAS: Ko KVETKAUSKAS atvažiuodavo į Kaišiadoris?

ATSAKYMAS: Tiksliai nežinau, tačiau manau, kad jis atvažiuodavo pas savo tėvus, gyvenančius Kaišiadorių apskrityje, kur, tiksliai nežinau, pasiimti maisto produktų. KVETKAUSKO giminaičių aš visiškai nepažįstu. Kiek aš žinau, KVETKAUSKAS nevedęs.

KLAUSIMAS: Ar KVETKAUSKAS ir kurijos kancleris KIŠKIS buvo pažįstami?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad buvo pažįstami, ir netgi esu tuo įsitikinęs.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kada nors matėte KVETKAUSKĄ ir KIŠKĮ kartu?

ATSAKYMAS: Man neteko jų matyti kartu.

KLAUSIMAS: Ar KVETKAUSKAS pas Jus domėjosi KIŠKIO byla?

ATSAKYMAS: Buvo kalbėtasi galbūt tik apie KIŠKIO buvimo vietą.

KLAUSIMAS: Ar KVETKAUSKAS Jums pasakojo apie savo santykius su KIŠKIU?

ОТВЕТ: Не рассказывал и я его об этом не спрашивал.

ВОПРОС: Когда Вы в последний раз встречались с КВЕТКАУСКАС?

ОТВЕТ: Приблизительно в начале ноября 1946 года в здании Кайшедорской курии, куда он приезжал из гор. Вильнюс.

ВОПРОС: Вам известно, что КИШКИС брал из курии к себе на квартиру печатную технику?

ОТВЕТ: Печатная техника была в распоряжении КИШКИС и возможно когда либо он брал к себе на квартиру пишущую машинку или шапирограф, но лично мне наблюдать этого не приходилось.

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что Вы лично от КИШКИС получали нелегальные антисоветские газеты. Будете ли Вы отрицать это?

ОТВЕТ: Я отрицать этого не буду, но хорошо не помню. Если КИШКИС дал показания, что он мне давал нелегальные антисоветские газеты, то его показания я подтверждаю.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Nepasakojo ir aš apie tai jo neklausinėjau.

KLAUSIMAS: Kada Jūs paskutinį kartą buvote susitikęs su KVETKAUSKU?

ATSAKYMAS: Apytikriai 1946 metų lapkričio pradžioje Kaišiadorių kurijoje, kai jis buvo atvažiavęs iš Vilniaus.

KLAUSIMAS: Ar Jūs žinote, kad KIŠKIS iš kurijos į savo butą pasiimdavo spausdinimo techniką?

ATSAKYMAS: Spausdinimo technika buvo KIŠKIO žinioje ir galbūt jis kada nors buvo pasiėmęs spausdinimo mašinėlę ar šapirografą pas save į butą, tačiau aš asmeniškai to nepastebėjau.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Jūs iš KIŠKIO gaudavote nelegalių antitarybinių laikraščių. Ar Jūs tai neigsite?

ATSAKYMAS: Aš to neneigsiu, tačiau gerai nepamenu. Jeigu KIŠKIS sakė, kad jis man duodavo nelegalių antitarybinių laikraščių, aš jo parodymus patvirtinu.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 20 февраля 1947 года.

Допрос начат в 13 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Намечалось ли руководством католического духовенства Литвы провести 2-ой Эухаристический конгресс?

ОТВЕТ: 2-ой Эухаристический конгресс намечалось созвать в июне 1944 года в гор. Каунас. Решение о созыве конгресса было принято на конференции епископов, состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас.

ВОПРОС: В связи с чем намечалось созвать 2-ой Эухаристический конгресс?

ОТВЕТ: Инициатором созыва этого конгресса был митрополит СКВИРЕЦКАС, который поставил этот вопрос на обсуждение конференции епископов. Конгресс намечалось провести в связи с 10-ти летней годовщиной со дня созыва 1 -го Эухаристического конгресса.

ВОПРОС: Какие политические цели преследовались созывом этого конгресса?

ОТВЕТ: Созывом конгресса политических целей не преследовалось, а только чисто религиозные.

ВОПРОС: Какие подготовительные мероприятия были намечены конференцией епископов к созыву этого конгресса?

ОТВЕТ: Конференция наметила:

- 1) создать центральный комитет, в обязанность которого вменялось провести всю подготовительную работу к созыву конгресса составление программы его проведения. Членов центрального комитета назначал митрополит СКВИРЕЦКАС;
- 2) сбор денежных средств для проведения конгресса;
- 3) выпустить пасторское послание для верующих за подписью всех епископов по поводу созыва конгресса;
- 4) разработать текст приветствия ПИЮ XII в связи с созывом конгресса, под которым собрать подписи всех верующих католиков Литвы.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 20 d.

Tardymas pradėtas 13 valandą

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Ar Lietuvos katalikų dvasininkijos vadovybė numatė surengti 2-ąjį Eucharistinį kongresą?

ATSAKYMAS: 2-ąjį Eucharistinį kongresą buvo numatyta sušaukti 1944 metų birželio mėnesį Kaune. Sprendimas sušaukti kongresą buvo priimtas vyskupų konferencijoje, įvykusioje 1943 metų rudenį Kaune.

KLAUSIMAS: Dėl ko buvo numatyta surengti 2-ąjį Eucharistinį kongresą?

ATSAKYMAS: Šio kongreso iniciatorius buvo metropolitas SKVIRECKAS, jis iškėlė šį klausimą vyskupų konferencijai svarstyti.

Kongresą buvo numatoma surengti 10 metų 1-ojo Eucharistinio kongreso jubiliejaus proga.

KLAUSIMAS: Kokie buvo politiniai šio kongreso tikslai?

ATSAKYMAS: Rengiant kongresą politinių tikslų neturėta, tik grynai religiniai.

KLAUSIMAS: Kokios kongreso parengiamosios priemonės buvo numatytos vyskupų konferencijoje?

ATSAKYMAS: Konferencijoje buvo numatyta:

- 1) sudaryti centro komitetą, kurį įpareigoti atlikti visą parengiamąjį kongreso darbą ir parengti jo programą. Centro komiteto narius skyrė metropolitas SKVIRECKAS;
- 2) rinkti lėšas kongresui;
- 3) parengti ganytojišką laišką tikintiesiems kongreso proga, pasirašytą visų vyskupų;
- 4) parengti sveikinimo laiško PIJUI XII kongreso proga tekstą, kurį pasirašytų visi tikintieji Lietuvos katalikai.

ВОПРОС: Кто вошел в состав центрального комитета по подготовке конгресса?

ОТВЕТ: Состав центрального комитета мне не известен.

ВОПРОС: Какая цель преследовалась сбором подписей всех верующих католиков Литвы под приветствием ПИЮ XII?

ОТВЕТ: Чтобы показать, что действительно все католики Литвы приветствуют ПИЮ XII, как выражение преданности апостольскому престолу.

ВОПРОС: Пасторское послание для верующих за подписью всех епископов по поводу созыва конгресса было выпущено?

ОТВЕТ: Было выпущено примерно в конце ноября 1943 года.

ВОПРОС: Вы подписывали это послание?

ОТВЕТ: Да, подписывал.

ВОПРОС: Вам предъявляется копия этого послания. Скажите Вы его подписывали?

ОТВЕТ: Да.

ВОПРОС: Вы говорите, что конгресс политических целей не ставил, а почему подписанное Вами пасторское послание по поводу созыва конгресса, содержит ряд антисоветских выпадов и направлено против большевизма, против Советского Союза и его сторонников в Литве?

ОТВЕТ: Потому, что большевизм и Советская власть проповедуют атеизм.

ВОПРОС: 9-го декабря 1943 года Вы написали личное пасторское послание в связи созывом 2-го Эухаристического конгресса, в котором Вы писали:

“Собравшись на конгресс будем молиться Эухаристическому Иисусу просить мира если война будет продолжаться. Если же во всем мире будет господствовать мир, с радостью будем благодарить Иисуса, что остановил розгу войны и помешал в 1941 году большевикам проводить работу по уничтожению нашей нации...”

и дальше:

“По случаю 2-го Эухаристического конгресса произвести воспоминания для почтения погибших за родину партизан...”

Разве из этих выдержек из Вашего послания не видно, что созыв конгресса имел политический смысл.

KLAUSIMAS: Kas įėjo į kongreso parengiamojo centro komiteto sudėtį?

ATSAKYMAS: Centro komiteto sudėties aš nežinau.

KLAUSIMAS: Koks buvo visų tikinčiųjų Lietuvos katalikų parašų ant sveikinimo laiško PIJUI XII rinkimo tikslas?

ATSAKYMAS: Kad būtų parodyta, jog iš tikrųjų visi Lietuvos katalikai sveikina PIJŲ XII - kaip ištikimybės apaštalų sostui išraiška.

KLAUSIMAS: Ar buvo paskelbtas tikintiesiems visų vyskupų parašytas ganytojiškas laiškas kongreso proga?

ATSAKYMAS: Buvo paskelbtas apie 1943 metų lapkričio pabaigą.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pasirašėte šį laišką?

ATSAKYMAS: Taip, pasirašiau.

KLAUSIMAS: Jums pateikiama šio laiško kopija. Jūs ją pasirašėte?

ATSAKYMAS: Taip.

KLAUSIMAS: Jūs sakote, kad kongresas neturėjo politinių tikslų, tai kodėl Jūsų pasirašytame ganytojiškame laiške šio kongreso proga yra keletas anti-tarybinių išpuolių prieš bolševizmą, prieš Tarybų Sąjungą ir jos šalininkus Lietuvoje.

ATSAKYMAS: Todėl, kad bolševizmas ir Tarybų valdžia išpažįsta ateizmą.

KLAUSIMAS: 1943 metų gruodžio 9 dieną Jūs parašėte atskirą ganytojišką laišką 2-ojo Eucharistinio kongreso proga, kuriame teigėte:

„Susirinkę į kongresą meldsimės Eucharistiniam Jėzui, prašydami taikos, jeigu karas tęsis. Jeigu visame pasaulyje viešpataus taika, dėkosime Jėzui, kad sustabdė karo rykštę ir sutrukdė 1941 metais bolševikams sunaikinti mūsų tautą...“ ir toliau:

„2-ojo Eucharistinio kongreso proga reikia prisiminti ir pagerbti žuvusius už tėvynę, partizanus...“

Argi iš šių Jūsų laiško ištraukų nematyti, kad kongreso sušaukimas turėjo politinę prasmę.

ОТВЕТ: Я признаю, что в написанном мною послании имеются на лицо элементы политики. Почему я писал эти строки мною уже даны показания на предыдущих допросах и больше к этому добавить что либо не имею.

ВОПРОС: Какую практическую работу Вы провели в связи с подготовкой к конгрессу?

ОТВЕТ: Написан одно пасторское послание, были созданы приходские комитеты по подготовке к конгрессу и в одном или двух приходах, управляемой мною епархии, был проведен сбор средств для нужд конгресса.

ВОПРОС: Почему не состоялся конгресс?

ОТВЕТ: В следствии того, что к Литве приближался фронт и обстановка не соответствовала проведению конгресса. Проведение конгресса в указанное время популярности среди верующих и духовенства не имела.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš pripažįstu, kad mano parašytame laiške yra politikos elementų. Kodėl rašiau šias eilutes, jau sakiau praėjusių tardymų metu ir daugiau ką nors pridėti neturiu.

KLAUSIMAS: Kokį praktinį darbą Jūs atlikote, rengiantis kongresui?

ATSAKYMAS: Parašiau ganytojišką laišką. Parapijose buvo sudaryti pasirengimo kongresui komitetai ir vienoje ar dvejose mano valdomos vyskupijos parapijose buvo surinktos lėšos kongreso reikmėms.

KLAUSIMAS: Kodėl kongresas neįvyko?

ATSAKYMAS: Dėl to, kad link Lietuvos artėjo frontas ir padėtis netiko kongresui. Numatytu laiku kongresas nebūtų buvęs populiarus tarp tikinčiųjų ir dvasininkijos.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 3 марта 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: На допросе от 20 февраля 1947 года Вы показали о том, что в связи с подготовкой к 2-ому Эухаристическому конгрессу в управляемой Вами Кайшедорской епархии были созданы приходские комитеты. Дайте более подробные показания о составе и деятельности этих комитетов.

ОТВЕТ: Мною было дано указание ксендзам епархии создать приходские комитеты по подготовке к конгрессу, но сколько было создано таких комитетов и какую работу они провели по подготовке к конгрессу, я не знаю.

Поскольку было очевидно, что конгресс в намеченное время созвать не удастся, то вся подготовительная работа к нему была приостановлена и я даже не интересовался, что по этому вопросу проделали подчиненные мне ксендзы.

ВОПРОС: Был ли заготовлен проект приветствия Папе Римскому в связи с созывом конгресса?

ОТВЕТ: На конференции епископов, состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас, было принято решение в связи с созывом конгресса послать приветствие Папе Римскому за подписью всех католиков Литвы, но оно составлено не было, а поэтому не проводился и сбор подписей католиков Литвы.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m.kovo 3 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: 1947 metų vasario 20 dienos tardymo metu Jūs sakėte, kad 2-ajam Eucharistiniam kongresui pasirengti Jūsų valdomoje Kaišiadorių vyskupijoje buvo sudaryti parapsieniai komitetai. Papasakokite detaliau apie tų komitetų sudėtį ir veiklą.

ATSAKYMAS: Aš buvau davęs vyskupijos kunigams nurodymą sudaryti pasirengimo kongresui komitetus parapsijose, tačiau kiek tokių komitetų buvo sudaryta ir koki pasirengimo kongresui darbajie nuveikė, aš nežinau.

Kadangi buvo akivaizdu, jog numatytu laiku kongreso surengti nepavyks, visas parengiamasis darbas buvo sustabdytas, ir aš netgi nesidomėjau, ką šiuo klausimu nuveikė man pavaldūs kunigai.

KLAUSIMAS: Ar buvo parengtas sveikinimo Romos popiežiui kongreso proga projektas?

ATSAKYMAS: Vyskupų konferencijoje, vykusioje 1943 metų rudenį Kaune, buvo nutarta kongreso proga pasiųsti sveikinimą Romos popiežiui su visų Lietuvos katalikų parašais, tačiau jis nebuvo parengtas, todėl nebuvo renkami ir Lietuvos katalikų parašai.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 5 марта 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Вам известно о том, что в апреле 1943 года в гор. Каунас была проведена конференция представителей Литовской Генеральной области?

ОТВЕТ: Да, известно, но содержание решений принятых этой конференцией сейчас воспроизвести затрудняюсь.

ВОПРОС: Посылались ли представители от духовенства Кайшедорской епархии на эту конференцию?

ОТВЕТ: Делегатов на Каунасскую конференцию представителей Литовской Генеральной области от духовенства Кайшедорской епархии не посылалось, но на этой конференции участвовал прелат Кайшедорской курии ВАЙЧУЛИС.

ВОПРОС: Известно, что участники этой конференции были избранными лицами. Скажите кем же был избран на конференцию прелат ВАЙЧУЛИС?

ОТВЕТ: Я не знаю кем был избран на конференцию прелат ВАЙЧУЛИС и я не помню, чтобы он мне об этом говорил.

ВОПРОС: Откуда же Вам известно, что прелат ВАЙЧУЛИС был участником конференции?

ОТВЕТ: За несколько дней до созыва конференции ВАЙЧУЛИС обратился ко мне за разрешением принять участие в работе конференции, но я ему такого разрешения не дал. Затем ВАЙЧУЛИС по этому вопросу ко мне обращался еще два или три раза и настойчиво просил разрешить ему поехать на конференцию. Благодаря его настойчивости я его просьбу удовлетворил.

ВОПРОС: Почему Вы сначала отказали в просьбе ВАЙЧУЛИС а потом ее удовлетворили?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

T ARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 5 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs žinote apie tai, kad 1943 metų balandžio mėnesį Kaune vyko Lietuvos Generalinės srities atstovų konferencija?

ATSAKYMAS: Taip, žinau, tačiau atpasakoti šioje konferencijoje priimtų sprendimų turinio negalėčiau.

KLAUSIMAS: Ar į šią konferenciją buvo siunčiami Kaišiadorių vyskupijos dvasininkų atstovai?

ATSAKYMAS: Į Lietuvos Generalinės srities atstovų konferenciją Kaune Kaišiadorių vyskupijos dvasininkų atstovai nebuvo siunčiami, tačiau šioje konferencijoje dalyvavo Kaišiadorių kurijos prelatas VAIČIULIS²¹.

KLAUSIMAS: Yra žinoma, kad šios konferencijos dalyviai buvo renkami. Sakykite, kas gi į konferenciją išrinko prelatą VAIČIULĮ?

ATSAKYMAS: Aš nežinau, kas į konferenciją išrinko prelatą VAIČIULĮ, ir neprisimenu, kad jis man apie tai būtų ką nors sakęs.

KLAUSIMAS: Tai iš kur Jūs žinote, kad prelatas VAIČIULIS dalyvavo konferencijoje?

ATSAKYMAS: Likus keletui dienų iki konferencijos, VAIČIULIS kreipėsi į mane, prašydamas leidimo dalyvauti konferencijoje, tačiau aš jam tokio leidimo nedaviau. Po to VAIČIULIS dar du ar tris kartus dėl to kreipėsi į mane ir primygtinai prašė leisti jam vykti į konferenciją. Neatsispyręs jo spaudimui, aš jo prašymą patenkinau.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs iš pradžių atmetėte VAIČIULIO prašymą, o po to jį patenkinote?

²¹ Vincentas Vaičiulis (1891—1960) - sovietų valdžios suimtas 1945 m. ir nuteistas 10 metų lagerio. Taip pat ir p. 31.

ОТВЕТ: Я сначала не удовлетворил просьбу ВАЙЧУЛИС потому, что указанная конференция носила политический характер, но затем уступил настойчивой просьбе ВАЙЧУЛИС и удовлетворил его просьбу.

ВОПРОС: Следовательно ВАИЧУЛИС на конференции участвовал по своей личной инициативе?

ОТВЕТ: Я думаю, что по своей личной инициативе, но не исключена возможность, что ВАИЧУЛИС был кем либо делегирован на конференцию, но только не Кайшедорской курией. Лично от меня он только получил разрешение на участие в конференции.

ВОПРОС: После конференции прелат ВАИЧУЛИС информировал Вас о работе и решениях принятых конференцией?

ОТВЕТ: Прелат ВАИЧУЛИС после конференции, даты точно не помню, будучи в курии, в присутствии прелата ЛАБУКАС и кажется канцлера КИШКИС рассказывал мне о конференции, повторив то, что было известно из газет.

ВОПРОС: Что Вам известно об участии прелата ВАЙЧУЛИС в деятельности созданных немцами обществах и комитетах?

ОТВЕТ: Мне об этом ничего не известно.

ВОПРОС: Разве ВАИЧУЛИС не рассказывал Вам об этом?

ОТВЕТ: Нет, не рассказывал.

ВОПРОС: Что Вам известно о политической деятельности ВАЙЧУЛИС?

ОТВЕТ: Кроме участия ВАИЧУЛИС в 1943 году на конференции представителей Литовской Генеральной области, мне о его политической и антисоветской деятельности ничего не известно.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Iš pradžių aš atmečiau VAIČIULIO prašymą dėl to, kad nurodytoji konferencija buvo politinio pobūdžio, tačiau po to nusileidau primygtiniams jo prašymams.

KLAUSIMAS: Vadinasi, VAIČIULIS konferencijoje dalyvavo savo paties iniciatyva?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad savo paties iniciatyva, tačiau gali būti, kad VAIČIULI kas nors ir delegavo į konferenciją, tačiau tik ne Kaišiadorių kurija, aš jam tik daviau leidimą dalyvauti konferencijoje.

KLAUSIMAS: Ar po konferencijos prelatas VAIČIULIS informavo Jus apie konferencijos darbą ir priimtus nutarimus?

ATSAKYMAS: Prelatas VAIČIULIS po konferencijos, tikslios datos neprisimenu, būdamas Kaišiadorių kurijoje, dalyvaujant prelatui LABUKUI ir, atrodo, kancleriui KIŠKIUI, pasakojo man apie konferenciją, pakartodamas tai, kas buvojau žinoma iš laikraščių.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie prelado VAIČIULIO dalyvavimą vokiečių įkurtose draugijose ir komitetuose?

ATSAKYMAS: Aš apie tai nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Argi VAIČIULIS Jums nepasakojo apie tai?

ATSAKYMAS: Ne, nepasakojo.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie VAIČIULIO politinę veiklą?

ATSAKYMAS: Be to, kad VAIČIULIS 1943 metais dalyvavo Lietuvos generalinės srities atstovų konferencijoje, aš daugiau nieko apie jo politinę ar antitarybinę veiklą nežinau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофнлия Юрьевича

от 6 марта 1947 года.

Допрос начат в 1 час

Допрос окончен в 3 часа

ВОПРОС: Вы знаете ксендза ПЕТРИКАС Костас?

ОТВЕТ: Ксендза ПЕТРИКАС я знаю. С лета 1946 года он служил в управляемой мною Кайшедорской епархии.

ВОПРОС: В каких костелах ПЕТРИКАС нес службу?

ОТВЕТ: Сначала ПЕТРИКАС служил викарием в костеле местечка Стаклишки, Тракайского уезда, затем викарием в костеле местечка Жасляй, Кайшедорского уезда, потом он был назначен мною временно исполняющим обязанности настоятеля костела в местечке Кернаве, Укмергского уезда, где он и служил до дня моего ареста.

ВОПРОС: Чем объяснить то обстоятельство, что ПЕТРИКАС в течении полгода трижды перебрасывался с одного места службы на другое?

ОТВЕТ: Нехваткой в епархии ксендзов.

ВОПРОС: Только ли поэтому?

ОТВЕТ: Да, других причин к его переброске не было.

ВОПРОС: Откуда прибыл ПЕТРИКАС в вашу епархию?

ОТВЕТ: ПЕТРИКАС прибыл из Тельшайской епархии.

ВОПРОС: Что за причины заставили ПЕТРИКАС уйти из Тельшайской епархии и поступить на службу в в управляемую Вами Кайшедорскую епархию?

ОТВЕТ: Боязнь ареста органами Советской власти.

ВОПРОС: ПЕТРИКАС Вам лично рассказывал об этом?

ОТВЕТ: Да, прибыв ко мне, ПЕТРИКАС сообщил, что оставаться на службе в Тельшайской епархии ему не возможно, так как его могли бы арестовать органы Советской власти и поэтому он с разрешения епископа РАМАНАУСКАС пибыл для несения службы в моей епархии.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 6 d.

Tardymas pradėtas 1 valandą

Tardymas baigtas 3 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate kunigą Kostą PETRIKĄ?

ATSAKYMAS: Kunigą PETRIKĄ aš pažįstu. Nuo 1946 metų vasaros jis dirbo Kaišiadorių vyskupijoje.

KLAUSIMAS: Kokiose bažnyčiose PETRIKAS dirbo?

ATSAKYMAS: Iš pradžių jis dirbo vikaru Stakliškių miestelyje, Trakų apskrityje, po to vikaru Žasliuose, Kaišiadorių apskrityje, po to aš jį paskyriau laikinai einančiu klebono pareigas Kernavėje, Ukmergės apskrityje, kur jis dirbo iki mano suėmimo dienos.

KLAUSIMAS: Kuo paaiškinti tai, kad PETRIKAS per pusę metų net tris kartus buvo perkeltas iš vienos vietos į kitą?

ATSAKYMAS: Kunigų trūkumu vyskupijoje.

KLAUSIMAS: Ar tik tuo?

ATSAKYMAS: Taip, daugiau priežasčių jo perkėlinėjimui nebuvo.

KLAUSIMAS: Iš kur PETRIKAS atvyko į Jūsų vyskupiją?

ATSAKYMAS: PETRIKAS atvyko iš Telšių vyskupijos.

KLAUSIMAS: Kokios priežastys PETRIKĄ privertė palikti Telšių vyskupiją ir pereiti dirbti į Jūsų valdomą Kaišiadorių vyskupiją?

ATSAKYMAS: Baimė, kad Tarybų valdžios organų bus suimtas.

KLAUSIMAS: PETRIKAS tai Jums pasakojo asmeniškai?

ATSAKYMAS: Taip. Atvykęs pas mane, PETRIKAS pasakė, kad likti Telšių vyskupijoje jis negalėjo, nes jį galėjo suimti Tarybų valdžios organai, todėl, vyskupui RAMANAUSKUI leidus, jis atvyko dirbti į mano vyskupiją.

ВОПРОС: Что Вам рассказывл ПЕТРИКАС о причинах боязни ареста органами Советской власти?

ОТВЕТ: Хорошо не помню подробностей, но ПЕТРИКАС мне рассказал о том, что служа в костеле местечка Варняй, Тельшайской епархии, он в первой половине 1946 года был арестован органами Советской власти, но ему удалось бежать. При каких обстоятельствах ПЕТРИКАС сбежал из под стражи сейчас не помню, но он мне об этом рассказывал. При побеге в него стреляли, но все кончилось благополучно. Что мне рассказывал ПЕТРИКАС о мотивах его ареста, сейчас не помню.

ВОПРОС: Не помните или не хотите об этом рассказывать?

ОТВЕТ: Не помню.

ВОПРОС: С каким документом к Вам прибыл ПЕТРИКАС?

ОТВЕТ: С письмом от епископа РАМАНАУСКАС, в котором последний удостоверял, что ПЕТРИКАС является священником Тельшайской епархии.

ВОПРОС: А еще что писал РАМАНАУСКАС в письме на Ваше имя?

ОТВЕТ: Насколько помню, РАМАНАУСКАС в письме на мое имя, переданном мне ксендзом ПЕТРИКАС, больше ничего не писал. Этого было достаточно для того, чтобы ПЕТРИКАС принять на службу в управляемую мною епархию.

ВОПРОС: Где хранится указанное письмо?

ОТВЕТ: Мне кажется, что я его уничтожил.

ВОПРОС: Служа в Кайшедорской епархии ПЕТРИКАС уезжал куда либо?

ОТВЕТ: Примерно в августе или сентябре 1946 года ПЕТРИКАС с моего ведома выезжал дней на десять в Вильнюс или Каунас.

ВОПРОС: С какой целью?

ОТВЕТ: ПЕТРИКАС, насколько помню, говорил, что цель его поездки является приобретение одежды, поскольку при своем бегстве из Тельшайской епархии, он совершенно ничего не мог взять из своей одежды.

KLAUSIMAS: Ką PETRIKAS Jums pasakojo apie priežastis, dėl kurių jis bijojo, kad bus suimtas Tarybų valdžios organų?

ATSAKYMAS: Tiksliai neprisimenu detalių, tačiau PETRIKAS man pasakojo, kad, jam dirbant Varnių bažnyčioje, Telšių apskrityje, pirmojoje 1946 metų pusėje jis buvo Tarybų valdžios organų areštuotas, tačiau jam pavyko pabėgti. Kokiomis aplinkybėmis PETRIKAS pabėgo, dabar nebeprisimenu, tačiau jis man apie tai pasakojo. Bėgant į jį buvo šaudoma, tačiau viskas baigėsi laimingai. Ką PETRIKAS pasakojo apie jo suėmimo motyvus, dabar nebeprisimenu.

KLAUSIMAS: Neprisimenate ar nenorite apie tai pasakoti?

ATSAKYMAS: Neprisimenu.

KLAUSIMAS: Su koku dokumentu pas Jus atvyko PETRIKAS?

ATSAKYMAS: Su vyskupo RAMANAUSKO²² laišku, kuriame šis patvirtino, kad PETRIKAS yra Telšių vyskupijos kunigas.

KLAUSIMAS: O ką dar RAMANAUSKAS Jums rašė laiške?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, RAMANAUSKAS laiške, kurį perdavė PETRIKAS, daugiau nieko nerašė. To buvo užtektinai, kad PETRIKĄ būtų galima priimti į mano vyskupiją.

KLAUSIMAS: Kur dabar yra šis laiškas?

ATSAKYMAS: Man atrodo, kad aš jį sunaikinau.

KLAUSIMAS: Ar dirbdamas Kaišiadorių vyskupijoje, PETRIKAS buvo kur nors išvykęs?

ATSAKYMAS: 1946 m. rugpjūčio ar rugsėjo mėnesį PETRIKAS su mano žinia buvo išvykęs dešimčiai dienų į Vilnių ar į Kauną.

KLAUSIMAS: Koku tikslu?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, PETRIKAS sakė, kad jo išvykos tikslas nusipirkti drabužių, nes bėgdamas iš Telšių apskrities, jis visiškai nieko negalėjo pasiimti.

²² Vysk. P. Ramanauskas (1893-1959).- Telšių vyskupo padėjėjas nuo 1944 m., nuo 1946 m. pradžios - vyskupijos valdytojas. Suimtas tą pačią dieną (1946 m. gruodžio 18 d.) kaip ir vysk. T. Matulionis.

ВОПРОС: Что Вам рассказывал ПЕТРИКАС о своей поездке в г. Вильнюс или Каунас?

ОТВЕТ: Я ПЕТРИКАС об этом не спрашивал, а он мне сам не рассказывал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ką PETRIKAS Jums pasakojo apie savo išvyką į Vilnių ar Kauną?

ATSAKYMAS: Aš PETRIKO to neklausiau, o jis pats apie tai nepasakojo.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai,
asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau
(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS
(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 10 марта 1947 года.

Допрос начат в 22 часа

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: На одном из предыдущих допросов Вы показали, что часть документов из Кайшедорской курии была после изгнания немцев из Литовской ССР перемещена в кафедральный костел гор. Кайшедорис. Куда еще переносились документы из Кайшедорской курии?

ОТВЕТ: Часть документов была разслана по приходам. Я помню, что часть документов взял на сохранение прелат СУЖЕДЕЛИС.

ВОПРОС: Какие документы были переданы на хранение в приходы и в частности, какие документы взял на сохранение прелат СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: В приходы были переданы документы относящиеся к ним, при чем эти документы относились еще к досоветскому периоду Литвы и имеют чисто историческое значение.

Прелат СУЖЕДЕЛИС мог взять на хранение документы по брачным делам и материалы о совершенных проступках ксендзами, поскольку он является председателем Кайшедорского епархиального духовного суда.

Лично сам я отбором документов и их передачей не занимался, а поэтому точного ответа на поставленный вопрос дать не могу.

ВОПРОС: СУЖЕДЕЛИС лично сам отбирал документы?

ОТВЕТ: Я думаю, что документы, которые он взял на хранение отбирались работниками курии КИШКИС или ЛАБУКАС.

ВОПРОС: В какое время документы были переданы на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС и где он эти документы хранил?

ОТВЕТ: Передача документов происходила примерно в начале 1945 года. Где хранит взятые из курии документы прелат СУЖЕДЕЛИС мне не известно, но СУЖЕДЕЛИС до дня моего ареста служил в костеле местечка Жежмаряй, Кайшедорского уезда.

ВОПРОС: Что Вам известно о прелате СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: С прелатом СУЖЕДЕЛИС я знаком примерно с 1937 или 1938 года, но ближе его узнал с 1943 года. СУЖЕДЕЛИС мне известен как серьезный человек, пользующийся авторитетом среди духовенства и верующих.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 10 d.

Tardymas pradėtas 22 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Vieno iš buvusių tardymų metu Jūs sakėte, kad po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR dalis dokumentų iš Kaišiadorių kurijos buvo pernešta į Kaišiadorių katedrą. Kur dar buvo pernešami dokumentai iš Kaišiadorių kurijos?

ATSAKYMAS: Dalis dokumentų buvo išsiuntinėta po parapijas. Prisimenu, kad dalį dokumentų pasiėmė saugoti ir prelatas SUŽIEDĖLIS²³.

KLAUSIMAS: Kokie dokumentai buvo perduoti parapijoms ir kokius dokumentus konkrečiai pasiėmė prelatas SUŽIEDĖLIS?

ATSAKYMAS: Parapijoms buvo perduoti su jomis susiję dokumentai, tai buvo iki Lietuvos tarybinio periodo dokumentai, turėję tik istorinę reikšmę.

Prelatas SUŽIEDĖLIS galėjo pasiimti dokumentus dėl santuokų ir kunigų nusizengimų, nes jis Kaišiadorių vyskupijos dvasinio teismo pirmininkas.

Aš pats dokumentų atranka ir jų perdavimu nesidomėjau ir todėl negaliu tiksliai atsakyti į užduotus klausimus.

KLAUSIMAS: Ar SUŽIEDĖLIS pats atsirinko dokumentus?

ATSAKYMAS: Aš manau, dokumentus, kuriuos jis pasiėmė, atrinko kurijos darbuotojai: KIŠKIS arba LABUKAS.

KLAUSIMAS: Kada prelatui SUŽIEDĖLIUI buvo perduoti dokumentai ir kur jis juos laikė?

ATSAKYMAS: Dokumentai buvo perduodami apie 1945 metų pradžią. Kur prelatas SUŽIEDĖLIS laikė pasiimtus iš kurijos dokumentus, aš nežinau, tačiau SUŽIEDĖLIS iki mane suimant dirbo Žiežmarių miestelio, Kaišiadorių apskrityje, bažnyčioje.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar žinote apie prelatą SUŽIEDĖLĮ?

ATSAKYMAS: Prelatą SUŽIEDĖLĮ aš pažįstu maždaug nuo 1937 ar 1938 metų, tačiau artimiau su juo susipažinau nuo 1943 metų. Aš žinau, kad SUŽIEDĖLIS yra rimtas žmogus, turintis autoritetą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų.

²³ Prel. B. Sužiedėlis po vysk. T. Matulionio suėmimo tapo Kaišiadorių vyskupijos valdytoju. 1949 m. taip pat suimtas ir nuteistas 10 m. kalėti.

Во время оккупации Литовской ССР немцами, осенью 1943 года СУЖЕДЕЛИС был арестован и содержался под стражей около трех месяцев, за то, что он мне донес о действиях немецких властей по отношению к его прихожанам, выразившихся в аресте около двадцати человек во время проведения им службы в костеле. Об этом случае я уведомил представителей немецких оккупационных властей в гор. Каунас и после этого был арестован СУЖЕДЕЛИС. Других мотивов к его аресту я думаю, что не было.

В ноябре 1946 года СУЖЕДЕЛИС был мною назначен моим заместителем на случай если я в силу каких либо причин не смогу управлять епархией.

ВОПРОС: Какие установки Вы передали СУЖЕДЕЛИС при назначении его своим заместителем?

ОТВЕТ: Никаких установок по вопросу управления епархией я СУЖЕДЕЛИС не давал.

ВОПРОС: Кто из служащих епархии знал о том, что Вы назначили своим заместителем СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Только я и ЛАБУКАС, поскольку такие назначения сохраняются в секрете.

ВОПРОС: Почему Ваш выбор пал именно на СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Потому, что СУЖЕДЕЛИС как умный, деятельный священник, не мешающийся в вопросы политики, как авторитетная фигура среди духовенства и верующих. Я считал, что в сложившейся обстановке он достоин будет управлять епархией.

ВОПРОС: Что Вам известно о политической и антисоветской деятельности СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: О политической и антисоветской деятельности СУЖЕДЕЛИС мне ничего не известно. Я могу его охарактеризовать только с положительной стороны.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Vokiečių okupacijos metais Lietuvos TSR 1943 metų rudenį, buvo suimtas ir laikomas nelaisvėje apie tris mėnesius dėl to, kad jis man pranešė apie vokiečių valdžios elgesį su jo parapijiečiais, kai jam laikant Mišias buvo suimta apie dvidešimt žmonių. Apie šį atvejį aš informavau vokiečių okupacinės valdžios atstovus Kaune ir po to buvo suimtas SUŽIEDĖLIS. Kitų motyvų jo suėmimui, manau, nebuvo.

1946 metų lapkričio mėnesį aš jį paskyriau savo pavadootoju tam atvejui, jeigu aš dėl kokių nors priežasčių negalėčiau valdyti vyskupijos.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus Jus davėte SUŽIEDĖLIUI, skirdamas jį savo pavadootoju?

ATSAKYMAS: Jokių nurodymų dėl vyskupijos valdymo aš SUŽIEDĖLIUI nedaviau.

KLAUSIMAS: Kas iš kurijos tarnautojų žinojo, kad Jūs savo pavadootoju paskyrėte SUŽIEDĖLĮ?

ATSAKYMAS: Tik aš ir LABUKAS, nes tokie paskyrimai laikomi paslaptėje.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs pasirinkote būtent SUŽIEDĖLĮ?

ATSAKYMAS: Todėl, kad aš pažinojau SUŽIEDĖLĮ kaip protingą, veiklų dvasininką, nesikišantį į politiką, turintį autoritetą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų. Aš maniau, kad susidariusiomis sąlygomis jis bus vertas valdyti vyskupiją.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie politinę ir antitarybinę SUŽIEDĖLIO veiklą?

ATSAKYMAS: Apie politinę ir antitarybinę SUŽIEDĖLIO veiklą aš nieko nežinau. Aš galiu jį apibūdinti tik teigiamai.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 12 марта 1947 года.

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: На допросе от 10 марта 1947 года Вы показали, что часть документов из Кайшедорской курии в начале 1945 года была передана на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС. Скажите, кто занимался отбором и передачей этих документов СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Разговор о необходимости сохранения важнейших документов курии происходил между мною, ЛАБУКАС и КИШКИС. Дату этого разговора сейчас не помню, но это было примерно в конце 1944 года или в начале 1945 года. Во время этого разговора фамилия прелата СУЖЕДЕЛИС не упоминалась в том смысле, что документы должны быть переданы именно ему.

Я полагаю, что о передаче документов на хранение СУЖЕДЕЛИС с последним разговор вел генерал викарий ЛАБУКАС, он же очевидно и отбирал документы.

ВОПРОС: ЛАБУКАС Вас ставил в известность, что часть документов курии им переданы на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Да, ставил.

ВОПРОС: Что конкретно Вам говорил ЛАБУКАС по вопросу передачи документов СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Всего разговора по этому вопросу с ЛАБУКАС не помню, но ЛАБУКАС мне говорил, что решил передать документы прелату СУЖЕДЕЛИС, на что я согласился.

ВОПРОС: Почему и из каких соображений Вы решили передать документы СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Потому, что считал СУЖЕДЕЛИС наиболее надежным человеком, которому можно было доверить хранение документов.

ВОПРОС: Вы лично сами передавали какие либо документы на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Juriiaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 12 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: 1947 metų kovo 10 dieną tardymo metu Jūs sakėte, kad dalis dokumentų iš Kaišiadorių kurijos 1945 metų pradžioje buvo perduota saugoti prelatui SUŽIEDĖLIUI. Kas atrinko ir perdavė šiuos dokumentus SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Pokalbis apie būtinybę išsaugoti svarbiausius kurijos dokumentus vyko tarp manęs, LABUKO ir KIŠKIO, šio pokalbio datos aš dabar neprisimenu, bet tai buvo maždaug 1944 metų pabaigoje arba 1945 metų pradžioje. Šio pokalbio metu Sužiedėlio pavardė nebuvo minima. Kad jam turėtų būti perduoti dokumentai.

Aš manau, kad apie dokumentų perdavimą su SUŽIEDĖLIU kalbėjosi generalinis vikaras LABUKAS, jis turbūt ir atrinko dokumentus.

KLAUSIMAS: Ar LABUKAS Jus informavo, kad jis dalį kurijos dokumentų perdavė SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Taip, informavo.

KLAUSIMAS: Ką konkrečiai Jums sakė LABUKAS apie dokumentų perdavimą SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Viso pokalbio tuo klausimu su LABUKU neprisimenu, tačiau LABUKAS man sakė, kad jis nusprendė perduoti dokumentus SUŽIEDĖLIUI, su kuo aš sutikau.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs nutarėte perduoti dokumentus SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Todėl, kad maniau SUŽIEDĖLĮ esant labiausiai patikimu žmogumi, kuriam buvo galima patikėti dokumentus.

KLAUSIMAS: Ar Jūs asmeniškai perdavėte kokius nors dokumentus SUŽIEDĖLIUI?

ОТВЕТ: Лично прелату СУЖЕДЕЛИС я никаких документов не передавал.

ВОПРОС: А через других лиц Вы передавали документы СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Я передавал документы на сохранение прелату СУЖЕДЕЛИС через ЛАБУКАС.

ВОПРОС: Когда и какие документы Вы передавали через ЛАБУКАС СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: В 1946 году, даты точно не помню, я передавал ЛАБУКАС пакет с документами, хранящимися лично у меня и просил его передать этот пакет СУЖЕДЕЛИС. В пакете находились документы с компрометирующими материалами на часть священников Кайшедорской епархии, которые мною получались от верующих. Возможно, что среди этих материалов и были материалы расследования отдельных совершенных проступков священниками и донесения по этим вопросам деканов, но сейчас этого хорошо не помню.

ВОПРОС: Какие указания Вы давали при передаче названных документов ЛАБУКАС?

ОТВЕТ: Я просил ЛАБУКАС, чтобы он эти документы передал СУЖЕДЕЛИС, а каких либо особых указаний я ему при этом не давал.

ВОПРОС: ЛАБУКАС знал содержание документов, которые Вы ему вручили для передачи СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: ЛАБУКАС содержание документов, полученных от меня для передачи СУЖЕДЕЛИС знал, поскольку я ему об этом говорил, но он мог не знать, о каких конкретно священниках в них шла речь.

ВОПРОС: Какие указания Вы давали ЛАБУКАС и СУЖЕДЕЛИС по вопросу хранения документов?

ОТВЕТ: Я им указаний по этому вопросу не давал.

ВОПРОС: Почему Вы решили передать на хранение СУЖЕДЕЛИС документы, компрометирующие отдельных подчиненных Вам ксендзов?

ОТВЕТ: Я не хотел, чтобы эти документы попали в чьи либо руки и я решил их сохранить в более надежном месте, так как у меня таких условий не было.

ATSAKYMAS: Aš pats SUŽIEDĖLIUI jokių dokumentų nedaviau.

KLAUSIMAS: O per kitus asmenis ar neperdavėte dokumentų SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Aš perdaviau SUŽIEDĖLIUI dokumentus per LABUKĄ.

KLAUSIMAS: Kada ir kokius dokumentus Jūs perdavėte SUŽIEDĖLIUI per LABUKĄ?

ATSAKYMAS: 1946 metais, tikslios datos neprisimenu, aš perdaviau LABUKUI paketą su dokumentais, kuriuos iki tol turėjau pas save, ir paprasčiau perduoti šį paketą SUŽIEDĖLIUI. Pakete buvo dokumentai su kompromituojančiais duomenimis apie kai kuriuos Kaišiadorių vyskupijos kunigus, kuriuos aš gaudavau iš tikinčiųjų. Gali būti, kad tarp jų buvo ir dokumentų apie atskirų dvasininkų prasižengimų tyrimą bei dekanų pranešimai šiuo klausimu, bet dabar to gerai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus Jūs davėte, perduodamas šiuos dokumentus LABUKUI?

ATSAKYMAS: Aš LABUKĄ prašiau, kad jis šiuos dokumentus perduotų SUŽIEDĖLIUI, o kokių nors ypatingų nurodymų nedaviau.

KLAUSIMAS: Ar LABUKAS žinojo turinį dokumentų, kuriuos Jūs jam davėte perduoti SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: LABUKAS žinojo dokumentų, gautų iš manęs perduoti SUŽIEDĖLIUI, turinį, nes aš jam apie tai pasakojau, tačiau jis galėjo nežinoti, apie kuriuos konkrečiai kunigus buvo tie dokumentai.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus Jūs davėte LABUKUI ir SUŽIEDĖLIUI dėl dokumentų saugojimo?

ATSAKYMAS: Aš jiems nedaviau jokių nurodymų.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs nusprendėte perduoti SUŽIEDĖLIUI dokumentus, kompromituojančius kai kuriuos Jums pavaldžius kunigus?

ATSAKYMAS: Aš nenorėjau, kad šie dokumentai patektų į kieno nors rankas ir nusprendžiau juos saugoti patikimesnėje vietoje, nes pas mane tokių sąlygų nebuvo.

ВОПРОС: А у СУЖЕДЕЛИС были условия для хранения этих документов?

ОТВЕТ: На этот вопрос ответить затрудняюсь, так как совершенно не знаю, в каких условиях и где хранит документы СУЖЕДЕЛИС, но раз ЛАБУКАС уже передал эту часть документов, то и я решил передать ему же названные мною документы.

ВОПРОС: В числе переданных СУЖЕДЕЛИС документов были документы с антисоветским содержанием.

ОТВЕТ: Мне об этом не известно. Лично я документов с антисоветским содержанием СУЖЕДЕЛИС не передавал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: O ar pas SUŽIEDĖLĮ buvo sąlygos saugoti šiuos dokumentus?

ATSAKYMAS: Į šį klausimą man atsakyti sunku, nes aš visiškai nežinau, kokiomis sąlygomis ir kur SUŽIEDĖLIS saugo dokumentus, tačiau kadangi LABUKAS jau buvo perdavęs jam dalį dokumentų, aš taip pat nusprendžiau perduoti jam šiuos dokumentus.

KLAUSIMAS: Ar tarp perduotų SUŽIEDĖLIUI dokumentų buvo antitarybinio turinio dokumentų?

ATSAKYMAS: Nežinau. Aš asmeniškai antitarybinio turinio dokumentų SUŽIEDĖLIUI neperdaviau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 27 марта 1947 года.

Допрос начат в 21 час

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: На допросе от 20 февраля 1947 года Вы показали, что в связи с созывом 2-го национального Эухаристического конгресса, намечавшегося к проведению в июне 1944 года, конференция епископов Литвы решила послать приветствие Папе Римскому за подписью всех верующих католиков Литвы. Скажите, кому было поручено составить проект приветствия Папе Римскому?

ОТВЕТ: Проект приветствия Папе Римскому в связи с созывом 2-го Эухаристического конгресса было поручено составить епископу ПОДОЛЬСКИС, который во время проведения конференции епископов Литвы исполнял обязанности секретаря.

ВОПРОС: Когда был составлен проект послания Папе Римскому?

ОТВЕТ: Решение послать приветствие Папе Римскому в связи с созывом 2-го Эухаристического конгресса было принято на конференции епископов Литвы состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас.

На этой же конференции было обусловлено, что проект приветствия Папе Римскому будет разослан по епархиям вместе с специально изготовленными подписными листами, на которых должны быть собраны подписи верующих католиков Литвы. Это решение конференции епископов Литвы выполнено не было.

Проект приветствия Папе Римскому для ознакомления и согласования был вручен епископам Литвы только в апреле 1944 года, когда они съехались на конференцию в гор. Каунас. На этой апрельской конференции епископов Литвы присутствовал и я.

ВОПРОС: Кем вручался проект приветствия епископам Литвы, съехавшимся на конференцию?

ОТВЕТ: Хорошо не помню, но по всей вероятности этот проект приветствия Папе Римскому епископам был вручен секретарем конференции епископов ПОДОЛЬСКИС.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1947 m. kovo 27 d.

Tardymas pradėtas 21 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Tardymo metu 1947 metų vasario 20 dieną Jūs sakėte, kad Lietuvos vyskupų konferencija buvo nutarusi ryšium su 2-uoju Eucharistiniu kongresu, turėjusiu įvykti 1944 metų birželio mėnesį, pasiūsti popiežiui sveikinimo laišką, pasirašytą visų tikinčiųjų Lietuvos katalikų. Sakykite, kam buvo pavesta parengti sveikinimo popiežiui projektą?

ATSAKYMAS: Sveikinimo popiežiui ryšium su 2-uoju Eucharistiniu kongresu projektą buvo pavesta parengti vyskupui PADOLSKIUI, kuris vyskupų konferencijos metu ėjo sekretoriaus pareigas.

KLAUSIMAS: Kada sveikinimo popiežiui projektas buvo parengtas?

ATSAKYMAS: Sprendimas pasiūsti sveikinimo laišką popiežiui ryšium su 2-uoju Eucharistiniu kongresu buvo priimtas Lietuvos vyskupų konferencijoje, vykusioje 1943 metų rudenį Kaune.

Šioje konferencijoje taip pat buvo numatyta, kad sveikinimo popiežiui projektas bus išsiuntinėtas vyskupijoms kartu su specialiai parengtais lapais, ant kurių turėjo būti renkami Lietuvos tikinčiųjų parašai.

Šis vyskupų konferencijos sprendimas nebuvo įvykdytas. Sveikinimo popiežiui projektas Lietuvos vyskupams susipažinti ir suderinti buvo įteiktas tik 1944 metų balandžio mėnesį, kai jie atvyko į konferenciją Kaune. Šioje balandžio mėnesio Lietuvos vyskupų konferencijoje dalyvavau ir aš.

KLAUSIMAS: Kas įteikė sveikinimo projektus susirinkusiems į konferenciją vyskupams?

ATSAKYMAS: Gerai nebepprisimenu, bet greičiausiai šį sveikinimo popiežiui projektą vyskupams įteikė konferencijos sekretorius vyskupas PADOLSKIS.

ВОПРОС: Какое решение конференция епископов Литвы вынесла по составленному проекту приветствия Папе Римскому?

ОТВЕТ: Насколько я помню, особого обсуждения проекта приветствия Папе Римскому конференция епископов не производила и никакого решения по поводу этого приветствия не принимала, поскольку уже было ясным, что в связи с сложившейся военной обстановкой провести 2-й Эухаристический конгресс, намеченный к проведению в июне 1944 года, провести не удастся.

ВОПРОС: Проект приветствия Папе Римскому зачитывался на конференции епископов?

ОТВЕТ: Насколько помню, коллективной зачитки приветствия на конференции не было, его читали епископы каждый самостоятельно.

ВОПРОС: Правильно ли Вы показываете, что приветствие к Папе Римскому не подвергалось обсуждению на конференции епископов?

ОТВЕТ: Утверждать не могу, но мне кажется, что проект приветствия на конференции епископов не обсуждался.

ВОПРОС: Следовательно, все епископы, собравшиеся на конференцию были согласны с проектом составленного приветствия Папе Римскому?

ОТВЕТ: На конференции епископов не ставился вопрос принять или не принять этот проект приветствия Папе Римскому, а поэтому ни кто из епископов на конференции не высказывал своих мнений по поводу этого проекта приветствия.

ВОПРОС: Какое было Ваше личное мнение по проекту приветствия Папе Римскому и как Вы расценивали его посылку за подписью всех верующих католиков Литвы?

ОТВЕТ: Я считаю, что в проекте приветствия были изложены настроения и желания всех верующих католиков Литвы по отношению Советской власти и большевизму.

Если бы этот документ был послан не Папе Римскому, а правительству какого либо государства, то это было бы политическим шагом.

ВОПРОС: А разве этот документ будучи посланным Папе Римскому не является политическим шагом?

KLAUSIMAS: Kokį nutarimą vyskupų konferencija priėmė dėl parengto sveikinimo popiežiui projekto?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, ypatingo sveikinimo popiežiui projekto svarstymo vyskupų konferencijoje nebuvo ir joks sprendimas dėl to sveikinimo nebuvo priimtas, nes jau buvo aišku, kad dėl susidariusios karo padėties 2-ojo Eucharistinio kongreso, numatyto 1944 metų birželio mėnesį, surengti nepavyks.

KLAUSIMAS: Ar sveikinimo popiežiui projektas buvo perskaitytas vyskupų konferencijoje?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, sveikinimo kolektyvinio skaitymo konferencijoje nebuvo, jį kiekvienas vyskupas perskaitė savarankiškai.

KLAUSIMAS: Ar Jūs teisingai sakote, kad sveikinimas popiežiui nebuvo svarstomas vyskupų konferencijoje?

ATSAKYMAS: Tvirtinti negaliu, tačiau man atrodo, kad sveikinimo projektas vyskupų konferencijoje nebuvo svarstomas.

KLAUSIMAS: Vadinasi, visi vyskupai, susirinkę į konferenciją pritarė parengtam sveikinimo popiežiui projektui.

ATSAKYMAS: Vyskupų konferencijoje nebuvo iškeltas klausimas pritari ar nepritari šiam sveikinimo projektui, todėl niekas iš vyskupų konferencijoje neišsakė savo nuomonės dėl šio sveikinimo projekto.

KLAUSIMAS: Kokia buvo Jūsų asmeninė nuomonė dėl sveikinimo popiežiui projekto ir kaip Jūs vertinote šią siuntinį su visų Lietuvos tikinčiųjų parašais?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad sveikinimo projekte buvo išdėstytos visų Lietuvos tikinčiųjų nuotaikos ir lūkesčiai Tarybų valdžios ir bolševizmo atžvilgiu.

Jeigu šis dokumentas būtų buvęs pasiūstas ne popiežiui, o kokios nors valstybės vyriausybei, tai būtų buvęs politinis žingsnis.

KLAUSIMAS: O argi šio dokumento pasiuntimas popiežiui nebūtų buvęs politinis žingsnis?

ОТВЕТ: До некоторой степени да, но Папа Римский является нашим высшим духовным отцом, которого мы обязаны информировать о моральном состоянии верующих.

ВОПРОС: Признаете ли Вы, что побуждая верующих подписать приветствие к Папе Римскому в таком содержании, в каком оно было подготовлено, вы этим самым призывали их на борьбу с Советской властью?

ОТВЕТ: Я этого не признаю.

ВОПРОС: Кого Вы знакомили с проектом приветствия к Папе Римскому?

ОТВЕТ: Насколько помню, с проектом приветствия к Папе Римскому я знакомил только генерал викария ЛАБУКАС, когда возвратился с конференции епископов.

ВОПРОС: Какое мнение при этом высказал ЛАБУКАС?

ОТВЕТ: Не помню.

ВОПРОС: Где Вы хранили проект приветствия к Папе Римскому и сколько экземпляров его у Вас было?

ОТВЕТ: Я привез из Каунаса только один экземпляр этого приветствия и сдал его на хранение в канцелярию курии, но кому персонально ЛАБУКАС или КИШКИС, сейчас не помню.

ВОПРОС: Где хранится этот документ в данное время?

ОТВЕТ: В общих документах Кайшедорской курии, но где именно ответить затрудняюсь, так как особых распоряжений о хранении этого документа не давалось.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Tam tikra prasme taip, tačiau popiežius yra mūsų vyriausias dvasinis tėvas, kurį mes turime informuoti apie tikinčiųjų moralinę būklę.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pripažįstate, kad, ragindami tikinčiuosius pasirašyti tokio turinio sveikinimą popiežiui, jūs kvietėte juos į kovą prieš Tarybų valdžią?

ATSAKYMAS: Nepripažįstu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs supažindinate su sveikinimo popiežiui projektu?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, su sveikinimo popiežiui projektu aš supažindinau tik generalinį vikarą LABUKĄ, kai grįžau iš vyskupų konferencijos.

KLAUSIMAS: Kokią nuomonę pareiškė LABUKAS?

ATSAKYMAS: Neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kur Jūs saugojote sveikinimo popiežiui projektą ir kiek jo egzempliorių turėjote?

ATSAKYMAS: Iš Kauno aš atsivežiau tik vieną šio sveikinimo egzempliorių ir atidaviau jį į kurijos kanceliariją, tačiau kam asmeniškai - LABUKUI ar KIŠKIUI, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu saugomas šis dokumentas?

ATSAKYMAS: Tarp bendrų Kaišiadorių kurijos dokumentų, tačiau būtent kur, atsakyti negaliu, nes ypatingų nurodymų dėl jo saugojimo nebuvo duota.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS
(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 3 апреля 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 3 часа

ВОПРОС: Было ли Вам известно о том, что некоторые подчиненные Вам ксендзы имели связь с бандформированиями и оказывали им поддержку?

ОТВЕТ: Да, было известно.

ВОПРОС: Назовите фамилии ксендзов, о которых вам было известно, что они связаны с бандитами.

ОТВЕТ: Мне было известно, что связь с бандитами имели:

1) Настоятель костела местечка Гегужины, Кайшедорского уезда - РУДЖИОНИС Степонас;

2) Настоятель костела местечка Недзинге, Алитусского уезда - НЕЦЮНСКАС;

3) Настоятель костела местечка Чебишкис, Укмергского уезда - ПУЗОНАС Людвикас;

4) Настоятель костела дер. Криваны, Кайшедорского уезда - СТАШЕВИЧЮС Адольфас.

ВОПРОС: Откуда Вам было известно, что названные лица имели связь с бандитами и чем эта связь выражалась?

ОТВЕТ: В конце 1945 или в начале 1946 года, точно не помню, но это было зимой, в Кайшедорскую курию прибыл ксендз СТАШЕВИЧЮС Адольфас. По какому вопросу он приезжал в курию, сейчас не помню. В состоявшемся между мной и СТАШЕВИЧЮС разговоре, который происходил в приемной комнате моей квартиры, последний мне сообщил, что однажды при посещении дома больного из прихода РУДЖИОНИС, из разговоров с больным и другими лицами, присутствовавшими в доме больного, фамилии их он не назвал, ему стало известно, что РУДЖИОНИС имеет связь с бандформированием и что он не только имеет связь, а занимает в бандформировании руководящее положение, как он выразился, состоит в офицерском чине. Что мне еще рассказал СТАШЕВИЧЮС о РУДЖИОНИС сейчас не помню. После этого разговора со СТАШЕВИЧЮС, я через некоторое время вызвал к себе РУДЖИОНИС.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. balandžio 3 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 3 valandą

KLAUSIMAS: Ar Jūs žinojote, kad kai kurie Jums pavaldūs kunigai turėjo ryšių su banditų formuotėmis ir teikė jiems pagalbą?

ATSAKYMAS: Taip, žinojau.

KLAUSIMAS: Pasakykite pavardes kunigų, apie kuriuos jūs žinojote, kad jie palaiko ryšius su banditais.

ATSAKYMAS: Aš žinojau, kad ryšius su banditais palaiko:

1) Gegužinės miestelio, Kaišiadorių apskrityje, bažnyčios klebonas - Steponas RUDŽIONIS;

2) Nedzingės miestelio, Alytaus apskrityje, bažnyčios klebonas - NECIUNSKAS;

3) Čiobiškio miestelio, Ukmergės apskrityje, bažnyčios klebonas - Liudvikas PUZONAS;

4) Krivonių kaimo, Kaišiadorių apskrityje, bažnyčios klebonas - Adolfas STAŠEVIČIUS.

KLAUSIMAS: Iš kur Jūs žinojote, kad minėti asmenys turėjo ryšių su banditais ir kokio pobūdžio buvo šis ryšys?

ATSAKYMAS: 1945 metų pabaigoje ar 1946 metų pradžioje, tiksliai neprisimenu, tačiau tai buvo žiemą į Kaišiadorių kuriją atvyko kunigas Adolfas STAŠEVIČIUS. Dėl ko jis buvo atvykęs į kuriją dabar neprisimenu. Priimamajame tarp manęs ir STAŠEVIČIAUS įvykusio pokalbio metu jis man pranešė, kad vieną kartą kai jis lankėsi pas ligonį iš RUDŽIONIO parapijos, pasikalbėjęs su ligoniu ir kitais žmonėmis to ligonio namuose, suprato, kad RUDŽIONIS palaiko ryšius su banditų formuote ir kad jis ne tik turi ryšių, bet netgi užima vadovaujama padėtį, kaip jis pasakė - turi karininko laipsnį.

Ką man dar STAŠEVIČIUS pasakojo apie RUDŽIONĮ, dabar neprisimenu. Po šio pokalbio su STAŠEVIČIUM aš po kurio laiko pasikviečiau pas save RUDŽIONĮ.

ВОПРОС: С какой целью?

ОТВЕТ: Я вызвал к себе РУДЖИОНИС с целью перепроверить сообщение, сделанное мне о нем СТАШЕВИЧЮС, и убедиться, действительно ли РУДЖИОНИС связан с бандформированием и занимает в нем руководящее положение.

ВОПРОС: Что Вам рассказал РУДЖИОНИС о своей связи с бандформированием?

ОТВЕТ: Когда я вызвал к себе РУДЖИОНИС, то он по моему вызову приехал не сразу, а примерно через месяц и объяснил причину своей несвоевременной явки ко мне занятостью работой по приходу.

В разговоре со мной РУДЖИОНИС подтвердил, что его дом часто посещается бандитами, с которыми он проводит компанию и занимается распитием спиртных напитков. Свое руководящее положение в бандформировании РУДЖИОНИС отрицал.

ВОПРОС: Разве РУДЖИОНИС Вам только это рассказал о своей связи с бандформированием?

ОТВЕТ: Я хорошо помню, что РУДЖИОНИС мне не рассказывал о своей руководящей роли в бандформировании, а также о практической деятельности бандформирования, с которым он был связан.

ВОПРОС: РУДЖИОНИС Вам говорил о названии бандформирования, с которым он был связан и о районе действия этого бандформирования?

ОТВЕТ: РУДЖИОНИС мне об этом не говорил.

ВОПРОС: Чем закончилась эта ваша встреча с РУДЖИОНИС?

ОТВЕТ: Я предложил РУДЖИОНИС порвать связь с бандитами и чтобы он уволил с работы свою служанку, фамилии ее не знаю, но имел сведения о ней, что она занимается самогонварением.

ВОПРОС: Соответствует ли Ваш ответ действительности?

ОТВЕТ: Да, соответствует. Кроме того, я имел намерение, перевести РУДЖИОНИС на службу в другой приход, но хорошо не помню, говорил ли я об этом РУДЖИОНИС.

ВОПРОС: Что ответил на Ваше предложение РУДЖИОНИС?

ОТВЕТ: РУДЖИОНИС обещал, что мое предложение выполнит.

ВОПРОС: После этой встречи вы еще встречались с РУДЖИОНИС?

KLAUSIMAS: Kam?

ATSAKYMAS: Aš išsikviečiau pas save RUDŽIONIŲ, norėdamas patikrinti, ar tai, ką man pranešė STASĖVIČIUS, yra tiesa ir ar RUDŽIONIS iš tikrųjų palaiko ryšius su banditų formuote ir užima joje vadovaujama vaidmenį.

KLAUSIMAS: Ką Jums RUDŽIONIS papasakojo apie savo ryšius su banditų formuote?

ATSAKYMAS: Kai aš išsikviečiau RUDŽIONIŲ pas save, jis atvyko ne iš karto, o maždaug po mėnesio ir savo pavėluotą atvykimą paaiškino dideliu užimtumu parapijoje.

RUDŽIONIS man patvirtino, kad jo namuose dažnai lankosi banditai, kuriems jis palaiko kompaniją ir su jais geria. Tai, kad jis turi vadovaujama vaidmenį banditų formuotėje, paneigė.

KLAUSIMAS: Argi RUDŽIONIS tik tai papasakojo apie savo ryšius su banditų formuote?

ATSAKYMAS: Aš gerai prisimenu, kad RUDŽIONIS man nepasakojo apie savo vadovaujama vaidmenį banditų formuotėje, taip pat apie banditų formuotės, su kuria jis palaikė ryšius, praktinę veiklą.

KLAUSIMAS: Ar RUDŽIONIS Jums sakė banditų formuotės, su kuria jis palaikė ryšius, pavadinimą ir kokiame rajone ji veikia?

ATSAKYMAS: RUDŽIONIS man to nesakė.

KLAUSIMAS: Kaip pasibaigė tas Jūsų susitikimas su RUDŽIONIŲ?

ATSAKYMAS: Aš pasiūliau RUDŽIONIŲ nutraukti ryšius su banditais ir atleisti iš darbo tarnaitę, pavardės jos nežinau, bet apie ją aš turėjau žinių, kad ji varo samogoną.

KLAUSIMAS: Ar Jūsų atsakymas atitinka tikrovę?

ATSAKYMAS: Taip, atitinka. Be to, aš planavau perkelti RUDŽIONIŲ į kitą parapiją, tačiau neprisimenu, ar apie tai pasakiau RUDŽIONIŲ.

KLAUSIMAS: Ką į Jūsų pasiūlymą atsakė RUDŽIONIS?

ATSAKYMAS: RUDŽIONIS pažadėjo, kad mano pasiūlymą įvykdys.

KLAUSIMAS: Ar po šio susitikimo Jūs dar buvote susitikęs su RUDŽIONIŲ?

ОТВЕТ: Нет, не встречался, так как РУДЖИОНИС вскоре после моей с ним встречи был арестован, а затем была арестована и его служанка.

ВОПРОС: При каких обстоятельствах и от кого Вам стало известно о том, что ксендз НЕЦЮНСКАС связан с бандитами?

ОТВЕТ: О связи НЕЦЮНСКАС с бандитами мне стало известно лично от него. Примерно в ноябре 1946 года ксенда НЕЦЮНСКАС пришел ко мне в курию и в состоявшейся с ним беседе рассказал, что он поддерживает связь с бандитами.

ВОПРОС: Что конкретно Вам НЕЦЮНСКАС рассказал о своей связи с бандитами?

ОТВЕТ: НЕЦЮНСКАС мне рассказал, что его дом посещают бандиты и иногда ночуют у него, что он их снабжает продуктами питания. НЕЦЮНСКАС рассказал, что он в своем доме укрывал одного раненого бандита и этого бандита он излечил.

В заключение НЕЦЮНСКАС сообщил, что за последнее время он стал отходить от бандитов и имеет намерение вообще порвать с ними связь.

ВОПРОС: НЕЦЮНСКАС Вам назвал лиц связанных с ним по антисоветской работе?

ОТВЕТ: НЕЦЮНСКАС мне свои антисоветские связи не называл, а также не называл и бандформирования с которым он был связан.

ВОПРОС: В силу каких причин НЕЦЮНСКАС стал отходить от бандитов и имел даже намерение порвать с ними связь?

ОТВЕТ: Это было лично его желание, но конкретно в каких выражениях НЕЦЮНСКАС мне рассказал об этом, сейчас не помню. Я помню, что во время встречи я спрашивал НЕЦЮНСКАС о том, не угрожает ли ему опасность останется на службе в своем приходе, на что он ответил, что никакой опасности ему не угрожает, что его отношения с органами Советской власти нормальные, и просил его оставить на службе в своем приходе.

ВОПРОС: Разве НЕЦЮНСКАС просил Вас когда либо, чтобы Вы его перевели на службу в другой приход?

ОТВЕТ: В начале 1946 года, хорошо не помню от самого НЕЦЮНСКАС или от его декана, мне стало известно, что НЕЦЮНСКАС имеет намерение просить долгосрочный отпуск в связи с плохим состоянием его здоровья. Спустя некоторое время я и вызвал НЕЦЮНСКАС, но он прибыл ко мне только в ноябре 1946 года.

ATSAKYMAS: Ne, nebuvo, nes RUDŽIONIS greitai po mūsų susitikimo buvo suimtas²⁴, o po to buvo suimta ir jo tarnaitė.

KLAUSIMAS: Kokiomis aplinkybėmis ir iš ko Jūs sužinojote, kad kunigas NECIUNSKAS palaiko ryšius su banditais?

ATSAKYMAS: Apie NECIUNSKO ryšius su banditais aš sužinojau iš jo paties. Apie 1946 metų lapkričio mėnesį kunigas NECIUNSKAS atvyko pas mane į kurią ir papasakojo apie savo ryšius su banditais.

KLAUSIMAS: Ką konkrečiai NECIUNSKAS Jums papasakojo apie ryšius su banditais?

ATSAKYMAS: NECIUNSKAS man papasakojo, kad banditai lankosi jo namuose ir kai kada pas jį nakvoja, kad jis jiems duoda maisto produktų. NECIUNSKAS papasakojo, kad jis slėpė savo namuose vieną sužeistą banditą ir tą banditą išgydė.

Pabaigoje NECIUNSKAS pasakė, kad paskutiniu metu jis ėmė atitolti nuo banditų ir mano išvis nutraukti su jais ryšius.

KLAUSIMAS: Ar NECIUNSKAS Jums pasakė pavardes asmenų, su kuriais jis palaiko ryšius antitarybinėje veikloje?

ATSAKYMAS: NECIUNSKAS man savo antitarybinės veiklos ryšių nenurodė, taip pat nepasakė banditų formuotės, su kuria jis palaiko ryšius, pavadinimo.

KLAUSIMAS: Dėl kokių priežasčių NECIUNSKAS pradėjo atitolti nuo banditų ir planavo išvis nutraukti ryšius su jais?

ATSAKYMAS: Tai buvo jo asmeninis noras, tačiau kokiais žodžiais NECIUNSKAS man apie tai pasakojo, dabar nebeprisimenu. Atsimenu, kad susitikimo metu aš klausiau NECIUNSKA, ar nėra pavojaus pasilikti savo parapijoje. Į tai jis atsakė, kad niekas jam negresia, kad jo santykiai su Tarybų valdžios organais normalūs, ir prašė jį palikti toje pačioje parapijoje.

KLAUSIMAS: Argi kada nors NECIUNSKAS prašė perkelti jį į kitą parapiją?

ATSAKYMAS: 1946 metų pradžioje, gerai neatsimenu, iš paties NECIUNSKO ar iš jo dekanos sužinojau, kad NECIUNSKAS ketina prašyti ilgalaikių atostogų dėl prastos sveikatos. Po kurio laiko aš ir pasikviečiau NECIUNSKA, tačiau jis pas mane atvyko tik 1946 metų lapkričio mėnesį.

²⁴ Kun. S. Rudžionis buvo suimtas 1946 m. sausio 28 d., o liepos 3 d. nuteistas 10 metų lagerio.

ВОПРОС: Позднее вы встречались с НЕЦЮНСКАС?

ОТВЕТ: Вскоре после моей встречи с НЕЦЮНСКАС, состоявшейся в ноябре 1946 года мне стало известно, что НЕЦЮНСКАС арестован и я больше с ним не встречался.

ВОПРОС: Что Вам было известно о связях с бандитами ксендза ПУЗОНАС?

ОТВЕТ: В конце 1945 или в начале 1946 года, ПУЗОНАС при посещении курии, рассказал мне, что он, об'езжая свой приход, в двух домах своих прихожан встречался с бандитами. О характере этих встреч ПУЗОНАС мне не говорил, но я понял с его слов, что эти встречи носили случайный характер. ПУЗОНАС также рассказал, что по возвращении в свой дом он в пути следования был задержан военными, которые продержали его до утра, а затем отпустили. Конкретных фактов своей связи с бандитами ПУЗОНАС мне не рассказывал.

Летом 1945 года ПУЗОНАС обращался ко мне с просьбой перевести его на службу в другой приход, но мотивов к этому не выставлял. Я имел намерение его службу удовлетворить, но ПУЗОНАС свою просьбу в последствии снял.

ВОПРОС: В чем выражалась связь с бандитами ксендза СТАШЕВИЧЮС?

ОТВЕТ: Примерно летом 1946 года ксендз СТАШЕВИЧЮС по прибытии в курию рассказал мне, что однажды ночью к нему пришли несколько бандитов и предложили ему принять исповедь от участников банды в своем костеле. СТАШЕВИЧЮС рассказал, что исповедывалось у него несколько десятков бандитов и что они были вооруженными.

ВОПРОС: В какое время СТАШЕВИЧЮС принимал исповедь от участников банды?

ОТВЕТ: Точной даты этой исповеди сейчас не помню, но это было в 1945 или 1946 году. Я только помню, что СТАШЕВИЧЮС рассказал, что исповедь им принималось в ночное время.

ВОПРОС: Еще что Вам рассказывал СТАШЕВИЧЮС о своих встречах с бандитами?

ОТВЕТ: Примерно в ноябре 1946 года ксендз СТАШЕВИЧЮС снова посетил курию и в этот раз рассказал мне, что за несколько дней до его пихода ко мне, его дом посетило несколько бандитов, которые к нему пришли ночью, разбудили его и попросили кушать. СТАШЕВИЧЮС этих бандитов накормил.

KLAUSIMAS: Ar vėliau Jus buvote susitikęs su NECIUNSKU?

ATSAKYMAS: Greit po mano susitikimo su NECIUNSKU, įvykusio 1946 metų lapkričio mėnesį, aš sužinojau, kad NECIUNSKAS suimtas²⁵, ir aš daugiau su juo nebuvau susitikęs.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinojote apie kunigo PUZONO ryšius su banditais?

ATSAKYMAS: 1945 metų pabaigoje ar 1946 metų pradžioje apsilankęs kurijoje PUZONAS man papasakojo, kad, vizituodamas savo parapiją, dviejose parapijiečių sodybose buvo susitikęs su banditais. Apie šių susitikimų pobūdį PUZONAS nepasakojo, bet aš iš jo žodžių supratau, kad tie susitikimai buvo atsitiktinio pobūdžio.

PUZONAS taip pat papasakojo, kad, grįžtant namo, kelyje jį buvo su laikę kariškiai, kurie išlaikė jį per naktį, o paskui paleido. Apie konkrečius savo ryšius su banditais faktus PUZONAS man nepasakojo.

1945 metų vasarą PUZONAS kreipėsi į mane prašydamas perkelti jį į kitą parapiją, tačiau to motyvų nenurodė. Aš ketinau jo prašymą patenkinti, tačiau vėliau PUZONAS savo prašymą atsiėmė.

KLAUSIMAS: Kokie buvo kunigo STAŠEVIČIAUS ryšiai su banditais?

ATSAKYMAS: Apie 1946 metų vasarą atvykęs į kuriją kunigas STAŠEVIČIUS papasakojo man, kad vieną kartą naktį pas jį atėjo keletas banditų ir paprašė išklausyti gaujos dalyvių išpažintį savo bažnyčioje. STAŠEVIČIUS pasakojo, kad išpažinties ėjo kelios dešimtys banditų ir kad jie buvo ginkluoti.

KLAUSIMAS: Kada STAŠEVIČIUS klausė gaujos dalyvių išpažinčių?

ATSAKYMAS: Tos išpažinties tikslios datos dabar neprisimenu, bet tai buvo 1945 arba 1946 metais. Aš tik prisimenu, kad STAŠEVIČIUS sakė, jog išpažinčių jis klausė nakties metu.

KLAUSIMAS: Ką dar Jums STAŠEVIČIUS pasakojo apie savo susitikimus su banditais?

ATSAKYMAS: 1946 metų maždaug lapkričio mėnesį kunigas STAŠEVIČIUS vėl apsilankė kurijoje ir šį kartą man papasakojo, kad prieš keletą dienų į jo namus buvo atėję keli banditai, jie atėjo pas jį naktį, prikėlė ir paprašė valgyti. STAŠEVIČIUS šiuos banditus pamaitino.

²⁵ Kun. Z.Neciunskas buvo nuteistas 10 m. lagerio.

ВОПРОС: Какое количество бандитов посетило СТАШЕВИЧЮС в этот раз и как долго они находились в его доме?

ОТВЕТ: Деталей рассказа СТАШЕВИЧЮС о этой его встрече с бандитами сейчас не помню.

ВОПРОС: СТАШЕВИЧЮС Вам рассказывал о других встречах с бандитами?

ОТВЕТ: Насколько помню, СТАШЕВИЧЮС мне рассказывал еще об одном случае посещения его дома бандитами с целью получения пищи, но когда это было сейчас вспомнить затрудняюсь.

ВОПРОС: С какой целью СТАШЕВИЧЮС Вас информировал о своих встречах с бандитами и что Вы ему говорили при этом?

ОТВЕТ: Я полагаю, что СТАШЕВИЧЮС просто ставил меня в известность как епископа о своих встречах с бандитами из-за опасности, что если эти встречи будут известны органам Советской власти, то последние могут это расценить как его сочувствие и прямую связь с бандитами и арестовать его за это.

Я со своей стороны рекомендовал СТАШЕВИЧЮС, чтобы он раз'яснил бандитам и требовал от них, что если им нужна будет исповедь, то пусть приходят в дневное время, когда костел открыт для всех прихожан и чтобы они своими ночными посещениями не навлекали подозрения на него со стороны органов Советской власти. В отношении случаев посещения бандитами дома СТАШЕВИЧЮС с целью получения пищи, я ему каких либо наставлений не давал, но СТАШЕВИЧЮС сам говорил участникам банды, что они своими посещениями его дома ставят его перед фактом ответственности перед органами Советской власти.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Kiek banditų šį kartą buvo atėję pas STAŠEVIČIŲ ir kiek laiko jie buvojo namuose?

ATSAKYMAS: STAŠEVIČIAUS detalaus pasakojimo apie šį jo susitikimą su banditais dabar neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar STAŠEVIČIUS Jums pasakojo apie kitus susitikimus su banditais?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, STAŠEVIČIUS man pasakojo apie dar vieną atvejį, kai pas jį buvo atėję banditai prašyti maisto, tačiau kada tai buvo negaliu prisiminti.

KLAUSIMAS: Kodėl STAŠEVIČIUS Jus informavo apie savo susitikimus su banditais ir ką Jūs jam dėl to sakėte?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad STAŠEVIČIUS paprasčiausiai norėjo, kad aš kaip vyskupas žinočiau apie jo susitikimus su banditais, baimindamasis, kad jeigu apie šiuos susitikimus sužinos Tarybų valdžios organai, tai gali būti įvertinta kaip jo parama ir tiesioginis ryšys su banditais ir jis gali būti areštuotas.

Aš patariau STAŠEVIČIUI paaiškinti banditams ir pareikalauti, kad jeigu jiems reikalinga išpažintis, tegu ateina dienos metu, kai bažnyčia atdara visiems, ir kad jie savo naktiniais apsilankymais nekeltų Tarybų valdžios įtarimo. Dėl banditų apsilankymo STAŠEVIČIAUS namuose, norint gauti maisto, aš jam nieko nesakiau, tačiau pats STAŠEVIČIUS sakė gaujos nariams, kad dėl jų apsilankymų jis gali būti kaltinamas Tarybų valdžios organų.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

В конце 1945 или в начале 1946 года ксендз СТАШЕВИЧЮС Адольфас, настоятель Кривонского прихода, будучи в курии, мне сообщил, что однажды он был приглашен к больному в одну из смежных с его приходом деревню Гегужинского прихода. После соборования больного, от собравшихся в доме больного прихожан Гегужинского прихода узнал, что среди них ходят слухи, что будто их настоятель ксендз РУДЖИОНИС имеет связь с зелеными и даже состоит командиром части формирования зеленых. При этом ксендз СТАШЕВИЧЮС напомнил, что служанка кс. РУДЖИОНИС, фамилии которой не знаю, варит самогон.

Узнав об этом, я вызвал кс. РУДЖИОНИС в курию по делам службы. В курию по моему вызову кс. РУДЖИОНИС прибыл по истечении более месяца. Такое долгое неприбытие в курию кс. РУДЖИОНИС оправдывал тем, что он был занят приходскими делами, в частности, кажется, посещением прихожан, как это настоятели делают ежегодно.

Когда я кс. РУДЖИОНИС поставил на вид о недопустимости связи с зелеными и особенно о занимаемом им постом командира, что строжайше каноническим правом воспрещается и виновные в этом несут канонами предусмотренные наказания, кс. РУДЖИОНИС категорически все это отверг, а лишь признался, что зеленные его иногда посещают, что он с ними выпивает, накормит их. О иной какой либо связи с зелеными он мне не признался и не говорил. Что касается служанки, кс. РУДЖИОНИС признал, что она один раз варила самогон.

В заключении я потребовал от кс. РУДЖИОНИС, чтобы он служанку уволил со службы, а сам прервал бы всякую связь с зелеными и кроме того имел намерение перевести его в другой, меньший и более отдаленный от Гегужине приход и только скорый после этого арест помешал это сделать. Говорил ли я тогда кс. РУДЖИОНИС о моем намерении его перевода в другой приход, не помню.

Во время посещения курии по делам службы кс. СТАШЕВИЧЮС рассказал мне, что ночью, в каком году и месяце, не помню, зеленые разбудили его со сна, потребовали пойти в костел выслушать исповеди зеленных. Когда он пошел в костел, оказалось, что несколько десятков вооруженных человек ожидали его. Ночью, выслушав исповеди, причастил их и они ушли. Я со своей стороны напомнил кс. СТАШЕВИЧЮС, чтобы в будущем, зеленым, если они обратятся к нему, разъяснил и требовал бы, чтобы исповедываться приходили в то время, когда церковь бывает открыта для всех молящихся прихожан.

1945 metų pabaigoje ar 1946 metų pradžioje kunigas Adolfas STAŠEVIČIUS, Krivonių parapijos klebonas, lankydamasis kurijoje, man papasakojo, kad jis buvo iškviestas pas ligonį į vieną Gegužinės parapijos, kuri ribojasi su jo parapija, kaimą. Aprūpinęs ligonį sakramentais, jis iš ligonio namuose susirinkusių Gegužinės parapijiečių sužinojo, kad tarp jų eina gandai, jog jų klebonas RUDŽIONIS palaiko ryšius su žaliaisiais ir netgi yra žaliųjų formuotės dalinio vadas. Taip pat kunigas STAŠEVIČIUS priminė, kad kun. RUDŽIONIO šeimininkė, kurios pavardės aš nežinau, verda samogoną.

Sužinojęs apie tai, aš išsikviečiau kun. RUDŽIONĮ į kurią tarnybos reikalais. Į kurią kun. RUDŽIONIS pagal mano kvietimą atvyko tik praėjus daugiau nei mėnesiui. Tokį ilgą neatvykimą kun. RUDŽIONIS motyvavo tuo, kad jis buvo užsiėmęs parapijos reikalais, t. y., atrodo, lankė parapijiečius, ką klebonai daro kiekvienais metais.

Kai aš kun. RUDŽIONIUI pareiškiau, kad negalima turėti ryšių su žaliaisiais ir ypač būti jų vadu, ką griežtai draudžia kanonų teisė, numatanti atitinkamas nuobaudas, kun. RUDŽIONIS visa tai kategoriškai paneigė, tik prisipažino, kad žalieji kartais jį aplanko, kad jis su jais išgeria, juos pavalgydina. Dėl kokių nors kitokių ryšių su žaliaisiais jis man neprisipažino ir [apie tai] nekalbėjo. Dėl tarnaitės, tai kun. RUDŽIONIS pripažino, kad ji vieną kartą varė samogoną.

Pabaigoje aš pareikalavau, kad RUDŽIONIS tarnaitę atleistų iš darbo, o pats nutrauktų bet kokius ryšius su žaliaisiais, be to, ketinau jį perkelti į kitą, mažesnę ir labiau nuo Gegužinės nutolusią parapiją ir tik greitas po to areštas sutrukdė tai padaryti. Ar aš tada sakiau kun. RUDŽIONIUI apie savo ketinimą perkelti jį į kitą parapiją, neprisimenu.

Atvykęs į kurią tarnybos reikalais, kunigas STAŠEVIČIUS papasakojo man, kad naktį, kokiais metais ir mėnesį, neprisimenu, žalieji pažadino jį iš miego, pareikalavo eiti į bažnyčią išklaudyti žaliųjų išpažinties. Kai jis atėjo į bažnyčią, pamatė, kad ten jo laukia kelios dešimtys ginkluotų žmonių. Naktį išklausęs išpažinčių, suteikė jiems Komuniją ir jie išėjo. Aš priminiau STAŠEVIČIUI, kad ateityje žaliesiems, jeigu jie kreipsis į jį, paaiškintų ir pareikalautų, jog išpažinties ateitų tuo laiku, kai bažnyčia būna atdara visiems maldininkams.

Незадолго до моего ареста, кс. СТАШЕВИЧЮС будучи в курии по делам службы рассказал мне, что недавно, когда именно не помню, ночью посетила его дом группа зеленных и потребовала накормить их, что и было сделано. При этом кс. СТАШЕВИЧЮС сказал, что напомнил им, чтобы они вообще оставили бы его в покое, не заходили, ибо подобными своими посещениями могут навлечь на него подозрение о связи с ними и в случае, если бы органы власти узнали, могли бы привлечь его к ответственности. Насколько мне помнится, еще про один случай ночного посещения зелеными, похожим на выше указанный, рассказывал кс. СТАШЕВИЧЮС, но ни года ни месяца и числа не помню.

Об аресте Кривонского органиста, которого фамилию не помню, узнал от кс. СТАШЕВИЧЮС. Причина ареста мне не известна, так как и сам кс. СТАШЕВИЧЮС этого не знал. Где он был арестован тоже не помню. Помню, что кс. СТАШЕВИЧЮС рассказывал, что органист посещал консерваторию в городе Вильнюс. Также говорил, что органист бывает у органиста Гегужинского костела в связи с нотами для игры на органе и что он, кажется, ходатайствовал об освобождении органиста из под ареста, как по его мнению не виноватого. Где имел квартиру органист, мне не известно.

1947 4 8

Т. МАТУЛИОНИС •

Собственноручные показания МАТУЛИОНИС от 8 апреля 1947 года принял:

Зам. нач. отд-я 1 отдела следчасти
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Подлинник собственноручных показаний МАТУЛИОНИС находится в следственном деле № 8625 по обвинению СТАШЕВИЧЮС Адольфас.

Prieš pat mano suėmimą kun. STAŠEVIČIUS, atvykęs į kuriją tarnybos reikalais, papasakojo, kad neseniai, būtent kada, nepamenu, naktį į jo namus buvo atėję keletas žaliųjų ir pareikalavo duoti valgyti, kas ir buvo padaryta. Taip pat kun. STAŠEVIČIUS jiems priminęs, kad jie išvis paliktų jį ramybėje, nebeužeidinėtų, nes tokiais apsilankymais gali sukelti įtarimą dėl ryšių su jais ir jeigu valdžios organai apie tai sužinotų, galėtų patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn. Kiek prisimenu, kun. STAŠEVIČIUS man pasakojo apie dar vieną panašų atvejį, kai pas jį naktį buvo atėję žalieji, bet nei metų, nei mėnesio, nei dienos neprisimenu.

Apie Krivonių vargonininko, kurio pavardės neprisimenu, suėmimą aš sužinojau iš kun. STAŠEVIČIAUS. Suėmimo priežasties nežinau, nes ir pats kun. STAŠEVIČIUS to nežinojo. Kur jis buvo suimtas, taip pat neprisimenu. Prisimenu, kad kun. STAŠEVIČIUS sakė, jog vargonininkas mokėsi Vilniaus konservatorijoje. Taip pat sakė, kad vargonininkas lankydavosi pas Gegužinės bažnyčios vargonininką dėl natų groti ir kad šis prašė paleisti vargonininką kaip nekaltą. Kur vargonininkas gyveno, aš nežinau.

1947. IV. 8

T. MATULIONIS (parašas)

Paties MATULIONIO ranka 1947 metų balandžio 8 dieną rašytus parodymus priėmiau:

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr.
leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Paties MATULIONIO rašyti parodymai yra Adolfo STAŠEVIČIAUS tardymo byloje Nr. 8625.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 16 апреля 1947 года.

Допрос начат в 10 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что епископы католических епархий Литвы намечали провести конгресс католиков Литвы. Расскажите когда и в связи с чем намечалось созыв этого конгресса?

ОТВЕТ: Решение о созыве 2-ого национального Эухаристического конгресса было принято на конференции епископов Литвы, состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас.

Этот конгресс намечалось провести в июне 1944 года в гор. Каунас при участии нескольких десятков тысяч католиков Литвы. Инициатором созыва конгресса был митрополит СКВИРЕЦКАС, а вообще конгресс намечалось провести в связи с 10-ти летней годовщиной со дня созыва 1-го Эухаристического конгресса.

ВОПРОС: Какие решения приняла конференция епископов в связи с созывом 2-ого Эухаристического конгресса?

ОТВЕТ: Конференция приняла решения в связи с созывом конгресса создать центральный комитет, в обязанность которого вменялось провести всю подготовительную работу к созыву конгресса и составление программы его проведения. Членов центрального комитета должен был назначать митрополит СКВИРЕЦКАС, а для связи центрального комитета с епархиями, епископы должны были выделить своих представителей в центральный комитет.

Кроме центрального комитета было принято решение создать в каждой епархии приходские комитеты, в обязанность которых вменялось провести подготовку верующих для участия в конгрессе и провести сбор денежных средств необходимых для проведения конгресса. Было также принято решение выпустить пасторское послание для верующих за подписью всех епископов по поводу созыва конгресса. В связи с созывом конгресса епископы приняли решение составить и послать приветствие в Ватикан ПИЮ XII, под которым собрать подписи всех верующих католиков Литвы.

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. balandžio 16 d.

Tardymas pradėtas 10 valandą

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Lietuvos vyskupai planavo surengti Lietuvos katalikų kongresą. Papasakokite, kada ir kokia proga buvo planuojama surengti šį kongresą.

ATSAKYMAS: Sprendimas sušaukti 2-ąjį tautinį Eucharistinį kongresą buvo priimtas vyskupų konferencijoje, įvykusioje 1943 metų rudenį Kaune.

Šį kongresą buvo numatyta sušaukti 1944 metų birželio mėnesį Kaune, jame turėjo dalyvauti keliasdešimt tūkstančių Lietuvos katalikų. Kongreso iniciatorius buvo metropolitas SKVIRECKAS, o apskritai kongresą buvo planuojama surengti 10 metų nuo 1-ojo Eucharistinio kongreso jubiliejaus proga.

KLAUSIMAS: Kokie nutarimai dėl 2-ojo Eucharistinio kongreso sušaukimo buvo priimti vyskupų konferencijoje?

ATSAKYMAS: Dėl kongreso sušaukimo konferencijoje buvo nutarta sudaryti centro komitetą kuris turėjo atlikti visą parengiamąjį kongreso darbą ir parengti jo programą. Centro komiteto narius turėjo skirti metropolitas SKVIRECKAS, o centro komiteto ryšiui su vyskupijomis palaikyti vyskupai turėjo paskirti savo atstovus į centro komitetą

Be to, kiekvienoje vyskupijoje buvo nutarta sudaryti komitetus parapijose, kurie turėjo parengti tikinčiuosius dalyvauti kongrese ir surinkti lėšų kongresui. Taip pat buvo priimtas nutarimas kongreso proga parengti ganytojišką laišką tikintiesiems, pasirašytą visų vyskupų, bei nusiųsti sveikintimo laišką į Vatikaną PIJUI XII, kurį pasirašytų visi tikintieji Lietuvos katalikai.

ВОПРОС: Как выполнялись решения конференции епископов, намеченные в связи с созывом конгресса?

ОТВЕТ: Мне известно, что был создан центральный комитет по подготовке к конгрессу в гор. Каунас, в который входили в основном представители духовенства Каунасской епархии, но кто персонально входил в этот комитет, я не знаю. Проводились сборы денежных средств среди верующих по приходам для нужд проведения конгресса. Было выпущено пасторское послание за подписью всех епископов и разослано по епархиям для доведения его до верующих через костел. Был подготовлен проект приветствия ПИЮ XII.

Каким образом проводилась подготовка к конгрессу по епархиям, сказать затрудняюсь, могу сообщить только о подготовительной работе проведенной по возглавляемой мною Кайшедорской епархии.

ВОПРОС: Расскажите.

ОТВЕТ: В связи с созывом конгресса мною было выпущено одно пасторское послание и разослано по приходам для зачитки его верующим в костелах. Были созданы приходские комитеты по подготовке к конгрессу и выделен представитель от епархии в центральный комитет - генерал-викарий Кайшедорской епархии ЛАБУКАС.

Состав приходских комитетов назвать не могу поскольку сведения о них в курию не поступали и мною указаний об этом настоятелям костелов не давалось, а было только дано указание создать приходские комитеты из наиболее авторитетных прихожан. В одном или двух приходах, управляемой мною епархии, был проведен сбор средств для нужд конгресса.

ВОПРОС: Кому было поручено составить проект приветствия Папе Римскому в связи с созывом конгресса?

ОТВЕТ: Проект приветствия ПИЮ XII было поручено составить епископу ПОДОЛЬСКИС, который во время проведения конференции епископов Литвы исполнял обязанности секретаря.

ВОПРОС: Когда этот проект приветствия был составлен?

ОТВЕТ: Проект приветствия был составлен и вручен епископам Литвы для ознакомления и согласования в апреле 1944 года, когда они съехались на очередную конференцию в гор. Каунас.

ВОПРОС: Какое решение конференция епископов Литвы вынесла по составленному проекту приветствия ПИЮ XII?

KLAUSIMAS: Kaip buvo atliekami konferencijos nutarimai, susiję su pasirengimu kongresui?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad Kaune buvo sudarytas pasirengimo kongresui centro komitetas, kurio nariai daugiausia buvo Kauno arkivyskupijos dvasininkai, bet kas konkrečiai įėjo į tą komitetą aš nežinau. Parapijose buvo renkami pinigai kongreso reikalams, išleistas visų vyskupų ganytojiškas laiškas, kad jis būtų perskaitytas tikintiesiems bažnyčiose ir išsiuntinėtas vyskupijoms. Buvo parengtas sveikinimo PIJUI XII projektas.

Kaip buvo ruošiamasi kongresui atskirose vyskupijose, negaliu pasakyti, galiu informuoti apie pasiruošimą kongresui tik Kaišiadorių vyskupijoje.

KLAUSIMAS: Papasakokite.

ATSAKYMAS: Kongreso proga aš parašiau ir išsiuntinėjau parapijoms ganytojišką laišką kad būtų perskaitytas tikintiesiems bažnyčiose. Buvo sudaryti pasirengimo kongresui komitetai parapijose ir paskirtas vyskupijos atstovas į centro komitetą- tai Kaišiadorių vyskupijos generalinis vikaras LABUKAS.

Apie parapijų komitetų sudėtį negaliu pasakyti, nes žinios apie tai į kurią nebuvo perduodamos, aš ir nedaviau nurodymo klebonams apie tai pranešti tik pavedžiau sudaryti parapijų komitetus iš labiausiai autoritetingų parapijiečių.

Vienoje ar dviejose parapijose buvo surinkti pinigai kongreso reikmėms.

KLAUSIMAS: Kam buvo pavesta parengti sveikinimo PIJUI XII kongreso proga projektą?

ATSAKYMAS: Parengti sveikinimo PIJUI XII projektą buvo pavesta vyskupui PADOLSKIUI, kuris konferencijos metu buvo jos sekretorius.

KLAUSIMAS: Kada šis sveikinimo projektas buvo parengtas?

ATSAKYMAS: Sveikinimo projektas buvo parengtas ir įteiktas Lietuvos vyskupams susipažinti ir suderinti 1944 metų balandžio mėnesį, kai mes atvykome į eilinę vyskupų konferenciją Kaune.

KLAUSIMAS: Koks nutarimas dėl sveikinimo PIJUI XII projekto buvo priimtas Lietuvos vyskupų konferencijoje?

ОТВЕТ: Насколько я помню, особого обсуждения проекта приветствия ПИЮ XII конференция епископов не производила, его читали каждый епископ самостоятельно, и решения о его посылке в Рим не принималось, поскольку уже было ясным, что в связи с сложившейся военной обстановкой провести 2-й Эухаристический конгресс, намеченный к проведению в июне 1944 года, провести не удастся.

ВОПРОС: Разве действительно было так как Вы показываете?

ОТВЕТ: На конференции епископов не ставился вопрос принять или не принять этот проект приветствия, а поэтому ни кто из епископов на конференции не высказывал своих мнений по поводу этого проекта приветствия.

ВОПРОС: Следовательно, все епископы были согласны с проектом приветствия ПИЮ XII?

ОТВЕТ: Ни согласия ни возражений в отношении проекта приветствия ПИЮ XII епископы не высказывали.

ВОПРОС: Как практически намечалось организовать посылку этого приветствия ПИЮ XII?

ОТВЕТ: На конференции епископов Литвы, состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас, было обусловлено, что проект приветствия будет разослан по епархиям вместе с специально изготовленными подписными листами, на которых должны быть собраны подписи верующих католиков Литвы. Подписи должны были собирать настоятели костелов. Это решение конференции епископов Литвы выполнено не было по причинам мне не известным.

ВОПРОС: Какая цель преследовалась посылкой приветствием ПИЮ XII за подписью всех верующих католиков Литвы?

ОТВЕТ: Чтобы показать, что действительно все католики Литвы крепко держатся веры и приветствуют Пия XII, как выражение преданности апостольскому престолу.

ВОПРОС: Почему проект приветствия ПИЮ XII был составлен исключительно резко антисоветским, содержащим грубую клевету на Советский Союз и Партию большевиков?

ОТВЕТ: Я считаю, что в проекте приветствия были изложены настроения и желания всех верующих католиков Литвы по отношению Советской власти и большевизму.

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, sveikinimo PIJUI XII projektas vyskupų konferencijoje specialiai nebuvo svarstomas, jį perskaitė kiekvienas vyskupas savarankiškai, o nutarimas dėl jo išsiuntimo į Romą nebuvo priimtas, nes jau buvo aišku, jog dėl susiklosčiusios karo fronto padėties 2-ojo Eucharistinio kongreso, numatyto surengti 1944 metų birželio mėnesį, surengti nepavyks.

KLAUSIMAS: Argi iš tikrųjų buvo taip, kaip Jūs sakote?

ATSAKYMAS: Klausimas, pritarti ar ne parengtam sveikinimo projektui, vyskupų konferencijoje nebuvo svarstomas, todėl konferencijoje niekas iš vyskupų savo nuomonės dėl šio sveikinimo projekto neišsakė.

KLAUSIMAS: Vadinasi, vyskupai pritarė sveikinimo PIJUI XII projektui?

ATSAKYMAS: Nei pritarimo, nei prieštaravimų dėl sveikinimo PIJUI XII projekto vyskupai nepareiškė.

KLAUSIMAS: Kaip praktiškai turėjo būti perduotas sveikinimas PIJUI XII?

ATSAKYMAS: Lietuvos vyskupų konferencijoje, vykusioje 1943 metų rudenį Kaune, buvo susitarta, kad sveikinimo projektas bus išsiuntinėtas vyskupijoms kartu su specialiai parengtais lapais, kur turėjo būti surinkti Lietuvos tikinčiųjų katalikų parašai. Parašus turėjo rinkti bažnyčių klebonai. Dėl man nežinomų priežasčių šis Lietuvos vyskupų konferencijos nutarimas nebuvo įvykdytas.

KLAUSIMAS: Koks buvo visų Lietuvos tikinčiųjų katalikų pasirašyto sveikinimo PIJUI XII tikslas?

ATSAKYMAS: Tam, kad būtų parodyta, jog Lietuvos katalikai tvirtai laikosi tikėjimo ir sveikina PIJŲ XII - kaip ištikimybės Apaštalų Sostui išraiška.

KLAUSIMAS: Kodėl sveikinimo PIJUI XII projektas buvo išimtinai itin antitarybinis, grubiai šmeižiantis Tarybų Sąjungą ir Bolševikų partiją?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad sveikinimo projekte buvo išdėstytos visų Lietuvos tikinčiųjų nuotaikos ir lūkesčiai Tarybų valdžios ir bolševizmo atžvilgiu.

Если бы этот документ был послан не к ПИЮ XII, а правительству какого либо государства, то это было бы большим политическим шагом, направленным против существования Советской власти в Литве и ее вхождения в состав Советского Союза.

ПИЙ XII является нашим высшим духовным отцом, которого мы обязаны информировать о моральном состоянии верующих.

ВОПРОС: Признаете ли Вы, что побуждая верующих подписать это антисоветское приветствие вы этим самым преследовали цель поднять их на борьбу с Советской властью, за отторжение Литвы от Советского Союза?

ОТВЕТ: Я этого признать не могу. Приветствие к ПИЮ XII в том виде и содержании в каком оно было составлено, является простым изложением настроений католиков Литвы по отношению к Советской власти и большевикам и мне кажется, что посылкой его цели поднять верующих на борьбу с Советской властью и за выход Литвы из состава Советского Союза, не преследовалось.

ВОПРОС: Где Вы хранили проект приветствия к Папе Римскому и сколько экземпляров его у Вас было?

ОТВЕТ: Я привез из Каунаса только один экземпляр этого приветствия и сдал его на хранение в канцелярию курии, но кому персонально ЛАБУКАС или КИШКИС, сейчас не помню. В каком деле хранился этот документ, сказать затрудняюсь, так как особых распоряжений о хранении этого документа не давалось.

ВОПРОС: Вам предъявляется образец проекта приветствия к ПИЮ XII. Скажите, этот проект был Вами получен на конференции епископов Литвы, состоявшейся в апреле 1944 года?

ОТВЕТ: Да, этот.

ВОПРОС: Подвергался ли Вами проект приветствия к ПИЮ XII размножению и знакомили ли Вы с его содержанием подчиненных Вам служителей культа?

ОТВЕТ: Проект приветствия к ПИЮ XII мною не размножался и подчиненное мне духовенство я с ним не знакомил. Этот документ могли прочесть только служащее канцелярии курии. Какого либо обсуждения этого проекта приветствия в Кайшедорской епархии не производилось.

Jeigu šis dokumentas būtų buvęs pasiūstas ne PIJUI XII, o kokios nors valstybės vyriausybei, tai būtų buvęs svarbus politinis žingsnis, nukreiptas prieš esamą Tarybų valdžią Lietuvoje ir įstojimą į Tarybų Sąjungą.

PIJUS XII yra mūsų vyriausiasis dvasios tėvas, kurį mes turime informuoti apie tikinčiųjų moralinę būklę.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pripažįstate, kad, ragindami tikinčiuosius pasirašyti šį antitarybinį sveikinimą, drauge jūs kvietėte juos į kovą prieš Tarybų valdžią, už Lietuvos atsiskyrimą nuo Tarybų Sąjungos?

ATSAKYMAS: Aš to pripažinti negaliu. Sveikinime PIJUI XII, toks, koks jis buvo parengtas, paprasčiausiai išdėstytos Lietuvos katalikų nuotaikos Tarybų valdžios ir bolševikų atžvilgiu, ir, man atrodo, tuo nebuvo siekiama tikinčiuosius sukelti kovai prieš Tarybų valdžią ir dėl Lietuvos išėjimo iš Tarybų Sąjungos sudėties.

KLAUSIMAS: Kur Jūs saugojote sveikinimo popiežiui projektą ir kiek jo egzempliorių turėjote?

ATSAKYMAS: Iš Kauno aš atsivežiau tik vieną šio sveikinimo egzempliorių ir atidaviau jį į kurijos kanceliariją, tačiau kam asmeniškai - LABUKUI ar KIŠKIUI, neprisimenu. Kokioje byloje saugomas šis dokumentas, pasakyti negaliu, nes ypatingų nurodymų dėl jo saugojimo nebuvo duota.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas sveikinimo PIJUI XII projekto pavyzdys. Sakykite, ar Jūs gavote šį projektą vyskupų konferencijoje, vykusioje 1944 metų balandžio mėnesį?

ATSAKYMAS: Taip, šį.

KLAUSIMAS: Ar Jūs padauginote sveikinimo PIJUI XII projektą ir supažindinote su juo Jums pavaldžius kulto tarnautojus?

ATSAKYMAS: Sveikinimo PIJUI XII projekto aš nedauginau ir nesupažindinau su juo man pavaldžių kulto tarnautojų. Šį dokumentą galėjo perskaityti tik kurijos kanceliarijos tarnautojai. Šis sveikinimo projektas Kaišiadorių vyskupijoje nebuvo svarstomas.

ВОПРОС: Возможно ли было провести 2-й национальный Еухаристический конгресс католиков Литвы в условиях оккупации Литвы немцами?

ОТВЕТ: В условиях оккупации Литвы немцами проведение намеченного конгресса было затруднительным, но возможным при ограниченном количестве его участников. Насколько мне известно, переговоров с немецкими оккупационными властями по поводу проведения конгресса еще не велось.

ВОПРОС: На какие другие условия рассчитывался созыв и проведение конгресса?

ОТВЕТ: На какие либо другие условия к проведению конгресса конференция епископов не рассчитывала и этот вопрос обсуждению не подвергался, однако большинство епископов и духовенства вообще были убеждены, что конгресс в назначенное время провести не удастся, а поэтому подготовка к конгрессу механически прекратилась.

ВОПРОС: Какие политические цели преследовались созывом 2-го национального Еухаристического конгресса?

ОТВЕТ: Чисто религиозные цели, поднять нравственность и укрепить веру в литовском народе, значительно пошатнувшуюся в связи с изменением политического строя в Литве в 1940 году и условиями военного времени. Политических целей созывом конгресса не преследовалось.

ВОПРОС: Почему же в пасторском послании подписанным епископами Литвы и в послании лично Вами, выпущенном в связи с созывом конгресса отражается и политические цели конгресса?

В ваших посланиях содержится призыв к борьбе с Советской властью, к сопротивлению против восстановления ее в Литве?

ОТВЕТ: Потому, что большевизм и Советская власть проповедуют атеизм. Я признаю, что в пасторском послании епископов и лично мною выпущенном послании в связи с созывом конгресса имеются налицо элементы политики. Почему я писал в послании антисоветские изречения, мною уже даны показания на одном из первых допросов и больше что либо добавить к этому не могу, а вообще эухаристические конгрессы политических целей не преследуют.

ВОПРОС: В своем пасторском послании от 9-го декабря 1943 года Вы писали:

“По случаю 2-го Эухаристического конгресса произвести воспоминания для почтения погибших за родину партизан”

За какую родину погибли эти, так называемые Вами “партизаны”?

KLAUSIMAS: Ar buvo galimybės 2-ąjį tautinį Lietuvos katalikų Eucharistinį kongresą surengti vokiečių okupacijos Lietuvoje sąlygomis?

ATSAKYMAS: Surengti numatyta kongresą vokiečių okupacijos Lietuvoje sąlygomis buvo sunku, tačiau įmanoma esant ribotam dalyvių skaičiui. Kiek aš žinau, derybos su vokiečių okupacine valdžia dėl kongreso surengimo dar nebuvo pradėtos.

KLAUSIMAS: Ar buvo numatyta kitokiomis aplinkybėmis surengti kongresą?

ATSAKYMAS: Kitų aplinkybių vyskupų konferencija nenumatė ir toks klausimas nebuvo svarstomas, tačiau dauguma vyskupų ir kunigų apskritai buvo įsitikinę, kad numatytu laiku kongreso surengti nepavyks, todėl pasirengimas kongresui savaime sustojo.

KLAUSIMAS: Kokie buvo politiniai 2-ojo tautinio Eucharistinio kongreso tikslai?

ATSAKYMAS: Tikslai buvo grynai religiniai - sustiprinti lietuvių tautos moralę ir tikėjimą, kurie buvo itin susvyravę, 1940 metais Lietuvoje pasikeitus politinei santvarkai ir karo metu. Politinių tikslų kongreso rengėjai neturėjo.

KLAUSIMAS: Kodėl gi visų vyskupų pasirašytame ir atskirame Jūsų ganytojiškuose laiškuose, paskelbtuose kongreso proga, atsispindi ir politiniai kongreso tikslai?

Ar Jūsų laiškuose raginama kovoti prieš Tarybų valdžią, priešintis jos atkūrimui Lietuvoje?

ATSAKYMAS: Todėl, kad bolševizmas ir Tarybų valdžia propaguoja ateizmą. Aš pripažįstu, kad visų vyskupų ir mano paties paskelbtuose ganytojiškuose laiškuose yra aiškių politikos elementų. Kodėl savo laiške vartoju antitarybinius pasakymus, jau sakiau viename iš pirmųjų tardymų ir daugiau ko nors pridėti neturiu, o apskritai eucharistiniai kongresai politinių tikslų neturi.

KLAUSIMAS: Savo 1943 metų gruodžio 9 dienos ganytojiškame laiške Jūs rašėte: „ 2-ojo Eucharistinio kongreso proga pagerbti žuvusius už tėvynę partizanus“.

Už kokią tėvynę žuvo Jūsų vadinamieji „partizanai“?

ОТВЕТ: Я призывал почтить “партизан”, погибших в борьбе за “независимость” Литвы, против всех, кто покушается на эту “независимость”. Другого ответа на этот вопрос дать не могу.

ВОПРОС: Производился ли сбор подписей под приветствием к ПИЮ XII по случаю созыва конгресса?

ОТВЕТ: В управляемой мною епархии сбор подписей под приветствием к ПИЮ XII не производился и уверен, что и в других епархиях не производился.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš raginau pagerbti „partizanus“, žuvusius kovoje dėl Lietuvos „nepriklausomybės“, prieš visus, kurie kėsinosi į šią „nepriklausomybę“. Kito atsakymo į šį klausimą neturiu.

KLAUSIMAS: Ar buvo renkami parašai po sveikinimu PIJUI XII kongreso proga?

ATSAKYMAS: Mano valdomoje vyskupijoje parašai po sveikinimu PIJUI XII kongreso proga nebuvo renkami ir aš esu įsitikinęs, kad ir kitose vyskupijose tai nebuvo daroma.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 25 апреля 1947 года.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: У Вас при аресте изято ряд книг антисоветского содержания. Скажите для какой цели Вы приобретали антисоветскую литературу и почему ее хранили в своей квартире до дня Вашего ареста?

ОТВЕТ: Антисоветские книги изытые у меня при аресте я преобретал в разное время во время окупации Литвы немцами в книжных магазинах гор. Каунас. Антисоветскую литературу я приобретал из любопытства, мне хотелось узнать, как отзываются о Советской власти и большевизме, о руководителях партии большевиков и Советского правительства враги Советского Союза.

Антисоветскую литературу я хранил в своей библиотеке до дня моего ареста без всякой цели и какого либо умысла, мне просто не пришло в голову уничтожить эту литературу.

ВОПРОС: Кому Вы давали читать антисоветскую литературу?

ОТВЕТ: Имеющуюся у меня антисоветскую литературу читать никому не давал.

ВОПРОС: Вы использовали антисоветскую литературу в целях антисоветской пропаганды и заимствовали некоторые выражения из антисоветских книг при составлении своих пасторских посланий. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Нет, не признаю. Антисоветскую литературу в целях антисоветской пропаганды я не использовал и если в моих пасторских посланиях имеются выражения сходные с выражениями антисоветских книг, то это случайное совпадение, так как антисоветскими книгами при составлении пасторских посланий не пользовался.

ВОПРОС: У Вас изыты две книги под названием “В тюрьмах у большевиков” автора ДОГЕЛИС, изданная в 1930 году, и “Большевизм на суде Европы”, изданная в 1933 году. Где Вы приобрели эти книги?

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. balandžio 25 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Suėmimo metu iš Jūsų buvo paimta keletas antitarybinio turinio knygų. Sakykite, kokių tikslu Jus įsigijote antitarybinę literatūrą ir kodėl ją laikėte savo bute iki suėmimo dienos?

ATSAKYMAS: Antitarybines knygas, paimtas suėmimo metu, aš įsigijau įvairiu laiku vokiečių okupacijos metais Kauno knygynuose. Antitarybinę literatūrą aš įsigijau iš smalsumo, norėjau sužinoti, ką apie Tarybų valdžią ir bolševizmą, apie bolševikų partijos ir Tarybinės vyriausybės vadovus rašo Tarybų Sąjungos priešai.

Antitarybinę literatūrą iki suėmimo laikiau savo bibliotekoje be jokio tikslo, man paprasčiausiai neatėjo į galvą mintis sunaikinti šią literatūrą.

KLAUSIMAS: Kam Jus davėte skaityti antitarybinę literatūrą?

ATSAKYMAS: Turėtos antitarybinės literatūros aš niekam skaityti nedaviau.

KLAUSIMAS: Jūs panaudojote antitarybinę literatūrą antitarybinei propagandai ir kai kuriuos pasakymus iš antitarybinių knygų panaudojote rašydamas savo ganytojiškus laiškus. Ar Jūs pripažįstate tai?

ATSAKYMAS: Ne, nepripažįstu. Antitarybinės literatūros antitarybinei propagandai aš nenaudojau ir jeigu mano ganytojiškuose laiškuose yra pasakymų, panašių į antitarybinių knygų pasakymus, tai yra atsitiktinis sutapimas, nes rengdamas ganytojiškus laiškus antitarybinėmis knygomis aš nesinaudojau.

KLAUSIMAS: Iš Jūsų buvo paimtos dvi knygos: vienos pavadinimas „Bolševikų kalėjimuose“, autorius DOGELIS, išleista 1930 metais, ir „Bolševizmas Europos teisme“, išleista 1933 metais. Kur Jūs gavote šias knygas?

ОТВЕТ: Книгу “В тюрьмах у большевиков” мне подарил сам автор этой книги каноник ДОГЕЛИС Повилас 22 октября 1933 года, когда я вернулся в Литву из мест заключения в Советском Союзе. В указанной книге ДОГЕЛИС описал воспоминания о своем аресте органами Советской власти в 1919 году и об аресте других священников. В настоящее время ДОГЕЛИС служит настоятелем кафедрального костела гор. Каунас.

Книгу “Большевизм на суде Европы” мне подарил ксендз ВАЙТКЕВИЧЮС 27 мая 1934 года, как вернувшегося из мест заключения в Советском Союзе. Насколько помню, ВАЙТКЕВИЧЮС в 1940 году умер.

ВОПРОС: Перечислите антисоветские книги, которые Вы приобретали и хранили в своей библиотеке.

ОТВЕТ: Я приобрел и хранил в своей квартире следующие антисоветские книги:

1. “Евреи за плечами одного из руководителей партии большевиков и Советского государства”, авофра Рудольф КОМАССА;
2. “В когтях у чекистов”, автор ДАУНОВ АС;
3. “Пощечина “Правде””, автор Эрик БРАНД;
4. “К истории политического освобождения Белоруссии”, автор СТАНКЕВИЧ
5. “Коллективная тирания”, автор ВАЛУЦКАС;
6. “Литовские архивы”, четыре книги.

Других книг антисоветского содержания, насколько мне помнится, я не приобретал.

ВОПРОС: Помещали ли Вы в газетах, журналах и книгах свои статьи, рассказы и очерки?

ОТВЕТ: Я вообще литературной деятельностью не занимался и никуда каких либо статей в газетах, рассказов и очерков не опубликовал.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Knygą „Bolševikų kalėjimuose" man padovanojo pats šios knygos autorius - kanauninkas Povilas DOGELIS²⁶ 1933 metų spalio 22 dieną, kai aš grįžau į Lietuvą iš įkalinimo vietos Tarybų Sąjungoje. Šioje knygoje DOGELIS pateikė savo atsiminimus apie jo ir kitų dvasininkų suėmimą 1919 metais. Dabar DOGELIS yra Kauno katedros klebonas.

Knygą „Bolševizmas Europos teisme" man padovanojo kunigas VAITKEVIČIUS 1934 metų gegužės 27 dieną, kaip grįžusiam iš įkalinimo vietos Tarybų Sąjungoje. Kiek prisimenu, kunigas VAITKEVIČIUS 1940 metais mirė.

KLAUSIMAS: Išvardykite antitarybines knygas, kurias Jūs įsigijote ir laikėte savo bibliotekoje.

ATSAKYMAS: Aš įsigijau ir laikiau savo bute šias antitarybines knygas:

1. „Žydai vieno iš bolševikų partijos ir Tarybų valstybės vadovų globoje", autorius Rudolfas KOMAS;
2. „Čekistų pinklėse", autorius DAUNOVAS²⁷;
3. „Antausis „Pravdai", autorius Erikas BRANDAS;
4. „Iš Baltarusijos politinio išlaisvinimo istorijos", autorius STANKEVIČ;
5. „Kolektyvinė tironija", autorius VALUCKAS;
6. „Lietuvių archyvas", keturios knygos.

Kitų antitarybinio turinio knygų, kiek prisimenu, neturėjau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs laikraščiuose, žurnaluose, knygose spausdinote savo pasakojimus ar apybraižas?

ATSAKYMAS: Aš apskritai literatūrine veikla neužsiiminėjau ir niekada jokių straipsnių laikraščiuose, pasakojimų ir apybraižų nepublikavau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

²⁶ Kan. P. Dogelis (1887-1951)- aktyvus Bažnyčios veikėjas, vienas katalikiškos jaunimo organizacijos kūrėjų, parašė nemažai knygų.

²⁷ Taip originale, iš tikrųjų tai B.Daunoro knyga „Čekisto naguose".

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича

от 17 мая 1947 года.

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: При обыске в здании Кайшедорской курии в связи с Вашим арестом изято ряд посланий антисоветского содержания, подписанных митрополитом СКВИРЕЦКАС. Вы давали указания на размножение и рассылку этих посланий ксендзам Кайшедорской епархии?

ОТВЕТ: Я давал распоряжение рассылать по епархии послания только подписанные всеми епископами Литвы, а остальные послания хранились в делах курии и оглашению в костелах не подлежали. У нас существовал такой порядок, что епископы Литвы обменивались в порядке ознакомления своими посланиями. Вот почему в делах Кайшедорской епархии оказалось порядочное количество посланий других епископов и часть из них антисоветского содержания.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Suimtojo Teofiliaus MATULIONIO, Juriiaus s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. gegužės 17 d.

Tardymas pradėtas 20 valandą

Tardymas baigtas 24 valandą

KLAUSIMAS: Kratos, darytos Kaišiadorių kurijoje Jus suimant metu, buvo paimta keletas antitarybinio turinio laiškų, pasirašytų metropolito SKVIRECKO. Ar Jūs davėte nurodymą šiuos laiškus padauginti ir išsiuntinėti Kaišiadorių vyskupijos kunigams?

ATSAKYMAS: Aš duodavau nurodymus išsiuntinėti vyskupijoje tik visų Lietuvos vyskupų pasirašytus laiškus, o kiti laiškai buvo saugojami kurijos bylose ir nebuvo skelbiami. Pas mus buvo tokia tvarka, kad Lietuvos vyskupai susipažinimo tikslu keisdavosi savo ganytojiškais laiškais. Štai kodėl Kaišiadorių vyskupijos bylose atsidūrė gana daug kitų vyskupų laiškų, ir dalis jų buvo antitarybinio turinio.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(Vysk. T.MATULIONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Допрос начат 28. 7. 1945 года в 12 часов
Допрос окончен в 18 часов

Я, старший оперуполномоченный Тракайского УО НКГБ
Литовской ССР капитан ПЕРЕПАЛА допросил в качестве свидетеля

ТРИМОНИС Казимира Францевича, 1898 года рождения, уроженец дер. Шнеришки, Утянского уезда, по национальности литовец, беспартийный, ксендз, грамотный, со слов не судим, в данное время проживает в мест. Аукштадварис, Тракайского уезда.

ВОПРОС: Гражданин ТРИМОНИС, расскажите, почему Вы отказывались выступать в костеле против бандитских действий.

ОТВЕТ: Я не выступаю в костеле по вопросу бандитских действий потому, что наш Кайшедорский епископ МАТУЛИОНИС Теофилий через декана ЕЗИКЯВИЧЮС, настоятеля местечка Стаклишки, в мае месяце 1945 года дал распоряжение, что нам ксендзам Кайшедорской епархии ни в какую политику не вмешиваться и нигде никаких подписей не делать. Выполняя это распоряжение епископа МАТУЛИОНИС я никакой работы в пользу Советской власти не делаю. Так по вопросу 4-го государственного военного займа, бандитизма и подписания письма литовского народа тов. Сталину никакого участия не принимал. Если разрешит нам епископ работать в пользу Советской власти, я с удовольствием проводить эту работу среди верующих католиков.

ВОПРОС: Гражданин ТРИМОНИС, расскажите, какую Вы и по чьему распоряжению проводили пропагандистскую работу среди верующих католиков во время немецкой оккупации Литвы?

ОТВЕТ: Я без всякого на то распоряжения епископа просил верующих, чтобы они обращались к советским партизанам с просьбой не убивать людей, которые не виновные.

ВОПРОС: Скажите, кого Вы считаете невинными людьми, которых советские партизаны убивали?

ОТВЕТ: Хотя советские партизаны не убивали невинных людей, все же я просил тех людей, которые не замешаны ни в чем, чтобы партизаны их не трогали.

TARDYMO PROTOKOLAS

Tardymas pradėtas 1945 m. liepos 28 d. 12 valandą
Tardymas baigtas 18 valandą

Aš, Lietuvos TSR Trakų apskrities NKGB skyriaus vyresnysis operatyvinis įgaliotinis kapitonas PEREPALA apklausiau kaip liudininką

Kazimierą TRIMONĮ, Franco s.,
g. 1898 metais Šneriškių k. Utenos apskrityje, lietuvis, nepartinis, kunigas,
raštingas, jo teigimu, neteistas, šiuo metu gyvena Aukštadvario miestelyje, Trakų apskrityje.

KLAUSIMAS: Pilieti TRIMONI, papasakokite, kodėl Jūs atsisakėte bažnyčioje pasisakyti prieš banditų veiksmus.

ATSAKYMAS: Aš bažnyčioje nepasisakau dėl banditų veiksmų todėl, kad mūsų Kaišiadorių vyskupas Teofilus MATULIONIS per dekaną JAZUKEVIČIŲ, Stakliškių miestelio kleboną, 1945 metų gegužės mėnesį davė nurodymą mums, Kaišiadorių vyskupijos kunigams, nesikišti į jokią politiką ir nieko nepasirašinėti. Vykdydamas vyskupo MATULIONIO nurodymą, aš jokio darbo Tarybų valdžios naudai nedirbu: nedalyvavau sprendžiant 4-osios valstybinės paskolos karo reikalams, banditizmo ir laiško draugui Stalinui klausimus. Jeigu vyskupas mums leis dirbti Tarybų valdžios naudai, aš su malonumu dirbsiu šį darbą tarp tikinčiųjų.

KLAUSIMAS: Pilieti TRIMONI, papasakokite, kieno nurodymu ir kokią propagandą Jūs vykdėte tarp tikinčiųjų vokiečių okupacijos Lietuvoje metais?

ATSAKYMAS: Aš be jokio vyskupo nurodymo prašiau tikinčiųjų kreiptis į tarybinius partizanus, kad jie nežudytų nekaltų žmonių.

KLAUSIMAS: Sakykite, ką Jūs laikote tarybinių partizanų nužudytais nekaltais žmonėmis?

ATSAKYMAS: Nors tarybiniai partizanai nežudydavo nekaltų žmonių, aš vis tiek prašiau, kad jie neliestų tų žmonių, kurie buvo niekuo dėti.

ВОПРОС: Гражданин ТРИМОНИС, почему же Вы во время немецкой оккупации Литвы выступали с разными обращениями к верующим в пользу немцев не имея на то распоряжения от епископа, а в настоящее время, когда Советская Литва освобождена от немецких оккупантов, Вы для того, чтобы выступить с обращением к народу требуется распоряжение епископа.

ОТВЕТ: Я выступил с обращением к народу во время немецкой оккупации потому, что нам епископ КУКТА (умерший) это не запрещал, а в настоящее время епископ МАТУЛИОНИС с начала 1945 года запретил нам ксендзам вмешиваться в политику[...]

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: старший оперуполномоченный Тракайского УО НКГБ Литовской ССР капитан ПЕРЕПАЛА

Подлинник протокола допроса хранится в отделе "О" МГБ ЛССР

KLAUSIMAS: Pilieti TRIMONI, kodėl gi vokiečių okupacijos Lietuvoje metais Jūs kreipdavotės į tikinčiuosius vokiečių naudai neturėdami tam vyskupo nurodymo, o dabar, kai Tarybų Lietuva išvaduota iš vokiečių okupantų, Jums tam, kad galėtumėte kreiptis į liaudį, reikalingas vyskupo leidimas?

ATSAKYMAS: Vokiečių okupacijos metais aš kreipdavausi į žmones todėl, kad vyskupas KUKTA (miręs) mums to nedraudė, o dabar vyskupas MATULIONIS kunigams uždraudė kištis į politiką [...]

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(K. TRIMONIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Trakų apskrities vyr.
operatyvinis įgaliotinis kapitonas PEREPALA
(parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas LTSR
MGB „0“ skyriuje.

Выписка из протокола допроса обвиняемого СЕНКУС Пранас, с.
Пранаса от 2 марта 1946 года

ВОПРОС: Следствие располагает материалами о том, что Вы являетесь участником подпольной националистической организации ЛЛА. Дайте показания по существу заданного вопроса.

ОТВЕТ: Да, я действительно состоял в организации ЛЛА с декабря 1945 года, в которую меня завербовал ксендз м. Ренавас ПЕТРИКАС Костас.

Когда я дал согласие вступить в организацию, ПЕТРИКАС с крестом в руках принял от меня присягу...

ВОПРОС: Назовите известных вам участников организации и их преступную деятельность.

ОТВЕТ: Как участники подпольной националистической организации мне известны: я, СЕНКУС Пранас, ПЕТРИКАС Костас, ксендз м. Ренавас, НАВАРДАУСКАС Владас, НАВАРДАУСКАЙТЕ Филомена... Наша организация была разбита на тройки и каждый участник мог знать только трех участников. Тройку, в которую входил я, возглавлял ксендз ПЕТРИКАС. Все перечисленные участники организации распространяли среди населения антисоветские листовки, исходящие из штаба ЛЛА.

Допросил: Следователь Следотдела МВД ЛССР
лейтенант ПРИХОДЬКО

Подлинник протокола допроса находится в следственном деле № 6756 по обвинению СЕНКУС Пранас и др.

Išrašas iš kaltinamojo Prano SENKAUS, Prano s., 1946 metų kovo 2 d. tardymo protokolo.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Jūs esate pagrindinės nacionalistinės organizacijos LLA narys. Duokite parodymus dėl duoto klausimo.

ATSAKYMAS: Taip, aš iš tikrųjų buvau organizacijos LLA narys nuo 1945 metų gruodžio mėnesio, mane į ją užverbavo Renavo kunigas Kostas PETRIKAS.

Kai aš sutikau įstoti į organizaciją PETRIKAS su kryžiumi rankose priėmė iš manęs priesaiką...

KLAUSIMAS: Išvardykite Jums žinomus organizacijos narius ir papasakokite apie jų nusikalstamą veiklą.

ATSAKYMAS: Kaip pagrindinės nacionalistinės organizacijos dalyviai man žinomi: aš, Pranas SENKUS, Renavo kunigas Kostas PETRIKAS, Vladas NAVARDAUSKAS, Filomena NAVARDAUSKAITĖ... Mūsų organizacija buvo padalyta į trijules ir kiekvienas galėjo žinoti tik tris narius. Trijulei, kurios narys aš buvau, vadovavo kunigas PETRIKAS. Visi išvardyti organizacijos nariai tarp gyventojų platino antitarybinius atsišaukimus, spausdinamus LLA štabe.

Tardė: LTSR MVD Tardymo skyriaus tardytojas
PRICHODKA (parašas)

Tardymo protokolo originalas yra Prano SENKAUS
ir kt. tardymo byloje Nr.6756.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного КИШКИС Станиславаса сына Петрас

от 14 ноября 1946 года.

Допрос начат в 12 часов 30 минут

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: На допросе от 27 сентября 1946 года Вы показали, что в апреле 1945 года в помещении Кайшедорской курии состоялось совещание. Скажите, что это было за совещание и кто на нем присутствовал?

ОТВЕТ: Должен поправиться, что никакого совещания в помещении Кайшедорской курии не было, а была обычная беседа, в которой принимали участие епископ МАТУЛИОНИС, прелат ЛАБУКАС, викарий ПЕТКЯВИЧЮС и я.

ВОПРОС: Какие вопросы обсуждались в Вашей беседе?

ОТВЕТ: Нами велась беседа по вопросу воспитания католической молодежи. Возник этот вопрос в связи с тем, что в то время в Кайшедорской гимназии велась усиленная работа по вовлечению учащейся молодежи в ВЛКСМ, при чем со стороны директора Кайшедорской гимназии ЛЕСТАС оказывался некоторый нажим на нежелающих вступить в ВЛКСМ.

Во время этой беседы мы ознакомились с церковным законом, который запрещает верующим католикам вступать в антирелигиозные организации. Для ясности мы ознакомились с уставом ВЛКСМ, после чего пришли к выводу, что что комсомол и католическая вера не совместимы и представляют опасность для верующих.

ВОПРОС: И какие меры Вами было решено принять?

ОТВЕТ: Определенного решения нами по этому вопросу принято не было, но однако обсуждали тактику поведения духовенства по сохранению учащейся молодежи в рядах верующих.

По этому вопросу были разные суждения. Я и ПЕТКЯВИЧЮС придерживались мнения о том, чтобы церковный закон, который запрещает верующим католикам вступать в антирелигиозные организации, объявить в костеле, а прелат ЛАБУКАС придерживался мнения, что вышеуказанный закон объявлять в костеле не следует. Спор этот решил епископ МАТУЛИОНИС, который заявил, что никакого решения по этому вопросу не имеется и чтобы каждый священник действовал так, как он найдет благоразумным, а последствия этих действий принимал бы на себя.

Suimtojo Stanislovo KIŠKIO, Petro s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1946 m. lapkričio 14 d.

Tardymas pradėtas 12 val. 30 min.

Tardymas baigtas 17 valandą

KLAUSIMAS: 1946 metų rugsėjo 27 dieną tardymo metu Jūs sakėte, kad 1945 metų balandžio mėnesį Kaišiadorių kurijoje vyko pasitarimas. Sakyskite, kas tai buvo per pasitarimas ir kas jame dalyvavo?

ATSAKYMAS: Turiu patikslinti, kad jokie pasitarimo Kaišiadorių kurijoje nebuvo, tai buvo paprastas pokalbis, kuriame dalyvavo vyskupas MATULIONIS, prelatas LABUKAS, vikaras PETKEVIČIUS ir aš.

KLAUSIMAS: Kokie klausimai buvo svarstomi Jūsų pokalbio metu?

ATSAKYMAS: Mes kalbėjome apie katalikiško jaunimo auklėjimą. Šis klausimas iškilo dėl to, kad tuo metu Kaišiadorių gimnazijos moksleiviai buvo smarkiai traukiami į VLKSM²⁸, be to, Kaišiadorių gimnazijos direktorius LESTAS darė tam tikrą spaudimą nenorintiems stoti į VLKSM.

Šio pokalbio metu mes susipažinome su bažnytine teise, kuri tikintiesiems katalikams draudžia stoti į antireligines organizacijas. Aiškumo dėlei mes susipažinome ir su VLKSM įstatais ir padarėme išvadą kad komjau-nimas nesuderinamas su katalikybe ir kelia grėsmę tikintiesiems.

KLAUSIMAS: Ir kokių priemonių Jūs nutarėte imtis?

ATSAKYMAS: Aiškaus nutarimo šiuo klausimu nebuvo priimta, tačiau svarstėme dvasininkijos laikyseną siekiant moksleivius išlaikyti tikinčius.

Šiuo klausimu nuomonės buvo skirtingos. Aš ir PETKEVIČIUS manėme, kad reikia bažnyčioje pagarsinti bažnytinės teisės normą draudžiančią tikintiesiems stoti į antireligines organizacijas, o prelatas LABUKAS manė, kad minėtos teisės skelbti bažnyčioje nereikia. Šį ginčą išsprendė vyskupas MATULIONIS, kuris pareiškė, kad jokie sprendimo šiuo klausimu nebus daroma ir kad kiekvienas dvasininkas elgtųsi taip, kaip jam atrodys protingiau, ir už savo veiksmus prisiimtų atsakomybę.

²⁸ Vsesojuznij leninskij komunističeskij sojuz molodeži (rus.)- Visasąjunginė Lenino komunistinė jaunimo sąjunga

После указанной беседы я предпочел объявить вышеуказанный церковный закон в костеле, что мною и было сделано в апреле 1945 года. Обявив в Кайшедорском костеле о том, что верующим вступать в антирелигиозные организации запрещается церковным законом, я сделал пояснение, что в настоящее время к антирелигиозным организациям относится ВЛКСМ и пионеры. Кроме того в своем заявлении в Кайшедорском костеле указал, что для того, чтобы дети сохранили веру за ними должны следить родители, которые несут за них ответственность перед богом.

ВОПРОС: В беседе у епископа МАТУЛИОНИС какие вопросы еще обсуждались?

ОТВЕТ: Поскольку помню, другие вопросы не обсуждались.

ВОПРОС: В отношении учителей в своем заявлении ничего не говорили?

ОТВЕТ: В своем заявлении в Кайшедорском костеле я указал, что верующие учителя воспитывающие детей должны в них сохранить веру.

ВОПРОС: В своем заявлении в Кайшедорском костеле Вы заявили о том, что если дети вступят в комсомол или пионеры, в этом будут виноваты их родители а также учителя, которые организуют эти организации?

ОТВЕТ: Нет, такого заявления я не делал, а указал только на обязанности родителей и учителей заботиться, чтобы дети остались верующими.

ВОПРОС: АКСОМАЙТИС Винцас Вы знаете?

ОТВЕТ: Лично его не знаю, но его фамилия мне известна как комсорга Кайшедорской гимназии.

ВОПРОС: Личных счетов с ним не имеете?

ОТВЕТ: Нет, не имею.

ВОПРОС: Вам зачитывается выдержка из показаний свидетеля АКСОМАЙТИС, который показал, что в своем заявлении в Кайшедорском костеле в апреле 1945 года Вы сказали, что если дети вступят в комсомол или пионеры, в этом будут виноваты их родители а также учителя, которые организуют эти организации, их будут вычеркивать из списков костела. Вы эти показания АКСОМАЙТИС подтверждаете?

Po minėto pokalbio aš buvau linkęs bažnyčioje paskelbti nurodytą bažnytinės teisės normą, tai ir padariau 1945 metų balandžio mėnesį. Kaišiadorių bažnyčioje pareiškęs, kad bažnytinė teisė tikintiesiems draudžia stoti į antireligines organizacijas, aš paaiškinau, kad antireliginės organizacijos šiuo metu yra VLKSM ir pionieriai. Be to, savo kreipimesi nurodžiau, kad tėvai turi rūpintis savo vaikų tikėjimu, dėl to jie atsakingi Dievui.

KLAUSIMAS: Kokie dar klausimai buvo svarstomi pokalbio pas vyskupą MATULIONĮ metu?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, kiti klausimai nebuvo svarstomi.

KLAUSIMAS: Ar savo kreipimesi nieko nekalbėjote apie mokytojus?

ATSAKYMAS: Savo kalboje Kaišiadorių bažnyčioje aš pasakiau, kad tikintys mokytojai, auklėjantys vaikus, privalo saugoti jų tikėjimą.

KLAUSIMAS: Savo kalboje Kaišiadorių bažnyčioje Jūs pareiškėte, kad, jeigu vaikai įstos į komjaunimą ar pionierius, dėl to bus kalti tėvai ir mokytojai, kurie kuria šias organizacijas?

ATSAKYMAS: Ne, taip aš nekalbėjau, o tik priminiau tėvų ir mokytojų pareigą rūpintis, kad vaikai liktų tikintys.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate Vincą AKSOMAITĮ?

ATSAKYMAS: Asmeniškai jo nepažįstu, tik žinau, kad jis yra Kaišiadorių gimnazijos komsorgas.

KLAUSIMAS: Ar turite su juo asmeninių sąskaitų?

ATSAKYMAS: Ne, neturiu.

KLAUSIMAS: Jums skaitoma ištrauka iš liudininko AKSOMAIČIO parodymų, kuris pasakė, jog Jūs savo kalboje Kaišiadorių bažnyčioje 1945 metų balandžio mėnesį sakėte, kad, jeigu vaikai įstos į komjaunimą ar pionierius, dėl to bus kalti tėvai ir mokytojai, kurie kuria šias organizacijas, jie bus išbraukti iš bažnyčios sąrašų. Ar Jūs patvirtinate AKSOMAIČIO parodymus?

ОТВЕТ: Показания АКСОМАЙТИС я не подтверждаю. Он показал неточно, я в своем заявлении в Кайшедорском костеле после объяснения церковного закона пояснил, что к антирелигиозным организациям относится комсомол и пионеры, но в отношении родителей и учителей, что они будут вычеркиваться из списков костела я не говорил.

ВОПРОС: УЗАЙТЕ Алдона когда либо приходила к Вам на дом?

ОТВЕТ: Весной 1945 года УЗАЙТЕ Алдона вместе со своей сестрой пришла ко мне на дом и заявила, что она вступила в ВЛКСМ. Я ее упрекал, что нельзя быть верующей и членом ВЛКСМ, а должно быть выбрано что либо одно.

ВОПРОС: Вы уговаривали УЗАЙТЕ отказаться от комсомола?

ОТВЕТ: Я упрекал УЗАЙТЕ о том, что с вступлением в комсомол она отрекается от религии, но она со мной не согласилась. Откажется от комсомола я ее не уговаривал.

ВОПРОС: Свидетель АКСОМАИТИС показал, что Вы УЗАЙТЕ отговаривали от комсомола. Подтверждаете Вы показания АКСОМАИТИС?

ОТВЕТ: Нет, не подтверждаю.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: зам. нач. отд. следотдела МГБ ЛССР
ст. лейтенант КИСМИНАС

Подлинник протокола допроса хранится в
следственном деле № 5024 по обв. КИШКИС

ATSAKYMAS: AKSOMAIČIO parodymų aš nepatvirtinu. Jis pasakė netiksliai, aš savo kalboje Kaišiadorių bažnyčioje, paaiškinęs bažnytinius įstatymus, pasakiau, kad antireliginės organizacijos yra pionieriai ir komjaunimas, tačiau dėl tėvų ir mokytojų, kad jie bus išbraukti iš bažnyčios sąrašų, aš nekalbėjau.

KLAUSIMAS: Ar pas Jus kada nors buvo atėjusi Aldona UZAITĖ?

ATSAKYMAS: 1945 metų pavasarį Aldona UZAITĖ su seserimi buvo atėjusi pas mane ir pareiškė, kad ji įstojo į VLKSM. Aš jai papriekaištavau, kad negalima būti tikinčia ir VLKSM nare, o reikia pasirinkti ką nors viena.

KLAUSIMAS: Ar Jūs įkalbinėjote UZAITĖ išstoti iš komjaunimo?

ATSAKYMAS: Aš priekaištavau UZAITEI, kad įstodama į komjaunimą ji atsižadėjo religijos, tačiau ji su manim nesutiko. Išstoti iš komjaunimo aš jos neįkalbinėjau.

KLAUSIMAS: Liudininkas AKSOMAITIS teigia, kad Jūs įkalbinėjote UZAITĖ išstoti iš komjaunimo. Ar Jūs patvirtinate AKSOMAIČIO parodymus?

ATSAKYMAS: Ne, nepatvirtinu.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(S.KIŠKIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas KISMINAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas KIŠKIO tardymo byloje Nr.5024.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного КИШКИС Станиславаса сына Петрас

от 8 февраля 1947 года.

Допрос начат в 13 часов 30 минут

Допрос окончен в 2 часа 20 минут

ВОПРОС: Какую работу вы выполняли будучи канцлером Кайшедорской курии?

ОТВЕТ: Я, будучи канцлером Кайшедорской курии выполнял работу в канцелярии курии, т. е. согласно указаний епископа Кайшедорской епархии составлял черновики служебной переписки, которые потом рассматривались и исправлялись епископом Кайшедорской епархии. Часть документов, исходящих из Кайшедорской курии я сам лично печатал на пишущей машинке и рассылал настоятелям Кайшедорской епархии.

ВОПРОС: Как канцлером Кайшедорской курии вами когда либо рассылались настоятелям приходов документы антисоветского содержания.

ОТВЕТ: Нет, мною антисоветские документы из Кайшедорской курии не рассылались.

ВОПРОС: Вы показали неверно. Следствие располагает данными о том, что вами рассылались документы антисоветского содержания?

ОТВЕТ: Должен признаться, что в период временной оккупации германскими войсками территории Литовской ССР, как канцлеру Кайшедорской курии приходилось рассылать пасторские послания, которые составлялись епископами Кайшедорской епархии КУКТА и МАТУЛИОНИС, а также полученные из Каунасской епархии послания архиепископа СКВИРЕЦКАС. Пасторские послания архиепископа СКВИРЕЦКАС а также послания епископов КУКТА и МАТУЛИОНИС были антисоветского содержания, в них возводилась клевета на советскую власть и коммунистическую партию.

ВОПРОС: Вам предъявляется послание антисоветского содержания с подписью СКВИРЕЦКАС. Это антисоветское послание Вами тоже было разослано настоятелям приходов Кайшедорской епархии?

Suimtojo Stanislovo KIŠKIO, Petro s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

Vilnius

1947 m. vasario 8 d.

Tardymas pradėtas 13 val. 30 min.

Tardymas baigtas 2 val. 20 min.

KLAUSIMAS: Kokios buvo Jūsų kaip Kaišiadorių kurijos kanclerio pareigos?

ATSAKYMAS: Būdamas Kaišiadorių kurijos kancleris aš dirbau kurijos kanceliarijoje, t. y. Kaišiadorių vyskupo nurodymu rengiau tarnybinio susirašinėjimo juodraščius, kuriuos vėliau peržiūrėdavau ir taisydavau Kaišiadorių vyskupijos vyskupas. Kai kuriuos dokumentus, siunčiamus iš Kaišiadorių kurijos, aš pats asmeniškai spausdindavau mašinėle ir išsiuntinėdavau vyskupijos klebonams.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kaip Kaišiadorių kurijos kancleris kada nors siuntėte parapijų klebonams antitarybinio turinio dokumentus?

ATSAKYMAS: Ne, aš niekada antitarybinio turinio dokumentų iš Kaišiadorių kurijos nesiunčiau.

KLAUSIMAS: Jūs sakote netiesą. Mes turime duomenų, kad Jūs siuntėte antitarybinio turinio dokumentus.

ATSAKYMAS: Turiu prisipažinti, kad vokiečių laikinos okupacijos Lietuvos TSR metais man, kaip Kaišiadorių kurijos kancleriui, teko išsiuntinėti ganytojiškus laiškus, parašytus Kaišiadorių vyskupijos vyskupų KUKTOS arba MATULIONIO, taip pat iš Kauno vyskupijos gautus arkivyskupo SKVIRECKO laiškus. Arkivyskupo SKVIRECKO, taip pat vyskupų KUKTOS ir MATULIONIO ganytojiški laišškai buvo antitarybinio turinio, juose buvo šmeižiama tarybų valdžia ir komunistų partija.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas antitarybinio turinio laiškas, pasirašytas SKVIRECKO. Ar šį antitarybinį laišką Jūs taip pat išsiuntinėjote Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonams?

ОТВЕТ: Предявленное мне послание СКВИРЕЦКАС мною лично было размножено на пишущей машинке для того, чтобы разослать его настоятелям Кайшедорской епархии, однако было ли это послание разослано настоятелям не помню.

ВОПРОС: Вам предявляется послание антисоветского содержания с подписью епископов Литвы. Указанное послание Вами также размножалось? .

ОТВЕТ: Предявленное мне послание епископов Литвы мною размножалось на пишущей машинке и рассылалось всем настоятелям Кайшедорской епархии для зачитания в костелах верующим.

ВОПРОС: Вам предявляются послания антисоветского содержания с подписью епископа МАТУЛИОНИС от 16.9.1943 года и от 12 мая 1943 года и епископа Кукты от 2 марта 1942 года. Предявленные послания Вами рассылались?

ОТВЕТ: Пасторские послания епископов КУКТА и МАТУЛИОНИС, которые мне предъявлены, мною были отпечатаны на пишущей машинке и разосланы всем настоятелям Кайшедорской епархии.

ВОПРОС: Кем составлялись пасторские послания?

ОТВЕТ: Пасторские послания составлялись епископами КУКТА и МАТУЛИОНИС, а я их печатал на машинке и рассылал настоятелям приходов.

ВОПРОС: Какие антисоветские документы кроме пасторских посланий, о которых Вы показали выше, вами еще были разосланы?

ОТВЕТ: Были ли мною разосланы документы антисоветского содержания кроме пасторских посланий, о которых я показал выше, не помню.

ВОПРОС: Какое участие Вы принимали в сборе материалов о действиях органов Советской власти в 1940-1941 г. направленные на дискредитацию Советской власти?

ОТВЕТ: Установка собирать материалы о действиях органов Советской власти в 1940-1941 г. была дана епископом КУКТА и эта установка в форме вопросов была разослана всем настоятелям Кайшедорской епархии, которые в свою очередь прислали в Кайшедорскую епархию свои ответы.

По поручению епископа КУКТА мною был составлен обзор, обобщающий полученные от настоятелей ответы. Выше указанный обзор мною был отпечатан на машинке в нескольких экземплярах, но в скольких не помню.

ATSAKYMAS: Man pateiktą SKVIRECKO laišką aš pats asmeniškai padauginau spausdinimo mašinėle, kad jį būtų galima išsiuntinėti Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonams, tačiau ar šis laiškas buvo išsiuntinėtas klebonams, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas Lietuvos vyskupų pasirašytas antitarybinio turinio laiškas. Ar šį laišką Jūs taip pat padauginote?

ATSAKYMAS: Pateiktą Lietuvos vyskupų laišką aš padauginau spausdinimo mašinėle ir išsiuntinėjau visiems Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonams, kad jie jį perskaitytų tikintiesiems bažnyčiose.

KLAUSIMAS: Jums pateikiami vyskupo MATULIONIO 1943 metų gegužės 12 ir rugsėjo 16 dienomis ir vyskupo KUKTOS 1942 metų kovo 2 dieną pasirašyti antitarybinio turinio laiškai. Ar pateiktus laiškus Jūs išsiuntinėjote?

ATSAKYMAS: Man pateiktus vyskupų KUKTOS ir MATULIONIO ganytojiškus laiškus aš padauginau spausdinimo mašinėle ir išsiuntinėjau visiems Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonams.

KLAUSIMAS: Kas parašė ganytojiškus laiškus?

ATSAKYMAS: Laiškus parašė vyskupai KUKTA ir MATULIONIS, o aš juos spausdinu mašinėle ir išsiuntinėjau parapijų klebonams.

KLAUSIMAS: Kokius dar antitarybinius dokumentus, be ganytojiškų laiškų, apie kuriuos jau papasakojote, Jūs siuntėte?

ATSAKYMAS: Ar aš siunčiau dar kokius nors antitarybinio turinio dokumentus, be ganytojiškų laiškų, apie kuriuos jau papasakojau, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kaip Jūs prisidėjote prie duomenų apie Tarybų valdžios organų veiksmus 1940-1941 m., skirtų Tarybų valdžiai diskredituoti, rinkimo?

ATSAKYMAS: Nurodymą rinkti duomenis apie Tarybų valdžios organų veiksmus 1940-1941 m. davė vyskupas KUKTA ir šis nurodymas klausimų forma buvo išsiuntinėtas visiems Kaišiadorių vyskupijos klebonams, kurie atsiuntė į Kaišiadorių kuriją savo atsakymus.

Vyskupo KUKTOS nurodymu aš parengiau apžvalgą kurioje apibendrinu iš parapijų klebonų gautus atsakymus. Šios apžvalgos aš išspausdinu mašinėle kelis egzempliorius, tačiau, kiek, neprisimenu.

ВОПРОС: Какого содержания был Вами составлен обзор?

ОТВЕТ: Составленный мною обзор о действиях органов Советской власти в 1940-1941 г. отражал факты разрушения костелов, убийства ксендзов и другие. Правоподобность фактов, о которых сообщали настоятели приходов курией не проверялись.

ВОПРОС: С какой целью Вами составлялся обзор, о котором Вы показали выше?

ОТВЕТ: Составить обзор о действиях органов Советской власти на территории Кайшедорской епархии указание я получил от епископа КУКТА, но для чего ему понадобилось такой обзор мне не известно.

ВОПРОС: Где в настоящее время хранится вами составленный обзор?

ОТВЕТ: Сохранился ли выше указанный обзор в Кайшедорской курии, я не знаю, так как в 1944 году в период отступления немецких войск из территории Литовской ССР архив Кайшедорской курии работниками курии просматривался и часть документов как ненужные были уничтожены. В числе уничтоженных документов может быть и обзор, о котором я показал.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: зам. нач. отд. следотдела МГБ ЛССР
ст. лейтенант КИСМИНАС

Подлинник протокола допроса хранится в
следственном деле № 5024 по обв. КИШКИС

KLAUSIMAS: Koks buvo Jūsų parengtos apžvalgos turinys?

ATSAKYMAS: Mano parengtoje apžvalgoje apie Tarybų valdžios organų veiksmus 1940-1941 m. buvo pateikti bažnyčių sugriovimo, kunigų nužudymų ir kiti faktai. Faktų tikslumo, apie kuriuos pranešė Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonai, kurią netikrino.

KLAUSIMAS: Kokiu tikslu Jūs parengėte apžvalgą, apie kurią kalbėjote?

ATSAKYMAS: Nurodymą parengti apžvalgą apie Tarybų valdžios organų veiksmus Kaišiadorių vyskupijoje man davė vyskupas KUKTA, tačiau kam jam prireikė tokios apžvalgos, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu yra Jūsų parengta apžvalga?

ATSAKYMAS: Ar ši apžvalga išliko Kaišiadorių kurijoje, aš nežinau, nes 1944 metais, vokiečiams traukiantis iš Lietuvos TSR, kurijos darbuotojai peržiūrėjo Kaišiadorių kurijos archyvą ir dalį nereikalingų dokumentų sunaikino. Tarp sunaikintų dokumentų galėjo būti ir apžvalga, apie kurią aš pasakojau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(S.KIŠKIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas KISMINAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas KIŠKIO tardymo byloje Nr.5024.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Арестованного КИШКИС Станиславаса сына Петрас

от 17 февраля 1947 года.

Допрос начат в 14 часов 30 минут

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: На допросе от 8 февраля 1947 года Вы показали о том, что Вами был разработан сборник о действиях органов Советской власти в Литве в 1940-1941 г. Скажите, какого содержания был Вами составлен сборник?

ОТВЕТ: Сборник о действиях органов Советской власти в Литве в 1940-1941 г., как я уже показал на предыдущих допросах, мною писался на основании материалов, полученных от настоятелей приходов Кайшедорской епархии и по своему содержанию был антисоветским.

ВОПРОС: С какой целью вы писали этот сборник?

ОТВЕТ: Написать сборник по материалам, полученным от настоятелей приходов Кайшедорской епархии мне поручил епископ КУКТА.

Один экземпляр мною составленного антисоветского сборника о действиях органов Советской власти в Литве в 1940-1941 г. по указанию епископа КУКТА был выслан в Каунасскую курию генерал викарию ШАУЛИС или профессору Каунасской семинарии ПЕНКАУС-КАС, точно не помню.

ВОПРОС: Где в настоящее время хранится вами составленный антисоветский сборник?

ОТВЕТ: Как я уже показал на предыдущих допросах, антисоветский сборник был написан мною в нескольких экземплярах. Один экземпляр был выслан в гор. Каунас а другие остались в Кайшедорской курии, но где они в настоящее время хранятся не знаю. Полагаю, что сборник, о котором я показал, может храниться в Кайшедорском кафедральном костеле над раздевальной священников.

ВОПРОС: В кафедральном костеле над раздевальной священников находится только указанный сборник?

Suimtojo Stanislovo KIŠKIO, Petro s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. vasario 17 d.

Tardymas pradėtas 14 val. 30 min.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: 1947 metais vasario 8 dieną tardymo metu sakėte, kad Jūs parengėte rinkinį apie Tarybų valdžios organų veiksmus Lietuvoje 1940-1941 m. Sakykite, koks buvo Jūsų parengto rinkinio turinys?

ATSAKYMAS: Rinkinys apie Tarybų valdžios organų veiksmus 1940-1941 m. Lietuvoje, kaip aš jau sakiau ankstesnių tardymų metu, buvo parengtas pagal duomenis, gautus iš Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonų ir savo turiniu buvo antitarybinis.

KLAUSIMAS: Koku tikslu Jūs rašėte šį rinkinį?

ATSAKYMAS: Nurodymą parašyti rinkinį pagal duomenis, gautus iš Kaišiadorių vyskupijos parapijų klebonų, man davė vyskupas KUKTA.

Vienas mano parengto antitarybinio rinkinio apie Tarybų valdžios organų veiksmus Lietuvoje 1940-1941 m. egzempliorius vyskupo KUKTOS nurodymu buvo išsiųstas į Kauno kuriją generaliniam vikarui ŠAULIUI ar Kauno seminarijos profesoriui PENKAUSKUI, tiksliai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu yra jūsų parengtas antitarybinis rinkinys?

ATSAKYMAS: Kaip aš jau sakiau praėjusių tardymų metu, antitarybinio rinkinio aš parašiau kelis egzempliorius. Vienas egzempliorius buvo išsiųstas į Kauną o kiti liko Kaišiadorių kurijoje, tačiau kur jie šiuo metu yra, nežinau. Manau, kad šis rinkinys galėtų būti Kaišiadorių katedroje, virš kunigų persirengimo kambario.

KLAUSIMAS: Ar katedroje, virš kunigų persirengimo kambario, yra tik vienas šis rinkinys?

ОТВЕТ: В кафедральном костеле над раздевалней священников имеется помещение, в котором хранятся разные документы Кайшедорской курии, думаю, что в числе этих документов находится сборник, о котором я показал выше.

Весной 1945 года в раздевалне священников над шкафом, по указанию епископа МАТУЛИОНИС я спрятал папку с особыми полномочиями на время, когда не возможно свяжутся с Папой Римским.

ВОПРОС: Где еще прятались документы Кайшедорской курии?

ОТВЕТ: Мне известно, что перед освобождением Советской армией территории Литовской ССР от немецких захватчиков часть документов Кайшедорской курии были направлены в Чиобишский приход, но какие не знаю, так как в направлении документов я участия не принимал. Отправкой документов в Чиобишский приход занимался прелат ЛАБУКАС и епископ МАТУЛИОНИС.

ВОПРОС: После освобождения Советской армией территории Литовской ССР от немецких захватчиков проводились ли епископом МАТУЛИОНИС совещания с ксендзами?

ОТВЕТ: Осенью 1944 года епископом МАТУЛИОНИС было проведено совещание с деканами Кайшедорской курии.

ВОПРОС: Какие установки были даны епископом МАТУЛИОНИС на этом совещании?

ОТВЕТ: На совещании деканов осенью 1944 года епископ информировал присутствующих о происходившей в сентябре 1944 года в гор. Укмерге конференции епископов и дал установку, в связи с тем, что органами Советской власти преподавание в школах религии запрещено, провести преподавание религии в костелах. Кроме того, на совещании деканов обсуждались экономические вопросы также была сделана информация о том, что духовная семинария будет продолжать существовать, и что священники освобождаются от воинской повинности.

ВОПРОС: Выше Вы показали о том, что епископ МАТУЛИОНИС на совещании деканов информировал о конференции епископов. Расскажите об этом подробно.

ОТВЕТ: В августе 1944 года епископ МАТУЛИОНИС мне вручил письмо и приказал отвезти его епископу Паневежской епархии ПАЛТАРОКАСУ, одновременно епископ МАТУЛИОНИС меня проинформировал, чтобы я у епископа ПАЛТАРОКАС согласовал вопрос о времени и месте конференции епископов, а в случае необходимости, чтобы заехал в гор. Каунас проинформировать о конференции епископов заместителя архиепископа Каунасской епархии прелата ЯКУБАУСКАС.

ATSAKYMAS: Kaišiadorių katedroje, virš kunigų persirengimo kambario, yra patalpa, kur saugomi įvairūs Kaišiadorių kurijos dokumentai, manau, kad tarp šių dokumentų yra ir rinkinys, apie kurį aš pasakojau.

1945 metų pavasarį kunigų persirengimo kambaryje, virš spintos, aš vyskupo MATULIONIO nurodymu paslėpiau aplanką, kur buvo ypatingi įgaliojimai tuo atveju, kai neįmanoma susisiekti su popiežiumi.

KLAUSIMAS: Kur dar buvo slepiami Kaišiadorių kurijos dokumentai?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad, prieš Tarybinei armijai išlaisvinant Lietuvos TSR teritoriją iš vokiečių grobikų, dalis Kaišiadorių kurijos dokumentų buvo nusiųsti į Čiobiškio parapiją, tačiau kokie, - nežinau, nes, dokumentus atrenkant, nedalyvavau. Į Čiobiškio parapiją dokumentų siuntimu rūpinosi prelatas LABUKAS ir vyskupas MATULIONIS.

KLAUSIMAS: Ar Tarybinei armijai išlaisvinus Lietuvos TSR teritoriją iš vokiečių grobikų, vyskupas buvo pasikvietęs pasitarti kunigus?

ATSAKYMAS: 1944 metų rudenį vyskupas MATULIONIS surengė pasitarimą su Kaišiadorių kurijos²⁹ dekanais.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus šiame pasitarime davė vyskupas MATULIONIS?

ATSAKYMAS: Pasitarime su dekanais 1944 metų rudenį vyskupas informavo apie 1944 metų rugsėjo mėnesį Ukmergėje vykusią vyskupų konferenciją ir davė nurodymą mokyti religijos bažnyčiose, nes Tarybų valdžia uždraudė tikybos dėstymą mokyklose. Be to, dekanų pasitarime buvo svarstomi ekonominiai klausimai, taip pat buvo pranešta, kad kunigų seminarija veiks toliau ir kad kunigai atleidžiami nuo karinės prievolės.

KLAUSIMAS: Jūs sakėte, kad pasitarime su dekanais vyskupas MATULIONIS informavo apie vyskupų konferenciją. Papasakokite apie tai smulkiau?

ATSAKYMAS: 1944 metų rugpjūčio mėnesį vyskupas MATULIONIS man įteikė laišką ir liepė jį nuvežti Panevėžio vyskupijos vyskupui PALTAROKUI, kartu vyskupas MATULIONIS man sakė, kad aš su vyskupu PALTAROKU suderinčiau vyskupų konferencijos laiką ir vietą, o esant reikalui nuvykčiau į Kauną ir ten informuočiau apie vyskupų konferenciją Kauno vyskupijos arkivyskupo pavaduotoją prelatą JAKUBAUSKĄ.

²⁹ Turėtų būti - vyskupijos.

Согласно указаний МАТУЛИОНИСА я выехал в гор. Паневежис, где с епископом ПАЛТАРОКАС согласовал вопрос о времени и месте конференции епископов. Епископ ПАЛТАРОКАС предложил провести конференцию епископов в гор. Укмерге в начале сентября 1944 года. Одновременно епископ ПАЛТАРОКАС дал мне указание проездом остановиться в гор. Укмерге, где дать указание местному настоятелю ДАГИЛЮС подготовиться к приему епископов, что мною было сделано. Из гор. Укмерге я выехал в гор. Каунас, где информировал прелата ЯКУБАУСКАС о предстоящем совещании епископов, а также о времени и месте конференции.

Конференция епископов состоялась в начале сентября 1944 года, но я лично на этой конференции не был.

ВОПРОС: Какие вопросы обсуждались на конференции епископов?

ОТВЕТ: Из личной беседы с епископом МАТУЛИОНИС мне известно о том, что на конференции епископов обсуждался вопрос об организации духовной семинарии и о назначении для семинарии профессоров, а также об источниках средств содержания духовной семинарии. Кроме того, на конференции епископов решался вопрос о преподавании религии в связи с тем, что в школах преподавание религии было запрещено.

ВОПРОС: Какие решения епископами были приняты на конференции?

ОТВЕТ: По вопросу о духовной семинарии было принято решение начать учебу и установлено время начала учебы. По вопросу преподавания религии конференцией было решено проводить обучение молодежи религии в костелах. Кроме этих вопросов конференцией епископов было принято решение обратиться к правительству за разрешением ввести в армии военных капеланов.

ВОПРОС: Кто из епископов участвовал на конференции в гор. Укмерге?

ОТВЕТ: На конференции в гор. Укмерге принимали участие епископ Кайседорской епархии МАТУЛИОНИС, епископ Паневежской епархии ПАЛТАРОКАС и епископ Вильнюсской епархии РЕЙНИС. Из Каунасской епархии на конференции присутствовал профессор ГРОДИС.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: зам. нач. отд. следотдела МГБ ЛССР
ст. лейтенант КИСМИНАС

Подлинник протокола допроса хранится в
следственном деле №5024 по обв. КИШКИС

Vykdydamas MATULIONIO nurodymus aš nuvykau į Panevėžį, kur su vyskupu PALTAROKU suderinau vyskupų konferencijos laiką ir vietą. Vyskupas PALTAROKAS pasiūlė vyskupų konferenciją surengti Ukmergėje 1944 metų rugsėjo pradžioje. Kartu vyskupas PALTAROKAS davė man nurodymą užsukti į Ukmergę ir liepti vietos klebonui DAGILIUI pasiruošti priimti vyskopus, ką aš ir padariau. Iš Ukmergės aš nuvykau į Kauną kur informavau prelatą JAKUBAUSKĄ apie numatomą vyskupų pasitarimą taip pat apie konferencijos datą ir vietą.

Vyskupų konferencija įvyko 1944 metų rugsėjo pradžioje, tačiau aš pats toje konferencijoje nedalyvavau.

KLAUSIMAS: Kokie klausimai buvo svarstomi vyskupų konferencijoje?

ATSAKYMAS: Iš pokalbio su vyskupu MATULIONIU aš sužinojau, kad vyskupų konferencijoje buvo svarstomas kunigų seminarijos organizavimo ir profesorių jai paskyrimo, taip pat kunigų seminarijos išlaikymo klausimai. Be to, vyskupų konferencijoje buvo svarstomas, religijos dėstymo klausimas, nes tikybos dėstymas mokyklose buvo uždraustas.

KLAUSIMAS: Kokius nutarimus vyskupai priėmė konferencijoje?

ATSAKYMAS: Dėl kunigų seminarijos buvo priimtas nutarimas pradėti mokslą ir nustatyta mokymo pradžios data. Dėl tikybos dėstymo konferencija nutarė jaunimą mokyti religijos bažnyčiose. Be šių sprendimų, vyskupų konferencijoje buvo nutarta kreiptis į vyriausybę su prašymu įvesti armijoje kapelionų instituciją.

KLAUSIMAS: Kas iš vyskupų dalyvavo konferencijoje Ukmergėje?

ATSAKYMAS: Konferencijoje Ukmergėje dalyvavo Kaišiadorių vyskupijos vyskupas MATULIONIS, Panevėžio vyskupijos vyskupas PALTAROKAS ir Vilniaus vyskupijos vyskupas REINYS. Iš Kauno vyskupijos konferencijoje dalyvavo profesorius GRUODIS.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(S. KIŠKIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas KISMINAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas tardymo byloje Nr. 5024.

Выписка из протокола допроса обвиняемого КИШКИС
Станисловас от 21 февраля 1947 года

ВОПРОС: Когда была издана нелегальная газета “Лайсвес Варпас”?

ОТВЕТ: Нелегальная газета “Лайсвес Варпас” нами была выпущена в начале ноября 1944 года.

ВОПРОС: Кому Вы лично давали читать нелегальную газету?

ОТВЕТ: Осенью 1944 года у меня в квартире ночевали священники Кайшедорской епархии, прибывшие на конференцию деканов ЛИСАУСКАС и ВАЙЧУЛИС, последний был у меня на ужине. Указанным священникам я дал читать нелегальную газету, однако о том, что принимал участие в выпуске этой газеты, я им не говорил.

Я также помню, что нелегальную газету я дал читать епископу МАТУЛИОНИС, который содержание газеты одобрил.

Допросил: зам. нач. отд. следотдела МГБ ЛССР
ст. лейтенант КИСМИНАС

Подлинник протокола допроса хранится в
следственном деле № 5024 по обв. КИШКИС

Išrašas iš kaltinamojo Stanislovo KIŠKIO, Petro s., 1947 m. vasario 21 d. tardymo protokolo

KLAUSIMAS: Kada buvo išleistas nelegalus laikraštis „Laisvės varpas“?

ATSAKYMAS: Nelegalus laikraštis „Laisvės varpas“ mūsų buvo išleistas 1944 metų lapkričio mėnesio pradžioje.

KLAUSIMAS: Kam Jūs davėte skaityti nelegalų laikraštį?

ATSAKYMAS: 1944 metų rudenį pas mane nakvojo Kaišiadorių vyskupijos dvasininkai, atvykę į dekanų konferenciją: LISAUSKAS ir VAIČIULIS, pastarasis pas mane ir vakarieniavo. Šiems dvasininkams aš daviau skaityti nelegalų laikraštį, tačiau apie tai, kad aš prisidėjau leidžiant šį laikraštį, jiems nesakiau.

Prisimenu, kad nelegalų laikraštį aš daviau skaityti vyskupui MATULIONIUI, kuris pritarė laikraščio turiniui.

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas KISMINAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas KIŠKIO tardymo byloje Nr. 5024.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1947 г. марта 6 дня

гор. Вильнюс

Я, начальник отделения отдела “О” МГБ Литовской ССР, капитан ЧЕЧУРОВ, допросил в качестве свидетеля СУЖЕДЕЛИС Бернардаса сына Винцаса, 1888 года рождения, уроженец дер. Улбинай, Варенского уезда, литовца, безпартийного, с высшим образованием, не судимого, служащего настоятелем Жижморского прихода и временного управляющего Кайшедорской епархии, проживающего в гор. Кайшедорис.

ВОПРОС: Вы МАТУЛИОНИС знаете?

ОТВЕТ: Да, МАТУЛИОНИС я знаю лично с 1943 года, до этого встречался с МАТУЛИОНИС редко, только на храмовых праздниках.

ВОПРОС: Какие у Вас с МАТУЛИОНИС отношения?

ОТВЕТ: Взаимоотношения у меня с МАТУЛИОНИС нормальные. Личных счетов с ним не имею.

ВОПРОС: Вы часто встречались с МАТУЛИОНИС по делам церкви как член капитулы?

ОТВЕТ: С МАТУЛИОНИС я встречался не очень часто и ни в одной из состоявшихся встреч не обсуждали взаимоотношения церкви с немецкими отступающими властями, а также положение в связи с изгнанием немцев из Литвы Советской армией.

ВОПРОС: Как вел себя МАТУЛИОНИС в вопросах взаимоотношения с немцами?

ОТВЕТ: Мне об этом не известно.

ВОПРОС: Вам известны факты антисоветской деятельности МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Нет, об антисоветской деятельности МАТУЛИОНИС мне ничего не известно.

ВОПРОС: Вы говорите неправду.

ОТВЕТ: Я повторяю, что об антисоветской деятельности епископа Кайшедорской епархии - МАТУЛИОНИС мне ничего не известно.

ВОПРОС: Вы получали от епископа МАТУЛИОНИС послания антисоветского содержания?

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 6 d.

Vilnius

Aš, Lietuvos TSR MGB „0“ skyriaus poskyrio viršininkas, kapitonas ČEČIUROVAS apklausiau liudininką Bernardą SUŽIEDĖLĮ, Vinco sūnų, gimusį 1883 metais Ulbinų k., Varėnos apskrityje, lietuvį, nepartinį, turintį aukštąjį išsilavinimą neteistą Žiežmarių parapijos kleboną ir laikiną Kaišiadorių vyskupijos valdytoją gyvenantį Kaišiadoryse.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate MATULIONĮ?

ATSAKYMAS: Taip, asmeniškai aš MATULIONĮ pažįstu nuo 1943 metų, iki tol su juo susitikdavau retai, tik per bažnytines šventes.

KLAUSIMAS: Kokie Jūsų santykiai su MATULIONIU?

ATSAKYMAS: Mano santykiai su MATULIONIU normalūs, asmeninių nesutarimų su juo nebuvo.

KLAUSIMAS: Ar Jūs dažnai susitikdavote su MATULIONIU bažnyčios reikalais, kaip kapitulos narys?

ATSAKYMAS: Su MATULIONIU aš susitikdavau nelabai dažnai ir nė viename iš susitikimų nebuvo svarstomas bažnyčios požiūris į besitraukiančius vokiečius, taip pat į situaciją susidariusią po vokiečių armijos išvijimo iš Tarybų Lietuvos.

KLAUSIMAS: Koks buvo MATULIONIO požiūris į vokiečių valdžią?

ATSAKYMAS: Aš to nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs ką nors žinote apie MATULIONIO antitarybinę veiklą?

ATSAKYMAS: Ne, apie MATULIONIO antitarybinę veiklą aš nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Jūs sakote netiesą.

ATSAKYMAS: Aš kartoju, kad apie Kaišiadorių vyskupijos vyskupo MATULIONIO antitarybinę veiklą aš nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs gaudavote iš vyskupo MATULIONIO antitarybinio turinio laiškus?

ОТВЕТ: Да, получал.

ВОПРОС: Вам зачитывается выдержка из послания от 16 сентября 1943 года за № 965 за подписью епископа МАТУЛИОНИС. Вы это послание получили?

ОТВЕТ: Да, это антисоветское послание от епископа МАТУЛИОНИС я как настоятель получил по почте.

ВОПРОС: Вы это антисоветское послание оглашали верующим в костеле?

ОТВЕТ: Это антисоветское послание епископа МАТУЛИОНИС было оглашено верующим в костеле, однако сейчас я не помню, кто его читал - я или мой викарный ксендз КАМАРАС Зигмас.

ВОПРОС: Кроме Вам приведенного антисоветского послания вы получали другие послания аналогичного содержания?

ОТВЕТ: Да, получал частично антисоветского содержания.

ВОПРОС: Приведите примеры.

ОТВЕТ: Я сейчас не могу вспомнить. Прошу привести факты.

ВОПРОС: Вам приводится выдержка из послания от 24 мая 1943 года № 541 за подписью епископа МАТУЛИОНИС. Вы это послание антисоветского содержания получили?

ОТВЕТ: Да, это послание епископа МАТУЛИОНИС я получил.

ВОПРОС: В костеле оглашали верующим?

ОТВЕТ: Да, оглашал.

ВОПРОС: Вам приводится выписка из послания от 24 мая 1944 года за подписью епископа МАТУЛИОНИС. Вы это указание антисоветского содержания получили?

ОТВЕТ: Да, это указание епископа МАТУЛИОНИС я получил.

ВОПРОС: Что Вы сделали в разрезе указаний епископа МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: В соответствии с указаниями епископа службу проводил я. Перед службой была произнесена пояснительная речь и призвал верующих к пожертвованиям.

ATSAKYMAS: Taip, gaudavau.

KLAUSIMAS: Jums pateikiama ištrauka iš 1943 metų rugsėjo 16 dienos laiško Nr. 965, kurį pasirašė vyskupas MATULIONIS. Ar Jūs gavote šį laišką?

ATSAKYMAS: Taip, šį antitarybinį laišką iš vyskupo MATULIONIO aš, kaip klebonas, gavau paštu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs šį antitarybinį laišką skaitėte tikintiesiems bažnyčioje?

ATSAKYMAS: Šis vyskupo MATULIONIO antitarybinis laiškas buvo perskaitytas tikintiesiems bažnyčioje, tik dabar neprisimenu, kas jį skaitė: aš ar mano vikaras kunigas Zigmas KAMARAS.

KLAUSIMAS: Ar be Jums pateikto antitarybinio laiško Jūs gavote kitus analogiško turinio laiškus?

ATSAKYMAS: Taip, gaudavau, tačiau tik iš dalies antitarybinio turinio.

KLAUSIMAS: Duokite pavyzdžių?

ATSAKYMAS: Aš dabar negaliu prisiminti. Prašau pateikti faktų.

KLAUSIMAS: Jums pateikiama ištrauka iš 1943 metų birželio 16 dienos laiško su vyskupo MATULIONIO parašu. Ar Jūs šį antitarybinį laišką gavote?

ATSAKYMAS: Taip, aš šį vyskupo MATULIONIO laišką gavau.

KLAUSIMAS: Ar skaitėte jį bažnyčioje tikintiesiems?

ATSAKYMAS: Taip, skaičiau.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas išrašas iš 1944 metų gegužės 24 dienos laiško Nr. 541. Ar Jūs gavote šį antitarybinio turinio MATULIONIO potvarkį?

ATSAKYMAS: Taip, šį vyskupo MATULIONIO potvarkį aš gavau.

KLAUSIMAS: Ką Jūs padarėte vykdydamas šį vyskupo MATULIONIO potvarkį?

ATSAKYMAS: Pagal vyskupo potvarkį, Mišias laikiau aš. Prieš Mišias pasakiau paaiškinamąją kalbą ir paraginau tikinčiuosius aukoti.

ВОПРОС: Вы собирали средства для оказания помощи семьям врагов народа?

ОТВЕТ: Сейчас точно не помню, очевидно пожертвования собирались в костеле по указанию епископа.

ВОПРОС: Что Вам известно о “Верховном комитете зимней помощи”?

ОТВЕТ: В письме курии в 1941 году, как мне припоминается, я и другие настоятели Кайшедорской епархии были уведомлены о пастоновлении 1-го Генерального советника при немецком Генеральном губернаторе о сборе средств для “страдающих” от большевистского ига и войны при помощи ксендзов через костелы.

ВОПРОС: Вам предъявляется документ № 1220 от 31 октября 1941 года Кайшедорской курии о создании “Верховного комитета зимней помощи”, об этом документе Вы говорите?

ОТВЕТ: Да, об этом.

ВОПРОС: Вам приводится содержание этого документа. Это тот документ о котором Вы показали выше?

ОТВЕТ: Да.

ВОПРОС: Что Вы конкретно сделали в разрезе этого указания?

ОТВЕТ: Я лично с использованием костельного амвона призвал население производить пожертвования для зимней помощи. Произвел сбор в костеле и собранные деньги передал местному комитету. Сам лично жертвовал деньгами, в какой суме не помню.

ВОПРОС: Следовательно, Вы проводили сбор средств для так называемых “жертв большевистского ига и войны”?

ОТВЕТ: Да, я собирал деньги с верующего населения в костеле.

ВОПРОС: Проводились Вами сборы средств для немецкой армии?

ОТВЕТ: Нет.

ВОПРОС: Были ли указания Кайшедорской курии о сборе средств для немецкой армии?

ОТВЕТ: Сейчас не помню.

ВОПРОС: Вы знакомы с пасторским посланием МАТУЛИОНИС № 1368 от 9 декабря 1943 года о подготовке к Эухаристическому конгрессу?

KLAUSIMAS: Ar Jus rinkote lėšas, skirtas padėti liaudies priešų šeimoms?

ATSAKYMAS: Dabar tiksliai neprisimenu, matyt, aukos bažnyčiose buvo renkamos vyskupo nurodymu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie „Vyriausiąjį žiemos pagalbos komitetą“?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, 1941 metais kurija informavo mane ir kitus Kaišiadorių vyskupijos klebonus apie 1-ojo Generalinio tarėjo prie vokiečių Generalinio gubernatoriaus nutarimą dėl lėšų „kenčiantiems“ bolševikų jungą ir karą rinkimo bažnyčiose.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas 1941 m. spalio 31 d. Kaišiadorių kurijos dokumentas Nr. 1220 dėl „Vyriausiojo žiemos pagalbos komiteto“ sudarymo, ar apie šį dokumentą Jūs kalbate?

ATSAKYMAS: Taip, apie šį.

KLAUSIMAS: Jūs supažindinamas su šio dokumento turiniu. Ar tai tas dokumentas, apie kurį Jūs pasakojote?

ATSAKYMAS: Taip.

KLAUSIMAS: Ką konkrečiai Jūs nuveikėte, vykdydamas šį potvarkį?

ATSAKYMAS: Aš asmeniškai iš sakyklos kviečiau žmones aukoti žiemos pagalbai. Padariau rinkliavą bažnyčioje ir surinktus pinigus perdaviau vietos komitetui. Pats asmeniškai taip pat aukojau, kokią sumą, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Vadinasi, jūs rinkote pinigus vadinamosioms „bolševikinio jungo ir karo aukoms“?

ATSAKYMAS: Taip, aš bažnyčioje rinkau pinigus iš tikinčiųjų.

KLAUSIMAS: Ar Jūs darėte rinkliavas vokiečių armijos reikmėms?

ATSAKYMAS: Ne.

KLAUSIMAS: Ar buvo Kaišiadorių kurijos nurodymai dėl rinkliavų vokiečių armijos reikmėms?

ATSAKYMAS: Dabar neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar Jums žinomas 1943 m. gruodžio 9 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas dėl pasirengimo Eucharistiniam kongresui?

ОТВЕТ: Да, знаком, читал, но воспроизвести в памяти не могу.

ВОПРОС: Что Вы сделали в соответствии с указанием?

ОТВЕТ: Никакой работы я не проводил, потому что предвидел невозможность созыва конгресса в военное время.

ВОПРОС: Вы признаете себя виновным в том, что использовали амвон костела для антисоветских выступлений перед верующими?

ОТВЕТ: Костельный амвон мною был использован для антисоветских выступлений перед верующими, когда я читал послания епископа МАТУЛИОНИС, в которых было и антисоветское содержание.

ВОПРОС: Какую антисоветскую работу Вы проводили кроме оглашения верующим антисоветских посланий епископа МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Кроме чтения в костеле перед верующими посланий епископа МАТУЛИОНИС с антисоветским содержанием другой антисоветской работы не проводил.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: нач. отделения отдела "О" МГБ ЛССР
капитан ЧЕЧУРОВ

Подлинник настоящего протокола допроса хранится в отделе "О" МГБ ЛССР

ATSAKYMAS: Taip, žinomas, aš jį skaičiau, tačiau atmintinai negaliu pakartoti.

KLAUSIMAS: Ką Jūs padarėte, vykdydamas nurodymus?

ATSAKYMAS: Jokio darbo aš nedirbau, nes numaciau, kad surengti kongresą karo metu neįmanoma.

KLAUSIMAS: Ar Jūs prisipažįstate kaltas, kad panaudojote bažnyčios sakyklą antitarybiniam pareiškimams?

ATSAKYMAS: Aš panaudojau bažnyčios sakyklą antitarybiniam pareiškimams, kai skaičiau tikintiesiems vyskupo MATULIONIO laiškus, kuriuose buvo ir antitarybinių minčių.

KLAUSIMAS: Kokį dar antitarybinį darbą, be antitarybinių vyskupo MATULIONIO laiškų skaitymo tikintiesiems, Jūs dirbote?

ATSAKYMAS: Be antitarybinio turinio vyskupo MATULIONIO laiškų skaitymo tikintiesiems, jokio kitokio antitarybinio darbo nedirbau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(B.SUŽIEDĖLIO parašas)

Tardė: LTSR MGB „0“ skyriaus poskyrio virš.
kapitonas ČEČIUROVAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas saugomas Lietuvos
TSR MGB „0“ skyriuje

Выписка из протокола допроса обвиняемого ПЕТРИКАС Костас
от 6 марта 1947 года

ВОПРОС: Почему Вы сбежали в Кайшедорскую епархию?

ОТВЕТ: 7 февраля 1946 года меня арестовали органы МВД, но я используя отсутствие бдительности у арестовавших меня сотрудников МВД из под охраны сбежал и чтобы избежать преследования покинул костел в местечко Ренавас и переехал в Кайшедорскую епархию к епископу МАТУЛИОНИС. Во время моего побега при аресте 7 февраля 1946 года я был ранен в левую ногу.

ВОПРОС: Как давно Вы знаете МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: МАТУЛИОНИС я знаю с того времени, когда переехал 13 или 14 февраля 1946 года на работу в его подчинение. До этого я его не знал.

ВОПРОС: Расскажите обстоятельства Вашего оформления на работу в Кайшедорскую епархию.

ОТВЕТ: Перед тем как бежать в Кайшедорскую епархию я заручился документом, удостоверяющим меня как ксендза. На основании этого документа МАТУЛИОНИС меня и принял на работу в Кайшедорскую епархию.

ВОПРОС: У кого Вы получили этот документ?

ОТВЕТ: У епископа Тельшайской епархии РАМАНАУСКАС, которого я посетил перед своим побегом в Кайшедорскую епархию и проживал у него три дня.

ВОПРОС: Что Вы рассказали РАМАНАУСКАС при этой встрече?

ОТВЕТ: При встрече с РАМАНАУСКАС 7 февраля 1946 года я последнему сообщил о том, что меня арестовали, но я сбежал и что во время побега меня ранили.

Я просил РАМАНАУСКАС оказать мне содействие в переходе в другую, тут же избранную Кайшедорскую епархию, так как дальнейшее мое пребывание в Тельшайской епархии было опасным в связи с моим арестом и тем более, что я совершил побег.

Допросил: Следователь 1-го отдела следчасти
МГБ ЛССР лейтенант АККУРАТОВ
Подлинник настоящего протокола допроса
хранится в следственном деле № 9037 по
обвинению ПЕТРИКАС Костас

Išrašas iš kaltinamojo Kosto PETRIKO, Vinco s..
1947 metų kovo 6 dienos tardymo protokolo

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs pabėgote į Kaišiadorių vyskupiją?

ATSAKYMAS: 1946 metų vasario 7 dieną mane suėmė MVD organų darbuotojai, tačiau aš, pasinaudodamas mane areštavusių MVD darbuotojų neatidumu, pabėgau ir kad išvengčiau persekiojimo, iškart išvykau iš Renavo miestelio ir atvykau į Kaišiadorių vyskupiją pas vyskupą MATULIONĮ. Pabėgimo metu 1946 metų vasario 7 dieną aš buvau sužeistas į kairę koją.

KLAUSIMAS: Nuo kada Jūs pažįstate MATULIONĮ?

ATSAKYMAS: MATULIONĮ aš pažįstu nuo tada, kai 1946 metų vasario 13 ar 14 dieną atvykau dirbti į jo vyskupiją. Iki tol aš jo nepažinojau.

KLAUSIMAS: Nusakykite aplinkybes, kaip Jūs įsidarbinote Kaišiadorių vyskupijoje.

ATSAKYMAS: Prieš persikeldamas į Kaišiadorių vyskupiją aš gavau dokumentą, patvirtinantį, kad esu kunigas. Pagal šį dokumentą MATULIONIS mane ir priėmė į Kaišiadorių vyskupiją.

KLAUSIMAS: Kas Jums davė tokį dokumentą?

ATSAKYMAS: Telšių vyskupijos vyskupas RAMANAUSKAS, pas kurį aš buvau prieš pabėgdamas į Kaišiadorių vyskupiją ir gyvenau ten tris dienas.

KLAUSIMAS: Ką Jūs pasakojote RAMANAUSKUI susitikimo metu?

ATSAKYMAS: Per susitikimą su RAMANAUSKU 1947 metų vasario 7 dieną aš jam pranešiau, kad mane buvo areštavę, bet aš pabėgau ir kad pabėgimo metu mane sužeidė.

Aš prašiau RAMANAUSKĄ man padėti pereiti į kitą mano pasirinktą Kaišiadorių vyskupiją, nes toliau pasilikti Telšių vyskupijoje buvo pavojinga dėl buvusio arešto, o dar labiau dėl pabėgimo.

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus tardytojas AKURATOVAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas yra Kosto PETRIKO tardymo byloje Nr. 9037.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РАМАНАУСКАС Пранаса сына Антанаса

от 7 марта 1947 года

г. Вильнюс

Допрос начат в 21 ч. 30 м.

ВОПРОС: С какого времени Вы знаете ПЕТРИКАС Костас?

ОТВЕТ: ПЕТРИКАС Костас я знаю примерно с 1931 года, сначала как учащегося Тельшайской духовной семинарии, а затем как ксендза Тельшайской епархии.

ВОПРОС: В каких костелах ПЕТРИКАС нес службу?

ОТВЕТ: В 1946 году ПЕТРИКАС служил настоятелем Ренавского прихода, Мажейкяйского уезда. В каких костелах служил до этого, я ответить затрудняюсь, так как не помню.

ВОПРОС: В этом же костеле он нес службу и перед вашим арестом?

ОТВЕТ: Нет, летом 1946 года, даты точно не помню, ПЕТРИКАС с моего разрешения из Тельшайской епархии должен был перейти для дальнейшего несения службы в другую епархию.

ВОПРОС: В какую именно?

ОТВЕТ: Вилкавишскую или Кайшедорскую, но где ему пришлось остановиться я не знаю, так как с того времени я его больше не видел.

ВОПРОС: Какие причины заставили ПЕТРИКАС уйти из возглавляемой вами Тельшайской епархии и поступить на службу в другую епархию?

ОТВЕТ: Боязнь ареста органами Советской власти. В первой половине 1946 года, точно даты не помню, ксендз ПЕТРИКАС был арестован, но кем не знаю. Об этом мне вскоре сообщил декан НАРКЯВИЧЮС Александр. Затем через некоторое время факт ареста ПЕТРИКАС был подтвержден явившейся ко мне его хозяйкой.

ВОПРОС: А сам ПЕТРИКАС разве не рассказывал вам о своем аресте?

ОТВЕТ: Да, рассказывал.

ВОПРОС: Когда и что именно?

Kaltinamojo Prano RAMANAUSKO, Antano s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 7 d.

Vilnius

Tardymas pradėtas 21 val. 30 min.

KLAUSIMAS: Nuo kada Jūs pažįstate Kostą PETRIKĄ?

ATSAKYMAS: Kostą PETRIKĄ aš pažįstu maždaug nuo 1931 metų, iš pradžių kaip Telšių kunigų seminarijos klieriką, vėliau kaip Telšių vyskupijos kunigą.

KLAUSIMAS: Kokiose bažnyčiose PETRIKAS dirbo?

ATSAKYMAS: 1946 metais PETRIKAS dirbo Renavo parapijos, Mažeikių apskrityje, klebonu. Kokiose bažnyčiose dirbo iki tol, pasakyti negaliu, nes neprisimenu.

KLAUSIMAS: Šioje bažnyčioje jis dirbo ir prieš Jūsų suėmimą?

ATSAKYMAS: 1946 metais, vasarą, datos tiksliai neprisimenu, man leidus. PETRIKAS turėjo pereiti į kitą vyskupiją.

KLAUSIMAS: Į kurią būtent?

ATSAKYMAS: Vilkaviškio arba Kaišiadorių, tačiau kur jis apsistojo, aš nežinau, nes nuo to laiko jo daugiau nemačiau.

KLAUSIMAS: Kokios priežastys privertė PETRIKĄ palikti Jums pavaldžią Telšių vyskupiją ir pereiti į kitą?

ATSAKYMAS: Baimė, kad Tarybų valdžios organai jį gali suimti. Pirmojoje 1946 metų pusėje, datos tiksliai neprisimenu, kunigas Petrikas buvo suimtas, tačiau kas jį suėmė, nežinau. Apie tai man pranešė dekanas Aleksandras NARKEVIČIUS. Po to Petriko suėmimo faktą po kurio laiko patvirtino pas mane atvykusi jo šeiminkė.

KLAUSIMAS: O argi pats PETRIKAS Jums nepasakojo apie suėmimą?

ATSAKYMAS: Taip, pasakojo.

KLAUSIMAS: Kada ir būtent ką?

ОТВЕТ: Примерно в мае или июне 1946 года ПЕТРИКАС явился ко мне в епархию и в беседе сообщил, что сотрудниками органов государственной безопасности у себя на квартире он был арестован, но он попросился в уборную и пользуясь темнотой, из нее сбежал. Во время бегства он был ранен в ногу с повреждением мягких тканей.

Затем некоторое время после этого он проживал в каком то хуторе у одного крестьянина, у которого он лечился. Боясь повторного ареста ПЕТРИКАС обратился ко мне с просьбой перейти со службы с Тельшайской епархии . на что я дал свое согласие.

ВОПРОС: Что рассказывал ПЕТРИКАС о причинах своего ареста?

ОТВЕТ: Во время той же встречи я интересовался о причинах его ареста. Однако он ничего конкретного мне по этому вопросу не рассказал, сообщив мне, что как будто он ни в чем не замешан.

Хозяйка ПЕТРИКАС мне сообщила, что его вероятно подозревают в связях с участниками банд. В подтверждение этого она рассказала об аресте какой то девушки, работавшей на почте телефонисткой, у которой якобы были обнаружены списки лиц, оказывающих содействие бандам. Так это или нет, я не знаю.

ВОПРОС: Какую практическую помощь Вы оказывали ПЕТРИКАС в переходе на службу в другую епархию?

ОТВЕТ: Насколько мне помнится. ПЕТРИКАС я снабдил соответствующим документом, удостоверяющим, что он ксендз и что за время своей службы в Тельшайской епархии никаким высказываниям не подвергался. Этого документа ПЕТРИКАС было достаточно, чтобы предъявить его другому епископу и затем устроится на службу.

ВОПРОС: Кто еще из ксендзов руководимой вами Тельшайской епархии перешли на службы в другие епархии?

ОТВЕТ: Насколько мне известно, в начале 1945 года, еще до ареста бывшего епископа БОРИСЯВИЧЮС Тельшайскую епархию покинули: АЛЬМИНАС Адомас, настоятель прихода местечка Ретавас. Тельшайского уезда и ЯДВИРШИС Костас. настоятель прихода местечка Убишке или Векшнява.точно не помню, также Тельшайского уезда. О месте их дальнейшей службы я сведений не имею.

ВОПРОС: Почему АЛЬМИНАС и ЯДВИРШИС покинули Тельшайскую епархию?

ОТВЕТ: Они также боялись ареста со стороны органов Советской власти.

ATSAKYMAS: Maždaug apie 1946 metų gegužės ar birželio mėnesį PETRIKAS atvyko pas mane į kurią ir besikalbant papasakojo, kad jį savo bute buvo areštavę valstybės saugumo organų darbuotojai, tačiau jis pasiprašė į tualetą ir pasinaudodamas tamsa pabėgo. Pabėgimo metu jam buvo sužeista koja, pažeisti minkštieji audiniai.

Po to kurį laiką jis gyveno vieno ūkininko sodyboje, kur gydėsi. Baimindamasis pakartotinio arešto, PETRIKAS kreipėsi į mane su prašymu pereiti į kitą vyskupiją aš jam daviau sutikimą.

KLAUSIMAS: Ką PETRIKAS pasakojo apie savo suėmimo priežastis?

ATSAKYMAS: Pokalbio metu aš domėjausi, dėl ko jis buvo suimtas. Tačiau jis man nieko konkretaus šiuo klausimu nepasakė, teigdamas, kad jis tartum niekur neišsipainiojęs.

PETRIKO šeimininkė sakė, kad jį turbūt įtaria dėl ryšių su bandų nariais. Tam patvirtinti ji papasakojo apie kažkokios merginos, dirbusios telefoniste, areštą pas kurią esą buvo rasti sąrašai asmenų, padėjusių bandoms. Ar taip, ar ne, aš nežinau.

KLAUSIMAS: Kaip praktiškai Jūs padėjote PETRIKUI pereiti į kitą vyskupiją?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, aš išdaviau PETRIKUI atitinkamą dokumentą kad jis yra kunigas ir kad dirbdamas Telšių vyskupijoje jokių nuobaudų nėra gavęs. Šio dokumento pakako, kad PETRIKAS, įteikęs jį vyskupui, įsidarbintų kitoje vyskupijoje.

KLAUSIMAS: Kurie dar kunigai iš Jūsų vadovaujamos Telšių vyskupijos perėjo į kitas vyskupijas?

ATSAKYMAS: Kiek žinau, 1945 metų pradžioje, dar iki vyskupo BORISEVIČIAUS suėmimo, Telšių vyskupiją paliko: Adomas ALMINAS, Rietavo parapijos, Telšių apskrityje, klebonas ir Kostas JUODVIRŠIS, Ubiškės ar Viekšnių parapijos, gerai neprisimenu, taip pat Telšių apskrityje, klebonas. Apie jų tolesnę buvimo vietą aš nieko nežinau.

KLAUSIMAS: Kodėl ALMINAS ir JUODVIRŠIS paliko Telšių vyskupiją?

ATSAKYMAS: Jie taip pat bijojo būti areštuoti Tarybų valdžios organų.

ВОПРОС: Откуда Вам об этом известно?

ОТВЕТ: Это мои личные выводы. А по существу других причин покинуть АЛЬМИНАСУ и ЯДВИРШИСУ Тельшайскую епархию у них не было.

ВОПРОС: С ведома кого они покинули Тельшайскую епархию?

ОТВЕТ: О своем намерении покинуть Тельшайскую епархию АЛЬМИНАС и ЯДВИРШИС ее руководство в известность не ставили.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: зам. нач. 4 отделения следотдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ТУМАНЦЕВ

Подлинник настоящего протокола находится в следственном деле № 8914 по обвинению РАМАНАУСКАС

KLAUSIMAS: Iš kur Jūs tai žinote?

ATSAKYMAS: Tai mano asmeninė išvada. Iš esmės kitų priežasčių palikti Telšių vyskupiją ALMINAS ir JUODVIRŠIS neturėjo.

KLAUSIMAS: Kas jiems leido išvykti iš Telšių vyskupijos?

ATSAKYMAS: Apie ketinimą palikti Telšių vyskupiją ALMINAS ir JUODVIRŠIS vadovybei nepranešė.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(P.RAMANAUSKO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 4-ojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas TUMANCEVAS
(parašas)

Tardymo protokolo originalas yra RAMANAUSKO tardymo byloje Nr. 8914.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РАМАНАУСКАС Пранаса сына Антанаса

от 11 марта 1947 года

г. Вильнюс

Допрос начат в 1 ч. 10 м.

ВОПРОС: Уточните, что Вам рассказал ксендз ПЕТРИКАС во время встречи после совершенного им побега из под стражи?

ОТВЕТ: На предидущем допросе я уже показал, что во время встречи, происходившей в помещении Тельшайской курии, ксендз ПЕТРИКАС явившись к моему удивлению в гражданском платье, мне рассказал лишь об обстоятельствах побега из под стажи.

Встреча эта происходила в мае или июне 1946 года. О предполагаемых причинах ареста ПЕТРИКАС мне раньше этого рассказывала его хозяйка, фамилии ее не помню.

ВОПРОС: А когда был арестован ПЕТРИКАС?

ОТВЕТ: Ксендз ПЕТРИКАС органами госбезопасности был арестован зимой 1946 года, точной даты я не знаю.

ВОПРОС: Где проживал и чем занимался ПЕТРИКАС с момента побега из под стражи до вашей встречи с ним?

ОТВЕТ: Сначала со слов хозяйки ПЕТРИКАС, а потом и с его слов мне было известно, что ПЕТРИКАС с момента побега из под стражи до моей встречи с ним проживал у одного крестьянина в каком то хуторе, наименования не знаю, на нелегальном положении, скрываясь от органов Советской власти. Подробности о его пребывании на хуторе мне не известны.

ВОПРОС: Что вам известно о связях ПЕТРИКАС с участниками литовского националистического подполья и его бандами?

ОТВЕТ: По существу данного вопроса мне ничего не известно. Сам ПЕТРИКАС мне об этом не рассказывал, а от других ничего не слышал. Я полагаю, что арест и побег ПЕТРИКАС из под стражи не был случайным, но причины этого объяснить не могу.

ВОПРОС: Зная о совершении ПЕТРИКАС государственного преступления, почему Вы вместо того, чтобы сообщить в органы Советской власти, оказывали ему содействие в переходе на службу в другую епархию?

Kaltinamojo Prano RAMANAUSKO, Antano s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 11 d.

Vilnius

Tardymas pradėtas 1 val. 10 min.

KLAUSIMAS: Patikslinkite, ką Jums pasakojo kunigas PETRIKAS apsilankęs po to, kai buvo suimtas ir pabėgo.

ATSAKYMAS: Per ankstesnį tardymą aš jau sakiau, kad susitikimo Telšių kurijos patalpose metu kunigas PETRIKAS, mano nuostabai, atvykęs su civiliais drabužiais, man pasakojo tik apie pabėgimo aplinkybes.

Šis susitikimas buvo 1946 metų gegužės ar birželio mėnesį. Apie galimas PETRIKO suėmimo priežastis man anksčiau pasakojo jo šeimininkė, jos pavardės nežinau.

KLAUSIMAS: O kada PETRIKAS buvo suimtas?

ATSAKYMAS: Kunigas PETRIKAS saugumo organų buvo suimtas 1946 metų žiemą tikslios datos nežinau.

KLAUSIMAS: Kur gyveno ir ką veikė PETRIKAS po pabėgimo iki susitikimo su Jumis?

ATSAKYMAS: Iš pradžių pasak PETRIKO šeimininkės, o paskui ir jo paties, man buvo žinoma, kad PETRIKAS po pabėgimo iki susitikimo su manimi gyveno pas kažkokį ūkininką sodyboje, nelegaliai, slėpdamasis nuo Tarybų valdžios organų. Detalių apie jo gyvenimą toje sodyboje aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ką Jus žinote apie PETRIKO ryšius su lietuvių nacionalistinio pogrindžio dalyviais ir jų gaujomis?

ATSAKYMAS: Šiuo klausimu aš nieko nežinau. Pats PETRIKAS apie tai nepasakojo, o iš kitų nieko negirdėjau. Aš manau, kad PETRIKO suėmimas ir pabėgimas nebuvo atsitiktinis, tačiau to priežasčių negaliu paaiškinti.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs, žinodamas, kad PETRIKAS padarė nusikaltimą prieš valstybę, nepranešėte apie tai Tarybų valdžios organams, bet padėjote jam pereiti į kitą vaskupiją?

ОТВЕТ: Я считал неудобным как епископу сообщать в органы Советской власти об антисоветской деятельности своих подчиненных. В следствии этого счел нужным снабдить ПЕТРИКАС необходимым документом, а затем удовлетворить его просьбу о переходе со службы в руководимой мною Тельшайской епархии на службу в другую епархию, т. е. в более безопасное место.

Протокол с моих слов записан верно, и зачитан мне на понятном для меня русском языке.

Допросил: зам. нач. 4 отделения следотдела МГБ
ЛССР ст. лейтенант ТУМАНЦЕВ

Подлинник настоящего протокола находится в
следственном деле № 8914 по обвинению
РАМАНАУСКАС

ATSAKYMAS: Man kaip vyskupui buvo nepatogu pranešti Tarybų valdžios organams apie antitarybinę savo pavaldinių veiklą. Dėl to aš nutariau išduoti PETRIKUI reikalingą dokumentą ir patenkinti jo prašymą pereiti iš mano vadovaujamos Telšių vyskupijos į kitą vyskupiją, t. y. saugesnę vietą.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba.

(P.RAMANAUSKO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 4-ojo
poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas TUMANCEVAS

(parašas)

Tardymo protokolo originalas yra RAMANAUSKO
baudžiamojoje byloje Nr. 8914.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

СУЖЕДЕЛИС Бернарда сына Винцаса

от 10 марта 1947 года

ВОПРОС: На допросе от 7 марта с. г. Вы показали, что предъявленные Вам антисоветские послания епископа МАТУЛИОНИС Вы получали и оглашали верующим. Вы эти показания подтверждаете?

ОТВЕТ: Свои показания от 7 марта с. г. в отношении посланий епископа МАТУЛИОНИС подтверждаю. Действительно я эти послания получал и зачитывал их верующим в костеле м. Жежмаряй.

ВОПРОС: Где Вы храните названные послания епископа МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Полученные мною послания епископа МАТУЛИОНИС которые предъявлялись на допросе хранятся в моем доме и частью в костельном архиве в Жежмаряй. Возможно, что некоторые из этих посланий не сохранились.

ВОПРОС: Кроме предъявленных Вам антисоветских посланий епископа МАТУЛИОНИС, другие его послания с аналогичным содержанием Вы получали?

ОТВЕТ: Этого я не помню.

ВОПРОС: Вы признаете, что в этих посланиях епископ МАТУЛИОНИС распространял злостную антисоветскую клевету заявляя, что Литва была оккупирована большевиками?

ОТВЕТ: Да, я признаю, что в одном из посланий МАТУЛИОНИС выразился, что Литва была оккупирована большевиками.

ВОПРОС: Вы признаете, что это было антисоветская клевета?

ОТВЕТ: Я признаю, что это утверждение МАТУЛИОНИСА являлось антисоветским.

ВОПРОС: Это послание было принято духовенством как установка для развертывания антисоветской деятельности. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Мне не известно, как это было принято духовенством. Лично я не принял это как установку для развертывания антисоветской деятельности. Однако я читал это послание верующим в костеле.

Bernardo SUŽIEDĖLIO, Vinco s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 10 d.

KLAUSIMAS: Šių metų kovo 7 dieną tardymo metu Jūs sakėte, kad gavote ir paskelbėte tikintiesiems Jums pateiktus antitarybinius vyskupo MATULIONIO [ganytojiškus] laiškus. Ar patvirtinate savo parodymus?

ATSAKYMAS: Savo kovo 7 dieną duotus parodymus dėl vyskupo MATULIONIO [ganytojiškų] laiškų patvirtinu. Iš tikrųjų aš šiuos laiškus gavdavau ir perskaitydavau tikintiesiems Žiežmarių bažnyčioje.

KLAUSIMAS: Kur Jūs laikote šiuos vyskupo MATULIONIO [ganytojiškus] laiškus?

ATSAKYMAS: Gautus vyskupo MATULIONIO [ganytojiškus] laiškus, pateiktus tardymo metu, aš laikiau namuose arba bažnyčios archyve Žiežmariuose. Gali būti, kad kai kurie iš jų neišliko.

KLAUSIMAS: Ar be Jums pateiktų antitarybinių vyskupo MATULIONIO laiškų, gavote kitus analogiško turinio jo laiškus?

ATSAKYMAS: Šito aš neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar pripažįstate, kad šiuose [ganytojiškuose] laiškuose vyskupas MATULIONIS skleidė bjaurų antitarybinį šmeižtą, pareikšdamas, kad bolševikai okupavo Lietuvą?

ATSAKYMAS: Taip, aš pripažįstu, kad viename iš MATULIONIO [ganytojiškų] laiškų buvo pasakyta, jog bolševikai okupavo Lietuvą.

KLAUSIMAS: Ar pripažįstate, kad tai antitarybinis šmeižtas?

ATSAKYMAS: Aš pripažįstu, kad šis MATULIONIO tvirtinimas yra antitarybinis.

KLAUSIMAS: Dvasininkai suprato šį laišką kaip nurodymą imtis antitarybinės veiklos. Ar Jūs tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Aš nežinau, kaip tai suprato dvasininkai. Aš asmeniškai nemaniau, kad tai kvietimas antitarybinei veiklai. Tačiau šį laišką aš perskaičiau tikintiesiems bažnyčioje.

ВОПРОС: Для какой же цели Вы читали верующим это антисоветское послание МАТУЛИОНИСА?

ОТВЕТ: На этот вопрос я ответить не могу. Я выполнял указания епископа.

Допросил: пом. нач. отделения отдела "О" МГБ
СССР майор ШУЛЯК

Подлинник настоящего протокола допроса
хранится в отделе "О" МГБ ЛССР

KLAUSIMAS: Kokiu tikslu Jūs skaitėte šį antitarybinį MATULIONIO [ganytojišką] laišką tikintiesiems?

ATSAKYMAS: Į šį klausimą atsakyti negaliu. Aš vykdžiau vyskupo nurodymus.

Tardė: TSRS MGB „0“ skyriaus poskyrio virš. pav. majoras ŠULIAKAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas yra LTSR MGB „0“ skyriuje.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ЛАБУКАС Иозаса сына Ионаса

от 11 марта 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Когда и куда переносились документы и всевозможная переписка из здания Кайшедорской курии?

ОТВЕТ: Мне лично известно, что из здания Кайшедорской курии переносились документы в костел местечка Чиобишкис. Укмергского уезда, в середине 1944 года, настоятелем которого был ксендз ПУЗОНАС - арестован органами МГБ в 1946 году.

В начале 1945 года часть документов из курии была передана на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС - настоятелю костела в местечке Жежмаряй, Кайшедорского уезда.

ВОПРОС: В связи с чем переносились документы из курии в указанные вами костелы?

ОТВЕТ: В Чиобишский костел документы были перенесены на хранение в связи с тем, чтобы они не были уничтожены в результате военных действий, а в Жежмарский костел в связи с тем, что предвиделась опасность, что часть работников курии может быть арестованы, в следствии чего документы могли быть изъяты органами Советской власти.

ВОПРОС: Кто производил отбор документов, подлежащих переносу в названные костелы?

ОТВЕТ: Отбором документов, которые были перенесены на хранение в Чиобишский и Жежмарский костелы, занимался лично я.

ВОПРОС: Какие документы Вами были переданы на хранение в указанные костелы?

ОТВЕТ: В Чиобишский костел были переданы документы с записями о церковной собственности Кайшедорской епархии, других документов не помню. Кто переносил эти документы в указанный костел, сейчас не помню.

Kaltinamojo Juozo LABUKO, Jono s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 11 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Kur ir kada buvo pernešti dokumentai ir visoks susirašinėjimas iš Kaišiadorių kurijos?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad iš Kaišiadorių kurijos dokumentai 1944 metų viduryje buvo perkelti į Čiobiškio, Ukmergės apskrityje, bažnyčią, kurios klebonu buvo kunigas PUZONAS, MGB organų suimtas 1946 metais.

1945 metų pradžioje dalis dokumentų iš kurijos buvo perduota saugoti prelatui SUŽIEDĖLIUI, Žiežmarių, Kaišiadorių apskrityje, bažnyčios klebonui.

KLAUSIMAS: Kodėl dokumentai buvo perkelti iš Kaišiadorių kurijos į Jūsų minėtas bažnyčias?

ATSAKYMAS: Į Čiobiškio bažnyčią dokumentai buvo perkelti saugoti tam, kad nenukentėtų karo veiksmų metu, o į Žiežmarius dėl to, kad buvo baiminamasi, jog kai kurie kurijos darbuotojai gali būti areštuoti ir dokumentai gali būti paimti Tarybų valdžios organų.

KLAUSIMAS: Kas atrinko dokumentus, numatytus perkelti į minėtas bažnyčias?

ATSAKYMAS: Dokumentus, kurie buvo perkelti į Čiobiškio ir Žiežmarių bažnyčias, atrinkau aš pats.

KLAUSIMAS: Kokius dokumentus Jūs perdavėte saugoti minėtoms bažnyčioms?

ATSAKYMAS: Čiobiškio bažnyčiai buvo perduoti Kaišiadorių vyskupijos nuosavybės dokumentai, kitų dokumentų neprisimenu. Kas pervežė šiuos dokumentus, dabar neprisimenu.

В Жежмарьский костел были переданы документы относящиеся к деятельности епархиального суда, обязательства воспитанников Каунасской духовной семинарии от Кайшедорской епархии в отношении получения ими денежных пособий, бумаги о церковных богослужениях, разные денежные счета курии, других документов не помню. Названные документы я лично сам отвез и передал их прелату СУЖЕДЕЛИС, а часть их последний взял от меня при посещении курии.

ВОПРОС: Какие документы были переданы СУЖЕДЕЛИС лично епископом МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Какие документы передавал прелату СУЖЕДЕЛИС лично епископ МАТУЛИОНИС мне не известно.

ВОПРОС: А какие документы епископ МАТУЛИОНИС передавал СУЖЕДЕЛИС через Вас?

ОТВЕТ: Я хорошо помню, что епископ МАТУЛИОНИС мне вручил только один пакет в запечатанном виде для передачи СУЖЕДЕЛИС с его личными документами, т. е. с документами хранящимися у него. Указанный пакет я лично вручил прелату СУЖЕДЕЛИС.

ВОПРОС: Какие документы находились в пакете, полученном вами от МАТУЛИОНИС и переданном СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Как правило у епископа хранятся документы относящиеся к деятельности ксендзов, материалы компрометирующие духовенство епархии, но конкретно какие документы были в переданном мне МАТУЛИОНИС пакете, ответить затрудняюсь.

ВОПРОС: А разве МАТУЛИОНИС Вам не говорил о содержании документов вложенных в пакет?

ОТВЕТ: МАТУЛИОНИС о содержании документов мне не говорил, а я его об этом не спрашивал.

ВОПРОС: Какие указания Вы получили от МАТУЛИОНИС при вручении им Вам пакета с документами.

ОТВЕТ: МАТУЛИОНИС мне сказал, чтобы я пакет с документами передал лично СУЖЕДЕЛИС, при этом каких либо других указаний он мне не давал.

ВОПРОС: Вы говорите неправду. Вам хорошо было известно содержание документов, полученных от МАТУЛИОНИС и Вы с ним и прелатом СУЖЕДЕЛИС имели разговор об этих документах. Намерены ли вы скрывать это?

Žiežmarių bažnyčiai buvo perduoti vyskupijos teismo dokumentai, Kauno kunigų seminarijos klierikų iš Kaišiadorių vyskupijos įsipareigojimai dėl stipendijų gavimo ir jų gražinimo, įvairios finansinės kurijos sąskaitos, kitų dokumentų neprisimenu. Šiuos dokumentus aš pats nuvežiau ir perdaviau prelatui SUŽIEDĖLIUI, o dalį jų jis pats pasiėmė iš kurijos.

KLAUSIMAS: Kokius dokumentus SUŽIEDĖLIUI perdavė pats vyskupas MATULIONIS?

ATSAKYMAS: Kokius dokumentus SUŽIEDĖLIUI perdavė pats vyskupas MATULIONIS, aš nežinau.

KLAUSIMAS: O kokius dokumentus vyskupas MATULIONIS perdavė SUŽIEDĖLIUI per Jus?

ATSAKYMAS: Aš gerai prisimenu, kad vyskupas MATULIONIS man davė perduoti SUŽIEDĖLIUI tik vieną užklijuotą paketą su savo asmeniniais dokumentais, t.y. su tais dokumentais, kuriuos jis laikė pas save. Šį paketą aš asmeniškai perdaviau prelatui SUŽIEDĖLIUI.

KLAUSIMAS: Kokie dokumentai buvo pakete, kurį Jūs gavote iš MATULIONIO ir perdavėte SUŽIEDĖLIUI?

ATSAKYMAS: Paprastai vyskupas laiko pas save dokumentus apie kunigų veiklą, vyskupijos dvasininkus kompromituojančius duomenis, tačiau kokie konkrečiai dokumentai buvo MATULIONIO man perduotame pakete, negaliu pasakyti.

KLAUSIMAS: O argi MATULIONIS Jums nesakė, kokio turinio dokumentai yra pakete?

ATSAKYMAS: MATULIONIS apie dokumentų turinį man nepasakojo, o aš jo neklausiau.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus Jums davė MATULIONIS įteikdamas paketą su dokumentais?

ATSAKYMAS: MATULIONIS man liepė paketą su dokumentais perduoti asmeniškai SUŽIEDĖLIUI, daugiau jokių nurodymų jis man nedavė.

KLAUSIMAS: Jūs sakote netiesą. Jūs gerai žinojote iš MATULIONIO gautų dokumentų turinį ir Jūs su juo ir su prelatu SUŽIEDĖLIU kalbėjotės apie šiuos dokumentus. Ar jūs ketinate tai nusišnešti?

ОТВЕТ: Я не помню, чтобы у меня с МАТУЛИОНИС и СУЖЕДЕЛИС был разговор в отношении этих документов.

ВОПРОС: Где хранятся названные Вами документы у прелата СУЖЕДЕЛИС?

ОТВЕТ: Конкретно сказать не могу, но возможно эти документы хранятся в общем архиве Жежмарьского костела, но возможно и в другом месте. СУЖЕДЕЛИС о месте хранения данных документов меня не информировал. Обусловленности между мной и СУЖЕДЕЛИС по этому вопросу не было.

ВОПРОС: Были ли случаи передачи документов СУЖЕДЕЛИС в 1946 году?

ОТВЕТ: Да, были. Насколько я помню, пакет с документами от МАТУЛИОНИС мною был передан СУЖЕДЕЛИС в 1946 году, но даты я точно не помню.

ВОПРОС: Это было до того, как МАТУЛИОНИС назначил СУЖЕДЕЛИС управляющим епархии или после этого?

ОТВЕТ: Гораздо раньше чем СУЖЕДЕЛИС был назначен управляющим епархии.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Подлинник настоящего протокола находится в
следственном деле № 8710 по обвинению
ЛАБУКАС

ATSAKYMAS: Aš neprisimenu, kad bučiau kalbėjęs su MATULIONIU ir SUŽIEDĖLIU apie šių dokumentų turinį.

KLAUSIMAS: Kur SUŽIEDĖLIS saugo jam perduotus dokumentus?

ATSAKYMAS: Konkrečiai pasakyti negaliu, bet galbūt jie saugomi bendrame Žiežmarių bažnyčios archyve, o galbūt kitur. SUŽIEDĖLIS man nesakė, kur bus saugoni šie dokumentai. Susitarimo šiuo klausimu tarp manęs ir SUŽIEDĖLIO nebuvo.

KLAUSIMAS: Ar buvo perduoti kokie nors dokumentai SUŽIEDĖLIUI 1946 metais?

ATSAKYMAS: Taip. Kiek prisimenu, paketą su MATULIONIO dokumentais aš SUŽIEDĖLIUI perdaviau 1946 metais, bet tikslios datos neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar tai buvo prieš MATULIONIUI paskiriant SUŽIEDĖLĮ vyskupijos valdytoju, ar po to?

ATSAKYMAS: Gerokai anksčiau, negu SUŽIEDĖLIS buvo paskirtas vyskupijos valdytoju.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(J.LABUKO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS
(parašas)

Tardymo protokolo originalas yra LABUKO tardymo byloje Nr.8710.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Свидетеля ксендза Ярушевичюса,

гор. Кайшедорис

14-го марта 1947 года

[...]

ВОПРОС: Расскажите кратко свою автобиографию.

ОТВЕТ: До 1921 года проживал на иждивении своих родителей и работал в с/хозяйстве.

С 1921 по 1928 год учился в гимназии гор. Пренай, с 1928 по 1933 год учился в Каунасской духовной семинарии. По окончании семинарии был назначен в качестве ксендза виккария в мест. Жижморы, Кайшедорского уезда, где проработал до 1936 года. [...] С 1939 по 1947 год служил настоятелем Бейжанского костела, а с февраля месяца 1947 года работал временно настоятелем Жижморского костела. [...]

ВОПРОС: Что Вам известно об антисоветской деятельности бывшего епископа Кайшедорской епархии МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Мне известно, что епископ МАТУЛИОНИС давал ряд посланий для настоятелей костелов с антисоветским содержанием, но в каком количестве и конкретные их содержания я сейчас не помню. Но мне припоминается, что в некоторых посланиях пропагандировалась антисоветская клевета, что с приходом Советской власти в Литву большевики принесли разорение литовскому народу. По указанию епископа МАТУЛИОНИС я их с амвона зачитывал верующим.

ВОПРОС: Вам предъявляется письмо епископа МАТУЛИОНИС от 9 декабря 1943 года, в котором говорится о подготовке и созыве Эухаристического конгресса. Вы этот документ зачитывали в костеле?

ОТВЕТ: Этот документ я получил. По своему содержанию этот документ явился антисоветским, но читал ли я его верующим, я не помню.

ВОПРОС: А письмо епископа МАТУЛИОНИС от 2 февраля 1944 года получали?

Liudytojo kunigo JARUŠEVIČIAUS

TARDYMO PROTOKOLAS

Kaišiadorys

1947 m. kovo 14 d.

[...]

KLAUSIMAS: Trumpai papasakokite savo autobiografiją.

ATSAKYMAS: Iki 1921 metų buvau išlaikomas tėvų ir dirbau jų ūkyje.

1921-1928 metais mokiausi Prienų gimnazijoje, o 1928-1933 Kauno kunigų seminarijoje. Ją pabaigęs buvau paskirtas vikaru į Žiežmarius, Kaišiadorių apskrityje, kur išbuvau iki 1936 metų [...] Nuo 1939 iki 1947 metų buvau Beižonų bažnyčios klebonu, o nuo 1947 metų vasario mėnesio laikinai dirbu Žiežmarių bažnyčios klebonu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie buvusio Kaišiadorių vyskupijos vyskupo MATULIONIO antitarybinę veiklą?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad vyskupas MATULIONIS pateikė bažnyčių klebonams keletą antitarybinio turinio ganytojiškų laiškų, tačiau kiek jų buvo ir koks jų konkretus turinys, dabar neprisimenu. Prisimenu tik, kad kai kuriuose ganytojiškuose laiškuose buvo šmeižikiškai teigiama, jog atėjus Tarybų valdžiai į Lietuvą bolševikai nuskurdino lietuvių tautą. Vyskupo MATULIONIO nurodymu aš perskaitydavau šiuo laiškus tikintiesiems.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas 1943 m. gruodžio 9 d. vyskupo MATULIONIO laiškas, kuriame rašoma apie pasirengimą Eucharistiniam kongresui ir jo sušaukimą. Ar Jūs šį dokumentą skaitėte bažnyčioje?

ATSAKYMAS: Šį dokumentą aš gavau. Jo turinys buvo antitarybinis, tačiau ar jį skaičiau tikintiesiems, neprisimenu.

KLAUSIMAS: O 1944 m. vasario 2 d. vyskupo MATULIONIO laišką ar gavote?

ОТВЕТ: Этот документ тоже получал. В этом документе он клеветит о том, что в Советском Союзе преследуется религия, читал ли я его верующим, тоже не помню.

ВОПРОС: Циркуляр епископа МАТУЛИОНИС № 622 о том, чтобы организовать преподавание закона божьего среди молодежи, получали?

ОТВЕТ: Этот документ тоже получал, в котором говорится о воспитании молодежи в религиозном духе и отрыве от коммунистического влияния.

ВОПРОС: Следовательно епископ МАТУЛИОНИС на протяжении всего времени своими указаниями направлял духовенство против Советской власти.

ОТВЕТ: Да, епископ МАТУЛИОНИС в своих указаниях и циркулярах направлял духовенство против Советской власти. Я бы лично такие указания никогда не дал. Эти указания зачитывал верующим просто потому, что я был обязан выполнять указания своего руководства.

ВОПРОС: Вы давно знаете прелата СУЖЕДЕЛИС. Охарактеризуйте его поведение.

ОТВЕТ: СУЖЕДЕЛИС А я знаю давно, человек он сугубо официальный, замкнут, интересуется политикой, систематически читает газеты, в настоящее время выписывает газету “Тiesa”.

ВОПРОС: Какую конкретную помощь вы бы могли оказать в части укрепления Советской власти в Литве?

ОТВЕТ: Конкретную помощь я уже однажды оказал органам Советской власти. Так например, в 1946 году зимой, когда я еще работал в деревне Бейшаны, Семелишской волости, ко мне в дом зашли 8 человек бандитов, которым я дал покушать, а на утро послал своего органиста БИТАУТАС Иозаса в волость, чтобы он сообщил об этом для принятия мер.

Протокол с моих слов записан верно и мне зачитан на понятном мне русском языке, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. УО МГБ ЛССР, майор
ЛЕОНЧЕНКО

Подлинник настоящего протокола находится в
отделе “О” МГБ ЛССР

ATSAKYMAS: Šį dokumentą taip pat gavau. Jame jis šmeižikiškai teigia, kad Tarybų Sąjungoje persekiojama religija. Ar jį skaičiau tikintiesiems, taip pat neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar gavote vyskupo MATULIONIO cirkuliarą Nr. 622 dėl katekizmo dėstymo jaunimui bažnyčiose?

ATSAKYMAS: Dokumentą, kuriame rašoma apie jaunimo auklėjimą religine dvasia ir jo atitraukimo nuo komunistų įtakos, taip pat gavau.

KLAUSIMAS: Vadinasi, vyskupas MATULIONIS visą laiką savo nurodymais nuteikinėjo dvasininkus prieš Tarybų valdžią?

ATSAKYMAS: Taip, vyskupas MATULIONIS savo nurodymais ir cirkuliarais nuteikinėjo kunigus prieš Tarybų valdžią. Aš asmeniškai niekada nebūčiau davęs tokių nurodymų. Skaičiau šiuos nurodymus tikintiesiems tik dėl to, kad turėjau vykdyti savo vadovybės nurodymus.

KLAUSIMAS: Jūs seniai pažįstate prelatą SUŽIEDĖLĮ. Apibūdinkite jį elgesį.

ATSAKYMAS: SUŽIEDĖLĮ aš pažįstu seniai, žmogus jis labai oficialus, uždaras, domisi politika, nuolat skaito laikraščius, šiuo metu prenumeruoja „Tiesą“.

KLAUSIMAS: Kaip konkrečiai Jūs galėtumėte padėti įtvirtinti Tarybų valdžią Lietuvoje?

ATSAKYMAS: Vieną kartą aš jau padėjau Tarybų valdžios organams. Pavyzdžiui, 1945 metų žiemą, kai aš dar dirbau Beižionyse, Semeliškių valsčiuje, naktį pas mane buvo užėję 8 banditai, kuriuos aš pavalgydinau, o rytą pasiunčiau savo vargonininką Juozą BYTAUTĄ į valsčių pranešti apie tai, kad būtų imtasi priemonių.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, perskaitytas man suprantama rusų kalba; jį ir pasirašau.
(J.JARUŠEVIČIAUS parašas)

Tardė; LTSR MGB apskrities skyriaus virš. pav. majoras LEONČENKA (parašas)

Tardymo protokolo originalas yra LTSR MGB „0“ skyriuje.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ЛАБУКАС Иозаса сына Ионаса

от 28 марта 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Расскажите, что Вам известно о подготовке к проведению 2-го национального Эухаристического конгресса католиков Литвы?

ОТВЕТ: Мне известно, что решение о проведении 2-го Эухаристического конгресса было принято на конференции епископов Литвы, состоявшейся осенью 1943 года в гор. Каунас. Конгресс намечалось провести в июне 1944 года в гор. Каунас в связи с десятилетием со дня проведения 1-го Эухаристического конгресса. На этот конгресс по предположениям должно было быть стянуто в гор. Каунас не менее ста тысяч верующих католиков Литвы.

В связи с созывом конгресса епископы Литвы выпустили совместное пасторское послание, которое было разослано по епархиям, где оно размножалось и рассылалось настоятелям приходов. Конференция епископов также решила по случаю созыва конгресса направить приветствие Папе Римскому за подписью всех верующих католиков Литвы.

ВОПРОС: В чем выразилась подготовка к конгрессу в Кайшедорской епархии?

ОТВЕТ: Епископ Кайшедорской епархии МАТУЛИОНИС написал пасторское послание посвященное подготовке к проведению конгресса, которое было разослано настоятелям приходов для оглашения его верующим. Было дано указание создать приходские комитеты и приступить к сбору средств необходимых к проведению конгресса. Были ли созданы приходские комитеты, сказать затрудняюсь, так как в курию сведения об этом не поступали, а также затрудняюсь сказать о количестве собранных средств для проведения конгресса, но помню, что средства посту пили из двух или трех приходов.

ВОПРОС: Известно, что в связи с созывом конгресса был создан главный комитет по подготовке к проведению конгресса. Скажите, кто входил в состав главного комитета от Кайшедорской епархии?

Kaltinamojo Juozo LABUKO, Jono s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. kovo 28 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Papasakokite, ką Jūs žinote apie pasirengimą Lietuvos katalikų 2-ajam tautiniam Eucharistiniam kongresui?

ATSAKYMAS: Žinau, kad surengti 2-ąjį Eucharistinį kongresą buvo nuspręsta Lietuvos vyskupų konferencijoje, įvykusioje 1943 metų rudenį Kaune. Kongresą buvo planuojama surengti 1944 metų birželio mėnesį Kaune dešimtmečio nuo pirmojo Eucharistinio kongreso proga. Buvo manoma, kad į Kauną susirinks ne mažiau kaip šimtas tūkstančių Lietuvos katalikų.

Kongreso proga Lietuvos vyskupai paskelbė bendrą ganytojišką laišką, kuris buvo išsiuntinėtas vyskupijoms, ten padaugintas ir išsiuntinėtas parapijų klebonams. Vyskupų konferencijoje taip pat buvo nutarta kongreso proga pasiųsti sveikinimo laišką popiežiui su visų Lietuvos katalikų parašais.

KLAUSIMAS: Kaip kongresui buvo ruošiamasi Kaišiadorių vyskupijoje?

ATSAKYMAS: Kaišiadorių vyskupijos vyskupas MATULIONIS parašė ganytojišką laišką, skirtą pasirengti kongresui, kuris buvo išsiuntinėtas parapijoms, kad klebonai jį perskaitytų tikintiesiems. Buvo duotas nurodymas sudaryti parapijų komitetus ir rinkti lėšas kongresui. Ar parapijų komitetai buvo sudaryti, negaliu pasakyti, nes duomenys apie tai kurijos nepasiekė, taip pat negaliu pasakyti, kiek buvo surinkta lėšų kongresui rengti, bet prisimenu, kad pinigų buvo gauta iš dviejų ar trijų parapijų.

KLAUSIMAS: Žinoma, kad buvo sudarytas ir vyriausiasis pasirengimo kongresui komitetas. Sakykite, kas į vyriausiojo komiteto sudėtį įėjo iš Kaišiadorių vyskupijos?

ОТВЕТ: Мне известно, что главный комитет по подготовке к проведению конгресса был создан под председательством епископа БРИЗГИС, остальных членов его не знаю.

От Кайшедорской епархии епископ МАТУЛИОНИС в состав главного комитета выделил меня, но я ни на одном заседании главного комитета не присутствовал и приглашений на заседания не получал.

ВОПРОС: Почему именно Вас МАТУЛИОНИС назначил в состав главного комитета от Кайшедорской епархии?

ОТВЕТ: Я полагаю, что МАТУЛИОНИС назначил меня в состав главного комитета как лицо занимающее одно из главных мест в Кайшедорской епархии, других причин к этому я не видел.

ВОПРОС: Какие указания Вам давал МАТУЛИОНИС при назначении вас в состав главного комитета?

ОТВЕТ: Указаний от МАТУЛИОНИС я не получал. Возможно эти указания мне бы были даны, когда бы я выехал в гор. Каунас на заседания главного комитета, но мне не пришлось присутствовать на заседаниях этого комитета.

ВОПРОС: Какие политические цели преследовались созывом и проведением 2-го национального Эухаристического конгресса?

ОТВЕТ: Из пасторских посланий выпущенных в связи с созывом конгресса и проекта приветствия, которое намечалось к посылке Папе Римскому с подписью всех верующих католиков Литвы, я делал вывод, что созывом и проведением конгресса, кроме чисто религиозных целей, преследовалась цель поднятия национальных чувств литовского народа и активизации борьбы его с большевизмом и Советской властью, за выход Литвы из Советского Союза в результате международной обстановки, сложившейся в результате войны.

ВОПРОС: Когда, где и при каких обстоятельствах Вы знакомились с текстом приветствия Папе Римскому по случаю созыва 2-го национального Эухаристического конгресса?

ОТВЕТ: Точно ответить на этот вопрос не могу, но с этим документом я ознакомился в Кайшедорской курии, возможно, что с ним меня ознакомил сам епископ МАТУЛИОНИС, но утверждать этого не могу.

ATSAKYMAS: Žinau, kad pasirengimo kongresui vyriausiajam komitetui vadovavo vyskupas BRIZGYS, kitų jo narių nežinau.

Į vyriausiąjį komitetą iš Kaišiadorių vyskupijos vyskupas MATULIONIS buvo paskyręs mane, tačiau aš nė viename komiteto posėdyje nedalyvavau ir negavau jokio kvietimo.

KLAUSIMAS: Kodėl būtent Jus MATULIONIS paskyrė Kaišiadorių vyskupijos atstovu vyriausiajame komitete?

ATSAKYMAS: Aš manau, kad MATULIONIS mane paskyrė atstovu į vyriausiąjį komitetą dėl to, kad užėmiau vieną iš svarbiausių postų vyskupijoje, kitokių priežasčių nežinau.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus Jums davė MATULIONIS, skirdamas atstovu į į vyriausiąjį komitetą?

ATSAKYMAS: Nurodymų iš MATULIONIO aš negavau. Galbūt juos būčiau gavęs, jeigu būčiau vykęs į vyriausiojo komiteto posėdžius Kaune, tačiau man neteko dalyvauti šio komiteto posėdžiuose.

KLAUSIMAS: Kokie buvo [kongreso] sušaukimo ir 2-ojo tautinio Eucharistinio kongreso politiniai tikslai?

ATSAKYMAS: Iš ganytojiškų laiškų, pateiktų kongreso sušaukimo proga ir sveikinimo, kurį buvo ketinama pasiųsti popiežiui su Lietuvos visų katalikų parašais, projekto aš padariau išvadą, kad kongresas, be grynai religinių tikslų, turėjo sužadinti nacionalinius lietuvių tautos jausmus, sutelkti ją kovai prieš bolševizmą ir Tarybų valdžią, dėl Lietuvos išstojimo iš Tarybų Sąjungos sudėties, pasinaudojant karo metu susidariusia tarptautine situacija.

KLAUSIMAS: Kada, kur ir kokiomis aplinkybėmis Jūs susipažinote su sveikinimo popiežiui tekstu 2-ojo nacionalinio Eucharistinio kongreso proga?

ATSAKYMAS: Tiksliai atsakyti į šį klausimą negaliu, bet su šiuo dokumentu aš susipažinau Kaišiadorių kurijoje, galbūt su juo mane supažindino vyskupas MATULIONIS, nors to tvirtinti negaliu.

ВОПРОС: Какое ваше мнение было по поводу этого приветствия и высказывали ли Вы свое мнение по этому вопросу епископу МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: На этот вопрос ответить затрудняюсь, так как конкретного содержания этого приветствия сейчас не помню, а также не помню и высказывалось ли мною какое либо мнение епископу МАТУЛИОНИС по поводу содержания приветствия. Обобщающий ответ на этот вопрос в ответе на вопрос о политических целях конгресса и добавить к этому больше ничего не могу.

ВОПРОС: Кто составил текст приветствия Папе Римскому и кем это приветствие было утверждено?

ОТВЕТ: Автор приветствия Папе Римскому мне не известен, но по положению это приветствие должно быть утверждено конференцией епископов Литвы.

ВОПРОС: Разве МАТУЛИОНИС Вам не говорил об этом?

ОТВЕТ: Насколько помню, МАТУЛИОНИС меня об этом не информировал, поскольку это чисто техническая сторона проводимой работы по подготовке к конгрессу.

ВОПРОС: Где хранился названный документ, полученный Кайшедорской курией?

ОТВЕТ: Проект приветствия Папе Римскому хранился в делах курии, но в каком именно деле, сказать затрудняюсь.

ВОПРОС: Был ли у Вас разговор с МАТУЛИОНИС об этом документе после изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР?

ОТВЕТ: Насколько помню, разговора с МАТУЛИОНИС о проекте приветствия Папе Римскому у меня не было.

ВОПРОС: Знакомились ли деканы Кайшедорской епархии с проектом приветствия Папе Римскому?

ОТВЕТ: Не знакомились, поскольку этот проект был составлен в апреле 1944 года, когда уже было ясно, что конгресс в назначенное время в связи с положением на фронте провести не удастся и по существу в это время вся подготовительная работа к конгрессу механически прекратилась.

ВОПРОС: В каких условиях имелось в виду провести конгресс?

KLAUSIMAS: Kokia buvo Jūsų nuomonė apie šį sveikinimą ir ar Jūs išsakėte savo nuomonę šiuo klausimu vyskupui MATULIONIUI?

ATSAKYMAS: Atsakyti į šį klausimą man sunku, nes dabar neprisimenu konkretaus šio sveikinimo turinio, taip pat neprisimenu, ar išsčiau dėl sveikinimo turinio kokią nors nuomonę vyskupui MATULIONIUI. Apibendrintai į šį klausimą aš jau atsakiau kalbėdamas apie politinius kongreso tikslus, daugiau nieko prie to pridėti negaliu.

KLAUSIMAS: Kas parengė sveikinimo popiežiui tekstą ir kas tą sveikinimą tvirtino?

ATSAKYMAS: Sveikinimo popiežiui teksto autoriaus aš nežinau, o tvirtinti jį pagal taisykles turėjo Lietuvos vyskupų konferencija,

KLAUSIMAS: Argi MATULIONIS Jums apie tai nieko nesakė?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu. MATULIONIS apie tai manęs neinformavo, nes tai buvo grynai techninė pasirengimo kongresui pusė.

KLAUSIMAS: Kur buvo laikomas minėtas dokumentas, gautas Kaišiadorių kurijoje?

ATSAKYMAS: Sveikinimo popiežiui projektas buvo laikomas kurijos byloje, tačiau kurioje konkrečiai, pasakyti negaliu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kalbėjotės su MATULIONIU apie šį dokumentą po to, kai vokiečiai buvo išvyti iš Lietuvos TSR?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, apie sveikinimo popiežiui projektą mes su MATULIONIU nesikalbėjome.

KLAUSIMAS: Ar su sveikinimo popiežiui projektu buvo supažindinti Kaišiadorių vyskupijos dekanai?

ATSAKYMAS: Nebuvo supažindinti, nes projektas buvo parengtas 1944 metų balandžio mėnesį, kai jau buvo aišku, kad numatytu laiku dėl padėties fronte kongreso surengti nepavyks, ir tuo metu visas parengiamasis darbas iš esmės nutrūko.

KLAUSIMAS: Kokiomis sąlygomis buvo numatyta rengti kongresą?

ОТВЕТ: Точно ответить на этот вопрос затрудняюсь, но по моему мнению в условиях оккупации Литвы немцами, конгрес провести было невозможно.

Протокол с моих слов записан верно, лично мною прочитан, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения следотдела
МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Подлинник настоящего протокола находится в
следственном деле № 8710 по обвинению
ЛАБУКАС

ATSAKYMAS: Tiksliai atsakyti į šį klausimą negaliu, tačiau, mano nuomone, surengti kongresą vokiečių okupacijos sąlygomis buvo neįmanoma.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai, asmeniškai jį perskaičiau ir pasirašau.

(J.LABUKO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS

(parašas)

Tardymo protokolo originalas yra LABUKO tardymo byloje Nr. 8710.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого НЕЦЮНСКАС Зигмаса сына Ионаса

от 4 апреля 1947 года

Допрос начат в 13 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Вы знаете епископа МАТУЛИОНИС Теофилия?

ОТВЕТ: Епископа МАТУЛИОНИС Теофилия я знаю хорошо. С 1943 года МАТУЛИОНИС стал управлять Кайшедорской епархией и с того времени я как ксендз находился в его подчинении.

ВОПРОС: Вы посещали епископа МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Я помню, что епископа я посетил один раз, это было летом 1946 года, дату встречи точно не помню.

ВОПРОС: С какой целью Вы встречались с МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: В начале 1946 года я своему декану, ксендзу ЖЕЛЬНЯ высказал просьбу о том, чтобы мне был предоставлен долгосрочный отпуск в связи с плохим состоянием моего здоровья. Кроме того я имел намерение после арестов ксендза РУДЖИОНИС, ПУЗОНАС и др. уйти со службы в костеле местечка Недзинге, Варенского уезда и перейти на службу в другой приход так как опасался ареста органами Советской власти за свою связь с бандами, но об этом я декану ЖЕЛЬНЯ не говорил.

Декан ЖЕЛЬНЯ очевидно мою просьбу о предоставлении мне долгосрочного отпуска передал епископу МАТУЛИОНИС, последний и вызвал меня по этому вопросу к себе в курию в гор. Кайшедорис.

ВОПРОС: Епископ МАТУЛИОНИС знал о том, что Вы были связаны с бандитами?

ОТВЕТ: Да, знал. О своей связи с бандитами я епископу МАТУЛИОНИС рассказал при встрече с ним, о которой я показал выше.

ВОПРОС: Что Вы конкретно рассказали МАТУЛИОНИС о своей связи с бандитами?

Kaltinamojo Zigmo NECIUNSKO, Jono s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. balandžio 4 d.

Tardymas pradėtas 13 val.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate vyskupą Teofilijų MATULIONĮ?

ATSAKYMAS: Vyskupą Teofilijų MATULIONĮ aš pažįstu gerai. Nuo 1943 metų MATULIONIS pradėjo valdyti Kaišiadorių vyskupiją ir nuo tada aš buvau jam pavaldus.

KLAUSIMAS: Ar Jūs lankydavotės pas vyskupą MATULIONĮ?

ATSAKYMAS: Prisimenu, aš pas MATULIONĮ lankiausi vieną kartą tai buvo 1946 metų vasarą tikslios datos neprisimenu.

KLAUSIMAS: Dėl ko Jūs susitikote su MATULIONIU?

ATSAKYMAS: 1946 metų pradžioje aš savo dekaną ŽELNIOŠ³⁰ paprašiau ilgalaikių atostogų dėl blogos sveikatos būklės. Be to, po kunigų RUDŽIONIO, PUZONO ir kitų suėmimo ketinau pereiti iš Nedzingės, Varėnos apskrityje, į kitą parapiją nes bijojau, kad ir aš galiu būti suimtas Tarybų valdžios organų dėl ryšių su banditų gaujomis, bet apie tai dekanui ŽELNIAI nesakiau.

Dekanas ŽELNIA tikriausiai mano prašymą dėl ilgalaikių atostogų perdavė vyskupui MATULIONIUI, kuris ir išsikvietė mane į kuriją.

KLAUSIMAS: Ar vyskupas MATULIONIS žinojo, kad Jūs palaikote ryšius su banditais?

ATSAKYMAS: Taip, žinojo. Apie savo ryšius su banditais vyskupui MATULIONIUI aš papasakojau per susitikimą apie kurį sakiau anksčiau.

KLAUSIMAS : Ką konkrečiai Matulioniui Jūs papasakojote apie savo ryšius su banditais?

³⁰ Kun. V. Želnia- sovietų valdžios suimtas 1947 m., nuteistas 10 m. kalėjimo.

ОТВЕТ: Конкретно в каких выражениях я рассказывал епископу МАТУЛИОНИС о своей связи с бандитами, сейчас вспомнить затрудняюсь, но я ему говорил, что бандиты часто бывали в моем доме, ночевали у меня и я их снабжал питанием. О том, что в моем доме укрывался один раненый бандит, но насколько помню, фамилию этого бандита я не называл. Возможно, что я МАТУЛИОНИС рассказал о руководителях бандформирований: ВИТКУС, "Дактарас" и других, с которыми был связан, но утверждать этого не могу, поскольку не помню. В закончении я сообщил МАТУЛИОНИС, что бандиты, с которыми мною поддерживалась связь, в настоящее время ушли в отдаленные леса Сувалкии и я с ними связь потерял.

МАТУЛИОНИС спросил меня, не угрожает ли мне опасность оставаться на службе в своем приходе. Я ответил, что никакой опасности не вижу, что мои взаимоотношения с органами Советской власти нормальные и просил МАТУЛИОНИС меня оставить на службе на старом месте. Он мою просьбу удовлетворил.

ВОПРОС: Какую установку получили от МАТУЛИОНИС по вопросу взаимоотношений с антисоветским националистическим подпольем?

ОТВЕТ: Давал ли мне такую установку МАТУЛИОНИС, сейчас совершенно не помню. Кроме мною сказаного я из разговоров с МАТУЛИОНИС ничего не помню.

ВОПРОС: Что Вам известно об антисоветской деятельности МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Мне известно, что епископ МАТУЛИОНИС во время оккупации Литовской ССР немцами выпустил ряд посланий с антисоветским содержанием, которые мы ксендзы оглашали верующим в костелах. Других фактов его антисоветской работы я не знаю.

ВОПРОС: Вы получали указания от МАТУЛИОНИС об усилении религиозного воспитания молодежи и о том, чтобы всячески отвлекать молодежь от вступления в комсомольские и пионерские организации?

ОТВЕТ: Об усилении религиозного воспитания молодежи мною указания получались, но о том, чтобы отрывать от комсомольских и пионерских организаций, я каких либо специальных указаний не получал.

ВОПРОС: Что за раненый бандит укрывался в Вашем доме и когда?

ATSAKYMAS: Ką konkrečiai aš MATULIONIUI pasakojau apie savo ryšius su banditais, dabar neprisimenu, tačiau aš jam sakiau, jog banditai dažnai lankydavosi mano namuose, nakvodavo ir aš juos maitindavau; apie tai, kad mano namuose slapstėsi vienas sužeistas banditas, tačiau, kiek prisimenu, jo pavardės nesakiau.

Galbūt aš pasakojau MATULIONIUI apie banditų formuočių vadovus: VITKŪ, „Daktarą“³¹ ir kitus, su kuriais palaikiau ryšius, tačiau to tvirtinti negaliu, nes neprisimenu. Pabaigoje aš MATULIONIUI pasakiau, kad banditai, su kuriais aš palaikiau ryšius, pasitraukė į Suvalkijos miškus ir mano ryšiai su jais nutrūko.

MATULIONIS mane paklausė, ar man nepavojinga pasilikti savo parapijoje. Aš atsakiau, kad jokio pavojaus nematau, kad mano santykiai su Tarybų valdžios organais normalūs ir prašiau MATULIONIŲ mane palikti toje pačioje parapijoje. Jis mano prašymą patenkino.

KLAUSIMAS: Kokius nurodymus MATULIONIS davė dėl santykių su antitarybinio nacionalistinio pagrindžio dalyviais?

ATSAKYMAS: Ar MATULIONIS man davė tokius nurodymus, dabar visiškai neprisimenu. Nieko daugiau, išskyrus tai, ką jau papasakojau, iš pokalbio su MATULIONIU neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie MATULIONIO antitarybinę veiklą?

ATSAKYMAS: Žinau, kad vyskupas MATULIONIS vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais parašė keletą antitarybinio turinio [ganytojiškų] laišku, kuriuos mes, kunigai, skaitėme tikintiesiems bažnyčiose. Daugiau jo antitarybinės jo veiklos faktų nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs gavote MATULIONIO nurodymą sustiprinti jaunimo religinį auklėjimą ir visokiais būdais trukdyti stoti į pionierių ir komjaunimo organizacijas?

ATSAKYMAS: Nurodymą dėl jaunimo religinio auklėjimo sustiprinimo aš gavau, tačiau jokių specialių nurodymų priešintis jaunimo stojimui į pionierių ir komjaunimo organizacijas negavau.

KLAUSIMAS: Kas buvo tas sužeistas banditas, slapstęsis Jūsų namuose, ir kada tai buvo?

³¹ Plk. J. Vitkus-„Kazimieraitis“- Pietų Lietuvos srities partizanų vadas. Žuvo 1946 m. vasarą. A. Kulikauskas-„Daktaras“ - srities štabo narys, suimtas 1946 m. *lapkričio mėn.*

ОТВЕТ: Летом 1945 года, дату точно не помню, в мой дом пришел главарь банды “Дактарас”- КУЛИКАУСКАС и вместе с ним участники банды: ПЕРМИНАС Альбертас по кличке “Ирининкас”, КАЗЛАУСКАЙТЕ Фелиция по кличке “Елите” и один мне не известный бандит по кличке “Лютас” (не точно). Из названных бандитов ПЕРМИНАС был ранен в ногу.

“Дактарас” мне рассказал, что их банда в районе леса Варча, Алитусского уезда, подверглась нападению со стороны военного подразделения, в результате которого произошел сильный бой, в котором банда понесла значительные потери, а ему и его спутникам удалось вырваться из окружения и они пришли ко мне с целью найти временное укрытие в моем доме. При этом “Дактарас” сообщил, что бандита ПЕРМИНАС он ранил лично сам неосторожным выстрелом.

Названным бандитам я разрешил остаться в моем доме, а сам через два дня выехал к своей матери, поскольку боялся находиться совместно с бандитами, поскольку в то время шла крупная операция по ликвидации бандформирований. Вернувшись через несколько дней в свой дом, я уже бандитов там не застал. Вот об этом раненом бандите ПЕРМИНАС я и рассказал МАТУЛИОНИС.

ВОПРОС: Все ли Вы рассказали о МАТУЛИОНИС?

ОТВЕТ: Да, все и добавить что либо к своим показаниям не могу.

Протокол с моих слов записан верно и мне зачитан на понятном мне русском языке, в чем и расписываюсь.

Допросил: зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: 1945 metų vasarą, tikslios datos nebeprisimenu, pas mane atėjo gaujos vadas KULIKAUSKAS - „Daktaras“ kartu su gaujos nariais: Albertu PERMINU - „Yrininku“³², Felicija KAZLAUSKAITE - „Elyte“ ir man nepažįstamas, slapyvardžiu „Liūtas“ (netikslu). PERMINAS buvo sužeistas.

„Daktaras“ man papasakojo, kad Alytaus apskrityje Varčios miške jų gaują užpuolė karinis dalinys. Įvyko smarkus mūšis, kurio metu gauja patyrė didelių nuostolių, o jam ir jo palydovams pavyko išsiveržti iš apsupties, ir jie atėjo pas mane, ieškodami laikino prieglobsčio. „Daktaras“ pasakė, kad PERMINĄ sužeidė jis pats neatsargiu šūviu.

Minėtiems banditams aš leidau pasilikti savo namuose, o pats po dviejų dienų išvykau pas motiną, bijodamas būti kartu su banditais, nes tuo metu vyko stambi banditų formuočių likvidavimo operacija. Po kelių dienų grįžęs namo banditų ten jau neradau. Apie šį sužeistą banditą PERMINĄ aš ir papasakojau MATULIONIUI.

KLAUSIMAS: Ar jau viską, ką žinote apie MATULIONI, papasakojote?

ATSAKYMAS: Taip, ir nieko daugiau prie savo parodymų pridėti negaliu.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai ir perskaitytas man suprantama rusų kalba; jį ir pasirašau.
(Z.NECIUNSKO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

³² Turėtų būti - Albinas Puminas-„Jurininkas“. vėliau buvo vienas iš Dainavos apygardos partizanų vadų.

Выписка из протокола допроса обвиняемого МАТУЛИС Ионаса сына
Миколаса от 14 апреля 1947 года

ВОПРОС: При обыске квартиры у Вас была изъята фотокарточка с изображением 10 ксендзов. Скажите, где Вы ее приобрели и для какой цели хранили?

ОТВЕТ: По вопросу изъятой у меня фотокарточки с изображением 10 ксендзов я могу пояснить следующее.

В 1933 году во время Сметоновского режима производился обмен политзаключенных, содержащихся в тюрьмах и лагерях Литвы, на заключенных ксендзов содержащихся в местах заключения в СССР. После произведенного обмена прибывшие в Литву десять ксендзов сразу же были сфотографированы в одежде, в которой они содержались в заключении и тут же в форме ксендзов. После этого в большом тираже были размножены открытки, которые продавали и рассылали в целях антисоветской пропаганды.

Я эту фотографию получил от епископа и она лежала у меня как историческая память.

Допросил: Следователь 1-го отдела следчасти МГБ
ЛССР лейтенант АККУРАТОВ

Подлинник протокола допроса находится в
следственном деле № 8623 по обв. МАТУЛИС Ионаса.

Išrašas iš kaltinamojo Jono MATULIO, Mykolo s., 1947 m. balandžio 14 d.
tardymo protokolo

KLAUSIMAS: Kratos Jūsų bute metu buvo paimta fotonuotrauka, kurioje matyti 10 kunigų. Kur Jūs ją gavote ir koku tikslu laikėte?

ATSAKYMAS: Dėl iš manęs paimtos fotonuotraukos su 10 kunigų galiu paaiškinti taip.

1933 metais, Smetonos valdymo metu, Lietuvos kalėjimuose ir stovyklose laikyti politiniai kaliniai buvo iškeisti į TSRS įkalinimo vietas kalintus kunigus. Po šių mainų atvykę į Lietuvą dešimt kunigų iškart buvo nufotografuoti apsirengę drabužiais, su kuriais jie buvo kalinami, ir po to su kunigų drabužiais. Šios nuotraukos vėliau buvo padaugintos masiniu tiražu ir pardavinėjamos antitarybinės propagandos tikslu.

Aš šią nuotrauką gavau iš vyskupų ir laikiau istorinei atminčiai.

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus
tardytojas leitenantas AKURATOVAS (parašas)

Tardymo protokolo originalas yra Jono MATULIO
tardymo byloje Nr. 8623.

“Утверждаю”

Зам министра Госбезопасности ЛССР
полковник ЛЕОНОВ

12 февраля 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о продлении срока ведения следствия и содержания
обвиняемого под стражей)

1947 года февраля 10 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 года рождения, уроженец хутора Кудоришкис, Утенского уезда, Литовской ССР, из крестьян, литовец, гр-н СССР, б/п., в 1900 году окончил духовную семинарию в гор. Петербурге, в 1930 году за антисоветскую и шпионскую деятельность был осужден на 10 лет ИТЛ, до ареста епископ Кайшедорской епархии, проживал в гор. Кайшедорис, Литовской ССР.

Арестован 18 декабря 1946 года. Содержится под стражей во Внутренней тюрьме МГБ ЛССР. По делу допрошен 20 раз.

3-го января 1947 года МАТУЛИОНИС было предъявлено обвинение по ст. ст. 58-1 а и 58-10 ч.2 УК РСФСР в том, что он с 1933 года проводил антисоветскую враждебную работу против Советского Союза, организовал реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима в Литве.

Во время оккупации Литовской ССР немцами, являясь руководителем Кайшедорской епархии, давал подчиненному ему духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавал с этой целью специальные циркуляры и послания, активно пособничал немецким оккупантам.

„Tvirtinu“

LTSR Saugumo ministro pav.
Pulkininkas LEONOVAS (parašas)

1947 m. vasario 12 d.

N U T A R I M A S

(pratęsti kaltinamojo tardymo ir jo suėmimo terminą)

1947 m. vasario 10 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., kaltinamo pagal RTFSR BK 58-1 a ir 58-10 d. 2 str., tardymo bylos Nr. 8709 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

Teofilius MATULIONIS, Jurijaus s., g. 1873 m. Kudariškių k., Aluntos valsčiuje. Utenos apskr., Lietuvos TSR. valstiečių šeimoje, lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis, 1900 m. baigė dvasinę seminariją Peterburge, 1930 m. teistas už antitarybinę veiklą ir špionazą 10 m. kalėti PDS, iki suėmimo - Kaišiadorių vyskupijos vyskupas, gyveno Kaišiadoryse. Lietuvos TSR.

Areštuotas 1946 metų gruodžio 18 dieną. Kalinamas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime. Tardytas 20 kartų³³.

1947 metų sausio 3 dieną MATULIONIUI buvo pateiktas kaltinimas pagal RTFSR BK 58-la ir 58-10 d. 2 str., kad jis nuo 1933 m. aktyviai dirbo priešišką Tarybų Sąjungai darbą, organizavo reakcingas jėgas fašistiniam Smetonos režimui palaikyti.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davė nurodymus jam pavaldiems dvasininkams dėl antitarybinio darbo, tuo tikslu leido specialius cirkuliarus ir [ganytojiškus] laiškus, aktyviai talkininkavo vokiečių okupantams.

³³ Byloje iki nutarimo priėmimo buvo 15 tardymo protokolų.

После изгнания немцев из Литвы вел активную пропаганду среди духовенства и верующих, призывая их к борьбе с Советской властью. Используя свой духовный сан епископа, распространял антисоветские провакационные слухи, поддерживал связь с банформированиями, представлял убежище бандитам в своей резиденции.

МАТУЛИОНИС виновным себя признал в том, что во время оккупации Литовской ССР немцами написал и издал ряд циркуляров и пасторских посланий антисоветского содержания, организовал сбор средств в пользу семей лиц, репрессированных органами Советской власти. С разрешения Ватикана проводил активную подготовку к посылке католических миссий на территорию РСФСР и других Союзных республик, оккупированных немцами.

После изгнания немцев из Литвы запрещал подчиненному ему духовенству оказывать помощь Советской власти в проводимых ею мероприятиях, не разрешал объявлять в костелах обращения архиепископа РЕЙНИС и прелата ЯКУБАУСКАС по вопросу легализации бандитов.

Признал, что помогал ксендзам, проводившим антисоветскую работу, скрывает от ареста органами Советской власти путем дачи им безсрочных отпусков и переброски с одного места службы в другое, а родственникам арестованных ксендзов оказывал материальную помощь. Давал установку подчиненному духовенству усилить работу по отрыву молодежи от комсомола и пионерских организаций. Лично получал и читал литературу, выпускаемую антисоветским литовским подпольем, но источника получения этой литературы не называет. Связь с бандами отрицает.

Для окончания следствия по делу необходимо:

1. Продолжать допрос МАТУЛИОНИС по его связям с участниками антисоветского подполья и по фактам его руководящей роли в организации антисоветской работы среди подчиненного ему духовенства.
2. Проверить всю переписку и документы, изъятые при аресте у МАТУЛИОНИС. Необходимые для приобщения к делу документы перевести с литовского на русский язык.
3. Продолжить допрос арестованных ксендзов ЦИЮНАЙТИС, ЛА-БУКАС и др. по фактам антисоветской деятельности МАТУЛИОНИС.
4. Просмотреть материалы архивного следственного дела № 1967-32 на МАТУЛИОНИС. Провести проверку и установку лиц, связанных с ним по антисоветской работе.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos skleidė aktyvią propagandą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų, kviesdamas juos į kovą prieš Tarybų valdžią. Išnaudodamas savo kaip vyskupo statusą, skleidė antitarybinius provokacinius gandus, palaikė ryšius su banditų formuotėmis, teikė prieglobstį banditams savo rezidencijoje.

MATULIONIS prisipažino kaltas dėl to, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais parašė keletą antitarybinio turinio cirkuliarų ir ganytojiškų laiškų, organizavo lėšų Tarybų valdžios organų represuotų asmenų šeimoms rinkimą. Vatikano pritarimu rengėsi pasiūsti katalikišką misiją į vokiečių okupuotą RTFSR ir kitų Sąjungos respublikų teritoriją.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos draudė pavaldiems kunigams padėti Tarybų valdžiai vykdyti savo politiką, neleido bažnyčiose skelbti arkivyskupo REINIO ir prelato JAKUBAUSKO kreipimus dėl banditų legalizacijos.

Prisipažino padėjęs antitarybinį darbą dirbusiems kunigams išvengti Tarybų valdžios organų arešto, duodamas jiems neterminuotas atostogas arba perkeldamas iš vienos parapijos į kitą, o suimtų kunigų šeimoms teikė materialinę pagalbą. Davė nurodymą pavaldiems dvasininkams aktyviau priešintis jaunimo stojimui į komjaunimo ir pionierių organizacijas. Asmeniškai gaudavo ir skaitydavo antitarybinio pogrindžio leidžiamą spaudą, tačiau iš ko ją gaudavo, nenurodo. Ryšius su gaujomis neigia.

Tardymui baigti reikia:

1. Tęsti MATULIONIO tardymą dėl jo ryšių su antitarybinio pogrindžio dalyviais ir dėl vadovaujamo vaidmens organizuojant jam pavaldžių dvasininkų antitarybinį darbą faktų.

2. Patikrinti visus MATULIONIO arešto metu paimtus dokumentus. Dokumentus, kuriuos būtina pridėti prie bylos, išversti iš lietuvių į rusų kalbą.

3. Tęsti suimtų kunigų CIJŪNAIČIO, LABUKO ir kt. tardymą dėl MATULIONIO antitarybinės veiklos faktų.

4. Peržiūrėti archyvinės MATULIONIO tardymo bylos Nr. 1967-32 dokumentus. Nustatyti ir patikrinti asmenis, susijusius su juo dėl antitarybinės veiklos.

Срок следствия по делу и содержания обвиняемого под стражей истекает 18 февраля 1947 года, однако к указанному времени дело закончить не представляется возможным в связи с необходимостью проведения вышеуказанных мероприятий, а мера пресечения - содержание под стражей, ранее избранная в отношении МАТУЛИОНИС не может быть изменена ввиду особой опасности совершенных им преступлений, поэтому руководствуясь ст. ст. 116 и 159 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Возбудить ходатайство перед Военным прокурором войск МВД ЛССР о продлении срока ведения следствия и содержания обвиняемого МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича под стражей на один месяц, т. е. до 18-го марта 1947 года.

Зам. нач. 3-го отделения следственного отдела
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

“Согласен”: Нач следственного отдела
МГБ ЛССР подполковник СОЛОЙД

Tardymo ir kaltinamojo suėmimo terminas baigiasi 1947 metų vasario 18 d., tačiau iki tol baigti tardymą neįmanoma dėl būtinybės vykdyti nurodytas priemones, o ankstesnės kardomosios priemonės - arešto MATULIONIUI pakeisti negalima dėl įvykdyto nusikaltimo pavojingumo, todėl, vadovaudamasis RTFSR BPK 116 ir 159 str..

NUTARIAU:

Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo prokurorą prašyti pratęsti tardymo ir kaltinamojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., suėmimo terminą vienam mėnesiui, t. y. iki 1947 metų kovo 18 dienos.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

„Sutinku“: LTSR MGB Tardymo skyriaus
viršininkas papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

Ant dokumento yra rezoliucija:

***Bylos tyrimo terminą pratęsti iki 1947 metų kovo 18 dienos.
LTSR MVD Karo prokuroro pav. justicijos papulkininkis (parašas)
1947 II 14***

"Утверждаю"
Зам министра Госбезопасности ЛССР
полковник ЛЕОНОВ

18 марта 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о продлении срока ведения следствия и содержания
обвиняемого под стражей)

1947 года марта 15 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 года рождения, уроженец хутора Кудоришкис, Утенского уезда, Литовской ССР, из крестьян, литовец, гр-н СССР, б/п., в 1900 году окончил духовную семинарию в гор. Петербурге, в 1930 году за антисоветскую и шпионскую деятельность был осужден на 10 лет ИТЛ, до ареста епископ Кайшедорской епархии, проживал в гор. Кайшедорис Литовской ССР.

Арестован 18 декабря 1946 года. Содержится под стражей во Внутренней тюрьме МГБ ЛССР. По делу допрошен 31 раз.

3-го января 1947 года МАТУЛИОНИС было пред'явлено обвинение по ст. ст. 58-1 а и 58-10 ч.2 УК РСФСР в том, что он с 1933 года проводил антисоветскую враждебную работу против Советского Союза, организовал реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима в Литве.

Во время оккупации Литовской ССР немцами, являясь руководителем Кайшедорской епархии, давал подчиненному ему духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавал с этой целью специальные циркуляры и послания, активно пособничал немецким окупантам.

„Tvirtinu“
LTSR Saugumo ministro pav.
pulkininkas LEONOVAS (parašas)

1947 m. kovo 18 d.

N U T A R I M A S
(pratęsti kaltinamojo tardymo ir jo suėmimo terminą)

1947 m. kovo 15 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., kaltinamo pagal RTFSR BK 58-la ir 58-10 d. 2 str. tardymo bylos Nr. 8709 tyrimo medžiagą,

NUSTACIAU:

Teofilius MATULIONIS, Jurijaus s., g. 1873 m. Kudariškių k., Aluntos valsčiuje, Utenos aps., Lietuvos TSR, valstiečių šeimoje, lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis, 1900 m. baigė dvasinę seminariją Peterburge, 1930 m. teistas už antitarybinę veiklą ir špionažą 10 m. kalėti PDS, iki suėmimo-Kaišiadorių vyskupijos vyskupas, gyveno Kaišiadoryse, Lietuvos TSR.

Areštuotas 1946 metų gruodžio 18 dieną. Kalinamas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime. Tardytas 31 kartą.

1947 metų sausio 3 dieną MATULIONIUI buvo pateiktas kaltinimas pagal RTFSR BK 58-la ir 58-10 d. 2 str., kad jis nuo 1933 m. dirbo priešišką Tarybų Sąjungai darbą, organizavo reakcingas jėgas fašistiniam Smetonos režimui palaikyti Lietuvoje.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davė nurodymus jam pavaldiems dvasininkams dėl antitarybinio darbo, tuo tikslu leido specialius cirkuliarus ir laiškus, aktyviai talpininkavo vokiečių okupantams.

После изгнания немцев из Литвы вел активную пропаганду среди духовенства и верующих, призывая их к борьбе с Советской властью. Используя свой духовный сан епископа, распространял антисоветские провакационные слухи, поддерживал связь с банформированиями, представлял убежище бандитам в своей резиденции.

МАТУЛИОНИС виновным себя признал в том, что во время оккупации Литовской ССР немцами написал и издал ряд циркуляров и пасторских посланий антисоветского содержания, организовал сбор средств в пользу семей лиц, репрессированных органами Советской власти и участников бандитско-повстанческих отрядов.

Признал, что помогал ксендзам, проводившим антисоветскую работу, скрываясь от ареста органами Советской власти путем дачи им безсрочных отпусков и переброски с одного места службы в другое, принимал на службу в руководимую им епархию ксендзов бежавших из под ареста, а родственникам арестованных ксендзов оказывал материальную помощь. Давал установку подчиненному духовенству усилить работу по отрыву молодежи от комсомола и пионерских организаций. Лично получал и читал литературу, выпускаемую антисоветским литовским подпольем, но источника получения этой литературы не называет. Связь с бандами отрицает.

На допросах от 10 и 12 марта 1947 года МАТУЛИОНИС показал, что он в 1946 году, через генерального vicария курии ЛАБУКАС (арестован) передал на хранение прелату СУЖЕДЕЛИС все имеющиеся у него документы компрометирующие духовенство, из за боязни, что они могут попасть органам Советской власти при аресте кого либо из работников курии. ЛАБУКАС эти показания МАТУЛИОНИСА подтвердил.

В марте 1947 года МГБ Литовской ССР получены новые данные о том, что епископы Литвы получили от литовских организаций, находящихся в английской зоне оккупации Германии, воззвание, в котором католическое духовенство призывалось оказать помощь лицам, ведущим борьбу с Советской властью, и что МАТУЛИОНИС перед его арестом знакомил с этим воззванием своих приближенных и доверенных лиц.

Для оканчания следствия по делу необходимо:

1. Изъять документы, компрометирующие духовенство, у прелата СУЖЕДЕЛИС, переданные ему на хранение МАТУЛИОНИС. Необходимые для приобщения к делу документы перевести с литовского на русский язык.

2. Продолжать допрос МАТУЛИОНИС по его связям с участниками антисоветского подполья и по фактам его руководящей роли в организации антисоветской работы среди подчиненного ему духовенства.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos skleidė aktyvią propagandą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų, kviesdamas juos į kovą prieš Tarybų valdžią. Išnaudodamas savo kaip vyskupo statusą, skleidė antitarybinius provokacinius gaudus, palaikė ryšius su banditų formuotėmis, teikė prieglobstį banditams savo rezidencijoje.

MATULIONIS prisipažino kaltas dėl to, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais parašė ir išleido keletą antitarybinio turinio cirkuliarų ir ganytojiškų laiškų, organizavo lėšų Tarybų valdžios organų represuotų asmenų ir banditų maištininkų būrių šeimoms rinkimą.

Prisipažino padėjęs antitarybinį darbą dirbusiems kunigams išvengti Tarybų valdžios organų arešto, duodamas jiems neterminuotas atostogas arba perkeldamas iš vienos parapijos į kitą, priimdavo į vyskupiją nuo arešto bėgančius kunigus, o suimtų kunigų šeimoms teikė materialinę pagalbą. Davė nurodymą pavaldiems dvasininkams aktyviau priešintis jaunimo stojimui į komjaunimo ir pionierių organizacijas. Asmeniškai gaudavo ir skaitydavo antitarybinio pogrindžio leidžiamą spaudą, tačiau iš ko ją gaudavo, nenurodo. Ryšius su gaujomis neigia.

Tardymų 1947 metų kovo 10 ir 12 dieną metu MATULIONIS sakė, kad 1946 metais jis per kurijos generalinį vikarą LABUKĄ (suintas) perdavė prelatui SUŽIEDĖLIUI saugoti kunigus kompromituojančius visus dokumentus, bijodamas, kad jie gali patekti į Tarybų valdžios organų rankas, suėmus kurį nors kurijos darbuotoją. LABUKAS šiuos MATULIONIO parodymus patvirtino.

Lietuvos TSR MGB 1947 metų kovo mėnesi sužinojo, jog Lietuvos vyskupai gavo Vokietijos anglų okupacinėje zonoje veikiančių lietuvių organizacijų kreipimąsi, kviečiantį katalikų dvasininkiją padėti kovojantiems prieš Tarybų valdžią, ir kad MATULIONIS prieš areštą supažindino su tuo kreipimusi artimus asmenis³⁴.

Bylos tyrimui baigti būtina:

1. Iš prelato SUŽIEDĖLIO konfiskuoti kunigus kompromituojančius dokumentus, kuriuos jam perdavė MATULIONIS. Dokumentus, kuriuos būtina pridėti prie bylos, išversti iš lietuvių į rusų kalbą.

2. Tęsti MATULIONIO tardymą dėl jo ryšių su antitarybinio pogrindžio dalyviais ir dėl vadovaujamo vaidmens organizuojant kunigų antitarybinį darbą faktų.

³⁴ Atrodo, kad tai buvo nepatikrintas gandas.

3. Допросом МАТУЛИОНИС и других арестованных и находящихся на свободе ксендзов установить связь католического духовенства Литвы с литовскими организациями, находящимися в английской зоне оккупации Германии и факт получения от них воззвания, призывающего к активизации деятельности литовского нацподполья.

Срок следствия по делу и содержания обвиняемого под стражей истекает 18 марта 1947 года, однако к указанному времени дело закончить не представляется возможным в связи с необходимостью проведения вышеуказанных мероприятий, а мера пресечения - содержание под стражей, ранее избранная в отношении МАТУЛИОНИС не может быть изменена ввиду особой опасности совершенных им преступлений, поэтому руководствуясь ст. ст. 116 и 159 УПК РСФСР.

ПОСТАНОВИЛ:

Возбудить ходатайство перед Военным прокурором войск МВД ЛССР о продлении срока ведения следствия и содержания обвиняемого МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича под стражей на один месяц, т. е. до 18-го мая 1947 года.

Зам. нач. 3-го отделения следственного отдела
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

“Согласен”: Нач следственного отдела МГБ
ЛССР подполковник СОЛОЙД

3. Tardant MATULIONĮ ir kitus areštuotus bei laisvėje esančius kunigus, išsiaiškinti, ar Lietuvos katalikų dvasininkija palaiko ryšius su lietuvių organizacijomis, veikiančiomis anglų okupacinėje Vokietijos zonoje, ir patikrinti kreipimosi, raginančio suaktyvinti Lietuvos nacionalinio pagrindžio veiklą, gavimo faktą.

Tardymo ir kaltinamojo suėmimo terminas baigiasi 1947 metų kovo 18 d., tačiau iki tol baigti tardymą neįmanoma dėl būtinybės vykdyti nurodytas priemones, o ankstesnės kardamosios priemonės - arešto MATULIONIUI pakeisti negalima dėl jo įvykdyto nusikaltimo pavojingumo, todėl vadovaudamasis RTFSR BPK 116 ir 159 str.,

NUTARIAU:

Lietuvos TSR MVD kariuomenės Karo prokurorą prašyti pratęsti tardymo ir kaltinamojo Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., suėmimo terminą dviem mėnesiams, t. y. iki 1947 metų gegužės 18 dienos.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

„Sutinku“: LTSR MGB Tardymo skyriaus
viršininkas papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

“Утверждаю”
Зам. Нач. отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

21 мая 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о переквалификации обвинения)

1947 года мая 20 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 58-1 а и 58-10 ч.2 УК РСФСР.

НАШЕЛ:

3-го января 1947 года МАТУЛИОНИС было пред'явлено обвинение по ст. ст. 58-1а и 58-10 ч.2 УК РСФСР в том, что он с 1933 года проводил антисоветскую враждебную работу против Советского Союза, организовал реакционные силы на поддержку фашистского Сметоновского режима в Литве.

Во время оккупации Литовской ССР немцами, являясь руководителем Кайшедорской епархии, давал подчиненному ему духовенству указания о проведении антисоветской работы, издавал с этой целью специальные циркуляры и послания, активно пособничал немецким окупантам.

После изгнания немцев из Литвы вел активную пропаганду среди духовенства и верующих, призывая их к борьбе с Советской властью. Используя свой духовный сан епископа, распространял антисоветские провакационные слухи, поддерживал связь с банформированиями, представлял убежище бандитам в своей резиденции.

Дальнейшим расследованием доказано, что МАТУЛИОНИС во время оккупации Литовской ССР немцами совместно с другими епископами Литвы обсуждал и подписывал антисоветские документы, в которых пропагандировалась идея отторжения Литвы от Советского Союза.

После освобождения Литовской ССР от немцев направлял подчиненное ему духовенство на срыв мероприятий, проводимых партией и Советской властью. Проводил работу по отрыву молодежи от коммунистического влияния.

„Tvirtinu“*

LTSR MGB Tardymo dalies sk. virš. pav.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

1947 m. gegužės 21 d.

N U T A R I M A S
(dėl kaltinimo perkvalifikavimo)

1947 m. gegužės 20 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko pavaduotojas vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO. Jurijaus s., kaltinamo pagal RTFSR BK 58-la ir 58-10 d. 2 str. tardymo bylos Nr. 8709 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

1947 metų sausio 3 dieną MATULIONIUI buvo pateiktas kaltinimas pagal RTFSR BK 58-la ir 58-10 d. 2 str., kad jis nuo 1933 m. dirbo priešiška Tarybų Sąjungai darbą, organizavo reakcingas jėgas fašistiniam Smetonos režimui palaikyti Lietuvoje.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais, būdamas Kaišiadorių vyskupijos vadovu, davė nurodymus jam pavaldiems dvasininkams dėl antitarybinio darbo, tuo tikslu leido specialius cirkuliarus ir laiškus, aktyviai talkininkavo vokiečių okupantams.

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos skleidė aktyvią propagandą tarp dvasininkijos ir tikinčiųjų, kviesdamas juos į kovą prieš Tarybų valdžią. Išnaudodamas savo kaip vyskupo statusą, skleidė antitarybinius provokacinius gandus, palaikė ryšius su banditų formuotėmis, teikė prieglobstį banditams savo rezidencijoje.

Vėliau tyrimo metu buvo įrodyta, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais MATULIONIS kartu su kitais Lietuvos vyskupais svarstė ir pasirašinėjo antitarybinius dokumentus, kuriuose buvo propaguojama Lietuvos atskyrimo nuo Tarybų Sąjungos idėja.

Po Lietuvos TSR išlaisvinimo iš vokiečių ragino jam pavaldžius dvasininkus boikotuoti partijos ir Tarybų valdžios priemones. Siekė jaunimą atitraukti nuo komunistinės įtakos.

Зная о связях некоторых подчиненных ему ксендзов с бандформированиями, способствовал им проводить антисоветскую работу и укрывал их от арестов.

Учитывая, что ранее предъявленное МАТУЛИОНИС обвинение по 58-1а УК РСФСР не соответствует характеру совершенного им преступления и что его преступная деятельность попадает под действие ст. ст. 17-58-1 а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР, руководствуясь ст. 204 п. б УПК РСФСР и ст. 128 и 129 УПК РСФСР.

ПОСТАНОВИЛ:

1. Ранее предъявленное МАТУЛИОНИС обвинение по ст. 58-10 ч.2 УК РСФСР оставить в силе.
2. Привлечь МАТУЛИОНИС в качестве обвиняемого также по ст. ст. 17-58-1а и 58-11 УК РСФСР.
3. Ранее предъявленное МАТУЛИОНИС обвинение по ст. 58-1а УК РСФСР прекратить за недостаточностью улик, о чем объявить ему под расписку в настоящем постановлении.

Зам. нач. 3-го отделения следственного отдела
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Настоящее постановление мне объявлено 21 мая
1947 г. (Т. МАТУЛИОНИС)

Žinodamas apie kai kurių jam pavaldžių kunigų ryšius su banditų formuotėmis, padėjo jiems dirbti antitarybinį darbą ir saugojo juos nuo areštų.

Atsižvelgiant į tai, kad MATULIONIO įvykdytas nusikaltimas neatitinka anksčiau jam pateikto kaltinimo pagal RTFSR BK 58-la str. pobūdžio ir kad jo nusikalstamą veiklą galima apibūdinti pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 ir 58-11 str. turinį, ir vadovaudamasis RTFSR BPK 128, 129 ir 204b str.,

NUTARIAU:

1. Palikti galioti anksčiau MATULIONIUI pateiktą kaltinimą pagal RTFSR BK 58-10 2 d. str.

2. Pateikti MATULIONIUI kaltinimą pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-11 str.

3. Panaikinti anksčiau MATULIONIUI pateiktą kaltinimą pagal RTFSR BK 58-la str. dėl nepakankamų įrodymų. Apie tai pranešti kaltinamajam.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Šis nutarimas man perskaitytas 1947 m. gegužės 21 d.

(Vysk. T. MATULIONIO parašas)

“Утверждаю”

Зам нач отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

23 мая 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о выделении материалов в отдельное производство)

1947 года мая 23 дня

г. Вильнюс

Я. зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

Показаниями МАТУЛИОНИС изобличены в проведении антисоветской работы:

1. Ксендз ДОГЕЛИС Повилас, проживает в гор. Каунас - автор антисоветской книги “В тюрьмах у большевиков”;

2. Ксендз прелат ВАИЧУЛИС, служит в одном из костелов Кайшедорской епархии - участник антисоветской Каунасской конференции представителей Литовской генеральной области, проведенной немцами в апреле 1943 года;

3. Ксендз ПЕТКЯВИЧЮС, находится на нелегальном положении. В апреле 1945 года произнес в костеле гор. Кайшедорис антисоветскую проповедь.

Учитывая, что преступная деятельность ДОГЕЛИС, ВАИЧУЛИС и ПЕТКЯВИЧЮС требуют дальнейшего расследования и дополнительной документации, руководствуясь ст. 117 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Копии протоколов допроса обв. МАТУЛИОНИС от 25 апреля 1947 года, от 5 марта 1947 года и от 28 января 1947 года выделить в отдельное производство и направить в отдел “О” МГБ ЛССР для дальнейшего расследования их преступной деятельности.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo dalies sk. virš. pav.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

1947 m. gegužės 23 d.

N U T A R I M A S
(dėl dokumentų perkėlimo į atskirą bylą)

1947 m. gegužės 23 d.

Vilnius

Aš. LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO. Jurijaus s., kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str.. tardymo bylos Nr. 8709 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

Pagal MATULIONIO parodymus antitarybinę veiklą galima inkriminuoti:

1. Kanauninkui Povilui DOGELIUI, gyvenančiam Kaune, antitarybinės knygos „Bolševikų kalėjimuose“ autoriui.

2. Prelatui VAIČIULIUI, dirbančiam vienoje iš Kaišiadorių vyskupijos bažnyčių, antitarybinės Lietuvos Generalinės srities atstovų konferencijos, kurią surengė vokiečiai 1943 metų balandžio mėnesį, dalyviui.

3. Kunigui PETKEVIČIUI, gyvenančiam nelegaliai. 1945 metų balandžio mėnesį Kaišiadorių bažnyčioje pasakė antitarybinį pamokslą.

Atsižvelgdamas į tai, kad DOGELIO, VAIČIULIO ir PETKEVIČIAUS nusikalstamą veiklą reikia papildomai tirti ir dokumentuoti, pagal RTFSR BPK 117 str.

NUTARIAU:

Kaltinamojo MATULIONIO 1947 m. balandžio 25 d., kovo 5 d. ir sausio 28 d. tardymo protokolų kopijas perduoti Lietuvos TSR MGB „O“ skyriui tolesniam jų nusikalstamos veiklos tyrimui.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

"Утверждаю"

**Зам нач отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ**

23 мая 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о приобщении вещественных доказательств)

1947 года мая 23 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

Во время обыска в Кайшедорской курии, произведенным в связи с арестом МАТУЛИОНИС, были обнаружены и изъяты документы и литература антисоветского содержания:

1. Пасторское послание МАТУЛИОНИС от 12 мая 1943 года;
2. Циркуляр № 541 от 24 мая 1944 года за подписью МАТУЛИОНИС;
3. Циркуляр № 600 от 29 мая 1943 года за подписью МАТУЛИОНИС;
4. Послание МАТУЛИОНИС от 16 сентября 1943 года;
5. Послание МАТУЛИОНИС от 1 декабря 1943 года;
6. Послание МАТУЛИОНИС от 9 декабря 1943 года;
7. Послание МАТУЛИОНИС от 2 февраля 1944 года;
8. Послание МАТУЛИОНИС от 28 мая 1944 года;
9. Инструкция "О борьбе с пьянством", изданная МАТУЛИОНИС 10 июня 1944 года;
10. Сообщение "О введении брака в Литве";
11. Проект приветствия ПИЮ XII;
12. Протоколы № 8 и 9 конференций епископов Литвы;
13. Письмо МАТУЛИОНИС к министру просвещения Литовской ССР;
14. Фотографии ксендзов вернувшихся в Литву в 1933 году из мест заключения СССР;
15. Книга "В тюрьмах у большевиков" автора ДОГЕЛИС;
16. Книга "Большевизм на суде Европы";

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo dalies sk. virš. pav.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

1947 m. gegužės 23 d.

N U T A R I M A S
(dėl daiktinių įrodymų pridėjimo prie bylos)

1947 m. gegužės 23 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str., tardymo bylos Nr. 8709 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

Kratos Kaišiadorių kurijoje, atliktos suimant MATULIONĮ, metu buvo rasta ir paimta antitarybinio turinio dokumentai ir antitarybinio turinio literatūra:

1. 1943 m. gegužės 12 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas;
2. MATULIONIO pasirašytas 1944 m. gegužės 24 d. cirkuliaras Nr. 541;
3. MATULIONIO pasirašytas 1943 m. gegužės 29 d. cirkuliaras Nr. 600;
4. 1943 m. rugsėjo 16 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas;
5. 1943 m. gruodžio 1 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas;
6. 1943 m. gruodžio 9 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas ;
7. 1944 m. vasario 2 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas;
8. 1944 m. gegužės 28 d. MATULIONIO ganytojiškas laiškas;
9. 1944 m. birželio 10 d. MATULIONIO instrukcija „Dėl kovos prieš girtavimą“;
10. Pranešimas „Apie santuoką Lietuvoje“;
11. Sveikinimo Pijui XII projektas;
12. Lietuvos vyskupų konferencijų protokolai Nr. 8 ir 9;
13. MATULIONIO laiškas Lietuvos TSR švietimo ministrui;
14. Kunigų, 1933 m. grįžusių į Lietuvą iš įkalinimo vietų TSRS, fotografijos;
15. Knyga „Bolševikų kalėjimuose“, autorius - DOGELIS;
16. Knyga „Bolševizmas Europos teisme“;

17. Книга “Евреи за плечами одного из руководителей Советского Государства” автора КОМАССА;
18. Книга “В гостях у чекистов”, автора ДАУНОВАС;
19. Брошюра “Пощечина “Правде”, автора БРАУНД;
20. Книга “К истории политического освобождения Белорусии” автора СТАНКЕВИЧ;
21. Книга “Коллективная тирания” автора ВАЛУЦКАС;
22. Книга “Литовский архив” в четырех томах.

Учитывая, что перечисленные антисоветские документы и книги являются доказательством преступной деятельности обв. МАТУЛИОНИС, руководствуясь ст. 66 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Все поименованные антисоветские пасторские послания, циркуляры и книги в количестве 22 наименований, приобщить к следственному делу № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия в качестве вещественных доказательств.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

17. Knyga „Žydai už vieno iš Tarybų valstybės vadovų pečių“, autorius - KOMAS;
18. Knyga „Svečiuose pas čekistus“, autorius - DAUNORAS;
19. Brošiūra „Antausis „Pravdai“, autorius - BRAUNDAS;
20. Knyga „Iš Baltarusijos politinio išlaisvinimo istorijos“, autorius - STANKEVIČ;
21. Knyga „Kolektyvinė tironija“, autorius - VALUCKAS;
22. Knyga „Lietuvos archyvas“, 4 tomai.

Atsižvelgiant į tai, kad išvardyti antitarybiniai dokumentai ir knygos yra MATULIONIO nusikalstamos veiklos įrodymai, pagal RTFSR BPK 66 str.,

NUTARIAU:

Visus išvardytus antitarybinius ganytojiškus laiškus, cirkuliarus ir knygas, iš viso 22 pavadinimai, prijungti prie Teofiliaus MATULIONIO tardymo bylos Nr. 8709 kaip daiktinius įrodymus.

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ
об окончании следствия

1947 г. мая 23 дня. Я, зам. нач. 3-го отделения следственного отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрел следственное дело № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

Признав предварительное следствие по делу законченным, а добытые данные достаточными для предания суду, руководствуясь ст. 206 УПК РСФСР, объявил об этом обвиняемому, предъявил для ознакомления все производство по делу и спросил, желает ли обвиняемый чем либо дополнить следствие.

Обвиняемый МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич ознакомившись с материалами следственного дела заявил, что статья 206 УПК РСФСР мне разъяснена. С материалами следственного дела я ознакомлен полностью. Жалоб на следствие у меня нет. Ходатайств перед следствием не возбуждаю.

Т. МАТУЛИОНИС

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Пом. Военного прокурора войск МВД
Литовского округа майор юстиции
СТЕПАНЕНКО

СПРАВКА

Дана сан. частью в\т МГБ ЛССР МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич

в том, что он прошел мед. осмотр.

При осмотре оказалось, что имеет общий артерно-склероз сердца, годен к легкому канцелярскому труду.

Врач в\т МГБ ЛССР ТИТОВА

28 мая 1947 г.

Tardymo pabaigos PROTOKOLAS

1947 m. gegužės 23 d. Aš, LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas Golicynas, peržiūrėjau Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., kaltinamo padarius nusikaltimus, numatytus pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2, ir 58-11 str., tardymo bylą Nr. 8709.

Nutareš, kad parengtinis tardymas baigtas, o gautųjų duomenų pakanka, kad bylą būtų galima pateikti teismui, pagal BPK 206 str. pranešiau apie tai kaltinamajam, pateikiau susipažinti visą bylos medžiagą ir paklausiau, ar kaltinamasis nori ką nors pridėti.

Kaltinamasis Teofilius MATULIONIS, Jurijaus s., susipažinęs su tardymo bylos dokumentais, pareiškė, kad: RTFSR BPK 206 str. man paaiškintas, su tardymo bylos dokumentais supažindintas gerai. Skundų dėl bylos tyrimo ir prašymų neturiu.

T. MATULIONIS (parašas)

LTSR MGB Tardymo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Lietuvos apygardos MVD kaiuomenės Karo
prokuroro padėjėjas justicijos majoras
STEPANENKA (parašas)

PAŽYMA

Išduota LTSR MGB vidaus kalėjimo sanitarinės dalies Teofiliumi MATULIONIUI, Jurijaus s., kad jam buvo atliktas medicininis patikrinimas.

Patikrinimo metu buvo nustatyta bendra širdies arteriosklerozė, gali dirbti lengvą kanceliarinį darbą.

LTSR MGB vidaus kalėjimo gydytoja TITOVA (parašas)

1947 m. gegužės 28 d.

“Утверждаю”

Министр госбезопасности ЛССР

генерал майор ЕФИМОВ

4 июня 1947 г.

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

(по следственному делу № 8709)

ПО ОБВИНЕНИЮ:

МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

В декабре 1946 года Министерством Госбезопасности Литовской ССР за антисоветские действия арестован МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич и привлеченный по настоящему делу в качестве обвиняемого.

Следствием установлено, МАТУЛИОНИС, будучи епископом Кайшедорской католической епархии, на протяжении ряда лет был активным антисоветским деятелем, а также давал подчиненному ему духовенству указания о развертывании антисоветской работы.

Так, в 1943-1944 годах систематически издавал антисоветские клеветнические пасторские послания, в которых пропагандировал идею отторжения Литовской ССР от Советского Союза.

(л. д. 59-62, 88, 190, 196-197, 203-205, 214-215, 218-219, 225-226 и 255)

В мае 1943 года и мае 1944 года издал и разослал настоятелям костелов Кайшедорской епархии два циркуляра, в которых обязывал их организовать и проводить сборы материальных и денежных средств в пользу врагов Советской власти и их семей, призывал оказывать помощь в работе созданной немцами антисоветской организации “Взаимная помощь”

(л. д. 90-91, 204-205 и 255)

В октябре 1943 года и апреле 1944 года участвовал на конференциях епископов Литвы, на которых было принято решение созвать в июне 1944 года в гор. Каунас 2-й национальный литовский конгресс, с целью призвать литовский народ к борьбе против большевизма и Советской власти.

(л. д. 149-152, 172-176, 220-223, 232 и 255)

После изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР запрещал подчиненному ему духовенству проводить в костеле работу, направленную к искоренению бандитизма и оказанию какого либо содействия органам Советской власти в проведении мероприятий Партии и Советского Правительства.

„Tvirtinu“
LTSR valstybės saugumo ministras
generolas majoras JEFIMOVAS (parašas)
1947 m. birželio 4 d.

KALTINAMOJI IŠVADA
(tardymo bylos Nr. 8709)

Kaltinamasis:
Teofilus MATULIONIS, Jurijaus s., padaręs nusikaltimus,
numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 d. 2 ir 58-11 str.

Lietuvos TSR valstybės saugumo ministerija 1946 metų gruodžio mėnesį dėl antitarybinės veiklos areštavo Teofilų MATULIONĮ, Jurijaus s., ir pateikėjam kaltinimus pagal šią bylą.

Tyrimo metu nustatyta, kad MATULIONIS, būdamas Kaišiadorių katalikų vyskupijos vyskupu, keletą metų aktyviai veikė prieš Tarybų valdžią ir jam pavaldiems dvasininkams davė nurodymus dirbti antitarybinį darbą.

1943-1944 m. sistemingai leido antitarybinius šmeižikiškus ganytojiškus laiškus, kuriuose propagavo Lietuvos TSR atskyrimo nuo Tarybų Sąjungos idėją.

(b. l. 59-62, 88, 190, 196, 197, 203-205, 214-215, 218-219, 225-226, 255)

1943 m. ir 1944 m. gegužės mėnesį išsiuntinėjo Kaišiadorių vyskupijos klebonams du cirkularus, kuriuose įpareigojo rinkti pinigus Tarybų valdžios priešams ir jų šeimoms, ragino padėti vokiečių sukurtai antitarybinei organizacijai „Tarpusavio pagalba“.

(b. l. 90-91, 204-205, 255)

1943 m. spalio mėnesį ir 1944 m. balandžio mėnesį dalyvavo Lietuvos vyskupų konferencijose, kur buvo nutarta 1944 m. birželio mėnesį Kaune surengti 2-ąjį tautinį lietuvių kongresą, kuriame lietuvių tauta turėjo būti paraginta kovoti prieš bolševizmą ir Tarybų valdžią.

(b. l. 149-152, 172-176, 220-223, 232, 255)

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR pavaldiems dvasininkams draudė Tarybų valdžios organams kaip nors padėti įgyvendinti Partijos ir Tarybinės vyriausybės politiką, likviduoti banditizmą.

(л. д. 57-59, 88-89, 101-103, 114-115, 191)

Осенью 1944 года от участника нацподполья ксендза КИШКИС получал антисоветские нелегальные газеты одобрял их выпуск и содержание.

(л. д. 71-72, 116-117, 202)

В апреле 1945 года проводил совещание с ксендзами Кайшедорской курии, где обсуждался вопрос об усилении работы по отрыву молодежи от коммунистического влияния.

(л. д. 92-94, 184, 193, 219, 255)

В 1945-1946 годах, зная о связях подчиненных ему ксендзов РУДЖИОНИС (осужден), НЕЦЮНСКАС (осужден) и СТАШЕВИЧЮС (арестован) с бандформированиями, способствовал им проводить антисоветскую работу и укрывал их от арестов. Оказывал материальную помощь родственникам арестованных ксендзов.

(л. д. 118-119, 153-157, 166-171, 224-227)

В апреле 1945 года оказывал содействие ксендзу ПЕТКЯВИЧЮС (разыскивается) скрыться от ареста за проводимые им антисоветские действия, а весной 1946 года принял на службу в свою епархию бежавшего из под ареста участника организации ЛЛА ксендза ПЕТРИКАС (арестован).

(л. д. 79, 94, 135-136, 192, 207-213)

Приобретал и хранил в своей квартире антисоветскую литературу.

(л. д. 185-186, 255)

МАТУЛИОНИС виновным себя признал в том, что он во время оккупации Литовской ССР немцами написал и издал ряд пасторских посланий и циркуляров антисоветского содержания, организовал сбор средств в пользу врагов Советской власти и их семей. Укрывал от арестов ксендзов, проводивших антисоветскую работу, принимал на службу в руководимую им епархию ксендзов, бежавших из под ареста, а родственникам арестованных ксендзов оказывал материальную помощь. Давал установку подчиненному ему духовенству усилить работу по отрыву молодежи от комсомола и пионерских организаций. Получал и читал газеты, выпускаемые антисоветским националистическим подпольем, приобретал и хранил в своей квартире антисоветскую литературу.

(л. д. 57-62, 87-89, 96-103, 107-109, 112, 114-119, 135-136, 158-174, 185-186)

Изобличается показаниями арестованных: ТРИМОНИС (л. д. 91), КИШКИС (л. д. 193-202), ПЕТРИКАС (л. д. 207-208), РАМАНАУСКАС (л. д. 209-213 и 232), ЛАБУКАС (л. д. 216-217, 220-223), НЕЦЮНСКАС (л. д. 224-227), МАТУЛИС (л. д. 237); свидетелей: СУЖЕДЕЛИС (л. д. 203-206, 214-215), ЯРУШЕВИЧЮС (л. д. 218-219) и вещественными доказательствами, приобщенными к делу в отдельном пакете (л. д. 255).

(b. I. 57-59, 88-89, 101-103, 114-115, 191)

1944 m. rudenį iš nacionalinio pogrindžio dalyvio kunigo KIŠKIO gaudavo antitarybinių nelegalių laikraščių, pritarėjų leidimui ir turiniui.

(b. I. 71-72, 116-117, 202)

1945 m. balandžio mėnesį surengė pasitarimą su Kaišiadorių kurijos kunigais, kur buvo svarstoma, kaip jaunimą atitraukti nuo komunistinės įtakos.

(b. I. 92-94, 183-184, 219, 255)

1945-1946 m., žinodamas apie jam pavaldžių kunigų RUDŽIONIO (nuteistas), NECIUNSKO (nuteistas), STAŠEVIČIAUS (suimtas) ryšius su banditais, padėjo jiems dirbti antitarybinį darbą ir slėpė juos nuo areštų. Teikė materialinę pagalbą areštuotų kunigų giminaičiams.

(b. I. 118-119, 153-157, 166-171, 224-227)

1945 m. balandžio mėnesį padėjo kunigui PETKEVIČIUI (ieškomas) išvengti arešto dėl antitarybinių veiksmų, o 1946 m. pavasarį priėmė į savo vyskupiją pabėgusį iš įkalinimo vietos LLA dalyvį kunigą PETRIKĄ (suimtas).

(b. I. 79, 94, 135-136, 192, 207-213)

Įsigijo ir savo namuose laikė antitarybinę literatūrą.

(b. I. 185-186, 255)

MATULIONIS prisipažino, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais parengė ir paskelbė keletą antitarybinio turinio ganytojiškų laiškų ir cirkulių, organizavo lėšų Tarybų valdžios priešams ir jų šeimoms rinkimą. Slėpė nuo areštų kunigus, dirbusius antitarybinį darbą, priimdavo į savo vadovaujamą vyskupiją pabėgusius kunigus, o suimtų kunigų giminėms teikė materialinę pagalbą. Davė nurodymą pavaldiems dvasininkams labiau stengtis jaunimą atitraukti nuo komjaunimo ir pionierių organizacijų. Gaudavo ir skaitydavo laikraščius, leidžiamus antitarybinio nacionalistinio pogrindžio, savo bute laikė antitarybinę literatūrą.

(b. I. 57-62, 87-89, 96-103, 107-109, 112, 114-119, 135-136, 158-174, 185-186)

Jo nusikalstamą veiklą patvirtina suimtųjų: TRIMONIO (b. I. 91), KIŠKIO (b. I. 193-202), PETRIKO (b. I. 207-208), RAMANAUSKO (b. I. 209-213, 232), LABUKO (b. I. 216-217, 220-223), NECIUNSKO (b. I. 224-227), MATULIO (b. I. 237); liudytojų: SUŽIEDĖLIO (b. I. 203-206, 214-215), JARUŠEVIČIAUS (b. I. 218-219) parodymai ir daiktiniai įrodymai, esantys atskirame voke (b. I. 255).

На основании изложенного обвиняется:

МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 рождения, уроженец хутора Кудоришкис, Утенского уезда. Литовской ССР, из крестьян арендаторов, литовец, гр-на СССР, б/п., в 1900 году окончил духовную семинарию в гор. Петербурге. В 1930 году за антисоветскую и шпионскую деятельность был осужден к 10-ти годам ИТЛ. До ареста епископ Кайшедорской епархии, проживал в гор. Кайшедорис.

В ТОМ, ЧТО:

используя сан епископа, вел систематическую антисоветскую агитацию, издавал и распространял среди подчиненного ему духовенства послания и циркуляры, призывающие к активизации борьбы с Советской властью.

Зная о связях подчиненных ему ксендзов с бандформированиями, способствовал им проводить антисоветскую работу и укрывал их от арестов, приобретал, читал и хранил в своей квартире антисоветскую литературу.

т. е. в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

ПОЛАГАЛ БЫ:

Следственное дело №8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича, через Военного прокурора войск МВД литовского округа направить на рассмотрение Особого Совещания при Министерстве Государственной Безопасности СССР.

Обвинительное заключение составлено 4 июня 1947 года в г. Вильнюс

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Согласны: Начальник 1 отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ
Начальник следчасти МГБ ЛССР
подполковник СОЛОИД

Remiantis tuo kaltinamas:

MATULIONIS Teofilius, Jurijaus s., g. 1873 m. Kudariškių k., Aluntos valsčiuje, Utenos aps.. Lietuvos TSR, valstiečių šeimoje (tėvai nuomojo žemę), lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis, 1900 m. baigė dvasinę seminariją Peterburge, 1930 m. teistas už antitarybinę veiklą ir špionažą 10 m. kalėti PDS, iki suėmimo-Kaišiadorių vyskupijos vyskupas, gyveno Kaišiadoryse.

TUO, KAD:

pasinaudodamas vyskupo padėtimi, sistemingai skleidė antitarybinę agitaciją leido ir platino tarp jam pavaldžių dvasininkų [ganytojiškus] laiškus ir cirkularus, kuriuose kvietė suaktyvinti kovą prieš Tarybų valdžią.

Žinodamas apie jam pavaldžių kunigų ryšius su banditais, padėdavo jiems dirbti antitarybinį darbą ir slėpdavo juos nuo arešto, gaudavo, skaitydavo ir laikydavo savo namuose antitarybinę literatūrą
t. y. įvykdžius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str..

SIŪLYČIAU:

Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., tardymo bylą Nr. 8709 per MVD kariuomenės Lietuvos apygardos Karo prokurorą perduoti nagrinėti Ypatingajam Pasitarimui prie TSRS Valstybės saugumo ministerijos.

Kaltinamoji išvada surašyta 1947 m. birželio 4 d. Vilniuje.

LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. 3-iojo posk.
virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

„Sutinkame“: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo sk. viršininkas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)
LTSR MGB Tardymo dalies viršininkas
papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

№21/0/4/2864

2 8 1947 г.

СЛУЖЕБНАЯ ЗАПИСКА

Начальнику Секретариата Особого Совещания при МГБ СССР
Генерал майору тов. ИВАНОВУ

Копия: Отделу „А” МГБ СССР

Ознакомившись с материалами следственного дела № 8709 на МАТУЛИОНИС Т. Ю., представленного МГБ Литовской ССР и учитывая, что предъявленное обвинение доказано, в связи с этим предложение МГБ ЛССР о рассмотрении указанного дела на Особом Совещании при МГБ СССР поддерживаем.

МАТУЛИОНИС Т. Ю.. находясь в прошлом в заключении в Соловецких лагерях, создавал из числа осужденных антисоветские группы и устанавливал нелегальные связи с закордонными антисоветскими центрами и Ватиканом. В связи с этим предлагаем меру наказания последнему избрать 10 лет тюремного заключения.

Зам. начальника отдела “О” МГБ СССР
Полковник ДУБРОВИН

Выписка из протокола № 39

Особого Совещания при Министре Государственной Безопасности СССР

от 27 сентября 1947 г.

СЛУШАЛИ

43. Дело № 8709 МГБ Литовской ССР по обв. МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича. 1873 г. р., литовец, гр. СССР, бп. До ареста служил епископом.
Обв. по ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

ПОСТАНОВИЛИ

МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича за пособничество участникам антисоветской националистической банды и антисоветскую агитацию заключить в тюрьму сроком на семь лет, считая срок с 18 декабря 1946 года. Лично принадлежащее имущество конфисковать.

Начальник Секретариата Особого Совещания при МГБ СССР

Nr. 21/0/4/2864

1947 m. rugpjūčio 22 d.

TARNYBINIS RAŠTAS

Ypatingojo pasitarimo prie TSRS MGB sekretoriato viršininkui
generolui majorui drg. IVANOVUI

Kopija: TSRS MGB „A“ skyriui

Susipažinę su T. MATULIONIO tardymo bylos Nr. 8709 dokumentais, kuriuos pateikė LTSR MGB, ir atsižvelgdami į tai, kad pateiktas kaltinimas įrodytas, LTSR MGB pasiūlymui nagrinėti bylą Ypatingajame Pasitarime prie TSRS MGB pritariame.

T. MATULIONIS anksčiau buvo įkalintas Solovkų lageriuose, kur organizavo nuteistųjų antitarybines grupes ir palaikė ryšius su užsienio antitarybiniais centrais ir Vatikanu. Dėl to siūlome jam skirti 10 metų įkalinimo bausmę.

TSRS MGB „0“ skyriaus viršininko pav.
pulkininkas DUBROVINAS (parašas)

Išrašas iš protokolo Nr. 39

Ypatingasis Pasitarimas prie TSRS Valstybės saugumo ministro

1947 m. rugsėjo 27 d.

SVARSTYTA

43. Lietuvos TSR MGB tardymo byla kaltin. Teofilui MATULIONIUI, Juriiaus s., g. 1873 m., lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis. Iki arešto buvo vyskupas. Kaltinamas pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 d. 2 ir 58-11 str.

NUTARTA

Teofilų MATULIONIŲ, Juriiaus s., už paramą antitarybinės nacionalistinės gaujos dalyviams ir antitarybinę propagandą įkalinti septyneriems metams, bausmės atlikimo laiką skaičiuoti nuo 1946 metų gruodžio 18 dienos. Asmeninį turtą konfiskuoti.

Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB sekretoriato viršininkas
(parašas)

Сов. секретно

Начальнику Тюремного Управления МВД СССР
полковнику тов. КУЗНЕЦОВУ

Отдел „А”
10 октября 1947 г.
16U1- 71244

Просим срочно сообщить в какую из тюрем МВД можно направить для отбытия срока МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича, 1873 г. рождения, осужденного Особым Совещанием при МГБ СССР от 27 сентября 1947 г. за пособничество участникам антисоветской националистической банды и антисоветскую агитацию к тюремному заключению сроком на семь лет.

МАТУЛИОНИС Т. Ю. содержится под стражей во внутренней тюрьме МГБ Лит. ССР.

Зам. нач. Отдела „А” МГБ СССР
полковник ИВАНОВ

Начальник 14 отделения
капитан КИРИН

Visiškai slaptai

TSRS MVD Kalėjimų valdybos viršininkui
pulkininkui drg. KUZNECOVUI

„A“ skyrius
1947 m. spalio 10 d.
16/11-71244

Prašome skubiai pranešti, į kurią MVD kalėjimą bausmei atlikti galima nukreipti Teofilijų MATULIONĮ, Jurijaus s., g. 1873 m.. Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB 1947 IX 27 už paramą antitarybinės nacionalistinės gaujos dalyviams ir antitarybinę agitaciją nuteistą septyneriems metams.

T. MATULIONIS laikomas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime.

TSRS MGB „A“ skyriaus virš. pav.
pulkininkas IVANOVAS (parašas)

14 poskyrio viršininkas
kapitonas KIRINAS (parašas)

С С С Р

Секретно

Министерство Внутренних дел

Тюремное Управление
15 октября 1947 г.
№ 20\1-18509

Зам. начальника отдела "А" МГБ
СССР полковнику тов. ИВАНОВУ
На № 16\11-71244 от 10. 10.47 г.

Копия: Зам. нач. Владимирской тюрьмы МВД СССР
подполковнику тов. ПОЛИБИНУ

Осужденного Особым Совещанием при МГБ СССР к тюремной заключению МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича направте для отбытия срока наказания во во Владимирскую т-му МВД СССР ст. Владимир, Горьковской ж. д.

Тов. ПОЛИБИНУ принять указанного заключенного и выслать на него в Тюремное Управление учетную справку.

Начальник 1 отдела Тюремного Упр МВД СССР
полковник ВОЛХОНСКИЙ

T S R S

Slaptai

Vidaus reikalų ministerija

Kalėjimų valdyba
1947 m. spalio 15 d.
Nr. 20/1 - 18509

TSRS MGB „A“ skyriaus viršininko
pav. pulkininkui drg. IVANOVUI
į 1947 10 10 Nr. 16/11-71244

Kopija: TSRS MVD Vladimiro kalėjimo
virš. pav. papulkininkui drg. POLIBINUI

Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB nuteistą Teofilijų MATULIONĮ, Jurijaus s., bausmę atlikti nukreipkite į TSRS MVD Vladimiro kalėjimą Gorkio geležinkelis, st. Vladimiras.

Drg. POLIBINUI priimti nurodytą kalinį ir atsiųsti į Kalėjimų valdybą jo įskaitos kortelę.

TSRS MVD Kalėjimų valdybos 1-ojo skyriaus viršininkas
pulkininkas VOLCHONSKIS (parašas)

Сов. секретно

Начальнику отдела "А" МГБ Литовской ССР
майору тов. ГРИШИНУ

Отдел „А”
17 октября 1947 г.
16\11-33556

Перепроваем для объявления и немедленного исполнения выписку из протокола №39 Особого Совещания при МГБ СССР от 27 сентября 1947 г. по Вашему делу № 8709 на МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича, которого для отбытия срока наказания, согласно указания Тюремного Управления МВД СССР № 20\1- 18509 от 15 октября 1947 г. направьте во Владимирскую т-му МВД СССР ст. Владимир, Горьковской ж. д.

Сообщите нам дату объявления выписки и проследите за направлением осужденного к месту назначения.

МАТУЛИОНИС Т. Ю. содержится под стражей во внутренней т-ме МГБ Лит. ССР.

Зам. нач. отдела „А” МГБ СССР
полковник ИВАНОВ

Начальник 14 отделения
капитан КИРИН

Visiškai slaptai

Lietuvos TSR MGB „A“ skyriaus viršininkui
majorui drg. GRIŠINUI

„A“ skyrius
1947 m. spalio 17 d.
16/ 11 -33556

Kad paskelbtumėte ir tuoj pat imtumėtės vykdyti, siunčiame Jums išrašą iš Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB 1947 IX 27 protokolo Nr. 39 dėl Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., kurį bausmei atlikti, pagal TSRS MVD Kalėjimų valdybos 1947 X 15 nurodymą Nr. 20/1-18509, išsiųskite į Vladimiro kalėjimą, Gorkio geležinkelis, st. Vladimiras.

Praneškite mums datą, kada išrašas buvo paskelbtas nuteistajam ir prižiūrėkite, kad nuteistasis pasiektų bausmės atlikimo vietą.

T. MATULIONIS laikomas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime.

TSRS MGB „A“ skyriaus virš. pav.
pulkininkas IVANOVAS parašas)

14 poskyrio viršininkas
kapitonas KIRINAS (parašas)

С С С Р
Министерство Внутренних дел
Тюремное Управление
20 января 1950 г. №87

Сов. Секретно

Министру Государственной Безопасности Литовской ССР

В тюрьме МГБ СССР гор. Владимир содержится заключенный МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 г. рождения, осужденный 27 сентября 1947 года Особым Совещанием при МГБ СССР по делу МГБ ЛССР, по ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР за пособничество участникам антисоветской националистической банды и антисоветскую агитацию к 7-ми годам тюремного заключения, в личном деле которого не имеется постановления следственного органа о содержании указанного заключенного в Особой тюрьме.

В соответствии с приказом МВД СССР, МГБ СССР и Генерального Прокурора СССР от 16-го марта 1948 года просим выслать постановление на содержание заключенного МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича в Особой тюрьме.

Начальник Владимирской тюрьмы МГБ СССР
Подполковник ЖУРАВЛЕВ

Начальник Секретариата капитан РОДИОНОВ

TSRS
Vidaus reikalų ministerija
Kalėjimų valdyba
1950 m. sausio 20 d. Nr. 87

Visiškai slaptai

Lietuvos TSR Valstybės saugumo ministrui

TSRS MGB Vladimiro kalėjime laikomas kalinys Teofilus MATULIONIS, Juriiaus s., g. 1873 m., YP prie TSRS MGB 1947 09 27 pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. už pagalbą antitarybinės nacionalistinės gaujos dalyviams ir antitarybinę agitaciją nuteistas kalėti 7 metus. Jo asmens byloje nėra tardymo organų nutarimo dėl kalinio laikymo Ypatingajame kalėjime.

Pagal TSRS MVD, MGB ir Generalinio prokuroro įsakymą, paskelbtą 1948 m. kovo 16 d., prašome atsiųsti nutarimą dėl Teofiliaus MATULIONIO, Juriiaus s., įkalinimo Ypatingajame kalėjime.

TSRS MGB Vladimiro kalėjimo viršininkas
papulkininkis ŽURAVLIOVAS (parašas)

Sekretoriato vedėjas
kapitonas RADIONOVAS (parašas)

“Утверждаю”

Зам министра Госбезопасности ЛССР

полковник ЛЕОНОВ

16 февраля 1950 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о месте отбытия наказания)

1950 года февраля 15 дня

г. Вильнюс

Я. нач. отделения 1-го отдела следчасти отдела МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев следственное дело № 8709 по обвинению МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича,

НАШЕЛ:

МАТУЛИОНИС Теофилий Юрьевич, 1873 года рождения, уроженец хутора Кудоришкис, Утенского уезда, Литовской ССР.

Арестован 18 декабря 1946 года Министерством Госбезопасности Литовской ССР. Содержится под стражей во Владимирской тюрьме МВД СССР.

Обвиняется по ст. ст. 17-58-1 а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР в том, что он используя сан епископа, вел систематическую антисоветскую агитацию, издавал и распространял среди подчиненного ему духовенства послания и циркуляры, призывающие к активизации борьбы с Советской властью.

Зная о связях подчиненных ему ксендзов с бандформированиями, способствовал им проводить антисоветскую работу и укрывал их от арестов, приобретал, читал и хранил в своей квартире антисоветскую литературу.

Учитывая, что по характеру совершенных преступлений МАТУЛИОНИС является особо опасным,

ПОСТАНОВИЛ:

МАТУЛИОНИС Теофилия Юрьевича после осуждения направить для отбытия наказания в Особую тюрьму МВД СССР.

Нач. отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

“Согласны”: Зам. нач. отделения 1-го отдела
следчасти МГБ ЛССР капитан КИСМИНАС

Нач. следчасти МГБ ЛССР полковник СОЛОЙД

„Tvirtinu“
Lietuvos TSR Valstybės saugumo ministro
pav. pulkininkas LEONOVAS (parašas)
1950 m. vasario 16 d.

N U T A R I M A S
(dėi bausmės atlikimo vietos)

1950 m. vasario 15 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB 1-ojo tardymo skyriaus poskyrio viršininkas vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., tardymo bylos Nr. 8709 medžiagą,

NUSTAČIAU:

Teofilius MATULIONIS, g. 1873 m. Kudariškių k.,
Aluntos valsčiuje, Utenos aps., Lietuvos TSR.

Areštuotas 1946 metų gruodžio 18 d. Lietuvos TSR Valstybės saugumo ministerijos, kalinamas TSRS MVD Vladimiro kalėjime.

Kaltinimas pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 d. 2 ir 58-11 str., kad jis, panaudodamas savo vyskupo statusą, sistemingai skleidė antitarybinę agitaciją, leido ir siuntinėjo pavaldiems dvasininkams [ganytojiškus] laiškus ir cirkuliarus, kuriuose ragino suaktyvinti kovą prieš Tarybų valdžią.

Žinodamas apie kai kurių jam pavaldžių kunigų ryšius su banditų formuotėmis, padėjo jiems dirbti antitarybinį darbą ir slėpė juos nuo areštų, skaitė ir laikė savo bute antitarybinę literatūrą.

Atsižvelgiant į tai, kad dėl įvykdytų nusikaltimų pobūdžio MATULIONIS yra ypač pavojingas,

NUTARIAU:

Teofilijū MATULIONIŲ, Jurijaus s., po teismo atlikti bausmę nukreipti į TSRS MVD Ypatingąjį kalėjimą.

LTSR MGB 1-ojo tardymo skyriaus
poskyrio viršininkas vyr. leitenantas GOLICYNAS
(parašas)

„Sutinkame“: LTSR MGB 1-ojo tardymo skyriaus poskyrio
virš. pav. kapitonas KISMINAS (parašas)

LTSR MGB Tardymo dalies virš. pulkininkas SOLOIDAS (parašas)

Генеральному Прокурору СССР

МАТУЛИОНИСА Теофилюса Юргисовича, 22 июня 1873 года рождения, репрессированного Литовским МГБ по материалам Вильнюсского обл. отдела МГБ по ст. ст. 58-1а и 11, 58 п.10 ч.2 УК к 7 летнему лишению свободы и отбывшего этот срок (арестован был 18 декабря 1946 года), проживающего в Мордовской АССР ст. Потьма, Зубово-Полянский дом инвалидов.

Жалоба

Еще находясь в заключении я подавал заявление в Министерство Внутренних дел СССР, в котором просил разрешить мне вернуться в гор. Каунас к брату. Побывший из Министерства Внутренних дел СССР весной 1954 года полковник посетил больницу, где я был на излечении, и объявил мне, что просьба моя удовлетворена и что мне разрешено вернуться на родину к брату. Однако из заключения я почему то, в конце мая того же года, был направлен в дом инвалидов. Тогда мой брат и его жена возбудили ходатайство о разрешении взять меня на полное иждивение и под опеку в г. Каунас. На этот раз Министерство Внутренних дел Мордовской АССР, а затем и Министерство Внутренних дел СССР по совершенно непонятной мне причине неосновательно отказали в этой просьбе, даже не представив никакой мотивировки для отказа.

Возможно, что основанием для отказа послужила исключительно то, что я в прошлом был епископом. В таком случае этот отказ не совместим с линией партии и государства по данному вопросу и постановлением ЦК КПСС “Об ошибках в проведении научно-атеистической пропаганды среди населения” (напечатанным в “Правде” 11 ноября 1954 года). Я достиг глубокой старости (мне 83 год) и тяжело болен, так что мне осталось прожить последние годы моей жизни. Неужели мне нельзя умереть в кругу близких мне людей?

Кроме того, обращаю Ваше внимание на то, что постановление Литовского МГБ, вынесенное в период Береевщины и признавшее меня виновным по ст. 58 УК, является совершенно неосновательным и незаконным. Что касается обвинения меня по 17 ст. 5 8-1а и 11 УК то сам следователь МГБ, производивший расследование по моему делу, мне заявил, что по этим статьям УК обвинение не устанавливается на данных дела и что он вынес постановление о прекращении моего дела в этой части. Таким образом, постановление Литовского МГБ о признании меня виновным по 17 ст. 58-1а и 11 УК является незаконным и совершено голословным.

TSRS Generaliniam Prokurorui

Teofiliaus MATULIONIO, Jurgio s., g. 1873 m. birželio 22 d. Vilniaus srities MGB teikimu Lietuvos MGB represuoto pagal BK 58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. 7 laisvės atėmimo metams ir iškalėjusio nustatytą laiką, gyvenančio Mordovijos ATSR, st. Pot'ma, Zubovo Polianos invalidų namuose.

Skundas

Dar būdamas kalėjime aš parašiau pareiškimą TSRS vidaus reikalų ministerijai, kuriame prašiau leisti man grįžti į Kauną pas brolių. 1954 m. pavasarį iš TSRS vidaus reikalų ministerijos į ligoninę, kur aš buvau gydomas, atvyko pulkininkas ir man pasakė, kad mano prašymas patenkintas ir kad man leista grįžti į tėvynę, pas brolius. Tačiau tų pačių metų gegužės mėnesio pabaigoje aš iš kalėjimo kažkodėl buvau išsiųstas į invalidų namus³⁵. Tuomet mano brolis ir jo žmona pateikė pareiškimą leisti jiems mane išlaikyti ir globoti Kaune. Šį kartą Mordovijos ATSR vidaus reikalų ministerija, o po to ir TSRS MVD dėl man visai nesuprantamų priežasčių nepagrįstai atmetė šį prašymą, net nepateikė jokių motyvų dėl neigiamo atsakymo.

Galbūt pagrindinė prašymo atmetimo priežastis tai, kad anksčiau aš buvau vyskupu. Tokiu atveju šis neigiamas atsakymas prieštarauja partijos ir valstybės politikai šiuo klausimu ir TSKP CK nutarimui „Dėl mokslinės ateistinės propagandos tarp gyventojų klaidų“ (išspausdintas „Pravdoje“ lapkričio 11 d.). Aš jau labai senas (man 83 metai) ir sunkiai sergu, todėl man liko gyventi paskutiniai metai. Nejaugi man negalima numirti tarp artimų žmonių?

Be to, atkreipiu Jūsų dėmesį į tai, kad Lietuvos MGB nutarimas, priimtas BERIJOS³⁶ laikais ir pripažįstantis mane kaltu pagal BK 58 str., yra visiškai nepagrįstas ir neteisėtas. Kai dėl kaltinimo pagal 17-58-la ir 11 str., tai pats MGB tardytojas, tyręs mano bylą, man sakė, kad kaltė pagal šiuos BK straipsnius bylos duomenimis neįrodyta ir kad jis nutarė bylą pagal tą dalį nutraukti. Dėl to Lietuvos MGB nutarimas dėl kaltinimo pagal BK 17-58-la ir 11 str. yra neteisėtas ir visiškai nepagrįstas.

³⁵ Vysk. T. Matulionio grįžimui į Lietuvą visais įmanomais būdais priešinosi vietos sovietų valdžia Lietuvoje.

³⁶ L. Berija - TSRS NKVD vadovas 1938-1945 m., vėliau vienas iš SSRS MT pirmininko pavaduotojų. Suimtas ir sušaudytas 1953 m.

Обвинение же меня по ст. 58 п. 10 ч.2 УК также совершенно безосновательно. В письмах моих, на которых было обосновано мое обвинение, я лишь указывал на недопустимость административного произвола и вмешательства сподвижников БЕРИЯ в церковные дела. Следовательно в этих моих письмах нет состава преступления, предусмотренного по п. 10 ст.58 УК. Да и само вышеуказанное постановление ЦК КПСС признает грубой ошибкой и запрещает административное вмешательство местных организаций и отдельных лиц в деятельность религиозных объединений и групп. При таких условиях в моих письмах ни в коем случае нельзя усмотреть какой либо призыв направленный против Советской власти.

Кроме того, вышеуказанные мои письма были написаны на литовском языке и перевод их на русский язык был неточным. Некоторым моим выражениям в моих письмах был дан иной смысл, возможно, для того, чтобы легче было бы их представить как антисоветскую агитацию. Подлинные же мои письма на литовском языке почему то не были приобщены к делу. [...] Ввиду этого признание меня виновным по п. 10 ст.58 УК также лишено всякого основания.

На основании всего вышеизложенного обращаюсь к Вам, как лицу, осуществляющему высший надзор за точным исполнением законов всеми Министерствами, и прошу Вас восстановить нарушенные в отношении меня законы и предложить Министерству Внутренних дел СССР уволить из дома инвалидов и разрешить мне, достигшему глубокой старости, переехать на жительство в г. Каунас или хотя бы в одну из окрестностей г. Каунас на полное иждивение моих родственников, в случае же надобности пересмотреть мое дело.

Т. МАТУЛИОНИС

1955 г. июля 16 дня

Kaltinimas pagal BK 58-10 str. 2 d. taip pat visiškai nepagrįstas. Savo laiškuose, kuriais buvo grindžiamas kaltinimas, aš tik nurodydavau neleistiną administracinę savivalę ir Berijos bendražygių kišimąsi į Bažnyčios reikalus. Todėl šiuose mano laiškuose nėra nusikaltimo, numatyto BK 58-10 str., sudėties. Ir jau minėtame TSKP CK nutarime pripažįstama didelė klaida ir smerkiamas administracinis vietos organizacijų ir pavienių asmenų kišimasis į religinių bendrijų ir grupių veiklą. Tokiomis sąlygomis mano laiškuose jokių būdu negalima išvelgti agitacijos prieš Tarybų valdžią.

Be to, minėti mano laišškai buvo parašyti lietuvių kalba ir jų vertimas į rusų kalbą buvo netikslus. Kai kurie mano pasakymai laiškuose buvo iškreipti, galbūt todėl, kad lengviau būtų galima juos pateikti kaip antitarybinę agitaciją. Laiškų originalai lietuvių kalba kažkodėl nebuvo pridėti prie bylos [...] Dėl to kaltinimas pagal BK 58-10 str. taip pat yra be jokio pagrindo.

Visa tai išdėstęs, kreipiuosi į Jus kaip asmenį, kuris prižiūri, kad visos ministerijos teisingai vykdytų įstatymus, ir prašau atitaisyti pažeistus įstatymus ir rekomenduoti TSRS vidaus reikalų ministerijai leisti man. sulaukus gilos senatvės, ligotam invalidui, išvykti iš invalidų namų į Kauną arba bent jau Kauno apylinkes, kur būsiu visiškai išlaikomas giminių, o jeigu reikės, peržiūrėti mano bylą.

T. MATULIONIS (parašas)

1955 m. liepos 16 d.

Генеральному Прокурору СССР

МАТУЛИОНИСА Теофилюса Юргисовича, 22 июня
1873 года рождения, проживающего в Мордовской
АССР ст. Потьма, Зубово-Полянский дом инвалидов.

Заявление

16-го июля с. г. мною была послана на Ваше имя моя жалоба.
Убедительно прошу Вас сообщить мне поступила ли в Прокуратуру
СССР эта моя жалоба и в каком положении находится мое дело.

Тяжелое болезненное состояние моего здоровья заставляет меня
обратиться к Вам с этим заявлением и беспокоить Вас своей просьбой.
Не откажите ответить мне по вышеуказанному моему адресу.

Т. МАТУЛИОНИС

1955 г. 1-го августа

TSRS Generaliniam Prokurorui

Teofiliaus MATULIONIO, Jurgio s., g. 1873 m. birželio 22 d.,
gyvenančio Mordovijos ATSR, st. Pot'ma, Zubovo Polianos
invalidų namuose.

Pareiškimas

Šių metų liepos 16 d. Jūsų vardu išsiunčiau skundą. Primygtinai prašau
man pranešti, ar šis skundas pasiekė TSRS prokuratūrą ir kokioje stadijoje
yra mano bylos nagrinėjimas.

Sunki mano sveikatos būklė verčia kreiptis ir trukdyti Jus su šiuo pra-
šymu. Neatsisakykite išsiųsti man atsakymą nurodytu adresu.

T. MATULIONIS (parašas)

1955 m. rugpjūčio 1 d.

Председателю Президиума Верховного Совета СССР
Клименту Ефремовичу ВОРОШИЛОВУ

МАТУЛИОНИСА Теофилюса Юргисовича, 22 июня
1873 года рождения, проживающего в Мордовской
АССР ст. Потьма, Zubovo-Полянский дом инвалидов.

Жалоба

Литовское МГБ по материалам предварительного следствия Вильнюсского обл. отдела МГБ репресировало меня на 7 лет лишения свободы (арестован был 18 декабря 1946 года). Окончив назначенный мне семилетний срок наказания и еще находясь в заключении я подавал заявление в Министерство Внутренних дел СССР, в котором просил разрешить мне вернуться в гор. Каунас к брату. Прибывший из Министерства Внутренних дел СССР весной 1954 года полковник посетил больницу, где я был на излечении, и объявил мне, что просьба моя удовлетворена и что мне разрешено вернуться на родину к брату. Однако из заключения я почему то, в конце мая того же года, был направилен в дом инвалидов. Тогда мой брат и его жена возбудили ходатайство о разрешении взять меня на полное иждивение и под опеку в г. Каунас. На этот раз Министерство Внутренних дел Мордовской АССР, а затем и Министерство Внутренних дел СССР по совершенно непонятной мне причине неосновательно отказали в этой просьбе, даже не представив никакой мотивировки для отказа.

Возможно, что основанием для отказа послужила исключительно то, что я в прошлом был епископом. В таком случае этот отказ не совместим с линией партии и государства по данному вопросу и с постановлением ЦК КПСС "Об ошибках в проведении научно-атеистической пропаганды среди населения" (напечатанным в "Правде" 11 ноября 1954 года). Я достиг глубокой старости (мне 83 год) и тяжело болен, так что мне осталось прожить последние годы моей жизни. Неужели мне нельзя разрешить вернуться на родину и умереть в кругу близких мне людей?

Кроме того, обращаю Ваше внимание на то, что постановление Литовского МГБ, вынесенное в период Береевщины и признавшее меня виновным по ст. 58 УК, является совершенно неосновательным и незаконным. Что касается обвинения меня по 17 ст. 58-1а и 11 УК, то сам следователь МГБ, производивший расследование по моему делу, мне заявил, что по этим статьям УК обвинение не устанавливается на данных дела и что он вынес постановление о прекращении моего дела в этой части. Таким образом, постановление Литовского МГБ о признании меня виновным по 17 ст. 58-1а и 11 УК является незаконным и совершенно голословным.

TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui
Klimentui Jefremovičiui VOROŠILOVUI

Teofiliaus MATULIONIO, Jurgio s., g. 1873 m. birželio 22 d.,
gyvenančio Mordovijos ATSR, st. Pot'ma. Zubovo Polianos
invalidų namuose.

Skundas

Vilniaus srities MGB teikimu Lietuvos MGB mane nuteisė 7 laisvės atėmimo metams (buvau suimtas 1946 m. gruodžio 18 d.). Išbuvęs nustatytą septynerių metų bausmės laiką ir dar būdamas kalėjime aš parašiau pareiškimą TSRS vidaus reikalų ministerijai, kuriame prašiau leisti man grįžti į Kauną pas brolių. 1954 m. pavasarį iš TSRS vidaus reikalų ministerijos į ligoninę, kur aš buvau gydomas, atvyko pulkininkas ir man pasakė, kad mano prašymas patenkintas ir kad man leista grįžti į tėvynę, pas brolių. Tačiau tų pačių metų gegužės mėnesio pabaigoje aš iš kalėjimo kažkodėl buvau išsiųstas į invalidų namus. Tuomet mano brolis ir jo žmona pateikė pareiškimą leisti jiems mane išlaikyti ir globoti Kaune. Šį kartą Mordovijos ATSR vidaus reikalų ministerija, o po to ir TSRS vidaus reikalų ministerija dėl man visai nesuprantamų priežasčių nepagrįstai atmetė šį prašymą, net nepateikė jokių motyvų dėl neigiamo atsakymo.

Galbūt pagrindinė prašymo atmetimo priežastis tai, kad anksčiau aš buvau vyskupu. Tokiu atveju tas neigiamas atsakymas prieštarauja partijos ir valstybės politikai šiuo klausimu ir TSKP CK nutarimui „Dėl mokslinės ateistinės propagandos tarp gyventojų klaidų“ (išspausdintas „Pravdoje“¹¹ lapkričio 11 d.). Aš jau labai senas (man 83 metai) ir sunkiai sergu, todėl man liko gyventi paskutiniai metai. Nejaugi man negalima leisti grįžti į tėvynę ir numirti tarp artimų žmonių?

Be to, atkreipiu Jūsų dėmesį į tai, kad Lietuvos MGB nutarimas, priimtas Berijos laikais ir pripažįstantis mane kaltu pagal BK 58 str., yra visiškai nepagrįstas ir neteisėtas. Kai dėl kaltinimo pagal 17-58-la ir 11 str., tai pats MGB tardytojas, tyręs mano bylą, man sakė, kad kaltė pagal šiuos BK straipsnius bylos duomenimis neįrodyta ir kad jis nutarė bylą pagal tą dalį nutraukti. Dėl to Lietuvos MGB nutarimas dėl kaltinimo pagal BK 17-58-la ir 11 str. yra neteisėtas.

Обвинение же меня по ст. 58 п. 10 ч.2 УК также совершенно безосновательно. В письмах моих, на которых было обосновано мое обвинение, нельзя усмотреть что либо направленные против Советской власти и потому в них нет состава преступления, предусмотренного п. 10 ст.58 УК. Я неоднократно подавал жалобы Министрам Литовской ССР, в которых сообщал о неправильных действиях некоторых представителей местных организаций, вмешивающихся в церковные дела. Так например, я в своих жалобах указывал на то, что совершенно неосновательно не допускали в больницах к умирающим по их требованию священников. Да и само вышеуказанное постановление ЦК КПСС признает грубой ошибкой и запрещает административное вмешательство местных организаций и отдельных лиц в деятельность религиозных объединений и групп.

Кроме того, вышеуказанные мои письма были написаны на литовском языке и перевод их на русский язык был неточным. Некоторым моим выражениям в моих письмах был дан иной смысл, возможно, для того, чтобы легче было бы их представить как антисоветскую агитацию. Подлинные же мои письма на литовском языке почему то не были приобщены к делу. [...]

На этих же днях мне было объявлено, что мне въезд в Литву воспрещен. Применение ко мне этой невероятно суровой меры резко противоречит проводимой Партией и Правительством политике. В отношении же меня такое решение безусловно не обосновано на обстоятельствах дела. Я был репрессирован Литовским МГБ (действовавшей в то время тройкой) на 7 лет лишения свободы, этот срок полностью отбыл, не был поражен в правах, теперь мне 83 года и я тяжело больной человек. При таких условиях разве я являюсь каким то чудовищно опасным для СССР преступником, которому нельзя вернуться на родину и там дожить оставшийся до смерти минимальный отрезок времени.

На основании вышеизложенного, принимая во внимание, что в настоящее время Вами было издано много законодательных актов, в которых была проявлена Вами гуманность к людям, я решаюсь убедительно просить Вас лично разобрать мою жалобу, не передавая в другие учреждения, и разрешить мне, достигшему глубокой старости и больному инвалиду, вернуться в Литву на полное иждивение моих родственников.

Т. МАТУЛИОНИС

1955 г. августа 5 дня

Kaltinimas pagal BK 58-10 str. 2 d. taip pat visiškai nepagrįstas. Mano laiškuose, kuriais buvo grindžiamas kaltinimas, negalima išvelgti ko nors prieš Tarybų valdžią, todėl juose nėra nusikaltimo, numatyto BK 58-10 str., sudėties. Aš ne kartą rašiau Lietuvos TSR ministrams apie neteisėtus kai kurių vietinės valdžios atstovų veiksmus, kišantis į Bažnyčios reikalus. Pavyzdžiui, savo skunduose aš rašiau, kad visiškai neteisėta yra neleisti kunigo į ligoninę aptarnauti mirštančiųjų jų pačių prašymu. Ir jau minėtame TSKP CK nutarime smerkiamas administracinis vietos organizacijų ir pavienių asmenų kišimasis į religinių bendrijų ir grupių veiklą.

Be to, minėti mano laišakai buvo parašyti lietuvių kalba, ir jų vertimas į rusų kalbą buvo netikslus. Kai kurie mano pasakymai buvo iškreipti, galbūt todėl, kad lengviau būtų galima juos pateikti kaip antitarybinę agitaciją. Laiškų originalai lietuvių kalba kažkodėl nebuvo pridėti prie bylos [...]

Šiomis dienomis man buvo pranešta, kad aš negaliu grįžti į Lietuvą. Toks rūstus sprendimas mano atžvilgiu prieštarauja šiuo metu vykdomai Partijos ir Vyriausybės politikai. Be to, jis visiškai nepagrįstas mano bylos aplinkybėmis. Mane represavo Lietuvos MGB (tuo metu veikusi trijulė) laisvės atėmimu 7 metams, tą laiką visą iškalėjau, teisės man nebuvo atimtos, dabar man 83 metai ir aš sunkiai sergu. Argi tokiomis sąlygomis aš galiu būti toks baisiai pavojingas nusikaltėlis, kuriam negalima leisti grįžti į tėvynę ir ten nugyventi minimalų laiko tarpą iki mirties?

Visa tai išdėstęs, turėdamas galvoje, kad pastaruoju metu Jūs priėmėte daug humanišku įstatyminių aktų, nutariau labai Jus prašyti, kad Jūs asmeniškai, neperduodamas kitoms institucijoms, išnagrinėtumėte mano bylą ir leistumėte man, sulaukusiam gilios senatvės ir sunkiai sergančiam grįžti į Lietuvą kur būsiu visiškai išlaikomas giminių.

T. MATULIONIS (parašas)

1955 m. rugpjūčio 5 d.

Главной Военной Прокуратуре СССР

МАТУЛИОНИСА Теофилюса сына Юргио, род. 1873 г. в односелии Кудоришкис (по действ, админ, разделению Литовская ССР, Виленская обл. р-н Малетай), арестован 13.12.1946 г. в г. Кайшедорис, Лит. ССР. Постан. ОСО от 1947 г. по ст. 17 ст. 58 п. 1а, 10 и 11 УК осужден на 7 лет заключения без пораж. прав. Наказание отбыл, кончив срок 18.12.1953. Местожительство и адрес: Мордовская АССР, ст. Потьма, Зубово-Полянский дом инвалидов.

Заявление

Подтверждая получение 12 сентября 1955 г. от Военного Прокурора отдела Главной Военной Прокуратуры подполковника юстиции ЖИРКОВА извещение от 23 августа 1955 г. № 125-27298-47 на мое имя о том, что мои заявления от 16 июля и 1 августа 1955 г. адресованные Генеральному Прокурору СССР, поступили в Главную Военную Прокуратуру и проверяются, прошу вместе с тем, в целях разъяснения и дополнения при проверке приобщить к делу также нижеследующее мое заявление.

Явившись по званию Кайшедорским епископом Католической Церкви в Литовской ССР, Советскими властями я был арестован 18.12.1946 г. в г. Кайшедорис. Мне ставили в вину, что я будто 1) агитировал против Советской власти и 2) имел связь с подпольем. По постановлению ОСО меня заключили в тюрьму на 7 лет, без поражения в правах, каковое наказание я отбыл.

После окончания срока наказания я обратился в Министерство Внутренних дел СССР прося разрешить мне вернуться в гор. Каунас на жительство и иждивение к моему брату. Через некоторое время из Москвы прибыл полковник - начальник тюрем СССР, который посетил больницу Владимирской тюрьмы, где я был на излечении, и объявил мне, что просьба моя удовлетворена и вскоре я поеду на родину к брату. Однако, спустя некоторое время, вместо Литвы фактически меня отправили в качестве опекаемого инвалида в Зубово-Полянский дом инвалидов, Мордовской АССР.

Тогда мой брат и его жена в свою очередь возбудили ходатайство о разрешении взять меня на полное иждивение и под опеку в г. Каунас, но на это их заявление последовал отрицательный ответ без указания мотивов. Мне не понятно такое двоякое решение и уведомление МВД [...].

TSRS Vyriausiajai Karo Prokuratūrai

Teofiliaus MATULIONIO, Jurgio s., g. 1873 m. birželio 22 d., Kudariškių vienkiemyje (pagal dab. administr. suskirstymą- Lietuvos TSR, Vilniaus sritis, Molėtų r.); areštuotas 1946. 12. 18 Kaišiadoryse, Lietuvos TSR; YP 1947 m. nuteistas pagal BK 58-1a, 58-10 2 d. ir 58-11 str.7 laisvės atėmimo metams be teisių atėmimo. Bausmės atlikimo laikas baigėsi 1953. 12. 18.

Gyvenamoji vieta ir adresas: Mordovijos ATSR, st. Pot'ma, Zubovo Polianos invalidų namai.

Pareiškimas

Šiuo patvirtinu, kad 1955 m. rugsėjo 12 dieną gavau pranešimą iš Vyriausiosios karo prokuratūros prokuroro justicijos papulkininkio ŽIRKOVO apie tai, kad mano 1955 m. liepos 16 ir rugpjūčio 1 dieną rašyti pareiškimai TSRS Generaliniam Prokurorui pateko į Vyriausiąją karo prokuratūrą ir tikrinami, kartu aiškumo ir papildymo dėlei prašau pridėti prie bylos šį mano pareiškimą.

Esu Lietuvos TSR Katalikų Bažnyčios Kaišiadorių vyskupas, Tarybų valdžios organai mane areštavo 1946 12 18 Kaišiadoryse. Mane kaltino, jog aš esą: 1) agitavau prieš Tarybų valdžią ir 2) turėjau ryšių su pogrindžiu. YP nutarimu aš buvau uždarytas į kalėjimą 7 metams, neatimant teisių, bausmę atlikau.

Pasibaigus bausmės laikui aš kreipiausi į TSRS vidaus reikalų ministeriją, prašydamas leisti man grįžti į Kauną pas brolių, kad būčiau jo išlaikomas. Po kurio laiko iš Maskvos į Vladimiro kalėjimo ligoninę, kur tuo metu aš buvau gydomas, atvyko pulkininkas, TSRS kalėjimų viršininkas, ir man pareiškė, kad mano prašymas patenkintas ir kad aš greitai važiuosiu į tėvynę, pas brolius. Tačiau po kurio laiko vietoj Lietuvos aš kažkodėl buvau išsiųstas į Zubovo Polianos invalidų namus, Mordovijos ATSR.

Tuomet mano brolis ir jo žmona pateikė pareiškimą kad jiems būtų leista pasiimti mane į Kauną ir visiškai išlaikyti. Tačiau į tą jų pareiškimą atsakymas buvo neigiamas, nenurodant jokių motyvų. Aš nesuprantu tokio dvigubo MVD sprendimo [...].

Возможно, что основанием для отказа послужила исключительно то, что я в прошлом был епископом Католической Церкви. В таком случае этот отказ не совместим с линией партии и государства по данному вопросу и с постановлением ЦК КПСС “Об ошибках в проведении научно-атеистической пропаганды среди населения” (напечатанным в “Правде” 11 ноября 1954 года).

Кроме того, хотя данное мне ОСО наказание я и отбыл, но в сущности как обвинение, так и наказание, по моему глубокому убеждению не имели правдивого законного основания, а явились результатом незаконных действий Береевщины того времени в отношении многих граждан, в том числе и меня, как явствует хотя бы из нижеследующего.

По вопросу об обвинении меня в связи с подпольем следователь, производивший расследование, мне заявил, что это обвинение не устанавливается на данных дела и что он вынес постановление о прекращении дела в этой части обвинения.

По вопросу об обвинении меня в противосоветской агитации при производстве следствия ссылались на некоторые мои пастырские письма. В материалах следствия, поскольку мне дали возможность с ними ознакомиться, фигурировали только русские переводы с моих писем, в правильности передачи в которых подлинно выраженных мною мыслей, в виду возможности придавания им предвзятого политического оттенка искаженного толкования и неверной направленности, я сомневаюсь. В моих, написанных на литовском языке, пастырских письмах я не агитировал против Советской власти, а лишь между прочим, косвенно критически коснулся вмешательства некоторых представителей НКВД в церковные дела. Да в этом и не было ничего секретного, ведь долг каждого честного гражданина указать, в целях предупреждения повторения, на обнаруживаемые ошибки и незаконности в действиях соответственных лиц и учреждений как в механизме государственного административного аппарата, так и в проявлениях общественной жизни народа.

Я неоднократно подавал жалобы Министрам Литовской ССР, в которых сообщал о неправильных действиях некоторых представителей местных организаций, вмешивающихся в церковные дела. Так например, я в своих жалобах указывал на то, что совершенно неосновательно не допускали в больницах к умирающим по их требованию священников.

Критика вообще же в СССР не только разрешена но и рекомендуется, тем более надо иметь в виду, что действия НКВД того времени позже, как известно, нашли отрицательную оценку со стороны государства и главные виновники БЕРИЯ, АБАКУМОВ и др. были разоблачены и осуждены. Так что мои критические, отнюдь не противогосударственные выражения явились вполне оправданными и

Galbūt pagrindinė prašymo atmetimo priežastis tai, kad anksčiau aš buvau vyskupas. Tokiu atveju tai prieštarauja partijos ir valstybės politikai šiuo klausimu ir TSKP CK nutarimui „Dėl mokslinės ateistinės propagandos tarp gyventojų klaidų“ (išspausdintas „Pravdoje“ lapkričio 11 d.).

Be to, nors YP man skirtą bausmę aš atlikau, tačiau iš esmės ir kaltinimas, ir bausmė, mano giliu įsitikinimu, neturėjo tikro teisinio pagrindo, bet buvo Berijos neteisėtų metodų, taikytų daugelio piliečių atžvilgiu, taip pat ir mano, išdava. Tai aiškiai matyti kad ir iš žemiau pateikiamų faktų.

Kaltinant palaikymu ryšių su pogrindžiu, tardytojas, tyręs mano bylą, man sakė, kad bylos duomenimis toks nusikaltimas neįrodytas ir kad jis nusprendė bylą dėl šio kaltinimo nutraukti.

Kaltinant mane antitarybine agitacija, buvo remiamasi kai kuriais mano ganytojiškais laiškais. Tarp tardymo dokumentų kiek man buvo leista su jais susipažinti, buvo tik mano laiškų vertimai į rusų kalbą. Ar teisingai buvo perteiktos mano mintys, esant galimybei suteikti joms norimą politinį atspalvį, iškreiptai interpretuoti, aš abejoju. Savo lietuvių kalba rašytuose ganytojiškuose laiškuose aš neagitavau prieš Tarybų valdžią, o tik tarp kita ko, netiesiogiai, trumpai kritiškai pasisakydavau dėl kai kurių NKVD atstovų kišimosi į bažnytinius reikalus. Tai ir nebuvo jokia paslaptis, juk kiekvieno sąžiningo piliečio pareiga parodyti atitinkamų valstybinio-administracinio mechanizmo pareigūnų ir įstaigų klaidas tam, kad jos nebebūtų kartojamos.

Aš ne kartą rašiau Lietuvos TSR ministrams, pranešdamas apie neteisėtus kai kurių vietinės valdžios atstovų veiksmus, kišantis į Bažnyčios reikalus. Pavyzdžiui, savo skunduose aš rašiau, kad visiškai neteisėta yra neleisti kunigo į ligoninę aptarnauti miršančiųjų jų pačių prašymu.

TSRS kritika ne tik leidžiama, bet ir rekomenduojama, juo labiau reikia turėti galvoje, kad to meto NKVD veiksmai vėliau, kaip žinoma, valstybės buvo įvertinti neigiamai, o pagrindiniai kaltininkai BERIJA ir ABAKUMOVAS³⁷ buvo demaskuoti ir nuteisti. Todėl mano kritiniai, visai ne anti-

³⁷ V. Abakumovas - TSRS MGB vadovas 1946-1951 m. Vėliau suimtas ir 1954 m. sušaudytas.

никакого обвинения и наказания за них не должно было последовать, стало быть мое наказание было незаслуженное, несправедливое, незаконное и меня следует реабилитировать.

Я уже престарелый человек, мне уже 83-ий год, всю свою сознательную жизнь я посветил обслуживанию духовных, религиозных нужд своего народа, против государственной власти я не выступал и не агитировал. Конституция СССР фиксирует и узаконяет свободу совести и вероисповедания. В постановлении ЦК КПСС секретарь партии Н. С. ХРУЩЕВ напоминает, что административным органам не следует вмешиваться во внутренние церковные дела. Закон надо соблюдать каждому, что считалось священной обязанностью уже у древних культурных народов, тем паче это относится к Советскому народу. Таким образом, обвинение против меня было неправильным, а наказание и как последнее звено в цепи - ограничение моих гражданских свобод - лишение права жительства мне престарелому человеку в последние дни моего существования на моей родине в Литве, в кругу близких людей, не являются законными.

Ссылаясь на конституционные права гражданина СССР, на Советское правосудие, долженствующее защищать законность, правдивость и справедливость, и учитывая вышеизложенные факты, прошу Вас, Товарищ Прокурор, распорядиться о пересмотре моего дела с целью отмены постановления ОСО и мер ограничения моих гражданских свобод, снятия с меня судимости, восстановления в правах со всеми последствиями, включая право жительства в Литве.

Прошу сообщить мне результаты проверки, а также пересмотра дела.

Т. МАТУЛИОНИС

1955 г. сентября 15 дня

valstybiniai ar antitarybiniai, pastebėjimai buvo visiškai pateisinami ir jokios bausmės už juos negalėjo būti skiriama, taigi kaltinimai ir bausmė man buvo nepelnyti, neteisingi, neteisėti, todėl mane reikia reabilituoti.

Aš esu senas žmogus, man 83 metai, visą savo sąmoningą gyvenimą aš paskyriau dvasinių, religinių savo žmonių poreikių patenkinimui, prieš valstybinę valdžią nekalbėjau ir neagitavau. TSRS Konstitucija fiksuoja ir įteisina sąžinės laisvę ir teisę išpažinti religiją. TSKP CK nutarime partijos sekretorius N. S. CHRUŠČIOVAS primena, kad administracijos pareigūnams nereikia kištis į bažnyčių vidaus reikalus. Įstatymų turi laikytis kiekvienas, tai laikė šventa pareiga jau kultūringos senovės tautos, tuo labiau tai turėtų daryti tarybinė visuomenė. Taigi man pateikti kaltinimai buvo neteisingi, o jais pagrįsta bausmė ir paskutinė grandis - mano pilietinių teisių suvaržymas, neleidžiant man, senam žmogui, grįžti į tėvynę Lietuvą praleisti ten paskutinių savo gyvenimo dienų, - yra neteisėti.

Remdamasis TSRS piliečio konstitucinėmis teisėmis ir Tarybine teisėtvara, kuri turi ginti įstatymus ir teisingumą, ir atkreipdamas dėmesį į išdėstytus faktus, prašau Jus, draugas Prokurore, peržiūrėti mano bylą ir atšaukti YP nutarimą, priemones, ribojančias mano pilietines laisves, taip pat ir teisę gyventi Lietuvoje. Prašau man pranešti apie bylos peržiūrėjimo rezultatus.

T.MATULIONIS (parašas)

1955 m. rugsėjo 15 d.

Главной Военной Прокуратуре СССР
Москва, ул. Кирова д. №41

МАТУЛИОНИСА Теофилюса сына Юргио, Мордовская
АССР, ст. Потьма, Зубово-Полянский дом инвалидов.

Заявление

Для полной ясности и во избежание возможных ошибок при проверке моего дела разрешите к моим предидущим заявлениям от 16 июля, 1 августа и 15 сентября с. г. добавить нижеследующее:

- 1) Кайшедорским епископом я стал во время Великой Отечественной войны и
- 2) пасторские письма, на которых про производстве следствия ссылались как на будто бы обвиняющий меня в антисоветской агитации материал, были написаны мною тоже в период Великой Отечественной войны.

26 сентября 1955 г.

Т. МАТУЛИОНИС

TSRS Vyriausiajai karo prokuraturai
Maskva, Kirovo g 41

Teofiliaus MATULIONIO, Jurgio s., gyv. Mordovijos
ATSR, st. Pot'ma, Zubovo Polianos invalidų namai.

Pareiškimas

Visiško aiškumo dėlei ir siekiant išvengti galimų klaidų peržiūrint mano bylą, leiskite man savo šių metų liepos 16, rugpjūčio 1 ir rugsėjo 15 dienų pareiškimus papildyti:

- 1) Kaišiadorių vyskupu aš tapau Didžiojo Tėvynės karo metais ir
- 2) ganytojiškus laiškus, kuriais buvo remiamasi kaltinant mane neva skleidus antitarybinę agitaciją, aš taip pat parašiau Didžiojo Tėvynės karo metais.

1955 m. rugsėjo 26 d.

T. MATULIONIS (parašas)

Председателю Президиума Верховного Совета СССР
Клименту Ефремовичу ВОРОШИЛОВУ

МАТУЛИОНИСА Теофилюса сына Юргио, Мордовская
АССР, ст. Потьма, Зубово-Полянский дом инвалидов.

Заявление

В виду неполучения по сие время извещения на посланное мною 5 августа 1955 г. заявление на имя Председателя Президиума Верховного Совета СССР Климента Ефремовича ВОРОШИЛОВА имею честь просить известить меня о результатах рассмотрения означенного заявления.

В надежде удовлетворения моей просьбы остаюсь в ожидании скорого извещения.

29 ноября 1955 г.

Т. МАТУЛИОНИС

TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininkui
Klimentui Jefremovičiui VOROŠILOVUI

Teofilias MATULIONIO, Jurgio s.,
Mordovijos ATSR, st. Pot'ma, Zubovo Polianos
invalidų namai.

Pareiškimas

Iki šiol negaudamas atsakymo į 1955 m. rugpjūčio 5 d. išsiųstą savo pareiškimą, adresuotą TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui Klimentui Jefremovičiui VOROŠILOVUI, turiu garbės prašyti informuoti mane apie minėto pareiškimo apsvarstymo rezultatus.

Tikėdamasis, kad mano prašymas bus patenkintas, lauksiu greito atsakymo.

1955 m. lapkričio 29 d.

T. MATULIONIS (parašas)

„Утверждаю”
Зам Военного Прокурора Прибьо
Полковник юстиции ЧЕЛНОКОВ

25 мая 1957 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

24 мая 1957 года

гор. Рига

Пом. Военного Прокурора Прибалтийского Военного округа подполковник КАРАЕВ, рассмотрев в порядке надзора архивно следственное дело по обвинению МАТУЛИОНИСА Теофилия Юрьевича, осужденного 27 сентября 1947 года Особым Совещанием при МГБ СССР по ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР к 7-ми годам ИТЛ, с конфискацией имущества,

УСТАНОВИЛ:

МАТУЛИОНИС обвинен в том, что будучи епископом Кайшедорской католической епархии, на протяжении ряда лет вел антисоветскую деятельность. Так, в 1943-1944 годах систематически издавал пасторские послания и циркуляры антисоветского содержания и призывал оказывать помощь врагам Советской власти.

После изгнания немецких оккупантов проводил работу по оказанию помощи националистическому бандподполью, получал и хранил в своей квартире антисоветскую литературу.

(Обвинит, заключение, л. д. 251-252)

Виновность МАТУЛИОНИСА установлена его частичным признанием, показаниями арестованных ТРИМОНИС, КИШКИС, ПЕТРИКАС, ЛАБУКАС, СУЖЕДЕЛИС и других (л. д. 191, 193-202, 207-219) а также вещественными доказательствами.

Таким образом МАТУЛИОНИС осужден обосновано.

В своих жалобах от 16.7.55 г., 5.8.55 г. и 15.9.1955 г. МАТУЛИОНИС, отрицая свою виновность в антисоветской деятельности и связывая свою работу с руководством религиозных объединений, просил освободить его от принудительного пребывания в доме инвалидов и разрешить выехать в Литовскую ССР на иждивение своих родственников. Кроме того от МАТУЛИОНИС в 1955 г. поступили повторные запросы (четыре).

Tvirtinu
Pabaltijo karinės apygardos
Karo prokuroro pavaduotojas
justicijos pulkininkas ČELNOKOVAS
(parašas)
1957 m. gegužės 25 d.

N U T A R T I S

1957 m. gegužės 24 d.

Ryga

Pabaltijo karinės apygardos Karo prokuroro padėjėjas papulkininkis KARAJEVAS, priežiūros tvarka išnagrinėjęs Teofiliaus MATULIONIO, Jurijaus s., 1947 m. rugsėjo 27 d. YP prie TSRS MGB pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str. nuteisto 7-eriems metams PDS su turto konfiskavimu, archyvinę tardymo bylą,

NUSTATĖ:

MATULIONIS kaltintas tuo, kad, būdamas katalikų Kaišiadorių vyskupijos vyskupu, keletą metų veikė prieš Tarybų valdžią. 1943-1944 m. sistemingai leido antitarybinio turinio ganytojiškus laiškus ir cirkuliarus ir ragino padėti Tarybų valdžios priešams.

Po vokiečių išvijimo padėjo nacionalistiniam banditų pogrindžiui, gaudavo ir savo bute laikydavo antitarybinę literatūrą.

(Pagal kaltinamąją išvadą, b. 1. 251-252).

MATULIONIO kaltę patvirtina jo prisipažinimas iš dalies, suimtųjų K. TRIMONIO, S. KIŠKIO, K. PETRIKO, B. SUŽIEDĖLIO, J. LABUKO ir kitų parodymai (b. 1. 191, 193-202, 207-219), taip pat daiktiniai įrodymai.

Taigi Matulionis nuteistas pagrįstai.

Savo 1955 07 16, 1955 08 05 ir 1955 09 15 rašytuose skunduose MATULIONIS, neigdamas veikęs prieš Tarybų valdžią ir savo veiklą įvardydamas kaip vadovavimą religiniam junginiui, prašė prievarta nelaikyti jo invalidų namuose ir leisti grįžti į Lietuvos TSR, kur jį globotų giminės. Be to, MATULIONIS 1955 m. parašė dar pakartotinius prašymus (keturis).

5 мая 1956 года МАТУЛИОНИС из дома инвалидов МВД освобожден и выехал к месту жительства своих родственников.

Учитывая, что МАТУЛИОНИС наказание отбыл и, что оснований к его реабилитации из материалов дела не усматривается, руководствуясь ст. 428 УПК РСФСР.

ПОЛАГАЛ БЫ:

Надзорное производство прекратить и дело вернуть в архив.

Пом. Военного Прокурора Прибалтийского Военного округа
подполковник КАРАЕВ

1956 m. gegužės 5 d. MATULIONIS MVD buvo paleistas iš invalidų namų ir išvyko į savo giminių gyvenamąją vietą.

Atsižvelgiant į tai, kad MATULIONIS bausmę atliko, o bylos duomenys neduoda pagrindo jį reabilituoti, vadovaudamasis RTFSR BPK 428 str.,

SIŪLYČIAU:

Priežiūros procesą baigti ir bylą perduoti į archyvą.

Pabaltijo karinės apygardos Karo prokuroro
padėjėjas papulkininkis KARAJEVAS (parašas)

ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS
SOVIETINIAME TEISME

“Утверждаю” Арест санкционирую
Зам. министра госбезопасности Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Полковник ЛИТКЕНС Подполковник юстиции ГРИМОВИЧ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(на арест)

гор. Вильнюс, 1947 г. июня 9 дня

Я, Зам начальника 1-го отделения отдела “О” МГБ Лит. ССР
гвардии майор ЧЕРНЯУСКАС

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса, 1884 года рождения, урож. хут. Мадагаскарас, Утянского уезда, ЛССР, из кулаков, литовца, гр-на СССР, б/парт., с высшим богословским образованием, управляющего Вильнюсской епархией, проживающего в гор. Вильнюс по ул. Пилес дом № 8.

НАШЕЛ:

РЕЙНИС является непримиримым врагом Советского строя. В буржуазном правительстве Литвы некоторое время занимал пост министра иностранных дел.

С установлением в 1940 году Советской власти в Литве, как заместитель Вильнюсского архиепископа, РЕЙНИС использует церковь для организации реакционных элементов на борьбу с Советской властью, систематически сам лично выступает в костелах с антисоветскими проповедями.

В период немецкой оккупации территории Литовской ССР РЕЙНИС был тесно связан с немецкими оккупационными властями. Неоднократно выступал в официальной оккупационной прессе, клеветал на Советскую власть, Советский народ, Красную армию, коммунистическую партию и ее руководителей. Восхвалял немецких оккупантов, фашистскую партию и ее главарей. Активно сотрудничал с созданным немцами литовским “правительством”.

После освобождения Литовской ССР от немецких захватчиков РЕЙНИС продолжает активно бороться против Советской власти. В костеле с амвона произносит проповеди антисоветского характера, подчиненному ему духовенству дает указания воспитывать молодежь в

„Tvirtinu“
LTSR Valstybės saugumo ministro pav.
pulkininkas LITKENSAS

Areštą sankcionuoju
LTSR MVD kariuomenės Karo prokuroras
Justicijos papulkininkis
GRIMOVIČIUS

NUTARIMAS

(areštui)

Vilnius, 1947 m. birželio 9 d.

Aš, LTSR MGB „0“ skyriaus 1-ojo poskyrio viršininko pavaduotojas
gvardijos majoras ČERNIAUSKAS,

Peržiūrėjęs gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą Mečislovo REINIO, Jeronimo s., gimusio 1884 m. Madagaskaro k., Utenos aps., LTSR, lietuvių, kilusio iš buožių šeimos. TSRS piliečio, nepartinio, turinčio aukštąjį teologinį išsilavinimą, Vilniaus vyskupijos valdytojo, gyvenančio Vilniuje, Pilies g. 8,

NUSTACIAU:

REINYS yra nesutaikomas Tarybinės santvarkos priešas. Lietuvos buržuazinėje vyriausybėje tam tikrą laiką ėjo užsienio reikalų ministro pareigas.

Nuo 1940 m., atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, kaip Vilniaus arkivyskupo padėjėjas REINYS panaudojo bažnyčią kaip priemonę reakciniams elementams telkti kovai su Tarybų valdžia, sistemingai sakė bažnyčiose antitarybinius pamokslus.

Vokiečių okupacijos metais REINYS glaudžiai bendradarbiavo su vokiečių okupacine valdžia. Ne kartą oficialioje okupacinėje spaudoje šmeižė Tarybų valdžią, tarybinę liaudį ir Raudonąją armiją, komunistų partiją ir jos vadovus. Gyrė vokiečių okupantus, fašistų partiją ir jos vadeivas. Aktyviai bendradarbiavo su vokiečių sukurta Lietuvos „vyriausybe“.

Lietuvą išvadavus iš vokiečių grobikų REINYS toliau aktyviai kovoja prieš Tarybų valdžią, iš sakyklos bažnyčioje sako antitarybinio turinio pamokslus, pavaldiems dvasininkams duoda nurodymus auklėti jaunimą antitarybine nacionalistine dvasia. Kategoriškai atsisakė imtis bet kokių prie-

антисоветском националистическом духе. Категорически отказался проводить какие либо мероприятия, направленные на пресечение враждебной деятельности духовенства, тем самым сдерживает переход значительной части руководящего и рядового духовенства на лояльные позиции по отношению к Советской власти.

Руководимая РЕЙНИС курия используется для снабжения документами участников бандформирований.

Зам. начальника 1-го отд. отдела "О" МГБ Лит. ССР
гвардии майор ЧЕРНЯУСКАС

"Согласны" Начальник 1 отд. отдела "О" МГБ Лит. ССР
капитан ЧЕЧУРОВ

Зам. начальника отдела "О" МГБ Лит. ССР
капитан РАСЛАНАС

Начальник следчасти МГБ Лит. ССР
подполковник СОЛОЙД

monių, kurios padėtų užkirsti kelią priešiškam kunigų veiklai, taip trukdo didelei daliai dvasininkijos tapti lojaliais Tarybų valdžios atžvilgiu.

REINIO vadovaujama kurija aprūpina dokumentais banditų grupuočių narius.

LTSR MGB „O“ skyriaus 1-ojo poskyrio viršininko pav.
gvardijos majoras ČERNIAUSKAS (parašas)

„Sutinkame“

LTSR MGB „O“ skyriaus 1-ojo posk. virš.
kapitonas ČEČIUROVAS (parašas)

LTSR MGB „O“ skyriaus viršininko pav.
kapitonas RASLANAS (parašas)

LTSR MGB tardymo dalies viršininkas
papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

“Утверждаю”

Зам. министра госбезопасности
Полковник ЛИТКЕНС

Воен. прокурор в/МВД Литовск. ССР
Подполковник юстиции ГРИМОВИЧ

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(об избрании меры пресечения)

гор. Вильнюс, 1947 г. июня 9 дня

Я, Зам начальника 1-го отделения отдела “О” МГБ Лит. ССР
гвардии майор ЧЕРНЯУСКАС

Рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности РЕИНИС Мечислава сына Еронимаса, 1884 года рождения, урож. хут. Мадагаскарас, Утянского уезда, ЛССР, из кулаков, литовца, гр-на СССР, б/парт., с высшим богословским образованием, управляющего Вильнюсской епархией, проживающего в гор. Вильнюс по ул. Пилес дом № 8,

НАШЕЛ:

РЕИНИС М. И. подозревается в преступлениях, предусмотренных 58-1-а ст. УК РСФСР, принимая во внимание, что РЕИНИС находясь на свободе может скрыться от суда и следствия и руководствуясь ст. 145 и 158 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Мерой пресечения способов уклонения от следствия и суда РЕИНИС Мечислава С. Еронимаса избрать содержание под стражей, о чем в порядке ст. 146 УПК РСФСР объявить арестованному и взять расписку в настоящем постановлении.

Зам. начальника 1-го отд. отдела “О” МГБ Лит. ССР
гвардии майор ЧЕРНЯУСКАС

“Согласны” Начальник 1 отд. отдела “О” МГБ Лит. ССР
капитан ЧЕЧУРОВ

Зам. начальника отдела “О” МГБ Лит. ССР
капитан РАСЛАНАС

Начальник следчасти МГБ Лит. ССР
подполковник СОЛОЙД

Настоящее постановление мне мне объявлено 1947 г. июня 12 дня

„Tvirtinu“ LTSR MVD kariuomenės Karo prokuroras
 LTSR Valstybės saugumo ministro pav. Justicijos papulkininkis
 pulkininkas LITKENSAS GRIMOVICIUS

N U T A R I M A S

(dėl kardomosios priemonės parinkimo)

Vilnius, 1947 m. birželio 9 d.

Aš, LTSR MGB „O“ skyriaus I-ojo poskyrio viršininko pavaduotojas
 gvardijos majoras ČERNIAUSKAS.

Peržiūrėjęs gautą medžiagą apie nusikalstamą veiklą: Mečislovo REINIO. Jeronimo s., g. 1884 m. Madagaskaro k., Utenos aps., LTSR, lietuvių, kilusio iš buožių šeimos, TSRS piliečio, nepartinio, turinčio aukštąjį teologinį išsilavinimą Vilniaus vyskupijos valdytojo, gyvenančio Vilniuje, Pilies g. 8,

NUSTAČIAU:

M.J.REINYS įtariamas padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 58-1-a str. Atsižvelgiant į tai, kad REINYS būdamas laisvėje gali pasislėpti nuo tardymo ir teismo ir vadovaudamasis RTFSR BPK 145 ir 158 str..

NUTARIAU:

Kardomąja priemone, kad Mečislovas REINYS, Jeronimo s., nepasišalintų nuo tardymo ir teismo, parinkti suėmimą; apie tai pranešti suimtajam, paimant iš jo parašą.

LTSR MGB „O“ skyriaus I-ojo poskyrio viršininko pav.
 gvardijos majoras ČERNIAUSKAS (parašas)

„Sutinkame“ LTSR MGB „O“ skyriaus I-ojo posk. viršininkas
 kapitonas ČEČIUROVAS (parašas)

LTSR MGB „O0“ skyriaus viršininko pav.
 kapitonas RASLANAS (parašas)

LTSR MGB tardymo dalies viršininkas
 papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

Su šiuo nutarimu aš supažindintas 1947 m. birželio 12 dieną
 (Arkivysk. M.REINIO parašas)

ОРДЕР № 283

1947 г. июня 12 дня

Выдан Зам. нач. 1-го отд. отдела "О" МГБ Лит. ССР
гвардии майору ЧЕРНЯУСКАС

на производство: *ареста и обыска*

РЕЙНИС Мечиславас с. Еронимаса

адрес: г. *Вильнюс*, ул. *Пилес дом № 8*

Зам. министра Гос. Безопасн. ЛССР

ORDERIS Nr. 283

1947 m. birželio 12 d.

Išduota LTSR MGB „0“ sk. 1-ojo poskyrio virš. pav.
gvardijos majorui ČERNIAUSKUI

Daryti kratą ir suimti:

Mečislovą REINĮ, Jeronimo s.,

gyv. Vilniuje, Pilies g. 8.

LTSR Valstybės saugumo ministro pavaduotojas (parašas)

“Утверждаю”

Начальник 1 отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - подполковник
ЧЕЛНОКОВ
14 июня 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о принятии дела к производству)

1947 года июня 13 дня

гор. Вильнюс

Я, зам. нач. от-ния 1-го отдела Следчасти МГБ Лит. ССР- ст. лейтенант Голицын, рассмотрев материалы поступившего следственного дела № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мечиславаса сына Еронимаса,-

НАШЕЛ:

РЕЙНИС Мечиславас сына Иеронимаса, 1884 года рождения, урож. хут. Мадагаскарас, Утянского уезда, литовец, гр-н СССР, б/парт., с высшим образованием, не судим, до ареста архиепископ Вильнюсской архиепархии, проживал в гор. Вильнюс по ул. Пилес дом № 8, арестован отделом “О” МГБ ЛССР 12 июня 1947 года за антисоветскую агитацию и связь с националистическим подпольем.

Учитывая, что по делу необходимо провести расследование, руководствуясь ст. 110 УПК РСФСР,-

ПОСТАНОВИЛ:

Следственное дело №10723 по обвинению РЕЙНИСА Мечиславаса сына Еронимаса принять к своему производству.

Копию постановления направить Прокурору и в отдел “А” МГБ ЛССР.

Зам. нач. от-ния 1-го отдела Следчасти МГБ
Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo dalies
1-ojo skyriaus viršininkas -
papulkininkis ČELNOKOVAS
1947 m. birželio 14 d.

N U T A R I M A S
(dėl bylos tyrimo perėmimo)

1947 m. birželio 13 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus poskyrio viršininko pavaduotojas - vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.. tardymo bylos Nr. 10723 dokumentus,-

NUSTAČIAU:

Mečislovas REINYS, Jeronimo s., g. 1884 m. Madagaskaro k., Utenos aps., lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis, turintis aukštąjį išsilavinimą, iki tol neteistas, iki arešto Vilniaus arkivyskupijos arkivyskupas, gyvenantis Vilniuje, Pilies g. 8, 1947 m. birželio 12 d. LTSR MGB „O“ skyriaus suimtas dėl antitarybinės agitacijos ir ryšių su nacionalistiniu pagrindžiu.

Atsižvelgdamas į tai, kad byla reikia ištirti, pagal RTFSR BPK 110 str.,-

NUTARIAU:

Paimti tirti kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s., tardymo bylą Nr. 10723.

Nutarimo kopiją pasiųsti Prokurorui ir LTSR MGB „A“ skyriui.

LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus
3-iojo poskyrio viršininko pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Анкета арестованого

1. Фамилия, имя и отчество	<i>РЕЙНИС Мечиславас сын Еронимаса</i>
2. Год и место рождения	<i>1884 года, хутор Мадагаскарас, Утянского уезда, Лит. ССР</i>
3. Постоянное место жительства до ареста (подробный адрес).	<i>гор. Вильнюс ул. Пилес дом № 8, кв. 4</i>
4. Професия и специальность.	<i>Католический архиепископ</i>
5. Последнее место работы или род занятия до ареста.	<i>апостольский администратор Вильнюсской архиепархии</i>
6. Национальность.	<i>литовец</i>
7. Гражданство (при отсутствии паспорта указать, какой документ удостоверяет гражданство или записано со слов).	<i>СССР выдан 20 12 1944 5 отдел милиции гор. Вильнюс</i>
8. Партийность.	<i>б/партийный</i>
9. Образование общее и специальное(подчеркнуть и указать, что закончил).	<i>высшее, в 1909 г. окончил духовную академию в Петербурге, в 1912 г. философский институт Лувенского университета (Белгия)</i>
10. Социальное и политическое прошлое).	<i>из крестьян (родители имели 33 га земли)</i>
11. Судимость (состоял под судом и следствием, где, когда, за что, приговор).	<i>Не судим. В 1919 году содержался под стражей в Вильнюсской, Двинской и Смоленской тюрьмах как заложник.</i>
12. Участие в отечественной войне(где, когда, в качестве кого).	<i>не участвовал</i>
13. Был ли на оккупированной территории противником (указать: где, когда, что делал).	<i>гор. Вильнюс Литовской ССР - архиепископ Вильнюсской архиепархии</i>

Suimtojo anketa

1. Pavardė, vardas, tėvo vardas.	<i>REINYS Mečislovas, Jeronimo s</i>
2. Gimimo metai, vieta.	<i>1884 m., Madagaskaro k., Utenos apskritis, Lietuvos TSR</i>
3. Nuolatinė gyvenamoji vieta iki suėmimo (tikslus adresas)	<i>Vilnius, Pilies g. 8, b. 4, Lietuvos TSR</i>
4. Profesija ir specialybė	<i>Katalikų arkivyskupas</i>
5. Paskutinė darbo vieta ar užsiėmimo pobūdis iki suėmimo.	<i>Vilniaus arkivyskupijos apaštalinis administratorius</i>
6. Tautybė.	<i>lietuvis</i>
7. Pilietybė (nesant paso, nurodyti, koks dokumentas patvirtina pilietybę).	<i>TSRS, pasas, išduotas 1944 XII20, Vilniaus 5-ame milicijos sk.</i>
8. Partiškumas.	<i>nepartinis</i>
9. Išsilavinimas bendras ir specialusis.	<i>aukštasis, 1909 m. baigė Peterburgo dvasinę akademiją 1912 m. Liuvono universiteto filosofijos institutą (Belgija)</i>
10. Socialinė ir politinė praeitis.	<i>kilęs iš valstiečių (tėvai turėjo 33 ha žemės)</i>
11. Teistumas (buvo tardytas ar teistas, kur, kada, dėl ko, nuosprendis).	<i>Neteistas. 1919 metais kaip įkaitas buvo suimtas Vilniaus ir Smolensko kalėjimuose</i>
12. Dalyvavimas Tėvynės kare (kur, kada, laipsnis)	<i>nedalyvavo</i>
13. Ar buvo prieš okupuotoje teritorijoje (nurodyti: kur, kada, ką veikė).	<i>Vilnius, Lietuvos TSR. Vilniaus arkivyskupijos arkivyskupas</i>

14. СОСТАВ СЕМЬИ

Степень родства	Фамилия, имя, отчество, год и место рождения	Место жительства, работы и должность
Отец	<i>Рейнис Еронимас</i>	<i>умер в 1891 году</i>
Мать	<i>Рейнене Юлиана</i>	<i>умерла в 1913 году</i>
Жена (муж)	<i>холост</i>	
Дети	<i>не имеет</i>	
Братья, сестры	<i>Рейнис Изаешус Рейнис Казимиерас Рейнис Ионас ГроденеЛеокадия Рейните Вероника Теличенене Емилия Мартиненене Юлиона</i>	<i>умер в 1923 г. умер в 1942 г. арестован и умер умерла в 1901 г. умерла в 1931 г. умерла в 1941 г. хутор Застронас Утянского уезда</i>

15. СЛОВЕСНЫЙ ПОРТРЕТ

- Рост: **высокий** (171 -180 см), очень **высокий** (свыше 180 см), **низкий** (155-164 см), очень **низкий** (до 155 см), **средний** (165-170 см)
- Фигура: **толстая**, **полная**, **средняя**, **худощавая**, **тонкая**.
- Плечи: **приподнятые**, **опущенные**, **горизонтальные**.
- Шея: **короткая**, **длинная**, **заметен зоб**, **выступает кадык**.
- Цвет волос: **белокурые**, **светлорусые**, **темнорусые**, **черные**, **с проседью седые**.
- Цвет глаз: **голубые**, **зеленоватые**, **светлокарие**, **карие**, **черные**.
- Лицо: **круглое**, **овальное**, **треугольное**, **пирамидальное**.
- Лоб: **высокий**, **низкий**, **прямой**, **скошенный**, **выступающий**.
- Брови: **прямые**, **дугообразные**, **извилистые**, **широкие**, **узкие**, **сросшиеся**.
- Нос: **малый**, **большой-толстый**, **тонкий**, **широкий**. Спинка носа: **вогнутая**, **прямая**, **выпуклая с горбинкой**. Основание носа: **приподнятое**, **горизонтальное**, **опущенное**.
- Рот: **малый**, **большой**. Углы рта: **опущенны**, **приподняты**.
- Губы: **тонкие**, **толстые**, **отвисание нижней губы**, **приподнятость верхней**.
- Подбородок: **скошенный**, **прямой**, **выступающий**, **раздвоенный**, **с ямкой**, **с поперечной бороздой**.
- Уши: **малые**, **большие-овальные**, **треугольные**, **квадратные**, **круглые**. Оттопыренность ушей: **верхняя**, **нижняя**, **общая**. Мочка уха: **сросшаяся**, **отдельная**, **наклонная**, **угловатая**, **овальная**.

Общие приметы: (физические недостатки, увечья, наросты, бородавки, лишние пальцы, шрамы, плешивость, асимметрия лица, разноцветность глаз и другие) - не имеет.
Прочие особенности и привычки: *не установлены*

Когда арестован *12 июня 1947 г.* ордер № 283

Основание ареста *санкция Военного прокурора войск МВД Лит. ССР от 11/6 1947 г.*

Кем зачислен

1 отдел Следчасти МГБ Лит. ССР

14. ŠEIMOS SUDĖTIS

Giminystės laipsnis	Pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai ir vieta	Gyvenamoji ir darbo vieta, pareigos
Tėvas	<i>Reinys Jeronimas</i>	<i>mirė 1891 m.</i>
Motina	<i>Reinienė Julijona</i>	<i>mirė 1913 m.</i>
Žmona (vyras)	<i>nevedęs</i>	
Vaikai	<i>neturi</i>	
Broliai, seserys	<i>Reinys Izajošius</i> <i>Reinys Kazimieras</i> <i>Reinys Jonas</i> <i>Gruodienė Leokadija</i> <i>Reinytė Veronika</i> <i>Telyčėnienė Emilija</i> <i>Martinėnienė Julijona</i>	<i>mirė 1923 m.</i> <i>mirė 1942 m.</i> <i>suirtas ir mirė</i> <i>mirė 1901 m.</i> <i>mirė 1931 m.</i> <i>mirė 1941 m.</i> <i>Zastrono k., Utenos aps.</i>

15. ŽODINIS PORTRETAS

1. Ūgis: aukštas (171-180 cm), labai aukštas (per 180 cm), žemas (155-164 cm), labai žemas (iki 155 cm), vidutinis (165—170 cm).
2. Figūra: storas, apkūnus, vidutinis, lieknas, liesas.
3. Pečiai: pakelti, nuleisti, horizontalūs.
4. Kaklas: trumpas, ilgas, matomas gūžys, iškilus Adomo obuolys.
5. Plaukų spalva: šviesūs, rusvi, tamsūs, juodi, pražilę, žili.
6. Akių spalva: mėlynos, žalsvos, šviesiai rudos, rudos, juodos.
7. Veidas: apvalus, ovalinis, trikampis, piramidinis.
8. Kakta: aukšta, žema, tiesi, nusklembta, iškili.

9. Antakiai: tiesūs, išlinkę, banguoti: platūs, siauri, suaugę.
10. Nosis: maža, didelė, stora, plona, plati. Nosies viršutinė dalis: įlinkusi. tiesi, iškilusi su ranteliu. Nosies pagrindas: pakilęs, horizontalus, nuleistas.
11. Burna: maža, didelė. Burnos kampai: pakilę, nusileidę.
12. Lūpos: plonos, storos, apatinė lūpa atvėpusi, viršutinė pakilusi.
13. Smakras: nusklembtas, tiesus, išsikišantis, dvigubas, su duobute, su skersiniu grioveliu.
14. Ausys: mažos, didelės, ovalinės, trik., kvadratinės, apskritos. Ausų atsik.: viršuje, apačioje, bendras. Ausies spenelis: suaugęs. atskiras, nuožulnus, kampuotas, ovalus.

Ypatingi požymiai: (fiziniai defektai, sužalojimai, ataugos, karpos, nereikalingi pirštai, randai, nuplikimas, veido asimetrija, skirtingos spalvos akys ir kiti) - *neturi*.

Kitos ypatybės ir įpročiai: *nenustatyti*

Suirtas: 1947m. birželio 12 d., orderis nr.283

Suėmimo pagrindas: 1947. VI. 11 MVD kariuomenės Karo prokuroro sankcija
Kieno įskaitoje: Lietuvos TSR MGB Tardymo dalies 1 skyriaus

Я, сотрудник НКГБ ЛССР, л-т ЯНСОНАС, в присутствии сотрудника НКГБ ЛССР ЯКУНАС произвели обыск в квартире архиепископа РЕЙНИС Мечисловас, Еронимаса, 1884 г. р., проживающего в г. Вильнюс, ул. Пилес дом 8.

При обыске найдено и изъято следующие вещи и документы:

1. Книга “Мейн Кампф” Гитлера
2. Конспекты проповедей - 17 шт.
3. Визитных карточек — 186 шт.
4. Вырезки из газеты “Вильнер Цейтунг” - 3 шт.
5. Вырезки из газеты “Новая Литва” - 3 шт.
6. Газета “Карис”
7. Разные письма - 20 шт.
8. Фото карточек - 13 шт.
9. Объявлении книг на немецком языке - 6 шт.
10. Выдержки из газет и книг - 345 шт.
11. Квитанции за корреспонденцию - 5 шт.
12. Фото членов рабочей федерации
13. Автобиография арх. РЕЙНИС - 2 шт.

Выше упомянутые документы и вещи у меня на квартире изъяты. За проведение обыска претензий со своей стороны не предъявляю.

(М. РЕЙНИС)

Aš, LTSR NKGB darbuotojas leitenantas JANSONAS, dalyvaujant LTSR NKGB darbuotojui JAKŪNUI, padarėme kratą arkivyskupo Mečislovo REINIO, Jeronimo s., g. 1884 m., gyv. Vilniuje, Pilies g. 8, bute.

Kratos metu rasta ir paimta šie daiktai ir dokumentai:

1. Knyga - Hitlerio „Mein Kampf
2. Pamokslų konspektai - 17 vnt.;
3. Vizitinės kortelės - 186 vnt.;
4. Iškarpos iš laikraščio „Vilner Zeitung“- 3 vnt.;
5. Iškarpos iš laikraščio „Naujoji Lietuva“ - 3 vnt.;
6. Laikraštis „Karys“¹;
7. Įvairūs laiškai - 20 vnt.;
8. Fotografijos - 13 vnt.;
9. Knygų skelbimai vokiečių k. - 6 vnt.;
10. Išrašai iš laikraščių ir knygų - 345 vnt.;
11. Korespondencijos kvitai - 5 vnt.;
12. Darbo federacijos² narių fotografija;
13. Arkivysk. REINIO autobiografija - 2 vnt.

Visi paminėti dokumentai ir daiktai mano bute konfiskuoti. Dėl kratos tvarkos pretenzijų neturiu.

(Arkivysk. M.REINIO parašas)

¹ „Vilner Zeitung“, „Naujoji Lietuva“, „Karys“ - laikraščiai, leisti Lietuvoje vokiečių okupacijos metais.

² Lietuvos darbo federacija - 1919 m. Lietuvos krikščionių demokratų partijos įkurta profsąjungų federacija.

гор. Вильнюс, 12 июня 1947 г.

Мы, ниже подписавшиеся сотрудники МГБ Литовской ССР БАХАСОВ, ЧУРОВ, КОЗЛОВСКИЙ и ШАБРОВ на основании ордера № 283 от 7 июня 1947 года в присутствии понятого СКУРКИС Норбертас, произвели обыск у РЕИНИС Мечиславаса с. Еронимаса, проживающего в г. Вильнюс, ул. Пилес 8.

При обыске изято:

1. Ордена и медали - 8 шт.;
2. Ключ епископский желтого металла в футляре;
3. Печати круглые, резиновые - 3 шт.;
4. Печать круглая желтого металла;
5. Орден желтого металла с изображением двуглавого орла;
6. Орден желтого металла на ленточке, с эмблемой Ватикана, в футляре;
7. Денги в сумме 9872 руб.;
8. Долар американский;
9. Пакет с деньгами (400 руб.);
10. Личные документы: удостоверение личности, свидетельство от 1895 г., регистр, карта, свидетельство от 1922 г.;
11. Немецкий паспорт;
12. Денги в сумме 1500 руб.;
13. Временное удостоверение;
14. Часы карманные "Зенит" с цепочкой;
15. Кольцо желтого металла с камнем;
16. Справка о выезде на лечение в курорт;
17. Писменные книжки - 8 шт.;
18. Конверты с перепиской и открытки - 138 шт.;
19. Фотографические карточки - 260 шт.;
20. Разная переписка на 200 листах;
21. Дипломы об окончании академии наук католиков литовцев на латинском языке - 2 шт.;
22. Документы центр, управления деятельности Салезианцев.

Vilnius, 1947 m. birželio 12 d.

Mes, LTSR MGB darbuotojai BACHASOVAS, ČIUROVAS, KOZLOVSKIS ir ŠABROVAS, dalyvaujant kviestiniui Norbertui SKURKIUI, Povilo s., pagal 1947 m. birželio 7 d. išduotą orderį Nr. 283, padarėme kratą pas Mečislovą REINI, Jeronimo s., gyv. Vilniuje, Pilies g. 8.

Kratos metu paimta:

1. Ordinais ir medaliai - 8 vnt.;
2. Geltono metalo vyskupo raktas futliare;
3. Apvalūs guminiai antspaudai - 3 vnt.;
4. Apvalus geltono metalo antspaudas;
5. Geltono metalo ordinas su dvigalvio erelio atvaizdu;
6. Geltono metalo ordinas su kaspinu, su Vatikano emblema, futliare;
7. Pinigai - 9872 rub.;
8. Vienas Amerikos doleris;
9. Vokas au pinigais (400 rub.);
10. Asmens dokumentai: asmens liudijimas, 1895 m. išduotas liudijimas, registracinė kortelė, 1922 m. išduotas pažymėjimas;
11. Vokiškas pasas;
12. Pinigai - 1500 rub.;
13. Laikinas pažymėjimas;
14. Kišeninis laikrodys „Zenit“ su grandinėle;
15. Geltono metalo žiedas su brangakmeniu;
16. Pažyma išvykti į kurortą gydytis;
17. Užrašų knygelės - 8 vnt.;
18. Vokai su laiškais ir atvirukai - 138 vnt.;
19. Fotografijos - 260 vnt.;
20. Įvairūs susirašinėjimo dokumentai - 200 lapų;
21. Lietuvių katalikų mokslo akademijos baigimo diplomai lotynų kalba - 2 vnt.;
22. Saleziečių centro valdybos veiklos dokumentai.

(Parašai)

гор. Вильнюс, 13 июня 1947 г.

Мы, ниже подписавшиеся сотрудники МГБ Литовской ССР БАХАСОВ, ЧУРОВ, КОЗЛОВСКИЙ, ШАБРОВ и КОВАЛЕЦ в присутствии понятого СКУРКИС, произвели вторичный обыск у арестованного РЕЙНИС Мечислава с. Еронимаса, проживающего в г. Вильнюс, ул. Пилес 8.

При обыске изято:

1. Папки с документами разной переписки — 21;
2. Разная переписка - 240 листов;
3. Папка с документами переписки с Ватиканом;
4. Пакет с польскими бумажными деньгами.

гор. Вильнюс, 13 июня 1947 г.

Мы, ниже подписавшиеся сотрудники МГБ Литовской ССР ст. лейт. КОЗЛОВСКИЙ и капитан КОВАЛЕЦ в присутствии секретаря курии БАСИСА составили настоящий акт в том, что при производстве обыска в курии Виленской епархии было обнаружено и изято следующее:

1. Вырезки из газет на русском языке в количестве 38 листов;
2. Католический Вестник № 7-8 от 1937 года на русском языке;
3. Журнал “Грация Юстиция” № 29.

Vilnius, 1947 m. birželio 13 d.

Mes, toliau pasirašę LTSR MGB darbuotojai BACHASOVAS, (ŽIŪ-ROVAS, KOZLOVSKIS, ŠABROVAS ir KOVALECAS, dalyvaujant kviestiniui Norbertui SKURKIUI, Povilo s., padarėme pakartotinę kratą pas suimtąjį Mečislovą REINĮ, Jeronimo s., gyv. Vilniuje, Pilies g. 8.

Kratos metu paimta:

1. Aplankai su įvairiais susirašinėjimo dokumentais — 21;
2. Įvairūs susirašinėjimo dokumentai atskiruose lapuose - 240 lapų;
3. Susirašinėjimo su Vatikanu dokumentų aplankas;
4. Vokas su lenkiškais popieriniais pinigais.

(Parašai)

Vilnius, 1947 m. birželio 13 d.

Mes, žemiau pasirašę LTSR MGB darbuotojai vyr. leit. KOZLOVSKIS ir kapitonas KOVALECAS dalyvaujant kurijos sekretoriui BASIUI, surašėme šį aktą, kad kratos Vilniaus vyskupijos kurijoje metu buvo rasta ir paimta:

1. Iškarpos iš laikraščių rusų k. - 38 lapai;
2. Žurnalo „Katoličeskij Vestnik“ 1937 m. Nr. 7-8, rusų k.;
3. Žurnalo „Gracija Justicija“ 29 numeris.

(Parašai)

гор. Вильнюс, 12 июня 1947 г.

Мы, ниже подписавшиеся сотрудники МГБ Литовской ССР БАХАСОВ, ЧУРОВ, КОЗЛОВСКИЙ и ШАБРОВ в присутствии понятого СКУРКИС, составили опись имущества, принадлежащего арестованному РЕЙНИС Мечиславас с. Еронимаса, проживающему в г. Вильнюс, ул. Пилес 8.

Наименование	Количество	Качественное состояние
1. Стол письменный		хорошее
2. Ковод простой, полированный	1	старый
3. Тумбочка полированная	1	старая
4. Кровать железная с сеткой, покрытая черным лаком	1	старая
5. Шкаф	1	старый
6. Настольная лампа	1	старая
7. Чернильный прибор	1	старый
8. Коврики прикроватные		старые
9. Пальто черное, суконное	1	ношеное
10. Пелерина черная	1	ношенная
11. Пальто демисезонное черное, шерсть	1	ношеное
12. Ряса черная, архиепископская	1	ношенная
13. Жилеты малинового цвета		ношенные
14. Пальто черное, демисезонное	1	ношеное
15. Жилеты черного цвета		ношенные
16. Ряса черная, шерсть	1	ношенная
17. Жилет черного цвета, шерсть	1	ношенный
18. Ряса малинового цвета	1	ношенная
19. Костюм мужской, черный	1	ношенный
20. Пальто черное, демисезонное	1	ношеное
21. Зимнее мужское пальто, меховое	1	ношеное
22. Телогрейка меховая (мех зайца)	1	старая
23. Носки мужские черные	13 пар	старые
24. Рубашки нательные	2	старые
25. Кальсоны	4	старые
26. Полотенца	7	старые
27. Платки носовые	10	старые
28. Наволочки большие	3	старые
29. Наволочки малые	3	старые

Vilnius, 1947 m. birželio 12 d.

Mes, toliau pasirašę LTSR MGB darbuotojai BACHASOVAS, ČIUROVAS, KOZLOVSKIS ir ŠABROVAS, dalyvaujant kviestiniui Norbertui SKURKIUI, sudarėme turto, priklausančio suimtajam Mečislovui REINIUI, Jeronimo s., gyv. Vilniuje, Pilies g. 8, sąrašą.

Pavadinimas	Kiekis	Būklė
1. Rašomasis stalas	1	geras
2. Paprasta poliruota komoda	1	sena
3. Poliruota spintelė	1	sena
4. Metalinė lova, nulakuota juodai	1	sena
5. Spinta	1	sena
6. Stalinė lempa	1	sena
7. Rašalinė	1	sena
8. Kilimėliai prie lovos		seni
9. Juodas gelumbinis paltas	1	nešiotas
10. Juoda pelerina	1	nešiota
11. Juodos spalvos vilnonis demisezoninis paltas	1	nešiotas
12. Juodos spalvos arkivyskupo sutana	1	nešiota
13. Avietinės spalvos liemenės		nešiotos
14. Juodas demisezoninis paltas	1	nešiotas
15. Juodos spalvos liemenės		nešiotos
16. Vilnonė juodos spalvos sutana	1	nešiota
17. Juodos spalvos vilnonė liemenė	1	nešiota
18. Avietinės spalvos sutana	1	nešiota
19. Juodos spalvos vyriškas kostiumas	1	nešiotas
20. Juodas demisezoninis paltas	1	nešiotas
21. Vyriški žieminiai kailiniai	1	nešioti
22. Kiškio kailio berankovis	1	senas
23. Juodos spalvos vyriškos puskojinės	13 porų	senos
24. Marškiniai	2	senos
25. Vyriškos apatinės kelnės	4	senos
26. Rankšluosčiai	7	seni
27. Nosinės	10	senos
28. Dideli pagalvių užvalkalai	6	seni
29. Maži pagalvių užvalkalai	3	seni

30. Накидка на подушку	1	старая
31. Оконная занавеска	1	старая
32. Простыни	2	старые
33. Чехла для одеяло	3	старые
34. Чемоданы серого и коричнеого цвета	2	новые
35. Портфель кожаный, черный	1	старый
36. Ботинки черные	2 пары	старые
37. Столик фанерованный	1	новый
38. Диван с красным бархатом	1	новый
39. Этажерка для книг	1	старая
40. Кресло	1	новое
41. Стулья с сетками	2	старые
42. Столики	2	старые
43. Чернильный прибор	1	новый
44. Кресло мягкое	1	новое
45. Книги на разных языках	640 шт.	

30. Pagalvės dangalas	1	senas
31. Užuolaida	1	sena
32. Paklodės	2	senos
33. Antklodės antvalkčiai	3	seni
34. Rudos ir pilkos spalvos lagaminai	2	nauji
35. Odinis juodas portfelis	1	senas
36. Juodos spalvos batai	2 poros	seni
37. Faneruotas staliukas	1	naujas
38. Sofa su raudonais apmušalais	1	nauja
39. Knygų etažerė	1	sena
40. Krėslas	1	naujas
41. Pintos kėdės	2	senos
42. Staliukai	2	seni
43. Rašalinė	1	nauja
44. Minkštas krėslas	1	naujas
45. Knygos įvairiomis kalbomis	640	

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

арестованного РЕЙНИС Мечисловас, с. Еронимаса

1947 г. июня 12 дня

гор. Вильнюс

Я, зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН допросил арестованного:

РЕЙНИС Мечиславас сына Еронимаса, 1884 года рождения, уроженца хутора Мадагаскарас, Даугайляйской волости, Утянского уезда, Лит.ССР, из крестьян (родители имели 33 га земли), литовца, гр-нина СССР, б/партийного, с высшим образованием - в 1909 г. окончил духовную академию в Петербурге, а в 1912 г. философский институт Лувенского университета (Белгия), не судимого, до ареста был апостольским администратором Вильнюсской архиепархии, проживал в гор. Вильнюс ул. Пилес дом № 8.

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Сообщите Ваши биографические данные.

ОТВЕТ: Я родился в 1884 году, в хуторе Мадагаскарас, Утянского уезда, Литовской ССР, в семье крестьянина, имеющего 33 га земли. В 1899 году окончил 4 класса гимназии в гор. Рига, а затем два года работал домашним учителем и одновременно готовился к поступлению в духовную семинарию. В 1901 году поступил в Вильнюсскую духовную семинарию, которую окончил на отлично в 1905 году, и в этом же году был послан на учебу в Петербургскую духовную академию. В 1909 году ее окончил, написал диссертацию и получил степень магистра теологии. В 1907 году был посвящен в ксендзы.

С 1909 по 1912 год обучался в философском институте Лувенского университета в Белгии, по окончании которого получил ученую степень доктора философии. В 1912-1913 г. изучал биологические науки в Лувенском университете, а в 1913-1914 г. изучал философию религии в Штрасбургском университете.

В 1914 году вернулся в гор. Вильнюс и был назначен викарием при костеле Св. Ионна. С 1915 по 1917 год исполнял обязанности капелана

Suimtojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 12 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio viršininko pavaduotojas vyr. leitenantas GOLICYNAS. apklausiau suimtąjį:

Mečislovą REINĮ, Jeronimo s., gimusį 1884 m. Madagaskaro k., Daugailių valsčiuje, Utenos aps., ūkininkų šeimoje (tėvai turėjo 33 ha žemės), lietuvi, TSRS pilietį, nepartinį, turintį aukštąjį išsilavinimą- 1909 m. baigė Peterburgo dvasinę akademiją, 1912 m. filosofijos institutą [fakultetą] Liuvono universitete (Belgija), iki tol neteistą, prieš suimant buvusį Vilniaus arkivyskupijos apaštalinį administratorių, gyvenusį Vilniuje. Pilies g. 8.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Papasakokite savo biografiją.

ATSAKYMAS: Aš gimiau 1884 m. Madagaskaro k., Utenos aps., Lietuvoje, ūkininkų, turėjusių 33 ha žemės, šeimoje. 1899 m. baigiau keturias gimnazijos klases Rygoje, po to dvejus metus mokytojavau privačiai ir rengiausi stoti į kunigų seminariją. 1901 m. įstojau į Vilniaus kunigų seminariją, kurią baigiau su puikiais pažymiais 1905 m. ir tais pačiais metais buvau pasiūstas tęsti mokslo į Peterburgo dvasinę akademiją. 1909 m. ją baigiau, parašiau disertaciją ir įgijau teologijos magistro laipsnį. 1907 m. buvau pašventintas kunigu.

1909-1912 m. mokiausi Belgijoje, Liuvono universiteto filosofijos institute, kurį baigęs įgijau mokslinį filosofijos daktaro laipsnį. 1912-1913 m. studijavau biologiją Liuvono universitete, o 1913-1914 m. Strasbūro universitete religijos filosofiją.

1914 m. grįžau į Vilnių ir buvau paskirtas vikaru Šv. Jono bažnyčioje. 1915-1917 m. buvau kapelionu Vilniaus gimnazijoje ir pedagoginiuose

в Вильнюсской гимназии и на педагогических курсах, а затем до 1922 года был преподавателем психологии, логики и других предметов. С 1916 по 1922 год был также преподавателем философии и социологии в Вильнюсской духовной семинарии.

В феврале 1919 года был взят в качестве заложника органами Советской власти, а в июне того же года был обменен на политических заключенных, содержавшихся в Каунасской тюрьме. В качестве заложника содержался под стражей в Вильнюсской, Двинской и Смоленской тюрьмах.

С июня 1922 года по 1940 год работал профессором Каунасского университета по кафедре психологии. С 1917 по 1926 год активно участвовал в политической работе, состоя в партии христианских демократов. С 25 сентября 1925 года по 21 апреля 1926 года был министром иностранных дел правительства Литвы при кабинете БИСТРАС.

В апреле 1926 года ПИЕМ XI был назначен титулярным епископом и коадьютором Вилкавишского епископа. С 1927 по 1940 год принимал участие в работе организации “Католическая Акция”, не занимая в ней руководящего положения.

В июне 1940 года ПИЕМ XII был назначен титулярным архиепископом и помощником Вильнюсского митрополита ЯЛБЖИКОВСКОГО, а немного позднее получил уполномочие на случай если митрополит ЯЛБЖИКОВСКИЙ по каким либо причинам не в состоянии будет управлять архиепархией, я тем самым становлюсь апостольским администратором. После выбытия ЯЛБЖИКОВСКОГО я до дня моего ареста занимал пост апостольского администратора Вильнюсской архиепархии.

ВОПРОС: Где проживают и чем занимаются в настоящее время Ваши родственники?

ОТВЕТ: 1) Отец - РЕЙНИС Еронимас умер в 1891 году.

2) Мать - РЕЙНЕНЕ Юлиана умерла в 1913 году.

3) Брат - РЕЙНИС Изаешус умер в 1923 году.

kursuose, po to iki 1922 m. dėščiau psichologiją, logiką ir kitus dalykus.
1916-1922 m. taip pat dėščiau filosofiją ir sociologiją Vilniaus kunigų seminarijoje.

1919 m. vasario mėn. Tarybų valdžios organai paėmė mane įkaitu, tų pačių metų birželio mėnesį buvau iškeistas į politinius kalinius iš Kauno kalėjimo. Kaip įkaitas buvau kalinamas Vilniaus, Daugpilio ir Smolensko kalėjimuose.

1922-1940 m. buvau Kauno universiteto psichologijos katedros profesorius. Nuo 1917 iki 1926 m. aktyviai dalyvavau politinėje veikloje, buvau krikščionių demokratų partijos narys. Nuo 1925 m. rugsėjo 25 d. iki 1926 m. balandžio 21 d. buvau užsienio reikalų ministru BISTRO³ vadovaujamoje Lietuvos vyriausybėje.

1926 m. balandžio mėn. popiežius PIJUS XI paskyrė mane tituliniu vyskupu ir Vilkaviškio vyskupo koadjutoriumi. 1927-1940 m. dalyvavau Katalikų akcijos⁴ veikloje, tačiau vadovaujančių pareigų joje nėjau.

1940 m. birželio mėn. popiežius PIJUS XII paskyrė mane tituliniu arkivyskupu ir Vilniaus metropolito JALBŽYKOVSKIO⁵ padėjėju, o po kiek laiko gavau įgaliojimus, JALBŽYKOVSKIUI dėl kokių nors aplinkybių negalint valdyti arkivyskupijos, būti arkivyskupijos apaštalinio administratorium. JALBŽYKOVSKIUI išvykus, aš iki suėmimo buvau Vilniaus arkivyskupijos apaštalinio administratorium.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu gyvena ir kur dirba Jūsų giminės?

ATSAKYMAS: 1) Tėvas - Jeronimas REINYS mirė 1891 m.

2) Motina - Julijona REINIENĖ mirė 1913 m.

3) Brolis - Izajošius REINYS mirė 1923 m.

³ Leonas Bistras (1890-1971) - žymus Lietuvos politikos ir valstybės veikėjas, 1925—1926 m. - ministras pirmininkas, keliose vyriausybėse švietimo ministras, 1926-1940 m. LKDP pirmininkas, 1940-1956 m. kalėjo sovietų lageriuose.

⁴ Katalikų pasauliečių apaštalavimo sąjūdis, kuriam nepriklausomybės metais Lietuvoje vadovavo Katalikų veikimo centras.

⁵ Arkivyskupas Romualdas Jalbžkovskis (1876-1955) - Vilniaus arkivyskupiją valdė nuo 1926 m. 1945 m. sovietų valdžios ištremtas į Lenkiją, gyveno Bialystoke.

- 4) Брат - РЕЙНИС Казимиерас в июне 1941 года органами Советской власти вывезен в Алтайский край и там умер в 1942 или 1943 году.
- 5) Брат-РЕЙНИС Ионас в июне 1941 года вывезен в Алтайский край и там умер.
- 6) Сестра - ГРОДЕНЕ Леокадия умерла в 1901 году.
- 7) Сестра - РЕЙНИТЕ Вероника умерла в 1931 году.
- 8) Сестра - ТЕЛИЧЕНЕНЕ Емилия в 1941 года вывезена в Алтайский край и там умерла.
- 9) Сестра - МАРТИНЕНЕНЕ Юлиана проживает в хуторе Застронас Утянского уезда, занимается крестьянством.

ВОПРОС: С какого времени Вы занимались литературной деятельностью?

ОТВЕТ: Литературной деятельностью я стал заниматься с 1917 и по 1944 год. Моя литературная деятельность выражалась в написании статей по различным вопросам в газетах и журналах. В 1921 году я сделал перевод книги-учебника психологии профессора ЧАЛПА-НОВА на литовский язык. В 1939 году написал книгу "Проблема расизма" и в этом же году она вышла в печатном издании.

ВОПРОС: Вы за границей жили?

ОТВЕТ: С 1909 по 1913 г. проживал в Белгии, с 1913 по 1914 г. в Германии. Кроме того посещал: Голандию, Данию, Швецию, Францию, Швейцарию, Австрию, Италию, США и Канаду.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ
Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

- 4) Brolis - Kazimieras REINYS 1941 m. Tarybų valdžios organų išvežtas į Altajaus kraštą ir ten mirė 1942 ar 1943 m.
- 5) Brolis - Jonas REINYS 1941 m. išvežtas į Altajaus kraštą ir ten mirė.
- 6) Sesuo - Leokadija GRUODIENĖ mirė 1901 m.
- 7) Sesuo - Veronika REINYTĖ mirė 1931 m.
- 8) Sesuo - Emilija TELYČĖNIENĖ 1941 m. išvežta į Altajaus kraštą ir ten mirė.
- 9) Sesuo - Julijona MARTINĖNIENĖ gyvena ir ūkininkauja Zastrono k., Daugailių valsčiuje, Utenos aps.

KLAUSIMAS: Nuo kada Jūs užsiimate literatūrine veikla?

ATSAKYMAS: Literatūrine veikla aš užsiiminėjau nuo 1917 iki 1944 metų. Rašiau straipsnius įvairiais klausimais laikraščiams ir žurnalams. 1921 m. išverčiau profesoriaus ČELPANOVO⁶ psichologijos vadovėlį į lietuvių kalbą. 1939 m. parašiau knygą „Rasizmo problema“, kuri tais pačiais metais buvo išleista.

KLAUSIMAS: Ar Jūs gyvenote užsienyje?

ATSAKYMAS: 1909-1913 m. gyvenau Belgijoje, 1913-1914 m. Vokietijoje. Be to, buvau Olandijoje, Danijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Austrijoje, Italijoje, JAV ir Kanadoje.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

⁶ Georgijus Čelpanovas (1862-1936) - rusų mokslininkas, psichologas, filosofas.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

арестованного РЕЙНИС Мечисловас, с. Еронимаса

от 13 июня 1947 года

Допрос начат в 10 часов
Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Расскажите о Вашей политической деятельности.

ОТВЕТ: Политической деятельностью я занимался с 1917 по 1926 год.

В 1917 году по поручению кружка активных католиков гор. Вильнюс, которым руководил агроном СТУЛГИНСКАС, я совместно с ксендзом ЧИБИРАС и одним представителем литовской интеллигенции, фамилии его не помню, составили программу литовской христианской демократической партии. При составлении программы мною были использованы программы различных партий.

После составления, программа христианской демократической партии была предоставлена на рассмотрение кружку активных католиков гор. Вильнюс, которая им была принята.

В 1917 на литовской конференции, [...] в перерывах между ее заседаниями, по чей инициативе сейчас не помню, было созвано совещание всех желающих, на котором была зачитана программа партии христианских демократов и тут же произведена запись изъявивших желание вступить в эту партию. На том же совещании был избран Центральный комитет партии христианских демократов, в состав которого вошел и я. Других его членов сейчас не помню.

ВОПРОС: В чем выражалась Ваша деятельность в партии христианских демократов?

ОТВЕТ: С сентября 1917 года до конца 1918 года и с 1922 по 1926 год я входил в ЦК партии христианских демократов, а в 1926 году из партии вышел.

Моя деятельность в партии христианских демократов заключалась в том, что я участвовал в заседаниях ЦК и своими советами помогал проводить линию этой партии. По поручению ЦК партии я иногда выступал с лекциями на собраниях членов партии христианских демократов в городах Каунас, Мариямполь, Кельме. Выступал в печати со статьями, популяризирующими отдельные мероприятия, проводимые этой партией, содержание которых сейчас не помню, но они мною писались по моей личной инициативе.

Suimtojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 13 d.

Tardymas pradėtas 10 val.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie savo politinę veiklą.

ATSAKYMAS: Mano politinė veikla tęsėsi nuo 1917 iki 1926 m.

1917 m., aktyvių Vilniaus katalikų būrelio, kuriam vadovavo agronomas STULGINSKIS, pavedimu aš kartu su kunigu ČIBIRU ir vienu lietuviu inteligentu, kurio pavardės neprisimenu, parengėme Krikščionių demokratų partijos programą⁷. Rengdami programą naudojome įvairių kitų partijų programomis.

Po to programa buvo pateikta aktyviems Vilniaus katalikų būrelio nariams apsvaistinti ir jie ją patvirtino.

1917 m. lietuvių konferencijoje, pertraukose tarp posėdžių, kieno iniciatyva neprisimenu, buvo sukvieštas visų norinčių pasitarimas ir jiems perskaityta krikščionių demokratų partijos programa. Čia pat visi norintys galėjo įstoti į šią partiją. Šiame pasitarime buvo išrinktas Krikščionių demokratų partijos Centro komitetas, kurio nariu tapau ir aš. Kitų jo narių neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kuo pasireiškė Jūsų veikla Krikščionių demokratų partijoje?

ATSAKYMAS: Nuo 1917 m. rugsėjo iki 1918 m. pabaigos ir nuo 1922 iki 1926 m. aš buvau Krikščionių demokratų partijos CK narys, o 1926 m. išstojau iš partijos.

Mano praktinė veikla krikščionių demokratų partijoje pasireiškė tuo, kad aš dalyvavau Centro komiteto posėdžiuose ir savo patarimais padėjau įgyvendinti šios partijos nuostatas. Partijos CK pavedimu skaičiau paskaitas krikščionių demokratų partijos narių susirinkimuose Kaune, Marijampolėje, Kelmėje. Rašiau straipsnius spaudai, kuriuose populiarinau kai kuriuos partijos sumanymus. Jų turinio dabar neprisimenu, tačiau rašiau juos savo iniciatyva.

⁷ Tai nebuvo galutinė LK.DP programa. Kun. Kristupas Čibiras (1888-1942) - Vilniaus krašto visuomenės veikėjas; Aleksandras Stulginskis (1885-1969) - pirmasis Lietuvos prezidentas. Vasario 16-osios nepriklausomybės akto signataras.

В 1925 году по предложению премьер министра БИСТР АС я вошел в состав кабинета министров Литвы и до апреля 1926 года занимал пост министра иностранных дел.

ВОПРОС: Расскажите о Вашем участии в конференции по выборам “Литовской Тарибы”?

ОТВЕТ: Конференция по выборам “Литовской Тарибы” была созвана в сентябре 1917 года с участием около 220 виднейших представителей литовской интеллигенции, на которую я был приглашен комиссией, в состав которой входили СМЕТОНА, ШАУЛИС и др.

Указанная конференция продолжалась пять дней. Конференция избрала состав “Литовской Тарибы”, значение которой предавалось как правительству. Руководящее ядро “Литовской Тарибы” составляли: СМЕТОНА, ШИЛИНГАС и СТАУГАЙТИС. Конференция провозгласила выход Литвы из состава Советской России и образование самостоятельного литовского государства, характер которого было поручено определить учредительному собранию литовского сейма, которое состоялось в 1920 году в гор. Каунас.

ВОПРОС: Вы выступали с речью на указанной конференции?

ОТВЕТ: На конференции я произнес одну речь, но о чем я говорил в этой речи, вспомнить затрудняюсь.

ВОПРОС: Вы были избраны в состав “Литовской Тарибы”?

ОТВЕТ: Нет.

ВОПРОС: В разработке и заключении каких договоров Вы участвовали, занимая пост министра иностранных дел Литвы?

ОТВЕТ: Пост министра иностранных дел я занимал в течении семи месяцев. За это время мною был подготовлен договор о ненападении с Советским Союзом, в разработке каких либо других договоров я не участвовал. В марте 1926 года принимал участие в заседании Лиги Наций в гор. Женеве, на котором решался вопрос о вступлении в Лигу Наций Германии.

ВОПРОС: Выше Вы показали, что в 1926 году вышли из состава партии христианских демократов. После этого Вы принимали участие в политической жизни?

ОТВЕТ: 5 апреля 1926 года ПИЕМ XI я был назначен титулярным епископом и коадьютором Вилкавишского епископа. В связи с этим назначением я вышел из партии христианских демократов и участия в политической жизни не принимал.

ВОПРОС: Известно, что Вы принимали участие в работе организации “Католическая Акция”, которая являлась политической организацией, так почему же Вы говорите, что с 1926 года не участвовали в политической работе?

1925 m. rugsėjo mėnesį, pasiūlius ministrui pirmininkui BISTRUI, taip pat Lietuvos ministrų kabineto nariu ir iki 1926 m. balandžio mėnesio užėmiau užsienio reikalų ministro postą.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie savo dalyvavimą konferencijoje, išrinkusioje Lietuvos Tarybą.

ATSAKYMAS: Lietuvių konferencija, išrinkusi Lietuvos Tarybą buvo surengta 1917 m. rugsėjo mėnesį. Joje dalyvavo apie 220 žymiausių lietuvių inteligentų. Dalyvauti joje mane pakvietė komisija, į kurios sudėtį įėjo SMETONA, ŠAULYS ir kt.

Konferencija vyko penkias dienas. Buvo išrinkta Lietuvos Taryba, turėjusi atlikti vyriausybės funkcijas. Vadovaujantį jos branduolį sudarė SMETONA, ŠILINGAS ir STAUGAITIS. Konferencija paskelbė apie Lietuvos išėjimą iš Tarybinės Rusijos sudėties ir sudarymą savarankiškos Lietuvos valstybės, kurios pobūdį buvo pavesta nustatyti Steigiamajam seimui, kuris įvyko 1920 m. Kaune.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kalbėjote šioje konferencijoje?

ATSAKYMAS: Konferencijos metu aš sakiau vieną kalbą, tačiau apie ką kalbėjau, negaliu prisiminti.

KLAUSIMAS: Ar Jūs buvote išrinktas į Lietuvos Tarybą?

ATSAKYMAS: Ne.

KLAUSIMAS: Kokias sutartis rengiant ir sudarant Jūs dalyvavote, būdamas Lietuvos užsienio reikalų ministru?

ATSAKYMAS: Užsienio reikalų ministru aš buvau septynis mėnesius. Per šį laiką aš parengiau nepuolimo sutartį su Tarybų Sąjunga; rengiant kokias nors kitas sutartis aš nedalyvavau. 1926 m. kovo mėnesį dalyvavau Tautų Lygos⁸ posėdyje Ženevoje, kuriame buvo sprendžiamas Vokietijos stojimo į Tautų Lygą klausimas.

KLAUSIMAS: Anksčiau Jūs sakėte, kad 1926 m. išstojote iš Krikščionių demokratų partijos. Ar po to dalyvavote politinėje veikloje?

ATSAKYMAS: 1926 m. balandžio 5 d. popiežius PIJUS XI mane paskyrė tituliniu vyskupu ir Vilkaviškio vyskupo koadjutorium. Dėl šio paskyrimo aš išstojau iš Krikščionių demokratų partijos ir daugiau politinėje veikloje nebedalyvavau.

KLAUSIMAS: Žinoma, kad Jūs dalyvavote Katalikų akcijos, kuri buvo politinė organizacija, veikloje. Tad kodėl Jūs teigiate, kad nuo 1926 m. nebedalyvavote politinėje veikloje?

⁸ Tautų Sąjunga (Lyga) - tarpukariu veikusi tarptautinė saugumo organizacija, įkurta Versalio taikos konferencijoje.

ОТВЕТ: В работе организации “Католическая Акция” я участвовал с 1927 по 1940 год, не занимая в ней руководящего положения. Насколько мне известно, за этот период “Католическая Акция” политической работы не проводила, а ее уставом запрещалось вхождение в “Католическую Акцию” политических партий.

Примерно в 1927 году мною на основании книги автора ЧИВАРДЕ под названием “Католическая Акция” были составлены тезисы о целях и задачах “Католической Акции”, на основании которых был разработан устав этой организации и позднее утвержден архиепископом митрополитом СКВИРЕЦКАС.

Согласно этого устава в “Католическую Акцию” входили: Союз мужчин, Союз женщин, Атейтиники, Павасариники и кажется Союз детей Ангела Хранителя, другие организации и общества в “Католическую Акцию” не входили.

“Католическая Акция” преследовала цели: религиозное и культурное воспитание, воспитание молодежи в духе преданности церкви и родине, иных целей она не преследовала.

ВОПРОС: В каких организациях Вы еще участвовали?

ОТВЕТ: Примерно в 1927 году литовским католическим Союзом молодежи “Павасариникой” я был приглашен протектором, также был избран членом Совета организации “Атейтиников”.[...] Мое участие в указанных организациях заключалась в том, что я им оказывал денежную помощь, читал лекции среди их участников и писал статьи в печать, издаваемую этими организациями, с содержанием отражающим их цели и задачи.

ВОПРОС: Имели ли Вы награды от буржуазного литовского правительства и Ватикана?

ОТВЕТ: От литовского правительства я наград не имел. В 1925 году от ПИЯ XI мною была получена медаль за участие в комиссии по подготовке к посылке представителей католиков Литвы на юбилейные церковные торжества в Рим.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ
Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Katalikų akcijos veikloje aš dalyvavau 1927-1940 m., tačiau vadovaujančių pareigų joje neturėjau. Kiek aš žinau, tuo metu Katalikų akcija politinės veiklos nevykdė, o jos nuostatai draudė politinėms partijoms dalyvauti Katalikų akcijos veikloje.

Apie 1927 m. aš pagal autoriaus ČIVARDĖ knyga „Katalikų akcija“ parengiau tezes apie Katalikų akcijos tikslus ir uždavinius; jų pagrindu buvo sudarytas šios organizacijos statutas, kurį vėliau patvirtino arkivyskupas metropolitas SKVIRECKAS.

Pagal šį statutą į Katalikų akcijos sudėtį įėjo: Vyrų sąjunga, Moterų sąjunga, Ateitininkai, Pavasarininkai ir, atrodo, Angelo Sargo vaikų sąjunga. Kitos organizacijos ir draugijos į Katalikų akciją neįėjo.

Katalikų akcijos tikslai buvo religinis ir kultūrinis ugdymas, jaunimo auklėjimas ištikimybės Bažnyčiai ir Tėvynei dvasia; kitų tikslų neturėjo.

KLAUSIMAS: Kokioms organizacijoms Jūs dar priklausėte?

ATSAKYMAS: Apie 1927 m. Lietuvos katalikiško jaunimo sąjunga Pavasarininkai pakvietė mane būti jų globėju, taip pat buvau išrinktas Ateitininkų tarybos nariu. [...] Minėtoms organizacijoms aš teikiau piniginę pagalbą, jų nariams skaičiau paskaitas, rašiau straipsnius į jų leidžiamus leidinius, atspindinčius šių organizacijų tikslus ir uždavinius.

KLAUSIMAS: Ar Jūs turėjote apdovanojimų iš buržuazinės Lietuvos vyriausybės ir Vatikano?

ATSAKYMAS: Iš buržuazinės Lietuvos vyriausybės apdovanojimų nebuvau gavęs. 1925 m. popiežius PIJUS XI apdovanojo mane medaliu už dalyvavimą komisijoje, rengusioje katalikų atstovų iš Lietuvos dalyvavimą jubiliejinių metų iškilmėse Romoje.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

арестованного РЕИНИС Мечисловас, с. Еронимаса

от 14 июня 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Вы подвергались репрессиям со стороны органов Советской власти?

ОТВЕТ: В феврале 1919 года я был взят органами Советской власти в качестве заложника и содержался под стражей в Вильнюсской, Двинской и Смоленской тюрьмах, а в июле того же года был обменен на политических заключенных, содержащихся в Каунасской тюрьме и прибыл обратно в Литву. Мотивы моего ареста мне были неизвестны, так как обвинения мне никакого не предъявлялось.

В сентябре 1944 года я был задержан органами МГБ Литовской ССР и через двое суток меня освободили. Другим репрессиям со стороны органов Советской власти я не подвергался.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Suimtojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 14 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Ar Jus kada nors buvo represavę Tarybų valdžios organai?

ATSAKYMAS: 1919 m. vasario mėn. Tarybų valdžios organai paėmė mane įkaitu ir kalino Vilniaus, Daugpilio bei Smolensko kalėjimuose. Tų pačių metų liepos mėnesį buvau iškeistas į politinius kalinius iš Kauno kalėjimo ir grįžau į Lietuvą. Arešto motyvų nežinau, nes man nebuvo pateiktas joks kaltinimas.

1944 m. rugsėjo mėn. mane buvo sulaikę LTSR MGB organai, tačiau po dviejų parų paleido. Daugiau represijų iš Tarybų valdžios organų nepatyrčiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

арестованного РЕЙНИС Мечисловас, с. Еронимаса

от 15 июня 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Известно, что Вы в течении нескольких лет вели антисоветскую работу и призывали литовский народ на борьбу с Советской властью. Вы признаете это?

ОТВЕТ: Нет, не признаю. Антисоветской работы я не вел и литовский народ на борьбу с Советской властью не призывал.

Я признаю, что во время оккупации Литовской ССР немцами, на страницах газет „Новая Литва” и „Карие”, мною было опубликовано 13-15 статей, основная часть которых была направлена против безбожного большевизма-коммунизма. Несколько статей подобного содержания я написал и до установления Советской власти в Литве, которые были помещены на страницах газеты „XX век”, издаваемой инициативной группой общества католиков Литвы.

ВОПРОС: Вы помните названия, написанных Вами и опубликованных в печати статей?

ОТВЕТ: Из написанных мною статей во время оккупации Литовской ССР немцами и опубликованных в газетах „Новая Литва” и „Карие” я помню следующие:

- 1) „Борьба с большевизмом - культурная обязанность всего мира”;
- 2) „Генерал Зима”;
- 3) „Большевики и Красный Крест”;
- 4) „В поисках нового типа”;
- 5) „Вниманию САШ”;
- 6) „Дивиденды Рузвельта”;
- 7) „Быстро учиться”.

Название других статей я не помню, а также и не помню название статей, помещенных мною на страницах газеты „XX век”, но припоминаю, что одна моя статья антибольшевистского содержания была опубликована в указанной газете в 1937 году.

Suimtojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 15 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Yra žinoma, kad Jūs keletą metų dirbote antitarybinį darbą ir raginate lietuvių tautą kovoti su Tarybų valdžia. Ar pripažįstate tai?

ATSAKYMAS: Ne, nepripažįstu. Antitarybinio darbo aš nedirbau ir lietuvių tautos kovoti su Tarybų valdžią neraginau.

Pripažįstu, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais laikraščiuose „Naujoji Lietuva“ ir „Karys“ buvo išspausdinta 13-15 mano straipsnių, kurių dauguma buvo nukreipti prieš bedievišką bolševizmą-komunizmą. Keletą panašaus turinio straipsnių aš publikavau ir iki Tarybų valdžios įkūrimo Lietuvoje laikraštyje „XX amžius“⁹, kurį leido iniciatyvinė Lietuvos katalikų draugijos grupė.

KLAUSIMAS: Ar prisimenate Jūsų parašytų ir publikuotų spaudoje straipsnių pavadinimus?

ATSAKYMAS: Iš straipsnių, kuriuos aš parašiau vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais ir kurie buvo išspausdinti laikraščiuose „Naujoji Lietuva“ ir „Karys“, prisimenu šiuos:

- 1) „Kova su bolševizmu - kultūros pareiga visam pasauliui“;
- 2) „Generolas Žiema“;
- 3) „Bolševikai ir Raudonasis kryžius“;
- 4) „Naujo tipo beieškant“;
- 5) „JAV dėmesiai“;
- 6) „Ruzvelto dividendai“;
- 7) „Spartus mokymasis“.

Kitų straipsnių pavadinimų neprisimenu, taip pat neprisimenu pavadinimų ir tų straipsnių, kurie buvo išspausdinti laikraštyje „XX amžius“, prisimenu tik, kad vienas antibolševikinio turinio mano straipsnis šiame laikraštyje buvo publikuotas 1937 metais.

⁹ 1936-1940 m. leistas katalikiškos krypties dienraštis.

ВОПРОС: Какую цель Вы преследовали написанием перечисленных Вами статей?

ОТВЕТ: Будучи враждебно настроенным против большевизма-коммунизма, я вел с ним идейную культурную борьбу.

Своими статьями я преследовал цель заострить внимание общественного мнения на необходимость борьбы с большевизмом-коммунизмом, как средство сохранить у верующих христиан веру и культуру, основанную на христианских началах и принципах частной собственности, в противовес большевистской социалистической культуре, основанной на материалистическом мировоззрении и принципах общественной собственности.

ВОПРОС: Ваши статьи “Борьба с большевизмом- культурная обязанность всего мира” и другие являются антисоветскими клеветническими, в которых явно содержится идея поражения Советского Союза. Признаете ли Вы, что своими статьями призывали к поражению Советской власти?

ОТВЕТ: Я признаю, что в некоторых своих статьях ошибочно мною употреблены отдельные выражения, не соответствующие действительности, но признать общее содержание своих статей антисоветским клеветническим я не могу, так как этой цели совершенно не преследовал. В этих допущенных мною ошибках я теперь раскаиваюсь. Мои статьи, как я уже показал выше, носили антибольшевистский характер, но призыва к борьбе с Советской властью не содержали. В своих статьях я критиковал отдельные мероприятия, проводимые органами Советской власти, идейную сторону которых я приписывал большевизму.

ВОПРОС: В каждой критике содержится хотя бы часть положительной оценки критикуемого, тогда как Ваши статьи ни содержат ни одного положительного слова о Советской власти или, как Вы выражаетесь, большевизме. Такие статьи можно писать только с заведомой целью нанести как можно большой вред Советской власти. Признаете это?

ОТВЕТ: Нет, не признаю. Полного содержания моих статей я сейчас не помню, но помню, что мною критиковались отдельные мероприятия, проводимые органами Советской власти, которые с моей оценки были отрицательными, при этом я пользовался источниками сведений, которым доверял и на основании их делал свои собственные выводы о критикуемых мероприятиях.

KLAUSIMAS: Kokį tikslą turėdamas Jūs rašėte išvardytus straipsnius?

ATSAKYMAS: Būdamas priešiška nusistatęs bolševizmo-komunizmo atžvilgiu, aš prieš jį kovojau idėjinę-kultūrinę kovą.

Savo straipsniais aš siekiau atkreipti visuomenės dėmesį į kovos prieš bolševizmą-komunizmą būtinybę, norint išsaugoti tikinčiųjų krikščionių tikėjimą ir kultūrą pagrįstą krikščioniškomis vertybėmis ir privačios nuosavybės principais, kaip atsvarą bolševikinei socialistinei kultūrai, pagrįstai materialistine pasaulėžiūra ir visuomeninės nuosavybės principu.

KLAUSIMAS: Jūsų straipsniai „Kova su bolševizmu - kultūros pareiga visam pasauliui“ ir kiti yra antitarybinio šmeižikiško pobūdžio, juose aiškiai išreikšta Tarybų Sąjungos žlugimo idėja. Ar Jūs pripažįstate, kad savo straipsniais Jūs raginate siekti Tarybų Sąjungos pralaimėjimo?

ATSAKYMAS: Aš prisipažįstu, kad kai kuriuose savo straipsniuose neteisingai vartojau kai kurias sąvokas, neatitinkančias tikrovės, tačiau pripažinti, kad bendras mano straipsnių turinys buvo antitarybinio šmeižikiško pobūdžio, negaliu, nes tokio tikslo visiškai neturėjau. Dėl šių savo klaidų dabar gailiuosi. Mano straipsniai, kaip sakiau, buvo antibolševikinio pobūdžio, tačiau raginimo kovoti prieš Tarybų valdžią juose nebuvo. Savo straipsniuose aš kritikavau kai kurias Tarybų valdžios organų priemones, kurių idėjinis pobūdis buvo susijęs su bolševizmu.

KLAUSIMAS: Kiekviena kritika nors dalį kritikuojamo objekto vertina teigiamai, tuo tarpu Jūsų straipsniuose nėra nė vieno teigiamo žodžio apie Tarybų valdžią ar, kaip Jūs sakote, bolševizmą. Tokius straipsnius galima rašyti tik turint išankstinį tikslą kuo labiau pakenkti Tarybų valdžiai. Ar pripažįstate tai?

ATSAKYMAS: Ne, nepripažįstu. Visiškai savo straipsnių turinio dabar neprisimenu, tačiau prisimenu, kad kritikavau atskirus Tarybų valdžios organų veiksmus, kuriuos aš vertinau neigiamai. Tai darydamas aš naudojausi duomenų šaltiniais, kuriais pasitikėjau ir jų pagrindu dariau savo išvadas apie kritikuojamas priemones.

ВОПРОС: Ваши статьи с антибольшевистским содержанием соответствуют Вашим взглядам и убеждениям?

ОТВЕТ: Все, что мною было написано соответствует моим взглядам и убеждениям за исключением отдельных выражений, ошибочно мною употребленных, о чем я показал выше.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar Jūsų antibolševikinio turinio straipsniai atitinka Jūsų pažiūras ir įsitikinimus?

ATSAKYMAS: Viskas, ką aš esu parašęs, atitinka mano pažiūras ir įsitikinimus, išskyrus kai kurias mano neteisingai pavartotas sąvokas, kaip jau minėjau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

арестованного РЕЙНИС Мечисловас, с. Еронимаса

от 16 июня 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Из каких побуждений Вы выступали в прессе со статьями антисоветского содержания или, как Вы их расцениваете, антибольшевистскими-антикоммунистическими?

ОТВЕТ: Мое выступление в прессе с статьями, направленными против большевизма, было вполне сознательным, как человека, настроенного против большевистской идеологии и его мировоззрения. Мой переход на позиции, враждебные большевизму, следует считать с 1919 года, и с этого времени мое враждебное отношение к большевизму постепенно нарастало и особенно усилилось в 1940-1941 году. На формирование моих антибольшевистских настроений решающее влияние оказали следующие факты.

В начале 1919 года, когда в Литве была установлена Советская власть, в связи с этим сразу же был поставлен вопрос о запрещении преподавания религии в школах. Я был против этого мероприятия Советской власти. В феврале 1919 года мною в зале при костеле Св. Николая была прочитана лекция на тему школа и религия, в которой я стремился доказать, что преподавание религии в школах для детей верующих необходимо сохранить и в условиях существования Советской власти в Литве. Хотя в своей лекции я не допускал антисоветских и антибольшевистских выпадов, однако она была на страницах газеты „Дела просвещения” расценена как контрреволюционная.

16 февраля 1919 года, в день годовщины праздника так называемого „день независимости Литвы”, в гор. Вильнюс было созвано торжественное заседание, на котором в числе других и я выступил с речью. Содержание своей речи сейчас не помню, но вероятно она была произнесена на тему образования самостоятельного независимого литовского государства. После этого торжественного заседания представители органов Советской власти произвели проверку документов у наиболее активных участников заседания, в том числе и у меня, а 22 февраля 1919 года я был арестован и заключен под стражу сначала в Вильнюсскую, а затем в Двинскую и Смоленскую тюрьмы и только в июне 1919 года обменен на политзаключенных, содержащихся в Каунасской тюрьме.

Suimtojo Mečislovo REINIO. Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 16 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Kas Jus paskatino rašyti antitarybinio ar, kaip Jūs vadinate, antibolševikinio-antikomunistinio turinio straipsnius?

ATSAKYMAS: Prieš bolševizmą nukreiptus straipsnius spaudoje aš rašiau visiškai sąmoningai, kaip žmogus, nepritariantis bolševikinei ideologijai ir pasaulėžiūrai. Mano priešiškus bolševizmui prasidėjo 1919 m., ir nuo tada nuolat didėjo ir ypač sustiprėjo 1940-1941 m. Mano antibolševikinių nuostatų susiformavimui įtaką darė šie faktai.

1919 m. pradžioje, kai Lietuvoje buvo įkurta Tarybų valdžia, iškart buvo iškeltas klausimas dėl religijos mokymo mokyklose uždraudimo. Aš nepritariau šiai Tarybų valdžios priemonei. 1919 m. vasario mėnesį Šv. Mikalojaus bažnyčios [parapijos] salėje Vilniuje aš perskaičiau paskaitą tema „Mokykla ir religija“, kur bandžiau įrodyti, kad religijos mokymą tikinčiųjų vaikams mokykloje reikia išsaugoti ir Tarybų valdžios egzistavimo Lietuvoje sąlygomis. Nors paskaitoje aš nepadariau antitarybinių ar antibolševikinių išpuolių, tačiau tuo metuėjusiam laikraštyje „Švietimo reikalai“ ji buvo įvertinta kaip kontrrevoliucinė.

1919 m. vasario 16 d., Lietuvos nepriklausomybės dienos metinių proga, Vilniuje buvo suorganizuotas iškilmingas posėdis, kuriame, be kitų, aš sakiau kalbą. Savo kalbos turinio dabar neprisimenu, tačiau tikriausiai ji buvo savarankiškos nepriklausomos Lietuvos valstybės susikūrimo tema. Po šio iškilmingo posėdžio Tarybų valdžios organų atstovai patikrino aktyviausių posėdžio dalyvių dokumentus, tai pat ir mano, o 1919 m. vasario 22 d. aš buvau suimtas ir įkalintas iš pradžių Vilniaus, vėliau Daugpilio ir Smolensko kalėjimuose, ir tik 1919 m. birželio mėnesį buvau iškeistas į politinius kalinius iš Kauno kalėjimo.

Хотя мне обвинение в совершении контрреволюционных преступлений предъявлено не было и я содержался под стражей в качестве заложника, но я полагаю, что прочитанная мною выше указанная лекция и произнесенная речь в “день независимости Литвы”, явились мотивом к моему аресту, что я расценивал как несправедливое действие по отношению меня со стороны органов Советской власти.

Позднее стало появляться значительное количество литературы, в литовской печати и печати других государств статьи в отрицательных красках описывающие Советскую действительность. Из литературы и сообщений газет было так же видно, что в Советском Союзе применяется, якобы, гонение на религию. Антибольшевистской литературы мною было прочитано достаточно и это так же оказало влияние на формирование моих антибольшевистских позиций.

До 1940 года мною было написано несколько статей антибольшевистского характера. Как вспоминаю, одну из таких статей я написал в 1937 году, она была помещена в газете „Утро” или „XX век”, точно не помню. Несколько антибольшевистских выражений я допустил в написанной мною в 1939 году книге „Проблема расизма”.

В 1940 году на территорию Литвы вступили Советские войска, что мною расценивалось как оккупация и нарушение договора о ненападении, заключенного между Литвой и Советским Союзом, в подготовке которого я участвовал лично в 1925 году. Сам факт установления Советской власти в Литве и ее вхождение в состав Советского Союза для меня был не ясным и остается не ясным до настоящего времени, поскольку мне совершенно не известна процедура внесения предложений о вхождении Литвы в состав Советского Союза, а так же и процедура голосования.

С установлением в 1940 году Советской власти в Литве права католической церкви были значительно сужены, распущена организация „Католическая Акция”, закрыта католическая печать. В 1940 году органы Советской власти конфисковали почти все мои личные сбережения, чем был нарушен один из параграфов Советской конституции. Из бюджета Народного Комиссариата просвещения Литовской ССР на 1941 год было выделено на антирелигиозную пропаганду свыше 16 миллионов рублей, о чем было опубликовано в Вильнюсской ежедневной газете, названия которой не помню.

В 1941 году из Литовской ССР была вывезена значительная часть литовцев, в том числе и восемь моих родственников. Политические цели этих вывозов мне были не известны, но я расценивал их как нарушение Советской конституции и как действия направленные к уничтожению литовской нации.

Nors aš nebuvau apkaltintas įvykdęs kontrrevoliucinius nusikaltimus ir kalėjime buvau laikomas kaip įkaitas, tačiau manau, jog suėmimo motyvas buvo minėta paskaita ir kalba Lietuvos nepriklausomybės metinių dieną, ir tai vertinau kaip neteisėtą Tarybų valdžios organų veiksmą mano atžvilgiu.

Vėliau pradėta leisti daug literatūros, Lietuvos ir kitų valstybių spaudoje pasirodė straipsnių, kur tarybinė tikrovė buvo vaizduojama neigiamomis spalvomis. Iš literatūros ir pranešimų spaudoje buvo taip pat matyti, kad Tarybų Sąjungoje esą persekiojama religija. Antibolševikinės literatūros aš perskaičiau gana daug ir tai taip pat darė įtaką susiformuoti mano antibolševikinėms pažiūroms.

Iki 1940 m. aš parašiau keletą antibolševikinio pobūdžio straipsnių. Kiek prisimenu, vieną iš tokių straipsnių aš parašiau 1937 m., jis buvo išspausdintas laikraštyje „Rytas“¹⁰ arba „XX amžius“, tiksliai neprisimenu. Keletas antibolševikinių pasisakymų buvo ir 1939 m. išleistoje mano knygoje „Rasizmo problema“.

1940 m. į Lietuvos teritoriją įžengė Tarybinė kariuomenė; tai aš vertinau kaip Lietuvos okupaciją ir nepuolimo sutarties, kurią Lietuva buvo sudariusi su Tarybų Sąjunga ir kurią parengiant aš pats dalyvavau, sulaužymą. Pats Tarybų valdžios įvedimo Lietuvoje ir jos įstojimo į Tarybų Sąjungą faktas man buvo neaiškus ir lieka neaiškus iki šiol, nes aš visiškai nieko nežinau apie pasiūlymo Lietuvai stoti į Tarybų Sąjungą pateikimo ir paties balsavimo procedūrą.

1940 m. ikūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, katalikų bažnyčios teisės buvo žymiai susiaurintos, uždrausta Katalikų akcijos veikla, katalikiška spauda. Taip pat 1940 m. Tarybų valdžios organai konfiskavo beveik visas mano asmenines santaupas, taip pažeisdami vieną iš Tarybinės konstitucijos straipsnių. Iš Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariato biudžeto anti-religinei propagandai 1941 metais buvo skirta 16 milijonų rublių, apie tai buvo paskelbta viename iš Vilniaus dienraščių, kurio pavadinimo dabar neprisimenu.

1941 m. iš Lietuvos TSR buvo išvežta didelė dalis lietuvių, tarp jų ir aštuoni mano giminaičiai. Šio išvežimo politiniai tikslai aš nežinojau, tačiau vertinau tai kaip Tarybinės konstitucijos pažeidimą ir siekimą sunaikinti lietuvių tautą.

¹⁰ 1923-1936 m. leistas LKDP aplinkos dienraštis.

Вот в основном те мотивы, которые усиливали мои враждебные позиции по отношению к большевизму.

ВОПРОС: Из Литовской ССР были вывезены не просто литовцы, а антисоветские элементы и их пособники.

ОТВЕТ: Об этом мне не известно.

ВОПРОС: Почему Вы наибольшее количество антисоветских-антибольшевистских статей написали во время оккупации Литовской ССР немцами?

ОТВЕТ: Советская конституция предоставляет права свободы совести, слова и печати. Я воспользовался этим правом и во время оккупации Литовской ССР немцами выступал в литовской прессе со статьями антибольшевистского содержания, в которых критиковал отдельные мероприятия, проводимые Советской властью, а идейную сторону их приписывал большевизму. Я считал, что в указанное время была предоставлена возможность выступить с подобными статьями.

ВОПРОС: Советская конституция всякие действия, направленные на подрыв и ослабление Советской власти, расценивает как преступления и карает за это. Ваши статьи, помещенные в немецкой оккупационной прессе так же были направлены к подрыву и ослаблению Советской власти и способствовали немецким оккупантам вести борьбу с Советской властью. Следовательно, Вы права, предоставляемые Советской конституцией, использовали против Советской власти и тем самым нарушали Советскую конституцию. Вы признаете это?

ОТВЕТ: Нет, я этого не признаю.

ВОПРОС: Признаете ли Вы, что своими статьями поддерживали поход Гитлеровской Германии и ее сателитов против сил демократии и в частности Советского Союза?

ОТВЕТ: Своими статьями я вел только идейную борьбу с большевизмом и его идеологией, а цели поддержки похода Гитлеровской Германии против сил демократии и Советского Союза я не преследовал.

ВОПРОС: Почему Вы, как советский гражданин, ничего не сделали к достижению общей цели победы над гитлеровской Германией, а наоборот пропагандировали идею поражения Советского Союза?

Štai svarbiausi motyvai, kurie stiprino mano priešišumą bolševizmo atžvilgiu.

KLAUSIMAS: Iš Lietuvos buvo išvežti ne paprasti lietuviai, o antitarybiniai elementai ir jų talkininkai.

ATSAKYMAS: Aš to nežinau.

KLAUSIMAS: Kodėl daugumą antitarybinių-antibolševikinių straipsnių Jūs parašėte vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais?

ATSAKYMAS: Tarybinė konstitucija užtikrina sąžinės, žodžio ir spaudos laisvę. Aš šia teise pasinaudojau ir vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais paskelbiau lietuvių spaudoje keletą antibolševikinio turinio straipsnių, kuriuose kritikavau kai kurias Tarybų valdžios priemones, kurios idėjiškai buvo susijusios su bolševizmu. Aš maniau, kad tuo metu buvo galimybė rašyti tokius straipsnius.

KLAUSIMAS: Tarybinė konstitucija visus veiksmus, kuriais siekiama pakirsti ir susilpninti Tarybų valdžią, vertina kaip nusikaltimą ir už tai baudžia. Jūsų straipsniai, spaudinti vokiečių okupacinėje spaudoje taip pat buvo skirti susilpninti Tarybų valdžią ir padėjo okupantams vokiečiams kovoti prieš Tarybų valdžią. Vadinasi. Jūs Tarybinės konstitucijos teikiamas teises panaudojote prieš Tarybų valdžią ir taip ją pažeidėte. Ar tai pripažįstate?

ATSAKYMAS: Ne, aš to nepripažįstu.

KLAUSIMAS: Ar prisipažįstate, kad savo straipsniais palaikėte Hitlerio Vokietijos ir jos satelitų žygį prieš demokratijos jėgas ir konkrečiai prieš Tarybų Sąjungą?

ATSAKYMAS: Savo straipsniais aš tik kovojau idėjinę kovą prieš bolševizmo ideologiją ir neturėjau tikslo palaikyti Hitlerio Vokietijos žygį prieš demokratijos jėgas ir prieš Tarybų Sąjungą.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs, būdamas tarybinis pilietis, niekuo neprisidėjote prie pergalės prieš Hitlerio Vokietiją, bet, priešingai, propagavote Tarybų Sąjungos pralaimėjimo idėją?

ОТВЕТ: Способствовать чем либо в достижении победы над гитлеровской Германией является вопросом политическим и как таковой не входил в сферу моей деятельности религиозно нравственной или культурно просветительной.

Вопрос моего гражданства мне не ясен, так как на протяжении 19 лет моего проживания в гор. Вильнюс, 13 раз менялась государственная власть.

ВОПРОС: Признаете ли Вы, что идейная борьба с большевизмом и его идеологией есть борьба политическая?

ОТВЕТ: В моем понятии этот вопрос не политический, а вопрос мировоззрения.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР ^ ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Koks nors prisidėjimas prie pergalės prieš Hitlerio Vokietiją- politinis klausimas ir dėl to nepriklauso religinės-moralinės ar kultūrinės-šviečiamosios veiklos sferai, kuri man pridera.

Mano pilietybės klausimas man taip pat neaiškus, nes per 19 gyvenimo Vilniuje metų 13 kartų keitėsi valstybės valdžia.

KLAUSIMAS: Ar pripažįstate, kad idėjinė kova prieš bolševizmą ir jo ideologiją yra politinė kova?

ATSAKYMAS: Mano supratimu, tai ne politinis, o pasaulėžiūros klausimas.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

“УТВЕРЖДАЮ”

Зам. министра госбезопасности ЛССР
Полковник ЛИТКЕНС

25 июня 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о предъявлении обвинения)

25 июня 1947 года

гор. Вильнюс

Я, зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР, ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев следственный материал по делу № 10723 и приняв во внимание, что РЕЙНИС Мечисловас сын Еронимаса достаточно изобличается в том, что он с установлением в 1940 году Советской власти в Литве использовал церковь в целях активизации борьбы с Советской властью. Лично выступал в костеле с антисоветскими проповедями.

Во время немецкой оккупации Литовской ССР систематически выступал в официальной оккупационной прессе с антисоветскими статьями, в которых призывал к борьбе против Советского Союза и восхвалял немецких оккупантов.

Совместно с другими епископами активно пропагандировал среди литовского народа идею отторжения Литвы от Советского Союза.

После изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР произносил в костеле антисоветские проповеди. Сдерживал переход значительной части руководящего и рядового духовенства на лояльные позиции по отношению к Советской власти. Руководимая им курия снабжала документами участников бандформирований.

ПОСТАНОВИЛ:

Руководствуясь ст. ст. 128 и 129 УПК РСФСР, привлечь РЕЙНИС А Мечиславаса сына Еронимаса в качестве обвиняемого по ст. ст. 17-58-1а 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР, о чем объявить обвиняемому под расписку в настоящем постановлении.

Копию постановления в порядке ст. 146 УПК РСФСР направить прокурору и в отдел “А” МГБ Литовской ССР.

Зам. нач. 3-го отделения 1-ого Следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

„TVIRTINU“
LTSR valstybės saugumo ministro pav.
pulkininkas LITKENSAS

1947 m. birželio 25 d.

N U T A R I M A S
(dėl kaltinimo pareiškimo)

1947 m. birželio 25 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs bylos Nr. 10723 tardymo medžiagą ir atsižvelgdamas į tai, kad yra pakankamai įrodymų, jog Mečislovas REINYS, Jeronimo s., nuo 1940 m., kai buvo įkurta Lietuvoje Tarybų valdžia, panaudojo bažnyčią kovos prieš Tarybų valdžią aktyvinimui. Pats asmeniškai sakė bažnyčioje antitarybinio turinio pamokslus.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais sistemingai rašė oficialiai okupacinei spaudai antitarybinius straipsnius, kuriuose kvietė į kovą prieš Tarybų Sąjungą ir liaupsino okupantus vokiečius.

Drauge su kitais vyskupais aktyviai propagavo Lietuvos liaudžiai Lietuvos atskyrimo nuo Tarybų Sąjungos idėją.

Okupantus vokiečius išvijus iš Lietuvos TSR, bažnyčiose sakė antitarybinius pamokslus. Trukdė didelei daliai eilinių ir vadovaujančių dvasininkų tapti lojaliems Tarybų valdžios atžvilgiu. Jo vadovaujama kurija ap rūpindavo banditų formuočių dalyvius dokumentais.

NUTARIAU:

Pagal RTFSR BPK 128 ir 129 str. pareikšti REINIUI Mečislovui, Jeronimo s., kaltinimus pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 str., tai paskelbti kaltinamajam ir paimiti iš jo parašą.

Pagal RTFSR BPK 146 str. nutarimo kopiją pasiųsti prokurorui ir Lietuvos TSR MGB „A“ skyriui.

LTSR MGB tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio
virš. pav.vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 25 июня 1947 года
Допрос начат в 14 часов
Допрос окончен в 18 часов

ВОПРОС: Вам предъявлено обвинение по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР в том, что Вы с установлением в 1940 году Советской власти в Литве использовали церковь в целях активизации борьбы с Советской властью. Лично выступали в костеле с антисоветскими проповедями.

Во время немецкой оккупации Литовской ССР систематически выступали в официальной оккупационной прессе с антисоветскими статьями, в которых призывали к борьбе против Советского Союза и восхваляли немецких оккупантов.

Совместно с другими епископами активно пропагандировали среди литовского народа идею отторжения Литвы от Советского Союза.

После изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР произносили в костеле антисоветские проповеди. Сдерживали переход значительной части руководящего и рядового духовенства на лояльные позиции по отношению к Советской власти. Руководимая Вами курия снабжала документами участников бандформирований.

Признаете Вы себя виновным в предъявленном Вам обвинении?

ОТВЕТ: Предъявленное мне обвинение по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР мне понятно.

В предъявленном мне обвинении виновным себя признаю только в том, что будучи враждебно настроенным против большевизма вел с ним идейную культурную борьбу и с этой целью выступал в прессе со статьями антибольшевистского характера, допуская в них критику отдельных мероприятий, проводимых Советской властью, которые с моей оценки были отрицательными и идейную сторону их я приписывал большевизму. Наибольшее количество таких статей мною было написано во время оккупации Литовской ССР немцами.

Все статьи мною писались вполне сознательно и по своей личной инициативе, согласно моим взглядам и убеждениям, но я признаю, что в некоторых своих статьях ошибочно употреблял отдельные выражения не соответствующие действительности и я в этих допущенных мною ошибках сейчас раскаиваюсь.

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 25 d.

Tardymas pradėtas 14 val.

Tardymas baigtas 18 val.

KLAUSIMAS: Pagal RTFSR BK 17-58-lą, 58-10 2 d. ir 58-11 str. Jūs kaltinamas tuo, kad nuo 1940 m. įkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje Jūs panaudojote bažnyčią kovos prieš Tarybų valdžią aktyvinimui. Pats asmeniškai sakėte bažnyčioje antitarybinio turinio pamokslus.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais sistemingai rašėte oficialiai okupacinei spaudai antitarybinius straipsnius, kuriuose kvietėte į kovą prieš Tarybų Sąjungą ir liaupsinote okupantus vokiečius.

Drauge su kitais vyskupais aktyviai propagavote Lietuvos liaudžiai Lietuvos atskyrimo nuo Tarybų Sąjungos idėją

Okupantus vokiečius išvijus iš Lietuvos TSR bažnyčiose sakėte antitarybinius pamokslus. Trukdėte didelei daliai eilinių ir vadovujančių dvasininkų tapti lojaliems Tarybų valdžios atžvilgiu. Jūsų vadovaujama kurija aprūpindavo banditų formuočių dalyvius dokumentais.

Ar prisipažįstate kaltas dėl pareikšto Jums kaltinimo?

ATSAKYMAS: Man pareikštas kaltinimas pagal RTFSR BK 17-58-lą 58-10 2 d. ir 58-11 str. yra aiškūs.

Dėl pareikšto kaltinimo pripažįstu savo kaltę tik dėl to, kad būdamas priešiška nusiteikęs bolševizmo atžvilgiu, kovojau prieš jį idėjinę kultūrinę kovą ir tuo tikslu rašiau spaudai antibolševikinio pobūdžio straipsnius, juose kritikavau kai kurias Tarybų valdžios priemones, kurias vertinau neigiamai dėl jų bolševikinės idėjinės kilmės. Daugiausia tokių straipsnių aš parašiau vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais.

Visus straipsnius rašiau visiškai sąmoningai savo paties iniciatyva ir pagal savo pažiūras bei įsitikinimus, tačiau pripažįstu, kad kai kuriuose savo straipsniuose neteisingai vartoju tikrovės neatitinkančias sąvokas. Dėl šių savo padarytų klaidų dabar gailiuosi.

Более подробные показания по вопросу моего выступления в прессе со статьями антибольшевистского характера я уже дал на предыдущих допросах и эти свои показания сейчас подтверждаю.

ВОПРОС: Признаете ли Вы себя виновным в том, что произносили в костеле проповеди с антисоветским содержанием?

ОТВЕТ: Я припоминаю, что во время оккупации Литовской ССР немцами в двух или трех мною произнесенных проповедях в гор. Вильнюс затрагивал вопросы, связанные с вывозами органами Советской власти отдельной части литовцев в отдаленные районы Советского Союза и антирелигиозной пропаганды, проводимой большевиками.

По вопросу вывозов я указывал как на несправедливый акт со стороны органов Советской власти по отношению к литовскому народу и призывал молиться за вывезенных. По вопросу проводимой большевиками антирелигиозной пропаганды я указывал на факт, который был опубликован в одной из газет в начале 1941 года о том, что из бюджета Народного Комиссариата Просвещения Литовской ССР на 1941 год на антирелигиозную пропаганду выделялось свыше 16 миллионов рублей. Я в проповеди указал на этот факт как несправедливость по отношению к верующим, поскольку средства бюджета складываются и с налогов с верующих.

Я признаю, что в своих проповедях допускал выражения, направленные против материалистического мировоззрения большевизма.

ВОПРОС: В конспекте одной, изъятый у Вас, проповеди, Вашей рукой написано: „немецкий воин помогает литовскому воину изгнать большевиков-коммунистов“. В связи с чем Вы употребляли в своих проповедях подобные выражения и как их следует понимать?

ОТВЕТ: Большевизм с его материалистическим мировоззрением и из этого вытекающими последствиями, его антирелигиозной пропагандой я рассматривал как неприемлимый для литовского верующего народа, поэтому говорил об устранении большевизма и в этом смысле употребил выражение в своей проповеди [...].

ВОПРОС: Произносилось ли Вами антисоветские проповеди после изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР?

ОТВЕТ: В своих проповедях после изгнания немцев из Литовской ССР я допускал выступления против материалистического учения, но при этом каких либо антибольшевистских и антисоветских выражений не допускал.

Smulkiau apie savo antibolševikinius straipsnius spaudoje pasakojau ankstesnių apklausų metu ir šiuos parodymus dabar patvirtinu.

KLAUSIMAS: Ar pripažįstate kaltas dėl to, kad bažnyčioje sakėte antitarybinio turinio pamokslus?

ATSAKYMAS: Prisimenu, kad vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais, dviejuose ar trijuose Vilniuje sakytuose pamoksluose kalbėjau apie tai, kad Tarybų valdžios organai išvežė dalį lietuvių į tolimuosius Tarybų Sąjungos rajonus, ir apie bolševikų vykdytą antireliginę propagandą.

Apie išvežimus aš kalbėjau kaip apie neteisingą Tarybų valdžios organų aktą lietuvių tautos atžvilgiu ir kviečiau melstis už išvežtuosius. Dėl bolševikų vykdytos antireliginės propagandos aš minėjau faktą apie kurį buvo skelbta 1941 m. pradžioje viename iš laikraščių, kad iš Lietuvos TSR švietimo liaudies komisariato biudžeto 1941 metams skirta daugiau kaip 16 milijonų rublių antireliginei propagandai. Pamoksle įvertinau šį faktą kaip neteisybę tikinčiųjų atžvilgiu, nes biudžeto lėšas sudaro ir tikinčiųjų mokesčiai.

Pripažįstu, kad savo pamoksluose kalbėjau prieš materialistinę bolševizmo pasaulėžiūrą.

KLAUSIMAS: Vieno iš Jūsų konfiskuoto pamokslo konspekte Jūsų ranka parašyta: „vokiečių karys padeda lietuvių kariui vyti bolševikus-komunistus“. Kodėl Jūs vartojote savo pamoksluose tokias sąvokas ir kaip jas reikia suprasti?

ATSAKYMAS: Bolševizmas su savo materialistine pasaulėžiūra ir jos pasekmėmis, su savo antireligine propaganda, mano manymu, buvo nepriimtinas tikinčiai lietuvių tautai, dėl to aš ir kalbėjau apie bolševikų pašalinimą ir šia prasme savo pamoksle pavartoju minėtą sąvoką.

KLAUSIMAS: Ar sakėte antitarybinius pamokslus išvijus okupantus vokiečius iš Lietuvos TSR?

ATSAKYMAS: Pamoksluose, sakytuose išvijus vokiečius iš Lietuvos TSR, aš pasisakydavau prieš materialistinį mokymą tačiau jokių antibolševikinių ar antitarybinių sąvokų nevarčiau.

8-го июня 1947 года в кафедральном костеле гор. Вильнюс я выступил с проповедью по поводу имени ПИЯ XII, в которой между прочим отрицательно высказался против лиц, пытающихся подорвать авторитет Папы Римского. Это мое выступление было вызвано статьей, помещенной в газете „Советская Литва” под заголовком „Ватикан - очаг международной реакции”, к содержанию которой я отнесся отрицательно.

ВОПРОС: Признаете ли Вы себя виновным в том, что сдерживали переход значительной части руководящего и рядового духовенства на лояльные позиции по отношению к Советской власти и что руководимая Вами курия снабжала документами участников бандформирований?

ОТВЕТ: Нет, не признаю, так как мною ничего подобного не делалось.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

1947 m. birželio 8 d. Vilniaus katedroje aš pasakiau pamokslą popiežiaus PIJAUS XII vardo dienos proga; jame, be kita ko, taip pat neigiamai kalbėjau apie asmenis, bandančius griauti popiežiaus autoritetą. Tokią kalbą paskatino straipsnis, išspausdintas laikraštyje „Sovetskaja Litva“ ir pavadintas „Vatikanas - tarptautinės reakcijos židinys“⁴⁴, kurio turinys man nepatiko.

KLAUSIMAS: Ar prisipažįstate kaltas dėl to, kad trukdėte didelei daliai eilinių ir vadovujančių dvasininkų būti lojaliems Tarybų valdžios atžvilgiu ir kad Jūsų vadovaujama kurija aprūpindavo banditų formučių dalyvius dokumentais?

ATSAKYMAS: Ne, neprisipažįstu, nes aš nieko panašaus nedariau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 24 июня 1947 года

Допрос начат в 14 часов
Допрос окончен в 18 часов

ВОПРОС: Когда Вы в последний раз встречались с епископом Тельшайской епархии БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: С епископом БОРИСЯВИЧУС я последний раз встречался 24-26 декабря 1945 года в гор. Вильнюс, в моей квартире.

ВОПРОС: При каких обстоятельствах состоялась Ваша встреча с БОРИСЯВИЧУС?

ОТВЕТ: 18 декабря 1945 года БОРИСЯВИЧУС был задержан МГБ Литовской ССР и по истечении шести дней, т. е. 24 декабря, его из под стражи освободили. После освобождения БОРИСЯВИЧУС посетил мою квартиру и пробыл у меня до 26 декабря.

ВОПРОС: Приведите содержание Ваших разговоров с БОРИСЯВИЧУС во время этой встречи.

ОТВЕТ: Мы с БОРИСЯВИЧУС вели разговор по вопросу выпуска обращения к участникам националистического подполья, чтобы склонить их к легализации, поскольку по этому вопросу БОРИСЯВИЧУС имел разговор с уполномоченным по делам религиозных культов ГАЙЛЯВИЧУС.

Затем БОРИСЯВИЧУС мне рассказал, что при задержании его органами Госбезопасности ему вменялось в вину, что он во время оккупации Литовской ССР немцами выпустил пасторское послание антисоветского содержания и что после изгнания немцев из Литвы он поддерживал связь с представителями националистического подполья и оказывал им материальную помощь.

БОРИСЯВИЧУС сказал, что он дал письменное обязательство органам Госбезопасности предоставить характеристики на епископов.

ВОПРОС: Как Вы реагировали на сообщение БОРИСЯВИЧУС по вопросу дачи им письменного обязательства органам Госбезопасности?

Suimtojo Mečislavo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. birželio 24 d.

Tardymas pradėtas 14 val.

Tardymas baigtas 18 val.

KLAUSIMAS: Kada paskutinį kartą Jūs buvote susitikęs su Telšių vyskupijos vyskupu BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: Su vyskupu BORISEVIČIUMI paskutinį kartą buvau susitikęs 1945 m. gruodžio 24-26 d. savo bute Vilniuje.

KLAUSIMAS: Kokiomis aplinkybėmis įvyko Jūsų susitikimas su BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: 1945 m. gruodžio 18 d. Borisevičių suėmė Lietuvos TSR valstybės saugumo ministerija, o po šešių dienų, t. y. gruodžio 24 d., paleido. Išėjęs į laisvę BORISEVIČIUS aplankė mane ir išbuvo iki gruodžio 26 d.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie Jūsų pokalbių su BORISEVIČIUMI turinį?

ATSAKYMAS: Mes su BORISEVIČIUMI aptarėme galimybę išleisti kreipimąsi į nacionalistinio pogrindžio dalyvius, raginantį juos legalizuotis, nes su BORISEVIČIUMI apie tai buvo kalbėjęs religinių kultūrų reikalų įgaliotinis GAILEVIČIUS.

Paskui BORISEVIČIUS man papasakojo, kad jam. suimtam Valstybės saugumo organų, buvo bandoma inkriminuoti tai, kad jis vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais parašęs antitarybinio turinio ganytojišką laišką o vokiečius išvijus iš Lietuvos palaikęs ryšius su nacionalistinio pogrindžio atstovais ir teikęs jiems materialinę pagalbą.

BORISEVIČIUS pasakė, kad jis davė raštišką įsipareigojimą Valstybės saugumo organams pateikti vyskupų charakteristikas.

KLAUSIMAS: Kaip Jūs reagavote į BORISEVIČIAUS teiginį apie jo raštišką įsipareigojimą Valstybės saugumo organams?

ОТВЕТ: Я отрицательно высказался по поводу дачи БОРИСЯВИЧУС письменного обязательства органам Госбезопасности, так как полагал, что это обязательство может ограничиться не единичным случаем предоставления характеристик на епископов Литвы, а перейти в постоянно действующую связь, т. е. в такую форму, которая не вяжется с совестью и саном епископа.

ВОПРОС: Что ответил БОРИСЯВИЧУС на Ваше высказывание?

ОТВЕТ: БОРИСЯВИЧУС и сам не предоставлял себе ясно во что может вылиться его сотрудничество с органами Госбезопасности, поэтому он ничего определенного на мое замечание не сказал. Но поскольку он дал обещание составить характеристики на епископов, то я ему предложил ознакомиться с документом, что я, РЕИНИС, подразумеваю под лояльностью по отношению к Советской власти, который был составлен майром ТОДЕСАС, когда я в сентябре 1944 года был задержан МГБ Литовской ССР. С указанным документом я был согласен и копию его снял для себя.

Знакомя БОРИСЯВИЧУС с этим документом я преследовал цель, чтобы епископы и вообще духовенство должно по отношению к Советской власти придерживаться той линии, которая была определена в названном документе. Я рекомендовал БОРИСЯВИЧУС при написании характеристики на меня использовать указанный документ.

ВОПРОС: Вы рекомендовали БОРИСЯВИЧУС, какого содержания он должен составить характеристики на епископов Литвы для органов Госбезопасности?

ОТВЕТ: Нет, не рекомендовал.

ВОПРОС: Что Вам рассказывал БОРИСЯВИЧУС о своей связи с националистическим подпольем и оказании материальной помощи этому подполью?

ОТВЕТ: Насколько помню, БОРИСЯВИЧУС говорил, что он имел встречу или с представителями подполья или с их посредниками, во время которой затрагивался вопрос об оказании материальной помощи подполью. БОРИСЯВИЧУС, якобы, согласился оказывать материальную помощь подполью, насколько это не будет расходиться с его совестью и правом.

ATSAKYMAS: Aš dėl BORISEVIČIAUS raštiško įsipareigojimo Valstybės saugumo organams ragavau neigiamai, nes maniau, jog šis įsipareigojimas gali neapsiriboti vienkartinio Lietuvos vyskupų charakteristikų pateikimu, bet tapti nuolatiniu ryšiu, t. y. tokia forma, kuri nesuderinama su vyskupo sąžine ir padėtimi.

KLAUSIMAS: Ką dėl Jūsų nuomonės atsakė BORISEVIČIUS?

ATSAKYMAS: BORISEVIČIUS ir pats neįsivaizdavo, kokią formą gali įgyti jo bendradarbiavimas su Valstybės saugumo organais, todėl į mano pastabą nieko konkrečiai neatsakė. Tačiau kadangi jis buvo pažadėjęs parašyti vyskupų charakteristikas, aš jam pasiūliau susipažinti su dokumentu, kuriame buvo užfiksuota, kaip aš, REINYS, suprantu lojalumą Tarybų valdžiai. Šį dokumentą surašė majoras TODESAS, kai 1944 m. rugsėjo mėn. mane buvo sulaukę Lietuvos TSR Valstybės saugumo organai. Aš pritariau šiame dokumente išdėstytiems principams ir buvau pasidaręs jo kopiją¹¹.

Supažindindamas BORISEVIČIŲ su minėtu dokumentu, aš norėjau, kad vyskupai ir kiti dvasininkai Tarybų valdžios atžvilgiu laikytųsi tų principų, kurie buvo išdėstyti dokumente. Aš rekomendavau BORISEVIČIUI, rašant charakteristiką apie mane, pasinaudoti šiuo dokumentu.

KLAUSIMAS: Jus rekomendavote BORISEVIČIUI, kokio turinio turi būti Lietuvos vyskupų charakteristikos Valstybės saugumo organams?

ATSAKYMAS: Ne, nerekomendavau.

KLAUSIMAS: Ką BORISEVIČIUS Jums papasakojo apie savo ryšius su nacionalistiniu pagrindžiu ir materialinės pagalbos jam teikimą?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, BORISEVIČIUS sakė, kad jis buvo susitikęs su pagrindžio atstovais ar jų tarpininkais ir aptarė materialinės pagalbos pagrindžiui tiekimą. BORISEVIČIUS sutikęs padėti materialiai tiek, kiek tai neprieštaraus jo sąžinei ir teisei.

¹¹ Šis dokumentas buvo parengtas 1944 m. rugsėjo 6-8 d. vykusių tardymų metu, kai arkivysk. M. Reinyš buvo suimtas dėl dalyvavimo Ukmergėje vykusiame nelegaliame vyskupų pasitarime. Jame arkivyskupas, neduodamas konkrečių įsipareigojimų, pažadėjo būti lojalus sovietų valdžiai ir, kiek nuo jo priklausys, neleisti Bažnyčios panaudoti antisovietinėms intrigoms.

ВОПРОС: БОРИСЯВИЧУС Вам называл представителей подполья или их посредников, с которыми ему пришлось иметь встречу?

ОТВЕТ: БОРИСЯВИЧУС назвал двух или трех лиц, из которых я запомнил фамилию КУБИЛЮС, поскольку БОРИСЯВИЧУС упомянул, что ему с КУБИЛЮС была проведена очная ставка и что он является интеллигентным человеком, как будто учителем. Все названные БОРИСЯВИЧУС лица для меня были совершенно не знакомыми.

ВОПРОС: Что БОРИСЯВИЧУС Вам рассказывал о проделанной им практической работе по оказанию материальной помощи участникам нацподполья?

ОТВЕТ: Об этом БОРИСЯВИЧУС мне не говорил.

ВОПРОС: После встречи с БОРИСЯВИЧУС, состоявшейся в декабре 1945 года, Вы еще с ним встречались?

ОТВЕТ: Не встречался.

ВОПРОС: А переписку с БОРИСЯВИЧУС имели?

ОТВЕТ: Примерно в январе 1946 года через посыльного, но конкретно от кого не знаю, в опечатанном конверте, я получил от БОРИСЯВИЧУС документ, составленный им в адрес министра Госбезопасности Литовской ССР.

ВОПРОС: Каково было содержание этого документа и с какой целью БОРИСЯВИЧУС его Вам прислал?

ОТВЕТ: Смысл документа сводился к тому, что БОРИСЯВИЧУС категорически отказывался сотрудничать с органами Госбезопасности.

Почему БОРИСЯВИЧУС послал мне этот документ, то я полагаю, что он хотел меня проинформировать в том, что он отказывается сотрудничать с органами Госбезопасности в вопросах несовместимых с саном и его совестью, другой цели я в этом не видел.

ВОПРОС: Кто Вам передал этот документ?

ОТВЕТ: Не помню.

ВОПРОС: Вы посылали какой либо ответ БОРИСЯВИЧУС в отношении этого документа?

ОТВЕТ: Не посылал.

KLAUSIMAS: Ar BORISEVIČIUS pasakė pavardes pagrindžio atstovų ar jų tarpininkų, su kuriais jis buvo susitikęs?

ATSAKYMAS: BORISEVIČIUS pasakė dvi ar tris pavardes, iš kurių aš prisimenu tik KUBILIAUS pavardę, nes BORISEVIČIUS minėjo, kad buvo surengta jo akistata su KUBILIUMI ir kad pastarasis yra inteligentas, lyg ir mokytojas. Nė vieno iš BORISEVIČIAUS paminėtų asmenų aš visiškai nepažinojau.

KLAUSIMAS: Ką BORISEVIČIUS Jums papasakojo apie tai, kaip praktiškai jis teikė materialinę pagalbą pagrindžio dalyviams?

ATSAKYMAS: Apie tai BORISEVIČIUS nekalbėjo.

KLAUSIMAS: Ar po susitikimo 1945 m. gruodžio mėn. Jūs dar kada nors buvote susitikęs su BORISEVICIUMI?

ATSAKYMAS: Ne, nebuvo.

KLAUSIMAS: Ar Jūs susirašinėjote su BORISEVIČIUMI?

ATSAKYMAS: Gal 1946 m. sausio mėn. per pasiuntinį, tačiau kas jis toks nežinau, užantspauduotame voke aš gavau iš BORISEVIČIAUS dokumentą, adresuotą Lietuvos TSR valstybės saugumo ministrui

KLAUSIMAS: Koks buvo šio dokumento turinys ir kodėl BORISEVIČIUS atsiuntė jį Jums?

ATSAKYMAS: Dokumento esmė buvo tai, kad BORISEVIČIUS kategoriškai atsisakė bendradarbiauti su Valstybės saugumo organais.

Pasiūsdamas man šį dokumentą BORISEVIČIUS, mano manymu, norėjo mane informuoti, kad jis atsisako bendradarbiauti su Valstybės saugumo organais tais klausimais, kurie nesuderinami su vyskupo pareigomis ir sąžine, kitokio tikslo aš nemačiau.

KLAUSIMAS: Kas Jums perdavė šį dokumentą?

ATSAKYMAS: Neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pasiuntėte kokį nors atsakymą BORISEVIČIUI dėl šio dokumento?

ATSAKYMAS: Nepasiunčiau.

ВОПРОС: Имели ли Вы какую либо связь с БОРИСЯВИЧУС после получения названного документа?

ОТВЕТ: После получения названного документа я с БОРИСЯВИЧУС никакой связи не имел.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar gavęs šį dokumentą vėliau Jūs dar turėjote kokių nors ryšių su BORISEVICIUMI?

ATSAKYMAS: Gavęs šį dokumentą vėliau jokių ryšių su BORISEVICIUMI neturėjau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.

(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 10 июля 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: В октябре 1943 года на конференции епископов Литвы было принято решение созвать в июне 1944 года в гор. Каунас 2-ой национальный Эухаристический конгресс. Участником этой конференции были и Вы. Расскажите, в связи с чем намечалось провести этот конгресс и кто был инициатором его созыва?

ОТВЕТ: Хорошо не помню, но предполагаю, что 2-ой национальный Эухаристический конгресс имелось в виду созвать в связи с десятилетием со дня первого конгресса. Инициатором созыва этого конгресса, я думаю, что был архиепископ митрополит СКВИРЕЦКАС.

С конца 1942 или начала 1943 года, точно не помню, я на конференциях епископов Литвы участвовал как гость без права решающего голоса, поскольку получил письменное указание от Апостольского престола о том, что мне как принадлежащему к Вильнюсской церковной провинции запрещается участвовать как члену в конференциях епископов Каунасской церковной провинции, но не запрещалось на них участвовать как гостю.

ВОПРОС: Какие политические цели преследовались епископами Литвы созывом 2-ого национального Эухаристического конгресса?

ОТВЕТ: Политических целей созывом конгресса не преследовалось, а только чисто религиозные цели - поднять нравственность и укрепить католическую веру в литовском народе.

ВОПРОС: В связи с созывом конгресса конференция епископов решила послать приветствие ПИЮ XII за подписью всех католиков Литвы. Какая цель преследовалась посылкой этого приветствия и сбором подписей под ним всех католиков Литвы?

ОТВЕТ: Посылкой приветствия ПИЮ XII за подписью всех католиков Литвы преследовалась цель показать преданность церкви и ее главе.

ВОПРОС: Было ли составлено приветствие ПИЮ XII в связи с созывом конгресса?

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. liepos 10 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: 1943 m. spalio mėn. Lietuvos vyskupų konferencijoje buvo nutarta 1944 m. birželio mėn. Kaune surengti 2-ąjį tautinį Eucharistinį kongresą. Šioje konferencijoje dalyvavote ir Jūs. Papasakokite, kodėl buvo numatyta surengti šį kongresą ir kas buvo jo iniciatorius?

ATSAKYMAS: Gerai neprisimenu, tačiau atrodo, kad 2-ąjį tautinį Eucharistinį kongresą buvo numatyta surengti dėl to, kad buvo praėję jau dešimt metų nuo pirmojo kongreso. Šio kongreso iniciatorius, mano manymu, buvo arkivyskupas metropolitas SKVIRECKAS.

Nuo 1942 m. pabaigos ar 1943 m. pradžios, tiksliai neprisimenu, aš dalyvavau Lietuvos vyskupų konferencijose kaip svečias be sprendžiamojo balso teisės, nes buvau gavęs Apaštalų sosto nurodymą kad aš, priklausydamas Vilniaus bažnytinės provincijai, negaliu kaip pilnateisis narys dalyvauti Kauno bažnytinės provincijos vyskupų konferencijose, tačiau galiu dalyvauti kaip svečias.

KLAUSIMAS: Kokių politinių tikslų siekė Lietuvos vyskupai rengdami 2-ąjį tautinį Eucharistinį kongresą?

ATSAKYMAS: Jokių politinių tikslų rengiant kongresą nebuvo siekiama, tik religinių - pakelti lietuvių tautos moralę ir sustiprinti katalikų tikėjimą.

KLAUSIMAS: Kongreso proga vyskupų konferencija nutarė pasiūsti sveikinimą PIJUI XII, pasirašytą visų Lietuvos katalikų. Koks buvo šio sveikinimo ir visų Lietuvos katalikų parašų rinkimo po juo tikslas?

ATSAKYMAS: Pasiunčiant visų Lietuvos katalikų pasirašytą sveikinimą PIJUI XII buvo siekiama pademonstruoti ištikimybę Bažnyčiai ir jos galvai.

KLAUSIMAS: Ar buvo parengtas sveikinimas PIJUI XII kongreso proga?

ОТВЕТ: Был подготовлен проект этого приветствия.

ВОПРОС: Кем составлялся проект приветствия?

ОТВЕТ: Для составления проекта приветствия ПИЮ XII была выделена комиссия из трех человек. Персонально в ее состав вошли: архиепископ митрополит СКВИРЕЦКАС, я и епископ ПАДОЛЬСКИС.

При назначении моей кандидатуры в состав указанной комиссии, я заявил, что в работе этой комиссии участвовать не буду, так как участие Вильнюсской архиепархии в предполагаемом конгрессе не предусматривалось, в связи с смешаностью ее приходов различными национальностями.

Проект приветствия, как я предполагаю, был составлен епископом ПАДОЛЬСКИС.

ВОПРОС: Обсуждался ли проект приветствия ПИЮ XII на конференции епископов и был ли он принят?

ОТВЕТ: Насколько помню, проект приветствия был только зачитан на конференции епископов и затем вручен всем епископам для детального ознакомления и внесения поправок к нему.

ВОПРОС: Вами лично вносились какие либо поправки и изменения к этому проекту?

ОТВЕТ: Нет, не вносилось.

ВОПРОС: Следовательно, Вы были согласны с предложенным проектом?

ОТВЕТ: Никакого своего согласия с проектом приветствия я не давал и от обсуждения его устранился, поскольку Вильнюсская архиепархия к участию в конгрессе не намечалась.

ВОПРОС: Почему проект приветствия ПИЮ XII был составлен в резком антисоветском тоне?

ОТВЕТ: Мне об этом не известно.

ВОПРОС: Вам предъявляется проект приветствия ПИЮ XII, изятый у Вас при обыске. Как Вы расцениваете посылку этого документа ПИЮ XII за подписью всех католиков Литвы?

ATSAKYMAS: Buvo parengtas šio sveikinimo projektas.

KLAUSIMAS: Kas parengė sveikinimo PIJUI XII projektą?

ATSAKYMAS: Buvo sudaryta trijų asmenų komisija, turėjusi parengti sveikinimo PIJUI XII projektą. Ją sudarė arkivyskupas metropolitas SKVIRECKAS, aš ir vyskupas PADOLSKIS.

Paskirtas į šią komisiją aš pareiškiau, kad jos darbe nedalyvausiu, nes Vilniaus arkivyskupijos dalyvavimas šaukiamame kongrese dėl jos parapijų tautinio mišrumo nebuvo numatytas.

Sveikinimo projektą mano manymu, parengė vyskupas PADOLSKIS.

KLAUSIMAS: Ar sveikinimo PIJUI XII projektas buvo svarstomas vyskupų konferencijoje ir ar jis buvo priimtas?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, sveikinimo projektas buvo tik perskaitytas ir po to išdalytas visiems vyskupsams, kad jie galėtų detaliau su projektu susipažinti ir pateikti savo pataisas.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pateikėte kokių pataisų šiam projektui?

ATSAKYMAS: Ne, nepateikiau.

KLAUSIMAS: Vadinasi, Jūs pritarėte pateikto projekto turiniui?

ATSAKYMAS: Aš nedalyvavau svarstant sveikinimo projektą ir nepareiškiau jokio savo pritarimo, nes Vilniaus arkivyskupijos dalyvavimas kongrese nebuvo numatytas.

KLAUSIMAS: Kodėl sveikinimo PIJUI XII projektas buvo parašytas griežtu antitarybiniu tonu?

ATSAKYMAS: Aš to nežinau.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas sveikinimo PIJUI XII projektas, konfiskuotas atliekant pas Jus kratą. Kaip Jūs vertinate sumanymą pasiųsti šį dokumentą PIJUI XII, pasirašytą visų Lietuvos katalikų?

ОТВЕТ: Я был против посылки приветствия ПИЮ XII с таким содержанием, так как в нем было допущено смешивание религиозно нравственных целей конгресса с чисто политическими целями, а это не допустимо, поскольку это вовлекает главу церкви в конфликт с различными государствами.

ВОПРОС: В каких условиях имелось в виду провести 2-ой национальный Эухаристический конгресс?

ОТВЕТ: Я совершенно не помню, на какие условия рассчитывали епископы Литвы, принимая решение о созыве указанного конгресса. Созыв конгресса при сложившейся в то время обстановке я считал не реальным.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš nepritariau, kad būtų siunčiamas tokio turinio sveikimas PIJUI XII, nes jame religiniai-moraliniai kongreso tikslai sumaišyti su politiniais tikslais. Tai neleistina, nes stumia Bažnyčios galvą į konfliktus su įvairiomis valstybėmis.

KLAUSIMAS: Kokiomis sąlygomis buvo numatyta rengti 2-ąją tautinį Eucharistinį kongresą?

ATSAKYMAS: Aš visiškai neprisimenu, kokių sąlygų tikėjosi Lietuvos vyskupai, priimdami nutarimą sušaukti minėtą kongresą. Sušaukti kongresą tuo metu susidariusiomis aplinkybėmis buvo nerealu.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 11 июля 1947 года

Допрос начат в 13 часов

Допрос окончен в

ВОПРОС: Расскажите о Вашей связи с Папой Римским во время оккупации Литовской ССР немцами.

ОТВЕТ: Во время оккупации Литовской ССР немцами мною поддерживалась письменная связь с Апостольским престолом. Все письма в адрес Апостольского престола мною посылались через Каунасскую курию - епископа БРИЗГИС, а так же и переписку идущую от Апостольского престола в мой адрес я получал через указанную курию.

ВОПРОС: Какие сведения Вы посылали Папе Римскому?

ОТВЕТ: В своей переписке я сообщал Папе Римскому:

- 1) об арестах немецкими властями священников и монахов, воспитанников Вильнюсской духовной семинарии и ее преподавателей.
- 2) о высылке немцами в гор. Мариямполь митрополита ЯЛБЖИКОВСКОГО.
- 3) о деятельности Вильнюсской духовной семинарии.
- 4) сведения касающиеся чисто церковной жизни.

ВОПРОС: А разве сведений политического характера Вы Папе Римскому не посылали?

ОТВЕТ: Нет, не посылал.

ВОПРОС: Какие распоряжения, указания и полномочия Вы получали от Папы Римского?

ОТВЕТ: Летом 1942 года от Апостольского престола я получил назначение апостольского администратора Вильнюсской архиепархии с правами резиденциального епископа в связи с выбытием митрополита ЯЛБЖИКОВСКОГО. Осенью 1942 года получил от Апостольского престола уполномочие давать юрисдикцию священникам, которые захотят поехать для проведения службы в Минск.

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. liepos 11 d.

Tardymas pradėtas 13 val.

Tardymas baigtas

KLAUSIMAS: Papasakokite apie savo ryšius su Romos Popiežiumi vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais?

ATSAKYMAS: Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais aš susirašinėjau su Apaštalu sostu. Visus Apaštalu sostui adresuotus laiškus aš siųsdavau per Kauno kuriją - vyskupą BRIZGĮ. Taip pat ir Apaštalu sosto man siunčiamą korespondenciją gaudavau per minėtą kuriją.

KLAUSIMAS: Kokias žinias Jus siųsdavote Romos Popiežiui?

ATSAKYMAS: Popiežiui aš rašiau:

- 1) apie vokiečių valdžios vykdomus dvasininkų, vienuolių, Vilniaus kunigų seminarijos auklėtinių ir jos dėstytojų suėmimus;
- 2) apie metropolito JALBŽYKOVSKIO ištrėmimą į Marijampolę;
- 3) apie Vilniaus kunigų seminarijos veiklą
- 4) kitus grynai bažnytinio gyvenimo klausimus.

KLAUSIMAS: O argi Jūs neteikėte Popiežiui politinio pobūdžio informacijos?

ATSAKYMAS: Ne, neteikiau.

KLAUSIMAS: Kokius potvarkius, nurodymus ir įgaliojimus Jūs gavote iš Popiežiaus?

ATSAKYMAS: 1942 m. vasarą Apaštalu sostas man pranešė, kad aš paskirtas Vilniaus arkivyskupijos apaštalinio administratorium su reziduojančio vyskupo teisėmis metropolitui JALBŽYKOVSKIUI pasitraukus. 1942 m. rudenį gavau Apaštalu sosto įgaliojimus duoti jurisdikciją dvasininkams, kurie norėtų vykdyti dirbti pastoracinį darbą į Minską.

ВОПРОС: По указанию Апостольского престола Вы писали характеристики на священников?

ОТВЕТ: По запросу Апостольского престола примерно в 1943 году мною были написаны характеристики на ректора Тельшайской духовной семинарии РАМАНАУСКАС и генерального викария Кайшядорской епархии ЛАБУКАС. Характеристики на указанных лиц я писал как на кандидатов в епископы.

ВОПРОС: Имели ли Вы связь с Апостольским престолом после изгнания немцев из Литовской ССР?

ОТВЕТ: Не имел.

ВОПРОС: А попытки к восстановлению связи с Апостольским престолом Вами предпринимались?

ОТВЕТ: Никаких попыток связаться с Апостольским престолом мною не предпринималось.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar Apaštalų sosto nurodymu Jūs rašėte charakteristikas dvasininkams?

ATSAKYMAS: Apaštalų sosto prašymu maždaug 1943 m. aš parašiau charakteristikas Telšių kunigų seminarijos rektoriui RAMANAUSKUI ir Kaišiadorių vyskupijos generaliniam vikarui LABUKUI. Charakteristikas šiems asmenims rašiau kaip kandidatams į vyskupus.

KLAUSIMAS: Ar turėjote ryšių su Apaštalų sostu išvijus vokiečius iš Lietuvos?

ATSAKYMAS: Neturėjau.

KLAUSIMAS: O ar bandėte atnaujinti ryšius su Apaštalų sostu?

ATSAKYMAS: Atnaujinti ryšius su Apaštalų sostu aš nebandžiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 25 июля 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Расскажите о националистической деятельности литовского католического духовенства в районах Белорусской ССР?

ОТВЕТ: Насколько мне известно, литовское католическое духовенство националистической деятельности в районах Белорусской ССР не проводило. Правда, были попытки со стороны отдельных лиц из числа литовского католического духовенства, как например, ксендза профессора КЕМЕШИС Фабиянаса в литературных трудах провести линию общности интересов и культуры литовского и белорусского народов основываясь, якобы, на историческом прошлом этих двух народов.

Попытки провести такую линию были и со стороны светских лиц из числа литовцев. Насколько помню, со стороны КЛИМАСА Пятраса, который перед войной Германии против Советского Союза был послом во Франции от бывшего Сметоновского правительства.

Националистические идеи в отношении Белоруссии, которые вынашивались в головах отдельных личностей, среди литовского народа популярностью не пользовались и, мне кажется, поэтому практической националистической деятельности в районах Белоруссии со стороны литовцев вообще и в частности со стороны литовского католического духовенства не проводилось.

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что Вы проводили враждебную националистическую работу в районах Белоруссии, граничащих с Литвой, и в этой своей работе опирались на литовских ксендзов националистов. Расскажите об этом.

ОТВЕТ: Летом 1940 года я прибыл в Вильнюсскую архиепархию, которой до 1942 года марта месяца управлял архиепископ ЯЛБЖИКОВСКИЙ, а я был его помощником. При ЯЛБЖИКОВСКОМ я никакой самостоятельной церковной деятельностью не занимался и мои права были ограничены.

С марта 1942 года я, в связи с выбытием ЯЛБЖИКОВСКОГО, стал управлять Вильнюсской архиепархией, в которую входила часть районов Белорусской ССР, но примерно в ноябре 1943 года немецкие оккупационные

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. liepos 25 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie lietuvių katalikų dvasininkų nacionalistinę veiklą Baltarusijos TSR?

ATSAKYMAS: Kiek aš žinau, lietuvių katalikų dvasininkai nacionalistinės veiklos Baltarusijos TSR rajonuose nevykdė. Tiesa, kai kurie lietuvių katalikų dvasininkai, pavyzdžiui, kunigas prof. Fabijonas KEMĖŠIS¹² literatūriniuose darbuose bandė pagrįsti lietuvių ir baltarusių tautų interesų ir kultūros bendrumą, sąlygotą esą šių dviejų tautų istorinės praeities.

Tokią nuomonę gynė ir kai kurie lietuviai pasauliečiai. Kiek prisimenu, tai darė Petras KLIMAS¹³, kuris prieš karą tarp Vokietijos ir Tarybų Sąjungos buvo buvusios Smetonos vyriausybės pasiuntiniu Prancūzijoje.

Atskirų asmenybių keltos nacionalistinės idėjos Baltarusijos atžvilgiu nebuvo populiarios lietuvių tautoje ir, atrodo, todėl jokios praktinės nacionalistinės veiklos Baltarusijos rajonuose nei lietuvių tauta, nei lietuvių katalikų dvasininkai nevykdė.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Jūs vykdėte priešišką nacionalistinę veiklą Baltarusijos rajonuose, kurie ribojosi su Lietuva, ir tam panaudojote nacionalistiškai nusiteikusius lietuvių kunigus. Papasakokite apie tai.

ATSAKYMAS: Į Vilniaus arkivyskupiją aš atvykau 1940 m. vasarą ir iki 1942 m. kovo mėnesio buvau arkivyskupo JALBŽYKOVSKIO padėjėju. Tuo metu aš jokios savarankiškos bažnytinės veiklos nevykdžiau ir mano teisės buvo ribotos.

Nuo 1942 m. kovo mėnesio, išvykus JALBŽYKOVSKIUI, aš pradėjau valdyti Vilniaus arkivyskupiją, į kurios sudėtį įėjo ir dalis Baltarusijos TSR rajonų. Tačiau maždaug 1943 m. lapkričio mėn. vokiečių okupacinė valdžia

¹² Kan. Fabijonas Kemėšis (1879-1954) - žymus tarpukario Lietuvos visuomenės veikėjas, ekonomistas. 1940 m., gyvendamas Vilniuje, parengė studiją apie lietuvių ir baltgudžių etnografines ribas, kuri liko neišspausdinta.

¹³ 1917 m. P.Klimo parašytoje brošiūroje *Lietuva, jos gyventojai ir sienos* išdėstyta būsimos Lietuvos valstybės teritorijos koncepcija, kurios esmė - etnografinis principas.

власти мне окончательно запретили управлять духовенством, находящимся на белорусской территории. Не имея возможности управлять этой частью духовенства, я предоставил ксендзам деканам, несшим службу в районах Белоруссии, права генеральных викариев, т. е. они получили право самостоятельно управлять своими деканатами. Для осуществления контроля за деятельностью деканов мною были назначены три делегата от Вильнюсской архиепархии, но практическая деятельность их, в связи с введенными ограничениями в передвижении, никакого эффекта не дала и я даже не был полностью осведомлен о деятельности духовенства в районах Белоруссии. Делегатами мною были назначены: ксендз декан ЗЕНКЕВИЧ в местечко Глубокое, насколько помню Молодечненской области; ксендз каноник БОЯРУНЕЦ в гор. Лида; ксендз каноник КУРИЛОВИЧ в гор. Гродно. С названными делегатами я регулярной связи не имел и по существу их работой не руководил. Никаких установок на проведение какой либо националистической работы я ксендзам, находящимся в районах Белоруссии, не давал и мне даже не известно, какое количество литовских ксендзов служило в этих районах, но предполагаю их было около пяти.

Со стороны польского католического духовенства в районах Белорусской ССР очевидно проводилось какая то националистическая работа. Об этом я сужу по одному письму, которое мне пришлось прочесть в Вильнюсской курии. В этом письме ксендз ПУТИЛОВСКИЙ сообщал в курию о том, что он в своих проповедях разъяснял, что кто является католиком, тот должен записываться поляком. Это письмо ксендз ПУТИЛОВСКИЙ писал из одного прихода Молодеченской области, но в каком году, сказать затрудняюсь. Факты подобной деятельности со стороны литовских ксендзов мне не известны.

ВОПРОС: Посылались ли Вами ксендзы в районы Белорусской ССР? Если посылались, то какие Вы им давали при этом установки?

ОТВЕТ: Был только один такой случай, когда в первой половине 1944 года мною был послан в гор. Минск один ксендз, фамилию которого не помню, по национальности белорусе, по рекомендации ксендза Адама СТАНКЕВИЧА- настоятеля костела Св. Михаила в гор. Вильнюс. Никаких особых установок я этому ксендзу не давал, а только дал юрисдикцию на право несения церковной службы.

ВОПРОС: Вы явно скрываете о проводимой Вами враждебной националистической деятельности в районах Белорусской ССР.

man galutinai uždraudė valdyti dvasininkiją, buvusią Baltarusijos teritorijoje. Neturėdamas galimybės vadovauti šios dalies kunigams, aš suteikiau dekanams, dirbusiems Baltarusijoje, generalinių vikarų teises, t. y. jie gavo teisę savarankiškai valdyti savo dekanatus. Dekanų veiklai kontroliuoti aš paskyriau tris Vilniaus arkivyskupijos delegatus, tačiau dėl įvestų judėjimo apribojimų jų praktinė veikla nebuvo efektyvi ir aš netgi nebuvau gerai informuotas apie kunigų veiklą Baltarusijos rajonuose. Delegatais aš buvau paskyręs kunigą dekaną ZENKEVIČIŲ Glubokojės miestelyje, Molodečno srityje; kanauninką BOJARUNEČĄ Lydoje ir kanauninką KURILOVIČIŲ Gardine. Su šiais paskirtaisiais delegatais aš neturėjau pastovaus ryšio ir jų veiklai iš esmės nevadovavau. Jokių nurodymų vykdyti kokį nacionalistinį darbą kunigams, dirbantiems Baltarusijoje, aš nedaviau ir netgi nežinau, kiek lietuvių kunigų ten dirbo, atrodo, kokie penki.

Lenkų katalikų dvasininkai Baltarusijos TSR, matyt, vykdė kažkokią nacionalistinę veiklą. Apie tai aš sprendžiu iš vieno laiško, kurį teko skaityti Vilniaus kurijoje. Šiame laiške kunigas PUTILOVSKIS pranešė kurijai, kad jis savo pamoksluose aiškinęs, jog tie, kurie yra katalikai, turi užsirašyti lenkais. Šį laišką kunigas PUTILOVSKIS rašė iš vienos parapijos Molodečno srityje, tačiau kuriais metais, negaliu pasakyti. Lietuvių kunigų panašios veiklos atvejų aš nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jus siuntėte kunigus į Baltarusijos TSR rajonus? Jei siuntėte, tai kokius davėte jiems nurodymus?

ATSAKYMAS: Buvo tik vienas toks atvejis, kai 1944 m. pirmoje pusėje aš pasiunčiau į Minską kunigą, kurio pavardės neprisimenu, baltarusių tautybės. Jį rekomendavo kunigas Adamas STANKEVIČIUS, Šv. Mykolo bažnyčios Vilniuje klebonas. Jokių ypatingų nurodymų šiam kunigui aš nedaviau, tik jurisdikciją atlikti kunigo pareigas.

KLAUSIMAS: Jūs akivaizdžiai slepiate Jūsų vykdytos priešiškos nacionalinės veiklos Baltarusijos TSR rajonuose faktus.

ОТВЕТ: Я показал так, как было в действительности.

ВОПРОС: А что Вам известно о враждебной националистической деятельности проводимой архиепископом ЯЛБЖИКОВСКИМ?

ОТВЕТ: Конкретными фактами о деятельности ЯЛБЖИКОВСКОГО в районах Белорусской ССР я не располагаю и мне с ним по этому вопросу разговоров вести не приходилось. Мне припоминается только одно распоряжение архиепископа ЯЛБЖИКОВСКОГО, запрещающее произносить проповеди в костелах на белорусском языке, но когда было это распоряжение, не помню. Лично с моей стороны были указания преподавание религии в школах и службу в костелах нести на том языке, на каком желают верующие.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš sakau tai, kas buvo iš tikrųjų.

KLAUSIMAS: O ką Jūs žinote apie priešišką nacionalistinę arkivyskupo JALBŽYKOVSKIO veiklą?

ATSAKYMAS: Aš nieko nežinau apie konkrečius JALBŽYKOVSKIO veiklos Baltarusijos TSR rajonuose faktus ir niekada su juo apie tai nekalbėjau. Aš prisimenu tik vieną arkivyskupo JALBŽYKOVSKIO potvarkį, draudžiantį sakyti pamokslus bažnyčiose baltarusių kalba, tačiau kada jis buvo duotas, neprisimenu. Aš pats daviau nurodymą per tikybės pamokas mokyklose ir per apeigas bažnyčioje vartoti tą kalbą, kokios pageidauja tikintieji.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau.
(Arkivysk. M.REINIO parašas).

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 9 августа 1947 года

Допрос начат в 13 часов

Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что Вы 12 мая 1946 года в квартире ксендза ДУБЕТИС вели антисоветские разговоры. Расскажите об этом.

ОТВЕТ: Антисоветских разговоров в квартире ксендза ДУБЕТИС я не вел. Я допускаю, что в указанное время мог быть на обеде у ДУБЕТИС по случаю храмового праздника и возможно во время обеда велись разговоры на политические темы в свете сообщений Советской прессы и известий, передаваемых по радио, но хорошо помню, что лично я никаких комментариев и прогнозов антисоветского характера при этом не высказывал.

ВОПРОС: Вы помните фамилии, присутствовавших на обеде у ксендза ДУБЕТИС 12 мая 1946 года?

ОТВЕТ: Сказать точно, кто присутствовал на указанном обеде у ксендза ДУБЕТИС я не могу, но как обыкновенно на обедах, связанных с храмовыми праздниками, участвовали ксендзы: ШИКШНЕЛЬ (выехал в Польшу), СТАНКУНАС, АНТЕЦКИЙ и реже ксендз БЕЛЯУСКАС. Я полагаю, что и на данном обеде могли быть перечисленные мною лица.

ВОПРОС: Известно, что Вы на обеде у ксендза ДУБЕТИС, в присутствии указанных Вами ксендзов вели антисоветские разговоры. Признаете это?

ОТВЕТ: Как с моей стороны, а так же и со стороны других священников в квартире ксендза ДУБЕТИС антисоветских выступлений не было, а имели место отдельные отрывочные разговоры на разные темы, в том числе и по вопросам политического характера, освещаемых в Советской прессе, но при этом нами антисоветских выпадов не допускалось.

ВОПРОС: Вы хорошо помните, что во время обеда у ксендза ДУБЕТИС вами не велись антисоветские разговоры?

ОТВЕТ: Насколько помню, антисоветских разговоров между нами не было.

ВОПРОС: Вам приводится выдержка из Вашего разговора за обедом у ксендза ДУБЕТИС. Вы говорили эти слова?

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugpjūčio 9 d.

Tardymas pradėtas 13 val.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad 1946 m. gegužės 12 d. kunigo DUBIEČIO bute Jūs kalbėjotės antitarybinėmis temomis. Papasakokite apie tai.

ATSAKYMAS: Antitarybinėmis temomis kunigo DUBIEČIO bute aš nekalbėjau. Gali būti, kad nurodytu metu aš iš tikrųjų pietavau pas DUBIETĮ bažnytinės šventės proga, ir galbūt pietų metų buvo kalbama politinėmis temomis pagal tarybinės spaudos pranešimus ir žinias, perduodamas per radiją, tačiau gerai prisimenu, kad aš jokių antitarybinio pobūdžio komentarų ar prognozių nedariau.

KLAUSIMAS: Ar prisimenate pietų pas kunigą DUBIETĮ 1946 m. gegužės 12 d. dalyvių pavardes?

ATSAKYMAS: Tiksliai pasakyti, kas dalyvavo pietuose pas kunigą DUBIETĮ, negaliu, tačiau paprastai bažnytinių švenčių proga rengiamuose pietuose dalyvaudavo kunigai: ŠIKŠNELIS (išvyko į Lenkiją), STANKŪNAS, ANTECKIS ir rečiau kun. BIELIAUSKAS. Manau, kad ir minėtų pietų metu šie asmenys galėjo dalyvauti.

KLAUSIMAS: Žinoma, kad Jūs pietų pas kunigą DUBIETĮ metu, dalyvaujant Jūsų minėtiems kunigams, kalbėjote antitarybinėmis temomis. Ar pripažįstate tai?

ATSAKYMAS: Nei aš, nei kiti dvasininkai kunigo DUBIEČIO bute nekalbėjome antitarybinėmis temomis. Vyko pokalbiai įvairiomis atsitiktinėmis temomis, taip pat buvo aptariami ir politiniai klausimai, apie kuriuos rašė tarybinė spauda, tačiau jokių antitarybinių išpuolių nebuvo.

KLAUSIMAS: Jūs gerai prisimenate, kad pietų pas kunigą DUBIETĮ metu nebuvo antitarybinių kalbų?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, tokių kalbų nebuvo.

KLAUSIMAS: Jums perskaityta ištrauka iš Jūsų kalbos pietų pas kunigą DUBIETĮ metu. Ar Jūs tai sakėte?

ОТВЕТ: Я хорошо помню, что разговоров с подобными выражениями, которые мне зачитаны, мною в квартире у ДУБЕТИС не велись.

ВОПРОС: Известно, что на указанном обеде у ксендза ДУБЕТИС Ваши антисоветские высказывания были одобрительно восприняты всеми присутствовавшими, а так же имели место и антисоветские высказывания со стороны присутствовавших ксендзов. Почему Вы скрываете это?

ОТВЕТ: Я показываю так, как было в действительности.

ВОПРОС: Знаете ли Вы захристиана Вильнюсского кафедрального костела ГРАТУЛЕВИЧ?

ОТВЕТ: Мне известно, что в кафедральном костеле гор. Вильнюс захристианами служили ОЛЬКОВСКИЙ Мариан и МАЛЫШКА Каятон, а фамилию ГРАТУЛЕВИЧ я слышу впервые.

ВОПРОС: Были ли у Вас разговоры с захристианами ОЛЬКОВСКИЙ и МАЛЫШКА по вопросу их выезда в Польшу?

ОТВЕТ: Я помню, что однажды, даты не помню, у меня был разговор с ОЛЬКОВСКИМ и МАЛЫШКА, с каждым в отдельности, по вопросу выезда в Польшу, при этом я им обоим выезжать в Польшу не советовал, так как они были хорошими служащими костела и имели большой опыт в работе, а поэтому я старался удержать их на работе в кафедральном костеле.

ВОПРОС: Что Вы еще говорили ОЛЬКОВСКОМУ и МАЛЫШКЕ, когда не советовали им выезжать в Польшу?

ОТВЕТ: Возможно в разговоре с ОЛЬКОВСКИМ и МАЛЫШКА я им говорил, что влияние Советского Союза в Польше довольно сильное и что будет с Польшей еще не известно, других разговоров не помню.

ВОПРОС: Вами среди своего окружения распространялись слухи о скорой, якобы, войне англо-американского блока против Советского Союза. Вы это признаете?

ОТВЕТ: Слухов о возможности войны англо-американского блока против Советского Союза я среди своего окружения не распространял.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Aš gerai prisimenu, kad tokių žodžių, kokie man buvo perskaityti, aš kunigo DUBIEČIO bute nekalbėjau.

KLAUSIMAS: Žinoma, kad minėtų pietų pas kunigą DUBIETĮ metu Jūsų antitarybiniams teiginiams pritarė visi dalyvavusieji, taip pat antitarybiškai kalbėjo ir kiti ten buvę kunigai. Kodėl Jūs tai slepiate?

ATSAKYMAS: Aš sakau tai, kas buvo iš tikrųjų.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate Vilniaus katedros zakristijoną GRATULEVIČIŲ?

ATSAKYMAS: Aš žinau, kad zakristijonais Vilniaus katedroje dirbo Marijanas OLKOVSKIS ir Kajetonas MALYŠKA, o GRATULEVIČIAUS pavardę girdžiu pirmą kartą.

KLAUSIMAS: Ar Jūs kada nors kalbėjotės su zakristijonais OLKOVSKIŲ ir MALYŠKA jų išvykimo į Lenkiją reikalu?

ATSAKYMAS: Prisimenu, jog vieną kartą, datos tiksliai neprisimenu, aš kalbėjausi su OLKOVSKIŲ ir MALYŠKA, su kiekvienu atskirai, dėl vykimo į Lenkiją. Aš jiems nepatariau važiuoti į Lenkiją, mat jie buvo geri bažnyčios tarnautojai ir turėjo didelę darbo patirtį, todėl aš stengiausi juos išlaikyti darbui katedroje.

KLAUSIMAS: Ką Jūs dar sakėte OLKOVSKIŲ ir MALYŠKAI, kai nepatarėte jiems važiuoti į Lenkiją?

ATSAKYMAS: Galbūt kalbėdamasis su OLKOVSKIŲ ir MALYŠKA aš pasakiau, kad Tarybų Sąjungos įtaka Lenkijoje gan didelė ir kad Lenkijos likimas dar neaiškus, kitokių pokalbių neprisimenu.

KLAUSIMAS: Jūs savo aplinkoje skleidėte gandus apie esą greitą anglų ir amerikiečių bloko karą prieš Tarybų Sąjungą. Ar pripažįstate tai?

ATSAKYMAS: Gandų apie galimą anglų ir amerikiečių bloko karą prieš Tarybų Sąjungą savo aplinkoje aš neskleidžiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 11 августа 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Известно, что Вы 4-го сентября 1944 года участвовали в нелегальном совещании епископов, проведенном в гор. Укмерге. Расскажите, какие вопросы обсуждались на указанном совещании и кто был инициатором его созыва?

ОТВЕТ: На совещании епископов, состоявшемся 4-го сентября 1944 года в гор. Укмерге, я действительно участвовал, но по чей инициативе оно было созвано я не знаю. Лично я получил приглашение прибыть на совещание от епископа МАТУЛИОНИС, это приглашение мне было передано в виде коротенького письма одной женщины, фамилию которой не знаю, а также не знаю ее место проживания и работы.

Совещание было проведено в гор. Укмерге в доме ксендза ДАГИЛИСА. На нем присутствовали: я, РЕЙНИС, епископ Кайшиядорской епархии МАТУЛИОНИС, епископ Паневежской епархии ПАЛТАРОКАС, ректор Каунасской духовной семинарии профессор ГРУОДИС. На совещании обсуждались вопросы:

- 1) о состоянии Каунасской духовной семинарии;
- 2) о преподавании религии в школах Литовской ССР;
- 3) введении капелянов в литовских частях Красной армии;
- 4) о причиненных убытках католической церкви во время войны;
- 5) о возвращении католической церкви национализированных у нее органами Советской власти земель и зданий;
- 6) о содержании центрального духовного управления.

ВОПРОС: Кем были выдвинуты на обсуждение перечисленные Вами вопросы и какие решения по ним были приняты?

ОТВЕТ: Вопрос о Каунасской духовной семинарии был выдвинут на обсуждение, насколько помню, профессором ГРУОДИС. По этому вопросу было принято пожелание работу Каунасской духовной семинарии начать с сентября 1944 года, были намечаны кандидатуры преподавателей семинарии и ее ректором оставлен профессор ГРУОДИС. Это решение Вильнюсской архиепархии не касалось, поскольку она в то время имела свою духовную семинарию.

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugpjūčio 11d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Jūs dalyvavote 1944 m. rugsėjo 4 d. Ukmergėje vykusiame nelegaliame vyskupų pasitarime. Papasakokite, kokie klausimai buvo svarstomi šiame pasitarime ir kas buvo jo iniciatoriumi?

ATSAKYMAS: 1944 m. rugsėjo 4 d. Ukmergėje vykusiame vyskupų pasitarime aš iš tiesų dalyvavau, tačiau kas buvojo iniciatoriumi, aš nežinau. Atvykti į pasitarimą mane pakvietė vyskupas MATULIONIS, kurio trumpą laiškėlį man perdavė viena moteris. Jos pavardės ir kur ji gyvena bei dirba, nežinau.

Pasitarimas vyko Ukmergėje, kunigo DAGILIO bute. Dalyvavo: aš, REINYS, Kaišiadorių vyskupijos vyskupas MATULIONIS, Panevėžio vyskupijos vyskupas PALTAROKAS, Kauno kunigų seminarijos rektorius profesorius GRUODIS. Pasitarimo metu buvo svarstomi šie klausimai:

- 1) Kauno kunigų seminarijos padėtis;
- 2) religijos dėstymas Lietuvos TSR mokyklose;
- 3) dėl kapelionų lietuviškuose Raudonosios Armijos daliniuose;
- 4) katalikų bažnyčios nuostoliai karo metu;
- 5) dėl Tarybų valdžios nacionalizuotų katalikų bažnyčiai priklausiusių žemių ir pastatų gražinimo;
- 6) vyskupijų centrų išlaikymo tvarka.

KLAUSIMAS: Kas pasiūlė svarstyti Jūsų išvardytus klausimus ir kokie sprendimai buvo priimti?

ATSAKYMAS: Kauno kunigų seminarijos padėtį apsvarstyti, kiek prisimenu, pasiūlė profesorius GRUODIS. Buvo pareikštas pageidavimas, kad Kauno kunigų seminarija darbą pradėtų nuo 1944 m. rugsėjo mėn., numatytos seminarijos dėstytojų kandidatūros ir rektoriumi paliktas profesorius GRUODIS. Šie sprendimai nebuvo susiję su Vilniaus arkivyskupija, nes ji tuo metu dar turėjo savo kunigų seminariją.

Вопрос о преподавании религии в школах Литовской ССР был поднят очевидно мною, поскольку 30 августа 1944 года я с этим вопросом обращался к министру Просвещения Литовской ССР, но определенного ответа от него не получил. На указанном совещании я в устной форме изложил проект, с которым я рекомендовал обратиться к Правительству Литовской ССР, с просьбой разрешить преподавание религии в школах, при этом я указывал, что удовлетворение этой просьбы будет соответствовать настроениям верующих католиков Литвы. Мое предложение было одобрено всеми присутствовавшими и было принято решение о том, чтобы каждый епископ с этой просьбой обратился к правительству, или же все епископы сообща написали письмо с просьбой о разрешении преподавания религии в школах, за исключением Вильнюсского, так как он самостоятелен, поэтому с такой просьбой должен лично обратиться к правительству Литовской ССР.

Вопрос о введении капелянов в литовских частях Красной армии был выдвинут профессором ГРУОДИС. Он указал, что в гор. Каунас имеют место случаи обращения отдельных военнослужащих литовских частей Красной армии об удовлетворении их духовных треб и что в польской армии Берлинга имеются капеланы. Всесторонне обсудив этот вопрос, мы приняли решение обратиться к Правительству Литовской ССР с письмом, в котором просить разрешения на ввод в литовских частях Красной армии военных капеланов.

Вопрос о сборе сведений о причиненных убытках католической церкви во время войны на обсуждение был поставлен мною, так как архиепископ ЯЛБЖИКОВСКИЙ получил от правительства Литовской ССР запрос подготовить такие данные и он меня просил посоветоваться с другими епископами, каким образом лучше исполнить этот запрос. На совещании было решено, что каждый епископ должен дать указания о сборе сведений о причиненных убытках католической церкви настоятелям приходов и чтобы они эти сведения выслали в епархиальные курии. Получив эти данные, епископы должны были их обобщить и передать органам Советской власти, если последние такие сведения запросят.

Вопрос о возвращении католической церкви национализированных у нее земель и зданий обсуждением был не закончен и остался открытым.

По шестому вопросу договорились обязать настоятелей приходов делать отчисления от доходов, предусмотренные каноническим правом, на содержание центрального духовного управления и для этой же цели проводить сборы пожертвований среди верующих.

Apsvarstyti klausimą dėl religijos dėstymo Lietuvos TSR mokyklose pasiūliau tikriausiai aš, nes 1944 m. rugpjūčio 30 d. dėl šio reikalo buvau kreipęsis į Lietuvos TSR švietimo ministrą, tačiau aiškaus atsakymo iš jo negavau. Minėto pasitarimo metu aš žodžiu išdėsciau prašymo dėl leidimo dėstyti mokyklose religiją projektą, kurį siūliau pateikti Lietuvos TSR Vyriausybei. Projekte aš pažymėjau, kad šio prašymo patenkinimas atitiktų tikinčiųjų Lietuvos katalikų nuotaikas. Mano pasiūlymui pritarė visi dalyvavusieji ir buvo nuspręsta, kad kiekvienas vyskupas atskirai arba visi bendrai kreiptųsi į vyriausybę, prašydami leisti dėstyti tikybą mokyklose, išskyrus Vilniaus arkivyskupą, nes jis turi asmeniškai pats su tokiu prašymu kreiptis į Lietuvos TSR vyriausybę.

Klausimą dėl kapelionų institucijos lietuviškuose Raudonosios Armijos daliniuose įsteigimo iškėlė profesorius GRUODIS. Jis papasakojo, kad Kaune yra atvejų, kai lietuviškų Raudonosios Armijos dalinių kariai kreipiasi į kunigus dvasinių patarnavimų reikalais ir kad Lenkijos Berlingo armijoje¹⁴ yra kapelionai. Nuodugniai apsvartę šį klausimą, nutarėme kreiptis į Lietuvos TSR Vyriausybę su prašymu leisti įsteigti karo kapelionų instituciją lietuviškuose Raudonosios armijos daliniuose.

Klausimą dėl duomenų apie katalikų bažnyčios patirtus nuostolius karo metu pasiūliau taip pat aš, nes Vilniaus arkivyskupas JALBŽYKOVSKIS buvo gavęs prašymą iš Lietuvos TSR vyriausybės parengti tokius duomenis ir jis prašė mane pasitarti su kitais vyskupais, kaip šį prašymą įvykdyti. Pasitarime buvo nutarta, kad kiekvienas vyskupas duos nurodymą parapijų klebonams surinkti duomenis apie katalikų bažnyčios nuostolius ir juos perduoti vyskupijų kurijoms. Gavę tokius duomenis, vyskupai turėjo juos apibendrinti ir atiduoti Tarybų valdžios organams, jei šie tokių duomenų prašys.

Klausimas dėl nacionalizuotų katalikų bažnyčiai priklausiusių žemių ir pastatų grąžinimo nebuvo baigtas svarstyti.

Šeštuoju klausimu nutarėme įpareigoti parapijų klebonus pajamų dalį, numatytą kanonų teisės, skirti vyskupijų centrų išlaikymui ir tuo tikslu rinkti aukas iš tikinčiųjų.

¹⁴ Buvusio lenkų kariuomenės pulkininko Z. Berlingo vadovaujami lenkų daliniai, kovėsi Sovietų Sąjungos pusėje.

ВОПРОС: Почему Вы, зная, что преподавание религии в школах Литовской ССР запрещено законом и что капеланов в Красной армии не существует, имели попытку восстановить это и с этой целью входили с ходатайством в органы Советской власти о разрешении преподавания религии в школах и о введении капеланов в литовских частях Красной армии?

ОТВЕТ: Из рассказов бойцов и офицеров Красной армии у нас создалось впечатление, что отношение Советского правительства к религии коренным образом изменилось, а поэтому мы и решили попытаться получить разрешение у правительства Литовской ССР о преподавании религии в школах и о введении капеланов в литовских частях Красной армии.

ВОПРОС: Сколько времени продолжалось совещание епископов в гор. Укмерге?

ОТВЕТ: Совещание продолжалось не более одних суток, так как военный комендант гор. Укмерге предложил нам прекратить совещание и покинуть гор. Укмерге, что нами и было выполнено.

ВОПРОС: Почему вы не спрашивали разрешения на проведение указанного совещания?

ОТВЕТ: Потому, что мы совершенно не знали, что требуется разрешение на проведение такого совещания, так как ранее от нас никто и никаких разрешений на проведение конференций, совещаний и т. д. не требовал.

ВОПРОС: Что Вами практически сделано по выполнению решений указанного совещания епископов?

ОТВЕТ: Я совместно с митрополитом ЯЛБЖИКОВСКИМ обратились к правительству Литовской ССР с письменным обращением по вопросу разрешения преподавания религии в школах и о введении капеланов в литовских частях Красной армии, но на наше обращение никакого ответа не получили.

ВОПРОС: Не получив разрешения на преподавание религии в школах Вы проводили воспитание молодежи в религиозном духе, если проводили, то каким образом?

ОТВЕТ: Воспитание молодежи в религиозном духе проводилось в костелах при богослужении, путем проповедей и изложения истин веры. Такой метод воспитания молодежи в религиозном духе органами

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs, žinodami, kad Lietuvos TRS mokyklose religijos mokymas uždraustas įstatymo ir kad Raudonojoje armijoje nėra kapelionų, bandėte tai atkurti ir tuo tikslu kreipėtės į Tarybų valdžios organus dėl leidimo dėstyti religiją mokyklose ir kapelionų paskyrimo lietuviškuose Raudonosios armijos daliniuose?

ATSAKYMAS: Iš Raudonosios armijos kareivių ir karininkų pasakojimų susidarė įspūdis, kad Tarybinės vyriausybės požiūris į religiją iš esmės pasikeitė. Todėl mes ir pabandėme gauti Lietuvos TSR vyriausybės leidimą dėstyti religiją mokyklose ir paskirti kapelionus lietuviškuose Raudonosios armijos daliniuose.

KLAUSIMAS: Kiek laiko vyko vyskupų pasitarimas Ukmergėje?

ATSAKYMAS: Pasitarimas truko ne ilgiau kaip parą, nes Ukmergės karo komendantas pasiūlė mums nutraukti pasitarimą ir išvykti iš Ukmergės; tatau mes ir padarėme.

KLAUSIMAS: Kodėl Jūs neprašėte leidimo rengti šį pasitarimą?

ATSAKYMAS: Todėl, kad mes visiškai nežinojome, jog rengti tokį pasitarimą reikalingas leidimas, nes anksčiau iš mūsų niekas jokių leidimų rengti vyskupų konferencijas, pasitarimus nereikalavo.

KLAUSIMAS: Kaip praktiškai Jūs vykdėte minėto vyskupų pasitarimo nutarimus?

ATSAKYMAS: Mes kartu su metropolitu JALBŽYKOVSKIU raštu kreipėmės į Lietuvos TSR vyriausybę, prašydami leisti dėstyti religiją mokyklose ir paskirti kapelionus lietuviškuose Raudonosios armijos daliniuose, tačiau negavome jokio atsakymo.

KLAUSIMAS: Ar negavę leidimo mokyti religijos mokyklose Jūs auklėjote jaunimą religine dvasia, jei taip, tai koku būdu?

ATSAKYMAS: Jaunimo auklėjimas religine dvasia vyko bažnyčiose apeigų metu, sakant pamokslus ir dėstant tikėjimo tiesas. Kaip paaiškėjo vyskupų pasitarime su Lietuvos TSR vyriausybės atstovais, vykusiame

Советской власти не запрещался, как это было видно из совещания епископов, проведенного с представителями правительства Литовской ССР 5-го февраля 1946 года.

ВОПРОС: Какие Вы давали установки подчиненному Вам духовенству по вопросу отрыва молодежи от коммунистического влияния?

ОТВЕТ: Ни письменных ни устных установок по этому вопросу я подчиненному мне духовенству не давал.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

1946 m. vasario 5 d.¹⁵, Tarybų valdžia tokio jaunimo auklėjimo religine dvasia metodo nedraudė.

KLAUSIMAS: Kokius Jūs davėte nurodymus pavaldiems kunigams dėl jaunimo atitraukimo nuo komunistinės įtakos?

ATSAKYMAS: Šiuo klausimu aš nedaviau nei raštiškų nei žodinių nurodymų pavaldiems kunigams.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

¹⁵ Pasitarime buvo reikalaujama, kad vyskupijų valdytojai pasmerktų ginkluotą pasipriešinimą sovietų režimui

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 12 августа 1947 года

Допрос начат в 21 час

Допрос окончен в

ВОПРОС: При обыске, произведенном в здании курии Вильнюсской архиепархии были обнаружены и изъяты несколько десятков анти-советских статей, вырезанных из газеты „Сегодня”. Скажите для какой цели Вы собирали антисоветские клеветнические статьи и почему их хранили в здании курии?

ОТВЕТ: Предявленные мне статьи из газеты „Сегодня” я вижу впервые, кто занимался сбором этих статей и каким образом они попали в здание курии Вильнюсской архиепархии, мне не известно. Газету „Сегодня” я никогда не выписывал и не читал, а только слышал, что она издается в гор. Рига.

ВОПРОС: На одной из статей поставлен штамп ксендза ТОЛОЧКО. Скажите, кто такой ксендз ТОЛОЧКО?

ОТВЕТ: Ксендз ТОЛОЧКО служил в Вильнюсской епархии, проживал в гор. Вильнюс, а в 1943 году умер. ТОЛОЧКО занимался литературной деятельностью, был большой любитель собирать различные новинки и всегда был в курсе всех событий. Знающие ТОЛОЧКО лица удивлялись исключительной его осведомленности во всех вопросах.

ВОПРОС: Какое отношение ТОЛОЧКО имел к работе курии Вильнюсской архиепархии?

ОТВЕТ: К работе курии ксендз ТОЛОЧКО никакого отношения не имел и вообще из своего дома выходил очень редко. Как священник ТОЛОЧКО был без должности и помогал настоятелю Бернардинского костела принимать исповеди от верующих, своего прихода он никогда не имел.

ВОПРОС: Откуда могли попасть статьи из газеты „Сегодня” в помещение руководимой Вами курии?

ОТВЕТ: Об этом мне ничего не известно.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчasti
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugpjūčio 12 d.

Tardymas pradėtas 21 val.

Tardymas baigtas

KLAUSIMAS: Per kratą, padarytą Vilniaus arkivyskupijos kurijoje, buvo rasta ir paimta keliasdešimt antitarybinių straipsnių, iškirptų iš laikraščio „Segodnia“. Sakykite, kokių tikslų Jūs rinkote antitarybinius straipsnius ir kodėl juos laikėte kurijos patalpose?

ATSAKYMAS: Man pateiktus straipsnius iš laikraščio „Segodnia“ aš matau pirmą kartą ir nežinau, kas juos rinko bei kaip jie pateko į Vilniaus arkivyskupijos kuriją. Laikraščio „Segodnia“ aš niekuomet neprenumeravau ir neskaičiau, tik girdėjau, jog jis leidžiamas Rygoje.

KLAUSIMAS: Ant vieno straipsnio yra uždėtas kunigo TOLOČKOS antspaudas. Ar Jūs pažįstate kunigą TOLOČKĄ?

ATSAKYMAS: Kunigas TOLOČKA dirbo Vilniaus vyskupijoje, gyveno Vilniuje, o 1943 m. mirė. TOLOČKA rašė straipsnius, labai mėgo rinkti įvairias naujienas ir visada žinojo apie visus įvykius. Pažinoję TOLOČKĄ asmenys stebėjosi jo dideliu informuotumu visais klausimais.

KLAUSIMAS: Ar kunigas TOLOČKA dirbo Vilniaus arkivyskupijos kurijoje?

ATSAKYMAS: Kunigas TOLOČKA kurijoje nedirbo ir apskritai iš savo namų išeidavo labai retai. Kunigas TOLOČKA neturėjo savo parapijos ir padėjo Bernardinų bažnyčios klebonui klausyti išpažinčių.

KLAUSIMAS: Kokių būdu laikraščio „Segodnia“ straipsnių iškarpos galėjo patekti į Jūsų vadovaujamą kuriją?

ATSAKYMAS: Apie tai aš visiškai nieko nežinau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 13 августа 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Какое количество ксендзов из руководимой Вами Вильнюсской архиепархии выехало в Польшу?

ОТВЕТ: По день моего ареста из Вильнюсской архиепархии выехало в Польшу около 110 ксендзов, по национальности поляков. В каких местах Польши они находятся, мне не известно.

ВОПРОС: Какую позицию Вы занимали в вопросе выезда польской части духовенства в Польшу?

ОТВЕТ: Моя позиция в вопросе выезда подчиненного мне духовенства в Польшу выразилась в том, чтобы воспрепятствовать выезду всем священникам, за которыми были закреплены приходы. При этом я руководствовался мотивами, чтобы не оставить верующих без священников, поскольку замена оtezжающих ксендзов новыми и особенно в последнее время была невозможной в виду отсутствия резервов. Однако тем священникам, которые особенно настаивали на выезде в Польшу, я давал свое согласие во избежания недорозумений с органами Советской власти в этом вопросе.

В вопросе выезда граждан польской национальности не духовного звания в Польшу я никаких препятствий не делал и установок по этому вопросу никаких и никому не давал.

ВОПРОС: Какими политическими мотивами Вы руководствовались препятствуя отдельной части духовенства выезжать в Польшу?

ОТВЕТ: В этом вопросе я политическими мотивами не руководствовался, только чисто религиозными, т. е. не оставить верующих без священников.

ВОПРОС: Имели ли Вы связь с духовенством Польши?

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugpjūčio 13 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Kiek kunigų iš Jūsų vadovaujamos Vilniaus arkivyskupijos išvyko į Lenkiją?

ATSAKYMAS: Iki mano suėmimo dienos iš Vilniaus arkivyskupijos į Lenkiją išvyko apie 110 lenkų tautybės kunigų¹⁶. Kokiose Lenkijos vietose jie šiuo metu yra, nežinau.

KLAUSIMAS: Koks buvo Jūsų požiūris dėl lenkų tautybės kunigų išvykimo į Lenkiją?

ATSAKYMAS: Dėl man pavaldžių kunigų išvykimo į Lenkiją mano požiūris buvo toks, kad aš stengiausi sulaikyti tuos kunigus, kurie turėjo parapijas. Be to, norėjau, kad tikintieji nebūtų palikti be dvasininkų, nes juos pakeisti kitais, ypač paskutiniu metu, nesant rezervo, nebuvo įmanoma. Tačiau norėdamas išvengti nesusipratimų su Tarybų valdžios organais, aš sutikau, kad gali išvykti tie kunigai, kurie labai norėjo išvažiuoti.

Dėl lenkų tautybės pasauliečių išvykimo į Lenkiją aš jokių kliūčių nedariau ir niekam jokių nurodymų šiuo klausimu nedaviau.

KLAUSIMAS: Dėl kokių politinių motyvų Jūs trukdėte daliai kunigų išvykti į Lenkiją?

ATSAKYMAS: Ne dėl politinių, o tik dėl religinių, t. y. nenorėdamas palikti tikinčiųjų be kunigų.

KLAUSIMAS: Ar jūs turėjote ryšių su Lenkijos dvasininkija?

¹⁶ Lenkų tautybės kunigai turėjo išvykti į Lenkiją pagal 1944 m. rugsėjo 22 d. Liubline pasirašytą Lenkijos ir Lietuvos SSR sutartį dėl šių šalių piliečių repatriacijos.

ОТВЕТ: Связи с духовенством, проживающим в Польше у меня не было. Был, правда, один случай в 1946 году, даты точно не помню, когда ко мне прибыла одна неизвестная для меня женщина, которая передала мне привет от митрополита ЯЛБЖИКОВСКОГО, проживающего в Белостоке, и сообщила, что здоровье его не плохое и что он несет службу нормально. Встреча с неизвестной женщиной у меня продолжалась не более десяти минут, а в заключении я просил неизвестную о том, что если ей удастся вновь встретиться с митрополитом ЯЛБЖИКОВСКИМ, то передать ему от меня привет.

Кто была названная женщина, где она проживает и чем занимается, я совершенно не знаю и не спрашивал ее об этом, но у меня сложилось мнение, что она может являться служащей железной дороги. Других случаев даже подобной связи с духовенством Польши у меня не было.

ВОПРОС: Вы имели связь и личные встречи с католическими ксендзами, несшими службу в Белорусской ССР?

ОТВЕТ: Мне пришлось иметь две встречи с ксендзами из Белорусской ССР. Эти встречи происходили в гор. Вильнюс, в моем рабочем кабинете.

ВОПРОС: Назовите фамилии ксендзов, с которыми пришлось встречаться, когда происходили эти встречи и какова была их цель?

ОТВЕТ: Фамилия одного из ксендзов была, насколько помню, ПИОНТКОВСКИЙ, другого не помню. Даты этих встреч хорошо не помню, но очевидно они происходили в 1946 году.

Первая встреча у меня состоялась с деканом или вицедеканом из гор. Бреста ПИОНТКОВСКИМ. Как я полагаю, ПИОНТКОВСКИЙ прибыл в гор. Вильнюс не с целью исключительно встретиться со мной, а по каким то другим мотивам, скорее всего увидится со своими родственниками или знакомыми, но точно не знаю, так как он мне о целях своего приезда в Вильнюс не говорил, а я его об этом не спрашивал. Пользуясь своим пребыванием в гор. Вильнюс, ПИОНТКОВСКИМ нанес мне визит как архиепископу, такие визиты были общеприняты среди духовенства. Моя встреча с ПИОНТКОВСКИМ продолжалась не более часа и на мой взгляд какой либо определенной цели не имела.

ВОПРОС: Расскажите, какие вопросы Вы обсуждали с ПИОНТКОВСКИМ во время этой встречи.

ATSAKYMAS: Ryšių su dvasininkais, gyvenančiais Lenkijoje, aš neturėjau. Tiesa, vieną kartą 1946 m., tikslios datos neprisimenu, pas mane apsilankė viena nepažįstama moteris, kuri perdavė linkėjimus nuo metropolito JALBŽYKOVSKIO, gyvenančio Bialystoke, ir pranešė, kad jo sveikata nebloga ir viskas sekasi normaliai. Susitikimas su nepažįstamąja truko ne ilgiau kaip dešimt minučių. Jam baigiantis, aš paprašiau, kad ji, jei dar turės progos susitikti su metropolitu JALBŽYKOVSKIU, perduotų jam nuo manęs linkėjimus.

Kas buvo ši moteris, kur ji gyvena ir ką dirba, aš nežinau ir jos neklausiau, tačiau susidariau nuomonę, kad ji gali būti geležinkelio tarnautojai. Kitokių ryšių su Lenkijos dvasininkais atveju, net ir panašaus pobūdžio, man nepasitaikė.

KLAUSIMAS: Ar palaikėte ryšius ir ar buvote asmeniškai susitikę su kunigais, dirbusiais Baltarusijos TSR?

ATSAKYMAS: Man teko du kartus susitikti su kunigais iš Baltarusijos TSR. Šie susitikimai įvyko Vilniuje, mano darbo kabinete.

KLAUSIMAS: Pasakykite kunigų, su kuriais Jūs susitikote, pavardes, kada šie susitikimai vyko ir koks buvo jų tikslas?

ATSAKYMAS: Vieno kunigo pavardė, kiek prisimenu, buvo PIONTKOVSKIS, kito neprisimenu. Gerai neprisimenu ir šių susitikimų datos, tačiau, atrodo, kad tai buvo 1946 metais.

Pirmas susitikimas buvo su dekanu ar vicedekanu iš Bresto PIONTKOVSKIU. Mano manymu, PIONTKOVSKIO atvykimo į Vilnių pagrindinis tikslas buvo ne su manimi susitikti, o kiti motyvai. Greičiausiai jis norėjo susitikti su savo giminėmis ar pažįstamais, tiksliai nežinau, nes jis man apie atvykimo tikslus nepasakojo, o aš jo apie tai neklausiau. Naudodamasis proga, jis aplankė ir mane kaip arkivyskupą, kas buvo įprasta dvasininkijai. Susitikimas su PIONTKOVSKIU truko ne ilgiau kaip valandą ir jokio konkretaus tikslo neturėjo.

KLAUSIMAS: Papasakokite, kokius klausimus Jus svarstėte su PIONTKOVSKIU per šį susitikimą.

ОТВЕТ: Конкретно какие вопросы мы обсуждали при встрече с ПИОНТКОВСКИМ, я сейчас вспомнить затрудняюсь, но вполне возможно, что мы затрагивали вопрос о регистрации костелов.

ВОПРОС: Нам известно, что при встрече с ПИОНТКОВСКИМ вы обсуждали позицию, которую должно занимать духовенство римско-католической церкви в вопросе регистрации костелов, создании костельных комитетов и выезда поляков в Польшу. Намерены ли Вы опровергать имеющиеся у нас данные?

ОТВЕТ: Обсуждение указанного вопроса с ПИОНТКОВСКИМ я отрицать не буду, но характер этого обсуждения помню не совсем хорошо.

ВОПРОС: Известно, что Вы дали установку ПИОНТКОВСКОМУ по вопросу регистрации костелов, создании костельных комитетов и выезда поляков в Польшу. Расскажите об этом.

ОТВЕТ: Поскольку ПИОНТКОВСКИЙ не был подчинен мне по службе, то следовательно, я не мог давать ему установок и указаний по каким либо вопросам и в частности по затронутым. Я высказал только свое мнение по указанным вопросам.

ВОПРОС: Какие именно мнения Вы высказывали ПИОНТКОВСКОМУ по указанным выше вопросам?

ОТВЕТ: По вопросу регистрации костелов и создания костельных комитетов я определенного мнения высказать не мог, так как мне самому не был известен закон о регистрации костелов, создании костельных комитетов и сам регистрационный договор. Я указал только, что к вопросу регистрации костелов и создания костельных комитетов надо подходить весьма осторожно.

При этом сослался на факт аналогичного характера, который имел место во Франции в 1905 году, когда был принят законопроект об отделении церкви и государства. Этот закон предусматривал создание обществ религиозного культа, которым предполагалось передать управление костелами, значение их равносильно церковным комитетам. ПИИ X запретил католикам формировать общества религиозного культа, так как в них права епископа не гарантировались.

Я указывал, что в современных условиях регистрация костелов и создание костельных комитетов должны быть проведены на той основе, при которой права епископа по отношению к церкви, приходу и священникам не были бы ущемлены. Создание костельных комитетов, не подчиненных епископу, по моему мнению, не возможно, но высказывал ли я это мнение ПИОНТКОВСКОМУ, сейчас не помню.

ATSAKYMAS: Kokius klausimus konkrečiai mes su PIONTKOVSKIU svarstėme, negaliu pasakyti, tačiau gali būti, kad mes kalbėjome apie bažnyčių registraciją.

KLAUSIMAS: Mums žinoma, kad susitikę su PIONTKOVSKIU Jūs tarėtės, kokios pozicijos katalikų bažnyčios dvasininkija turi laikytis bažnyčių registracijos, bažnytinių komitetų kūrimo ir lenkų išvykimo į Lenkiją klausimais. Ar Jūs bandysite paneigti mūsų duomenis?

ATSAKYMAS: Aš neneigsiu, kad mes svarstėme šiuos klausimus, tačiau svarstymo pobūdžio aš gerai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Mes žinome, kad Jūs davėte nurodymus PIONTKOVSKIUI dėl bažnyčių registracijos, bažnytinių komitetų ir lenkų išvykimo į Lenkiją. Papasakokite apie tai.

ATSAKYMAS: Kadangi PIONTKOVSKIS nebuvo man pavaldus, aš negalėjau duoti jam jokių nurodymų, taip pat ir minėtų. Aš pasakiau tik savo nuomonę šiais klausimais.

KLAUSIMAS: Kokią nuomonę šiais klausimais Jūs pasakėte PIONTKOVSKIUI?

ATSAKYMAS: Dėl bažnyčių registracijos ir bažnytinių komitetų sudarymo aš negalėjau pasakyti konkrečios nuomonės, nes nebuvo susipažinęs su įstatymu dėl bažnyčių registracijos, bažnytinių komitetų sudarymo ir su pačia registracijos sutartimi. Aš tik pažymėjau, kad dėl bažnyčių registracijos ir bažnytinių komitetų sudarymo reikia būti labai atsargiems.

Ta pačia proga aš priminiau, kad analogiškas atvejis buvo 1905 m. Prancūzijoje, kai ten buvo priimtas Bažnyčios atskyrimo nuo valstybės įstatymas. Šis įstatymas numatė steigti religinio kulto bendruomenes, kurioms turėjo būti perduotas bažnyčių valdymas. Jų reikšmė lygiavertė bažnytiniams komitetams. PIJUS X uždraudė katalikams steigti religinio kulto bendruomenes, nes jose nebuvo garantuotos vyskupo teisės.

Aš pažymėjau, kad ir dabar bažnyčių registracija ir bažnytinių komitetų sudarymas turi neapriboti vyskupo teisių bažnyčių, parapijų ir kunigų atžvilgiu. Nepavaldžių vyskupui bažnytinių komitetų kūrimas, mano manymu, negalimas, tačiau ar tokią nuomonę aš išreiškiau PIONTKOVSKIUI, neprisimenu.

ВОПРОС: Как реагировал ПИОНТКОВСКИМ на эти высказанные Вами мнения по вопросу регистрации костелов и создания костельных комитетов?

ОТВЕТ: Насклоько помню, ПИОНТКОВСКИЙ каких либо возражений мне не высказывал.

ВОПРОС: Какое мнение Вы высказали ПИОНТКОВСКОМУ по вопросу выезда поляков в Польшу?

ОТВЕТ: На этот вопрос я уже ответил в ответе на второй поставленный мне вопрос, такую же мысль я высказал и ПИОНТКОВСКОМУ.

ВОПРОС: Чем закончилась Ваша встреча с ксендзом ПИОНТКОВСКИМ?

ОТВЕТ: ПИОНТКОВСКИЙ поблагодарил меня за прием и ушел от меня.

ВОПРОС: А разве Вы о дальнейшей связи с ним не обуславливались?

ОТВЕТ: Никакой обусловленности между мной и ксендзом ПИОНТКОВСКИМ не было, и после этой встречи я его больше не видел и никакой связи с ним не имел.

ВОПРОС: Что Вам рассказывал ПИОНТКОВСКИЙ и что Вам вообще известно о нем?

ОТВЕТ: ПИОНТКОВСКОГО во время указанной встречи я увидел впервые и сообщить о нем что либо другое, не могу. Когда я учился в Вильнюсской духовной семинарии, со мной вместе обучался бывший судебный следователь ПИОНТКОВСКИЙ и я спросил ксендза ПИОНТКОВСКОГО, не является ли последний его родственником, на что он ответил отрицательно.

При встрече ксендз ПИОНТКОВСКИЙ мне сообщил, что помощник епископа НЕМИРА в данное время проживает в Польше в одной из частей Пинской епархии, которая отошла к Польше и что их епархией управляет декан, фамилию которого не могу вспомнить, а до декана управлял епархией каноник или прелат ВАСИЛЕВСКИЙ, который арестован органами Советской власти, но за что, ПИОНТКОВСКИЙ не рассказывал. Больше из разговоров с ПИОНТКОВСКИМ я ничего не помню.

ВОПРОС: По нашим данным ПИОНТКОВСКИЙ у Вас с визитом был в мае 1947 года. Так ли это было в действительности?

KLAUSIMAS: Kaip PIONTKOVSKIS reagavo į Jūsų nuomonę dėl bažnyčių registracijos ir bažnytinių komitetų kūrimo?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, PIONTKOVSKIS man neprieštaravo.

KLAUSIMAS: Kokią nuomonę Jūs pareiškėte PIONTKOVSKIUI dėl lenkų išvykimo į Lenkiją?

ATSAKYMAS: Į šį klausimą aš jau atsakiau atsakydamas į antrą man iškeltą klausimą. Tokią pat nuomonę aš išsakiau ir PIONTKOVSKIUI.

KLAUSIMAS: Kuo pasibaigė Jūsų susitikimas su kunigu PIONTKOVSKIUI?

ATSAKYMAS: PIONTKOVSKIS padėkojo, kad aš jį priėmiau, ir išėjo.

KLAUSIMAS: O argi Jūs su juo nesusitarėte dėl tolesnio ryšio palaikymo?

ATSAKYMAS: Jokio susitarimo tarp manęs ir PIONTKOVSKIO nebuvo, ir aš po šio susitikimo daugiau jo nebemačiau ir jokių ryšių su juo nepalaikiau.

KLAUSIMAS: Ką Jums pasakojo PIONTKOVSKIS ir ką Jūs iš viso apie jį žinote?

ATSAKYMAS: Minėto susitikimo metu PIONTKOVSKIĮ aš pamačiau pirmą kartą ir ką nors apie jį papasakoti negaliu. Vilniaus kunigų seminarijoje kartu su manimi mokėsi buvęs teismo tardytojas PIONTKOVSKIS, ir aš paklausiau kunigą PIONTKOVSKIĮ, ar tai nėjo giminaitis, tačiau jis atsakė neigiamai.

Susitikimo metu kunigas PIONTKOVSKIS man taip pat pranešė, kad vyskupo NEMIRO pagalbininkas šiuo metu gyvena Lenkijoje, Pinsko vyskupijos dalyje, atitekusioje Lenkijai, ir kad jų vyskupiją valdo kažkoks dekanas, kurio pavardės dabar neprisimenu, o iki tol vyskupiją valdė kanau-ninkas ar prelatas VASILEVSKIS, vėliau suimtas Tarybų valdžios organų, bet už ką- PIONTKOVSKIS nepasakojo. Daugiau iš pokalbių su PIONTKOVSKIUI nieko neprisimenu.

KLAUSIMAS: Mūsų duomenimis, PIONTKOVSKIS pas Jus lankėsi 1947 m. gegužės mėnesį. Ar taip buvo iš tikrųjų?

ОТВЕТ: Дату встречи с ПИОНТКОВСКИМ я не помню, но мне кажется она была в 1946 году.

ВОПРОС: Расскажите о встрече с другим ксендзом из Белорусской ССР, фамилию которого Вы не помните.

ОТВЕТ: Встреча с ксендзом из Белорусской ССР, фамилию которого я не помню, состоялась после встречи с ПИОНТКОВСКИМ. Он прибыл из Пинской области, но из какого места, сказать затрудняюсь. Этот ксендз прибыл в Вильнюс на своем автомобиле. Цель его приезда в Вильнюс была встретиться с его родственниками или знакомыми, об этом мне стало известно из его слов. Встреча с ним продолжалась 15-20 минут.

При встрече указанный ксендз мне рассказал, что он имеет собственную легковую автомашину, и что он на ней приехал в Вильнюс без каких либо затруднений. Дальше он сообщил, что их епархией управляет декан, фамилию его я забыл. Он сказал, что его приход уже зарегистрирован, но у них есть и приходы не прошедшие регистрации. Больше из его рассказов я ничего не запомнил.

ВОПРОС: Знаком ли этот ксендз с ПИОНТКОВСКИМ?

ОТВЕТ: Не знаю, он мне об этом не говорил, а я его не спрашивал.

ВОПРОС: Неизвестный ксендз оставлял Вам свой адрес?

ОТВЕТ: Нет, не оставлял.

ВОПРОС: Случайным ли был визит к Вам этого ксендза или же он имел определенный смысл и цель?

ОТВЕТ: Я считаю этот визит случайным, не имеющим определенной цели.

ВОПРОС: Вы еще имели какую либо связь с ксендзами Белорусской ССР?

ОТВЕТ: В феврале или марте 1947 года настоятель костела дер. Пелесы, Гродненской области - ксендз ВЕНАЖИНДИС прислал мне ко ПИЮ договора о регистрации Пелесского костела. Кто передал мне этот договор я не знаю, так как он послал его с лицом, которое его передало моей служанке, а я лично его в лицо не видел.

ВОПРОС: Для какой цели ВЕНАЖИНДИС Вам прислал этот договор?

ATSAKYMAS: Susitikimo su PIONTKOVSKIU datos neprisimenu, tačiau man atrodo, kad tai buvo 1946 metais.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie susitikimą su kitu kunigu iš Baltarusijos TSR, kurio pavardės Jūs neprisimenate.

ATSAKYMAS: Su kunigu iš Baltarusijos TSR, kurio pavardės aš neprisimenu, susitikau jau po susitikimo su PIONTKOVSKIU. Jis nuosavu automobiliu atvyko iš Pinsko srities, tačiau iš kokios vietovės, neprisimenu. Anot jo paties, jis norėjęs Vilniuje aplankyti savo giminaičius ar pažįstamus. Mūsų susitikimas, kurio metu kunigas papasakojo, kad jis turi nuosavą automobilį ir juo be problemų atvyko į Vilnių, truko 15-20 minučių.

Jis taip pat papasakojo, kad jų vyskupiją valdo dekanas, kurio pavardę aš užmiršau. Sakė, kad jo parapija jau užsiregistravo, tačiau yra parapijų, negavusių leidimo registruotis. Daugiau iš pokalbio su juo nieko neprisimenu.

KLAUSIMAS: Ar šis kunigas buvo pažįstamas su PIONTKOVSKIU?

ATSAKYMAS: Nežinau, jis man to nesakė ir aš jo neklausiau.

KLAUSIMAS: Ar nepažįstamas kunigas paliko Jums savo adresą?

ATSAKYMAS: Ne, nepaliko.

KLAUSIMAS: Ar šio kunigo vizitas pas Jus buvo atsitiktinis ar jis turėjo kokią prasmę ar tikslą?

ATSAKYMAS: Mano nuomone, šis vizitas buvo atsitiktinis, neturėjęs konkretaus tikslo.

KLAUSIMAS: Ar dar turėjote kokių ryšių su kunigais iš Baltarusijos TSR?

ATSAKYMAS: 1947 m. vasario ar kovo mėnesį Pelesos kaimo, Gardino srityje, klebonas VIENAŽINDYS atsiuntė man Pelesos bažnyčios registracijos sutarties kopiją. Kas man perdavė šį dokumentą, nežinau, nes kažkoks asmuo jį perdavė mano šeimininkei, o aš pats jo nemačiau.

KLAUSIMAS: Kodėl VIENAŽINDYS atsiuntė Jums šį dokumentą?

ОТВЕТ: Возможно ксендз ВЕНАЖИНДИС слышал от кого либо, что я интересуюсь договорами о регистрации костелов и с этой целью прислал мне его для ознакомления. Другая цель мне не известна, так как при договоре никакого письма не было и ничего не передал в устной форме через лицо, которое мне доставило этот договор.

ВОПРОС: Что Вам известно о ксендзе ВЕНАЖИНДИС?

ОТВЕТ: Ксендз по фамилии ВЕНАЖИНДИС мне известен, но встречался ли я с ним когда либо, совершенно не помню.

ВОПРОС: Расскажите о других случаях Вашей связи с духовенством Белорусской ССР?

ОТВЕТ: Других фактов моей связи с духовенством Белорусской ССР не было.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросили: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Зам. нач. отдела „О” МГБ Лит. ССР - капитан РАС ЛАН

ATSAKYMAS: Galbūt kunigas VIENAŽINDYS žinojo, kad aš domiuosi bažnyčių registracijos sutartimis, ir atsiuntė man ją susipažinti. Kokio nors kito motyvo nežinau, nes prie šio dokumento nebuvo jokio laiško, o jį atnešęs žmogus taip pat nieko žodžiu neperdavė.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie kunigą VIENAŽINDĮ?

ATSAKYMAS: Kunigą pavarde VIENAŽINDYS, aš žinojau, tačiau ar buvau su juo kada nors susitikęs, neprisimenu.

KLAUSIMAS: Papasakokite apie kitus Jūsų ryšių su dvasininkais iš Baltarusijos TSR atvejus?

ATSAKYMAS: Daugiau ryšių su kunigais iš Baltarusijos TSR atvejų nebuvo.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

LTSR MGB „0“ skyriaus virš. pav. kapitonas RASLANAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечислава сына Еронимаса

от 20 августа 1947 года

Допрос начат в 20 часов
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Расскажите, какую связь Вы поддерживали с немецкими оккупационными властями?

ОТВЕТ: Связи с немецкими оккупационными властями, носящей характер сотрудничества с ними, я не имел. За весь период оккупации Литовской ССР я ни разу не участвовал в каких либо совещаниях, заседаниях, комиссиях и т. д., проводимых и организуемых немецкими оккупационными властями.

Я несколько раз обращался к представителям немецких властей с вопросами, имеющими чисто религиозный характер, как например, по вопросу деятельности Вильнюсской духовной семинарии, управления католическими приходами, находящимися на территории западной Белоруссии, которые, до оккупации Литовской ССР немцами, входили в состав Вильнюсской архиепархии, но в результате проведенного немцами районирования, управление этими костелами мне было запрещено и этот запрет я считал не справедливым.

Когда немцы проводили сбор цветных металлов в Литве, то был издан приказ о снятии и сдачи немцам всех колоколов, имеющихся в костелах. В связи с этим я обратился к немецким оккупационным властям с просьбой сохранить колокола, имеющие историческое и художественное значение, а так же оставить по одному колоколу в каждом костеле.

ВОПРОС: Обращались ли к Вам представители немецких оккупационных властей с предложением оказать им те или иные услуги в проведении намечаемых ими мероприятий политического или хозяйственного характера?

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugpjūčio 20 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Papasakokite, kokius santykius Jūs palaikėte su vokiečių okupacine valdžia?

ATSAKYMAS: Aš nebendradarbiau su vokiečių okupacine valdžia. Per visą Lietuvos TSR okupacijos laikotarpį nė karto nedalyvavau jokiuose pasitarimuose, posėdžiuose ar komisijose, organizuotose vokiečių okupacinės valdžios.

Aš keletą kartų kreipiausi į vokiečių okupacinės valdžios atstovus tik dėl grynai religinių klausimų sprendimo, pavyzdžiui, dėl Vilniaus kunigų seminarijos veiklos ar buvusių vakarų Baltarusijoje katalikų parapijų, kurios iki vokiečių okupacijos Lietuvos TSR priklausė Vilniaus arkivyskupijai, valdymo. Tačiau dėl vokiečių įvykdyto administracinio suskirstymo man buvo uždrausta valdyti šias parapijas, kas, mano manymu, buvo neteisinga.

Kai vokiečiai Lietuvoje rinko spalvotuosius metalus, buvo išleistas įsakymas dėl visų bažnyčių varpų rekvizavimo. Dėl to aš kreipiausi į vokiečių okupacinę valdžią, prašydamas palikti bažnyčiose istorinę ar meninę reikšmę turinčius varpus, taip pat nors po vieną varpą kiekvienoje bažnyčioje.

KLAUSIMAS: Ar į Jus kreipėsi vokiečių okupacinės valdžios atstovai, kad vienaip ar kitaip padėtumėte vykdyti jų numatomas politinio ar ūkinio pobūdžio priemones?

ОТВЕТ: В 1943 году, даты точно не помню, меня вызвал к себе Вильнюсский Гебитскоммисар ГИНГСТ и предложил подписать воззвание к литовскому народу в числе других 5-6 человек наиболее авторитетных людей гор. Вильнюс. Это воззвание содержало призыв к литовцам добровольно вступать в создаваемые военные формирования для борьбы против Советской армии. Я подписать воззвание отказался, заявив, что это чисто политический вопрос и я как представитель церкви не могу принять в нем участия.

В том же 1943 году, но немного позднее, ко мне с официальным письмом обратился первый Генеральный советник Литовской генеральной области, генерал КУБИЛЮНАС. Он просил, чтобы я дал указание подчиненному мне духовенству в костелах разъяснить населению о необходимости мобилизации всех сил на борьбу с Советским Союзом.

ВОПРОС: Какой ответ Вы дали КУБИЛЮНАСУ на это письмо?

ОТВЕТ: В ответе на письмо КУБИЛЮНАСА мною было ему сообщено, что я лично прилагаю все усилия в печати и в проповедях против зла, которое распространяет безбожный коммунизм, но приказать ксендзам выступать с проповедями по светским вопросам нельзя, ибо это вполне обосновано запрещает декрет Апостольского престола.

ВОПРОС: Вам предъявляется письмо КУБИЛЮНАСА от 13 апреля 1943 года и ответ на это письмо от 24 апреля 1943 года, подписанный Вами. Скажите, об этих ли документах Вы дали показания?

ОТВЕТ: Да, об этих документах.

ВОПРОС: В своем ответе КУБИЛЮНАСУ Вы сообщили, что прилагаете все усилия в печати и в проповедях против зла, которое распространяет безбожный коммунизм. Следовательно, Вы и подчиненному Вам духовенству давали установку прилагать все усилия против называемого Вами “зла”?

ОТВЕТ: Мои статьи в печати антикоммунистического содержания были личного характера и подписывались не как архиепископом, а РЕЙНИСОМ. Писменных указаний подчиненному мне духовенству по данному вопросу мною не давалось, но были случаи, при частных встречах с отдельными священниками, я указывал им на

ATSAKYMAS: 1943 m., datos tiksliai neprisimenu, mane išsikvietė Vilniaus gebytskomisaras HINGSTAS ir pasiūlė pasirašyti su dar 5-6 žymiais Vilniaus žmonėmis atsisaukimą į lietuvių tautą, raginantį lietuvius savanoriškai stoti į kuriamus karinius dalinius kovai prieš Tarybinę armiją. Aš atsisakiau pasirašyti atsisaukimą, motyvuodamas, kad tai grynai politinis klausimas ir aš, kaip bažnyčios atstovas, negaliu dalyvauti jį sprendžiant.

Tais pačiais 1943 metais, kiek vėliau, man atsiuntė oficialų laišką pirmasis Lietuvos generalinės srities generalinis tarėjas generolas KUBILIŪNAS. Jis prašė, kad aš duočiau nurodymą kunigams bažnyčiose aiškinti, jog būtina mobilizuoti visas jėgas kovai prieš Tarybų Sąjungą.

KLAUSIMAS: Ką Jus atsakėte į šį laišką KUBILIŪNUI?

ATSAKYMAS: Atsakydamas į KUBILIŪNO laišką, aš jam pranešiau, kad dedu visas pastangas, spaudoje ir pamoksluose pasisakydamas prieš blogį, skleidžiamą bedieviško komunizmo, tačiau įsakyti kunigams pamoksluose kalbėti pasaulietiniais klausimais negalima, nes tai visiškai pagrįstai draudžia Apaštalų sosto dekretas.

KLAUSIMAS: Jums pateikiami 1943 m. balandžio 13 d. KUBILIŪNO laiškas ir 1943 m. balandžio 24 d. Jūsų pasirašytas atsakymas į šį laišką. Ar apie šiuos dokumentus Jūs kalbate?

ATSAKYMAS: Taip.

KLAUSIMAS: Atsakydamas į KUBILIŪNO laišką Jūs teigėte, kad dedate visas pastangas spaudoje ir pamoksluose prieš blogį, skleidžiamą bedieviško komunizmo. Vadinasi, Jūs ir pavaldiems kunigams davėte nurodymą visomis pastangomis kovoti prieš Jūsų vadinamą „blogį“?

ATSAKYMAS: Savo antikomunistinio turinio straipsnius spaudoje aš pasirašydavau ne kaip arkivyskupas, o kaip REINYS. Raštiškų nurodymų man pavaldiems kunigams šiuo klausimu aš niekada nedaviau, tačiau kartais privačiuose pokalbiuose su kunigais aš atkreipdavau jų dėmesį į būtinybę objektyviai skleisti krikščioniško tikėjimo tiesas tam, kad visuomenė nepa-

необходимость объективного изложения истин христианской веры, чтобы оградить ее от материализма и разрушений со стороны большевизма. Никаких конспектов проповедей мною ксендзам не давалось, они выступали с проповедями по собственному почину.

ВОПРОС: Имели ли Вы встречи с работниками Гестапо. Если имели, то какой характер носили эти встречи?

ОТВЕТ: В 1942 и 1943 годах в моей квартире я имел три встречи представителями Гестапо. Первая встреча была в январе 1942 года с руководителем Гестапо по фамилии МЮЛЛЕР, прибывшим из гор. Каунас совместно с доктором ШОЛЬЦ, но был ли последний официальным сотрудником Гестапо, мне не известно. МЮЛЛЕР мне сообщил, что у них имеются данные о том, что митрополит ЯЛБЖИКОВСКИЙ имеет политические сношения с границей и передает секретные сведения через гор. Рига, но куда и какие сведения, МЮЛЛЕР не сказал. МЮЛЛЕР пытался заполучить от меня сведения о Ялбжиковском, подтверждающие их предположения. Я ответил МЮЛЛЕРУ, что никакими фактами, подтверждающими политическую деятельность ЯЛБЖИКОВСКОГО, не располагаю и предложил ему, что если имеются проверенные данные о такой деятельности ЯЛБЖИКОВСКОГО, обратится по этому вопросу к Апостольскому престолу. На этом моя встреча с МЮЛЛЕРОМ была и окончена.

Две последующих встречи я имел с начальником Вильнюсского Гестапо, фамилии которого не помню. Во время первой встречи он предложил мне обратить внимание ксендза ЛИПНЮНАСА, служившего при часовне Аушрос Вартай гор. Вильнюс, на то, чтобы он в своих проповедях не пропагандировал идею образования независимого литовского государства. Я обещал, что обращу внимание ЛИПНЮНАСА по этому вопросу.

Во время второй встречи начальник Вильнюсского Гестапа мне сообщил, что ими арестован ксендз - настоятель Камайского костела, по фамилии ПАВЛОВИЧ, который отказал одной женщине посвятить квартиру в связи с тем, что в ее доме проживали немцы. Я этому сообщению не поверил и каких либо мер с своей стороны не принял.

ВОПРОС: Где в данное время находятся ксендзы ЛИПНЮНАС и ПАВЛОВИЧ?

ОТВЕТ: ЛИПНЮНАС в 1943 году был вывезен в Германию и там умер в 1944 году. О судьбе ПАВЛОВИЧА мне не известно, но предполагаю, что он расстрелян.

siduotų bolševikų materializmo griaunamajai įtakai. Pamokslų konspektų kunigams aš neduodavau, jie pamokslus sakydavo savo iniciatyva.

KLAUSIMAS: Ar Jus buvote kada susitikęs su gestapo darbuotojais? Jei taip, tai kokio pobūdžio buvo tie susitikimai?

ATSAKYMAS: 1942 ir 1943 m. aš tris kartus buvau susitikęs savo bute su gestapo atstovais. Pirmas susitikimas įvyko 1942 m. sausio mėnesį su gestapo vadovu MIULERIU, kuris atvyko iš Kauno kartu su daktaru ŠOLCU, tačiau nežinau, ar pastarasis buvo oficialus gestapo bendradarbis. MIULERIS man pranešė, kad jie turi duomenų, jog metropolitas JALBŽYKOVSKIS palaiko politinio pobūdžio ryšius su užsieniu ir per Rygą perduoda slaptas žinias, tačiau kam ir kokias žinias, MIULERIS nesakė. MIULERIS bandė išgauti iš manęs duomenų apie JALBŽYKOVSKI, kurie turėjo patvirtinti jų prielaidas. Aš atsakiau MIULERIUI, kad nežinau jokių faktų, patvirtinančių JALBŽYKOVSKIO politinę veiklą, ir pasiūliau jam, kad jeigu yra patikrintų faktų apie tokią JALBŽYKOVSKIO veiklą, kreiptis į Apaštalo sostą. Tuo mūsų susitikimas su MIULERIU baigėsi.

Kiti du susitikimai buvo su Vilniaus gestapo viršininku, kurio pavardės neprisimenu. Pirmo susitikimo metu jis man pasiūlė perspėti kunigą LIPNIŪNĄ, tuo metu kunigavusį Aušros Vartuose Vilniuje, kad jis savo pamoksluose nepropaguotų nepriklausomos Lietuvos valstybės idėjos. Aš pažadėjau atkreipti į tai LIPNIŪNO dėmesį.

Antro susitikimo metu Vilniaus gestapo viršininkas man pranešė, kad jie suėmė Kamajų kleboną kunigą PAVLOVIČIŪ, kuris atsisakė pašventinti vienos moteriškės namą tik dėl to, kad ten gyveno vokiečiai. Aš nepatikėjau tokiu pranešimu ir jokių priemonių nesiėmiau.

KLAUSIMAS: Kur šiuo metu yra kunigai LIPNIŪNAS ir PAVLOVIČIUS?

ATSAKYMAS: LIPNIŪNAS 1943 m. buvo išvežtas į Vokietiją ir ten mirė 1944 m. PAVLOVICIAUS likimo aš nežinau, tačiau manau, kad jis buvo sušaudytas.

ВОПРОС: Работники Гестапо делали Вам какие либо предложения?

ОТВЕТ: Нет, не делали.

ВОПРОС: Не являются ли Ваши выступления в печати с антикоммунистическими статьями результатом нажима на Вас со стороны Гестапо и немецких оккупационных властей?

ОТВЕТ: В печати я выступал по своей личной инициативе.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar gestapo darbuotojai Jums siūlė bendradarbiauti?

ATSAKYMAS: Ne, nesiūlė.

KLAUSIMAS: Ar Jūsų antikomunistiniai straipsniai spaudoje nebuvo gestapo ar vokiečių okupacinės valdžios spaudimo rezultatas?

ATSAKYMAS: Aš rašiau į spaudą savo iniciatyva.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечислава сына Еронимаса

от 5 сентября 1947 года
Допрос начат в 12 часов
Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: Какую связь Вы поддерживали с участниками антисоветского националистического подполья и кто Вам известен из представителей этого подполья?

ОТВЕТ: Никакой связи с антисоветским националистическим подпольем я не имел и из его представителей никого не знаю.

ВОПРОС: Что Вам известно о бандформировании „Зеленого Черта“?

ОТВЕТ: Название бандформирования „Зеленый Черт“ я слышу впервые.

ВОПРОС: Вы давали назначение ксендзу ШУКИСУ на должность настоятеля костела в местечко Тельши, Зарасайского уезда?

ОТВЕТ: Никакого назначения я ШУКИСУ не давал.

ВОПРОС: Было ли Вам известно о том, что ИГУ КИС опасаясь ареста органами Советской власти приобрел себе фиктивные документы на имя ЧЕПУЛИОНИСА и под этой фамилией продолжительное время скрывался?

ОТВЕТ: ШУКИС весной 1947 года прибыл ко мне в Вильнюсскую курию, рассказал, что он несколько раз вызывался в Лаздияский отдел МГБ и что по последнему вызову он не явился из за опасности быть арестованным. В связи с этим он просил меня дать ему назначение в какой либо из приходов, но я ему в этом отказал, не желая навлекать каких либо подозрений на курию, так как мне не были известны мотивы его опасений. О том, что ШУКИС имел документы на имя ЧЕПУЛИОНИС, мне неизвестно.

ВОПРОС: Разве ШУКИС Вам не говорил о причинах его боязни ареста органами Советской власти?

ОТВЕТ: Нет, не рассказывал и я его об этом не спрашивал.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 5 d.

Tardymas pradėtas 12 val.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Kokius ryšius Jūs palaikėte su antitarybinio nacionalistinio pogrindžio dalyviais ir ką iš šio pogrindžio atstovų Jūs pažįstate?

ATSAKYMAS: Aš nepalaikiau jokių ryšių su antitarybiniu nacionalistiniu pogrindžiu ir nieko iš jo atstovų nepažįstu.

KLAUSIMAS: Ką Jūs žinote apie „Žaliojo velnio“ banditų formuotę?

ATSAKYMAS: Banditų formuotės pavadinimą „Žaliojo velnio“ girdžiu pirmą kartą.

KLAUSIMAS: Ar Jūs paskyrėte kunigą ŠUKĮ Zarasų apskrities Telšės* miestelio bažnyčios klebonu?

ATSAKYMAS: Aš ŠUKIO ten neskyriau.

KLAUSIMAS: Ar Jūs žinojote, kad ŠUKYS, bijodamas būti Tarybų valdžios organų suimtas, įsigijo fiktyvius dokumentus ČEPULIONIO pavarde ir su jais ilgą laiką slapstėsi?

ATSAKYMAS: 1947 m. pavasarį ŠUKYS atvyko į Vilniaus kuriją ir papasakojo, kad jis keletą kartų buvo kviečiamas į MGB Lazdijų apskrities skyrių ir kad paskutinį kartą kviečiamas jis nenuėjo, bijodamas būti suimtas. Jis manęs prašė paskirti jį į kokią nors parapiją, tačiau aš atsisakiau tai padaryti, nenorėdamas sukelti įtarimų kurijos atžvilgiu, nes nežinojau tikrųjų jo baiminimosi motyvų. Aš nežinojau, kad ŠUKYS turi dokumentus ČEPULIONIO pavarde.

KLAUSIMAS: Argi ŠUKYS Jums nenurodė priežasčių, dėl kurių jis baiminosis, kad gali būti suimtas?

ATSAKYMAS: Ne, nepasakojo, ir aš jo to neklausiau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

* Turi būti Tilžės.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 7 сентября 1947 года

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в

ВОПРОС: Вам предъявляются восемь конспектов проповедей, написанных лично Вами и изятых у Вас при обыске. Когда Вами были составлены, предъявленные Вам конспекты и в какой период времени Вы читали проповеди по этим конспектам?

ОТВЕТ: Предъявленные мне конспекты, вернее планы проповедей, написаны лично мною в разное время во время оккупации Литовской ССР немцами. Проповеди по этим планам мною читались только во время оккупации Литовской ССР немцами, в основном в кафедральном костеле гор. Вильнюс.

ВОПРОС: Пользовались ли Вашими планами проповедей подчиненные Вам ксендзы?

ОТВЕТ: Все предъявленные мне планы проповедей составлялись мною только для личного пользования и подчиненному мне духовенству я их не рассылал.

ВОПРОС: Давали ли Вы установки подчиненному Вам духовенству произносить проповеди по вопросам, изложенным в планах Ваших проповедей?

ОТВЕТ: Никаких установок ни в устной ни в письменной форме я подчиненному мне духовенству не давал.

ВОПРОС: Признаете ли Вы, что составленные Вами планы проповедей являются антисоветскими и следовательно произносимые Вами проповеди по этим планам, содержали призыв к борьбе с Советской властью?

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 7 d.

Tardymas pradėtas 20 val.

Tardymas baigtas

KLAUSIMAS: Jums pateikiami aštuoni Jūsų paties ranka parašyti pamokslų konspektai¹⁷, kurie buvo paimti kratos metu. Kada Jūs parengėte šiuos konspektus ir kada pagal juos sakėte pamokslus?

ATSAKYMAS: Man pateiktus konspektus, o tiksliau pamokslų planus, aš parašiau skirtingu metu vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais. Pagal šiuos konspektus pamokslus sakiau tik vokiečių okupacijos metais daugiausia Vilniaus katedroje.

KLAUSIMAS: Ar šiais Jūsų pamokslų planais naudojosi kiti Jums pavaldūs kunigai?

ATSAKYMAS: Pagal pateiktus pamokslų planus pamokslus sakiau tik aš pats ir nesiuntinėjau jų pavaldiems kunigams.

KLAUSIMAS: Ar davėte nurodymų sau pavaldiems kunigams sakyti pamokslus pagal šiuose Jūsų pamokslų planuose dėstomus klausimus?

ATSAKYMAS: Jokių nurodymų nei raštu, nei žodžiu pavaldiems kunigams aš nedaviau.

KLAUSIMAS: Ar pripažįstate, kad Jūsų parengti pamokslų planai yra antitarybiniai ir kad pagal juos Jūsų sakyti pamokslai ragino kovoti prieš Tarybų valdžią?

¹⁷ Žr. 3 priedą: Arkivyskupo M.Reinio pamokslų, sakytų vokiečių okupacijos metais Vilniuje, konspektai (p. 770-775).

ОТВЕТ: Мои проповеди были направлены против большевизма, не как коммунистической экономической доктрины, а против материалистического мировоззрения с его последствиями. Я считаю, что все в планах проповедей изложенные мною вопросы являются плодами материалистического мировоззрения. Мои проповеди призыва к борьбе против Советской власти не содержали, а содержали призыв к борьбе против безбожного большевизма- коммунизма, против его материалистического мировоззрения.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

ATSAKYMAS: Savo pamoksluose aš pasisakiau ne prieš bolševizmą kaip komunistinę ekonominę doktriną, o prieš materialistinę pasaulėžiūrą sujos pasekmėmis. Aš manau, kad visi mano pamoksluose išdėstyti reiškiniai yra materialistinės pasaulėžiūros vaisius. Pamoksluose nebuvo raginimo kovoti prieš Tarybų valdžią, o tik prieš bedieviškąjį bolševizmą - komunizmą, prieš jo materialistinę pasaulėžiūrą.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 10 сентября 1947 года

Допрос начат в 12 часов
Допрос окончен в 17 часов

ВОПРОС: У нас имеются данные о том, что Вы были связаны с националистической организацией „Комитет Освобождения Литвы”. Расскажите о своей связи с этой организацией?

ОТВЕТ: Об организации „Комитет Освобождения Литвы” мне вообще ничего неизвестно и об этой организации мне разговаривать с кем либо не приходилось. Если у органов следствия имеются какие либо данные о моей связи с организацией „Комитет Освобождения Литвы”, то эти данные не правдоподобны и лишены каких либо оснований обвинять меня в этом.

ВОПРОС: Мы имеем показания свидетеля, который показывает, что Вы совместно с ректором духовной семинарии ТУЛАБА и завхозом ИОДГАЛВИСОМ входили в состав организации „Комитет Освобождения Литвы”. Намерены ли Вы отрицать это?

ОТВЕТ: Отрицаю полностью, так как я ничего общего с этой организацией не имел и полагаю, что ТУЛАБА и ИОДГАЛВИС тоже не были связаны с ней. Показания свидетеля считаю явно ложными и необоснованными.

ВОПРОС: А какую связь Вы имели с партией националистов?

ОТВЕТ: Никакой.

ВОПРОС: Вы знаете КЛЕЙВА Казиса?

ОТВЕТ: Да, знаю, но очень мало, он работал во время оккупации Литовской ССР немцами в тресте „Вальгис”, личного знакомства с ним я не имел. Возможно он был у меня на обеде по случаю моего 60 летнего юбилея, так как я приглашал на обед всех директоров организаций, которые принимали участие в проведении и организации юбилея.

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 10 d.

Tardymas pradėtas 12 val.

Tardymas baigtas 17 val.

KLAUSIMAS: Mes turime duomenų, kad Jūs buvote susijęs su nacionalistine organizacija „Lietuvos išlaisvinimo komitetas“. Papasakokite apie savo ryšius su šia organizacija.

ATSAKYMAS: Aš nieko nežinau apie „Lietuvos išlaisvinimo komitetą“ ir apie šią organizaciją neteko su kuo nors kalbėtis. Jeigu tardymo organai turi kokių nors duomenų apie mano ryšius su „Lietuvos išlaisvinimo komitetu“, jie yra neteisingi ir neturi kokio nors pagrindo mane tuo kaltinti.

KLAUSIMAS: Mes turime liudytojo parodymus, kad Jūs kartu su kunigų seminarijos rektorium TULABA ir jos ekonomu JUODGALVIU buvote „Lietuvos išlaisvinimo komiteto“ nariais. Ar Jūs tai neigsite?

ATSAKYMAS: Taip, nes neturėjau nieko bendro su šia organizacija ir taip pat manau, kad ir TULABA bei JUODGALVIS su ja nebuvo susiję. Liudytojo parodymai yra akivaizdžiai melagingi ir nepagrįsti.

KLAUSIMAS: O kokie buvo Jūsų ryšiai su nacionalistų partija?

ATSAKYMAS: Neturėjau jokių.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pažįstate Kazį KLEIVĄ?

ATSAKYMAS: Pažįstu, bet labai mažai. Jis vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais dirbo trešte „Valgis“, asmeniškai su juo pažįstamas nebuvau. Galbūt jis dalyvavo pietuose mano 60-mečio jubiliejaus proga, nes aš kviečiau pietų visus įmonių direktorius, prisidėjusius rengiant jubiliejaus iškilmes.

ВОПРОС: Имели ли Вы когда либо разговор с КЛЕЙВА на политические темы?

ОТВЕТ: Не имел.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

KLAUSIMAS: Ar Jus kada nors kalbėjotės su KLEIVA politinėmis temomis?

ATSAKYMAS: Ne, nekalbėjau.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 11 сентября 1947 года

Допрос начат в 14 часов
Допрос окончен в 18 часов

ВОПРОС: Какое содействие Вы оказывали литовским воинским формированиям, созданным для борьбы с Советской армией?

ОТВЕТ: Во время оккупации Литовской ССР немцами в гор. Вильнюс из числа литовцев был сформирован баталион самозащиты, штаб которого размещался в доме по улице Иезуитов, где находилась и редакция газеты „Карис“.

Не помню точно даты, в газете „Карие“ было опубликовано обращение командования баталиона самозащиты к населению Литвы о том, чтобы оно оказало помощь личному составу баталиона книгами и предметами культурного обихода. Я на это обращение откликнулся и через редакцию газеты „Карие“ дважды передал баталиону денег в сумме примерно около 300 марок на выписку газет для солдат баталиона, а также передал несколько книг и шахматы.

ВОПРОС: За сделанные Вами подарки Вы получали благодарности?

ОТВЕТ: Хорошо не помню, но возможно через газету „Карис“ мне и была выражена благодарность.

ВОПРОС: Вам зачитывается статья из газеты „Карие“ от 18 сентября 1943 года, в которой один офицер связи от имени военнослужащих баталиона выражает благодарность за хорошие подарки. Теперь Вы вспоминаете, что получили благодарность?

ОТВЕТ: Да, припоминаю.

ВОПРОС: Вы лично посещали личный состав баталиона самозащиты?

ОТВЕТ: В день формирования литовского баталиона самозащиты - это было в конце 1941 или в начале 1942 года, на кафедральной площади гор. Вильнюс был проведен военный парад этого баталиона, а после был устроен обед, на который был приглашен и я. На этом обеде были представители немецкого военного командования и личного состава баталиона, из светских и духовных лиц был только я. На обеде выступали с речами представители немецкого военного

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 11 d.

Tardymas pradėtas 14 val.

Tardymas baigtas 18 val.

KLAUSIMAS: Kaip Jūs padėjote lietuvių karinėms formuotėms, sukurtoms kovai prieš Tarybinę armiją?

ATSAKYMAS: Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais Vilniuje buvo suformuotas lietuvių savigynos batalionas, kurio štabas buvo įsikūręs Jėzuitų gatvėje, tame pačiame name, kur buvo ir laikraščio „Karys“ redakcija.

Tiksliai neprisimenu, kada laikraštyje „Karys“ buvo išspausdintas savigynos bataliono vadovybės kreipimasis į Lietuvos gyventojus, kuriame buvo prašoma padėti bataliono kariams įsigyti knygų ir kitų kultūringam laisvalaikio praleidimui reikalingų priemonių. Aš atsiliepiau į šį kreipimąsi ir per „Kario“ redakciją du kartus perdaviau batalionui apie 300 markių, už kuriuos bataliono kariams turėjo būti užsakyta laikraščių, taip pat daviau keletą knygų ir šachmatų.

KLAUSIMAS: Ar už Jūsų dovanas Jums buvo atsidėkota?

ATSAKYMAS: Gerai neprisimenu, tačiau galbūt laikraštyje „Karys“ man ir buvo pareikšta padėka.

KLAUSIMAS: Jums perskaitytas straipsnis išspausdintas 1943 m. rugsėjo 18 d. laikraštyje „Karys“, kur vienas karininkas bataliono karių vardu dėkoja Jums už geras dovanas. Dabar Jūs prisimenate, kad Jums buvo išreikšta padėka?

ATSAKYMAS: Taip, prisimenu.

KLAUSIMAS: Ar Jūs pats asmeniškai lankėtės pas savigynos bataliono karius?

ATSAKYMAS: Lietuvių savigynos bataliono suformavimo dieną, tai buvo 1941 m. pabaigoje ar 1942 m. pradžioje, Vilniuje, Katedros aikštėje, vyko šio bataliono karinis paradas, o po jo buvo surengti iškilmingi pietūs, į kuriuos buvau pakviestas ir aš. Ten dalyvavo vokiečių karinės vadovybės ir bataliono vadovybės atstovai, iš pasauliečių ir dvasininkų - tik aš. Pietų metu kalbas sakė vokiečių karinės vadovybės ir bataliono atsto-

командования и от командования баталиона. Я пытался так же выступить, но мне представитель немецкого командования не разрешил.

В конце 1943 года или начале 1944 года я участвовал на обеде, по какому случаю он был организован хорошо не помню, но возможно в связи с юбилеем газеты „Карие“. На этом обеде я произнес речь, содержание которой хорошо не помню, но помню, что я в ней упомянул о своем аресте органами Советской власти в 1919 году, так как когда в 1919 году меня арестовали, то первоначально, временно я был заключен под стражу в подвал того дома, где происходил обед, тот дом расположен на углу Виленской и Гедемино улиц, номер его не знаю.

ВОПРОС: Вы получали какие либо подарки от баталиона самозащиты?

ОТВЕТ: В день моего шестидесятилетия от личного состава баталиона я получил в подарок статуетку всадника, очень красиво выполненную из дерева, со специально сделанной надписью, эта статуетка и сейчас хранится в моей квартире.

ВОПРОС: В газету „Карис“ Вы писали?

ОТВЕТ: Писал, насколько помню, две статьи, но содержание их совершенно не помню.

ВОПРОС: Из каких побуждений Вы делали подарки военному формированию, созданному для борьбы с Советской армией?

ОТВЕТ: Из чисто национальных побуждений, как своим соотечественникам.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

vai. Aš taip pat norėjau pasakyti kalbą, tačiau man neleido vokiečių vadovybės atstovas.

1943 m. pabaigoje ar 1944 m. pradžioje aš vėl dalyvavau pietuose, kurie, atrodo, buvo surengti laikraščio „Karys“ jubiliejaus proga. Aš pasakiau kalbą, kurios turinio gerai neprisimenu, prisimenu tik tai, kad užsiminiau, kaip mane buvo suėmę Tarybų valdžios organai 1919 metais. Mat tuo metu iš pradžių aš buvau laikomas suimtas to paties namo, kuriame vyko ir mirties piktas, rūsyje. Tai namas Vilniaus ir Gedimino gatvių kampe, numerio nežinau.

KLAUSIMAS: Ar Jus gavote kokių nors dovanų nuo savigynos bataliono?

ATSAKYMAS: 60-mečio proga nuo bataliono karių aš gavau dovanų labai gražiai padarytą medinę raitelio statulėlę su specialiu užrašu. Ji ir dabar yra mano bute.

KLAUSIMAS: Ar Jūs rašėte straipsnius į „Kario“ laikraštį?

ATSAKYMAS: Taip, kiek prisimenu, parašiau du straipsnius, tačiau jų turinio visiškai neprisimenu.

KLAUSIMAS: Kokių motyvų skatinamas Jūs dovanojote dovanas kariui junginiui, suformuotam kovai prieš Tarybų valdžią?

ATSAKYMAS: Dėl tautinių motyvų, kaip savo tėvynainiams.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTRS MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕИНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 12 сентября 1947 года

Допрос начат в 21 час
Допрос окончен в 24 часа

ВОПРОС: Вам предъявляется меморандум, составленный всеми епископами Литвы 27 мая 1941 года в адрес правительства Литовской ССР. Вы участвовали в составлении и обсуждении этого меморандума?

ОТВЕТ: В обсуждении предъявленного мне меморандума к правительству Литовской ССР я участвовал, но в составлении его участия не принимал и насколько помню, проект этого меморандума был составлен епископом БРИЗГИСОМ и предъявлен на обсуждение и принятие конференции епископов Литвы, состоявшейся в мае 1941 года, на которой он и был принят. Затем по поручению конференции меморандум епископами КУКТА и БОРИСЯВИЧУСОМ был вручен председателю Совета Народных Комиссаров Литовской ССР и его перевод на русский язык представителю правительсва Союза ССР в Литве тов. ПОЗДНЯКОВУ.

ВОПРОС: С какой целью и из каких побуждений этот меморандум был вручен правительству Литовской ССР?

ОТВЕТ: Составлением и посылкой меморандума епископы Литвы преследовали цель устранить изложенные в нем факты и получить права католической церкви, которые гарантированы Советской конституцией, но практически во многих случаях были не выполняемы. Меморандум цели ультиматума или какого либо вызова Советскому правительству не преследовал.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 12 d.

Tardymas pradėtas 21 val.

Tardymas baigtas 24 val.

KLAUSIMAS: Jums pateikiamas 1941 m. gegužės 27 d. visų Lietuvos vyskupų parašytas memorandumas Lietuvos TSR vyriausybei. Ar Jūs dalyvavote rengiant ir svarstant šį memorandumą?

ATSAKYMAS: Aš dalyvavau svarstant man pateiktą memorandumą Lietuvos TSR vyriausybei, tačiau prie jo rengimo neprisidėjau. Kiek prisimenu, šio memorandumo projektą parengė vyskupas BRIZGYS ir pateikė jį svarstyti ir priimti Lietuvos vyskupų konferencijai, vykusiai 1941 m. gegužės mėnesį. Projektas buvo patvirtintas ir vyskupams KUKTAI bei BORISEVIČIUI pavesta jį perduoti Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos pirmininkui, o vertimą į rusų kalbą - TSRS vyriausybės atstovui Lietuvoje drg. POZDNIAKOVUI.

KLAUSIMAS: Kokiu tikslu šis memorandumas buvo įteiktas Lietuvos TSR vyriausybei?

ATSAKYMAS: Memorandumu Lietuvos vyskupai siekė, kad būtų pašalinti jame išdėstyti faktai, ir išsikovoti Tarybinės konstitucijos katalikų bažnyčiai garantuotas teises, kurios daugeliu atveju nebuvo vykdomos. Memorandumas nebuvo ultimatumas ar koks iššūkis Tarybinei vyriausybei.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies 1-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого РЕЙНИС Мечиславаса сына Еронимаса

от 13 сентября 1947 года

Допрос начат в 20 часов

Допрос окончен в

ВОПРОС: На нескольких допросах Вы показали, что вели идейную культурную борьбу против большевизма. Что Вы имеете в виду под культурной борьбой?

ОТВЕТ: Под культурной борьбой против большевизма я имею в виду идейную борьбу с ним без употребления принудительных физических средств (война, терор и т. д.).

ВОПРОС: У Вас при обыске изято несколько десятков собственноручно Вами сделанных выписок из разных антисоветских книг и статей. Скажите, для какой цели Вы делали эти выписки и как они Вами использовались?

ОТВЕТ: Мною делались выписки из прочитанных книг, журналов и газет по всем отраслям знаний, в том числе и по вопросу большевизма и Советской власти. Некоторые из сделанных мною выписок, которые я считал достоверными, мною по мере надобности использовались в разных случаях и разных формах.

ВОПРОС: У Вас при обыске изята книга ГИТЛЕРА „Майн Кампф”. Когда и для какой цели Вы приобрели эту книгу?

ОТВЕТ: Названную книгу я приобрел еще до 1940 года, для того, чтобы познать учение ГИТЛЕРА, которое я подверг критике в написанной мною книге в 1939 году „Проблема расизма”.

ВОПРОС: Книгу ГИТЛЕРА „Майн Кампф” Вы использовали при написании антибольшевистских статей?

ОТВЕТ: Насколько помню, мною книга ГИТЛЕРА при написании статей не использовалась.

ВОПРОС: Куда Вы дели ту антисоветскую литературу, из которой Вами были сделаны ряд выписок?

ОТВЕТ: Вся антисоветская литература мною была уничтожена после изгнания немцев из Литовской ССР.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: зам. начальника 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ Лит. ССР - ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

Kaltinamojo Mečislavo REINIO, Jeronimo s.,

TARDYMO PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 13 d.
Tardymas pradėtas 20 val.
Tardymas baigtas

KLAUSIMAS: Tardomas Jūs keletą kartų teigėte, kad kovojote prieš bolševizmą kultūrinę kovą. Sakykite, kaip Jūs suprantate kultūrinę kovą?

ATSAKYMAS: Kultūrinę kovą prieš bolševizmą aš suprantu kaip idėjinę kovą nenaudojant prievartinių fizinių priemonių (karas, teroras ir t.t.).

KLAUSIMAS: Atliekant kratą buvo paimta keliasdešimt Jūsų paties ranka padarytų išrašų iš įvairių antitarybinių knygų ir straipsnių. Kokiu tikslu Jūs darėte šiuos išrašus ir kaip juos panaudojote?

ATSAKYMAS: Aš dariau išrašus iš perskaitytų visų mokslo sričių knygų, žurnalų ir laikraščių, taip pat ir bolševizmo bei Tarybų valdžios klausimu. Kai kuriuos išrašus, kurie, mano nuomone, buvo patikimi, prireikus aš naudoju įvairiomis progomis ir įvairiomis formomis.

KLAUSIMAS: Kratos metu buvo paimta HITLERIO knyga „Mein Kampf“. Kada ir kokiu tikslu Jūs įsigijote šią knygą?

ATSAKYMAS: Minėtą knygą aš įsigijau dar prieš 1940 metus tam, kad galėčiau susipažinti su HITLERIO teorija, kurią kritikavau 1939 m. parašytoje savo knygoje „Rasizmo problema“.

KLAUSIMAS: Ar HITLERIO knygą „Mein Kampf“ Jūs panaudojote rašydamas antibolševikinius straipsnius?

ATSAKYMAS: Kiek prisimenu, rašydamas straipsnius, Hitlerio knygos nenaudojau.

KLAUSIMAS: Kur Jūs padėjote tą literatūrą, iš kurios padarėte išrašus?

ATSAKYMAS: Visą antitarybinę literatūrą aš sunaikinau išvijus vokiečius iš Lietuvos TSR.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(Arkivysk. M.REINIO parašas)

Tardė: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

**Выписка из протокола допроса задержанного МИКШУНАС
Антанас, с. Иозаса от 1945 года 15 января**

[-]

ВОПРОС: Какие контрреволюционные формирования существуют среди профессорско-преподавательского состава сельхозакадемии, кто ими руководит и кто в них входит?

ОТВЕТ: Среди профессорско-преподавательского состава академии существует контрреволюционное формирование под названием „Комитет Освобождения Литвы”. В эту организацию входят: профессор КЕМЕШИС - руководитель контрреволюционного формирования; лектор ЗУПЕРСКАС Антанас, ассистентка ПАЛЮЛИТЕ Котрина, КУНСКАС Иозас, ассистент и заведующий садоводством академии ПРОШКЯВИЧУС Ионас, заведующий опытной станцией КАЗЛАУСКАС Петрас, работники опытной станции ЧАЙКАУСКАС Владас и ЛАУКАИТИС Антанас, студент 4-го курса академии СТАТКЯВИЧУС, ассистенты ЛУКОШЮС Марцелинас и ДАРАШКЕВИЧУС Казис.

Все перечисленные лица собираются на нелегальные сходы у профессора КЕМЕШИСА, где они слушают иностранные радиопередачи и намечают мероприятия по восстановлению независимой Литвы и средства борьбы с Советской властью. Члены этого контрреволюционного формирования среди студентства проводят агитацию с целью подготовки кадров для борьбы с Советской властью.

ВОПРОС: Где находятся центры указанного Вами контрреволюционного формирования, кто ими руководит и как осуществляется связь с ними?

ОТВЕТ: Центры указанного мною контрреволюционного формирования находятся в городах: Вильнюс - руководителями являются епископ РЕЙНИС, ректор духовной семинарии ТУЛАБА и его заместитель ИОДГАЛВИС. ТУ ЛАБЕ я в апреле месяце 1944 года возил конспиративное письмо от профессора КЕМЕШИСА, которому в свою очередь привез ответ от ИОДГАЛВИСА.

Второй центр контрреволюционного формирования находится в гор. Каунас, его руководителем является епископ БРИЗГИС. С указанными центрами контрреволюционного формирования связь осуществляется через агентов, которыми в академии являются ПАЛЮЛИТЕ Котрина и ПЯМПЕ Альфонсас. Кроме данных агентов связь с центрами контрреволюционного формирования осуществляет сам КЕМЕШИС путем личного посещения.

**Ištrauka iš suimtojo Antano MIKŠŪNO, Juozo s.,
1945 m. sausio 15 d. tardymo protokolo**

[...]

KLAUSIMAS: Kokios kontrrevoliucinės formuotės egzistuoja tarp žemės ūkio akademijos profesorių ir dėstytojų? Kas jas sudaro ir kas joms vadovauja?

ATSAKYMAS: Tarp akademijos profesorių ir dėstytojų egzistuoja kontrrevoliucinė organizacija, kuri vadinasi Lietuvos išlaisvinimo komitetu. Jai priklauso: profesorius KEMĖŠIS, kontrrevoliucinės organizacijos vadovas; dėstytojas Antanas ZUPERSKAS, asistentė Kotryna PALIULYTĖ, dėstytojas Juozas KUNSKAS, asistentas Jonas PROŠKEVIČIUS (vadovauja akademijos sodui), akademijos bandymų stoties vedėjas Petras KAZLAUSKAS, bandymų stoties darbuotojai Vladas ČAIKAUSKAS ir Antanas LAUKAITIS, IV kurso studentas STATKEVIČIUS, asistentai Marcelinas LUKOŠIUS ir Kazys DARASKEVIČIUS.

Visi išvardyti asmenys nelegaliai renkasi pas profesorių KEMĖŠĮ, kur jie klausosi užsienio radijo stočių, numato priemones, kaip atstatyti nepriklausomą Lietuvą, ir svarsto kovos prieš Tarybų valdžią būdus. Šios kontrrevoliucinės organizacijos nariai agituoja studentus siekdami parengti kadrus kovai prieš Tarybų valdžią.

KLAUSIMAS: Kur yra Jūsų nurodytos kontrrevoliucinės organizacijos centrai, kas jiems vadovauja ir kas su jais palaiko ryšį?

ATSAKYMAS: Vienas iš šios kontrrevoliucinės organizacijos centrų yra Vilniuje, jam vadovauja vyskupas REINYS, kunigų seminarijos rektorius TULABA ir jo pavaduotojas JUODGALVIS. 1944 m. balandžio mėn. TULABAI aš nuvežiau konspiruotą profesoriaus KEMĖŠIO laišką bei atvežiau atsakymą iš JUODGALVIO.

Antras kontrrevoliucinės organizacijos centras, kuriam vadovauja vyskupas BRIZGYS, yra Kaune. Su nurodytais kontrrevoliucinės organizacijos centrais ryšys palaikomas per agentus, akademijoje tokie agentai yra Kotryna PALIULYTĖ ir Alfonsas PEMPĖ. Taip pat, be šių agentų, ir pats KEMĖŠIS apsilankydavo pas kontrrevoliucinių organizacijų centrų vadovus.

ВОПРОС: Откуда Вам известно о контрреволюционном формировании, возглавляемом КЕМЕШИСОМ, о его целях, руководящих центрах, находящихся в Вильнюсе и Каунасе?

ОТВЕТ: Мне, как единомышленнику, обо всех деталях работы контрреволюционного формирования и его центров рассказывали ЗУПЕРСКАС и КАЗЛАУСКАС.

Протокол с моих слов записан верно и лично мною прочитан.

Допросил: оперуполномоченный НКГБ мл. лейтенант ФОМИН

KLAUSIMAS: Iš kur Jūs žinote apie KEMĖŠIO vadovaujamą kontrrevoliucinę organizaciją, jos tikslus, vadovujančius centrus, esančius Vilniuje ir Kaune?

ATSAKYMAS: Man, kaip bendraminčiui, apie visas kontrrevoliucinės organizacijos ir jos centrų veiklos detales papasakojo ZUPERSKAS ir KAZLAUSKAS.

Protokolas pagal mano žodžius surašytas teisingai; jį perskaičiau
(A.MIKŠŪNO parašas)

Tardė: NKGB operatyvinis įgaliotinis jaun. leitenantas FOMINAS
(parašas)

Toliau byloje:
Vincento Borisevičiaus 1946 m. vasario 10 d. tardymo protokolo kopija
(žr. Vysk. V. Borisevičiaus bylą)

Juozo Labuko 1947 m. kovo 28 d. tardymo protokolo kopija (žr. Vysk. T. Matulionio bylą)

Teofiliaus Matulionio 1947 m. balandžio 16 d. tardymo protokolo kopija (žr. Ten pat)

„Утверждаю”

Зам начальника следчасти МГБ ЛССР
полковник ЗАХАРОВ

30 июля 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(о продлении срока ведения следствия и содержания
обвиняемого под стражей)

1947 года июля 29 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 10723 по обвинению РЕИНИСА Мячиславаса сына Еронимаса в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

РЕИНИС Мечиславас сына Еронимаса, 1884 года рождения, урож. хут. Мадагаскарас, Утянского уезда, из кулаков, литовец, гр-н СССР, б/парт., с высшим духовным и светским образованием, до ареста был апостольским администратором Вильнюсской архиепархии, проживал в гор. Вильнюс по ул. Пилес дом № 8.

Арестован 12 июня 1947 года. Содержится под стражей во Внутренней тюрьме МГБ ЛССР. По делу допрошен 15 раз.

25-го июня 1947 года РЕИНИСУ было пред'явлено обвинение по ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР в том, что он с установлением в 1940 году Советской власти в Литве использовал церковь в целях активизации борьбы с Советской властью. Лично выступал в костеле с антисоветскими проповедями.

Во время немецкой оккупации Литовской ССР систематически выступал в официальной оккупационной прессе с антисоветскими статьями, в которых призывал к борьбе против Советского Союза и восхвалял немецких оккупантов.

Совместно с другими епископами активно пропагандировал среди литовского народа идею отторжения Литвы от Советского Союза.

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo dalies
viršininko pav. pulkininkas ZACHAROVAS
(parašas)
1947 m. liepos 30 d.

N U T A R I M A S
(pratęsti kaltinamojo tardymo ir jo suėmimo terminą)

1947 m. liepos 29 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo dalies skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Mečislovo REINIO, Jeronimo s., kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str., tardymo bylos Nr. 10723 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

REINYS Mečislovas, Jeronimo s., g. 1884 m. Madagaskaro vienk., Utenos aps., kilęs iš buožių šeimos, lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis, turintis aukštąjį teologinį ir pasaulietinį išsilavinimą, iki arešto Vilniaus arkivyskupijos apaštalinis administratorius, gyveno Vilniuje, Pilies g. 8.

Suimtas 1947 m. birželio 12 d., kalinamas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime. Tardytas 15 kartų.

1947 m. birželio 25 d. REINIUI buvo pareikštas kaltinimas pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d.2 ir 58-11 str., jog nuo 1940 m., atkūrus Tarybų valdžią Lietuvoje, panaudojo bažnyčią kovos prieš Tarybų valdžią aktyvinimui. Pats asmeniškai bažnyčioje sakė antitarybinius pamokslus.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais sistemingai rašė oficialiajai okupacinei spaudai antitarybinius straipsnius, kuriuose kvietė į kovą prieš Tarybų valdžią ir liaupsino okupantus.

Drauge su kitais vyskupais aktyviai propagavo Lietuvos atskyrimo nuo Tarybų Sąjungos idėją.

После изгнания немецких оккупантов из Литовской ССР произносил в костеле антисоветские проповеди. Сдерживал переход значительной части руководящего и рядового духовенства на лояльные позиции по отношению к Советской власти. Руководимая им курия снабжала документами участников бандформирований.

РЕЙНИС признал себя виновным в том, что он, начиная с 1919 года вел идейную борьбу против большевизма-коммунизма и с этой целью писал антисоветские статьи в печати и выступал в костеле с антибольшевистскими проповедями и что наиболее активную антибольшевистскую работу он развернул во время оккупации Литовской ССР немцами. В остальной части обвинения РЕЙНИС виновным себя не признал, но достаточно изобличается материалами, имеющимися в деле.

Для оканчания следствия по делу необходимо: — -

1. Продолжить допрос РЕЙНИСА по фактам его руководящей роли в организации антисоветской работы среди духовенства.

2. Проверить данные, свидетельствующие о связях РЕЙНИСА с антисоветским националистическим подпольем.

3. Допросить в качестве свидетелей по делу РЕЙНИСА арестованных епископов МАТУЛИОНИСА и РАМАНАУСКАСА.

4. Перевести с литовского на русский язык документы антисоветского содержания, изъятые при обыске у РЕЙНИСА в связи с его арестом.

Учитывая, что для выполнения вышеуказанных следствий потребуется значительное время, а срок следствия по делу и содержания обвиняемого под стражей истекает 12 августа 1947 года, руководствуясь ст. ст. 116 и 159 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Возбудить ходатайство перед Военным прокурором войск МВД ЛССР о продлении срока ведения следствия и содержания обвиняемого РЕЙНИСА Мечиславаса сына Еронимаса под стражей на один месяц, т. е. до 12-го сентября 1947 года.

Зам. нач. отделения 1-го отдела следчасти
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

„Согласен”: Нач. 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ

Po vokiečių išvijimo iš Lietuvos TSR bažnyčiose sakė antitarybinius pamokslus. Trukdė didelei daliai eilinių ir vadovaujančių dvasininkų būti lojaliais Tarybų valdžios atžvilgiu. Jo vadovaujama kurija aprūpindavo banditų formuočių dalyvius dokumentais.

REINYS prisipažino kaltas, kad nuo 1919 m. vedė idėjinę kovą prieš bolševizmą-komunizmą, tuo tikslu rašė antitarybinius straipsnius ir bažnyčioje sakė antibolševikinius pamokslus, ir kad aktyviausiai antibolševikinį darbą dirbo vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais. Dėl kitų kaltinimų REINYS kaltas neprisipažino, tačiau pakankamai įrodyta kita byloje esančia medžiaga.

Tardymui baigti būtina:

1. Tęsti REINIO tardymą, siekiant nustatyti jo vadovaujamą vaidmenį dvasininkijos antitarybinėje veikloje.

2. Patikrinti duomenis, liudijančius jo ryšius su antitarybiniu nacionalistiniu pogrindžiu.

3. Kaip liudininkus REINIO byloje apklausti suimtuosius vyskopus MATULIONĮ ir RAMANAUSKĄ.

4. Išversti iš lietuvių į rusų kalbą antitarybinio turinio dokumentus, paimitus kratos pas REINĮ metu.

Atsižvelgiant į tai, kad išvardytų veiksmų atlikimas užims nemažai laiko, o bylos tyrimo ir kaltinamojo kalinimo laikas baigiasi 1947 m. rugpjūčio 12 d., pagal RTFSR BK 116 ir 159 str.,

NUTARIAU:

Prašyti MVD LTSR apygardos Karo prokurorą pratęsti tardymo ir kaltinamojo Mečislovo REINIO, Jeronimo s., suėmimo laiką vienam mėnesiui, t. y. iki 1947 m. rugsėjo 12 d.

LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Sutinku: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus virš.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)

„Утверждаю”
Зам. нач. отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ
18 сентября 1947 года

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
(о приобщении вещественных доказательств)

1947 года сентября 18 дня

г. Вильнюс

Я, зам. нач. отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрев материалы следственного дела № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мячиславаса сына Еронимаса в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР,

НАШЕЛ:

Во время обыска в квартире обвиняемого РЕЙНИСА были обнаружены и изъяты документы и литература антисоветского содержания:

1. 8 конспектов проповедей, составленных РЕЙНИСОМ;
2. Проект приветствия ПИЮ XII в связи с созывом католического национального конгресса;
3. Протокол № 8 конференции епископов Литовской провинции от 5-6 октября 1943 года;
4. Отношение генерала КУБИЛЮНАСА от 13 апреля 1943 года на имя РЕЙНИСА;
5. Ответ РЕЙНИСА на отношение КУБИЛЮНАСА от 24 апреля 1943 г.;
6. Книга „Майн кампф” ГИТЛЕРА;
7. Статья из газеты „XX век” под заглавием “Результаты коммунизма на родине Интернационала”, написанная РЕЙНИСОМ;
8. Статья из газеты „Новая Литва” под заглавием „Генерал Зима”, написанная РЕЙНИСОМ;
9. Статья „Борьба с большевизмом обязанность культуры всего мира”, написанная РЕЙНИСОМ 19 июля 1942 года;
10. Статья „Большевизм и Красный Крест”, написанная РЕЙНИСОМ;

„Tvirtinu“
LTSR MGB Tardymo dalies skyriaus virš. pav.
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)
1947 m. rugsėjo 18 d.

N U T A R I M A S
(dėl daiktinių įrodymų prijungimo prie bylos)

1947 m. rugsėjo 18 d.

Vilnius

Aš, LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjęs Mečislovo REINIO, Jeronimo s., kaltinamo pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str., tardymo bylos Nr. 10723 tyrimo medžiagą,

NUSTAČIAU:

Kratos kaltinamojo REINIO bute metu buvo rasta ir paimta antitarybinio turinio dokumentai ir literatūra:

1. REINIO parengtų pamokslų 8 konspektai;
2. Sveikinimo popiežiui PIJUI XII projektas, parengtas katalikų tautinio kongreso proga;
3. Lietuvos vyskupų konferencijos, vykusios 1943 m. spalio 5-6 d., protokolas Nr. 8;
4. 1943 m. balandžio 13 d. generolo KUBILIŪNO raštas Nr. 442, adresuotas REINIUI;
5. 1943 m. balandžio 24 d. parašytas REINIO atsakymas į KUBILIŪNO raštą;
6. HITLERIO knyga „Mein Kampf“;
7. REINIO parašytas straipsnis laikraščiu „XX amžius“, pavadinimu „Komunizmo rezultatai III Internacionalo tėvynėje“;
8. REINIO parašytas straipsnis laikraščiu „Naujoji Lietuva“, pavadinimu „Generolas Žiema“;
9. 1942 m. liepos 19 d. REINIO parašytas straipsnis „Kova su bolševizmu - kultūros pareiga visam pasauliui“;
10. REINIO parašytas straipsnis „Bolševikai ir Raudonasis kryžius“;

11. Выписка из газеты „Карис” от 18 сентября 1943 года;
12. Статья „В поисках нового типа”, написанная РЕЙНИСОМ;
13. Меморандум от 21 мая 1941 года в адрес правительства Литовской ССР от епископов Литвы;
14. 115 разных антисоветских выписок из книг и газет, сделанных РЕЙНИСОМ.

Учитывая, что перечисленные антисоветские документы и книги являются доказательством преступной деятельности обв. РЕЙНИС, руководствуясь ст. 66 УПК РСФСР,

ПОСТАНОВИЛ:

Все поименованные документы, статьи и книги в количестве 14 наименований, приобщить к следственному делу № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мячислава сына Еронимаса в качестве вещественных доказательств.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

11. Išrašas iš laikraščio „Karys“ 1943 m. rugsėjo 18 d. numerio;
12. REINIO parašytas straipsnis „Naujo tipo beieškant“;
13. Lietuvos vyskupų 1941 m. gegužės 21d. memorandumas Lietuvos TSR vyriausybei;
14. 115 įvairių antitarybinių REINIO išrašų iš knygų ir laikraščių.

Atsižvelgiant į tai, kad išvardyti antitarybiniai dokumentai ir knygos yra kaltin. REINIO nusikalstamos veiklos įrodymai, pagal RTFSR BPK 66 str.,

NUTARIAU:

Visus išvardytus dokumentus, straipsnius ir knygas, iš viso 14 pavadinimų, prijungti prie Mečislovo REINIO, Jeronimo s., tardymo bylos Nr. 10723 kaip daiktinius įrodymus.

LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

ПРОТОКОЛ
об окончании следствия

1947 г. сентября 20 дня. Я, зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН, рассмотрел следственное дело № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мячислава сына Еронимаса в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

Признав предварительное следствие по делу законченным, а добытые данные достаточными для предания суду, руководствуясь ст. 206 УПК РСФСР, объявил об этом обвиняемому, предъявил для ознакомления все производство по делу и спросил, желает ли обвиняемый чем либо дополнить следствие.

Обвиняемый РЕЙНИС Мечиславас сын Еронимаса ознакомившись с материалами следственного дела заявил, что жалоб на следствие у меня нет, ходатайств перед следствием не возбуждаю.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
ст. лейтенант ГОЛИЦЫН
Пом. Военного прокурора войск МВД Литовского округа
майор юстиции СТЕПАНЕНКО

СПРАВКА

Дана сан. частью в\т МГБ ЛССР РЕЙНИС Мечиславас сын Еронимаса в том, что он прошел мед. осмотр.

При осмотре оказалось, что не годен физическому труду.

Диагноз: общий артеросклероз и по старости.

Врач в\т МГБ ЛССР ТИТОВА

20 09 1947

Tardymo pabaigos PROTOKOLAS

1947 m. rugsėjo 20 d. Aš, LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS, peržiūrėjau Mečislovo REINIO, Jeronimo s., kaltinamo padarius nusikaltimus, nurodytus pagal RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str., tardymo bylą Nr. 10723.

Nutareš, kad parengtinis tardymas baigtas, o gautųjų duomenų pakanka, kad bylą būtų galima pateikti teismui, pagal BPK 206 str. pranešiau apie tai kaltinamajam, pateikiau susipažinti visą bylos medžiagą ir paklausiau, ar kaltinamasis nori ką nors pridėti.

Kaltinamasis Mečislovas REINYS, Jeronimo s., susipažinęs su tardymo bylos dokumentais, pareiškė: skundų dėl tardymo bylos neturiu.

LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš.
pav. vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Lietuvos apygardos MVD kariuomenės Karo prokuroro
padėjėjas justicijos majoras STEPANENKA (parašas)

PAŽYMA

LTSR MGB vidaus kalėjimo sanitarinė dalis pažymi, kad M. REINIUI atliktas medicininis patikrinimas.

Patikrinimo metu nustatyta, kad jis netinka fiziniam darbui.

Diagnozė: bendra arteriosklerozė ir dėl senatvės.

1947 09 20 LTSR MGB vidaus kalėjimo gydytoja TTTOVA (parašas)

„Утверждаю”
Зам. министра госбезопасности ЛССР
Полковник ЛЕОНОВ
26 сентября 1947 года

ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ
(по следственному делу № 10723)

По обвинению:

РЕЙНИСА Мячислава сына Еронимаса в
преступлениях, предусмотренных ст. ст. 17-58-
1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.

12 июня 1947 года МГБ Литовской ССР за активную антисоветскую деятельность был арестован и привлечен в качестве обвиняемого по настоящему делу РЕЙНИС Мячислав сын Еронимаса.

Следствием установлено:

РЕЙНИС был одним из организаторов существовавшей в Литве реакционной партии христианских демократов и с 1917 по 1926 был членом ЦК этой партии.

В сентябре 1917 года участвовал в работе конференции по выборам „Литовской таробы”, на которой было принято решение об отделении Литвы от Советской России.

В 1925 году в течени 7 месяцев был министром иностранных дел в литовском буржуазном правительстве.

С 1926 по 1940 год был руководящим участником националистической реакционной организации „Католическая Акция”, руководил молодежными националистическими организациями „Павасарининкай” и „Атейтининкай”, оказывал им материальную помощь.

Активно проводил враждебную Советскому Союзу пропаганду, выступал в печати с антисоветскими клеветническими статьями.

(л. д. 31-35, 37, 40-41, 55 и вещественные доказательства)

„Tvirtinu“

LTSR Valstybės saugumo ministro pav.
pulkininkas LEONOVAS (parašas)
1947 m. rugsėjo 26 d.

KALTINAMOJI IŠVADA
(tardymo bylos Nr. 10723)

Kaltinamas:

Mečislovas REINYS, Jeronimo s., padaręs nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la ir 58-10 d. 2 ir 58-11 str.

1947 m. birželio 12 d. Lietuvos TSR MGB [organų] suimtas už aktyvią antitarybinę veiklą ir kaltinamas pagal šią bylą Mečislovas REINYS, Jeronimo s.

Tardymo metu nustatyta:

REINYS buvo vienas iš Lietuvoje egzistavusios reakcingos krikščionių demokratų partijos organizatorių ir nuo 1917 iki 1926 m. jos CK narys.

1917 m. rugsėjo mėnesį dalyvavo konferencijoje, išrinkusioje „Lietuvos tarybą“; konferencija priėmė nutarimą dėl Lietuvos atsiskyrimo nuo Tarybų Rusijos¹⁸.

1925 m. septynis mėnesius buvo Lietuvos buržuazinės vyriausybės užsienio reikalų ministru.

1926-1940 m. buvo vadovaujančiu nacionalistinės reakcingos organizacijos „Katalikų akcija“ nariu, vadovavo nacionalistinėms jaunimo organizacijoms „Pavasarininkai“ ir „Ateitininkai“, padėjo joms materialiai.

Aktyviai skleidė priešišką Tarybų Sąjungai propagandą, rašė antitarybinius šmeižikiškus straipsnius.

(b. l. 31-35, 37, 40-41, 55 ir daiktiniai įrodymai)

¹⁸ 1917 m. rugsėjo mėnesį, kai vyko lietuvių konferencija, tarybų Rusija dar neegzistavo, tačiau vargu ar čia tik tardytojo klaida. Tai greičiau rodo imperinių tradicijų tęstinumo sąmonę.

Во время оккупации Литовской ССР немцами систематически помещал в фашистской печати антисоветские статьи. Выступал в костеле с проповедями, призывающими к борьбе против Советской власти.

(л. д. 37-39, 46-48, 51-52, 102-103 и вещественные доказательства)

В апреле 1943 года, официальным письмом сообщал ставленнику немецких оккупантов, первому Генеральному советнику генералу КУБИЛЮНАСУ, что он, РЕЙНИС, прилагает все усилия в печати и проповедях к борьбе против коммунизма.

(л. д. 96-97 и вещественные доказательства)

Оказывал материальную помощь литовскому военному формированию, созданному немцами для борьбы с Советской армией, за что в сентябре 1943 года от командования этого формирования получил публичную благодарность.

(л. д. 106-108 и вещественные доказательства)

В октябре 1943 года участвовал в конференции епископов Литвы, принявшей решение созвать в июне 1944 года в гор. Каунас 2-й национальный литовский конгресс с целью мобилизации литовского народа на борьбу против большевизма и Советской власти. Входил в комиссию, составившую проект антисоветского послания Папе Римскому.

(л. д. 62-64, 119-121, 123-124 и вещественные доказательства)

В сентябре 1944 года в гор. Укмерге участвовал в нелегальном совещании епископов, на котором было решено добиваться разрешения преподавать религию в школах Литовской ССР и ввести капеланов в Литовских частях Советской армии.

(л. д. 74-78)

В декабре 1945 года в своей квартире убеждал епископа БОРИСЯВИЧУСА (осужден) не вступать в сотрудничество с органами Советской власти.

(л. д. 58-61)

В июне 1947 года в кафедральном костеле гор. Вильнюс выступил с проповедью, направленной против статьи „Ватикан - очаг международной реакции“, опубликованной в газете „Советская Литва“.

(л. д. 57)

РЕЙНИС виновным себя признал, (л. д. 54-57, 74-78, 102-103, 106-108). Изобличается вещественными доказательствами, приобщенными к делу в отдельном пакете.

Vokiečių okupacijos Lietuvos TSR metais fašistinėje spaudoje sistemingai publikavo antitarybinius straipsnius, sakė pamokslus, kuriuose kvietė į kovą prieš Tarybų valdžią.

(b. 1. 37-39, 46-48, 51-52, 102-103 ir daiktiniai įrodymai)

1943 m. balandžio mėnesį oficialiame laiške vokiečių statytiniui, pirmajam Generaliniam tarėjui generolui KUBILIŪNUI teigė, kad jis, REINYS, per spaudą ir pamokslus visomis jėgomis kovoja prieš komunizmą.

(b. 1. 96-97 ir daiktiniai įrodymai)

Teikė materialinę pagalbą lietuviškam kariniam daliniui, vokiečių suformuotam kovai su Tarybine armija, už tai 1943 m. rugsėjo mėnesį iš dalinio vadovybės gavo viešą padėką.

(b. 1. 106-108 ir daiktiniai įrodymai)

1943 m. spalio mėnesį dalyvavo Lietuvos vyskupų konferencijoje, kuri priėmė nutarimą 1944 m. birželio mėnesį Kaune surengti 2-ąjį tautinį Lietuvos kongresą, turėjusį mobilizuoti lietuvių tautą kovai prieš bolševizmą ir Tarybų valdžią¹⁹. Dalyvavo komisijoje, parengusioje antitarybinio laiško popiežiui projektą.

(b. 1. 62-64, 119-121, 123-124 ir daiktiniai įrodymai)

1944 m. rugsėjo mėnesį Ukmergėje dalyvavo nelegaliame vyskupų pasitarime, kur buvo nuspręsta siekti leidimo dėstyti tikybą mokyklose ir paskirti kapelionus lietuviškiems Tarybinės armijos daliniams.

(b. 1. 74-78)

1945 m. gruodžio mėnesį savo bute įtikinėjo vyskupą BORISEVIČ-IŪ (nuteistas) nebendradarbiauti su Tarybų valdžios organais.

(b. 1. 58-61)

1947 m. birželio mėnesį Vilniaus katedroje pasakė pamokslą, nukreiptą prieš straipsnį „Vatikanas - tarptautinės reakcijos židinys“, publikuotą laikraštyje „Sovetskaja Litva“.

(b. 1. 57)

REINYS prisipažino kaltas (b. 1. 54-57, 74-78, 102-103, 106-108).

Jo kaltę patvirtina daiktiniai įrodymai ir dokumentai, prijungti prie bylos atskirame voke.

¹⁹ Vargu ar tai netikslus renginio įvardijimas, veikia siekimas ištrinti ribą tarp religinio jo pobūdžio ir įsivaizduojamojo politinio angažuotumo.

На основании изложенного обвиняется:

РЕЙНИС Мечиславас сына Еронимаса, 1884 года рождения, урож. хут. Мадагаскарас, Утянского уезда, с 1917 по 1926 был членом существовавшей в Литве реакционной партии христианских демократов и членом ЦК этой партии, 1926 по 1940 год был руководящим участником националистической реакционной организации „Католическая Акция”. В 1909 году окончил духовную академию в Петербурге, а в 1912 году философский институт Лувенского университета (Бельгия). В феврале 1919 года арестовывался органами Советской власти за антисоветскую деятельность, но в июле того же года был обменен на политзаключенных, содержащихся литовским буржуазным правительством в Каунасской тюрьме, до ареста был апостольским администратором Вильнюсской архиепархии, проживал в гор. Вильнюс по ул. Пилес дом № 8.

В том, что:

С 1917 по 1940 год был одним из организаторов существовавших в Литве реакционной партии христианских демократов и националистической организации „Католическая Акция”, активно проводил враждебную Советскому Союзу пропаганду, выступал в печати с антисоветскими клеветническими статьями.

Во время Великой Отечественной войны оказывал активное содействие фашистским оккупантам в их борьбе против Советской армии, помещал в фашистской печати антисоветские статьи, выступал в костеле с проповедями, призывающими к борьбе против Советской власти.

Оказывал материальную помощь литовскому военному формированию, созданному немцами для борьбы с Советской армией.

В 1943 году участвовал в конференции епископов Литвы, принявшей решение созвать в июне 1944 года в гор. Каунас 2-й национальный литовский конгресс с целью мобилизации литовского народа на борьбу против большевизма и Советской власти.

В сентябре 1944 года в гор. Укмерге участвовал в нелегальном совещании епископов, на котором обсуждались вопросы противодействия мероприятиям Советской власти, вытекающим из отделения церкви от государства.

Pagal tai kaltinamas:

Mečislovas REINYS, Jeronimo s., gimęs 1884 m. Madagaskaro vienk., Utenos aps. 1917-1926 m. buvo Lietuvoje egzistavusios reakcingos krikščionių demokratų partijos narys ir jos CK narys. 1926-1940 m. buvo vadovaujantis nacionalistinės reakcingos organizacijos „Katalikų akcija“ narys. 1909 m. baigė Peterburgo dvasinę akademiją, 1912 m. - filosofijos fakultetą Liuveno universitete (Belgija). 1919 m. vasario mėnesį Tarybų valdžios organų buvo suimtas už antitarybinę veiklą, tačiau tų pačių metų liepos mėnesį iškeistas į politinius kalinius, Lietuvos buržuazinės vyriausybės kalintus Kauno kalėjime. Prieš suimant buvo Vilniaus arkivyskupijos apaštalinis administratorius, gyveno Vilniuje, Pilies g. 8.

Tuo, kad:

1917-1940 m. buvo vienas iš Lietuvoje egzistavusios reakcingos krikščionių demokratų partijos ir nacionalistinės organizacijos „Katalikų akcija“ organizatorių, aktyviai skleidė priešišką Tarybų Sąjungai propagandą, rašė antitarybinius šmeižikiškus straipsnius.

Didžiojo Tėvynės karo metais padėjo fašistiniams okupantams kovoti su Tarybine armija, fašistinėje spaudoje publikavo antitarybinius straipsnius, sakė pamokslus, kuriuose kvietė į kovą prieš Tarybų valdžią.

Teikė materialinę pagalbą lietuviškam kariniam daliniui, vokiečių suformuotam kovai su Tarybine armija.

1943 m. dalyvavo Lietuvos vyskupų konferencijoje, kuri priėmė nutarimą 1944 m. birželio mėnesį Kaune surengti 2-ąjį tautinį Lietuvos kongresą, turėjusį mobilizuoti lietuvių tautą kovai prieš bolševizmą ir Tarybų valdžią.

1944 m. rugsėjo mėnesį Ukmergėje dalyvavo nelegaliame vyskupų pasitarime, kur buvo svarstomi pasipriešinimo Tarybų valdžios priemonėms, turėjusioms užtikrinti bažnyčios atskyrimą nuo valstybės, būdai.

В декабре 1945 года убеждал епископа БОРИСЯВИЧУСА не вступать в сотрудничество с органами Советской власти, а в июне 1947 года в кафедральном костеле гор. Вильнюс выступил с проповедью, направленной против статьи „Ватикан - очаг международной реакции”, опубликованной в газете „Советская Литва”.

То есть в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР

Полагал бы:

Следственное дело № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мечиславаса сына Еронимаса, через Военного Прокурора войск МВД литовского округа, направить на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР.

Меру наказания обвиняемому РЕЙНИСУ избрать 10 лет тюремного заключения с конфискацией лично принадлежащего ему имущества.

Арестованного РЕЙНИСА дальнейшим содержанием под стражей числить за особым Совещанием при МГБ СССР.

Обвинительное заключение составлено 20 сентября 1947 года в гор. Вильнюс.

Зам. нач. 3-го отделения 1-го отдела следчасти
МГБ ЛССР ст. лейтенант ГОЛИЦЫН

“Согласны”: Нач 1-го отдела следчасти МГБ ЛССР
подполковник ЧЕЛНОКОВ
Начальник следчасти МГБ ЛССР
подполковник СОЛОИД

1945 m. gruodžio mėnesį įtikinėjo vyskupą BORISEVICIŲ nebendra-
darbiauti su Tarybų valdžios organais, o 1947 m. birželio mėnesį Vilniaus
katedroje pasakė pamokslą, nukreiptą prieš straipsnį „Vatikanas - tarptauti-
nės reakcijos židinys“, publikuotą laikraštyje „Sovetskaja Litva“.

T. y. padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10
2 d. ir 58-11 straipsniais.

siūlyčiau:

Mečislovo REINIO, Jeronimo s., tardymo bylą Nr. 10723, tarpininkau-
jant Lietuvos TSR apygardos MVD Karo prokurorui, perduoti Ypatingajam
Pasitarimui prie TSRS MGB.

Kaip bausmę REINIUI skirti įkalinimą 10 metų, konfiskuojant jam pri-
klausančią turtą.

Suimtąjį toliau perduoti Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB žinion.

Kaltinamoji išvada parengta 1947 m. rugsėjo 20 d. Vilniuje.

LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus 3-iojo poskyrio virš. pav.
vyr. leitenantas GOLICYNAS (parašas)

Sutinkame: LTSR MGB Tardymo dalies I-ojo skyriaus viršininkas
papulkininkis ČELNOKOVAS (parašas)
LTSR MGB Tardymo dalies viršininkas
papulkininkis SOLOIDAS (parašas)

СПРАВКА

Следственное дело № 10723 по обвинению РЕЙНИСА Мечислава сына Еронимаса, в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР направляется на рассмотрение Особого Совещания при МГБ СССР, так как РЕЙНИС помимо собственных признаний и вещественных доказательств, изобличается материалами неподлежащими оглашению в судебном заседании.

Зам. министра МГБ Литовской ССР
полковник ЛЕОНОВ

26 сентября 1947 года

PAŽYMA

Mečislovo REINIO, Jeronimo s., kaltinamo padarius nusikaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 straipsniais, tardymo bylą Nr. 10723 siunčiame Ypatingajam Pasitarimui prie TSRS MGB, nes kaltė įrodyta ne tik paties REINIO prisipažinimu ir daiktiniais įrodymais, bet ir duomenimis, kurių negalima skelbti teismo posėdyje.

Lietuvos TSR MGB ministro pavaduotojas
pulkininkas LEONOVAS (parašas)

1947 m. rugsėjo 26 d.

Зам. начальника отдела „О” МГБ ЛССР
капитану тов. РАСЛАНАС

РАПОРТ

Доношу, что в 11 часов 30 минут 8-го июня 1947 года я зашел в Вильнюсский католический сбор, где в то время архиепископ РЕИНИС выступал с проповедью. Далекое расстояние моего нахождения от амвона, пониженный голос РЕИНИСА и большой резонанс не позволили мне расслышать всего, сказанного РЕИНИСОМ, в силу чего затрудняюсь воспроизвести полностью его проповедь.

Однако из отдельных его слов я понял, что он напомнил верующим о каком то юбилее Папы Римского и призвал их молиться за здравие ПИЯ XII. Далее РЕИНИС сказал, что не следует и даже грешно верить в клевету, распространяемую с целью подорвать авторитет Ватикана. В пример РЕИНИС привел статью тов. ЗАБРУСКОВА „Ватикан - очаг международной реакции”, помещенную в газете „Советская Литва” от 4-го июня 1947 года. „Защишая” Ватикан РЕИНИС сказал:

„Даже газета признает, что Ватикан поддерживает дипломатические отношения с 40 малыми и большими государствами. Это еще раз свидетельствует о том, что Ватикан пользуется авторитетом мирового масштаба. Напрасны попытки приписать Ватикану то, чего не признают и не подтвердят миллионы верующих и, хотя бы и не верующих, но сознательных людей. Недалек тот час, когда „кое кто” ответит за причиненные Ватикану оскорбления...”

Зам. начальника 1-го отд. отдела “О” МГБ ЛССР
гвардии майор ЧЕРНЯУСКАС

LTSR MGB „O“ skyriaus viršininko pavaduotojui
kapitonui drg. RASLANUI

RAPORTAS

Pranešu, kad 1947 m. birželio 8 d. 11 val. 30 minučių aš užėjau į Vilniaus katalikų katedrą, kur tuo metu pamokslą sakė arkivyskupas REINYS.

Didelis atstumas nuo tos vietos, kur aš stovėjau, iki sakyklos, prislopintas REINIO balsas ir aidas sutrukdė man išgirsti viską, ką pasakė REINYS, todėl aš negaliu atpasakoti viso pamokslo turinio.

Tačiau iš atskirų frazių aš supratau, kad jis priminė tikintiesiems apie kažkokį Romos popiežiaus jubiliejų ir paragino melstis už PIJAUS XII sveikatą. Toliau REINYS pasakė, kad nereikia ir netgi nuodėminga tikėti skleidžiamu šmeižtu, kuriuo siekiama sugriauti Vatikano autoritetą. Kaip pavyzdį REINYS nurodė drg. ZABRUSKOVO straipsnį „Vatikanas - tarptautinės reakcijos židinys“, išspausdintą laikraštyje „Sovetskaja Litva“ 1947 m. birželio 4 d.

„Gindamas“ Vatikaną REINYS pasakė:

„Netgi straipsnyje pripažįstama, kad Vatikanas palaiko diplomatinis santykius su 40 didelių ir mažų valstybių. Tai dar kartą patvirtina, kad Vatikanas turi pasaulinio masto autoritetą. Bergždžios pastangos primesti Vatikanui tai, ko nepripažįsta milijonai tikinčiųjų ir šiaip sąmoningų žmonių. Greit „kai kas“ turės atsakyti už Vatikano įžeidinėjimus...“

LTSR MGB „O⁴⁴“ skyriaus 1-ojo poskyrio
virš. pav. gvardijos majoras ČERNIAUSKAS (parašas)

МЕМОРАНДУМ

Из агентурных материалов на разрабатываемого по делу формуляр
№ 213 - РЕЙНИС А Мечиславаса сына Еронимаса

Источник и дата

Содержание материалов

„Янушонис” 27.X. 1940 года в семь часов вечера в г. Вильнюс,
30.X. 1940 г. около Острой Брамы при большом стечении народа,
после короткого молебна, выступил епископ РЕЙ-
НИС, который говорил:

„В настоящее время есть люди, которые пытаются доказать, что бога нет, что о боге выдумали ксендзы. Кто раньше появился: болезнь или врачи? Конечно, болезнь, а раз появилась болезнь, то стали искать средства для ее лечения. Так и бог, увидев, что люди без учителя не могут попасть в царство небесное, создал наследников Христа - ксендзов.

Христос не так, как теперешние властители, которые ищут себе приюта за счет пролития народной крови. Христос сам пролил свою кровь за народ, сам за людей страдал.”

„Номис” В воскресенье 4 ноября 1940 года, с балкона Остро-
5.XI.1940 г. брамской каплицы, в присутствии до 1000 верующих,
РЕИНИС произнес проповедь, в которой сказал:

„Враги костела стараются всеми средствами вырвать бога из души верующих литовцев, но это им не удастся, бог силен и всемогущей и все враги, выступавшие против него были побеждены. Сейчас ведется пропаганда за непризнание святого завета Христа и вся эта работа направлена к тому, чтобы подорвать авторитет костела и духовенства”.

Visiškai slaptai

Agentūros pateiktų duomenų apie pagal bylą-formuliarą
Nr. 213 tiriamą Mečislovą REINĮ, Jeronimo s.

MEMORANDUMAS

Šaltinis ir data

Pranešimo turinys

„Janušonis“ 1940 X 27 septintą valandą vakare Vilniuje, prie Aušros
1940 10 30 Vartų, dalyvaujant daugybei žmonių, po trumpų pamaldų
kalbėjo vyskupas REINYS, kuris pasakė:

„Šiuo metu yra žmonių, kurie bando įrodyti, kad Dievo nėra, kad Dievą išgalvojo kunigai. Kas atsirado anksčiau: liga ar gydytojai? Žinoma, liga, atsiradus ligai pradėta ieškoti būdų, kaip ją gydyti. Taip ir Dievas, pamatęs, kad be mokytojo žmonės negali patekti į dangaus karalystę, sukūrė Kristaus sekėjus - kunigus.

Kristus, ne taip kaip dabartiniai valdovai, ieškantys sau naudos liedami žmonių kraują. Kristus pats pralėjo savo kraują, pats dėl žmonių kentėjo“.

„Nomis“ 1940 m. lapkričio 4 d., sekmadienį, iš Aušros Vartų kop-
1940 11 05 lyčios balkono, dalyvaujant beveik tūkstančiui tikinčiųjų,
REINYS pasakė pamokslą:

„Bažnyčios priešai visokiais būdais siekia išrauti Dievą iš tikinčiųjų lietuvių dvasios, tačiau jiems tai nepavyks, Dievas stiprus ir visagalis, visi jo priešai buvo nugalėti. Dabar skleidžiama propaganda, raginanti atmesti šventuosius Kristaus priesakus, ir visas šis darbas skirtas griauti bažnyčios ir kunigų autoritetui“.

„Варгденис”
10.X 1. 1940 г.

Архиепископ РЕЙНИС все время был крупным политическим деятелем партии христианских демократов и от этой партии был назначен министром

иностранных дел Литвы.

РЕЙНИС никогда не отрывал политику от религии. В своей деятельности держался принципа держать людей по ближе к религии, чтобы закрыть дорогу для большевизма. Он говорил, что фашизм - последняя лестница к коммунизму. Хотя таутининки взяли власть на развалинах социалистического правительства, но они социалистами будут свергнуты, если католики будут стоять в стороне. Вот почему РЕЙНИС так горячо все время активно работал в политической жизни и вовлекал других.

[...] Он говорил, что большевизм является несчастьем народов, с которым все хорошие люди должны бороться. Мучений и жертв католикам не надо бояться, когда они борются за святое дело. Католики не могут помириться с большевизмом...

Большевики хотят народ сделать скотиной, который вместо своего творителя, хвалил бы Сталина, Ленина и др. Они только через коллективизацию земли убили и выморили голодом около 20 миллионов людей.

На вопрос источника, как же можно бороться с большевизмом, если с ним не отваживается идти в открытую борьбу такая крепкая страна как Германия, РЕЙНИС ответил:

„Приближается лучшее время для контрреволюции. Большевизму никогда не грозила такая опасность, какая грозит в ближайшее время. Мы покажем, что только 1 проц. населения поддерживает большевизм, а все остальные выступят на борьбу с ним, [...].

По немецким данным, армия большевиков слабее, каждое ее передвижение немцы знают. Пятая колонна в Литве сильна, немножко пошатнувшись, большевизм почувствует, как мы зададим жару Красному суду...

Контрреволюцию, которую организуют Рим и южные государства, не так легко будет потушить...

В настоящее время часть шаулистов вооружена, а из крестьян редко который отдал оружие... Мы оказываем моральную и материальную помощь тем людям, которые готовятся к важной серьезной борьбе...”

„Vargdieniai“
1940 11 10

Arkivyskupas REINYS visada buvo stambus politinis krikščionių demokratų partijos veikėjas ir šios partijos deleguotas tapo Lietuvos užsienio reikalų ministru. REI-

NYS niekuomet neišskyrė politikos ir religijos. Jo veiklos principas - laikyti žmones kuo arčiau religijos, kad būtų užkirstas kelias bolševizmui. Anot jo, fašizmas yra paskutinė pakopa prieš komunizmą. Nors tautininkai paėmė valdžią žlugus socialistinei vyriausybei, tačiau jeigu katalikai bus nuošalėje, socialistai susigrąžins valdžią. Dėl to REINYS visuomet aktyviai dalyvavo politinėje veikloje ir stengėsi į ją įtraukti kitus.

[...] jis sakė, kad bolševizmas yra žmonijos nelaimė, su kuria visi geri žmonės turi kovoti. Katalikai neturi bijoti kankinystės, kai kovojama dėl švento reikalo. Katalikai negali susitaikyti su bolševizmu...

Bolševikai siekia žmones paversti gyvuliais, kurie vietoj savo kūrėjo garbintų Staliną, Leniną ir kt. Jie vien per žemės kolektyvizaciją išmarino badu apie 20 milijonų žmonių.

Atsakydamas į šaltinio klausimą, kaip kovoti su bolševizmu, jeigu tokia stipri šalis kaip Vokietija nediršta stoti į kovą prieš jį, REINYS pasakė:

„Artinasi palankus metas kontrrevoliucijai. Bolševizmui niekuomet nebuvo iškilusi tokia grėsmė kaip dabar. Mes parodysime, kad tik 1 proc. gyventojų remia bolševizmą, o visi kiti stos į kovą su juo. [...]

Pagal vokiečių duomenis bolševikų armija silpnesnė, vokiečiai žino kiekvieną jos manevrą. Penktoji kolona Lietuvoje stipri, kai tik jiems bus duotas smūgis, bolševikai pamatys, kaip mes pirmieji duosim garo Raudonajam teismui...

Kontrrevoliuciją, kurią organizuoja Roma ir pietų valstybės, nebus lengva numalšinti...

Šiuo metu kai kurie šauliai ginkluoti, o iš ūkininkų retas kuris atidavė ginklą. Mes teikiame moralinę ir materialinę pagalbą tiems žmonėms, kurie ruošiasi svarbiai kovai...“

„Варгденис” РЕЙНИС в разговоре о ходе выборов сказал:
4.1. 1941 г. „Большевистская пропаганда в Литве не играет своей роли. Литовская культура много выше, [...]. Если Россия в экономической жизни отстала на 100 лет от Европы, то в культуре на 200 лет... Очень противно, как отдались все слепо для Генеральной линии партии и знаний марксизма-ленинизма, у нас такие люди являются объектом смеха... Власть, сводящая цель человека к экономической жизни и к хвалению вождей большевизма, в Литве не имеет никакого основания и может держаться только с помощью штыков”.

„Варгденис” На вопрос, имеют ли какую нибудь почву разговоры о
2.3. 1941 г. наличии существования фашистской партии в Литве, а также в отношении оппозиции в Советском Союзе,

РЕЙНИС ответил:

„В настоящее время католические-националистические элементы в Литве, если только будет хорошо и в дальнейшем развита их агитация против Советской власти, много помогут в националистическом движении “русских фашистов”. Советская власть в Литве существовать не будет, для того, чтобы ее свергнуть, основными задачами литовцев являются:

- а) активное проведение религиозно-националистического воспитания;
- б) проведение активной агитации против советской власти, что сейчас и делается;
- в) поставить так работу среди литовцев, чтобы не поддаваться агитации коммунизма, для этого в данное время выпускается нелегальная печать, в которой широко освещаются плохие стороны коммунизма;
- г) в программе фашистской партии одна из основных задач - стремится вооружится, чтобы в удобный момент могли разгромить коммунистический строй изнутри.

Сейчас должны быть объединены все элементы, независимо от их национальности, лишь бы они были недовольны Советской властью, для борьбы с ней. Важнейшим мероприятием для фашистской партии была бы помощь из Германии.”

„Vargdienis“
1941 01 04

Pokalbio apie rinkimų eigą metu REINYS sakė:
„Bolševikų propaganda Lietuvoje neatlieka savo vaidmens. Lietuvos kultūra daug aukštesnė [...]. Jeigu ekonominiu požiūriu Rusija nuo Europos atsilikusi 100 metų, tai kultūriniu-200 metų. Labai bjauru, kai visi aklai paklūsta Generalinei partijos linijai ir marksizmui-leninizmui, pas mus tokie žmonės yra pajuokos objektas... Valdžia, žmonijos tikslu laikanti geresnį ekonominį gyvenimą ir bolševikų vadų garbinimą, Lietuvoje neturi jokio pagrindo ir gali egzistuoti tik durtuvų pagalba“.

„Vargdienis“
1941 03 02

Atsakydamas į klausimą, ar turi pagrindą kalbos apie esą Lietuvoje egzistuojančią fašistinę partiją ir dėl opozicijos Tarybų Sąjungoje, REINYS sakė:
„Katalikiški nacionalistiniai elementai Lietuvoje, jeigu ir toliau bus gerai organizuota jų agitacija prieš Tarybų valdžią, labai padės nacionalistiniam „rusų fašistų“ sąjūdžiui. Tarybų valdžios Lietuvoje nebus, kad ji būtų nuversta, pagrindiniai lietuvių uždaviniai yra šie:
a) aktyvus religinis ir nacionalistinis auklėjimas;
b) aktyvi agitacija prieš Tarybų valdžią, kas dabar ir daroma;
c) organizuoti darbą taip, kad lietuviai nepasiduotų komunistinei propagandai, dėl to dabar leidžiama nelegali spauda, kurioje rodomos blogosios komunizmo pusės;
d) vienas iš fašistinės partijos programos pagrindinių uždavinių - siekti apsiginkluoti, kad palankiu momentu būtų galima sutriuškinti komunistinę santvarką iš vidaus.
Dabar reikia suvienyti visas jėgas nepriklausomai nuo jų tautybės, kad tik būtų jos nepatenkintos Tarybų valdžia, kovai prieš ją. Svarbiausia fašistinei partijai - Vokietijos pagalba“.

„Ажуолас” В беседе о смерти РУЗЬВЕЛТА, РЕЙНИС источнику
19.4. 1945 г. -сказал:

- „ТРУМЕН будет гораздо лучшее РУЗЬВЕЛТА, так как последний был другом большевиков и евреев и не признавал бога, ТРУМЕН же везде в своей речи подчеркивает бога, он вопреки РУЗЬВЕЛТУ будет вести борьбу против большевиков...”

РЕЙНИС думает использовать выступление ТРУМЕНА в костелах для проповеди.

„Кудирка” Во время оккупации Литовской ССР немцами
6.6. 1945 г. РЕЙНИС некоторое время писал передовицы в газете „Новая Литва”, но кажется делал это по необходимости немецких оккупационных властей.

„Воскресенский” На вопрос источника, что нового у Вас, РЕЙНИС
22.6. 1945 г. сказал:

„Пока еще прочно держусь. Сейчас послали кое-какие бумаги в Ватикан о нашем положении и вот ожидаем оттуда распоряжения, но Вы сами знаете, как плохо сейчас работает отдел связи, так что ожидать придется наверняка месяца два...”

„Воскресенский” Источник спросил РЕЙНИСА послал ли он
9.7. 1945 г. письмо в Рим, на что он ответил:

„Митрополит был знаком с одним человеком, он уроженец Рима и итальянский подданный. Сейчас он выехал в Москву хлопотать в посольстве разрешения на право выезда домой. С ним мы и послали доклад, это менее опасно”.

„Ažuolas“ Pokalbio apie RUZVELTO mirtį metu REINYS šaltiniui
1945 04 19 sakė:
„TRUMENAS bus daug geresnis už RUZVELTĄ, nes
pastarasis buvo bolševikų ir žydų draugas ir nepripažino Dievo, o TRU-
MENAS²⁰ visose savo kalbose mini Dievą, jis, skirtingai nei RUZVEL-
TAS, kovos su bolševikais...“
REINYS planuoja panaudoti TRUMENO kalbą pamokslams.

„Kudirka“ Vokiečių okupacijos metais REINYS kurį laiką rašė ve-
1945 06 06 - damuosius laikraščiusi „Naujoji Lietuva“, be to, atrodo,
tai darė verčiamas vokiečių okupacinės valdžios.

„Voskresenskis“ Atsakydamas į šaltinio klausimą - kas pas Jus naujo,
1945 06 22 REINYS sakė:
„Kol kas dar laikausi tvirtai. Pasiuntėme tam tikrus
popierius apie mūsų padėtį Vatikanui ir štai laukiame iš ten nurodymų, bet
Jūs pats žinote, kaip prastai dabar dirba ryšių skyriai, todėl teks turbūt pa-
laukti porą mėnesių...“

„Voskresenskis“ Šaltinis paklausė REINĮ, ar išsiuntė jis laišką Romai,
1945 07 09 REINYS atsakė:
„Metropolitas pažinojo žmogų, gimusį Romoje. Jis
turi Italijos pilietybę. Dabar jis išvyksta į Maskvą, kur bandys gauti leidimą
išvykti namo. Su juo mes ir pasiuntėme pranešimą, taip mažiau pavojinga“.

²⁰ F.D.Ruzveltas - JAV prezidentas 1933-1945 m.; H. Trumenas - JAV prezidentas 1945-1952 m.

- „Якубас”
28.4. 46 г. В беседе о политической обстановке в Литовской ССР РЕЙНИС источнику сказал:
„Одна из причин нежелательного положения в Литве и происхождения “лесных”- слишком широко применяемые аресты и вывозы называемых врагов народа. Большой процент арестованных и увозимых людей - невинные или не сознательно провинившиеся...
Чем дальше, тем больше над гражданами Литвы тяготеет опасность быть арестованным или вывезенным, это удручает людей, уменьшает их работоспособность и жизнерадостность, и отнюдь не может содействовать тому, чтобы люди стали считать Советскую власть своею, чтобы ее полюбили.
Некоторые действия органов Советской власти в Литве осуждаются самими представителями Советского Союза в Нюрнберге, известно, косвенно...”
- „Якубас”
29.4.46 г. В беседе с источником РЕЙНИС сказал:
„Советская конституция и законы действительно демократичны, но реальная жизнь с террором, арестами, высылками, лагерями и пр. во многом напоминает осуждаемый фашизм и националсоциализм Италии, Германии и Испании”.
- „Кедров”
25.8. 46 г. РЕИНИС очень долго и внушительно говорил источнику, что самым ужасным в настоящее время является тот факт, что везде принуждает людей доносить, под угрозой ссылки в Сибирь даже католические ксендзы поддаются.
„И профессоров в университете и повсюду заставляет людей писать доносы, и иногда незнакомые заходят к ксендзу перед его проповедью и говорят, что они должны слушать его проповедь...”

„Jakubas" Pokalbio metu apie politinę padėtį Lietuvos TSR, REI-
1946 04 28 NYS šaltiniui sakė:
„Viena iš nepageidautinos situacijos Lietuvoje ir „miški-
nių" atsiradimo priežasčių - labai dažni suėmimai ir vadinamųjų liaudies
priešų išvežimai. Didelis procentas suimamų ir išvežamų žmonių - nekalti
ar bent jau ne sąmoningai nusikalte.
Kuo toliau, tuo labiau Lietuvos piliečiams didėja grėsmė būti suim-
tiems ar išvežtiems, tai slegia žmones, mažina jų darbingumą ir gyvenimo
džiaugsmą ir anaiptol negali prisidėti prie to, kad žmonės Tarybų valdžią
imtų laikyti sava, kad ją pamėgtų.
Kai kurie Tarybų valdžios organų Lietuvoje veiksmai smerkiami pačių
Tarybų Sąjungos atstovų Niurnberge, žinoma, netiesiogiai...."

„Jakubas" Pokalbio su šaltiniu metu REINYS sakė:
1946 04 29 „Tarybinė konstitucija ir įstatymai tikrai demokra-
tiški, tačiau realus gyvenimas su teroru, suėmimais, trė-
mimais, lageriais ir kt. daug kuo primena smerkiamą Italijos, Vokietijos ir
Ispanijos fašizmą bei nacionalsocializmą".

„Kedrovas" REINYS ilgai ir įtikinamai šaltiniui aiškino, kad dabarti-
1946 08 25 niu metu baisiausias reiškinys yra tai, jog žmonės, gąsdi-
nant Sibiru, verčiami skūsti kitus, palaužiami netgi kata-
likų kunigai.
„Ir profesorius universitete, ir visur kitur žmones verčia rašyti skundus,
kai kada pas kunigus prieš pamokslą užaina nepažįstami ir sako, kad jie turi
klausyti jo pamokslų..."

„Юзеф” 12 мая 1946 года на беседе у ксендза костела Св.
16.5.46 г. Петра и Павла РЕЙНИС сказал:

„Нам нужно терпеливо ждать, так как это вопрос времени. Господь бог даст, что в скором времени эта тяжелая неволя для наших народов окончится и нам возойдет заря истинно христианской демократической свободы”.

„Петрайтис” Арестованный ШИЛЮС рассказал источнику, что он
3.5.46 г. просил епископа РЕЙНИСА предупредить епископа БОРИСЯВИЧУСА о грозящем ему аресте, но он не сообщил, так как не нашел человека послать к нему.

ШИЛЮС так же просил РЕЙНИСА предупредить „Зеленого Черта”, что в его штабе имеется женщина, агент МГБ. Как ШИЛЮС имел связь с РЕЙНИСОМ - непосредственно или посредством, он не говорил.

„Кедров” В беседе о налоговой политике РЕЙНИС сказал:

26.1.47 г. „Налоги, которые крестьяни должны сдавать государству, являются чудовичными, в сравнении с налогами в независимой Литве. Где теперь стоит дом немного получше, то это уже кулацкий дом. Один крестьянин должен был купить хлеб по высокой базарной цене, чтобы затем этот хлеб отдать государству за очень низкую цену - это спекуляция...”

„Juzefas" 1946 m. gegužės 12 d. pas Šv. Petro ir Povilo bažnyčios
1946 05 16 kleboną pokalbio metu REINYS pasakė:
„Mums reikia kantriai laukti, nes tai tik laiko klausimas.
Dievas duos, kad greitai ši sunki nelaisvė mūsų tautoms baigsis ir mums
patekės tikros krikščioniškos ir demokratinės laisvės aušra".

„Petraitis" Suimtas ŠILIUS²¹ šaltiniui papasakojo, kad jis prašė
vyskupo REINIO perspėti vyskupą BORISEVIČIŲ apie
gresiantį areštą, tačiau REINYS to nepadarė, nes nerado, ką pasiūsti. ŠI-
LIUS taip pat prašė REINIO perspėti „Žaliąjį Velnią", kad jo štabe yra mo-
teris - MGB agentė. Kaip ŠILIUS palaikė ryšį su REINIU - tiesiogiai, ar
ne, nesakė.

„Kedrovas" Pokalbio apie mokesčių politiką metu REINYS sakė:
1947 01 26 „Mokesčiai, kuriuos valstiečiai turi mokėti valstybei, yra
milžiniški, palyginti su mokesčiais nepriklausomoje Lie-
tuvoje. Dabar kur tik geresnis namas, tai jau buožės namas. Vienas ūki-
ninkas turėjo už dideles kainas turguje pirkti grūdus, kad po to juos ati-
duotų valstybei už mažą kainą. Tai - spekuliacija..."

²¹ Antanas Šilius - tragiško likimo asmenybė. 1945 m. vengdamas mobilizacijos į sovietų armiją, įstojo į NKGB mokyklą, kurią baigęs dirbo LTSR NKGB 2-ojo skyriaus 2-ojo poskyrio, vykdykusio Bažnyčios persekiojimą, operatyviniu įgaliotiniu. Jam žinomas duomenis apie rengiamus dvasininkų areštus stengėsi perduoti kunigams. Jausdamas, kad jo veikla gali būti išaiškinta, 1946 m. kovo mėnesį savo bute nužudė 2-ojo poskyrio viršininką leit. J. Petkevičių, už tai buvo nuteistas sušaudyti. (Pagal jo tardymo bylą, Lietuvos ypatingasis archyvas, tardymo bylą fondas, b. Nr. 41227/3.)

Выписка из протокола № 45

Особого Совещания при Министре Государственной Безопасности СССР

от 15 ноября 1947 г.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
43. Дело № 10723 МГБ Литовской ССР по обв. РЕЙНИС Мечислава, с. Еронимаса, 1884 г. р., литовец, гр. СССР, б\п. Обв. по ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР.	РЕЙНИС Мечислава, с. Еронимаса за пособничество изменникам родине, участие в антисоветской националистической организации и антисоветскую агитацию заключить в тюрьму сроком на восемь лет, считая срок с 12 июня 1947 года. Лично принадлежащее имущество конфисковать.

Начальник Секретариата Особого Совещания при МГБ СССР

Išrasas iš protokolo Nr. 45**Ypatingasis Pasitarimas prie TSRS Valstybės saugomo ministro**

1947 m. lapkričio 15 d.

SVARSTYTA	NUTARTA
51. Lietuvos TSR MGB byla kaltin. Mečislovui REINIUI, Jeronimo s., g. 1884 m., lietuvis, TSRS pilietis, nepartinis. Kaltin. pagal RTFSR BK 17-58-la 58-10 d.2 ir 58-11 str.	Mečislovą REINĮ, Jeronimo s., už paramą tėvynės išdavikams, priklausymą antitarybinei nacionalistinei organizacijai ir antitarybinę agitaciją įkalinti aštuoneriems metams, bausmės atlikimo laiką skaičiuoti nuo 1947 metų birželio 12 dienos. Asmeninį turtą konfiskuoti.

Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB sekretoriato viršininkas (parašas)

Сов. секретно

Начальнику Тюремного Управления МВД СССР
полковнику тов. КУЗНЕЦОВУ

Отдел „А”
26 ноября 1947 г.
16\11-74984

Просим срочно сообщить в какую из тюрем МВД можно направить для отбытия срока наказания, РЕЙНИС Мечиславаса, с. Еронимаса, 1884 г. рождения, осужденного Особым Совещанием при МГБ СССР от 15 ноября 1947 г. по ст. 17-58-1а, 58-10 ч.2 и 58-11 УК РСФСР к тюремному заключению сроком на восемь лет.

РЕЙНИС содержится под стражей во внутренней т-ме МГБ Лит. ССР.

Зам. нач. отдела МГБ СССР
полковник ИВАНОВ

Начальник 14 отделения
капитан КИРИН

Visiškai slaptai

TSRS MVD Kalėjimų valdybos viršininkui
pulkininkui drg. KUZNECOVUI

„A“ skyrius
1947 m. lapkričio 26 d.
16/ 11 -74934

Prašome skubiai pranešti, į kurį MVD kalėjimą bausmei atlikti galima nukreipti Mečislovą REINĮ, Jeronimo s, g. 1884 m.. Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB 1947 XI 15 pagal RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 strp. nuteistą kalėti aštuonerius metus.

REINYS laikomas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime.

TSRS MGB „A“ skyriaus virš. pav.
pulkininkas IVANOVAS (parašas)

14 poskyrio viršininkas
kapitonas KIRINAS (parašas)

С С С Р

Секретно

Министерство Внутренних дел

Тюремное Управление Зам. начальника отдела „А” МГБ СССР

2 декабря 1947 г.

полковнику тов. ИВАНОВУ

№ 20\ 1-20676

На № 16\11-74934 от 26. 11.47 г.

Копия: Нач. Владимирской тюрьмы МВД СССР

подполковнику тов. ЖЕЛЬВАКОВУ

Осужденного Особым Совещанием при МГБ СССР к тюремной заключению РЕИНИС Мечиславаса, с. Еронимаса направте для отбытия срока наказания во Владимирскую т-му МВД СССР ст. Владимир, Горьковской ж. д.

Тов. ЖЕЛЬВАКОВУ принять указанного заключенного и выслать на него в Тюремное Управление учетную карточку.

Начальник 1 отдела Тюремного Упр МВД СССР

полковник ВОЛХОНСКИЙ

T S R S
VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA
KALĖJIMŲ VALDYBA
1947 m. gruodžio 2 d.
Nr. 20/1 - 20976

Slaptai
TSRS MGB „A“ skyriaus viršininko pav.
Pulkininkui drg. IVANOVUI
į 1947 11 26 Nr. 16/11 -74934
Kopija: TSRS MVD Vladimiro kalėjimo
virš. papulkininkui drg. ŽELVAKOVUI

Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB nuteistą Mečislovą REINĮ, Jeronimo s., atlikti bausmę nukreipkite į TSRS MVD Vladimiro kalėjimą, Gorkio geležinkelis, st. Vladimiras.

Drg. ŽELVAKOVUI priimti nurodytą kalinį ir atsiųsti į Kalėjimų valdybą jo įskaitos kortelę.

TSRS MVD Kalėjimų valdybos 1-ojo skyriaus viršininkas
pulkininkas VOLCHONSKIS (parašas)

Сов. секретно

Начальнику отдела "А" МГБ Литовской ССР
майору тов. ГРИШИНУ

Отдел „А”
6 декабря 1947 г.
16\11-37850

Перепроваждаем для объявления и немедленного исполнения выписку из протокола № 45 Особого Совещания при МГБ СССР от 15. 11.1947 г. по делу № 10723 на РЕИНИС Мечиславаса, с. Еронимаса которого для отбытия срока наказания, согласно указания Тюремного Управления МВД СССР № 20\1- 20976 от 2. 12. 1947 г. направьте во Владимирскую т-му МВД СССР ст. Владимир, Горьковской ж. д.

Сообщите нам дату объявления выписки и проследите за направлением осужденного к месту назначения.

РЕИНИС содержится под стражей в тюрьме МГБ г. Вильнюс.

Зам. нач. отдела „А” МГБ СССР
полковник ИВАНОВ

Начальник 14 отделения
капитан КИРИН

„A“ skyrius
1947 m. gruodžio 6 d.
16/ 11 -37850

Visiškai slaptai

Lietuvos TSR MGB „A“ skyriaus viršininkui
majorui drg. GRIŠINUI

Siunčiame, kad paskelbtumėte ir tuoj pat imtumėtės vykdyti, išrašą iš Ypatingojo Pasitarimo prie TSRS MGB 1947 XI 15 protokolo Nr. 45 dėl Mečislovo REINIO, Jeronimo s., kurį bausmei atlikti, pagal TSRS MVD Kalėjimų valdybos 1947 XII 2 nurodymą Nr. 20/1 - 20976, išsiųskite į Vladimiro kalėjimą, Gorkio geležinkelis, st. Vladimiras.

Praneškite mums datą, kada išrašas buvo perskaitytas [nuteistajam] ir prižiūrėkite, kad nuteistasis pasiektų bausmės atlikimo vietą.

REINYS laikomas Lietuvos TSR MGB vidaus kalėjime.

TSRS MGB „A“ skyriaus virš. pav.
pulkininkas IVANOVAS (parašas)

14 poskyrio viršininkas
kapitonas KIRINAS (parašas)

DOKUMENTAI BYLOJE LIETUVIŲ KALBA *

Lietuvos TSR Prokuratūra Lietuvos TSR aukščiausiajam teismui

1989 02 03

Nr. 13/1257-88

Lietuvos TSR VSK 10 skyriaus viršininkui

Siunčiame archyvinę tardymo bylą Nr. 35951/3 M. REINIO atžvilgiu su Lietuvos TSR prokuroro priežiūriniu protestu nagrinėjimui.

Lietuvos TSR prokuroro vyresnysis padėjėjas
vyr. justicijos patarėjas J. BAKUČIONIS (parašas)

* Šių bylos dokumentų originalai parengti lietuvių kalba. Publikuojant jų kalba netaisyta.

Lietuvos TSR prokuratūrai. Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo Teisminei
baudžiamųjų bylų kolegijai

PROTESTAS
priežiūros tvarka REINIO M. J.
baudžiamojoje byloje

Lietuvos TSR valstybės saugumo organų 1947 m. birželio 9 d. nutarimu buvo suimtas ir ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo komiteto 1947 m. lapkričio 15 d. nutarimu už antitarybinę veiklą 8 metams įkalintas, konfiskuojant turta.

Mečislovas REINYS, Jeronimo, gim. Madagaskaro km. Zarasų rajone, Lietuvos TSR, išsilavinimas - aukštasis teologinis.

M. REINYS buvo kaltinamas tuo, kad nuo 1917 iki 1940 m. būdamas vienu iš krikščionių demokratų partijos organizatorių, aktyviai vykdė priešišką Tarybų Sąjungai propagandą, rašė antitarybinius šmeižikiškus straipsnius.

Didžiojo Tėvynės karo metais padėjo fašistiniams okupantams, fašistinėje spaudoje sistemingai publikavo antitarybinius straipsnius, sakė pamokslus, kuriuose kvietė į kovą prieš Tarybų valdžią.

1944 m. rugsėjo mėnesį Ukmergėje dalyvavo nelegaliame vyskupų pasitarime, kur buvo svarstomi pasipriešinimo Tarybų valdžios priemonėms, turėjusioms užtikrinti bažnyčios atskyrimą nuo valstybės, būdai. T. y. įvykdžius nusi kaltimus, numatytus RTFSR BK 17-58-la, 58-10 2 d. ir 58-11 straipsniais.

Ypatingojo pasitarimo nutarimas turi būti panaikintas ir byla nutraukta dėl sekančių aplinkybių.

M. REINYS neteisėtai pripažintas kaltu už veiklą buržuazinės Lietuvos laikotarpyje, t. y. tuo laiku, kada šioje teritorijoje RTFSR BK negaliojo.

M. REINIO veikla 1940-1947 m. tardymu charakterizuojama kaip antitarybinė, priešiška, tuo tarpu jo veikla, kaip matyti iš bylos medžiagos, pasireiškė siekimu išsaugoti bažnyčios ir religijos interesus.

Tokiu būdu M. REINYS buvo nepagrįstai pripažintas kaltu ir įkalintas.

Vadovaudamasis LTSR BPK 422 str. 1 d.,

p r a š a u :

Ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo komiteto 1947 m. lapkričio 15 d. nutarimą Mečislovo REINIO atžvilgiu panaikinti ir bylą nutraukti, nesant jo veikloje nusikaltimo sudėties.

Lietuvos TSR prokuroras
3 klasės valstybės justicijos patarėjas L. SABUTIS (parašas)

Pažyma: byla patikrinta ryšium su Vilniaus arkivyskupijos Kurijos prašymu.

NUTARTIS

Vilnius
1989 m. vasario 20 d.

Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, susidedanti iš pirmininkaujancio J. BURNEIKIO, narių L. ŽILINĖS ir St. ČATRAUSKO, dalyvaujant prokurorui A. KIRIJENKAI, viešame teisminiame posėdyje priežiūros tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Lietuvos TSR prokuroro priežiūrinį protestą dėl ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo komiteto 1947 m. lapkričio 15 d. nutarimo, kuriuo:

Mečislovas REINYS, Jeronimo, gim. 1884 m. Madagaskaro km. (Zarasų raj.), turintis aukštąjį teologinį išsilavinimą, iki suėmimo gyv. Vilniuje, Pilies g. 8, pagal RTFSR 1926 m. BK 17 str. ir 58-la str., 58-10 str. 2 d. ir 58-11 str. įkalintas aštuoniems metams už tai, kad priklausė (iki 1926 m.) Lietuvos Respublikoje veikiančiai krikščionių demokratų partijai ir jos vadovaujančiam centriniam organui. Vedė aktyvią kovą prieš TSRS - rašė ir skelbė antitarybinius melagingus straipsnius. Didžiojo Tėvynės karo metais antitarybiniais straipsniais ir pamokslais kvietė Lietuvos gyventojus kovai prieš TSRS. 1944 m. rugsėjo mėn. dalyvavo Lietuvos vyskupų pasitarime, kuriame svarstė Tarybų valdžiai priešiškus klausimus. 1945 m. įtikinėjo vyskupą V. BORISEVIČIŲ nebendrauti su valdžios organais.

Lietuvos TSR prokuroras, laikydamas, kad M. REINIO veikloje, už kurią jis buvo kalinamas, nėra nusikaltimų sudėties, numatytų RTFSR 1926 m. BK 17 str. ir 58-la str., 58-10 str. 2 d. ir 58-11 str., prašo panaikinti ypatingojo pasitarimo nutarimą, o baudžiamąją bylą prieš M. REINĮ nutraukti.

Teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, išklausiusi teismo nario pranešimą ir prokurorą, prašiusį patenkinti paduotą protestą,

n u s t a t ė :

Sutinkamai su RTFSR 1926 m. BK 4 str. pagal Tarybų Sąjungos baudžiamuosius įstatymus atsakė užsieniečiai tik už nusikaltimus, padarytus jos teritorijoje.

RTFSR 1926 m. BK Lietuvos teritorijoje įsigaliojo nuo 1940 m. gruodžio 1 d. Todėl M. REINYS už veikas, padarytas kitos suverenos valstybės - Lietuvos respublikos teritorijoje (iki 1940 m. rugpjūčio 3 d.) neatsakė pagal RTFSR baudžiamuosius įstatymus, jeigu jos ir būtų nusikalstamos. Tačiau M. REINIO veika - priklausymas suverenos valstybės Krikščionių

demokratų partijai, jos vadovaujančiam centrui ir dalyvavimas jos veikloje yra nenusikalstama.

Bylos įrodymais nustatyta, kad M. REINIO veikla 1940-1947 metais buvo nukreipta ne prieš Tarybų valdžią, o į tai, kad apginti dvasininkijos ir tikinčiųjų teises, garantuotas Lietuvos TSR Konstitucijos. Todėl ir ši jo veikla nebuvo nusikalstama. Dėl pasakyto prokuroro protestas tenkintinas.

Teisminė baudžiamųjų bylų kolegija, vadovaudamasi LTSR BPK 5 str. 2 p. ir 425 str. 2 p.,

n u t a r ė :

Lietuvos TSR prokuroro priežiūrinį protestą patenkinti ir ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo komiteto 1947 m. lapkričio 15 d. nutarimą panaikinti. Baudžiamąją bylą prieš Mečislovą REINĮ nutraukti, nesant jo veikloje nusikaltimo sudėties.

(Parašai)

1989 02 22

Vilniaus Arkivyskupijos kurijai

Siunčiame Jums Lietuvos TSR aukščiausiojo teismo teisminės baudžiamųjų bylų kolegijos 1989 m. vasario 20 d. nutarties nuorašą, kuriuo panaikintas ypatingojo pasitarimo prie TSRS valstybės saugumo komiteto 1947 m. lapkričio 15 d. nutarimas ir baudžiamoji byla prieš Mečislovą REINĮ nutraukta, nesant jo veikloje nusikaltimo sudėties. M. REINYS reabilituotas.

Pirmininko pavaduotojas

M. IGNOTAS (parašas)

PRIEDAI

*1 PRIEDAS**

Piliečiui NKGB Generolui Vilniuje

Telšių vyskupo Vincento Borisevičiaus apklausų,
vykusių 1945 m. gruodžio 18-23 d., papildymai

Aš nusikaltau Tarybų valdžiai paskelbdamas ganytojišką laišką (1943 m. rugpjūčio 8 d.), kuriuo iš tikrųjų pasisakiau prieš materialistinį komunizmą ir jo pasekmes. Aš neneigiu komunistinės sistemos kaip socialinio klausimo sprendimo būdo, nes ir katalikų bažnyčios vienuolynai formuojami tokiu pat principu.

Neteisinga daryti išvadą, kad šis ganytojiškas laiškas ragina vykdyti pogromus. Tai patvirtina laiške cituotos 94 psalmės žodžiai: „Jei šiandien jo balsą išgirsite, žiūrėkite, kad jūsų širdys neliktų suakmenėjusios“; taip pat pranašo Ezekielio žodžiai: „nenoriu nusidėjėlio mirties, o kad jis pasitaistytų ir gyventų“. Be to, bet kokie pogromai ir neapykanta nesuderinami ne tik su mano asmeniniu charakteriu, bet visų pirma katalikų vyskupo padėtimi. Apie mano pagalbą idėjiniu atžvilgiu skirtingiems žmonėms liudija tokie faktai: išgelbėjau žydaitę, Telšių gydytojo dukterį; pamaitinau į nelaisvę patekusius rusų kareivius; daviau maisto ir tarybiniam piliečiams, kuriuos į Lietuvą atvežė vokiečiai. Su dabar jau mirusiu vyskupu [J. Staugaičiu] siūsdavome kunigus tarpininkauti, kad nebūtų šaudomi komunistai, iš kurių pavyko išgelbėti 5 žmones: Žutautą, Abramovičių ir kt. Aš pats prašiau, kad iš koncentracijos stovyklos būtų paleista Telšiuose gyvenusi Šaikūnų šeima. Kartu su kitais Lietuvos vyskupais vokiečių valdžiai įteikėme memorandumą, kad nebūtų žudomi žydai. Negaliu tvirtinti, kad visi laiške išdėstyti faktai buvo teisingi, nes jie buvo paimti iš kitų šaltinių.

Antras klausimas, dėl ko aš esu kaltinamas, - tai pagrindžio reikalai. Į tai galiu atsakyti:

* L Y A. F.K-1. Ap.45. B.71,1.145-147.

- 1) niekada ir jokios pagalbos pogrindžiui aš neteikiau;
- 2) neįsakyčiau ir neraginau kunigų, kad jie remtų pogrindį;
- 3) už žudymus ir padegimus draudžiama duoti nuodėmių atleidimą;
- 4) kad liudininkas Kubilius yra vokiečių parašutininkas, pirmą kartą sužinojau apklausų metu;
- 5) mano pasakymas Kubiliui, kad žadėjau padėti materialiai kaliniams ir besislapstantiems nuo valdžios „kiek tai neprieštaraus teisei ir sąžinei“, tebuvo kurtuazinis atsakymas išprususiam žmogui (Kubilius, kiek prisimenu, sakėsi esąs mokytojas); be to, teisė leidžia padėti tik esantiems kalėjimuose, o ne pogrindžiui, vadinasi, aš kalbėjau tik apie kalinius. Su kitais prašytojais aš kategoriškai atsisakydavau svarstyti politinius klausimus. Skūsti tokius prašytojus milicijai - nesuderinama su mano padėtimi.
- 6) Kubiliaus kalbos apie politinius įvykius ir išvada, kad esą pasibaigus karui gali kilti naujas karas, - nuomonė girdėta mitinge (?). Ar aš pritariau tokiai išvadai, neprisimenu. Apklausos metu aš norėjau tai paminėti, tačiau pamiršau.

Dėl mano „antitarybinės veiklos“, kitaip sakant, dėl 1943 m. rugpjūčio 8 d. ganytojiško laiško, man buvo daromas moralinis spaudimas, kad aš pranešinėčiau apie politines mane supančių žmonių nuotaikas ir taip išpirkčiau savo kaltę. 1945 m. gruodžio 23 d. man buvo įsakyta parašyti politines charakteristikas apie artimiausius savo bendradarbius. Aš įvykdžiau šį reikalavimą ir parašiau politinę charakteristiką apie penkis savo bendradarbius. Pagal man žinomus faktus aš padariau išvadą, kad visi jie lojalūs TSRS valdžiai. Dėl to man buvo išreikštas nepasitikėjimas.

Po to, ką aš išgyvenau paskutinėmis dienomis, Šv. Jono Evangelijoje (10,11) perskaityti Atpirkėjo žodžiai: „Geras ganytojas už avis guldo gyvybę“, mane giliai sukrėtė. Dėl to aš pareiškiu, kad įskundimai visiškai nesuderinami nei su mano titulu, nei su pareigomis, nei su sąžine ir tai daryti kategoriškai atsisakau. Jei aš nusikaltau, turiu pats išpirkti savo kaltę, o ne kas nors kitas už mane. To reikalauja mano religija.

Telšiai, 1946 m. sausio 3 d.

Telšių vyskupas V. Borisevičius

2 PRIEDAS*

*Vincentas Borisevičius,
Dievo gailestingumu ir Apaštalų Sos-
to malone titularinis Lyzijos Vysku-
pas, Telšių Vyskupijos Apaslališkasis
Administratorius, Gerbiamajai Dvasi-
ninkijai ir tikintiesiems siunčia sveiki-
mą ir ganytojiskąjį laiminimą*

* Vysk. V.Borisevičiaus 1943 07 08 ganytojiško laiško faksimilė // LCV1A. F. 1650.
Ap 1. B. 36,1.4-7.

Mylinieji Kristoje,

„Jan duoji metai rašiau, kaip Dievo galtingumas išvadavo Lietuvą iš raudonojo bolševizmo rankų. Ką bolševizmas suvaidino: smūgis, rados, sąsiems ištvainams tarsi būti atlikti. Dėja, taip pat. Tiesa, rašiau monistis, bet vis dėlto yra pasigendanti: tos meilės idėjos, kurią skirė avatizmas suvaidinti atbuliškai žmogus — Marksus. Tiesiogiai apie Marksus yra pasakęs mažų didysis mokslininkas Jankins, kad Marksus „paesuly yra pridūręs daugiausia pikto“, kadangi jis „yra tikras bolševizmo tėvas“ („Pikto Problema“, 50).

Kad tai teisingas Markso įvertinimas, matyti iš komunizmo darbų. Juk komunizmas išplėrė brangiąsias mūsų tautą, būtent: religijos, spaudos sąžines ir asmens laisvę.

1. Kai kas gal būtųys tai ginčyti. Juk bolševikų konsultacijoje (§124) yra lyg pasakyta, kad tikintiesiems leidžiama atlikti savo religijos pareigas. Bet tas leidimas tik ant popieriaus. Pirmausia, bolševikai tuoju atžada Tėvų ir Vilkaviškio kunigų seminarijas, o leido veikti tik vienai seminarijai Kaune, bet ir ten tik pusėje patalpų turėjo užimti visos Lietuvos klierikai. Kada seminarija pradėjo veikti ir su židelių vargų seminarijos vadovybė apsidūpiu svarbiausiais reikmenimis ir maistu, tad bolševikų valdžia išvarė iš užimamų patalpų auklėtojus ir auklėtinius, konfliktuodama seminarijos daiktus ir maistą. Metams gi pasibaigus, bolševikų valdžia paskaitė ir tos vienos seminarijos užtarymo sprendimą.

Seminarija uždaryta. Kas čia bendro yra su religija? Mes, tikintieji, žinome, kad mesius kunigų, mesius spūstus religijos pareigų atlikti. Juk kam ilganytojas pasakė nesugoti ir taisyti savo arčiau, nesugoti ir taisyti šv. Sakramentus? Kam ilganytojas pasakė: „Išsikite Šventąją Dvasią. Kam nesodėmes atsisaita, kam jos atsisaita, ir kam susiklypsite, jos susiklypsite“ (Jon. 20, 22—23) arba: „Išsikite tai ir susiklypsite visas tautos, susiklypsdami juos vardan Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios, ir motydam! juos atšlyti mes, bet tik mes juos įsuktę. Ir štai, at mes su jumis visas dvasias, iki pasaulio pabaigos“ (Mat. 23, 19—20). Štai, be kunigų religijos pareigų at-

Iškiti negalima.

Be to, jūs žinote, mylimieji, kad klebonijos daugeių vietų jau buvo atimtos, nusavintos, o kunigai turėjo mokėti didelius mokesčius už butą arba kitur ieškoti gyventi patalpų. Ir šis darbas buvo daromas, kad suklijodytų tas pareigas, kurių reikalauja religija. Tikintieji negalėdami lengvai susisiekti su savo dvasios vadais, juo labiau, kad kunigai dažnai buvo vaikai iš buto į butą, kunigų patarnavimais ne visada galėdavo pasinaudoti. Tai tolimesnį religijos laisvės varžymą. Jau buvo ir artimesnių varžymų.

Juk jau buvo uždrausta kunigui pasirodyti pradžios mokykloje, gimnazijoje. Mokslo įstaigose gi buvo įsakyta bedievybę skeibti. Vaikų katechizacija net bažnyčioje buvo draudžiama. Kas skaudžiausia, kad drąsimo pareigas ėjo ne tik bolševikų vaidžios atstovai ir žydai, bet ir mūsų kaimiečiai kurie broliai lietuviai, kurie už pinigą, už gautą tarnybą ėjo išdavikų pareigas. Šie, nelaimingieji žmonės, taip eidamiesi, nėra jokios abejonės, nusikalto Dievui. Juk Viešpats Dievas Bažnyčią įpareigoja kūdiki Kristuje (1 Kor. 3, 1) užauginti iki pilno subrendimo, kaip sako šv. Povilas Apaštalias (Efez. 4, 13).

Jie nusikalto taip pat ir savo Tėvynei, išpiėdami krikščioniškąjį auklėjimą. Užnot mokę vaikus krikščioniškųjų dorybių: klusnumo, kuklumo tiesomybos ir kitų, jie mokė tėvus išdavinėti, jieas dlegė melą, rodė netikamus kinų paveikslus. Vaikų gražiausias amžius tarpolaiakis buvo pašvenčiamas piktam. Tuo tarpu, kaip sako garsus pedagogas Tothas, neperdėta esanti nuomonė, kad „vaikas per pirmus keturis metus daugiau išmoksta, kaip keturių universiteto metų tarpolaiakėje“ („Jugendseelsorge“ 58). Panašiai tvirtina patyrimas, taip sako Šv. Raštas: „Jaunikaitis, įpratęs į savo kelią, ir pasenęs nuo jo neatsitraukia“ (Patarl. 22, 6). Kokio atlyginimo iš Viešpaties Dievo susilauks tie, kurie taip pragaištingą darbą dirbo arba dirba, rodo šie išganytojo žodžiai: „Kas papiktina vieną iš šių mažutėlių, kurie į mane tik, tas vertas, kad asilo sukamą girną akmuo būtų užnertas jam ant kaklo, ir kad jis būtų nuskandintas jūros gilumoje“ (Mat. 18, 6).

Ne tik vaikams ir jaunimui nebuvo leidžiama jų religinių pareigų atlikti, bet ir suaugusiems ir net kunigams. Į kalėjimus patekę negalėjo turėti jokių religinių ženkių. Jei kaliniai rašančių pasidarydavo iš duonos arba virvelės, ir tokias šventenybes bolševikai atiminėdavo, padirbusius gi bausdavo. Iš kunigų buvo atimamos maldų knygos. Ir šiuos atiminėjimus vykdavo ne tik rusai ir žydai, bet, deja, ir mūsų broliai lietuviai.

Ligoninėse, kurioms vadovavo iš Rusijos atrinšti gydytojai, buvo draudžiama ligoniams duoti bet kokį religinį patarnavimą. Ligonis neturėjo

teisės laikyti pas save net religinio turinio knygas.

O kiek šventvagiškų pasikėsinimų buvo bažnyčiose, kapuose, prie vieškelių prieš kryžius, statulas. Visoje Lietuvoje buvo žinomas Žemaičių Kalvarijoje nugriovimas trijų alkštųjų kryžių ir dvidešimties kryžių kapuose. Tą darbą atliko patys lietuviai komunistai su žydais, kalbę begėdiškai sumesdami ant kunigų. Panašių nusikaltimų bolševikai buvo padarę Palangoje ir kitur. Tai yra pasekmės to, kad prieštykinis veikimas Stalino konstitucijos (124§) yra branginamas ir remiamas.

I bolševikų partiją įstotusieji turėjo patys panaikinti savo religinius ženklus: škapiterius, ražančius, šventųjų paveikslus. Kas tokius žmones laukia, jei nepataisys savo gyvenimo, matyti iš šių išganytojo žodžių: „Kas gi manęs išsigins žmonių akivaizdoje, to ir aš išsiginsiu savo danguje esančiojo Tėvo akivaizdoje“ (Mat. 10, 33).

2. Bedievybė buvo skelbiama per mitingus, radiją ir spaudą. Tomis galingomis priemonėmis buvo skleidžiami melai, piktybiškieji Kristui. Tiesa, bolševikų konstitucijoje (96§) buvo užtikrinta žodžio ir spaudos laisvė. Bet, deja, tie užtikrinimai tik pažadose, o ne įs tikrųjų. Kunigai, kurie dėl savo grynai religinio veikimo labai mėrėsi bolševikams į akis, jau buvo patalpinti kalėjimuose, kaip antai: vienuolis Bružikas, Augustinas Dirvelė ir kiti, o kai kurie ištremti. Spaudos katalikai taip pat neturėjo. Katalikai todėl negalėjo spaudoje išrodyti bolševikų skleidžiamų melų, negalėjo Kristams apginti.

Ne tik apologetinio turinio nebuvė leidžiama spausdinti raštų, bet ir maldaknygių. Štai buvusioji „Spindulio“ spaustuveje buvo išspausdintos dviejų rūšių maldaknygės. Už jų spausdinimą ir įrašimą buvo įmokėti pinigai, bet maldaknygės sukonfiskuotos ir pinigai negrąžinti. Tai koks pasityčiojimas iš spaudos laisvės. Spauda pas bolševikus gali tarnauti tik jų reikalams, bet ne tiesai.

3. Didelis turtas yra sąžinė! Ištikimybė. Gera sąžinė yra įvertinama. Apreiškimo taip labai, kad nėra „nieko kito už ją brangesnio“ (Ekl. 37, 17). Šv. Povilas didžiuojaši savo gera sąžinę, sakydamas: „Tas yra mūsų gyrius: mūsų sąžinės liudijimas“ (2 Kor. 1, 2). Net stambmeldžiai įvertino gerą sąžinę. Štai Cicero sako, kad „žmogus per visą savo gyvenimą nei per vienas storį nuo savo geros sąžinės negali atitraukti“. Bias, į klausimą — koks ~~daiktas~~ gyvenime yra geriausias, atsako: „gera sąžinė“ (Scherer, „Kanzefred“. II, 481).

Bolševikai, tiesa, savo konstitucijoje (66) taip pat ne tik įvertina, bet ir užtikrina sąžinės laisvę. Gyvenime tačiau tą brangų turtą visai išniekina. Turto pagrobimas nėra toks baisus, kaip kad įsitikinimo suvalstybinimas, įsakymas elgtis prieš savo sąžinę. Štai mokytojams įsakoma prieš jų įsiti-

kinimą skeikti vaikams švietimo, veidūtinėms dūdėms ir kitoms dalykams, krikštyti vaikus ir tt. Pasirodė, šiam veidūtiniam įsakymui labai atsparūs buvo mokytojai. Jų dauguma ir mokinėjų. Jie pirmais žingsniais buvo važiai į tolimus Sibiro kraštus.

4. Daržbaisiu atjaučiamas žmogaus laisvės suvaržymas. Mus šitarpas sukrečia, kada mes skaitome apie vergų gyvenimą. Su vergais, galima sakyti, pas visas tautas buvo elgiama kaip su daiktų. Vergai neturėjo jokių teisių. Jie negalėjo turėti jokios nuosavybės. Vergai neturėjo teisės įgyti mokslą. Jie turėjo dirbti sunkiausius darbus. Ponai su vergais galėjo visai elgtis, galėjo savo vergus net nužudyti...

Boševikų valdžioje žmonės pateko į tikrą vergovę. Pas boševikus daugelis žmonių taip pat neturėjo jokių teisių. Daugelis neturėjo teisės mokslui įgyti. Daugelis nekaltų žmonių sėdėjo kalėjimuose. Daugelis žmonių išvežta svetur, nelaidžiant jiems palmti reikalingiausių daiktų. Daugelis jų išžudyta. Rusijoje tik pirmaisiais boševizmo metais išžudyta: 23 vyskupai ir arkivyskupai, 1213 kunigų bei šventikų, 6893 profesionalai bei mokytojai, 8800 karininkų, 200600 kareivių, 48500 policininkų, 196168 būvūčių tarnai, 120000 visokių inteligentų, 192350 darbininkų, 813000 ūkininkų. Viso per pirmuosius penkerius boševizmo metus išžudyta 1516956 („Pikio Problema“, 68). Per likusius 20 metų yra išžudyta arba badu išmirta ne vienas dešimtis milijonų žmonių.

Lietuvių tauta turėjo nelaimės iškentėti boševikų vergovę. Lietuvių žino, kaip jie per tardymus buvo kankinami, kiek nekaltų žmonių išžudyta. Nužudytų lietuvių kapai išdžiūja apie boševikų žiaurumus. Tokių kapų, kur boševikai dažniausiai nakties metu laidojo savo aukas, yra daug. Svarbesnės vietos yra šios: Petrašiūnai, prie Kleboniškių—Eigulių kapinės, Kauno kapinės, prie IX-jo fronto, už Viljampolės, prie Sargėnų kaimo, Kretingoj, Raseiniuose, Telšiniuose, Zarasuose, Rokškėje, Ukmergėje, prie Červenės (pas Minską), Praveniškiuose. Priverčiamųjų darbų stovykloje, Praveniškiuose išžudė net 21 stovyklos prižiūrėtoją ir 8 tarnautojas arba tarnautųjų žmonas. Viso Praveniškiuose boševikai išžudė apie 400 žmonių („Lietuv. Archyvas“ I, 67-103).

Palkininko Petraučio knygelę „Kaip jie mus sušandė“ yra išsipu skaityti, o kaip buvo tiems žmonėms, kurie ištikruja turėjo kentėti. Be to, į tolimus Azijos kraštus lietuvių išvežta iki 40000 žmonių („Liet. Archyv.“ II, 48). Jei ne žaras, į Rusiją boševikai turėjo būtų išvežti 200000 lietuvių, nes toks buvo sandorosios Maskvos įsakymas („Liet. Archyv.“ II, 17). Boševikų konstitucija (90) tačiau užtikrina asmens neliečiamybę. Bet visai, kaip matyti, tik ant popieriaus.

Turint visa tai galvoje, todėl, komunistas niekas neturėtų patikti. Deja, tam nelentam komunistui yra dar pritarančių ir tikinčių bolševikų pažadama. Retais siebtis tokią žmonių sąžvėžimą ir išsigimimą.

Tai visa dėmesys su žmogumi, kuris yra. Dievo paveldėta ir panašumai suvertas, kuris turi protą ir laisvą valią. Taip elgiama su žmogumi, kuris šv. krikšto maišas yra papuoštas. „Krikščionis“, sako Sv. Tėvis Leonas I, „pažintis savo vertę. Kadangi tu dieviškos prigimties dailininkas, tapai savo blogais darbais niekad dangiaus negrįžti į savo senąją menkybę! Svarstyk, kieno Galvos ir kieno Kūno tu esi: tapai“ (De Nativitate Domini).

Taip elgiama su žmonėmis, kurie yra didelis kaina stiprėti „brangis Krauju Kristus, kaip nesutęto ir be ydos avinėlio“ (1 Petr. 1, 19).

Turint galvoje tokias balsenybes, rodo žmonišką jausmo turėtų pakakti, kad išaiškėtų bolševizmo. Juk neįsaku būtų žiūrėti į kankinamą paukštį arba gyvulį, o juo labiau pritari arba pačiam dalyvaui tokia me darbe, nukraiptame prieš žmogų.

Mes tačiau ne tik jausmais turime vadovantis. Sv. tikėjime apšviestas protas daro įspėjimą, kad už tokias darbus laukia didelė atsakomybė. Psalmiško žodžiais kviečia atgailą daryti: „Šlandien, jei išgirstumėte jo balsą, nekietinkite savo širdžių“ (Ps. 94, 8)..

Viešpats Dievas ne tik įspėjimą daro nusidėjėjams, bet ir grąšina nestigiančiantiems: „Jei nenorėsi klausyti Viešpaties, savo Dievo, balso, kad užlaikytumėte ir pildytumėte visus jo paliepimus ir įstatymus, kuriuos aš tau šlandien skelbiu, ateis ant tavęs šitie prakeikimai ir apniks tave... kol nei neprašysi, nes neklausi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir nenžlaikysi jo įsakymų ir įstatymų, kuriuos jis tau davė“ (Atkartoto Įstatymo Knyga 28, 15... 45).

Nusidėjėjais, dažnai girdite panašius įspėjimus ir grąšimus, bet savo gyvenimo taisyti nemanote. Dažnai girdiai iš jūsų burnos net pasityčiojimai: „Kur gi tie prakeikimai, tos nelaimės, kuriomis mes esame bauginami? Tegu jos mus paliečiai!“

Taip, piktžodžiautojai, Visagallo rūstybė jus ištiks dar tada, kada pašaips dar jūsų išpose skambės, kada jus nesitiksiti! Ar ne taip atsitiko su Baltazaru, Chaidėjų karalium? Kada jis išvydo baltą ant sienos ranką, kuri skelbė jam pražūtį? Ar ne tada, kada jis mažiausia tikėjosi? Juk jis tuo metu sėdėjo tarp pataikūnų ir melužių už gausiai gėrimais ir valgiais apkrauto stalo, nekino šventus bažnyčios indus ir garbine aukštinis, al-dabrinis, geležinius ir akmeninius stabus (Dan. 5).

Kada Senāsheribą, Asyrijos karalių, ir jo kariuomenę ištiko Angelo kardo kerštas? Ar ne tada, kada jis mažiausia tikėjosi ir piktžodžiavo Die

vul sakydamas, kad Išrinktosios tautos ir Dievas neišgebės iš jo rankų (4 Karal. 18, 13 — 19)?

Tad pažvelkite į bedievių sąrašą, ir pamatysite, kad ant daugelio jų Viešpaties rūstybė kaip žaibas nukrito. Sv. Povilas Apaštalas taip pat įspėja šiais žodžiais: „nes kuomet saūys: ramybė ir nėra pavojaus, tuomet a teis jiems ūmas žūvimas“ (1 Tesal. 5, 3).

Kad išvengtumėte Viešpaties-Dievo bausmų, darykite atgailą! Baigsiu Ezechielio suraminimo žodžiais: „Sako Viešpats Dievas, aš nenoriu bedievio mirties, bet kad bedievis gręžtųsi nuo savo kelto ir būtų gyvas“ (Ez. 33, 11). Nėra abejonės, kad ant atgailą darančių nuzengs Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios palaima:

TELŠIAI, 1943. VIII. 8.

Vyskupas Vincentas Bovisevičius,

Telšių Vyskupijos Apaštališkasis Administratorius

*Gerb. Dvasiškių malonės šį
ganytojišką raštą paskaityti iš
sakyklos pamokslų vietoje.*

3 PRIEDAS***Arkivysk. M. Reinio pamokslų, sakytų vokiečių
okupacijos metais Vilniuje, konspektai**

Nr.1. „Ateik Šventoji Dvasia, pripildyk savo tikinčiųjų širdis ir savo meilės ugnį juose uždek“ - Šv. Mišių sekvencija.

Ivadas: Kristaus gimimas.
Iš numirusių prisikėlimas.
Šv. Dvasios atsiuntimas.

Dėstymas

- I. Šv. Dvasios vaisiai:
1) Atsipeikėti.
2) Giliau suprasti.

Gyvoji dvasia - išdava

- II. Ištrėmimas:
1) atskirų veikėjų,
2) urmu,
3) karių,
4) planai.

Baumės: areštas, kalėjimas, ištrėmimas, turtų konfiskata, Sibiras ir kitos vietos.

Troškimas: Leiskit į Tėvynę, leiskit pas savus, ten pradžiugs krūtinė.
Maldos, kietas veikimas atgaivins jausmus.

Nr.2. „Pažinsite juos iš jų vaisių“ (Mt 7,16).

Ivadas

Kristaus pasakymas: vaisiai, gaila minios.

- I. Bedievybės vaisiai:
Nėr Dievo, gailastingumo.
Nėr sielos, žmogaus, lieka gyvulys.

* L Y A. F.K-1. Ap.45. B.71.1.303-309.

Nėr teisybės, lieka melas, apgaulė, išnaudojimas, skurdas, tamsybė.
Ką padarė bolševikai.

II. Kristus - šviesa ir gyvenimas

Dievo tvarka:
gamtai, žmonėms - tiesa,
teisybė,
gailestingumas,
dorybės.
kultūringumas,
laimė.

Pabaiga: Išgyvenimas ir pomirtinis
Iš vaisių pažinsite

Nr3. „Šventa ir išganinga yra mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išva-
duoti iš nuodėmių" (2 Mak 12,46).

Ivadas:

gimimas - mirtis: gyvenimas asmeniui, tautai,
kraštas - laidotuvės, maldos.

Dėstymas:

Lietuvių tauta: gintaro krašte, palaimingame, Vytauto Didž., kny-
nešio, laisvo piliečio, socialinės pusiausvyros, religingos dvasios - Ma-
rijos žemė, katalikybės avanpostas Europos šiaurėje.

Bolševizmas - bedieviškas komunizmas: be Dievo, sielos, religijos,
teisingumo, su melu, apgaule, žmogus - bedvasė mašina, baisi prievar-
ta, skurdas.

Kovoje už krikščionišką kultūrą, lieka mums:

- 1) pasitikėjimas Dievu ir tauta;
- 2) kieta ryžtis;
- 3) dvasios atgimimas;
- 4) ištvermė - kalnus nuverčia.

Nr. 4. „Palaiminta tauta, kurios Dievas yra Viešpats“ (Ps 143, 15)

Palaiminti mirusieji, kurie miršta Viešpatyje.

„Tavo, Viešpatie, ištikimiems gyvenimas ne atimamas, bet tik (Gedui. Mišių prefacija).

„Teisumas išaukština tautą, o nuodėmė ją žemina“ (Pat 14, 34).

Ivadas:

Asmuo, šeima, tauta, valstybė pareina nuo Dievo.
Gera, kai nenusikalstama Dievo tvarkai.

Dėstymas:

Lietuvos nepriklausomas gyvenimas daug gera davė.
Komunizmas bedieviškai apgaudinėjo, skriaudė.
Lietuvių tauta gynėsi ir ginasi, daug krito. Ištrėmimuose mirė.
Garbė, kurie gina tėvynę.
Blaivumas,
darbštumas,
teisybė,
užuojauta.

Pabaiga:

Dėkingumas tautos, istorijos.
Maldos: gyv. mainosi.

Nr. 5. „Palaiminta tauta, kurios Dievas yra Viešpats“ (Ps 143, 15).

Ivadas:

1. Kristus.
2. Bažnyčia.
3. Šv. Petras.
4. Mokslas.
5. Faustas.

Dėstymas:

A. Dievo tvarka:

Kilnūs Dievo įsakymai.
Pašventintas žmogaus asmuo.

Teisybė ir taika.
Gražus bendradarbiavimas.
„Vienybė težydi“.
„Tegul Dievas Lietuvoje tamsumas prašalina“..

B. Dievo tvarkos ardytojai: skriaudikai, mušeikos, samogonščikai, paleistuviai, tinginiai Dievą garbinti.

Pabaiga:

Dėkoti Dievui.
Užuojauta.
Atsakomybė.
Bažnyčios balso klausyti.

Nr. 6. „Nuo maro, bado, ugnies ir karo gelbėk mus Viešpatie!“ (Suplikacijų giesmė).

Ivadas: Baisios žmonijos rykštės.

„Išblaivyk tautas, kurios nori karo“ (Ps 67, 31).
Karai iš žmonių eina.

Dėstymas:

A. Pasekmės:

Dori žmonės praranda turtą.
Nedorėliai pasipelno.
Žmonių dora menkėja.
Žmonijos turtai sumažta.
Kai kur technika patobulėja.

B. Sąlygos:

1. Autoritetas: Valdovas su tauta?
2. Teisinga priežastis: padaryta neteisybė reikalauja pulti ar gintis?
3. Teisinga intencija: kiek reikalinga bausti?

Ramūs gyventojai ir jų turtas neliečiami, bet
kontribucijos,
represalijos,
tarptautinė teisė.

Pabaiga:

Sutaikymo tribunolai.
Kančias nukęsti ir aukoti.

Nr. 7. „Vyrai, mylėkite savo moteris, kaip Kristus mylėjo Bažnyčią ir pats save atidavė už ją“ (Ef 5, 25).

Ivadas:

- 1) Bažnyčia rūpinasi išganymu,
- 2) Bažnyčia budi,
- 3) Bažnyčia turi įsakymą mokyti,
- 4) Bažnyčia nustato, kas Evangelija,
- 5) Bažnyčia nustato, kas privalu katalikui,
- 6) Vėl pavojus moterystės sakramentui.

Dėstymas:

- I. Nuo šeimos be galo daug pareina,
šeima - nuo moterystės
suirus moterystei - nedorovė, bedievybė, nelaimės.
- II. Moterystė Dievo įkurta, moterystė - sakramentas
Tridento santaryba.
Leo XIII Arcanum 1880.
Pius XI Casti connubii.
Bažn. Įstatymai 1016.
- III. Moterystės dalykas:
vaikas,
ištikimybė,
sakramentas: malonė, vienumas, nesuardomybė,
Bažnyčia rūpinasi sakramentais.
- IV. Pasaulinė valdžia tegali rūpintis:
 - a) turto suskirstymu,
 - b) įpėdinystės teise.
 Negali pati:
 - a) nustatyti kliūčių,
 - b) duoti visišką atsiskyrimą
 - c) leisti vėl susituokti.
- V. Civilinė metrikacija:
 - 1) Mart. Liuteris: moter. pasaul.
 - 2) Holandijoje 1580 m. įvesta.
Prancūzijoje 1792 m. visiems privaloma.
Bolševikuose visiems privaloma.
Laisvamanių ir masonų tikslas - įvesti.
Kas nukenčia: moteris, šeima, dora, Bažnyčia, tauta.
Koks reikalas? Kas suinteresuotas? Kiek pasisakė?
Statistika Lietuvoje.

Civilinės metrikacijos biuras - pagundų biuras.
Ar leidž. agit. biuras svetimavimą v. naudai.
Bažnytinės baudmės.

Pabaiga:

- 1) Ar Lietuvos pilietis gali nepildyti prievolės?
- 2) Ar leidžiama nebūti niekieno piliečiu?
- 3) Ar paveldėjimas neužtraukia ...
- 4) Ar nuostatų įgyvendinimas laisvas?
- 5) K. Bažnyčia rimtai žiūri į dalyką.
- 6) Tai žinoti ir taip kiekvienam privalu elgtis.

Nr. 8. „Eik, tavo sūnus gyvas“ (Jn 4, 49)

Ivadas:

Krikščioniška kultūra
Kristus: stebuklai, mokslas, gyvybė.

I. Gyvybė:

kūno: sveikata, jėga, grožis, darbas;
sielos: mokslas, dora, religija.

II. Gyvybės sąlygos:

Asmuo: kūryba, drausmė, idealizmas;
Šeima: meilė, ištikimybė, auklėjimas;
Tauta: solidarumas, blaivumas, pasiaukojimas;
Valstybė: saugumas (vok. karys pad. liet. prašalinti bolševikus), taika,
teisybė, nuosavybė.

Pabaiga:

Šv. Tėvas rūpinasi Lietuva
Apaštal. administratorius,
Kunigų seminarija.
Daug gali jaunimas (akad., gimn., amatų m.)
Kiekvienas gali padėti: valdininkas, karys.
Akys į Kristų.

ASMENVARDŽIŲ RODYKLE

- Abakumovas Viktoras 561
Abramovičius 761
Adomauskas, kun. 59, 63
Afoninas 169
Aksomaitis Vincas 439, 441
Akuratovas Vasilijus 465, 505
Alkevičius 37
Alminas Adomas, kun. 93,469, 471
Anteckis, kun. 659
Arlauskas A.O. 195, 197
- Bachasovas 591, 593, 595
Bakučionis J. 756
Balčiūnas, kun. 59
„Balys“, žr. Kubilius Adolfas
Balnys Mykolas, kun. 241, 243, 245,
247, 249, 361
Baltinis Andrius 11
Baltrušaitis Jurgis 219
Barauskas Bronius, kun. 87
Barauskas Vidutis 187, 191, 213
Basys Edmundas, kan. 593
Baužys Zenonas, kun. 349
Berija Lavrentijus 549, 561
Berlingas Zigmuntas 665
Bernotas, kun. 53
Bernotas 103
Bieliauskas Pr., kun. 659
Bistras Leonas 601, 607
Bytautas Juozas 489
Blatas Mauša Aronas 181
Blatienė Mirijam 181
Bojarunecas, kun. 655
Borisevičius Vincentas, vysk. 5, 11,
12, 15, 16, 18,21-216,469, 635,
637, 639, 707, 713, 727, 731, 758,
762, 763, 769
- Boruta Jonas *SJ*, vysk. 7, 216
Braundas 527
Brizgys Vincentas, vysk. 47, 53,493,
649, 707, 711
Bubnys Arimas 4
Budraitis P. 57
Burneikis J. 214, 758
Burokas 171, 183
Butkus, kun. 57
- Chaliavinas Stepanas 171, 183
Chomičius Pavelas 233
Chruščiovas Nikita 563
Cieplakas Janas, arkivysk. 35, 257
Cijūnaitis Motiejus, kun. 509
- Čaikauskas Vladas 711
Čatrauskas St. 758
Čečiurovas Leonidas 14, 221, 223,
225, 457,463, 577, 579
Čekanas Michailas 231
Čelnokovas Aristonas 41, 53, 69, 81,
87, 93, 95, 99, 297, 519, 523, 525,
533,569,583,717,719,731
Čelpanovas Georgijus 603
Černiauskas Vladas 575, 577, 579,
581,735
Čibiras Kristupas, kun. 605
Čiurovas 591, 593, 595
Čivardė 609
- Dagilis Juozas, kun. 453, 663
Daraškevius Kazys 711
Daunoras Bronius 527
Daunovas, žr. Daunoras Bronius
Dervinskas 135

- Dogelis Povilas, kan. 425,427,
523, 525
Dovydėnas Liudas 45,215
Dubietis J., kun. 659, 661
Dubrovinas 537

Eismuntas Eduardas 187, 191,216
Ezekielis, pranašas 761

Fedotovas 11,13
Felicitatė, šv. 7
Fiodorovas 169
Fominas 713

Gaida-Gaidamavičius P. 10
Gaidelionis Jonas, kun. 93
Gailevičius Alfonsas 9, 13, 15, 635
Gelasijus, pop. 7
Golicynas Nikolajus 231, 233,253,
255, 261, 271, 283, 289,295-305,
313, 317, 323, 329, 333, 339, 343,
347, 351, 355, 363, 369, 371, 375,
381, 385, 391, 397, 407, 411, 423,
427, 429, 485, 497, 503, 507-513,
517-529, 535, 547, 583, 599, 603,
609, 611, 617, 625, 627, 633, 641,
647, 651, 657, 661, 669, 671, 683,
691,693,697, 701,705-709,
715-723, 731
Gratulevičius 661
Grauslys Povilas 195, 197
Grimovičius S. 23, 219, 223, 575, 579
Grišinas 543, 755
Gruodienė Leokadija 587, 603
Gruodis Stasys *SJ*, prof. 453, 663, 665
Gudraitis, kun. 59, 61
Gustaitis Pranas, kun. 39, 65-69, 79,
89, 95, 115-119, 123-127, 131,
133, 137-143, 147-151, 163-171,
175,183,187, 191,211-215
Guzevičius Aleksandras 13

D'Herbigny, vysk. 257
Hingstas Hansas 687
Hitleris Adolfas 709, 719

Ignotas M. 759
Ivanovas 537, 539, 541, 543, 751,
753, 755

Jakubauskas Steponas, žr. Jazdauskas
Šarūnas
Jakūnas 589
Jalbžykovskis Romualdas, arkivysk.
601,649, 653,657, 665, 667,'
675, 689
Jankauskas A. 214
Jansonas 589
Jaruševičius Juozas, kun. 487,
489, 533
Jatulis Izidorius 59, 61, 63
Jazdauskas Šarūnas („Šarūnas“) 57,
63-77, 83, 95, 97, 99, 101-103,
107, 111, 115, 123, 127, 129, 143,
147, 149, 151, 157, 159, 165, 167,
175, 177, 185, 191,203,205,
210,214
Jazukevičius Vladas, kun. 431
Jefimovas Dmitrijus 11, 23, 25, 531
Jokubauskis (Jakubauskas) Stanislo-
vas, prel. 10, 275, 341,451,
453,509
Jonas Paulius II, pop. 5, 6
Juodaitis Justinas, kan. 15
Juodgalvis Juozas, kun. 699, 711
Juodišienė 335, 337
Juodišius Jonas 337
Juodviršis Konstantinas, kun. 93,
469, 471
Jurikovas 169
Jurevičius Boleslovas 231

Kadžalis Antanas 157, 159
Kamaras Zigmąs, kun. 459
Kaplanas Dovydas 181
Konajevas 569, 571
Karasas Antanas, vysk. 47
Karpinskis V. 125, 133
Karpovas V. 9
Katajevas 237
Kaupas S. 57, 59

- Kaušys Pranas 119, 163, 165, 169,
171, 183,211-215
Kazlauskaitė Felicija 503
Kazlauskas Petras 711,713
Kažemytė žr. Kemežytė
Kemėšis Fabijonas 653, 711,713
Kemežytė Kazimiera 287
Kiela Antanas, kun. 65-77, 79, 93, 97,
103-107, 127, 149, 165, 167,
177, 191
Kiprijonas, šv. 7
Kirijenka A. 189, 214, 758
Kirinas 539, 543,751,755
Kiseliovas 235,237, 239, 241,243,
245, 247
Kisminas Eduardas 441, 447, 453,
455,547
Kiškis Stanislovas, kun. 307, 309, 327,
329, 339, 353, 357, 361, 363, 375.
383, 397,419,441, 443,447,449,
453,455,533,569
Kleiva Kazys 699, 701
Klimas Petras 653
Klovas Kazys. kun. 71, 127
Kolevzonas 171, 173, 183
Komas Rudolfas 427, 527
Kovalecas 593
Kozlovas 95, 119, 153
Kozlovskis 591, 593, 595
Krasinecas Piotras 243, 245,247
Krinko 171, 183
Kristus 6, 770, 775
Krupavičius Mykolas, kun. 39
Ksenodašovas 33
Kubiliūnas Petras 18, 53, 687,
719, 727
Kubilius Adolfas („Balys“) 11, 16, 23,
55,57,63-81,91,95,97,101-105,
107, 111-115, 121, 123, 125, 127,
129, 131, 135, 137, 139, 143, 147,
149, 151, 165, 167, 175, 177, 185,
639, 762
Kukta Juozapas, vysk. 47,259, 325,
433, 443, 445, 447, 449, 707
Kukuškinas 235
Kulabinas 113
Kulikauskas A. 501, 503
Kunskas Juozas 711
Kurilovičius, kun. 655
Kurovas 115
Kuznecovas 539, 751
Kvetkauskas 357, 359, 361, 363
Labukas Juozas, kun. 251, 307, 309,
327, 329, 339, 357, 359, 361, 375,
383, 387, 389, 391, 397,419,437,
451, 481, 485,491,497, 509, 515,;
533,569, 651,713
Ladyga Jonas, kun. 335
Ladyga Kazys 337
Ladygienė Stefanija 335, 337
Laukaitis Antanas 711
Leninas Vladimiras 8
Leonas XIII, pop. 774
Leončenka 235,241, 489
Leonovas Matvejus 115, 117, 119,
145, 155, 159, 163, 167
Leonovas Andrejus 219, 223, 507,
513, 547, 725,733
Lestas 437
Liaudis Kazimieras 19, 20
Liganovas 65
Linartas Donatas, kun. 331
Lipkus 61
Lipniūnas Alfonsas, kun. 689
Lisaukas, kun. 455
Litkensas Sergejus 575, 579, 627
Liuteris Martynas 774
Lokys Steponas 157, 159
Lukošius Marcelinas 711
Maleckis Anatolijus, vysk. 257
Malyška 661
Marcinkus R. 216
Martinėnienė Julijona 587, 603
Mašinistovas 241, 243, 245, 247
Matulaitis-Labukas, žr. Labukas Juozas
Matulionis Teofilus, arkivysk. 5, 12,
13, 14, 15, 16, 19, 20,219-571,
663, 713, 717

- Matulis Jonas** 505, 533
Medeckienė Eugenija 173, 179
Melnikovas Antonas 233
Michejevas Nikolajus 23, 25, 27, 33, 241, 243, 245, 247
Mičiulis Pijus 37
Mikšūnas Antanas 711, 713
Mineika Eugenijus, žr. Misevičius Eduardas
Misevičius Eduardas 37, 39, 63-71, 77-81, 89, 91, 97-107, 115-121, 129, 131, 135-139, 143, 147-151, 153, 163, 165-171, 175-177, 183—193, 199, 211, 214
Misiūnaitė Agota 237, 239, 241
Miuleris Augustas 689
Molotovs Viačeslavas 9

Našlėnas Jonas, kun. 67, 73—77, 95, 99, 129, 143, 149, 165-167, 177, 185, 191
Navardauskaitė Filimona 435
Navardauskas Vladas 435
Neciunskas Zigmąs, kun. 17, 399, 403, 405, 499, 503, 533
Nemiras, vysk. 679
Norvilaitė Pranciška 235

Obrazeova Tamara 195, 203
Ochrimenka 11, 12
Olkovskis Marijanas 661
Olšauskas Juozas, kun. 89, 121, 157—159, 191

Padolskis Vincentas, vysk. 47, 393, 415, 645
Paliulytė Kotryna 711
Paltarokas Kazimieras, vysk. 11, 12, 15, 18, 291, 451, 453, 663
Pankevič Stanislava 233
Paškauskas A. 193, 197, 199, 201-205, 209-211
Pavlovičius, kun. 689
Pempė Alfonsas 711
Penkauskas 449

Perepala 431, 433
Perminąs Albertas 503
Perpetua, šv. 7
Petkevičius Henrikas 101, 103, 107, 121, 123, 157, 159, 191
Petkevičius Marijonas, kun. 307, 309, 313, 331, 333, 437, 523, 533, 747
Petkevičius Juozas 23, 33, 109
Petkus Henrikas, žr. Petkevičius Henrikas
Petrikas Kostas, kun. 377, 379, 381, 435, 465, 467, 469, 473, 475, 533, 569
Petruitis Jonas 45, 215
Pijus X. pop. 677
Pijus XI, pop. 257, 601, 774
Pijus XII, pop. 16, 319, 365, 367, 413, 415—419, 601, 643-647, 719, 737
Piontkovskis, kun. 675-679, 681
Počkajus Uja 23
Polianskis J. 9, 10, 12, 13
Polibinas 541
Polikarpas, šv. 7
Polonskis Vladislavas, kun. 55, 57, 73, 83, 85
Ponomariova 171, 183
Poškus (Počius) 121, 157, 159, 191
Pozdniakovas Nikolajus 47, 707
Prichodka 435
Praškevičius Jonas 711
Pržerembelis Stanislavas 231
Pukys Povilas 63, 65
Putilovskis, kun. 655
Puzinavičius Bronius 9
Puzonas Liudvikas, kun. 349, 405, 481

Radionovas 545
Radionovas D. 9
Radvilas, kun. 53
Ramanauskas Pranas, vysk. 59, 89, 377, 379, 465, 467, 471, 473, 475, 533, 651, 717
Rambergas (Rombergas) Zenonas („Zero“) 133-137
Raslanas Petras 577, 579, 683, 735

- Reinienė Julijona 587, 601
 Reinytė Veronika 587, 603
 Reinys Izajošius 587, 601
 Reinys Jeronimas 587, 601
 Reinys Jonas 587, 603
 Reinys Kazimieras 587, 603
 Reinys Mečislovas, arkivysk. 5, 9, 11,
 12, 14, 15, 17, 18, 19. 275,291,
 335,341,453,509, 575-759, 770
 Radovičius Michailas 231
 Rozauskas Eusiejus 23, 117, 143,
 157, 167
 Rudžionis Steponas, kun. 17, 399—403,
 409,533
 Rugienis Justas 171, 183
 Ruzveltas Franklinas 743

 Saakianas Aramais 119, 131, 141, 143,
 145, 151-161
 Sabaliauskas Jonas 241-251
 Sabutis Liudvikas 757
 Sadovskis J. 14
 Senkus Pranas, kun. 435
 Simaitis Antanas, prel. 6, 7
 Sirvydis A. 214
 Skipitis Rapolas 39
 Skurkis Norbertas 591-593
 Skvireckas Juozapas, arkivysk. 47,
 259,365,413,443,445,609,
 643, 645
 Sladkevičius Vincentas, vysk. 20
 Smetona Antanas 607
 Sniečkus Antanas 19, 20
 Soloidas Piotras 221, 223, 511,517,
 533,547, 577,579, 731
 Stalinas Josifas 9, 12, 19
 Stankevič 427, 527
 Stankevičius Adamas, kun. 655
 Stankevičius Juozas, kun. 15, 19
 Stankūnas, kun. 659
 Staševičius Adolfas, kun. 399, 401,
 405,407, 409,411, 533
 Statkevičius 711
 Staugaitis Justinas, vysk. 49, 51, 173,
 607,761

 Stepanenka 529, 723
 Steponavičius Jonas, kun. 53
 Streikus Arūnas 7, 20
 Stulginskis Aleksandras 605
 Sucharevas 237
 Sužiedėlis Bernardas, kan. 383, 385,
 387, 389, 391, 457,463, 477, 481,
 483.485.489.515.533.569

 Šabrovas 591, 593, 595
 Šaikūnai 761
 Šalkovskaja Irina 195, 203
 Šarkauskas Valerijonas 157, 159
 Šatas Alfonsas, kun. 331, 333
 Šaulys Kazimieras, prel. 449, 607
 Šertvytis Algirdas 111,113, 167
 Šestel 161
 Šidlauskas Gintaras 213
 Šikšnelis, kun. 659
 Šikšnys Valentinas, kun. 93
 Šilauskienė 133
 Šilingas Stasys 39, 607
 Šilius Antanas 747
 Šliapnikovas Piotras 221,223, 239
 Šolcas 689
 Šukys Juozas (Čepulionis), kun. 693
 Šuliakas 479

 Telyčėnienė Emilija 587, 603
 Tysovskis Kazimieras 233
 Titova 529, 723
 Todesas Danielius 637
 Toločka, kun. 671
 Trimonis Kazimieras 431, 433,
 533.569
 Tugovas 161, 169
 Tulaba Ladas, kun. 699, 711
 Tumancevas 471, 475
 Trumenas Haris 743

 Ulrichas V. 187
 Umbrasas, kun. 127
 Uzaitė Aldona 441

- Vaičiulis Vincentas, prel. 373, 375,
455, 523
Vaičius Antanas, vysk. 216
Vaigauskaitė Valerija 135, 157, 159
Vaigauskas Petras 135, 137, 157, 159
Vailokaitis Juozas, kun. 37
„Vaišvila“, žr. „Balys“
Vaišvilaitė Irena 4
Vaitkevičius, kun. 427
Valatka, kun. 349
Valickaitė Valerija 117, 119, 163, 165,
169, 171, 183, 211-215
Valuckas 427, 527
Vasilevskis, prel. 679
Varkinas 169
Vereikis 61
Veitas 37
Venskaitis Juozas 133, 144
Vienažindys, kun. 681, 683
Virketis Aloyzas 157, 159
Vitkus Juozas 501
Volchonskis 541, 753
- Voldemaras Augustinas 39
Vorošilovas Klimentijus 555, 567
Vsevolodskis 109
- Zabruskovas 735
Zacharovas 715
Zaleckas 171, 173, 179, 183
Zenkevičius Antonas, kun. 655
Znotinas Jonas, kun. 59
Zoštautaitė 335, 337
Zuperskas Antanas 711, 713
- Ždanovas Andrejus 12
Želnia Vaitiekus, kun. 499
Želvakovas 753
Žilienė L. 758
Žižauskas, kun. 361
Žuravliovas 545
Žutautas 761
- Шкаровский М. 9, 10

TURINYS

PRATARMĖ (Vysk. Jonas Boruta SJ).....	5
ĮVADAS	
REPRESIJOS PRIEŠ VYSKUPUS - SUDĖTINĖ SOVIETŲ VALDŽIOS ANTIRELIGINĖS POLITIKOS LIETUVOJE DALIS (<i>Arūnas Streikus</i>).....	8
VYSKUPAS VINCENTAS BORISEVIČIUS SOVIETINIAME TEISME.....	21
VYSKUPAS TEOFILIUS MATULIONIS SOVIETINIAME TEISME.....	217
ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS SOVIETINIAME TEISME.....	573
PRIEDAI.....	761
Asmenvardžių RODYKLĖ.....	777

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

LIETUVOS VYSKUPAI KANKINIAI SOVIETINIAME TEISME

Redaktorės J.Kardelytė, L.Sidarienė
Maketavo „Katalikų akademijos“ leidykla,
A. Jakšto 9, Vilnius

SL 1902 49 sp. 1. Tiražas 500 egz. Užsak. 173
Spaudė UAB „Rotas“, Pylimo 42, Vilnius
Kaina sutartinė